GABRJEL KORBUT

LITERATURA POLSKA

OD POCZĄTKÓW DO WOJNY ŚWIATOWEJ

KSIĄŻKA PODRĘCZNA INFORMACYJNA
DLA STUDJUJĄCYCH NAUKOWO DZIEJE
ROZWOJU PIŚMIENNICTWA POLSKIEGO

Tom IV

OD ROKU 1864 DO R. 1914

Wydanie drugie, powiększone.

WARSZAWA
SKŁAD GŁÓWNY W KASIE IM. MIANOWSKIEGO, PAŁAC STASZICA
1931

Drukarnia i Litografja
JAN COTTY
w Warszawie, Kapucyńska 7.

Pamięci Syna mego,

J U L K A,

zmarłego w osamotnieniu i w udręce, na dalekiej obczyźnie,

księgi te

poświęcam.

1931

PIŚMIENNICTWO
POZYTYWISTYCZNE
w okresie 1864—1890.

Po r. 1864, po upadku powstania styczniowego, nastąpiła w literaturze naszej reakcja przeciwko romantyzmowi, a przedewszystkiem przeciwko kierunkowi romantycznemu w polityce. Hasła romantyczne („mierz siły na zamiary, nie zamiar podług sił...") zbankrutowały ostatecznie, zaczęto więc głosić nowe hasła, hasła trzeźwe, pozytywne, a przedewszystkiem hasło „pracy organicznej". Nowe dążenia i nowy kierunek w literaturze ujawniły się w dwu zaborach: w zaborze rosyjskim, t. j. w t. zw. Kongresówce, i w zaborze austrjackim czyli w Galicji. Głosicielami ich w Warszawie byli młodzi postępowcy, przeważnie wychowańcy Szkoły Głównej, których nazwano *pozytywistami*. Głównemi ich organami w prasie warszawskiej były: *Przegląd Tygodniowy* (od r. 1866) i *Prawda* (od r. 1881).

Wśród młodych „pozytywistów" warszawskich wystąpił zwrot do zdobywania sobie wiedzy pozytywnej („Wiedza to potęga!" — jedno z haseł postępowców), do studjowania nauk przyrodniczych, społecznych i filozoficznych; — Buckle, Comte, Mill, Darwin, Taine, Spencer, a z pisarzy polskich — Supiński (zob. t. III), największymi wówczas byli powagami. Wiedza ta pozytywna czyli ten „pozytywizm", opierał się na podstawie pewnej, bo na doświadczeniu. Teoretykami tak pojętego pozytywizmu byli u nas ks. Franciszek Krupiński (autor głośnej rozprawy „Romantyzm i jego skutki" 1876) i Juljan Ochorowicz. Szermierzem jego głównym w publicystyce był Aleksander Świętochowski.

Walka „młodych" ze „starymi", walka „starej" prasy z „młodą", do największego napięcia doszła w l. 1871—1874. Zasady i poglądy „pozytywistyczne" w okresie panowania w literaturze pozytywizmu występowały nietylko w publicystyce, ale i w literaturze pięknej, w poezji i w powieści.[1]) Powieść teraz góruje nad poezją. Wyrazicielami nowych prądów, idei pozytywnych w powieści, stają się najwybitniejsi powieściopisarze (Orzeszkowa, Prus, Sienkiewicz, Dygasiński) i poeci (Asnyk, Konopnicka). W początkowej fazie twórczości powieściopisarzy tendencja pozytywistyczna (idealizowanie nie poetów i marzycieli, lecz inżynierów, techników i lekarzy) występuje wyraźnie, w późniejszej dopiero fazie rozwoju zastąpi ją realizm i przedmiotowość. „Marsyljankę pozytywizmu"[2]) wyśpiewał Asnyk („Daremne żale..). Tendencje demokratyczne, antyszlacheckie i antyklerykalne znalazły swoją wyrazicielkę w Konopnickiej (w utworach na temat nędzy ludu, w „Fragmentach dramatycznych").

W Krakowie, przeciwko mesjanizmowi politycznemu, przeciwko powstaniom i spiskom, wystąpili konserwatyści, których przezwano *stańczykami*, od pamfletu „Teka Stańczyka", ogłoszonego w r. 1869. Organem ich głównym był *Przegląd Polski*. Ideologję stańczykowską (Polska nie Chrystusem narodów, lecz jawnogrzesznicą[3]) przeprowadzali w dziełach swych historycy, przezwani „Szkołą krakowską" (Kalinka, Szujski, Bobrzyński), którą zwalczali później historycy warszawscy, z Korzonem i Smoleńskim naczele.

Literatura o piśmiennictwie pozytywistycznem.

CHMIELOWSKI: Zarys literatury polskiej z ostatnich lat szesnastu. Wilno, 1881: wyd. 2. Warsz. 1886; wyd. 3. Kraków, 1895; wyd. 4. Kraków, 1898 (p. t. „Zarys najnowszej literatury polskiej"). (— Ocena: „List T. T. Jeża o książce d-ra Piotra Chmielowskiego i jej krytykach". Wilno. 1881). — FELDMAN: Piśmiennictwo polskie ostatnich lat dwudziestu. 2 t. Lwów. 1902; wyd. 3 w 4 tomach. Lwów. 1905; wyd. 5 p. t. „Współczesna literatura polska w 1 tomie. Warsz. 1908; wyd. 6. p. t. „Współczesna liter. pol. 1864—1918". 3 części. Warsz. 1918/19. (Nowe opracowanie). Wyd. 7-me 1923; wyd. 8. Kraków. 1930. (Oceny: Chmielowskiego w *Pam. liter.* 1903; Spasowicza w „Pismach", t. IX (przedtem w *Kraju* 1903); Wł. Kozickiego w *Pam. liter.* 1908; St. Brzozowskiego: „W. Feldman" w „Współcz. krytyce liter. w Polsce".

---

[1]) Pozytywizm w tym czasie propagowany jest nawet w książkach dla młodzieży (Urbanowskiej „Księżniczka" 1882).

[2]) Tak ten wiersz nazwał A. Drogoszewski.

[3]) Por. to, co mówi Tarnowski w rozbiorze „Ducha od Stepu" B. Zaleskiego (Hist. liter. V, str. 327): „Polska Magdalena Zaleskiego może być prawdą, uchrystusowana Polska Mickiewicza i Krasińskiego być nią nie może".

(1907); Lorentowicza w *Nowej Gaz.* 1909; Chlebowskiego: „Z powodu piątego wydania „Współczesnej liter. pol. p. W. Feldmana". *Książka.* 1909, nr. 1; Matuszewskiego w *Książce.* 1903, nr. 3; Chrzanowskiego w *Przegl. Wszechpol.* 1925, marzec; Brücknera w książce zbior. „Pamięci Wilhelma Feldmana" (Kraków 1922). — A. Potocki: Polska literatura współczesna. 2 t. Warsz. 1912. (— Oceny: M. Kridla w *Książce* 1912, nr. 10 i w „Krytyka i krytycy". (W. 1923); Lorentowicza w dod. do *Nowej Gaz.* 1912 („Liter. i sztuka", nr. 14—16); St. Lama: Uwagi krytyczne na marginesie książki p. A. Potockiego. Lwów, 1912; H. Gallego w *Kur. Warsz.* 1912, nr. 263 i 266).—Chlebowski: Literatura Polska (1795—1905) jako główny wyraz życia narodu po utracie niepodległości. Lwów. 1923 (Cz. IV. Nowy rozkwit życia duchowego i literatury w okresie od r. 1864 do r. 1905). (— Ocena M. Kridla w przedmowie do książki). — Jacimirskij: Nowiejszaja polskaja litieratura. 2 t. Petersburg. 1908. (— Oceny: Chrzanowskiego w *Książce* 1908, nr. 10; Brücknera w *Pam. liter.* 1910).

Kraushar: Siedmiolecie Szkoły Głównej. Wydział prawny. Warsz. 1883.— „Szkoła Główna Warszawska (1862—1869). Tom I. Wydział filologiczno-historyczny. Kraków 1900. — „Księga pamiątkowa zjazdu b. wychowańców b. Szkoły Głównej Warszawskiej w 40-tą rocznicę jej założenia. Warsz. 1905. — „Księga pamiątkowa zjazdu b. wychowańców b. Szkoły Głównej Warszawskiej w 50-tą rocznicę jej założenia. Warsz. 1914.—Chlebowski: Znaczenie Szkoły Głównej Warszawskiej w dziejach umysłowości i nauki polskiej. („Księga pamiątk..." z r. 1914).—K. Bartoszewicz: Ostatnie dni Szkoły Głównej (Z pamiętnika Juljana Bartoszewicza) *Tyg. Ilustr.* 1923.— Wł. Korotyński: Losy szkolnictwa w Królestwie Polskiem. Warsz. 1906. — Alkar: Czasy szkolne za Apuchtina. Kartka z pamiętnika (1879 - 1897) Warsz. 1916). — W. Wandurski: Szkolnictwo Królestwa Polskiego w roku krytycznym rządów Apuchtina (1889). *Prace Naukowe.* 1930. — Pamiętnik piętnastoletniej działalności Akademji Umiejętności w Krakowie 1873—1888. Kraków. 1889. — T. Sinko: Pięćdziesięciolecie Polskiej Akademji Umiejętności. *Przegl. Współcz.* 1923, maj. — „Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu w latach 1857—1927". Poznań 1928. [Księga zbior.] — St. Karwowski: Towarzystwo Przyj. Nauk w Poznaniu. *Książka.* 1914, nr. 4 i 5.

W. Feldman: Dzieje polskiej myśli politycznej w okresie porozbiorowym, t. II i III.—Smoleński: Szkoły historyczne w Polsce. (Główne kierunki poglądów na przeszłość). Warsz. 1887. — Baronowa X. Y. Z. (Antoni Zaleski): Towarzystwo Warszawskie. 2 t. Kraków. 1886/7 (nb. T. II, List VI. Cenzura i dziennikarstwo, i List VII. Teatr i życie artystyczne w Warszawie). — Przygodny (Z. Wasilewski): Warszawa współczesna. Lwów. 1903.—Wł. Michniewicz: Warszawa i Warszawianie. Petersburg. 1881. (Po rosyj.). — Kraushar: Salony i zebrania literackie Warszawskie. Warsz. 1916. — St. Wigura: Dziesięciolecie cenzury rosyjskiej w Królestwie Polskiem (1880/91). Kraków. 1892.—Hoesick: Ze wspomnień o cenzurze rosyjskiej w Warszawie. Warsz 1929. — Jeske-Choiński: Pozytywizm warszawski i jego główni przedstawiciele. Warsz. 1885. — Tenże: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej, Warsz. 1888. — Kraushar: Sylwetki literackie z niedawnej przeszłości („Kartki historyczno-literackie". Kraków. 1894). — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. (Przyczynek do historji literatury polskiej, 1866—1872). Petersburg. 1897. — Bełcikowski: Dzisiejsza nasza poezja. *Kraj.* (Przegląd literacki) 1889. — Chmielowski: Współcześni poeci polscy. Petersburg (Kraków), 1895. — Chmielowski: Nasi powieściopisarze, II.

Chmielowski:; Historja literatury pol. (1900) t. VI, str. 191—286. — Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. Warsz. 1902. — Feldman: Współczesna krytyka literacka w Polsce. Lwów. 1905. (Tom IV „Piśm. pol.“). — Pini: Nasza współczesna poezja. Lwów. 1902.—T. Grabowski: Poezja polska po r. 1863. Kraków. 1903.— Brückner: Dzieje liter. pol. II. — Tarnowski: Hist. lit. pol. VI, cz. 2 (1907). — Brzozowski: Współczesna powieść polska. Kraków. 1906. — Brzozowski: Współczesna krytyka literacka w Polsce. Kraków, 1907. — Wł. Jabłonowski: Rozprawy i wrażenia literackie. Warsz. 1908. — Chraniewicz: Oczerki nowiejszej polskiej litieratury. Petersburg. 1904. — Nowaczyński: Dramat polski XIX wieku. (Studja i szkice. Lwów. 1901). — Z. L. Zaleski: Dzieło i twórca. (Studja i wrażenia literackie). Warsz. 1914. — Tetmajer: Notatki literackie. Warsz. 1916.— Chlebowski: Poezja polska po r. 1863. („Dzieje liter. pięknej w Polsce“. (*Enc. Pol XXI)*. — Tarnowski: Rozwój poezji dramatycznej w Polsce, II. (*Enc. Pol. XXII*). — M. Mann: Rozwój powieści polskiej od r. 1831 do naszych czasów. (*Enc. Pol. XXII*) — T. Grabowski: Krytyka literacka. (*Enc. Pol. XXII*). — Struve: Historja logiki jako teorji poznania w Polsce. — K. Wojciechowski: Przewrót w umysłowości i literaturze polskiej po r. 1863. Lwów. 1928. — K. Wóycicki: Walka na Parnasie i o Parnas. Warsz. 1928.— Chlebowski: Życie duchowe w Warszawie. („Pisma“. IV). — A. Drogoszewski: Pozytywizm polski. Lwów. 1931. Przedtem w *Enc. Wychow.* t. IX, zesz. 10 (1923). — T. Kotarbiński: Pozytywizm. Tamże. — Szweykowski: Pozytywizm polski. *Przegl. Współcz.* 1929, marzec.

CZASOPIŚMIENNICTWO W L. 1864—1890.

Po r. 1864 czasopiśmiennictwo bujnie się w Warszawie rozwinęło. Już w r. 1865 przybyło kilka nowych czasopism, między nimi dwa tygodniki: *Bluszcz* i *Kłosy*; to ostatnie ilustrowane wystąpiło do współzawodnictwa z dawniejszym *Tygodnikiem Ilustrowanym* (załoź. w r. 1859). *Kłosy* wychodziły do r. 1890. W r. 1866 zaczął wychodzić *Przegląd Tygodniowy*, pod redakcją Adama Wiślickiego, organ młodych postępowców, „pozytywistów“, który w popowstaniowym ruchu umysłowym odegrał ważną rolę. Stanął on na czele „młodej prasy“, która wystąpiła do walki ze „starą“, zachowawczą, a poczęści wsteczną prasą, o nowe hasła i ideały. Organem umiarkowanych postępowców były *Niwa* i *Opiekun domowy*. *Niwa*, założona w r. 1872, była przez pewien czas (1874—75) redagowana przez Juljana Ochorowicza. Po r. 1876, pod redakcją Mścisława Godlewskiego, przeobraziła się w pismo konserwatywne, a od r. 1883 stała się organem t. zw. młodych konserwatystów. *Opiekun domowy* (załoź. w r. 1865), od r. 1872 stał się wyrazicielem umiarkowanego postępu.

Aleksander Świętochowski, główny szermierz „pozytywistów“, po opuszczeniu *Przeglądu Tygodniowego*, redagował w latach 1878—1881,

w duchu postępowym, dziennik *Nowiny*; po nim od r. 1881 do r. 1883, (w którym przestały wychodzić) redaktorem *Nowin* był Bolesław Prus. W r. 1881 Świętochowski założył własny organ, tygodnik *Prawda*, drugi po *Przeglądzie Tygodniowym*, wpływowy organ postępowców, który pod jego redakcją wychodził przez lat zgórą dwadzieścia. W r. 1876 Włodzimierz Spasowicz założył miesięcznik *Ateneum*, redagowany przez Piotra Chmielowskiego w duchu umiarkowanego postępu. (Pod koniec istnienia pisma redaktorami *Ateneum* byli kolejno Stosław Łaguna i Ignacy Chrzanowski, aż do zamknięcia pisma w r. 1901). *Ateneum* przeciwstawiło się konserwatywnej *Bibliotece Warszawskiej* (wychodziła aż do wojny światowej, od 1841—1914). W r. 1885, założony w r. 1863 *Wędrowiec*, pod kierunkiem St. Witkiewicza i Ant. Sygietyńskiego zaczął szerzyć nowe poglądy na sztukę. W r. 1886 powstał tygodnik postępowo-demokratyczny *Głos*, który wychodził najprzód pod redakcją J. L. Popławskiego i J. K. Potockiego, a po rocznej przerwie (1894—5), pod kierownictwem Zygmunta Wasilewskiego (aż do końca r. 1899). Z pism naukowych w tej dobie najważniejszemi były: kwartalnik ludoznawczy *Wisła* (1887—1905), redagowany przez Jana Karłowicza (pod koniec istnienia przez E. Majewskiego) i *Prace Filologiczne*, założone w r. 1885, redagowane przez A. A. Kryńskiego.— W Petersburgu wychodził od r. 1882 *Kraj*, wpływowy tygodnik polityczno-społeczny, prowadzony w duchu ugodowym przez Erazma Piltza (do r. 1906).

W Galicji prasa w tym okresie miała dwa głównie środowiska swego rozwoju — Kraków i Lwów. W Krakowie najwpływowszym w tym czasie pismem, oprócz dziennika *Czas*, był założony w r. 1866 miesięcznik polityczno-społeczny *Przegląd Polski*, kierowany z tendencją konserwatywno-ugodową, przez Józefa Szujskiego, Stanisława Tarnowskiego i Stanisława Koźmiana, organ „Stańczyków". Drugi miesięcznik (wychodzący w Krakowie od r. 1884), wydawany przez jezuitów, *Przegląd Powszechny*, o charakterze klerykalnym, wpływu nie miał. Postępowy *Kraj* istniał krótko (1869—1874). Od r. 1881 prowadziła przez szereg lat walkę z Stańczykami *Reforma*, później *Nową Reformą* przezwana, której jednym z kierowników był Adam Asnyk.

We Lwowie, reprezentantami kierunku postępowego w tym czasie były *Dziennik Literacki* (do r. 1870), *Gazeta Narodowa* Jana Dobrzańskiego, *Dziennik Polski*, a później *Kurjer Lwowski*. Najdzielniejszym szermierzem w prasie ówczesnej lwowskiej był kronikarz *Gazety Narodowej* i *Dziennika Polskiego* Jan Lam.

Czarnowski: Dziennikarstwo słowiańskie i polskie. Kraków. 1895. — Kucharzewski: Czasopiśmiennictwo polskie wieku XIX, w Królestwie, na Litwie i Rusi oraz na Emigracji. Warszawa. 1911. — Karbowiak: Polskie czasopisma pedagogiczne. Warsz. 1912. (Odb. z *Wychowania w domu i w szkole)*. — „Kurjer Warszawski". Książka jubileuszowa. 1821—1896. Warszawa. 1896. — *„Kurjer Warszawski"*. Numer jubileuszowy — 1 stycznia 1921. Warsz. 1921 — „Księga jubileuszowa" „Kurjera Porannego" 1877—1902. Warsz. 1903. — Stef. Gorski: Dziennikarstwo polskie. Zarys historyczny. Warsz. 1905. — *„Tygodnik Ilustrowany"*. Numer jubileuszowy. 1859—1909. (11 grud. 1909, nr. 50). — „Stulecie Gazety Lwowskiej". 1811—1911. Lwów. 1911. (Księga zbiorowa). — St. T. Jarkowski: Literatura dotycząca prasy polskiej. Warsz. 1911.—M. Rulikowski: Nowe wydawnictwa z zakresu historji prasy polskiej. *Nowa Gaz.* 1912, nr. 141—148.

KRÓLESTWO POLSKIE (Litwa, Białoruś, Ukraina)

Publicyści, Krytycy i Badacze.

1. ADAM WIŚLICKI.

Ur. w r. 1836, w Warszawie, z o. Józefa Mikołaja, powieściopisarza. Uczył się w gimn. realnem w Warszawie. Upamiętnił się jako założyciel *Przeglądu Tygodniowego*, który wydawał i redagował od r. 1866 do r. 1905. Zmarł 28 lipca 1913 r. w Targówku pod Warszawą.

Zawód literacki rozpoczął w *Gazecie Codziennej* i *Księdze świata*. Oprócz szeregu osobno wydanych książek i broszur (m. i. „Pogląd na sprawę włościańską" (1862, odb. z *Gaz. Warsz.*), ogłaszał artykuły publicystyczne w *Przeglądzie Tygodniowym*. (Pierwszy głośny p. t. „Groch na ścianę", wydruk. w 1867).

Kraushar: Sylwetki literackie w niedawnej przeszłości. — (W. Przyborowski: Stara i młoda prasa. Petersburg. 1897. — Kotarbiński: Adam Wiślicki. *Echo artystyczno-literackie*. 1913, paźdz. — Karol: Adam Wiślicki. (Wspomnienie pozgonne). *Sfinks*. 1913, sierpień—wrzesień.

2. ALEKSANDER ŚWIĘTOCHOWSKI.
(Pseud. Władysław Okoński).

Ur. 18 stycznia 1849 r. w Stoczku, na Podlasiu, z o. Feliksa i Michaliny ze Skupiewskich. Nauki gimnazjalne pobierał w Siedlcach i w Lublinie. W r. 1866 zapisał się na wydział filologiczny Szkoły Głównej w Warszawie. Dyplom uniwersytecki otrzymał w r. 1870 i został współpracownikiem *Przeglądu Tygodniowego*. W r. 1874 udał się na studja do Lipska, gdzie osiągnął stopień dr. fil. w r. 1876. W r. 1878

wystąpił z *Przeglądu Tygodniowego* i objął redakcję *Nowin*. W r. 1881 założył tygodnik *Prawdę*, który prowadził przez lat 20 kilka. W r. 1905 zorganizował stronnictwo „postępowo - demokratyczne“, a następnie „Towarzystwo kultury polskiej“ (1906—1912). W l. 1908—1912 założył i prowadził miesięcznik *Kultura polska*. W r. 1912 począł wydawać mies. *Humanista polski*. W ostatnich latach pisywał do *Myśli Narodowej* („Liberum veto“).

Na pole literatury wystąpił (pod pseud. Henryka Dołęgi) z art. o Kaźmierzu dzisiejszym w *Tygodniku Ilustrowanym*, 1867. W l. 1870—78 pisywał głównie do *Przeglądu Tygodniowego*. W l. 1879—1880 do *Nowin*. Od roku 1881 do *Prawdy*. (Tu słynne „Liberum veto“, podpisywane pseud. Poseł prawdy).

Osobno ogł: „Ein Versuch die Entstehung der Moralgesetze zu erklären“, Kraków, 1876. (Rozprawa doktorska).

„Niewinni“. Dramat. Warszawa, 1876. (Wyd. 2-e. Kraków, 1876— razem z „Anteą“).

„Nieśmiertelne dusze“. I. Ojciec Makary. Dramat. Kraków, 1876.

„O powstawaniu praw moralnych“. Warszawa, 1877.

„Dumania pesymisty“. Lublana, 1877.

„Piękna. Dramat. Warszawa, 1878.

„Wolter“. Warszawa, 1878.

„Dramata“ (pod im. Wł. Okońskiego). Warszawa, 1879.

„O życie“ (pod im. Wł. Okońskiego). Warszawa, 1879. (Zawiera nowele: „Damian Capenko“, „Chawa Rubin“ i „Karl Krug“, przedruk. z *Nowin*).

„Klemens Boruta“. Warszawa, 1880. (Przedr. z *Nowin*).

„O epikureizmie“. Warszawa, 1880.

„Poeta jako człowiek pierwotny“. Kraków, 1896.

„O prawach człowieka i obywatela. O prawach mniejszości“. Dwa odczyty. Warsz., 1906.

„Utopje w rozwoju historycznym“. Warsz., 1910.

„Ofiarność obywatelska“. Warsz., 1911.

„Źródła moralności“. Warsz. 1912.

„Drygałowie“. Powieść ucieszna. Warsz., 1914.

„Historja chłopów polskich“. 2 t. Poznań 1925—28.

„Nałęcze“. Warsz. 1929. Powieść.

Wyd. zbior: „Pisma“. 7 t. Kraków, 1896—1900 (I—II. Obrazki powieściowe, 2 wyd. powiększone, 1908; III. Bajki; IV—VI. Utwory

dramatyczne, t. VI, wyd. 2-ie, 1908 (nie zawiera „Niewinnych"); VII. Duchy, cz. I, II i III, wyd. 2, 1909, t. VIII. Duchy, cz. IV, V i VI. 1909.

Bibliografję pism Świętochowskiego z lat 1867—1897 ułożył Stef. Demby w „książce zbiorowej dla uczczenia 25-letniej działalności Al. Świętochowskiego", p. n. „Prawda". (Kraków, 1899).

Chmielowski: Zarys najnowszej literatury polskiej. Wydanie 4-te. — Sienkiewicz: „Piękna". *Słowo*. 1882, nr. 241, przedruk. w „Pismach zapomnianych" (1922). Jeske-Choiński: Pozytywizm warszawski i jego główni przedstawiciele. Warszawa, 1885 —(W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. Petersburg, 1897. — Chmielowski: Al. Świętoch, („Nasza literatura dramatyczna", II). Ldow: Polskij publicist-chudożnik. *Siewiernyj Wiestnik*, 1896, czerwiec, lipiec. — Wł. Kozłowski: Stanowisko filozoficzne Al. Świętochowskiego. „Prawda". Książka zbiorowa... 1899). — Nossig: Spotkanie z Świętochowskim. (Tamże). — Galle: Al. Świętoch jako beletrysta. Warszawa, 1902. (*Książki dla wszystkich*).—Feldman: Współczesna liter. polska —Artykuły o Świętoch. w dodatku do *Nowej Gazety*, 1907, nr. 319. (Lorentowicza: Twórczość literacka Al. Św.; Feldmana: Ideały społeczne Al. Św.; Kempnera: Al. Świętoch. jako polityk i inne). Nowaczyński: Al.Świętoch. i jego działalność. *Nowa Gazeta*, 1908, nr. 464—468. — B. Gorczyński: Charakter twórczości Swiętoch. *Nowa Gazeta*, 1908, nr. 469.—Kotarbiński: Al. Święt. (Z powodu 40-lecia pisarskiego). *Kur. Warsz.*, 1907, nr. 311.—Wł. B. (Bukowiński): Tytan. *Sfinks*, 1908:—Kotarbiński: Al. Świętochowski. *Tyg. Ilustr.* 1908, nr. 41 i n. — Kotarbiński: Poemat dramatyczny („Duchy"). *Sfinks*, 1908. — Artykuły w nr. 41 *Prawdy* z r. 1908.—Wł. Rabski: „Aspazja". *Kurj. Warsz.* 1908, nr. 284.—Jacimirskij: Nowiejszaja polskaja litieratura. (1908).—M. Grossek: Interpretacja „Duchów" Świętochowskiego. *Sfinks* 1910 (i w książce „Z krainy piękna. 1930). — W. Lutosławski: „Utopie" Świętochowskiego. („Na drodze ku wielkiej przemianie". Warsz. 1912). — Nowaczyński: Al. Świętochowski. („Szkice literackie". Poznań. 1918).— S. Tarczewski: Powieść ucieszna A. Świętochowskiego. *Myśl Polska*. 1915. (O „Drygałach"). — M. Szyjkowski: Dzieje nowoż. tragedji pol. Typ Szekspirowski. — Stef. Demby: A. Ś. W 60-tą rocznicę działalności literackiej i społecznej. *Kur. War.* 1927, nr. 315. — Z. Dębicki: A. Ś. („Portrety", I). — Lorentowicz: o „Niewinnych" i „Ojcu Makarym". („Dwadzieścia lat teatru". 1929). — Grabiec: Czerwona Warszawa. Poznań. 1925. Str. 194—197.

3. FRANCISZEK KRUPIŃSKI.

Pochodzenia mieszczańskiego. Ur. 22 stycznia 1836 r. w Łukowie (w Siedleckiem) z o. Józefa i Anny z Budkiewiczów. Uczył się w Łukowie. Mając lat 16 wstąpił do Zgrom. pijarów w Opolu; kształcił się następnie w kolegjum pijarskiem w Warszawie i w Akademji Duchownej tamże (1853—58). W r. 1859 otrzymał święcenia kapłańskie, był krótko nauczycielem łaciny w Zgromadzeniu. Uczęszczał na wykłady nauk przyrodniczych w Akademji med-chirurg. i wykłady filozofji Struvego w Szkole Głównej. Od r. 1866 był rektorem Kościoła popijarskiego, a od roku 1869 był prefektem i nauczycielem religji w gim-

nazjum rządowem w Warszawie. Zmarł 16 sierpnia 1898. w Warszawie. Filozof.

Rozprawy Krupińskiego filozoficzne i artykuły rozproszone po czasopismach: *Pamiętnik relig. moralny* (1858—59; tu pierwsze prace); w *Encyklop. Orgelbr*, *Gazecie Warszawskiej* (1865—70; „Listy ze Starego Miasta"), *Bibliotece Warszawskiej*, *Ateneum* (krypt. F. K. i K.), *Tygodniku Powszechnym*, *Wieńcu* (1872), *Tygodniku Ilustrowanym*, *Kalendarzu Jaworskiego*.

Z rozpraw najważniejsze:

a) „O filozofji w Polsce" (w dod. do Historji filozofji Schweglera, 1863).

b) „Przyszłość filozofji", 1864 (*Bibl. Warsz*).

c) „Szkoła pozytywna", 1868 (*Bibl. Warsz*).

d) „Wczasy Warszawskie" Warszawa. 1872. (Odb. z *Wieńca*).

e) „Romantyzm i jego skutki". (*Ateneum*, 1876).

f) „Nasza historjozofja". (*Ateneum*, 1876).

g) „Logika i metafizyka". (*Aten.* 1879).

h) „Nauka języka polskiego" (w Dod. do Baina „Nauki wychowania", 1880).

„Kazania czyli nauki do uczniów". Warsz. 1899.

Przełożył m. i. Schweglera „Historję filozofji" (1863), „Logikę" (1878) i „Naukę wychowania" Baina (1880).

Kraszewski: O romantyzmie polskim, z powodu art. F. K. w *Ateneum*. *Kłosy* 1876; przedruk. w „Wyborze pism" X. — Krzemiński: Kilka słów z powodu art. w *Ateneum* „Romantyzm i jego skutki". („Nowe szkice literackie", 1911). — Tad. Żuliński: Nowe studjum nad Syrokomlą przez W. Spasowicza oraz Romantyzm i jego skutki przez p. F. K... Lwów. 1877. — Struve: Ks. Franciszek Krupiński jako filozof. Warsz. 1898. (Odb. z *Bibl. Warsz.*). — Massonius: Fr. Krupiński. *Głos*. 1898 (i *Kur. Warsz.* 1900, nr 29). — Kenig: Fr. K. *Tyg. Ilustr.* 1898. nr. 35—36 — Ks. M. w *Przegl. Katolickim*, 1898, nr. 40. — Ks. W. Br.: Krótki rys życia ks. F. K. Warsz. 1899. — Reybekiel w *W. Enc. powsz. ilustr.* — L. S. Korotyński: Krupiński Fr. Sal. *Enc. Wychow.* VI. — Struve w „Hist. logiki jako teorji pozn.

4. PIOTR CHMIELOWSKI.

Ur. się 9 lutego 1848 r. w Zawadyńcach na Podolu, z o. Ignacego i Marji z Węglowskich. Kształcił się w gimn. w Warszawie i w Szkole Głównej (od r. 1866). W r. 1870 ukończył rosyjski Uniwersytet Warszawski. W l. 1873 i 1874 studjuje w uniw. Lipskim, gdzie otrzymuje stopień dr. fil. Członkiem Akad. Umiejętn. od r. 1893. Był redaktorem *Ateneum* w l. 1881—97. W r. 1898 opuścił Warszawę

i osiadł w Zakopanem. W r. 1903 został profesorem historji literatury polskiej w uniw. Lwowskim. Zmarł 22 kwietnia 1904 r. we Lwowie.

Na pole literackie wystąpił jeszcze jako słuchacz Szkoły Głównej (1867).

Od r. 1867 pisuje do *Przegl. Tygodn.*; w l. 1868—71 w *Bibl. Warsz.*; od 1872 do *Niwy* i *Opiekuna domowego.*

Osobno ogłosił:

„Die organischen Bedingungen der Entstehung des Willens". Lipsk, 1874.

„Gieneza fantazji". Warszawa, 1873.

„Kobiety Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego". Warszawa, 1873; 2 wyd., t. 1881; 3 wyd. Kraków, 1886; 4 wyd., t. 1894.

„Rousseau w stuletnią rocznicę śmierci". Warszawa, 1878.

„Zarys literatury pol. z ostatnich lat szesnastu". Wilno, 1881; 2 wyd. Warsz., 1886; 3 wyd. Kraków, 1895; 4-te, Kraków, 1898 („Zarys najnowszej liter. pol.").

„Autorki polskie XIX w." Warsz., 1885.

„Adam Mickiewicz. Odczyty w Lozannie". Warsz., 1885.

„Adam Mickiewicz". Zarys biograficzno-literacki. 2 t. Kraków (Warsz.) 1886; 2 wyd. Kraków, 1898; 3 wyd. Warsz., 1901 (zmiany cenz.).

„Studja i szkice literackie". 2 t. Kraków, 1886.

„Nasi powieściopisarze". 2 t. Kraków, 1887—95.

„Józef Ignacy Kraszewski". Zarys biograficzno - literacki. Kraków, 1888.

„Współcześni poeci polscy". Petersburg, 1895.

„Nasza literatura dramatyczna". 2 t. Petersburg, 1898.

„Józef Korzeniowski". Petersburg, 1898. (*Życiorysy sławnych Polaków).*

„Zygmunt Kaczkowski". Petersburg, 1898. (*Życiorysy sławnych Polaków*).

„Tadeusz Czacki". Petersburg, 1898. (*Życior. sławnych Polaków).*

„Klementyna z Tańskich Hofmanowa". Petersburg, 1899. (*Życiorysy sławnych Polaków).*

„Liberalizm i obskurantyzm na Litwie i Rusi". Warszawa, 1898. (*Bibl. dz. wybor.*, przedtem w *Ateneum*, 1883).

„Estetyka Mickiewicza". Lwów, 1898. (Przedtem w *Pam. Mick.* t. 2, 3, 5 i 6, p. t Estetyczno-krytyczne poglądy Adama Mickiewicza).

„Metodyka historji literatury polskiej". Warszawa, 1900.

„Historja literatury polskiej". 6 t. Warszawa, 1900; 2 wyd. t. I uzupełn. przez St. Kossowskiego, Lwów, 1914.

„Henryk Sienkiewicz". Lwów, 1901.

„Najnowsze prądy w poezji naszej". Lwów, 1901.

„Dramat polski doby najnowszej". Lwów, 1902.

„Dzieje krytyki literackiej w Polsce". Warszawa, 1902.

„Stanisław Wyspiański". („Charakterystyki literackie". *Wiedza i życie*. Lwów, 1902).

„Stylistyka polska". Warszawa, 1903.

„Jan Kasprowicz". Brody, 1904.

„Krytyczno-porównawczy przegląd dziejów piśmiennictwa polskiego". 2 t. Warszawa, 1905.

Z zakresu pedagogji:

„Co wychowanie z dziecka zrobić może i powinno". Warszawa. 1874.

„Książka do czytania". Warszawa, 1874.

„Poezja w wychowaniu". Wilno, 1881.

Artykuły w *Encyklopedji Wychowawczej*.

Sporządził wydania krytyczne poezji Mickiewicza, Słowackiego, G. Zielińskiego, Pism krytycznych Tyszyńskiego.

Redagował wydawnictwa: *Biblioteka najcelniejszych utworów literatury europejskiej* (Lewentala), *Złota przędza poetów i prozaików polskich* (1884—7).

Opracował i objaśnił w *Bibl. najcelniejszych utworów liter. europ.*: dzieła Górnickiego, Krasickiego, W. Potockiego, Karpińskiego, Kraszewskiego, poezje Naruszewicza, Andrzeja Morsztyna, Zmorskiego; w wydawn. *Arcydzieła polskich i obcych pisarzy* (Westa): „Lillę Wenedę", „Nieboską Komedję", „Pana Tadeusza", „Trzy poemata" Słowackiego, „O klasyczności i romantyczności" Brodzińskiego, „Budnika" Kraszewskiego, „Hamleta", „Antygonę", „Giaura" Byrona, „Marję Stuart" Schillera i „Obrazki z życia" Gogola; w *Czytelni Polskiej*: „Wybór dzieł" Hofmanowej, „Pamiętniki kwestarza" Chodźki.

Ułożył wypisy: „Obraz literatury polskiej" w 3 tom. (Warsz. 1898) i wraz z E. Grabowskim „Obraz literatury powszechnej" w 2 t. (Warszawa, 1895—6).

Mnóstwo jego rozpraw, studjów, ocen, rozproszonych po czasopismach, dotychczas nie zebrano w osobne książki, m. in. o Szubrawcach, Leonie Borowskim, Gust. Zielińskim, Romanowskim, Wasilewskim, Trentowskim, Tyszyńskim, Filozoficznych poglądach Mickiewi-

cza...; przygotowanego przez niego do druku 2-go tomu „Autorek polskich", obejmującego studja o Wilkońskiej, Sadowskiej, Deotymie, Orzeszkowej, Konopnickiej i inne, jeszcze nie wydano.

Przełożył Kanta „Krytykę czystego rozumu". (Warszawa, 1904) i Goethego „Wilhelma Meistra" (1893).

Kotarbiński: P. Chm *Echo muz*. 1885, nr. 115—116. — Kotarbiński w *Tyg. Ilustr*. 1891 (2). — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa (1897) — Porębowicz: o Najnowsz. prądach w poezji naszej i o Dramacie pol. doby najnowszej w *Pam. liter*. 1902. Pini: P. Chm. Lwów, 1904. (Odb. z *Muzeum*).—Chrzanowski: P. C. *Kur. Warsz.*, 1904, nr. 121—2 (i w „Wśród zagadnień...) — Chlebowski: P. C. *Książka* 1904. Brückner: P. C. *Kwart. histor.*, 1904. Matuszewski: P. C. *Tyg. Ilustr.*, 1904, nr. 18 (i w Pismach, I).—Tretiak: P. C. *Przegl. Pol.* 1904.—Feldman: P. C. *Ogniwo*, 1904.—Lorentowicz: P. C. jako krytyk, *Kur. Codz.*, 1904, nr. 113.—Ciembroniewicz: Ś. p. P. Chm. jako pedagog. *Rodzina i szkoła*, 1904. — Król: P. Chm. jako pisarz pedagogiczny. *Przegl. Pedag.*, 1904.—Chlebowski: Chmielowski jsko krytyk (wstęp do „Dziejów krytyki liter.").—Chlebowski: P. Chm. („Pisma", IV).—Feldman: P. Chm. („Współczesna krytyka liter. w Polsce"). — Brzozowski: P. Chm. („Współczesna krytyka liter. w Polsce").—Struve: Spolszczenie „Krytyki czystego rozumu" Kanta przez Chm. *Kur. Warsz.*, 1904, nr. 132. Chlebowski: Przedmowa do t. I Hist. liter. pol. Chmiel.—Chlebowski: Dwie historje liter. pol. *Ateneum*, 1901, czerwiec—Wł. Jabłonowski: P. Chm. o najnowszych prądach w poezji naszej (w „Rozprawy i wrażenia literackie"). — Szymański: P. Chm. Wspomnienie. *Reforma szkolna*. I. 1904.—Struve: Historja logiki... w Polsce... — Zob. też Wasylewskiego Bibliogr. Histor. liter. i kryt. liter. pol. za r. 1904.

5. ANTONI GUSTAW BEM.

Ur. 4 czerwca 1848 r. w miasteczku Lipsko (w Kieleckiem), z o. Karola i Joanny z Krężelewskich. Uczył się w szkole powiatowej w Sandomierzu i w gimn. w Radomiu. W r. 1866 wstąpił na wydz. filolog.-historyczny Szkoły Głównej w Warszawie; studja ukończył w uniw. rosyjskim w r. 1870. W r. 1873 rozpoczął zawód nauczycielski w Kielcach, zrazu jako nauczyciel prywatny; w l. 1879—1888 jako nauczyciel gimnazjalny, języka polskiego, następnie łaciny i greczyzny. Od r. 1888, aż do śmierci był nauczycielem w szkołach prywatnych w Warszawie. Zmarł 15-go kwietnia 1902 r. w Warszawie.

Pierwsze prace swoje historyczno-literackie drukował w *Niwie*, w r. 1873: „Słowo o satyrach Krzysztofa Opalińskiego", w r. 1874: „Wizerunek Mikołaja Reja jako utwór sztuki i zdrowej myśli". Potem pomieszczał rozprawy i artykuły w *Nowinach*, *Przeglądzie Tygodniowym*, *Prawdzie*, *Kraju* i innych pismach.

Z prac osobno wydanych nb.:

a) „Zarys wykładu mowy polskiej". Warszawa, 1883.

b) „Jak mówić po polsku czyli gramatyka polska". Warsz. 1889.

c) „Teorja poezji polskiej". Warszawa, 1899.

Wybór rozpraw histor.-literackich ukazał się p. t. „Studja i szkice literackie". Warszawa, 1904.

Spasowicz: Studja Bema. („Pisma." IX). — Chrzanowski we wstępie do „Studjów". (1904). — „Księga pamiątk. Kielczan (1856—1904"). Warsz. 1925.

6. JULJAN OCHOROWICZ.

Ur. 1850 r. w Radzyminie, z o. Juljana, inspektora Instytutu nauczycieli element. w Radzyminie, i Jadwigi z Sumińskich. Kształcił się w szkołach w Lublinie, które ukończył w r. 1867, i w Szkole Głównej w Warszawie, na wydziale przyrodniczym; w r. 1872 ukończył uniw. warszawski; poczem udał się na dalsze studja do Lipska; tu w r. 1874 otrzymał stop. dr. fil. (na podst. rozpr. „Bedingungen des Bewusstwerdens"). W l. 1875—81 był docentem psychologji i filozofji przyrody w uniw. we Lwowie. W l. 1884—7 przebywa w Paryżu, gdzie bada hypnotyzm i medjumizm i demonstruje wynalezione przez siebie termomikrofon i hypnoskop. Od r. 1900 mieszkał w Wiśle, na Śląsku. Zm. 1 maja 1917 r. w Warszawie.

Wystąpił w r. 1867 w *Przegl. Tyg.*

Był głównym rzecznikiem filozof. pozytywizmu u nas. Pisywał do *Przegl. Tyg.*, *Niwy*, *Ateneum* i in. pism. W latach 1874—75 był redaktorem *Niwy.*

Gł. dzieła i rozprawy:

a) „Jak należy badać duszę czyli o metodzie badań psychologicznych". Warsz., 1869.

b) „O wolności woli. Warsz., 1871.

c) „Miłość, zbrodnia, wiara i moralność". Warszawa, 1869—78.

d) „Duch i mózg". Warszawa, 1872.

e) „Wstęp i pogląd ogólny na filozofję pozytywną". Warsz. 1872.

f) „O kształceniu własnego charakteru". Warszawa, 1873.

g) „O zasadniczych sprzecznościach, na których się wspiera cała nasza wiedza o wszechświecie". Warszawa, 1874.

h) „Pozytywizm i negatywizm". (*Niwa*, 1875).

i) „Z dziennika psychologa". Warszawa, 1876.

j) „O twórczości poetyckiej ze stanowiska psychologji". Lwów, 1877. (Toż p. t. „Liryczna twórczość poetów" w *Bibl. dz. wybor.*).
k) „De la suggestion mentale". Paryż, 1887.
l) „Fizjologja wyścigów". Warszawa, 1897.
m) „Wiedza tajemna w Egipcie". Warszawa, 1898.
n) „Bezwiedne tradycje ludzkości". Warszawa, 1898.
o) „O metodzie w etyce". 1906.
p) „Pierwiastki charakteru narodowego". 1907.
r) „Psychologja i medycyna". 2 serje. Warsz., 1916—17.
s) „Pierwsze zasady psychologji". Warszawa, 1916.
t) „Psychologja, pedagogika, etyka". Warszawa, 1917.

Słynny wiersz Ochor. p. t. „Naprzód" z r. 1871 w całości podany w *Tyg. Ilustr.*, 1917, nr. 20.

„Listy do przyszłej narzeczonej" pod pseud. Juljana Mohorta. Lwów, 1876. Kilka wydań.

Chmielowski: Zarys liter. pol. z ost. lat 16-tu. — Jeske-Choiński: Pozytywizm warszawski i jego główni przedstawiciele. Warszawa, 1885. — W. Przyborowski: Stara i młoda prasa 1897. — A. Fabian: Dr. fil. J. Ochorowicz i nauka. Warsz., 1888. — Struve: Hist. logiki jako teorji poznania. Warsz., 1911. — W. M. Kozłowski: Juljan Ochorowicz. *Kur. Warsz.*, 1917, nr. 124. — W. M. Kozłowski: Puścizna naukowo-literacka po Jul. Ochorowiczu. *Kur. Warsz.*, 1917, nr. 126. — A. Cygielstrejch: Juljan Ochorowicz jako psycholog. *Przegl. Filoz.*, 1917. — J. Kotarbiński: Zawsze młody. Ze wspomnień o Juljanie Ochorowiczu. *Kur. Pol.* 1917, nr. 123 i 124.

7. JULJAN KALISZEWSKI.

(Pseud. Klin).

Ur. w r. 1845 w Warszawie. Uczył się tamże w gimn. realnem. Zmarł w r. 1909.

Jako pisarz wystąpił w *Kurjerze Niedzielnym* w r. 1863. Pisywał krótko do *Przeglądu Tygodniowego.*

Ogłosił:

a) „Pamiętniki sceptyka". Kraków. 1872.
b) „Szkice". 2 części. Warsz. 1873—85.
c) „Moi kochani rodacy". Warsz. 1888.

W *Życiu* 1888 pomieścił humoreskę „Dziwny świat". Przełożył „Miłosne pieśni" Horacego. (1871).

(W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. (1897). Str. 35—42.

8. JÓZEF KOTARBIŃSKI.

Ur. się 27 listop. 1849 r. w Czemiernikach (pow. lubartowski w Lubelskiem), z o. Józefa i Teofili z Hermanowskich. Uczył się w gimn. w Warszawie. W r. 1866 wstąpił do Szkoły Głównej, ukończył uniwersytet warszawski w r. 1871. W r. 1877 wstąpił na deski sceniczne. W r. 1893 przeniósł się do Krakowa. W l. 1900—1905 był dyrektorem teatru w Krakowie; poczem wrócił na sceny warszawskie. W r. 1909 objął kierownictwo literackie dramatu i komedji w teatrach rządowych. Zmarł 20-go paźdz. 1928 r. w Warszawie.

Działalność literacką rozpoczął w r. 1867 w *Przeglądzie Tygodniowym*. Ogłaszał następnie artykuły i studja w *Niwie*, *Nowinach*, *Prawdzie*, *Ateneum*, *Kraju*, *Kłosach* (od r. 1883 feljeton „Pokłosie", pod pseud. Karola), *Gaz. Warsz.* (1872—77), *Kur. Codz.*, *Wieku*, *Gaz. Pol.*, *Tyg. Ilustr.*, *Echu muzycz.*, *Głosie*, *Kurjerze Warsz*, (tu w l. 1907—1908 prowadził dział krytyczno-literacki), *Bibl. Warsz.*, *Nowej Gazecie*, *Świecie* (krak), *Wędrowcu*, *Bluszczu*, *Świecie* (warsz.), *Tyg. mód.*, *Tyg. Powsz.*, *Sfinksie* i inn.

Był kierownikiem literackim *Kolców* od r. 1882 przez lat kilka.

Osobno ogłosił:

a) „Niezdrowa miłość". Warsz. 1896.

b) „Pogrobowiec romantyzmu. Warsz. 1909.

c) „Z dziejów dramatu i komedji w teatrach warszawskich". Warsz. 1924.

d) „Aktorzy i aktorki". Płock. 1925.

e) „Ze świata ułudy". Warsz. 1926.

f) „W służbie sztuki i poezji. Warsz. 1929.

Z artykułów o charakterze pamiętnikarskim nb. art. „Moja kolebka". *Kur. Warsz.* 1923, nr. 252.

Studja literackie Kotarb. nie są zebrane w książce; pisał m. in. o „Mazepie" i o „Horsztyńskim" Słowackiego, o „Beniowskim" i „Don Juanie" Byrona, o „Panu Tadeuszu" jako eposie, o „Makbecie" i o „Królu Lirze" Szekspira i inne.

Chmielowski: Zarys najnowszej liter. — Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. — Feldman: Piśmien. pol. (1905, t. IV) i Współcz. liter. pol. — Rocznik naukowo-literacko-artystyczny. (Okręta) 1905. — J. L. (Lorentowicz). Józef Kotarbiński. *Nowa Gaz.* 1913, nr. 210. — W. Rapacki: Sto lat sceny polskiej. — Ad. Grzym-Siedlecki: Kotarbiński jako dyrektor teatru. *Kur. Warsz.* 1928, nr. 295.

9. JÓZEF TOKARZEWICZ.

(Pseud. J. T. Hodi).

Ur. 8 stycz. 1841 r. w Bielsku na Podlasiu, z o. Bazylego, burmistrza miejscowego, i Joanny z Kalisewiczów. Kształcił się w gimn. w Białymstoku i w uniw. w Moskwie, na wydz. prawnym; za udział w manifestacjach studenckich był więziony. Walczył w powstaniu 1863 r. W r. 1864 osiadł w Paryżu. Wziął udział w walkach r. 1870—71; był więziony przez wersalczyków. W r. 1883 wrócił do kraju. W l. 1883—93 przebywa w Petersburgu, jako współpracownik *Kraju*. W r. 1893 osiadł w Grodzisku pod Warszawą. (Czas jakiś po r. 1905 mieszkał w Wilnie i Kijowie). Zmarł 2 sierp. 1919 r. w Grodzisku.

Zawód literacki rozpoczął od korespondencyj do *Gazety Warszawskiej* w r. 1861. (Pierwsze swe drobiazgi literackie druk. podobno już w grudniu 1859 w *Kurjerze Wileńskim*).

W l. 1866—70 redagował wydawane w Genewie, Bendlikonie i Zurychu czasopisma *Niepodległość*, *Przyszłość*, *Gmina* (socjalist.) (1866—67). W r. 1878 *Listy Polskie* (w Paryżu). W l. 1871—2 pisywał do *Kraju* (krak).

Po powrocie do kraju pisał wiele artykułów do *Kraju* (petersb.), *Kłosów*, *Ateneum*, *Prawdy*, *Gazety Warszawskiej*, *Przegl. Tygodn.*, *Gaz. Pol.*, *Wieku*... Z prac tu umieszczonych na wyróżnienie zasługują: „Dwie syntezy filozoficzne" (*Kwartalnik Kłosów* 1877), „Zarys filozofji rodzimej" (*Bibl. Warsz.* 1883); oraz „Z przeżytych dni" (*Kraj* 1884, nr. 7). „Z pamiętników Hodiego". (*Kłosy* 1886, II). Używał różnych pseudonimów: Hodi, Jan Stekint, Włostowski, Rusticus i t. d.

Osobno ogłosił:

a) „Wybór prac literackich (1872—1897)" Warszawa, (1898).

b) „W dniach wojny i głodu. Wspomnienia. Warsz. 1900. (*Bibl. dziel. wybor*).

c) „Na kawałku starej Polski". (*Bibl. dzieł. wybor.*) ?

Nadto ogłosił dwie powieści: „Pan ślepy Paweł" (Warsz. 1882) i „Pan głuchy Gaweł". (Petersb. 1891).

Chmielowski: Zarys najnowsz. liter. pol. Str. 421—2, i indziej. — Jeske-Choiński: w przedm. do „W dniach wojny i głodu".—***Ocena „W dniach wojny i głodu" *Aten.* 1901, I. — W. K.: Ś. P. Józef Tokarzewicz. *Kur. Warsz.* 1919, nr. 213. — Grabiec: Czerwona Warszawa, str. 200.

10. BOLESŁAW LIMANOWSKI.

Ur. 10 listop. (?) 1835 r. w majątku Podgórze, na Inflantach polskich (pod Dyneburgiem). Uczył się w gimn. i w uniwers. w Moskwie

(1858—60) w Dorpacie (med. filoz.). W r. 1860 wstąpił do szkoły wojskowej Mierosławskiego w Paryżu, W r. 1861 bierze udział w ruchu narodowym w Wilnie. Uwięziony i zesłany najpierw do Mezenia, następnie do Archangielska, wreszcie do gub. Woroneskiej, gdzie przebywa do r. 1868. W r. 1869 wraca do kraju i pracuje jako robotnik w fabryce wyrobów żelaznych w Warszawie. W r. 1871 osiedla się we Lwowie. W r. 1878 wydalony z Austrji, osiada w Genewie, potem w Zurychu; w r. 1889 w Paryżu; tu pracuje w Towarzystwie ubezpieczeń. W r. 1907 osiada w Krakowie; po wojnie światowej—w Warszawie. Senator Rzeczypospolitej. Patrjarcha socjalizmu polskiego. Żonaty 1-v. z Wincentyną Szarską, 2-v. z Marją Goniewską.

Na pole literackie wystąpił w r. 1860. (Korespondencja z Inflant polskich w paryskim *Przeglądzie rzeczy polskich*). W r. 1869 i następnych pisuje do *Przegl. Tygod.*

Główne dzieła:

a) "O kwestji robotniczej". Lwów. 1871.

b) „Plato i jego Rzeczpospolita". (*Na dziś* 1872).

c) „Dziewczyna nowego świata". 1872.

d) „Socjologja Augusta Comte' a". Lwów 1875,

e) „Dwaj znakomici komuniści: Tomasz Morus i Tomasz Campanella"... Lwów 1876.

f) „Socjalizm jako objaw konieczny rozwoju dziejowego". Lwów. 1878.

g) „Historja powstania Narodu Polskiego w 1863 i 1864". 2 t. Lwów 1882. Wyd. 2. Lwów, 1909.

h) „Historja ruchu społecznego w drugiej połowie XVIII stulecia". Lwów. 1888.

i) „Historja ruchu społecznego w XIX stuleciu". Lwów. 1890.

k) „Powstanie narodowe 1863 i 1864 roku". Lwów 1889. Wyd. 2. Lwów 1900. (Popularne oprac.).

l) „Historja demokracji polskiej w epoce porozbiorowej". Zurych. 1901.—Wyd. 2. Warsz. 1922—23.

m) „Stuletnia walka Narodu Polskiego o niepodległość". Lwów 1906. (1-wsze wyd. 1894). Nowe wyd. p. t. Studwudziestoletnia walka... Kraków. 1916.

n) „Naród i państwo". Kraków. 1906.

o) „Rozwój przekonań demokratycznych w narodzie polskim". Kraków. 1906.

p) „Stanisław Worcell". Kraków. 1911.

r) „Odrodzenie i rozwój narodowości polskiej na Śląsku". Kraków. 1911.

s) „Szermierze wolności". Kraków. 1912.

t) „Historja ruchu rewolucyjnego w Polsce w 1846 r". Kraków. 1913.

u) „Socjologja". 2 t. Kraków. 1921. (Dzieło ukończ. w r. 1894).

w) „Stanisław Staszic". Warszawa, 1926 (Nowe oprac. dziełka, wyd. poraz 1. w 1889, poraz 2. 1906).

z) „Rozwój polskiej myśli socjalistycznej". Warsz. 1929.

Wspomnienia: a) „Wspomnienia wygnańca" w *Dzienniku Lwowskim* 1871. b) Urywek autobiogr. p. t. „Jaką drogą doszedłem do socjalizmu" w książce zbior. „Socjalizm—Demokracja—Patrjotyzm" 1902. c) „Pierwsza manifestacja w Wilnie w 1861 r." w wydawn. zbior. „W 40 rocznicę powst. styczn." (Lwów 1903). d) „Garść wspomnień z pobytu w Genewie" w Kalend. robotn. na r. 1922. e) W 30 tą rocznicę w „Księdze pamiąt. P. P. S". Warsz. 1923.

(W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. (1897). Str. 125. — Chmielowski: Zarys najnowszej liter. pol. (1898), str. 175. — M. Mazowiecki (L. Kulczycki): Historja pol. ruchu socjalistycznego w zaborze rosyjskim. (Kraków 1904). str. 40 — L. Wasilewski: B. L. Kraków. 1910. — Res (F. Perl): Dzieje ruchu socjalistycznego w zaborze rosyjskim. Kraków. 1919. — Feldman: Dzieje polskiej myśli politycznej. III, str. 32—36, i indziej. — K. Czachowski: Szermierz wolności. (Bolesław Limanowski). *Niepodległość*. II. 1930. — Książka zbior.: Socjalizm—Demokracja—Patrjotyzm". Wydawn. w celu uczczenia 40 letniego jubileuszu pisarskiego Bol. Limanowskiego. Kraków. 1902. (Tu m. in. życiorys przez W. M. Kozłowskiego, bibliografja prac Limanowskiego i przedruk jego broszury z r. 1883 p. t. Kwestja narodowa a społeczna.

11. BENEDYKT DYBOWSKI.

Ur. 30 kwietnia 1833 r. z ojca Jana i matki Salomei z Przysieckich, w Adamczynie, (w „Adamarynie", wedł. Talko-Hryncewicza) w pow. mińskim. Uczył się w gimn. w Mińsku, następnie w uniw. Dorpackim, Wrocławskim i Berlińskim, gdzie studjuje przyrodę i medycynę. W Berlinie otrzymał dr. med., poczem został adjunktem przy katedrze zoologji w Szkole Głównej w Warszawie. Bierze udział w powstaniu 63 r. Zesłany do Syberji Wschodniej. W l. 1865—78 bada faunę Bajkału. Po krótkim pobycie w kraju, wyrusza znowu, już dobrowolnie, na Syberję w r. 1879 i osiada na Kamczatce; stąd udaje się na wyspy Komandorskie. W l. 1883—1903 był profesorem zoologji w uniw. we Lwowie. Zmarł 31 stycznia 1930 r. we Lwowie.

Oprócz rozpraw specjalnych (spis ich przy „Pamiętniku") napisał:

a) „Przed półwiekiem. Wspomnienia z przeszłości gimnazjalnej". *Bibl. Warsz.* 1908, II.

b) „Przed półwiekiem. Wspomnienia z czasów uniwersyteckich". *Bibl. Warsz.* 1911, II·

c) „O Syberji i Kamczatce". Lwów. 1899.

d) „O Syberji i Kamczatce. Cz. I. Podróż z Warszawy na Kamczatkę". Kraków. (1913).

e) „Wspomnienia z przeszłości półwiekowej". Lwów. 1913.

f) „Pamiętnik Dra Benedykta Dybowskiego od roku 1862 zacząwszy do roku 1878". Lwów. 1930. (Tu spis prac naukowych Dyb.).

g) „Pamięci Józefata Ohryzki". *Bibl. Warsz.* 1907, II.

J. Talko-Hryncewicz: Polacy jako badacze Dalekiego Wschodu. *Przegl. Współcz.* 1924, czerwiec — M. Dubiecki: Działalność filantropijna Benedykta Dybywskiego. *Przegl. Współcz.* 1923, czerwiec. — Talko-Hryncewicz: Benedykt Dybowski w 95 rocznicę urodzin. *Przegl. Współcz.* 1928, czerwiec. — Janik: Dzieje Polaków na Syberji.

12. MARJAN DUBIECKI.

Ur. 26 sierpnia 1838 r. w Zasławiu na Wołyniu, z ojca Ludwika i matki Anny ze Sławków. Uczył się w gimn. w Żytomierzu; w r. 1856 wstąpił do uniw. w Charkowie; w r. 1857 przenosi się na uniwersytet w Kijowie, który kończy w r. 1860, poczem zostaje nauczycielem języka i literatury polskiej w Równem na Wołyniu. Przez rok 1861—62 przebywa na zesłaniu w Wiatce i w Tambowie. Bierze udział w powstaniu 1863 r. i w rządzie narodowem, jako „sekretarz Rusi". Był przyjacielem Traugutta. Skazany w r. 1864 na śmierć wraz z Trauguttem, został ułaskawiony i zesłany na Sybir, skąd wrócił w r. 1883 i osiadł w Krakowie. Ożenił się z Marją Wróblewską. Od r. 1887 do r. 1917 był profesorem literatury polskiej na Kursach dla kobiet Baranieckiego. Zmarł 24 października 1926 r. w Krakowie.

Gł. dzieła osobno wydane:

a) „Kudak". Kraków, 1879. Wyd. 2. t. 1899.

b) „Pole bitwy u Żółtych Wód". *Rozpr. Akad. Um. wydz. histor.-filoz.* XII. (1880).

c) „Obrazy i studja historyczne". Kraków, 1884. Wyd. 2. 1901. Druga serja, 1889.

d) Wstęp do wydawnictwa Materjałów do historji powstania 1863—4. (1888).

e) „Romuald Traugutt...“ Lwów, 1894 (Materj.) wyd. 2, Kraków, 1907; wyd. 3, Kijów, 1911; wyd. 4, Kijów, 1913; wyd. 5, Poznań, 1924.

f) „Teresa z Wierzbickich Bułhakowa“. Kraków, 1895.

g) „Karol Prozor, oboźny W. X. Litewskiego“. Kraków, 1897.

h) „Młodzież polska w uniwersytecie Kijowskim przed r. 1863.“ Kijów, 1909.

i) „Z przeszłości 1861—1862 r.“ Kijów, 1910.

k) „Na kresach i za kresami. Wspomnienia i szkice,“ 2 t. Kijów, 1914.

l) „Echa powstania styczniowego.“ Zamość, 1921.

Nadto wydał podręczniki: „Rys dziejów najnowszych 1815—1875. (Wilno, 1880) i „Historja literatury polskiej“. (Warszawa, 1888).

Z prac rozproszonych po czasopismach i wydawnictwach nb.: „Z notatek wędrowca“. (*Kłosy*, 1881), „Uniwersytet Kijowski“, (*Tyg. Powsz.*, 1885), „Ze wspomnień katorgi syberyjskiej“ (*Tyg. Ilustr.* 1922).

St. Pomarański. Marjan Dubiecki. Zarys biograficzny. Zamość - Warszawa, 1923.—Kraushar: Ostatni powiernik dyktatora Trauguta. *Kur. Warsz.* 1923, nr. 22.— Stef. Pomarański: M. D. *Tyg. Ilustr.* 1923, nr. 6.

13. JAN STELLA-SAWICKI („Pułkownik Struś“).

Ur. się 24 lutego 1831 r. w Szawlach, na Żmudzi, z o. Teodora, lekarza, i Izabeli z Rymgajłów. Uczył się w gimn. szawelskiem, następnie w korpusie kadeckim w Petersburgu (w l. 1843—49), poczem został oficerem gwardji rosyjskiej. W r. 1850 wstąpił do akademji general. sztabu. Po ukończeniu akademji był szefem sztabu kawaleryj. dywizji i pułkownikiem general. sztabu. W r. 1863 podał się do dymisji i wstąpił w szeregi powstańców; jako „pułkownik Struś“ był szefem sztabu jen. Wysockiego, a następnie Edm. Różyckiego; w końcu „organizatorem Galicji“. Po upadku powstania osiadł w Genewie (1864—66). W roku 1866 był we Lwowie, ale został przez władze austrjackie wydalony. W l. 1867—70 studjuje w akademji medycznej w Strasburgu medycynę. W wojnie francusko-pruskiej 1870—71 bierze udział jako lekarz. Po wojnie wrócił do kraju i osiadł we Lwowie. Zmarł w r. 1911.

Oprócz pism specjalnych i innych ogł.:

a) „Szkice z powstania 1863 r.“ Kraków, 1889.

b) „Udział Galicji w powstaniu 1863—64“. (*Wydawn. materjałów do histor. powst. styczn. II*).

c) „Ludzie i wypadki 1861—65". Lwów, 1894.
d) „Galicja w powstaniu styczniowem". Lwów, 1909 i 1913.
e) „Rok 1863". Lwów, 1905. (*Bibl. Macierzy Pol.*).
f) „Moje wspomnienia (1831—1910)". Lwów, 1921.

E. Barwiński: W przedm. do „Moich wspomnień".

14. STANISŁAW KRZEMIŃSKI.

Ur. się 16 grudnia 1839 r. w Warszawie. Kształcił się w gimn. realnem tamże i w uniwers. w Heidelbergu i w Szkole Głównej, na wydz. prawnym (1864—67). Wziął udział w ruchu narodowym lat 1859—64; był w Paryżu w l. 1859 i 1863 z misją polityczną; był członkiem Rządu Narodowego (czerwc.) w r. 1863 (dyrektorem prasy). Zm. 29 listopada 1912 r. w Warszawie.

W l. 1869—76 prowadzi przegląd polityczny w *Kurjerze Warszawskim*. W l. 1871—95 kieruje działem literackim w *Bluszczu*. W l. 1871—90 współpracuje w *Kłosach*. W l. 1884—93 pisuje przeglądy polityczne w *Gażecie Warszawskiej*; w 1895—1906 w *Prawdzie*. Od 1893 był współredaktorem *Wielkiej Encyklopedji powszechnej ilustr.* W l. 1894—8 pomieszcza korespondencje polityczne w *Dzienniku Poznańskim*, następnie w *Nowej Reformie*. Był redaktorem *Przeglądu Bibliotecznego* (w r. 1909), współredaktorem *Złotej Przędzy* i *Stu lat myśli polskiej*.

Osobno ogłosił:
„Dwadzieścia pięć lat Rosji w Polsce 1863—1888". Lwów, 1892.
„Krzysztof Kolumb". Warszawa, 1893.
„Listy z zaboru rosyjskiego". Poznań, 1895 i Kraków, 1896 i nast.
„Zarysy literackie." Warszawa, 1895.
„Ugoda polsko-rosyjska". Kraków. 1898.
„Nowe szkice literackie". Warszawa, 1911.
„Komisja Edukacyjna". Warszawa, 1908.

Wydał krytycznie Poezje Asnyka (1898). Pracował nad monografją Konarskiego; materjały do niej zebrane zużytkował w swem dziele Konopczyński.

Listy nie wydane; jeden list do Asnyka (z r. 1879) ogłosiła w dodatku do swej pracy o Asnyku J. Dickstein-Wieleżyńska.

Z wierszy Krzemińskiego ukazały się: „Kartka do wydarcia" w *Kur. Warsz.* 1912, nr. 333 i wiersz do Kaz. Laskowskiego w *Tyg. Ilustr.* 1915, nr. 47.

Kraushar: Kartki historyczne i literackie (1894). Str. 102—107. — W. Przyborowski: Stara i młoda prasa. (1897). Str. 108—110. — St. Posner: St. Krzemiński. *Książka.* 1909. — Fantazy: „Rybka". *Kur. Warsz.* 1908, nr. 109. — Wł. K.: Stan. Krzem. *Kur. Warsz.* 1910, nr. 16. — Chrzanowski we wstępie do „Nowych szkiców liter". — M. Kridl: o „Nowych szkicach liter." w *Książce* 1912, nr. 12. — M. Offmański: W rocznicę śmierci St. Krzemińskiego. *Tyg. Ilustr.* 1915, nr. 47. — F. Brodowski: O Stan. Krzemińskim. („Dom cedrowy.") — M. Offmański: Pamięci Stanisława Krzemińskiego. *Kur. Warsz.* 1922, nr. 328. (Podaje odezwę Krzem. do rodaków z r. 1910). — Grabiec: Czerwona Warszawa. (1925). Str. 197—199. — Zob. nadto: a) Książka jubileusz. *Kur. Warsz.*" (1896), str. 172—3; b) Art. Z. Dębickiego o „Now. szkicach liter." *Kur. Warsz.* 1911, nr. 324; c) Art. Chwalewika w *Now. Gaz.* 1909 nr. z d. 24 grudnia.

15. WŁADYSŁAW MICKIEWICZ.

Syn Adama i Celiny z Szymanowskich. Ur. 23 czerwca 1838 r. w Paryżu. Uczył się w Szkole polskiej Batignolskiej i w kolegjach francuskich w Paryżu. Był od r. 1899 dyrektorem „Biblioteki Polskiej" w Paryżu. Żonaty był z Marją Malewską, córką Franciszka, przyjaciela Adama i Heleny Szymanowskiej, siostry Celiny. Zmarł 9 czerwca 1926 r. w Paryżu.

Działalność literacką rozpoczął w języka francuskim, w r. 1859, od artykułów publicystycznych w czasop. *L'Espérance* i innych pismach. W l. 1862—69 ogłosił szereg broszur politycznych: „Notes sur l'etat des choses en Pologne" (1862), „Czartoryski, Wielopolski et Mierosławski" (1862), „Lettre au comte de Montalembert sur l'insurrection polonaise" (1863), „Congrès de Moscou. Lettre à MM Palacky et Rieger députés bohèmes" (1867), „Congrès de Génève. Protestation polonaise contre la paix. Lettre à M. le Président du congrès" (1867) i inne.

W r. 1866 założył w Paryżu księgarnię wydawniczą p. n. „Księgarni Luksemburskiej" i wydawał *Bibliotekę ludową polską.*

Wydał wiele pism swego wielkiego ojca z rękopisów, jego korespondencję, materjały do życiorysu i działalności.

Z pism własnych Wład. Mickiewicza najważniejsze:

a) „Adam Mickiewicz, sa vie et son oeuvre". Paris, 1888.

b) „Żywot Adama Mickiewicza". 4 t. Poznań, 1890—95.—Nowe wydanie. I. Poznań, 1929.

c) „Emigracja polska 1860—1890“. Kraków, 1908.

d) „Pamiętniki“. 2 t. Kraków, 1926—7.

e) „Moja Matka“. Kraków, 1927. (Przedtem w *Przegl. Współczesnym*, 1926).

Pisywał korespondencje do *Kurjera Warszawskiego* od r. 1882. Przełożył na jęz. franc. wszystkie dzieła Z. Krasińskiego, niektóre utwory Rzewuskiego, Czajkowskiego, Kraszewskiego, Orzeszkowej.

S. P.: Mickiewicz Władysław. *W. Enc. Powsz. Ilustr.* — J. L. (Lorentowicz): Władysław Mickiewicz (W 70 rocznicę urodzin). *Now. Gaz.* 1908, nr. 290 (z d. 26 czerw. — Art. bezim.: Władysław Mickiewicz. *Kur. Warsz.* 1908, nr 177. — St. Posner: Pamięci Władysława Mickiewicza. *Wiadom. Liter.* 1926, nr. 25. (Tu list z 3 czerwca 1926). — Z. L. Z. (Zaleski): Po zgonie patrjarchy emigracji polskiej. *Kur. Warsz.* 1926, nr. 165. — R. Dyboski: Wł. Mickiewicz o bolszewizmie. *Przegl. Współcz.* 1926, lipiec (Tu list z r. 1922). — J. Ujejski: Ś. p. Wł. Mickiewicz. *Pam. Liter.* 1925/26 — Kleiner: Wł. Mickiewicz. *Tyg. Ilustr.* 1926, nr. 25. — Wolffówna: Trochę drogich wspomnień. *Tyg. Ilustr.* 1926, nr. 25.

16. LUBOMIR GADON.

Właściwie *von Gaden.* Z rodziny pochodzącej z Inflant. Ur. 16 grudnia 1831 r. na Żmudzi. Studja uniwersyteckie odbył w latach 1852—56 w Dorpacie, na wydz. prawnym. Był następnie asesorem w Izbie Kryminalnej w Kownie. W r. 1863 udał się do Londynu, w następnym do Paryża. W l. 1867—94 był sekretarzem ks. Władysława Czartoryskiego. Od r. 1880 do r. 1892 sekretarzem Towarzystwa historyczno-literackiego i dyrektorem Biblioteki Polskiej w Paryżu. W r. 1899 osiadł w Krakowie. Zmarł 16 lutego 1908 r. w Krakowie.

W l. 1868—70 był współredaktorem z H. Wyzińskim *Correspondance du Nord-Est.*

Osobno ogł. m. in.:

a) „Z życia Polaków we Francji. Paryż, 1883.

b) „Przejście Polaków przez Niemcy“. Poznań, 1889.

c) „Książe Adam Czartoryski“. Kraków, 1892.

d) „Książę Adam Czartoryski podczas powstania Listopadowego“. Kraków. 1900 (odb. z *Przegl. Pol.).*

e) „Emigracja Polska. Pierwsze lata po upadku powstania Listopadowego“. 3 t. Kraków, 1901—1902.

B. Dembiński: o „Emigr. pol.“ *Kwart. histor.* 1902. — J. K. Kochanowski: o „Emigr. polsk.“ *Książka* 1903, nr. 3. — G. Manteuffel: Z dziejów Dorpatu i uniwers. dorpackiego (1911). str. 179—181.

17. HENRYK STRUVE.

Ur. 27 czerwca 1840 r. w Gąsiorowie (w Kaliskiem) z rodziny pochodzenia szwajcarskiego (matka z domu de Witte). Uczył się w gimn. gubern. warszawskiem (od 1850 r.) i w gimn. w Piotrkowie (1853—58); poczem udał się na studja uniwersyteckie do Niemiec, gdzie studjował filozofję na wydz. teolog. w Tybindze, a następnie w uniw. w Heidelbergu, Erlangen, Getyndze, Halli, Lipsku i Jenie. Dr. fil. w Jenie w r. 1862. Od roku 1863 był prof. filozofji w Szkole Głównej w Warszawie, a od r. 1871 w rosyj. uniwersytecie warsz. (do r. 1903). W r. 1903 zamieszkał w Anglji. Był od r. 1868 członkiem Towarzystwa Nauk. Krak., a od r. 1873 — Akademji Umiej. Krak. Zm. 16 maja 1912 r. w Eltham, w Anglji.

Używał niekiedy (w art. w *Bibl. Warsz.*, 1892) pseudonimu Florjan Gąsiorowski.

Oprócz rozpraw i artykułów w *Bibl. Warsz.*, *Ateneum*, *Enc. Wych.*, *Enc. powsz. ilustr.*, *Przegl. Filozof.*, *Kłosach*, *Wieku* i in. czasopismach, oraz dzieł i rozpraw w jęz. rosyjskim i niemieckim, ogł. m. in. następ. dzieła:

„Wykład systematyczny logiki". Warszawa, 1871.

„Synteza dwóch światów". Warszawa, 1876.

„Hamlet. Eine Charakter-Studie". Weimar, 1876.

„Życie i prace Józefa Kremera". Warszawa, 1881.

„Estetyka barw". Warszawa, 1886.

„Sztuka i piękno". Warszawa, 1892.

„Wstęp krytyczny do filozofji". Warszawa, 1896; 2 wyd. t. 1898; 3 wyd. t. 1903.

„Historja filozofji w Polsce". I. Warszawa, 1900. Wyszedł tylko jeden zeszyt.

„Historja logiki jako teorji poznania w Polsce". Warsz., 1911.

Zob. nadto bibljografję jego rozpraw w „Szkoła Główna", I, 131—133.

W. Lutosławski: H. S. i jego Wstęp do filozofji. *Ateneum*, 1896, II i odb.—Kaszewski: Dr. Henryk Struve. Zarys 35-letniej działalności jako profesora i pisarza *Bibl. Warsz.*, 1898. — Massonius: Zagadnienia filozofji. *Głos*. 1899. I (O „Wstępie kryt. do filoz.). — Goldberg, Dygasiński, Kotarbiński i Chlebowski o Struvem w wydawn. „Szkoła Główna Warszawska", I. — Witkiewicz: Sztuka i krytyka u nas. — Mahrburg artykuły krytyczne i polemiczne. — Zieleńczyk: H. Struve i jego filozofja. *Bibl. Warsz.*, 1912 lipiec. — Zieleńczyk: Stanowisko H. Struvego w dziejach filozofji polskiej. *Przegl. Filoz.*, 1913, I.—Struve: Hist. logiki... Str. 370—375. Kleiner: H. Struve. *Pam. Liter.*, 1912. (Wspomn. pośm.).

18. SAMUEL DICKSTEIN.

Ur. w r. 1851 w Warszawie. Tu kształcił się w gimn. i w Szkole Głównej. Był następnie nauczycielem matematyki w gimnazjach i w Szkole Handlowej. Członkiem Akad. Um. od r. 1893.

Oprócz rozpraw z zakresu nauk matematycznych, ogł. monografję: „Hoene Wroński. Jego życie i prace". Kraków, 1896.

Wydawał *Rocznik Pedagogiczny*, *Prace matematyczno-fizyczne* i *Wiadomości matematyczne*.

19. ALEKSANDER KRAUSHAR
(Pseud. Alkar).

Ur. w r. 1843 w Warszawie. Gimn. i Szkoła Główna (wydz. prawny) w Warszawie. Adwokat.

Poezje: „Listki" (1863). — „Tytan i Arjon z Koryntu". (Lipsk, 1866. Wyd. 2. Kraków, 1895). — „Strofy". (Wyd. 2. Kraków, 1886).

Prace treści historycznej: M. in. ogł.:

a) „Olbracht Łaski". 2 t. Warszawa, 1882.

b) „Sprawa Zygmunta Unruga". 2 tomy. Kraków, 1890.

c) „Dzieje Krzysztofa z Arciszewa Arciszewskiego". 2 t. Petersburg, 1892.

d) „Kartki historyczne i literackie". Wyd. 2. Kraków, 1894.

e) „Frank i Frankiści". 1896.

f) „Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk". 8 tomów. Warszawa, 1900—1906.

g) „Obrazy i wizerunki historyczne". Warszawa, 1906.

h) „Kartki z pamiętnika". Kraków, 1910 i wiele innych.

Spis prac w Księdze pamiątk. Szkoły Głównej.

Chmielowski: Autor „Strof." („Współcześni poeci pol."). — Chmielowski o „Tow. Przyj. Nauk" w *Pam. liter.* 1903 i polemika z K. tamże. — Feldman: Piśm. pol. (1905) I. — Korzon o niektórych pracach Kraushara w „Listy otwarte..." III.

20. JÓZEF BIELIŃSKI
(Pseud. Dr. Szeliga).

Ur. 23 marca 1848 r. w Lubrańcu na Kujawach, z Andrzeja i Honoraty z Boruckich. Gimn. ukończył we Włocławku (1868). Studja uniwersyteckie rozpoczął w Szkole Głównej, ukończył w rosyj.

uniw. warszawskim, na wydz. lekarskim (1873); poczem odbywał praktykę lekarską w różnych miejscowościach; w l. 1880—92 w Wilnie, do r. 1897 w Olicie, od r. 1897—1901 w Kara-Kała w Kraju Zakaspijskim. W r. 1901 osiadł w Warszawie. Był w końcu dyrektorem archiwum oświecenia publicznego. Zmarł 15 czerwca 1926 r. w Warszawie.

Oprócz prac lekarskich, ogł. szereg prac z zakresu historji oświaty i szkolnictwa w Polsce.

a) „Uniwersytet Wileński". 3 t. Warsz., 1899—1900. (Monogr.).
b) „Uniwersytet Warszawski". 3 t. Warsz., 1907—13. (Monogr.).
c) „Szubrawcy w Wilnie". Wilno. 1910.
d) „Żywot ks. Adama Czartoryskiego". Warsz., 1905 i inne.
W rękop. pozostały m. in. Dzieje Szkoły Głównej Warsz.
Spis bibliograf. prac Bielińskiego podaje A. Suligowski.

H. Mościcki: o „Szubr. w Wilnie." *Bibl. Warsz.* 1911, II. — L. Janowski: o „Uniw. Wileńskim" i o Szubr. w Wilnie". („W promieniach Wilna i Krzemieńca"). — J. Lewicki: Ś. p. dr. Józef Bieliński. *Prace Naukowe.* 1930.—A. Suligowski: Józef Szeliga Bieliński, jego działalność i jego prace. Warsz. 1931.

21. TEODOR WIERZBOWSKI.

Ur. 30 sierp. 1853 r. w Kielcach. Gimn. w Kielcach (ukończył w r. 1871), uniw. w Warszawie (w r. 1875), poczem studjował zagranicą. Doktoryzował się w Petersburgu (1889). Docent (1882), następnie profesor liter. pol. w rosyjskim uniw. Warszawsklm (od r. 1889). Naczelnik Archiwum Głównego w Warszawie (od r. 1897). Członkiem Akad. Um. (od r. 1903). Zmarł 19 lutego 1923 r.

Ogłosił m. in.:

a) „Krzysztof Warszewicki i jego dzieła". Warszawa, 1887.
b) „Jana Ostroroga Pamiętnik". Warszawa, 1891.
c) „Jakób Uchański". Warszawa, 1895.
d) „Bibliographia polonica saeculorum XV ac XVI... 2 t. Warsz., 1889—94.
e) „Materjały do dziejów piśmiennictwa polskiego... 2 t. Warsz., 1900—1904.
f) „Komisja Edukacji Narodowej". Tom I. Warsz., 1911.
g) „Z badań nad Mickiewiczem i utworami jego". Warsz., 1916.

W l. 1886—1908 wydawał „Bibliotekę zapomnianych poetów i prozaików polskich XVI—XVIII w." (25 tom.).

Spis szczegółowy prac W. podany w „Księdze pamiątk. Kielczan". (1925).

Brückner: o „Materjałach" w *Kwart. histor.* 1900, i *Pam. liter.* 1904.

22. STANISŁAW PTASZYCKI.

Ur. 31 marca 1853 r. Gimn. w Wilnie, uniw. w Petersburgu. Był docentem historji liter. i jęz. pol. w uniw. petersburskim. Po wojnie światowej wykładał w uniw. Lubelskim i był dyrektorem archiwum państwowego w Lublinie. Jest obecnie dyrektorem archiwów państwowych w Warszawie. Członkiem Akad. Um. od r. 1904.

Pisał po polsku i po rosyjsku, m. in.: o Reju, o Średniowiecznych zachodnioeuropejskich powieściach w literaturze polskiej; wydał krytycznie Reja „Wizerunek" (1881—88) i tegoż „Psałterz Dawidów" (1901) i inne zabytki.

Ogł.: „Encyklopedję nauk pomocniczych historji i literatury polskiej". Lublin. 1921.

Redaguje (od r. 1927) *Archeion.*

St. Pomarański: Stan. Ptaszycki. *Ruch. liter.* 1927, nr. 8.

23. K. KASZEWSKI. Zob. t. III.

24. ANTONI JÓZEF ROLLE.

(Pseud. Dr. Antoni J.)

Ur. w r. 1830 w Henrykówce pod Szarogrodem (pow. latyczowski, na Podolu), z ojca Henryka i Marji ze Zwierkowskich. Pochodził z rodu francuskiego (bretoń.). Kształcił się na wydz. lekarskim uniw. w Kijowie, (w l. 1850—55) i w r. 1855 otrzymał stopień lekarza (dr. med. ?) i oddał się praktyce. W r. 1858 w Saksonji; w r. 1860 na studjach w Paryżu. Po powrocie do kraju osiadł w Kamieńcu Podolskim. Tu był sekretarzem Towarzystwa Lekarskiego. Zmarł 21-go stycznia 1894.

Na pole literackie wystąpił w l. 1850—1860, jako poeta i powieściopisarz. Pierwsze swe utwory druk. w *Gazecie Codziennej* i w *Gazecie Warszawskiej* (tu korespondencje). Pierwsze swe prace historyczne ogł. w *Opiekunie domowym* (1865 i 1867) i w *Kółku domowem* (1867) oraz w „Kalendarzu Jaworskiego" (1867). Pod pseud. Fulgen-

cjusza Pirożko druk. powiastkę „Przemytnicy" w *Opiekunie domowym* r. 1867.

Później druk. swe pisma w czcsopismach galicyjskich: *Gazecie Lwowskiej*, *Przewodniku naukowym i literackim*, *Przeglądzie Lwowskim*, *Przeglądzie Polskim*, *Szkicach Krakowskich*, a następnie w warszawskich: *Kronice rodzinnej*, *Tygodniku Powszechnym*, *Kłosach*, *Bibliotece Warszawskiej*.

Z pism historycznych wyszły osobno:

a) „Zameczki Podolskie na kresach multańskich". Kraków. 1872. Wyd. 2. 3 t. Warszawa. 1880.

b) „Tadeusz Leszczyc Grabianka"... Lwów. 1875.

c) „Opowiadania historyczne". Lwów. 1878 i 1879.

d) „Nowe opowiadania historyczne". Lwów. 1879. (Wyd. 2. 1883).

e) „Gawędy z przeszłości". Lwów. 1879. 2 t.

f) „Trzy opowiadania historyczne". Lwów. 1880.

g) „Opowiadania historyczne. Serja 3, 2 t. Warszawa (Kraków). 1882. Serja 4, 2 t. t. 1884.

h) „Szkice i opowiadania. Ser. 5. t. 1887, Ser. 6. Lwów. 1887. Ser. 7. Lwów. 1891.

i) „Dzieje szlachty okolicznej w owruckim powiecie". Warsz. 1882.

k) „Z przeszłości Polesia kijowskiego". Warsz. 1882. (odb. z *Bibl. Warsz.*).

l) Niewiasty kresowe". Warsz. (Krak.) 1883.

m) „Po inkursji Kozackiej". Kraków. 1890.

n) „Sylwetki historyczne". Ser. 8. Warsz. (Krak.) 1892.

o) „Sylwetki i szkice historyczne i literackie". Ser. 9. Warsz. (Krak.) 1893.

p) Dwie gawędy z przeszłości". Lwów. 1893.

r) Z życia Zygmunta Krasińskiego. („Pierwsza miłość i jeden z pierwszych przyjaciół") Kraków 1890. (Odb. ze *Świata*).

W. Korotyński: w *Tyg. Powsz.*, nr. 20—21 i w *Tyg. Ilustr.* 1886. — H. Gliński: Antoni Józef Rolle. „Gwiazda" 1882 (Kalendarz Petersburski): — Ad. Pług w *Kłosach* 1883. — Al. K.: Ś. p. doktór Antoni J. *Tyg. Ilustr* 1894, nr. 4—5. — Kraushar: Doktór Antoni J. („Obrazy i wizerunki historyczne". Warsz. 1906) — Wspomnienie pośmiertne w *Kwart. histor.* 1894. (Tu spis wszystkich prac oddzielnie i w czasopismach wydanych).

25. IGNACY BARANOWSKI.

Ur. się 26 lipca 1833. r. w Lublinie. Uczył się w gimn. lubelskiem i w uniw. w Dorpacie (1851—58), na wydz. lekarskim; poczem rozpo-

czął zawód lekarski w Warszawie. W l. 1859—60 studja medyczne w Krakowie, Wiedniu, Paryżu, Heidelbergu i Berlinie. W r. 1860 asystentem w klinice chorób wewnętrznych w Akademji med.-chirurg. w Warszawie. W r. 1861 wykłada w Akademji, w l. 1862—69 w Szkole Głównej, od r. 1869 do 1886 w rosyj. Uniwersytecie warsz. Oż. był z Julją Bąkowską. Od r. 1905 należał do Stronnictwa polityki realnej. Zmarł 24 lutego 1919 r. w Warszawie,

Oprócz pism treści lekarskiej, ogł· m. i.;

a) „Sprawa polska jako wewnętrzna Państwa Rosyjskiego". Bruksela. 1878.

b) „Obrachunki polityczne". 2 t. Kraków. 1895—6.

c) „Równouprawnienie narodowości jako reforma zasadnicza w Państwie Rosyjskiem". Warsz. 1907.

d) „Pamiętniki (1840—1862)". Poznań. 1923.

Spis prac B. w dod. do Wstępu do „Pamiętników".

K. D. (Dobrski): Dr. Ign. Baranowski. *Kłosy* 1886. — J. Pawiński: Ignacy Baranowski jako lekarz, profesor i obywatel. *Gaz. Lekar.* 1919, nr. 14. — B. Bartkiewicz: Szkoła Główna Warsz. II. — A. Wrzosek: Życie i zasługi społeczne Ignacego Baranowskiego. (Jako wstęp do Pamiętników).

26. WŁODZIMIERZ SPASOWICZ.

Ur. 16 stycz. 1829 r. w Rzeczycy nad Dnieprem, z o. Daniela inspektora zarządu medycznego gub. mińskiej, i Teofili hr. Kreutz. Uczył się w gimn. w Mińsku i na wydz. prawnym uniwers. petersburskiego (1845—49). Od r. 1857—61 był profesorem prawa karnego w uniw. petersburskim. Był wraz z Joz. Ohryzką współzałożycielem czasop. *Słowo* w Petersburgu (1859) i współwydawcą *Voluminów legum.* W r. 1876 założył *Ateneum* (1876—1901), a w r. 1882, wraz z E. Piltzem, tygodnik petersburski *Kraj.* Po opuszczeniu katedry uniwersyteckiej poświęcił się praktyce adwokackiej. Był członkiem Akad. Umiej. w Krakowie (od r, 1873). Zm. 26 października 1906 r. w Warszawie. Pochowany w Lemieszówce (w pow. winnickim).

Pierwsze prace: Przekłady polskie dzieł Orzelskiego i Rudawskiego, poprzedzone życiorysami; życiorys Heidensteina przy przekładzie „Dziejów Polski" Gliszczyńskiego (1857).

Oprócz dzieł i rozpraw prawniczych w jęz. rosyjskim, ogłosił następujące:

a) „Obzor istorii polskoj litieratury". Petersburg, 1865. (Odb. z „Istorii sławiańskich litieratur" Pypina i Spasowicza).

b) „Dzieje literatury polskiej". Przekład polski z 2-go wyd. Pypina i Spasowicza „Istorii sław. litier." (1880). 1882; 2 wyd. w przekładzie A. G. Bema. Warsz. 1885. — 3 wyd. t. 1891.

c) „Polityka samobójstwa". Poznań. 1872. (Przeciw broszurze Kaz. Krzywickiego p. t. „Polska i Rosja").

d) „Literacki i polityczny spadek po Wielopolskim". Poznań. 1880.

e) „Żiźń i politika markiza Wielopolskawo". Petersburg, 1882.

f) „Studja nie z natury". Wilno. 1881. (Zawierają rozprawy o Syrokomli, Winc. Polu, M. Matuszewiczu i Hamlecie, przedtem drukowane w *Ateneum*).

g) „Byron i niektórzy jego poprzednicy" (*Ateneum* 1884).

h) „Schiller i Goethe w pamiętnem dziesięcioleciu ich przyjaźni". Petersburg, 1895.

W *Pamiętniku* Mickiewiczowskim, t. I i III ogłosił rozprawy: „Mickiewicz i Puszkin przed pomnikiem Piotra W." i „Konrad Wallenrod".

Wyd. zbior. „Pisma". 8 t. Petersburg, 1892—3; tom 9. Warszawa, 1908. — „Soczinienija", 9 tomów. Petersburg, 1889 i n.

A. P. (Pawiński): Włodz Spasowicz. *Tyg. Ilustr*. 1878, I.—Chmielowski: W. S. *Echo muz*. 1886.—Tenże: Dzieje krytyki literackiej.—St. Estreicher i Wł. L. Jaworski: Włodz. Spasowicz z okazji 70-ej rocznicy jego urodzin. Kraków. 1899. (Odb. z *Czasu* 1899, nr. 24—26). — Askenazy: Pisma Włodz. Spasowicza. („Wczasy historyczne". 1902). (Zob. Spasowicza: „W obronie własnej. Odpowiedź p. Szymonowi Askenazemu". Pisma IX). — Korzon o Spas. („Listy otwarte..." I). — Feldman: Współczesna krytyka literacka w Polsce („Piśmienn. pol." IV). — Feldman: Dzieje polsk. myśli politycz. II. — St. Pyrowicz: Włodz. Spas. *Ludzkość* 1906, nr. 76—84.— B. Lutomski: Włodz. Spas. (Kilka rysów charakterystyki). *Gaz. Pol*. 1906, nr. 308—311.— J. L. Popławski: W. S. *Słowo polsk*. 1906, nr. 491—493. — *Liber*: Ideały polityczne W. S. *Słowo*, 1906, nr. 306. W tymże numerze *Słowa* i inne art o Spas.) — St. Brzozowski: W. S. („Współcz. krytyka liter. w Polce").—Chrzanowski: Włodzimierz Spasowicz w świetle swoich pism pośmiertnych. („Wśród zagadnień...").

27. ERAZM PILTZ.

Ur. się w r. 1851. Kształcił się w uniw. Warszawskim i Petersburskim. Dziennikarz i publicysta. Ugodowiec. W r. 1879 rozpoczął w Warszawie wydawać *Nowiny*. W r. 1882, wraz z Spasowiczem, założył w Petersburgu wpływowy tygodnik polityczny *Kraj*, który redagował aż do r. 1906 (do kwietnia). Był potem dyrektorem Tow. popierania pracy społecznej. Był posłem polskim, najprzód w Jugosławji, następnie w Czechosłowacji. Zmarł 26 grudnia 1929 r.

Oprócz artykułów bezimiennych w *Kraju*, ogłosił szereg broszur (pod pseudonimami Scriptor, Piotr Warta, Swojak): „Prusy i Polacy", „O chwili obecnej" (1898), „Nasza młodzież" (1901), „Nasze stronnictwa skrajne" (1902); (Dwie ostatnie razem p. t. „Materjały i myśli polityczne" I. Kraków 1903). „Listy polskie" (1904), „Wobec wojny" (1904), „Polityka rosyjska w Polsce" (1908), „Obrachunek" (1909), „O naszem stronnictwie" 1910. W *Świecie* pisał artykuły polityczne p. t. „Na widnokręgu".

A. Parczewski: Ze wspomnień o Erazmie Piltzu. *Świat*. 1930, nr. 4. — St. Krzywoszewski: † Erazm Piltz. *Świat* 1930, nr. 1. — Feldman: Dzieje pol. myśli polit. II.

28. ZYGMUNT GLOGER.

Ur. 3 listop. 1845 r. w Kamionce podlaskiej (w Łomżyńskiem), z o. Jana i Michaliny z Woynów. Uczył się w Warszawie, w szkole Leszczyńskiego i w Szkole Głównej, na wydz. prawnym (1865—68) i w uniw. Krakowskim, który ukończył. Był radcą Komitetu Towarz. Kredyt. Ziemskiego w Warszawie. Zm. 16 sierp. 1910 r. w Warszawie

Pierwszą swą pracę ogł. w r. 1867.
Ważniejsze prace:
a) „Obchody weselne". Kraków, 1869.
b) „Pieśni ludu". Kraków, 1892.
c) „Rok polski w życiu, tradycji i pieśni". 1900.
d) „Encyklopedja staropolska". 4 tomy. Warszawa, 1900—1903.
e) „Dolinami rzek". Warszawa, 1903.
Bibliogr. jego prac podana w *Roczniku Towarzystwa Krajoznaw.* 1910 i w *Ludzie* XVI.

M. Federowski: Zygmunt Gloger. (Garść wspomnień osobistych). Warszawa. 1912. (Odb. z *Ziemi*). — A. Fischer: w Ludzie. XVI. — J. St. Bystroń: Wstęp do ludoznawstwa polskiego. Lwów. 1926.

29. BRONISŁAW CHLEBOWSKI.

Ur. się 10 listop. 1846 r. w Warszawie. Nauki pobierał w warsz. gimn. realnem (1857—61), w Szkole przygotowawczej (1861—63) i w Szkole Głównej (1864—69), którą ukończył ze stopniem magistra (za rozbiór Monumentum Ostroroga). Był nauczycielem w szkołach średnich prywatnych, w końcu (od r. 1916) profesorem uniw. warszawskiego. Członkiem Akademji Umiejętności od r. 1914. Po śmierci

Aleksandra Jabłonowskiego prezesem Towarzystwa Naukowego Warsz. (1916). Zmarł 28 marca 1918 r. w Warszawie.

Pierwszą pracą historyczno-literacką Chlebowskiego, (napis. w r. 1866), było studjum o Samuelu Twardowskim (druk. w *Tygod. Ilustrowanym* 1872).

Rozprawy swoje, studja, artykuły i recenzje ogłaszał następnie w *Tyg. Ilustrowanym*, *Ateneum*, *Bluszczu*, *Niwie*, *Przegl. Pedagogicznym*, *Życiu*, *Książce*.

Od r. 1885 był redaktorem *Słownika Geograficznego*.

Osobno ogł.:

„Jan Kochanowski w świetle własnych utworów." Warsz., 1884.

„Zadanie historji literatury polskiej wobec warunków i czynników jej dzisiejszego rozwoju". Warszawa, 1884. (Odb. z *Ateneum*).

„Nieboska i Irydjon". Warszawa, 1884. (Odb. z *Ateneum*).

„Mikołaj Rej jako pisarz." Warszawa, 1905, (*Książki dla wszystkich*).

„Rozwój kultury polskiej". Warszawa, 1917.

„Literatura polska 1795—1905 jako główny wyraz życia narodu po utracie niepodległości." Lwów, 1923.

Wyd. zbior.: „Pisma". 4 t. Warszawa, 1912. Nie obejmują wszystkiego. Rozprawy i artykuły, które nie weszły do wydania, wymienia W. Borowy („Br. Chleb.", str. 35). Nadto dodać: a) „Henryk Sienkiewicz (*Rocznik Tow. Nauk. Warsz.* 1916) i b) „Wychowawcza wartość twórczości Sienkiewicza". (*Wychowanie*, 1916).

Ogłoszona w *Sprawozd. Tow. Nauk. Warsz.* 1913 rozprawa: „Unieśmiertelnienie artystyczne polskości w „Panu Tadeuszu" jest ustępem dzieła p. t. „Literatura Polska 1795 - 1905". (§ 14).

CHMIELOWSKI o Chleb. w *W. Enc. powsz. ilustr.* — CHMIELOWSKI: Dzieje krytyki literackiej w Polsce (1902). — FELDMAN: Współcz. krytyka literacka w Polsce (1905). — M. KRIDL: Dzieło Chlebowskiego. *Książka.* 1911, nr. 12 i 1913, nr. 2 (i w jego „Krytyka i krytycy". 1923). — W. BOROWY: Bronisław Chlebowski jako krytyk i historyk literatury. Warszawa. 1919. — M. KRIDL: przedmowa do „Literatury" (1923). — J. KLEINER: Bronisław Chlebowski. *Roczn. Towarz. Nauk. Warsz.* 1918. (Toż w jegö „Sztychy". Lwów. 1925).

30. JAN KARŁOWICZ.

Ur. się 28 maja r. 1836 w Subortowiczach pod Mereczem (w Trockiem), z o. Aleksandra i Antoniny Mołochowcówny z domu. Uczył się w gimnazjum w Wilnie (1847—52). W r. 1853 wstąpił do uniwer-

sytetu w Moskwie, na wydział histor.-filologiczny, gdzie kolegował z Tadeuszem Korzonem. Po ukończeniu w r. 1857 uniwersytetu moskiewskiego, udał się za granicę, gdzie studjował historję i muzykę (1857—60 i 1862). W r. 1865 poślubia Irenę Sulistrowską i otrzymuje w Berlinie stopień dr. fil. W r. 1871 był krótko nauczycielem w Konserwatorjum w Warszawie. W l. 1873—82 mieszka na wsi w Wiszniewie (w Wileńszczyznie). W l. 1882—87 przebywa w Heidelbergu, Pradze i Dreznie. W r. 1887 osiada w Warszawie. Był członkiem Akademji Umiejętności w Krakowie (od r. 1887) i Towarzystwa Przyj. Nauk w Poznaniu, oraz innych towarzystw krajowych i zagranicznych. Zmarł 14 czerwca 1903 r. w Warszawie

Językoznawca i ludoznawca. Od r. 1888 do r. 1899 był redaktorem *Wisły*. Był inicjatorem i jednym z redaktorów „Słownika języka polskiego", rozpoczętego w druku w r. 1898.

Zaczął działalność naukowo-literacką od prac historycznych:

a) „De Boleslai Primi bello Kioviensi". Berlin, 1866. (Rozprawa doktorska). Toż po polsku: „Wyprawa Kijowska Bolesława Wielkiego". Poznań, 1872.

b) „Don Karlos, królewicz hiszpański. Szkic biograficzno-historyczny". Warszawa, 1867.

Z dzieł i rozpraw językoznawczych i ludoznawczych najważniejsze:

a) „Słoworód ludowy". Kraków, 1878.

b) „Słownik gwar polskich". 6 t. Kraków, 1900—1911.

c) „Słownik wyrazów obcego a mniej jasnego pochodzenia..." Kraków, 1894—1905.

d) „O człowieku pierwotnym". Lwów, 1903.

Wyczerpująca bibliografja dzieł, rozpraw i artykułów Karłowicza podana w książce zbiorowej „Życie i prace Jana Karłowicza". Warszawa, 1904.

„Życie i prace Jana Karłowicza". „Książka zbiorowa..." Warsz. 1904. — A. A. Kryński: Jan Karłowicz. Warsz. 1903. Odb. z *W Enc. powsz. ilustr.* (Zob. też str. 370 Książki zbiorowej). — Korzon: Mowa na pogrzebie Jana Karłowicza. („Listy otwarte..." I). — NB. W wykazie recenzyj „Słownika jęz. pol." na str. 164 książki „Życie i prace J. Karł." pominięto ujemną ocenę 4-ch pierwszych zeszytów „Słownika" przez G. Korbuta w *Kur. Warsz* 1899, nr. 336 z 5 grudnia i jego „Odpowiedź na replikę" w nr, 15 *Kur. Warsz.* z 1900 r.

31. TADEUSZ KORZON.

Ur. 1839 w Mińsku litewskim, z o. Adama i m. Henrjety z Łowaszyńskich. Uczył się w gimn. w Mińsku (1850—1855) i w uniw.

w Moskwie, na wydz. prawnym (1855—59). Był nast. nauczycielem historji w gimn. w Kownie i sekretarzem Komitetu gubernialnego do spraw włościańskich. W r. 1862 zesłany do Orenburga, przebywał tu do r.1867, później pod dozorem w Piotrkowie. W r. 1869 osiadł w Warszawie. Od r. 1897 był dyrektorem bilblioteki Zamojskich. Zm. 8 marca 1918 r. w Warszawie.

Osobno ogł.:

„Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta". 4 t. Warsz., 1882—86; 2 wyd., t. 1898. (Dzieło stanowiące epokę w historjografji nowożytnej polskiej).

„Kościuszko", Życiorys z dokumentów wysnuty. Kraków, 1894. (Odb. z t. IV „Album Muzeum Narod. w Raperswilu).

„Dola i niedola Jana Sobieskiego". 3 t. Kraków, 1898.

„Dzieje wojen i wojskowości w Polsce". 3 t. Kraków, 1912.

„Historja handlu w zarysie". Warszawa, 1914.

„Listy otwarte, mowy, rozprawy, rozbiory". 4 tomy. Warszawa, 1915—1916. (Wyd. zbiorowe artykułów rozproszonych po czasopismach).

Autobiografja. „Mój pamiętnik przedhistoryczny". Kraków, 1912.

Wyd. nadto podręczniki: *a)* „Kurs wieków średnich". Warszawa, 1872; *b*) „Historja starożytna". Wyd. 5. Warszawa, 1907; *c*) „Historja wieków średnich". Wyd. 2. Kraków, 1893; *d*) „Historja nowożytna". 2 t. 1889—1903; *e*) „Historja nowoczesna". 1906; — oraz „Kim i czem był Kościuszko". Warszawa, 1907.

Jarochowski: Statystyka w historji. *Niwa*, 1882—4. — Smoleński: Z dziejów wewnętrznych Polski za króla Stan. Aug. *Ateneum*: 1884—87. — Lisicki: T. Korzon. Wewnętrzne dzieje Polski za St. Aug. *Przegl. Pol.*, 1884.—Kraushar: Tad. Korzon. („Drobiazgi histor.", I, 1891). — Pawiński: Z piśmien. histor. Tad. Korzon Wewnętrzne dzieje... *Kraj*, 1885.—Jarochowski: Historjografja analityczna. („Wewnętrzne dzieje"). *Kraj*. („Przegl. liter.") 1887, nr. 45—47. Askenazy: Tadeusz Korzon. 50-lecie pracy naukowej. *Tyg. Ilustr.*, 1912, nr. 17—19. — Lutomski: Tadeusz Korzon na tle swego czasu. *Goniec*, 1918, sierpień—wrzesień. — St. Zakrzewski: T, K. (nekrolog). *Kwart. Histor.*, 1918. — Kraushar: Siedziba ś. p. Tadeusza Korzona w oficynie pałacu Błękitnego Ordyn. hr. Zamojskich. *Kur. Warsz*, 1918 nr. 76. — Askenazy: T. K. („Uwagi". Warsz. 1924, przedtem w *Kur. Warsz.* 1918 w marcu). — Smoleński: T. K. (Mowa... podczas urocz. jubil...) („Studja histor." 1925).

32. ADOLF PAWIŃSKI.

Ur. 7 maja 1840 r. w Zgierzu (z. łęczycka), z o. Jana, właściciela farbiarni, i m. z domu Crone. Uczył się w szkole powiatowej

w Łęczycy i w gimn. gubern. w Piotrkowie, które ukończył w r. 1858. W r. 1859 wstąpił na wydział historyczno-filologiczny uniwersytetu w Petersburgu. Po zamknięciu w r. 1861 uniw. petersburskiego, przeniósł się w r. 1862 do Dorpatu. W r. 1865 udał się do Berlina, gdzie studjował w uniwersytecie pod kierunkiem Rankego, a następ. w Getyndze pod kierunkiem Waitza. W r. 1867 dr. fil. W r. 1868 docentem historji w Szkole Głównej w Warszawie, a od r. 1871 aż do śmierci profesorem historji powsz. rosyjskiego uniwersytetu. Jednocześnie był sekretarzem Komisji Sprawiedliwości (od r. 1868) i naczelnikiem Archiwum Głównego (od r. 1875). Zm. 24 sierpnia 1896 w Grodzisku pod Warszawą.

W l. 1859—61 wziął udział w tłumaczeniu polskiem Ahrensa Encyklopedji prawa, wyd. w r. 1862 w Petersburgu przez Spasowicza.

Pierwsze prace histor. w jęz. polskim ogł. od r. 1867 w *Gaz. Warsz.*, *Bibl. Warsz.*, i *Tyg. Ilustr.*

Z osobno wydanych dzieł i rozpraw pomniejszych najważniejsze:

a) „Kilka słów o Buckle'm". Warszawa, 1869.

b) „Serbia". Zarysy historyczno-etnograficzne. Warszawa, 1874.

c) „Skarbowość w Polsce i jej dzieje za Stefana Batorego" (1881).

d) „Polska XVI w." pod względem gieograficzno-statystycznym". (1883—94).

e) „Jana Ostroroga żywot i pismo o naprawie Rzeczypospolitej". Warsz., 1884.

f) „Rządy sejmikowe" ... Warsz., 1888.

g) „Ostatnia księżna Mazowiecka". Warsz., 1892.

h) „Młode lata Zygmunta Starego". Warsz., 1893,

i) „Sejmiki ziemskie". Warsz., 1894.

k) „Michał Gröll". Kraków, 1896.

l) „Portugalja, listy z podróży". Warsz., 1881.

m) „Hiszpanja, listy z podróży". 2 t. Warsz., 1881.

Wyd. od r. 1876, wraz z A. Jabłonowskim, „Źródła dziejowe". Red. wyd. w przekł. pol. Macaulay'a Dzieje Anglji, Zeissberga Dziejopisarstwo pol. wieków średn.; wyd. Pamiętniki Matuszewicza, Logikę Baina.

Nadto rozprawy, artykuły i sprawozdania w *Bibl. Warsz.*, *Tyg. Ilustr.*, *Ateneum*, *Kraju*, *W. Enc. powsz. ilustr.*, i in. pismach, w *Jahres-*

berichte der Geschichtswissenschaft, *Revue historique* i kilka prac w jęz. rosyj.

Bibliografję zupełną dzieł i artyk. Pawiń. podaje Zakrzewski.

W. ZAKRZEWSKI: Adolf Pawiński 1840—1896. Zarys dziejów żywota i pracy. Petersburg (Kraków) 1897.=KORZON: A. Pawiński. *Kłosy*, 1889.—REMBOWSKI: A. P. *Tyg. Ilustr.*, 1890, nr. 6. — SPASOWICZ: Historjozoficzne poglądy Pawińskiego. *Kraj*, 1896, nr. 44. — KORZON: Przemówienie nad mogiłą... („Listy otwarte" I). — KORZON: o „Skarbowości". (Tamże, IV). — SPASOWICZ: Ad. Paw. jako historyk sejmiku polskiego („Pisma", VII, przedtem w *Kwart. histor.*, 1897). — REMBOWSKI: A. P. *Bibl. Warsz.*, 1896, IV. — BALZER: A. P. *Ateneum*, 1897, I. — KOCHANOWSKI: A. P. *Album biogr. zasłuż. Pol. XIX w.* II. — KOCHANOWSKI: A. P. („Szkice i drobiazgi historyczne". Warsz., 1904). — NOWODWORSKI: A. J. Pawińskij w *Żurnał Min. Nar. Prosw.* — KRAUSHAR: Ze wspomnień osobistych o A. Pawińskim. *Kwart. histor.* 1897. — E. GRABOWSKI: A. P. w „Szkoła Główna", I. — HANDELSMAN: Zagadnienia teoretyczne historji. Str. 66—68 i 99—104. (Z papierów Ad. Paw.). — B. LUTOMSKI: Adolf Pawiński. *Kur. Warsz.* 1921, nr. 233. [Wspomnienie].

33. ALEKSANDER REMBOWSKI.

Ur. się w r. 1847. Kształcił się w gimn. w Piotrkowie (1859—61) i w Szkole Głównej, na wydziale prawnym, w Warszawie (do r. 1869), i w uniwers. w Heidelbergu (od 1869), gdzie otrzymał stopień dr. fil. w r. 1874. W l. 1874—76 urzędował w sądownictwie w Warszawie. Od r. 1886 do r. 1901 był bibliotekarzem biblioteki ord. Krasińskich. Członek Akad. Um. w Krakowie od r. 1894. Zmarł 9 września 1906 r. w Warszawie.

Redagował od r. 1876 (do 1889) *Bibliotekę umiejętności prawnych.* Ogłaszał rozprawy i artykuły z zakresu historji prawa w *Niwie*, *Ateneum*, *Bibliotece Warszawskiej*, *Ekonomiście*, *Gazecie Sądowej*, *Słowie*, *Gaz. Rolniczej*, *Kurjerze Warszawskim*, *Kwartalniku Historycznym.*

Osobno ogłosił (dzieła ważniejsze):

a) „Stanisław Leszczyński jako statysta". Warszawa. 1878. (odb. z *Niwy*).

b) „Jan Ostroróg i jego memorjał... Warsz. 1884. (odb. z *Niwy*).

c) „Rokosz Zebrzydowskiego". Warsz. 1893.

d) „Konfederacja i rokosz... Warsz. 1896. Wyd. 2. (Przedtem jako wstęp do „Rokosz Zebrzyd").

e) „Z życia konstytucyjnego Księstwa Warszawskiego". Warsz. 1906.

f) „Pisma". 3 tomy. Kraków. 1901—1906.

Wydał: a) „Dyjarjusz Wojny Moskiewskiej". 1633 r. (z rękop.) (1895). b) „Źródła do historji pułku polskiego lekkokonnego gwardji Napoleona I" (1899); c) „Głos Wolny" Stanisława Leszczyńskiego (z rękop.) (1903). d) „Spadek piśmienniczy po generale Maurycym hr. Hauke (z rękop.) (1905).

List Remb. z 5 marca 1906 do W. Sobieskiego, który Sobieski nazwał „ciekawą autobiografją i niejako wyznaniem wiary" historyka, znajduje się w książce jego „Król a car" (1912) str. 50—53.

SMOLEŃSKI: Aleksander Rembowski. *Przegl. hist.* 1906. — M. HANDELSMAN: Ś. p. Aleksander Rembowski. *Kwart. histor.* 1906. — B. K.: A. R. (Kilka słów wspomnienia). *Myśl polska.* 1906, nr. 25. — SMOLEŃSKI: Zapatrywania Rembowskiego na reformy Sejmu Wielkiego. („Studja histor." 1925).

34. WŁADYSŁAW SMOLEŃSKI.
(Pseud. Wł. Grabieński).

Ur. 6 kwietnia 1851 r. we wsi Grabienicach małych (pow. ciechanowski, w Płockiem), z o. Józefa i Balbiny ze Smosarskich. Uczył się w szkołach w Mławie, Płocku i Warszawie. Uniw. warszawski ukończył na wydz. prawnym w r. 1874. Od r. 1879 był asesorem Prokuratorji Król. Polsk. W r. 1918 członkiem Akad. Umiej. Od r. 1919 profesorem historji uniw. warszawskiego. Zmarł 6 maja 1926 r. w Warszawie.

Zaczął od poezji, umieszczanych w czasopismach w l. 1869—74, w *Kłosach*, *Tygodniku Ilustrowanym*, *Wieńcu* i innych pismach.

Pierwszą większą pracą historyczną:

„Stan i sprawa Żydów polskich w XVIII w. Warsz. 1876.

Gł. dzieła:

a) „Szkoły historyczne w Polsce". Warsz. 1887. (Odb. z *Ateneum*) Wyd. 2. 1898.

b) „Przewrót umysłowy w Polsce XVIII w." Warszawa. 1891. Wyd. 2 t. 1923.

c) „Ostatni rok Sejmu Wielkiego" Kraków. 1896. Wyd. 2. Krak. 1897.

d) „Dzieje Narodu Polskiego". Kraków. 1897—8; 7 wydań.

e) „Konfederacja Targowicka". Kraków. 1903.

f) „Mieszczaństwo Warszawskie w końcu w. XVIII. Warsz. 1917.

g) „Pisma historyczne". 3 t. Kraków. 1901.

h) „Studja historyczne". Warszawa. 1925.

Ostatnia praca Smoleńskiego:

„Monteskjusz w Polsce w. XVIII", (nadto Fragment pamiętnika autora). Warsz. 1927,

Bibliografja pism Smol. zupełna przy „Monteskjuszu w Polsce".

Korzon: o „Przewrót umysł. w Polsce XVIII w *Kwart. histor.* 1892 i w „Listy otwarte..." IV. — Korzon o „Konfederacji Targowickiej". „Listy otwarte... IV. (Zob. odpowiedź Smoleńskiego p. t. „W sprawie Konfederacji Targowickiej". Kraków. 1904). — K. Waliszewski. o „Przewr. umysł." w *Aten.* 1892, stycz. — Cz. Leśniewski: Poglądy Władysława Smoleńskiego na metodę i zadania historji. *Przegl. histor.* 1926. — Siemieński: Nad trumną Wład. Smoleńskiego...

35. KAZIMIERZ WALISZEWSKI.

Ur. w r. 1849 na Kujawach. Gimn. ukończył w Warszawie, Szkołę prawa w Paryżu, gdzie też otrzymał doktorat. Osiadł w Paryżu.

Pisze po polsku i po francusku. Historyk. Rozprawy i artykuły ogłaszał w *Niwie*, *Ateneum* i innych pismach.

Osobno ogł. m. i.

a) „Archiwum spraw zagranicznych francuskie do dziejów Jana III, 1674—1677. 3 t. Kraków. 1879—84.

b) „Potoccy i Czartoryscy. Kraków. 1887.

c) „Polsko-francuskie stosunki w XVII w. Kraków. 1889.

d) „Z dziejów XVIII w... Kraków 1892.

e) „Ostatni poseł polski do Porty Otomańskiej". Paryż. 1894.

f) „Le roman d'une impératrice". Paryż 1893. — Toż po polsku p. t. „Katarzyna II". Poznań. 1930.

g) „Autour d'un trône". Paryż. 1894.

h) „Pierre le Grand..." Paryż. 1897.

i) „Marysieńka, Marie de la Grange d'Arquien..." Paryż. 1898.

Nadto: „Les origines de la Russie moderne". (1904). — „Littérature Russe". (1900).

Spasowicz: Nowy życiorys Piotra Wielkiego. („Pisma". VII; przedtem w *Aten.* 1897).

36. JAN BAUDOUIN DE COURTENAY.

Pochodził z emigrantów francuskich, przybyłych do Polski za Sasów, z których zasłynął w dobie saskiej ksiądz Gabrjel Boduen, założyciel szpitala Dzieciątka Jezus w Warszawie. Baudouin'owie wywodzili się od Baldwinów flandryjskich. Prawnuk znakomitego publicysty tego nazwiska z czasów Stanisława Augusta (zob. Liter. t. II), Jan

Ignacy Niecisław B. był synem Aleksandra, b. oficera wojsk pol. z r. 1831, i Jadwigi z Dobrzyńskich. Ur. się 13 marca 1845 r. w Radzyminie pod Warszawą. Kształcił się w gimn. realnem w Warszawie i w Szkole Głównej (1862—66). Następnie studjował w Pradze, Jenie, Berlinie i w Petersburgu (1868—70). W r. 1870 dr. fil. w Lipsku; w tymże roku magistrem w Petersburgu i docentem gramatyki porównawczej języków indoeuropejskich w uniwersytecie petersburskim (1870—71). W r. 1872 bada narzecza południowo-słowiańskie w Austrji i Włoszech. W r. 1875 dr. językoznawstwa porównawczego w Petersburgu. W l. 1875—83 prof. uniw. w Kazaniu. W l. 1883—93 prof. gram. porówn. języków słowiańskich w uniw. w Dorpacie. W l. 1894—99 prof. językoznawstwa porówn. i sanskrytu w uniw. Jagiellońskim w Krakowie. W l. 1900—18 prof. językoznawstwa w Petersburgu. (W l. 1915—17 był więziony). Od r. 1918 prof. honorowym uniw. Warszawskiego. Jednocześnie prowadził wykłady w Wolnej Wszechnicy, a chwilowo w Lublinie (1919—20) i w Pradze czeskiej (1922). Był członkiem Pol. Akademji Umiejętności (od r. 1887) i członkiem Akad. Nauk w Petersburgu (od r. 1897), oraz wielu Towarzystw naukowych w kraju i zagranicą. Zmarł 3 listop. 1929 r. w Warszawie.

Pierwsze swe prace naukowe ogł. w l. 1865 i 1866.

Z dzieł Boduena i rozpraw do najważniejszych należą następujące:

„Einige Fälle der Wirkung der Analogie in der polnischen Declination". (*Beiträge zur vergleich. Sprachforschung.* 1868). Toż po polsku: „Kilka wypadków działania analogji w deklinacji polskiej". („Szkice językozn." I. 1904).

„O drewnie - polskom jazykie do XIV stolietija". Lipsk, 1870. (Po rosyj.).

„Opyt fonietiki rezjanskich goworow". Lipsk, 1875. (Po rosyj.).

„O zadaniach językoznawstwa". (*Prace filol.* III).

„O ogólnych przyczynach zmian językowych". (*Prace filol.* III).

„Vermenschlichung der Sprache". Hamburg, 1893. Toż w przeróbce polskiej: „O pewnym stałym kierunku zmian językowych w związku z antropologją". Lwów, 1899. (Odb. z *Kosmosu*).

„Próba teorji alternacyj fonetycznych. Kraków, 1893. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. XX).

„Kaszubskij „jazyk", kaszubskij narod i kaszubskij wopros". Petersburg, 1897. (Po rosyj.). (Por. „Kurzes Resumé der Kašubischen Frage". (*Archiv f. slav. Philol.* XXV. 1904).

„O psychicznych podstawach zjawisk językowych". (*Przegląd Filoz.* 1903).

„Próba uzasadnienia samoistności zjawisk psychicznych na podstawie faktów językowych". Kraków, 1904. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. XL).

„O związku wyobrażeń fonetycznych z wyobrażeniami morfologicznemi, syntaktycznemi i semazjologicznemi". (*Sprawozd. Tow. Nauk.* Warsz., 1908).

„Zarys historji językoznawstwa". Warszawa, 1909. („Dzieje myśli" II).

„Charakterystyka psychologiczna języka polskiego". (*Encykl. pol.* Akad. Um. Tom III. Język polski i jego historja. Kraków, 1915).

„Zarys historji języka polskiego". Warszawa, (1922).

„Względność w dziedzinie świata językowego". (*Przegl. Warsz.* 1923).

„Einfluss der Sprache auf Weltanschaung und Stimmung". Warszawa 1929. (*Prace Filol.* XIV).

Niektóre z tych rozpraw skupione są w książce Boduena p. t. „Szkice językoznawcze". I. Warszawa, 1904.

Bibliografja prac naukowych Boduena zupełna podana w *Pracach Filolog.* XV. 1930.

Boduen był nietylko znakomitym językoznawcą, ale i wybitnym publicystą, szczególnie żywo reagującym na wszelkie ujemne objawy społeczne. Artykuły jego społeczne rozproszone są przeważnie w różnych czasopismach; mniej ich wyszło oddzielnie. Napisał ich około 700. Pisał do *Krytyki, Świata Słowiańskiego, Robotnika, Trybuny* (1920—21), *Tygodnia Polskiego* (1920—21), *Narodu, Kurjera Polskiego, Myśli Wolnej* (którą przez rok 1925 redagował), *Życia Wolnego, Wolnomyśliciela Polskiego* i innych pism.

Z prac Boduena społecznych osobno wydanych na szczególną uwagę zasługują:

a) „Myśli nieoportunistyczne". Kraków, 1898.

b) „Krzewiciele zdziczenia". Kraków, 1905. (Z powodu „Popiołów" Żeromskiego).

c) „Wychowanie współczesne jako stała przyczyna zdenerwowania". Warszawa, 1912.

d) „M ó j s t o s u n e k d o K o ś c i o ł a". Warszawa, 1927. (Zawiera rozdziały autobiograficzne).

Z artykułów z lat ostatnich do najbardziej charakterystycznych należą: „Mądralin", „Rehabilitacja psubrata i sukinsyna", „Komu i na

co potrzebny jest Bóg?" (*Myśl Wolna*, 1924—5); „Ze wspomnień o P. P. Metonie". (*Tydzień Polski*, 1921) i inne.

Zwięzła autobiografja i spis dzieł i artykułów Boduena w „Księdze pamiątk. zjazdu wychowańców Szkoły Głównej w 40 rocznicę jej założenia". (1903) Uzupełn. spisu w Księdze pam... w 50 rocznicę... (1912). — Łoś: Jan Baudouin de Courtenay. *Język Polski*. 1921, maj—czerwiec — (J. ROZWADOWSKI): Stanowisko naukowe Baudouina de Court. — wstęp do „Prac lingwist. ofiar. Janowi B. de C." Kraków. 1921. Toż w *Jęz. Pol.* 1929. — A. A. KRYŃSKI: Życie i prace J. B. de C. Tamże i w *Jęz. Pol.* 1929 — B.: Prof. I. A. B. de C. *Centralnaja Jewropa*. 1929, nr. 25. (Porosyj) ST. SŁOŃSKI: B. de C. *Wiadom. Liter.* 1929, nr. 49. — A. ČERNY: Za J. Baudouinem de C. SLOVANSKY PŘEHLED. 1929, nr. 9. — H. BEZMASKI: (Posner): Za trumną. *Robotnik*. 1929 nr. 323. — Z. ŁEMPICKI: S. p. J. B. de C. *Kurjer Polski*. 1929, 6 listopada. — A. A. KRYŃSKI: Ideje językoznawcze J. Baudouina de C. i dalszy ich rozwój. *Sprawozd. Tow. Nauk. Warsz.* Wydz. I. 1930. — W. DOROSZEWSKI: Jan B. de C. *Pam. Warsz.* 1929, z. 4. — ST. SZOBER. Jan. Ign. Niec. B. de C. *Prace Filol.* XV. 1930. — G. KORBUT: J. N. B. de C. *Wiedza i Życie*. 1930, nr. 2. (Popularne)

37. LUCJAN MALINOWSKI.

Ur. się 27 maja 1839 w Jaroszewicach (w Lubelskiem) z o. Juljana i Ewy z Górskich. Szkoły przechodził w Lublinie. W l. 1862—67 kształcił się w Szkole Głównej w Warszawie. Następnie studjował językoznawstwo w Jenie, Berlinie, Petersburgu i Lipsku; tu otrzymał stopień dr. fil. W l. 1870—77 był nauczycielem gimnazjalnym w Krakowie, następnie w Warszawie. Od r. 1877 był profesorem filologji słowiańskiej w Uniw. Jagiellońskim. Członkiem Akad. Um. od r. 1880. Zmarł 15 stycznia 1898 r. w Krakowie. Twórca djalektologji polskiej.

Pierwsze swoje prace językoznawcze, w jęz. niem. drukował w *Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung* z r. 1869: „Zur Lautlehre der Lehnwörter in der polnischen Sprache" i „Zur Volksetymologie".

Z późniejszych prac jego najważniejsze:

a) „Ueber die Oppelnsche Mundart in Oberschlesien". Lipsk, 1873. Od pracy tej rozpoczyna się naukowe badanie gwar polskich.

b) „Zarysy życia ludowego na Szląsku". Warsz., 1877. (*Ateneum*).

c) „Studja szląskie". 1882.

d) „Studja nad etymologją ludową". (*Prace Filol.* I—III).

e) „O języku komedyj Franc. Bohomolca". Kraków, 1895.

f) „Materjały do historji języka polskiego z końca XIV i pocz. XV w." Warsz., 1898. (Przy „Księgach sądowych Łęczyckich." III).

Bibliografję pism Malinowskiego podaje Łopaciński.

H. ŁOPACIŃSKI: Lucjan Malinowski. Wspomnienie pośmiertne. Warszawa. 1898. (Odb. z *Kur. Niedz.*). — KRYŃSKI: L. M. *Prace Filol.* V. — Tenże: art. w *Wędrowcu* 1898, nr. 5. — Tenże w *Przegl. Pedagog.* 1898. — Art. w *W. Enc. powsz. ilustr.* — UŁASZYN: Prof. Lucjan Malinowski. *Czasop. Akad.* we Lwowie. 1898. — Zob. też. Karłowicza w *Głosie* z 1898, I i Jagic'a w *Archiv für slav. Philol.* 1899, t. 21.

38. ADAM ANTONI KRYŃSKI.

Ur. się 19 maja 1844 r. w Łukowie na Podlasiu. Kształcił się w Siedlcach i w gimn. realnem w Warszawie (1858—61); od r. 1862 w Szkole Głównej, najprzód na wydz. matemat.-fiz. (1862—66), potem na wydz. filolog. histor. (1866—69), który ukończył ze stopniem magistra, na podstawie rozpr. „O dźwiękach nosowych w językach słowiańskich". Od r. 1871 do r. 1906 był nauczycielem gimnazjalnym w Warszawie (jęz. staroż. i jęz. franc.). W l. 1874 i 1875 słuchał wykładów w Lipsku. W l. 1906—7 profesorem na Kursach Naukowych (późn. Wolnej Wszechnicy). W r. 1907 profesorem filologji słowiańskiej w uniw. Lwowskim (aż do wojny światowej). Od r. 1889 członkiem Akad. Umiej. Współzałożyciel (w r. 1884) i redaktor czasop. *Prace Filologiczne* i współredaktor, przez szereg lat, „Słownika języka polskiego" (t. zw. warszawskiego).

Z licznych prac jego, osobno i w czasopismach drukowanych, do najważniejszych należą:

„O bezzasadnym odróżnianiu rodzaju nijakiego od męskiego w deklinacji przymiotników", (Warsz., 1873); „Z dziejów języka polskiego" (Warszawa, 1879); „Rozbiór gramatyki historyczno-porównawczej A. Małeckiego"). (Warsz., 1880); „O pisowni polskiej" (Warszawa, 1882); „Gwara Zakopiańska". (Kraków, 1883, odb. z *Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. X); oprac. wraz. K. Appelem, „Przegląd bibliograficzny prac naukowych o języku polskim" (*Prace Filolog.* I); „O aoryscie w języku polskim" (*Prace Filolog.* II); dużo rozpraw i artykułów w *Pracach Filologicznych*, w *Archiv für slavische Philologie*, w *Wielkiej Encyklop. powsz. ilustr.*, w *Poradniku dla samouków* i innych czasopismach i wydawnictwach zbiorowych. Wydał krytycznie szereg zabytków oraz wybór p. t. „Zabytki języka staropolskiego" (Warsz., 1918). Opracował Słownik języka Jana Kochanowskiego.

Główne dzieło: „Gramatyka języka polskiego". Warszawa, 1897. Szereg wydań.

ŁOPACIŃSKI: Gramatyka języka polskiego A. A. Kryńskiego. *Ateneum.* 1901, czerw. str. 738—755. — K. KRÓL: Uwagi nad Gramatyką języka polskiego A. A. Kryńskiego. Warszawa, 1901. (Odb. z *Przegl. Pedagog.*).

39. TYTUS ŚWIDERSKI.

Ur. w Słonimie (w Mińszczyźnie), w r. 1843. Był synem ubogiego nauczyciela. Szkoły przeszedł w Mińsku, poczem w r. 1861 zapisał się na wydz. matem.—fizyczny w uniw. Petersburskim. W r. 1862 wstąpił do Szkoły Głównej w Warszawie, którą ukończył w r. 1869, na wydz. filoz.-historycznym, ze stopniem magistra. Był następnie nauczycielem, najprzód w Lublinie i Łomży, a potem w Jaśle i Krakowie, w gimn. św. Anny. Zmarł 25 lutego 1880 r.

Studjum o Jędrzeju Morsztynie pomieścił w *Przew. nauk.* i *liter.* 1878; art. o Adamie Burskim w *Enc Wychow*.

Chlebowski: Tytus Świderski. *Tyg. Ilustr.* 1880, II. — Chmielowski: o studjum o Morsztynie w *Tyg. Ilustr.* 1879, nr. 168.

40. ADAM RZĄŻEWSKI.
(Pseud. Aer).

Ur. we wsi Cieleśnicy na Podlasiu, w r. 1844; gimn. w Białej i w Lublinie, studja wyższe odbył w Szkole Głównej w Warszawie, na wydziale filologiczno-historycznym. Magister. Przebywał następnie na wsi, był sędzią gminnym w Komarnie. Potem udał się do Paryża. Zmarł w Paryżu, d. 11 sierpnia 1885.

Wystąpił w l. 1868—70 w *Bibl. Warsz.* Zaczął od studjów literackich: o Romanie Zmorskim (1868), Wesp. Kochowskim (1871), Korzeniowskim (1875)... Potem pisał powieści i opowiadania z życia poetów i artystów: Kniaźnina („Pierwszy romantyk". Kraków. 1883), Kochanowskiego („Kochanowski w Paryżu"), Mickiewicza, Chopina.—Powieści swe i nowele ogłaszał w pismach galicyjskich, poznańskich i warszawskich. (Pow. „Ostatni Krzyżacy" w krak. *Przegl. Pol.*). Niektóre weszły do zbioru:

„Opowiadania i studja Aëra". Poznań. 1885.

Opracował pamiętniki Leona Dembowskiego i Barzykowskiego. Pisał też po francusku (w Revue Contemporaine i osobno).

Tyszyński: o „H. W. z Kochowa „Kochowskim". („Pisma krytyczne" II). — Chmielowski: Zarys najnow. liter. — Nb. Listy Konopnickiej do Rzążewskiego z l. 1883—85 w *Ruchu literackim*. 1929, nr. 5.

41. ROMAN PLENKIEWICZ.

Ur. 20 styczn. 1833 we wsi Skorzów (pow. stopnicki). W r. 1849 ukończył szkołę realną w Kielcach; poczem był nauczycielem-polonistą

— w szkołach prywatnych (w Piotrkowie od r. 1852) i Warszawie, następnie od r. 1862 do r. 1887 w gimnazjach rządowych, w Płocku, Piotrkowie i Warszawie. W l. 1876—95 w Szkole Handlowej Kronenberga i po pensjach żeńskich. W końcu był urzędnikiem w zarządzie Towarzystwa Kredytowego w Warszawie. Czł. Tow. Nauk. Warsz. Zmarł 4 paźdz. 1910 r. w Warszawie.

Zaczął od artykułów w *Roczniku Piotrkowskim* (1871—3) i w *Tygodniu*, (piotrk.) 1873.

Oprócz prac pedagogicznych i artykułów w *Enc. Wychow.*, której czas jakiś był redaktorem, pisał o Reju i o Kochanowskim (Aten. 1878).

Głównem jego dziełem jest monografja:

„Jan Kochanowski, jego ród, żywot i dzieła“ (1897), która wyszła jako t. IV pomnikowego wydania dzieł jego. Wydał jednocześnie „Akta sądowe z w. XVI, użyte jako materjał do życiorysu Jana Kochanowskiego“ (*Arch. do dziejów liter.* i *ośw.* X).

Nadto ogł. szereg życiorysów w „Albumie zasłuż. Polaków XIX w. (1901), „Dwa djalogi pułtuskie (*Pam. liter.* 1906 i 1907) i inne prace.

CHLEBOWSKI o P. w *Spraw Tow. Nauk. Warsz.* 1910, z. 8. — J. NITOWSKI: życiorys P. w *Wychowaniu w domu i szkole* 1910, listop. — WŁ. NOWICKI: P. R. *Enc. Wychow.* VIII (1912). — BRÜCKNER: Ocena dzieła Romana Plenkiewicza „Jan Kochanowski...“ Odb. z t. IV *Prac Filolog.* Warsz. 1898.

42. WŁADYSŁAW KOZŁOWSKI.

Ur. 7 września 1832 r. w Berdyczowie, z o. Stanisława i Zuzanny z Kaszczyńskich. Uczył się w gimn. w Żytomierzu w l. 1844—52 i w uniw. Kijowskim (1853—60). Był następnie nauczycielem w Białejcerkwi (1860—62). Wziął udział w powstaniu 1863 r., poczem udał się do Paryża, gdzie do r. 1868 słucha wykładów w Sorbonie i w Collège de France. W r. 1868 do Serbji. W r. 1872 osiada we Lwowie. Zmarł 9 sierpnia 1899 r. we Lwowie.

Filozof. Artykuły swe i rozprawy drukował w *Ateneum* (m. i w l. 1878—88 obszerną pracę o Spencerze), *Bibliotece Warszawskiej*, *Prawdzie* i innych pismach.

„Logika elementarna“. Lwów. 1891.

W *Kosmosie* 1898 pomieścił „Kilka uwag o charakterze Mickiewicza“.

„Pisma filozoficzne i psychologiczne". Lwów. 1912. (Nie zawierają wszystkiego).

W rękopisie „Psychologja".

B. Dybowski o Kozł. *Tydzień* (Lwów.) 1900, nr. 34—35.—Wł. M. Kozłowski: Wład. Kozł. (Wspomnienie pośmiertne), *Przegl. Filozof.* 1900, z. II. — Struve: Hist. logiki jako teor. pozn. — Halpern: ocena „Piśm." w *Książce* 1912.

43. IGNACY RADLIŃSKI.

Ur. 13 grudnia 1843 r. w Dubnie, na Wołyniu, z ojca Adama i Anieli z Kozłowskich. W r. 1862 wstąpił na wydział filologiczny uniw. w Kijowie, który ukończył w r. 1867. W r. 1868 słucha wykładów w uniw. Jagiell. w Krakowie. W tymże roku osiadł w Warszawie i został nauczycielem w gimnazjach rządowych (rosyj.) (czas jakiś w Piotrkowie), do r. 1905. Zmarł 13 sierpnia 1920 r. w Warszawie.

Ważniejsze prace:

„Król Assur-bani-pal i jego biblioteka. Warszawa, 1877.

„Język assyryjski w rodzinie języków semickich". Warsz., 1880.

„Przeszłość w teraźniejszości". Zbiór dociekań i rozważań społeczno-naukowych. Warszawa (Kraków), 1901.

„Prorocy hebrajscy wobec dziejów i krytyki. Warsz. (Krak.) 1904.

„Apokryfy judaistyczno-chrześcjańskie. I. Apokryfy Prorocze. Warsz. (Lwów), 1905.

„Dzieje jednego Boga". Warsz., 1905.

„Na przełomie dziejowym". Początki piśmiennictwa judaistyczno-chrześcjańskiego. Warszawa, 1907.

„Dwa dokumenty ludzkości. Dziesięcioro Przykazań Bożych i Deklaracja praw Człowieka. Warszawa, 1907.

„Dzieje jednego z Synów Bożych. Warszawa, 1908.

„Spinoza. Rzecz historyczno-społeczna. Warszawa, 1910.

„Apokryfy judaistyczno-chrześcjańskie w polskich przeróbkach. Warszawa, 1911.

„Jezus, Paweł, Spinoza, rzecz historyczno-społeczna. Warsz., 1912.

„Katolicyzm, Modernizm i Myśl wolna". Warszawa, 1912.

„Dzieje trzech osób w jednym Bogu". Warsz. i inne.

Opracował literatury: egipską, babilońsko-assyryjską, perską i hebrajską, w „Dziejach liter. powszechnej", wyd. Lewentala, tom I (1880), oraz Słownik narzeczy ludów Kamczackich (w wyd. Akad. Um.).

Rozprawy i artykuły druk. w *Ateneum*, *Bibl. Warsz.*, *Prawdzie*, *Przegl. Tygod.*, *Wędrowcu*, *Niwie*, *Wszechświecie* i inn. pismach.

Spis prac Radl. przy książce „Katolicyzm, Modernizm i t. d.

St. Demby: Ignacy Radliński. (Wspomnienie pośmiertne) *Kur. Warsz.* 1920, nr. 236.

44. STANISŁAW KRAMSZTYK.

Ur. 8 listop. 1841 r. w Warszawie. Kształcił się w gimn. i w akademji medyko-chirurgicznej w Warszawie i na wyd. fizyko-matem. Szkoły Głównej tamże, który ukończył w r. 1866; poczem pracował w Banku Poskim (1869—86) i jako nauczyciel w szkołach prywatnych. Zmarł 22 grudnia 1906 r. w Warszawie. Wybitny pedagog i popularyzator nauk przyrodniczych.

Na pole piśmiennicze wystąpił w r. 1862 i zamieszczał prace swe w czasopismach: w *Przyjacielu dzieci*, *Wszechświecie* (tu najwięcej), *Ateneum*, *Bibl. Warszawskiej*, *Przeglądzie pedagogicznym*, *Encyklopedji Wychowawczej* i w wielu innych.

Z licznych prac jego osobno wyszły następ. m. in.:

„Szkice przyrodnicze". 1893.

„Wybór pism". 1909.

Dickstein: Kramsztyk Stan. *Encykl. Wychow*, VI. — Z. Weyberg: K. St. *W. Enc. powsz. ilustr.* — J. Peszke: Stanisław Kramsztyk. Wspomnienie pośmiertne. *Goniec Wieczorny*. 1906, nr. 42. — M Flaum: St. K. (Wspomnienie pozgonne). *Ludzkość*. 1906, nr. 166 — Struve: Historja logiki jako teor. pozn. Str. 442.

45. ZYGMUNT KRAMSZTYK.

Ur. w r. 1849 w Warszawie. Uczył się w gimn. i w rosyj. uniw. warszaw., na wydz. lekarskim, który ukończył w r. 1872. Od r. 1874 był ordynatorem kliniki okulistycznej w uniw. warszawskim, a w latach 1879—1902 okulistą szpitala starozakonnych. Zmarł 31-go maja 1920 r. w Warszawie.

Oprócz prac specjalnych lekarskich, ogłosił kilka studjów literackich, z których na uwagę zasługują:

„Bohaterowie Pana Tadeusza", w 4 częściach. Warsz. 1907—1910.

„Oświetlenie w poematach Zamek Kaniowski i W Szwajcarji (w książce zbior. „Sami sobie" Warsz., 1900); „Lirnik i Nebaba" (*Ateneum* 1901); „Soplicowo". (*Tyg. Ilustr.* 1920).

Struve: Hist. logiki jako teor. poznania.

46. KONRAD PRÓSZYŃSKI
(Pseud. Kazimierz Promyk).

Ur. 3 marca (19/II) 1851 r. w Mińsku Litewskim. Początkowe nauki pobierał tamże. W r. 1864 pojechał wraz z matką i rodzeństwem do ojca zesłanego na Syberję, do Tomska. W r. 1868 przybył do Warszawy. W roku 1872 wstąpił na wydział prawny uniw. warszawskiego. W tymże roku ożenił się z Cecylją Puciatówną. Po śmierci żony w r. 1884 ożenił się poraz drugi, z Wandą Korzonówną, córką historyka, (w r. 1886). Zmarł 8 lipca 1908 r. w Warszawie.

Pierwsze swe artykuły drukował w r. 1870 w *Opiekunie domowym.* W r. 1875 wydał pierwszą swą książeczkę, o Stan. Staszicu. W r. 1881 zaczął wydawać *Gazetę Świąteczną.* W r. 1875 ogł. słynny swój „Elementarz“, (w r. 1908 wyszło 49 wydanie), na konkursie Towarzystwa Pedagogicznego w Londynie uznany za najlepszy. Nadto szereg książeczek popularnych i elementarnych.

SZYMAŃSKI: Najlepszy elementarz świata. *Reforma szkolna.* I. (Kraków. 1904). — E. ŻYPOWSKA: art. o Promyku' w *Enc. Wychow.* — ST. KOZICKI: Przeobrażenie wsi polskiej. *Ognisko.* 1912. — W. AMBROZIEWICZ: Lata dziecięce i młodzieńcze Promyka. Dod. do nr. 128-go *Głosu Warszawskiego* z r. 1909.

47. MIECZYSŁAW BRZEZIŃSKI.
(Pseud. Wiktor Olszewski).

Ur. 6 paźdz. 1858 r. w Warszawie. Lata dziecinne spędził w Lubelskiem. W r. 1876 ukończył gimnazjum w Warszawie, w r. 1884 uniwersytet (wydz. przyrodn.). Zmarł w styczniu 1911 r. w Warszawie.

Pierwsze swe artykuły zamieszczał w *Gazecie Świątecznej* w r. 1881; potem pisywał do *Zorzy.* W r. 1884 wydał pierwszą swą książeczkę ludową p. t. „Opowiadania o ciekawych i pożytecznych rzeczach“. W r. 1886 współpracownikiem *Głosu.* Od r. 1893 (1896) był kierownikiem *Zorzy.*

Art. bezim. w *Wychowaniu* 1911, luty.—ST. KOZICKI: Przeobrażenie wsi polskiej. 1912. — W. AMBROZIEWICZ: Mieczysław Brzeziński. *Kur. Warsz.* 1911, nr. 26.

48. ADAM MAHRBURG.

Pochodził z rodziny niemieckiej, której jeden członek, przybywszy z wojskiem Napoleona na Litwę, spolszczył się. Ur. się 6 sierpnia 1855 r. w Czykach pod Mińskiem na Litwie, z o. Konstantego i Emilji

z Jabłószewskich. Kształcił się w gimn. w Mińsku (1868—75) i w uniw. w Petersburgu (1875—79). W l. 1884—86 współpracownikiem i współredaktorem *Kraju* (petersb.). W l. 1887—1890 studjuje filozofję w uniw. w Lipsku, pod kierunkiem Wundta. W r. 1890 osiada w Warszawie i tu prowadzi prywatnie wykłady filozofji w tajnym uniwersytecie polskim, następnie na Kursach Naukowych (1905—8). Zm. 20 listopada 1913 r. w Warszawie. „Pierwszy u nas przedstawiciel filozofji naukowej".

Na pole naukowe wystąpił w r. 1884 w *Kraju* (petersb.).

Rozprawy swe drukował w *Kraju*, *Ateneum*, *Głosie*, *Przeglądzie Filozoficznym*, *Poradniku dla samouków*, *Ogniwie*; był współpracownikiem *W. Enc. powsz. ilustr.*, *Słownika języka polskiego* (Karłowicza) i *Książki* (którą redagował w l. 1903—1907).

Do najważn. jego rozpraw należą m. in.:

„Teorja celowości ze stanowiska naukowego". (*Rozp. Akad. Um. wydz. hist. filoz.*, XXII, 1888).

„Monizm współczesny i echa jego u nas". (*Ateneum*, 1890).

„Psychologja współczesna i stanowisko jej w systemie wiedzy". Kraków, 1891.

Wyd. zbior.: „Pisma filozoficzne". 2 t. Warszawa, 1914 (wyjdą t. 3 i 4).

Bibljografję pism podaje Spasowski.

WŁ. SPASOWSKI: Adam Mahrburg i jego poglądy na naukę i filozofję. Warszawa, 1913. — SPASOWSKI: Adam Mahrburg. Życie i praca filozofa (jako wstęp do t. I „Pism filozof."). — STRUVE: Hist. logiki jako teorji poznania. — HALPERN: Ad. Mahrburg. *Książka*, 1913, nr. 12. — POSNER: w *Przegl. Wileńskim*, 1913. — CYGIELSTREJCH: Ad. Mahrburg jako filozof. *Nauka i życie*, 1913, nr. 16. (Dod. do *Nowej Gazety*): F. KIERSKI: Nauczyciel filozofji. *Kur. Warsz.*, 1913, nr. 322.

49. WŁADYSŁAW BIEGAŃSKI.

Ur. 28 kwietn. 1857 r. w Grabowie (pow. ostrzeszowski w Poznańskiem), z o. Tomasza, ślusarza, i Bibianny Danielewiczówny. Kształcił się w gimn. w Piotrkowie (1867—75) i na wydz. lekarskim uniw. w Warszawie (1875—80). W l. 1881—2 był lekarzem okręgowym w gub. Kałuskiej. W r. 1883 studjuje medycynę w Berlinie. W tymże roku osiada w Częstochowie, jako lekarz szpitalny (1885—97), kolejowy i fabryczny. Od r. 1905 członkiem Akad. Um. Ož. (1885) z Mieczysławą Rozenfeldówną. Zm. 29 stycz. 1917 r. w Częstochowie. Wybitny lekarz i filozof.

Z dzieł jego najważniejsze:

a) „Logika medycyny..." Warszawa. 1894. Wyd. 2-gie, nanowo opracowane, 1908.

b) „Zagadnienia ogólne z teoryj nauk lekarskich. Warsz. 1897.

c) „Myśli i aforyzmy o etyce lekarskiej". 1899. Wyd. 2. Częstochowa. 1925.

d) „Zasady logiki ogólnej". Warsz. 1903.

e) „Wnioskowanie z analogji". Lwów. 1909.

f) „Traktat o poznaniu i prawdzie". Warsz. 1910.

g) „Teorja logiki" Warsz. 1912.

h) „Teorja poznania ze stanowiska celowości". Warsz. 1915.

i) „Etyka ogólna". Warsz. 1918. Wyd. 2. 1922.

Z rozpraw w czasop. nb. „O filozofji Mickiewicza". (*Przegl. Filoz.* 1907).

Bibliogr. prac B. zupełna w monogr. M. Biegańskiej.

Monografja: M. Biegańska: Władysław Biegański. Życie i praca. Warszawa 1930. = Struve: Historja logiki jako teorji poznania. (1911). — K. Okuszko: Filozoficzna działalność Wład. Biegańskiego. Częstochowa. 1917. — T. Bilikiewicz: O przekładzie niemieckim Biegańskiego „Logiki medycyny". *Arch. historji i filozofji medycyny.* IX. 1929. — Tenże: Stosunek Wł. Biegańskiego do prof. Maksa Neuburgera w świetle zachowanych listów. Tamże. — Ad. Zieleńczyk: Mickiewicza „prawdy żywe". *Przegl. Filoz.* 1926.

50. WACŁAW NAŁKOWSKI.

Ur. w r. 1856 w Nowodworze (pow. garwoliński). Gimnazjum ukończył w Lublinie (1871), poczem studja odbywał w Instytucie inżynierów w Petersburgu, w Krakowie i w Lipsku. Osiadł w Warszawie. Zmarł 29 stycznia 1911 r. w Warszawie.

Główne dzieła:

„Szkice społeczne i literackie". W. 1876.

„Forpoczty". W. 1895.

„Jednostka i ogół" (Szkice i krytyki psycho-społeczne). Kraków. 1904.

„Sienkiewicziana". Kraków. 1904.

Dzieła naukowe:

a) Geografja powszechna rozumowa. Warsz. 1887. (Epokowe w pedagogice).

b) „Polska", obraz geograficzny Polski historycznej". (W *Słowniku Gieograficznym.* Rozprawa epokowa w dziejach gieografji polskiej).

c) „Ziemia i człowiek". 1901.

d) „Rozwój ziemi". (W „Świat i człowiek", Poradnika dla samouków cz. V. W. 1903).

Rozprawy w *W. Encykl. Powsz. ilustr.*, w *Wiśle, Przegl. pedagog.*, *Książce* i inn.

A. Świętochowski o Geografji rozumowej *Wisła*. 1888. — W. Jezierski: o Ziemi i człowieku. *Książka*. 1901. — W. Jezierski: W. Nałkowski. *Ogniwo*. 1903, nr. 4.

51. LUDWIK KRZYWICKI.

(Pseud. K. R. Żywicki.

Ur. się w r. 1859 w Płocku. Uczył się w gimn. w Płocku i w uniw. Warszawskim, na wydz. przyrodniczo-matem., nast. medycznym. W r. 1883 wydalony z uniwersytetu z powodów politycznych, udaje się zagranicę i studjuje w Lipsku, Zurychu i Paryżu. W r. 1889 wraca do kraju, w 1891 osiada w Warszawie i wykłada przez szereg lat w t. zw. „uniwersytecie latającym" socjologję. (W r. 1890 założył pismo (Tygodnik Powszechny) poświęcone sprawom robotniczym, ale to krótko trwało). W l. 1893—4 odbył podróż do Stanów Zjedn. Ameryki Półn., dla poznania tamtejszych stosunków rolniczych. Obecnie jest profesorem w Wolnej Wszechnicy i w Uniwersytecie (historji ustrojów społecznych). W l. 1919—21 był naczelnikiem Gł. Urzędu Statystycznego. Socjolog, ekonomista, etnolog i antropolog.

Na pole naukowo-publicystyczne występuje w r. 1883 (w *Przegl. Tyg.*; polemika z Prusem); następnie ogłasza artykuły w *Głosie*, *Ateneum*, *Prawdzie* (tu w l. 1889—90 słynna polemika z *Głosem*) i inn. pisma.

Z prac osobno wydanych, do najważniejszych zaliczyć należy:

a) „Kurpie". (*Bibl. Warsz.* 1892).

b) „Ludy. Zarys antropologji etnicznej". Warszawa. 1893.

c) „Za Atlantykiem. Wrażenia z podróży po Ameryce". Warsz. 1895.

d) „Kwestja rolna. Przełom w produkcji środków spożywczych w drugiej połowie w. XIX". Warsz. 1903.

e) „Żmudź starożytna". Warsz. 1906.

f) „W otchłani". Warsz. 1909.

g) „Ustroje społeczno-gospodarcze w okresie dzikości i barbarzyństwa. Warszawa. 1914.

h) „Studja socjologiczne". Warsz. 1924.

Nadto rozprawy w *Poradniku dla samouków*, w *Świat i człowiek* i w *Dzieje myśli*.

Bibliografję prac Krzyw. zupełną dołączono do „Studjów socjolog".

L. Wasilewski: Ludwik Krzywicki. *Przegl. Warsz.*, 1923, maj.

52. JAN WŁADYSŁAW DAWID.

Ur. się 23 czerwca 1859 r. w Lublinie, z o. Wincentego. (Zob. t. III). Gimnazjum ukończył w Lublinie, uniwersytet w Warszawie, na wydz. prawnym, w r. 1882. Filozofję i psychologję studjował w Lipsku i Halli. Osiadł w Warszawie. Przez kilka lat (w l. ok. 1905—13) przebywał w Krakowie i Lwowie. Do Warszawy wrócił w r. 1913. Zmarł 9 lutego 1914 r. w Warszawie.

Psycholog-wychowawca teoretyk. Położył podstawy pod naukę pedologji u nas. Pierwsze prace swoje naukowe pomieszczał od r. 1882 z *Przeglądzie pedagogicznym*, w *Prawdzie* i w *Ateneum*.

Gł. dzieła i rozprawy:

a) „O zarazie moralnej". Warsz. 1886.

b) „Program postrzeżeń psychologiczno - wychowawczych nad dzieckiem". Warsz. 1887.

c) „Szkice psychologiczne". Warsz. 1889. (M. i. są tu dwa rozbiory estetyczno-literackie": bajki „Przyjaciele" i wiersza „Na Alpach w Splügen").

d) „Nauka o rzeczach". Warsz. 1892.

e) „Zasób umysłowy dziecka". Warsz. 1896.

f) „Mózg i dusza". Warsz. 1908.

g) „Inteligencja, wola i zdolność do pracy". Warsz. 1911.

h) „O intuicji w mistyce, filozofji i sztuce". Kraków. 1913.

i) „O filozofji Bergsona". Warsz. 1914.

Redagował *Przegląd pedagogiczny* w l. 1890—97, *Głos* od r. 1900—1905.

Artykuły i rozprawy ogł. nadto w *Głosie*, *Przeglądzie Społecznym*, *Przeglądzie Filozoficznym*, *Krytyce*, *Wychowaniu*, *Nowych torach* i w innych pismach.

Bibliogr. prac zupełna podana w *Książce* 1914, nr. 3.

Mahrburg: Monizm spółczesny i echa jego u nas. *Aten.* 1890. (O „Szkicach psychol."). — Szycówna: Ś. p. Jan Władysław Dawid. *Wychowanie* 1914, z. 2. — a. s.: J. Wł. Dawid. *Książka.* 1914, str. 220—222. — Szycówna: J. Wł. Dawid jako pedagog i psycholog. *Muzeum* 1914, marzec. — Szycówna: Jan Wład. Dawid. *Nowe Tory.* 1914, styczeń—luty. — F. Kierski: Działalność naukowa Jana Władysława Dawida. *Kur. Warsz.* 1914, nr. 47.

53. WŁADYSŁAW MIECZYSŁAW KOZŁOWSKI.

Ur. się 17 listop. 1859 r. w Kijowie. Kształcił się w uniw. Kijowskim (od r. 1876), którego nie ukończył z powodu zesłania w r. 1880 na Syberję. Po powrocie ukończył wydział przyrodniczy w uniw. w Dorpacie, jako kandydat botaniki (1890). W l. 1895—98 przebywał w Stanach Zjednoczonych Ameryki Półn. W r. 1899 dr. fil. w Krakowie. W l. 1901—1905 wykłada w uniw. w Brukselli i w Genewie; poźniej na Kursach Naukowych (Wolnej Wszechnicy) w Warszawie. Po wojnie światowej profesorem logiki i metodologji nauk przyrodniczych i humanistycznych (do r. 1929).

W r. 1900 wydawał i redagował w Krakowie miesięcznik *Pogląd na świat* (Pierwsze trzy numery wydał w r. 1899 p. t. *Oświata*).

Z prac jego ważniejsze:

a) „Dekadentyzm współczesny i jego filozofowie". Warsz. 1893. —Wyd. 2. 1904.

b) „Klasyfikacja umiejętności na podstawach filozoficznych". Warsz. 1895.—Wyd. 2. Kraków. 1902.—Wyd. 3. p. t. „Systemat wiedzy i klasyfikacja nauk". 1914.

c) „Szkice filozoficzne". Warsz. 1900.

d) „Zasady przyrodoznawstwa w świetle teorji poznania. Warsz. 1903.

e) „Wykłady o filozofji współczesnej". Lwów. 1906.

f) „Przyczynowość jako podstawowe pojęcie przyrodoznawstwa". Warsz. 1906.

g) „Przyrodoznawstwo i filozofja". Warsz. 1908.

h) „Co i jak czytać". Warsz. 1900. (4 wyd. 1907).

i) „Jak czytać utwory piękne". Warsz. 1908.

Prace krytyczno-literackie: „Filozofja Schillera i wiersz „Artyści". (Łódź. 1899). — „Królestwo ideałów i odkupienie estetyczne". (Kraków. 1901). — „Manfred, Hr. Henryk i Płoszowski". (Warsz. 1896). — „Idea etyczno-społeczna w powieściach Orzeszkowej". (Kraków. 1902), i wiele innych.

Spis prac Kozłowskiego dokładny podany w „Księdze pamiątkowej p. t. „Uniwersytet Poznański" (1925).

Struve: Hist. logiki jako teorji pozn., str. 404—410. — Mahrburg o „Wykładach o filoz. współcz." *Książka* 1906, nr. 8. — Korzon o pracach Kozł-go o Kościuszce („Listy otwarte.." III).

54. LEOPOLD MÉYET.

Ur. w r. 1850 w Warszawie. Szkoły średnie ukończył w Warszawie. Studja prawne odbywał w Szkole Głównej i w rosyjskim uniw. warszawskim. Adwokat. Zmarł 27 stycznia 1912 w Warszawie.

Był jednym z założycieli i redaktorów pierwotnej *Niwy*, współredaktorem *Świtu*.

Pisał do *Kółka Domowego*, *Bluszczu*, *Niwy*, *Prawdy*, *Świata* i innych pism.

Oprócz nowel i szkiców („Do nieznajomej". 1882 i „Liście". 1895), wydał wzorowo z autografów Listy Słowackiego (1899), oraz wiele źródłowych przyczynków do życiorysów i twórczości Mickiewicza, Słowackiego i innych pisarzy.

Cenne zbiory swe autografów, wśród nich rękopisy Słowackiego, przekazał ordynacji Krasińskich w Warszawie.

55. ANTONI SYGIETYŃSKI.
(Pseud. Gosławiec).

Ur. się 5 marca 1850 r. w Gosławicach, w Łowickiem. Po ukończeniu gimnazjum w Warszawie, wstąpił do Instytutu Muzycznego (1869—74). Kształcił się następnie w muzyce w Lipsku (1875—6) i w estetyce w Paryżu (1878—82). Był następnie profesorem gry fortepianowej w Konserwatorjum muzycznem w Warszawie. W końcu naczelnikiem wydziału prasowo-widowiskowego Komisarjatu Rządu. Zmarł 14 czerwca 1923 r. w Warszawie.

Na pole literackie wystąpił w r. 1871, w *Przeglądzie Tygodniowym*. (Według Chmielowskiego w „Roczniku literackim" St. Czarnowskiego). Zasłynął jako krytyk muzyczny i stylista. — Pisywał do *Przeglądu Tygodniowego*, *Nowin*, *Prawdy*, *Kurjera Codziennego*, *Kurjera Warszawskiego* (Krytyki muzyczne, nowela „Ciocia Teosia" 1890), *Gazety Polskiej* 1899—1901; pseud. Gosławiec), *Ateneum*, *Życia*, *Głosu*, *Kłosów*, *Tygodnika Ilustrowanego*; redagował *Wędrowca*, a następnie *Przełom*.

Ogłosił powieści i nowele:
„Na skałach Calvados". Warszawa. 1884.
„Wysadzony z siodła". Warsz. 1891.
„Drobiazgi". Lwów. 1907.
„Święty ogień". Warsz. 1918.
Studjum „Spółczesna powieść we Francji". (*Ateneum* 1881—83).

„Album braci Gierymskich". 1886.

„Maksymiljan Gierymski". Lwów. 1907.

Znakomite są jego przekłady Taine'a „Podróży do Włoch" i Filozofji sztuki", oraz powieści Balzaca.

Jeske Choiński: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej. 1888. str. 162 i n. — Chmielowski o „Wysadzonym z siodła". *Ateneum*. 1892, II.—J. L. Popławski: Zwyczajna historja. („Szkice literackie i naukowe". 1910. [O „Wysadzonym z siodła"]). — A. Gruszecki: Artyzm w powieści „Wysadzony z siodła" A. Sygietyńskiego. (Przy pow. Grusz. „Tuzy". Warsz. 1893.) — Chmielowski we wstępie do „Drobiazgów". — Dębicki we wstępie do „Świętego ognia", — Art. w *Kur. Warsz.* 1923, nr. 163.

56. WŁADYSŁAW MATLAKOWSKI.

Ur. się 19 listop. 1851 r. w Warce nad Pilicą, z ojca chłopa. Po ukończeniu gimnazjum i uniwersytetu w Warszawie, poświęcił się chirurgji. W r. 1890 opuścił Warszawę i przebywał to na Kujawach, to w Zakopanem. Porzuciwszy działalność lekarską, oddawał się odtąd wyłącznie studjom literackim i etnograficznym. Zmarł 26 czerwca 1895 r. w Zbijewie.

Oprócz szeregu prac lekarskich, napisał:

a) „Budownictwo ludowe na Podhalu". Kraków, 1892.

b) „Zdobienie i sprzęt ludu polskiego na Podhalu". Warsz., 1901.

c) „Hamlet". Wydał, przełożył, wstępem, wyjaśnieniami i przypisami opatrzył Wład. Matlakowski. Kraków, 1894. (Zawiera przekład polski obok tekstu angielskiego i rozprawę o „Hamlecie").

Rozprawy i artykuły w *Wiśle*, w t. III—X, i w *Sprawozd. Kom. język. Akad. Um.* t. IV i V.

Wyj. z listów w *Gaz. Lekar.* w *Wiśle* i w art. Peszkego.

Gaz. Lekarska z r. 1895, nr. 30, poświęcony pamięci Matlakowskiego. Tu m in. Witkiewicz: Matlakowski i sztuka ludowa. — A. Fabian: w *Gaz. Pol.* 1896, nr. 147. — Świętochowski: Szczególna książka. *Prawda* 1895, nr. 43. — Peszke we wstępie do „Zdobienia..." — L. S. K. (Korotyński): Wład. Matlakowski. *Wisła.* 1896. Str. 207—212. — L. Zembrzuski: Wł. Matlakowski jako student medycyny (1870—75). *Medycyna.* 1928, nr. 1. — Oceny „Budownictwa" w *Wiśle* VI, w *Bibl. Warsz.* 1893, I, w *Ateneum* 1893, z. 4. — *Austen* o „Zdobieniu" w *Książce* 1901, nr. 8.

57. EDWARD PRZEWÓSKI.

Ur. w r. 1852 w Siedlcach; nauki szkolne pobierał w mieście rodzinnem; uniw. warszawski ukończył ze stopniem kandydata praw (za

rozprawę: „Józef Supiński, zarys nauki społecznej"). Zmarł 20 maja 1897 r. w Kijowie.

Jest autorem wielu prac ekonomicznych i społecznych, drukow. w *Głosie*, *Przegl. Tygod.*, *Prawdzie* i w innych pismach.

Z prac jego historyczno-literackich ukazały się w druku:

a) „Krytyka literacka we Francji". 2 t. Lwów, 1899. (Pojedyńcze rozdziały druk. poprzednio w *Ateneum*).

b) „Maurycy Mochnacki jako krytyk literatury". Warszawa, 1905. Druk. poprzednio w *Kraju* 1894. Jest ustępem dzieła nieukończonego o krytykach polskich; w rękopisie ustępy o innych krytykach.

A. Lange we wstępie do t. I „Krytyki liter. we Francji". — H. Galle: Wspomnienie o Edwardzie Przewóskim. (We wstępie do rozpr. o Mochnackim).

58. WŁADYSŁAW MICHAŁ DĘBICKI.

Ur. w r. 1853 w Smardzewie, pod Zgierzem. Uczył się w gimn. w Łęczycy i Piotrkowie. Uniw. w Warszawie, na wydz. histor.-filol., który ukończył ze stopniem kandydata nauk histor.-filolog. w r. 1877; poczem nauczycielem gimn. języków staroż. W r. 1887 został księdzem. Do r. 1899 był prefektem gimnazjalnym. Zmarł 8 marca 1911 r. w Warszawie.

Pierwsze prace swoje pomieszczał w *Kronice Rodzinnej*; później w *Przegl. Katolickim, Kur. Warsz.*, *Kłosach*, *Tyg. Ilustr.*

Z prac oddzielnie wydanych na uwagę zasługują:

a) „Myśl i słowo, logika i gramatyka". Warsz., 1876; wyd. 2. 1887.

b) „Nieśmiertelność człowieka, jako postulat filozoficzny przyrodoznawstwa. Warsz., 1883; wyd. 2. 1897.

c) „Bezwyznaniowość, jej przyczyny i skutki". Warsz., 1885; wyd. 2. 1886.

d) „Postęp, szczęście i przewroty społeczne". Warszawa, 1885; wyd. 2. 1888.

e) „Wielkie bankructwo umysłowe..." Warszawa, 1895.

f) „Studja i szkice religijno-filozoficzne". Dwie serje. Warsz., 1901.

Struve: Hist. logiki jako teorji poznania. — Ks. F. Gabryl: Pol. filoz. relig. II.

59. WŁADYSŁAW BOGUSŁAWSKI.

Syn Stanisława, wnuk Wojciecha. Ur. 9 lutego 1838 r. w Warszawie, gdzie ukończył szkoły średnie. Wykształcenie wyższe pobierał

w uniwers. w Moskwie, Petersburgu, Paryżu i Heidelbergu. Wziął udział w ruchu 1863 r.; zesłany na Syberję, wrócił do kraju w r. 1869. Osiadł w Warszawie. Ok. r. 1880 został urzędnikiem kolei Wiedeńskiej. Od r. 1890 był redaktorem *Biblioteki Warszawskiej*. Zm. 18 sierpnia 1909 r. w Warszawie. Wybitny krytyk teatralny i literacki.

Na pole literackie wystąpił jako krytyk teatralny już w r. 1858, w *Kurjerze Warszawskim* (nr. 339).

Krytyki i studja teatralne i literackie pomieszczał w *Kur. Warsz.*, *Wieńcu* (który redagował w r, 1872), *Kur. Codz.*, *Gaz. Polskiej*, (feljetony „Bez tytułu"), *Bibl. Warsz.* i *Tyg. Ilustr.*

Studja literackie Bogusławskiego, rozproszone po czasopismach, głównie w *Bibl. Warsz.*, o Wojciechu Bogusławskim, Prusie, Ibsenie, Zoli, o „Bez dogmatu" i „Quo vadis" Sienkiewicza i inne, nie są jeszszcze zebrane i wydane razem.

Osobno wyd. „Siły i środki naszej sceny". (Warszawa, 1879), oraz szereg przekładów dzieł Thierrego, Schlossera, W. Hugo („Rok 93") i inne; NB. studjum „Le théatre en Pologne" w *Revue d'art dramatique* 1889.

W „Upominku" dla Orzeszkowej pomieścił „Pamiętnik niemoralnej kobiety" (fragment z niewydanej powieści).

Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej (1902). — Feldman: Współcz. krytyka literacka w Polsce. (Lwów 1905). Str. 351—362. — Gawalewicz: Bogusławscy. *Tyg. Ilustr.* 1895. — Rabski: Wład. Bogusławski. (W 70-tą rocznicę urodzin). *Kur. Warsz.* 1908, nr. 40. — Kotarbiński: Wł. Bogusławski jako krytyk teatralny. *Kur. Warsz.* 1909, nr. z d. 19 sierpnia.

60. WACŁAW SZYMANOWSKI jako dziennikarz. Zob. t. III.

61. DYONIZY HENKIEL.

Ur. się na Ukrainie, w r. 1842 (czy 1844). Kształcił się w uniw. w Kijowie. W r. 1863 porzucił studja uniwersyteckie i zaciągnął się do szeregów powstańczych. Ujęty, zesłany został na Syberję, do Irkucka. Uwolniony, osiada w r. 1870 w Warszawie i oddaje się pracy literackiej. Zmarł 23 maja 1920 roku w Warszawie.

Współpracownik kolejno *Tygodnika Ilustrowanego*, *Wieńca* (red. Wł. Bogusławskiego), *Gazety Polskiej* (od r. 1873) i *Biblioteki Warszawskiej*. Był przez pewien czas kierownikiem *Gazety Polskiej* (do r. 1897) i redaktorem *Biblioteki Warszawskiej* (1891—1914), którą

zreorganizował w r. 1891, wraz z Wł. Bogusławskim i Józefem Weyssenhoffem. Pomieścił w wymienionych wydawnictwach bezimiennie dużo artykułów i studjów literackich, politycznych i socjologicznych. (NB. jego ocenę powieści J. I. Kraszewskiego z lat 1870—80 w „Książce jubileuszowej" (1880).

Krzemiński o D. H. w *W. Enc. powsz. ilustr.* — L. Włodek: Ś. p. Dyonizy Henkiel. *Tyg. Ilustr.* 1920, nr. 24. — J. Weyssenhoff: Cześć pamięci Djonizego Henkiela. *Kur. Warsz.* 1920, nr. 148. Toż w „Mój pamiętnik literacki".

62. BRONISŁAW ZAWADZKI.

Ur. w r. 1849 w Iwanówce (w Galicji), z o. Marcina i Janiny ze Zbrożków. Brat Władysława. (Zob. Liter. III). Kształcił się w gimn. i w uniw. Lwowskim. Debiutował na niwie literackiej w r. 1871 szeregiem feljetonów w *Gazecie Narodowej* p. t. „Listy Juniusa"; w r. 1872 założył wraz z R. Starklem *Świt*, a w r. 1874 objął redakcję *Ruchu literackiego.* Od r. 1874 zaczął pomieszczać korespondencje ze Lwowa w *Gazecie Polskiej*, a następnie w *Kłosach, Tygodniku Ilustrowanym, Echu, Wieku* i *Bibliotece Warszawskiej.* Należał do redakcji *Gazety Narodowej* (lwow.) i *Dziennika Polskiego* (od 1877). W r. 1879 osiadł w Warszawie i został stałym współpracownikiem *Kurjera Warszawskiego*, gdzie prowadził dział polityczny. Zmarł 28 wrześ. 1905 r. w Warszawie.

Osobno ogł.: pracę „Mikołaj Rej z Nagłowic" (Lwów, 1875) i przekłady „Estetyki" Lemckego i „Historji literatury powszechnej" Scherra.

Art. bezim.: „Bronisław Zawadzki". (Sylwetka jubileuszowa). *Kur. Warsz.* 1904 nr. 144. — Zob. też „Księgę jubileuszową Kurjera Warszawskiego".

63. MŚCISŁAW GODLEWSKI.

Ur. się 9 marca 1846 r. we wsi Krasocinie (w Kieleckiem), z o. Korneljusza i Emilji z Rayskich. Szkołę realną ukończył w Kielcach. W r. 1863 wstąpił do Szkoły Głównej, na wydz. prawny, który ukończył w r. 1867, ze stopniem magistra. Następnie studjował w Berlinie, Paryżu i Heidelbergu. W l. 1870—80 urzędował w sądownictwie. Od r. 1880 do 1890 był radcą Dyrekcji Głównej Tow. Kredyt. Ziemskiego. Zmarł 20 maja 1908 r. Publicysta.

Zawód piśmienniczy rozpoczął w r. 1871 w „Na dziś" i w *Niwie* 1872 r.

Był następnie redaktorem kolejno: w l. 1873—77 *Biblioteki umiejętności prawnych*, w l. 1875—87 *Niwy*, w l. 1887—1901 i 1905—8 *Słowa*.

64. ANTONI ZALESKI.

Ur. się w r. 1858 w Stodółce, na Podolu. Uczył się w Krakowie. Potem odbywał studja techniczne w Pradze. Zmarł 9 sierpnia 1895 r. w Warszawie. Publicysta.

Zaczął od korespondencyj do *Czasu*. Potem pisywał do *Echa* (Sarneckiego). W r. 1882 był jednym z założycieli i współredaktorem *Słowa*.

Osobno ogłosił:

„Z wycieczki na Wschód". Warszawa, 1887. (Odbył ją razem z Sienkiewiczem).

„Pan Radca". Powieść (napisaną razem z Włodz. Zagórskim).

Jest autorem głośnej książki, wyd. pod pseud. Baronowej X. Y. Z. p. t. „Towarzystwo Warszawskie". 2 t. Kraków, 1886—7. Wyd. 2 (rozszerzone), tamże, 1888—9.

Kenig: Antoni Zaleski. *Tyg. Ilustr.* 1895, II. — Art. bezim.: „Towarzystwo Warszawskie" i jego autor. *Tyg. Ilustr.* 1895, II. — Art. bezim.: „Towarzystwo Warszawskie" i jego autor. *Tyg. Ilustr.* 1916, nr. 1.

65. LUDWIK STRASZEWCZ.

Ur. w r. 1857 w Tykocinie. Gimn. w Łomży (1867—75); Instytut Technolog. w Petersburgu i uniw. na wydz. matem. w Genewie (1880—84). Zmarł 1 listop. 1913 r. w Warszawie. Publicysta z obozu ugodowców.

Debiutował w „Ognisku" dla Jeża (1882). Współpracownik zrazu *Prawdy* i *Ateneum* („Kroniki miesięczne", pod pseud Lach, 1885—88...), następnie *Kraju* (petersb.) i *Słowa*. Od r. 1898 redaktor *Kurjera Polskiego*.

Osobno ogł.: „Nasze czasy". (Petersburg, 1890). — „Fantazje". (Petersburg, 1895).

Artykuły o Straszewiczu w *Słowie* 1913, nr. 297.

66. ANTONI DONIMIRSKI.

Ur. w r. 1846 w Buchwałdzie, w Prusach Zachodnich. Kształcił się w gimn. w Chełmnie; studja prawne w uniw. Wrocławskim i Hei-

delberskim. W r. 1869 doktorat w Berlinie. Urzędował nast. w pruskiem sądownictwie. W r. 1873 posłem do parlamentu. W r. 1882 osiada w Wiedniu; w r. 1887 — w Warszawie. W l. 1889—92 redaktorem *Niwy*, następnie *Słowa*. Zm. 16 czerwca 1912 r.

O Donimirskim szereg artykułów w *Słowie* 1912, nr. 163.

67. JAN GADOMSKI.

Ur. się d. 16 maja 1859 r. w Warszawie, z o. Jakóba i Barbary ze Zbierzchowskich. Uczył się w gimn. w Siedlcach i Warszawie, w Instytucie górniczym w Petersburgu (tu był więziony) i w uniw. Jagiellońskim w Krakowie. Podróżował następ. po Austrji, Niemczech, Szwajcarji i Francji. Ož. był z Kazimierą z Dębskich. Zmarł 10 października 1906 r. w Warszawie (zastrzelony przez bandytę). Wybitny publicysta.

Na pole literackie wystąpił ok. r. 1880 z artykułami w (*Nowej*) *Reformie*. Potem pisywał do *Świtu* (1886) i *Gazety Polskiej*. W r. 1898 umieszczał feljetony, podpisując je znakiem kwadratu, w *Kurjerze Warszawskim*.

W l. 1899—1906 był redaktorem *Gazety Polskiej*.

Stał się głośny jako autor dramatu

„Larik". Tragedja. Warsz. 1886. (Przedtem w *Ateneum* 1886).

Życiorys w *Gaz. Pol.* 1906, nr. 276. (Zob. nadto nr. 277 i 278). — St. Kozłowski: Jan Gadomski jako literat. *Gaz. Pol.* 1906, nr. 287. — Lutomski: Jan Gadomski na tle politycznem. *Gaz. Pol.* 1906, nr. 294. — Artykuły w książce zbior. p. t. „Pamięci Jana Gadomskiego", Warsz. 1907. — B. Koskowski: Z życia publicysty. („Pamięci J. G."). — Chrzanowski: Jan Gadomski jako autor „Larika". Tamże. (Toż w jego „Wśród zagadnień...). — Dębicki: w nr. 514 *Biblioteki dzieł wyborowych* (1907).

68. KAROL APPEL.

Ur. 6 grud. 1857 r. w Paryżu, jako syn emigranta polskiego. Kształcił się w szkołach rosyjskich. Był w l. 1880—1916 nauczycielem języka francuskiego w gimn. w Warszawie. W l. 1906—15 wykładał językoznawstwo na Wyższ. Kursach Nauk. (Wolnej Wszechnicy) w Warszawie. Podczas wojny światowej nauczał w szkołach polskich na Ukrainie. W r. 1919 profesorem językoznawstwa ogólnego w uniw. Warszawskim. Członkiem Akad. Um. od r. 1919. Zmarł 15 marca 1930 r. w Warszawie.

Z prac jego językoznawczych do najważniejszych należą:

a) „Psychologja mowy". (*Przegl. filoz.* 1899).

b) „Język i społeczeństwo". Warszawa. 1908.

c) „O istocie zjawisk językowych". (*Wychowanie*. 1909),

d) „Język i sztuka". (*Sprawozd. Tow. Nauk. Warsz.* 1910).

e) „Rozwój mowy ludzkiej i języków". (*Świat i człowiek* III. 1912).

f) „Stanowisko językoznawstwa pośród innych nauk. (*Nowe tory*. 1913).

g) „Filologja, jej zakres i zadania".(*Spraw. Tow. Nauk. Warsz.* 1915).

Spis innych prac podany przy „Stanowisko językozn.".

J. Rozwadowski: Karol Appel. *Język Polski*. 1930 — St. Szober: K. A. *Prace Filolog*. XV. (1930). — Z. Łempicki: o Filologji i jej zakresie w *Pam. liter*. 1918, str. 159.

69. JAN ŁOŚ.

Ur. się 14 maja 1860 r. w Kielcach. Uczył się w gimn. w Piotrkowie i w uniw. w Petersburgu (1881—85). Następnie studjował zagranicą (w Paryżu, Freiburgu, Lipsku i Berlinie) i został docentem języków słowiańskich w uniw. Petersburskim (1890—1902). W r. 1902 profesorem filologji słowiańskiej (od r. 1920 jęz. pol.) w uniw. Jagiellońskim w Krakowie. W 1907 członkiem Akad. Um. W r. 1923/4 rektorem. Zmarł 10 listop. 1928 r. w Krakowie.

Pierwszą jego pracą naukową jest rozpr. „Gwara opoczyńska". 1886. (*Rozpr. Akad. Um. Wydz. Filol.* XI).

Główne dzieła Łosia:

a) „Przegląd językowych zabytków staropolskich". Kraków. 1915.— Wyd. 2. p. t. „Początki piśmiennictwa polskiego". Lwów. 1922.

b) „Wiersze polskie w ich dziejowym rozwoju". Warszawa. 1920.

c) „Gramatyka starosłowiańska. Lwów. 1922.

d) „Gramatyka polska. I. Głosownia historyczna". Lwów. 1922. — II. Słowotwórstwo. Lwów. 1925.—III. Odmiennia historyczna. Lwów. 1927.

e) „Krótka gramatyka historyczna języka polskiego". Lwów 1927.

Bibliograficzny wykaz prac Łosia podany w *Pracach Filolog.* XII. 1927.

W. Taszycki: Jan Łoś — w 40-lecie pracy naukowej. *Przegl. Współcz.* 1926, stycz. — Wstęp do t. XII *Prac Filologicznych*. 1927.

70. HIERONIM ŁOPACIŃSKI.

(Pseud. Rafał Lubicz).

H. Rafał Ł. ur. się 30 września 1860 r. we wsi Ośno Górne (pow. Nieszawski). Gimn. w Kaliszu, uniwers. w Warszawie, na wydz.

filolog. histor. (od r. 1879), który ukończył w r. 1883, ze stopniem kandydata filologji; poczem zostaje nauczycielem gimnazjalnym w Warszawie, skąd przeniesiony do Lublina, gdzie przez 22 lata był nauczycielem języków starożytnych w miejscowem gimnazjum. Członkiem Akad. Um. od r. 1900. Zmarł 24 sierp. 1906 r. w Lublinie. Językoznawca i ludoznawca.

Na pole naukowo-literackie wystąpił w r. 1880.

Główne prace swe ogł. w *Pracach filologicznych* i w *Wiśle*.

Do prac jego ważniejszych należą:

a) „Najdawniejsze słowniki polskie drukowane" (*Pr. Fil.* 1897); b) „Sąd Parysa, najdawniejsza gra polska" (*Pr. Fil.* 1897); c) „Mons republicae Polonae... 1901; d) „Ślady powodzi u nas w historji, archeologji, języku, przysłowiach, podaniach, piśmiennictwie i sztuce". Warsz. 1904 (Odb. z książki zbior. „Myśl"); e) Rozprawa o języku „Figlików" Reja (przy wyd. Wittyga. 1905) i inne.

Bibliografję prac Łop. podaje Araszkiewicz; uzupełnienie podano w *Regjon Lubelski* 1929, czerw. str. 16.

Art. (autobiogr.) w *Roczniku naukowo-liter.-artyst.* na r. 1905 (Okręta). — A. A. Kryński: o Ł. w *Pracach Filol.* VI. — Tenże w *Przegl. Histor.* III. 1906. — Art. bezim. w *Nowej Gaz.* 1906, nr. 395. — F. Araszkiewicz: Hieronim Łopaciński. Lublin. 1928. — J. Riabinin: Ze wspomnień o ś. p. Hieronimie Łopacińskim. *Regjon Lubelski.* 1929, czerwiec.

71. MICHAŁ ROWIŃSKI.

Ur. 23 września 1860 r. we wsi Dobrzeszowice (pow. kielecki), z o. Augustyna i Marjanny z Sypniewskich. Gimn. w Kielcach (1875—82), uniwers. w Warszawie, na wydz. histor. filolog. (1882—86). W l. 1887—90 studjuje w Bonn i w Wrocławiu. W r. 1891 nauczycielem języka niemieckiego w warsz. szkole realnej, a nast. w szkole handlowej Zgrom. Kupców. Od r. 1911 kierownikiem szkoły Konopczyńskiego, późniejszego gimn. im. Mickiewicza (od r. 1919) i nauczycielem języków starożytnych. Czas jakiś był profesorem uniwers. warszawskiego. Zmarł 25 sierp. 1925 r. w Warszawie.

Ważniejsze prace:

a) „Uwagi o wersyfikacji polskiej jako przyczynek do metryki porównawczej". (*Prace Filol.* IV. 1893).

b) „O budowie wiersza u Słowackiego". (*Spraw. Tow. Nauk. Warsz.* 1909).

c) „Uwagi nad niektóremi przekładami Fel. Faleńskiego". (*Spr. Tow. Nauk.* (*Warsz.* 1910—11).

d) „Filologja klasyczna". (Poradnik dla samouków, II).

e) „Metryka polska". *Enc. Pol. Akad. Um.* III. 1915).

Artykuły w *W. Enc. powsz. ilustr.*, w *Enc. wychow.*, w *Ateneum* i w inn. czasop.

M. Kawczyński: O rytmice. *Aten.* 1892, marzec. — Ks. T. Czerwiński: Wspomnienie o ś. p. Michale Rowińskim pedagogu. Kielce. 1926. — „Pamiętnik Koła Kielczan." 1925—1927. (Tu autobiogr. not.).

72. MICHAŁ FEDEROWSKI.

Ur. 1 września 1853 r. w ziemi Grodzieńskiej. Kształcił się w domu, a wyższe studja odbył w Pietrowsko-Razumowskiej Akademji pod Moskwą. Zmarł 10 czerwca 1923 r. w Warszawie. Etnolog.

Osobno ogłosił:

a) „Lud z okolic Żarek, Siewierza i Pilicy". Warszawa. 1888—89.

b) „Lud białoruski". 3 t. Kraków. 1897—1903. (Dalsze tomy w druku).

Nadto druk. prace w *Pamiętniku Fizjograf.*, *Wiśle*, *Ziemi* i w innych pismach.

(Red. pisemka: *Przyj. Ludu*, *Anioł Stróż* i *Słowo Boże*).

73. ERAZM MAJEWSKI.

Ur. 2 czerwca 1858 r. w Lublinie, z o. Hipolita i Marji z Zembrowskich. Uczył się w Lublinie i w gimn. w Warszawie oraz w rosyj. uniw. w Warszawie, którego nie ukończył. Był profesorem archeologji przedhistorycznej w uniw. Warszawskim. Zmarł 14 listop. 1922 r. w Warszawie. Archeolog, etnograf, socjolog i ekonomista. Był redaktorem *Wisły* w l. 1900—5 i *Światowita*, rocznika poświęc. archeologji przedhistorycznej, od r. 1899.

Zaczął od prac przyrodniczych, które ogłaszał od r. 1876:

„Potop biblijny..." 1881.

Popularne: „Potop". 1883 i „Koniec świata". 1887.

„Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich". 1889—98.

Fantastyczne opowiadania: „Doktór Muchołapski" (1890) i „W otchłaniach czasu, przygody prof. Przedpotopowicza" (1896).

„Materjały do folkloru krajowego: Bocian w mowie i pojęciach ludu naszego. 1891.

„Przedhistoryczny kult niedźwiedzia... (1896).
„Starożytni Słowianie na ziemiach dzisiejszej Germanji.“ 1899.
W końcu oddał się badaniom socjologicznym.
„Nauka o cywilizacji“. 1908. Tom II. 1911. Wyd. 2. 1912. — Tom III p. t. „Kapitał“. Warsz. 1914. — Toż po francusku p. t. „La Science de la Civilisation“ 1910—11.

GUMPLOWICZ: o „Nauce o cywiliz.“ *Książka*. 1908. — M. MASSONIUS o t. II „Nauki o cyw.“. *Książka*. 1911. — WŁ. HORODYSKI: Cywilizacja i życie. (Teorja E. Majewskiego). Warsz. 1912. — A. KRZYŻANOWSKI o „Kapitale“ w *Książce*. 1914. — DĘBICKI: Erazm Majewski. (Wspomnienie pozgonne) *Kur. Warsz.* 1922, nr. 318.

74. STANISŁAW CISZEWSKI.

Ur. się w r. 1865 w Olkuszu. Do szkół uczęszczał w Częstochowie. Ok. r. 1892 udał się na studja zagranicę, najprzód do Berlina, następnie do Lipska, gdzie w r. 1897 otrzymał doktorat, na podstawie rozprawy: „Künstliche Verwandschaft bei den Südslaven“ (Lipsk. 1897). W r. 1910 był krótko profesorem etnologji w uniw. Lwowskim Zmarł 27 maja 1930 r. w Warszawie. Etnolog.

Ogł. m. i. następ. rozprawy:

a) „Lud rolniczo-górniczy z okolic Sławkowa, w pow. olkuskim“. Kraków. 1887. (Odb. ze *Zbioru wiadomości do antropologji kraj.* X—XI. 1886—7.

b) „Krakowiacy“. I. Kraków. 1894.

c) „Bajka o Midasowych uszach.“ Kraków. 1899. (*Rozpr. Akad. Umiej. wydz. filol.* t. XXVIII.

d) „Wróżda i pojednanie.“ Warszawa. 1900.

e) „O atałykacie.“ *Lud.* VII.

f) „Ognisko.“ Kraków. 1903.

g) „Kuwada“. Kraków. 1905, (*Rozpr. Akad. Um. wydz. histor. filoz.* XLVIII.

h) „Wygadzanie, pożyczka i odsetki“. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. histor. hiloz.* LV)

i) „Studja etnologiczne. Sól. Warsz. 1922.

k) „Prace etnologiczne. I. Warszawa. 1925; II. W. 1929; III W. 1930.

Ogł. prace w *Wiśle*, *Pracach Filolog.*, *Ludzie.*

J. ST. BYSTROŃ: Wstęp do ludoznawstwa polskiego. (Lwów 1926). — (ST. CISZEWSKI: Dlaczego ustąpiłem z katedry na Uniwersytecie Lwowskim. Lwów. 1912).

75. WALERY GOSTOMSKI.

Ur. 1854 r. w Borucinie, na Kujawach (pow. nieszawski). Kształcił się w Włocławku i na politechnice w Rydze. Był następnie nauczycielem w Rydze i Warszawie. Zmarł 30 stycznia 1915 r. w Wiedniu.

Wystąpił w r. 1886, z pracą: „Pierwsza część Fausta". (*Ateneum*. 1886, IV).

Główne jego prace:

a) „Arcydzieło poezji polskiej, A. Mickiewicza „Pan Tadeusz". Kraków. 1894. Wyd. 2. Warszawa. 1898.

b) „Z przeszłości i teraźniejszości". (Studja i szkice literackie). Warszawa. 1904.

c) „Arcytwór dramatyczny Wyspiańskiego „Wesele". (*Pam. liter.* 1908).

d) „Praca u podstaw w powieściach Orzeszkowej." Kraków. 1910.

Recenzje utworów poetyckich pomieszczał w *Książce*.

Spis dokładniejszy prac Gostomskiego podaje W. Hahn.

Chlebowski: Ś. p. Walery Gostomski. *Rocznik Tow. Nauk. Warsz.* 1915 — Chrzanowski: Walery Gostomski. („Wśród zagadnień..."). — Z. Dębicki w *Kur. Warsz.* 1915, nr. z 19 lutego. — W. Hahn: Wspomnienie pośmiertne o W. G. w *Pam. liter.* 1914/15.

76. IGNACY MATUSZEWSKI.

Ur. 2 czerwca 1858 r. w Wilanowie, z ojca Ignacego, powstańca z r. 1863, buchaltera browaru wilanowskiego, i Eufemji z Lisieckich. Uczył się w gimn. i w szkole realnej w Warszawie. Po ukończeniu gimnazjum wstąpił do Szkoły Handlowej Kronenberga w r. 1875. W r. 1878 wstępuje do wyższej szkoły handlowej w Lipsku i chodzi na wykłady uniwersyteckie (1878—1880). W r. 1880 zostaje pracownikiem w domu bankowym Kronenberga w Warszawie. W l. 1909—19 wykładał literaturę powszechną w Wolnej Wszechnicy w Warszawie. Mianowany w r. 1919 profesorem uniwersytetu warszawskiego, zmarł w przededniu objęcia katedry d. 10 lipca 1919 r.

Na polu literatury wystąpił w r. 1883 w *Przeglądzie Tygodniowym*; pisywał tu stale do r. 1892. W l. 1898—1907 był kierownikiem literackim *Tygodnika Ilustrowanego*. Ostatnio ogłaszał swe studja w *Sfinksie* i *Myśli Polskiej*.

Osobno ogłosił:

„Djabeł w poezji". Warsz. 1894; wyd. 2, tamże 1900.

„Czarnoksięstwo i medjumizm". Warsz. 1896.

„Swoi i obcy". Warsz. 1898; wyd. 2. 1903.

„Słowacki i nowa sztuka". Warsz. 1902; wyd. 2. 1904; wyd. 3. 1911, 2 tomy.

„Twórczość i twórcy". Warsz. 1904.

„Weyssenhoff i „laury" Wyspiańskiego". Warsz. 1911. (Odb. ze *Sfinksa*).

„Studja nad Wyspiańskim". Warsz. 1916.

„Studja o Żeromskim i Wyspiańskim". Warsz. 1921.

Wyd. zbior.: „Pisma". Tom I. Warsz. 1925.

Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej. (1902). — Feldman: Współcz. krytyka liter. w Polsce (1905). — Bukowiński w *Sfinksie* 1909, listop. — Lorentowicz: Ign. Matuszewski. (Z powodu 25-lecia pracy literacko-krytycznej). *Nowa Gazeta,* 1910, nr. 52. — Brzozowski: Współcz. kryt. liter. w Polsce. — Feldman: Z powodu śmierci Ign. Matuszewskiego. *Świat,* 1919, nr. 31. — Z. Dębicki: Ign. Matuszewski. *Kur. Warsz.* 1919 — Chrzanowski: we wstępie do 3-go wydania. „Słow. i nowa sztuka" (1911). — J. Muszkowski: Żywot i dzieła, (wstęp do „Pism" I).

77. MARJAN ZDZIECHOWSKI.

Ur. 30 kwietnia 1861 r. w Nowosiółkach, w Mińszczyźnie. Gimn. ukończył w r. 1879 w Mińsku Litew. Kształcił się następnie w uniw. w Petersburgu, Dorpacie (1880—83) i Krakowie (tu w r. 1889 otrzymat doktorat). Docentem filologji słowiańskiej w r. 1894, prof. w r. 1899, profesorem liter. powsz. zwycz. od r. 1908 w uniw. Jagiell., po wielkiej wojnie profesorem uniw. Wileńskiego. Członkiem Akad. Um. od r. 1902. Był jednym z założycieli Klubu Słowiańskiego w Krakowie (1901) i jego organu *Świat Słowiański.*

Na pole literackie wystąpił w r. 1882, z art. druk. w *Ateneum* p. t. „Henryk Sienkiewicz w listach z podróży po Ameryce i obrazkach amerykańskich". Pierwszą pracą jego badawczą są szkice pod pseudonimem M. Ursina po rosyjsku wydane p. t. „Oczerki iz psichołogji Sławianskago pliemieni". (Petersburg. 1887). Toż w opracowaniu polskiem p. t.

„Mesjaniści i Słowianofile". Szkice z psychologji narodów słowiańskich. Kraków. 1888.

Poczem nastąpiły:

„Karol Hynek Macha i bajronizm czeski". Kraków. 1893.

„Byron i jego wiek". 2 t. Kraków. 1894—97.

„Szkice literackie. I. Warszawa. 1900.

„Odrodzenie Chorwacji w w. XIX. Kraków. 1902.

„Pestis perniciosissima". Rzecz o współczesnych kierunkach myśli katolickiej. Warszawa. 1905.

„U opoki mesjanizmu". Nowe szkice z psychologji narodów słowiańskich". Lwów. 1912.

„Wizja Krasińskiego". Ze studjów nad literaturą i filozofją polską". Kraków. 1912.

„Zygmunt Miłkowski a idea słowiańska w Polsce". Piotrogród, 1915.

„Pesymizm, romantyzm a podstawy chrześcijaństwa". 2 t. Kraków, 1915.

„Wpływy rosyjskie na duszę polską. Kraków. 1920.

„Gloryfikacja pracy". Myśli z pism i o pismach St. Brzozowskiego. Kraków, 1921. (Przedtem ogł. w Petersburgu w 1916).

„Władysław Syrokomla. Pierwiastek litewsko-białoruski w twórczości polskiej". Wilno. 1924.

„Napoleon III". Kraków. 1931.

Nadto ogł. kilka prac, po rosyjsku, serbsku i niemiecku. („Die Grundprobleme Russlands". Wien (Lipsk). 1907. (Przedtem ogłaszana po polsku częściowo, w *Przegl. Pol.*, *Czasie* i *Świecie Słowiańskim*).

CHMIELOWSKI o „Byron i jego wiek" w *Aten.* 1894 (o I) i w *Gaz. Pol.* 1898 (o II). — CHMIELOWSKI: Dzieje krytyki literackiej w Polsce, str. 433—5. — FELDMAN: Piśmien. pol. (1905) — G. MANTEUFFEL: Z dziejów Dorpatu i byłego uniwersytetu dorpackiego. Warszawa. 1911. Str. 218—220. — BRZOZOWSKI: Współcz. krytyka liter. w Polsce, str. 93—97. — CHRZANOWSKI: Dwie książki polskie o zagadnieniach religijnych. („Z epoki romantyzmu"). — W. PIOTROWICZ: M. Z. („W nawiasie literackim". Wilno 1930).

78. IGNACY CHRZANOWSKI.

Ur. w Stoku, na Podlasiu (w Siedleckiem), d. 5 lutego 1866, z ojca Bolesława, ziemianina, i matki Heleny z Dmochowskich, siostry ciotecznej Sienkiewicza. Uczył się w gimnazjum w Warszawie i w uniwersytecie warszawskim (1883-88). W l. 1888—90 był nauczycielem prywatnym. W l. 1890—94 studjował w Wrocławiu, Berlinie i Paryżu. W l. 1894—1900 nauczycielem pryw. w Warszawie. Od r. 1910 profesorem uniw. Jagiellońskiego w Krakowie. Członkiem Akad. Um. (od r. 1906).

Na pole literacko-naukowe wystąpił w r. 1889 z rozprawką:

„Ideały romantycznej poezji polskiej". Poznań 1889, (pod pseud. Wanda).

Dzieła, rozprawy i studja Chrzanowskiego najważniejsze:

„Tragedja Szym. Szymonowicza „Castus Joseph" w stosunku do literatury obcej". *Ateneum* 1892.

„Zwierzyniec" Mik. Reja z Nagłowic". *Ateneum* 1893.

„Facecje Mik. Reja". *Rozpraw. Akad. Um. wydz. filol.* t. XXIII. 1894.

„Autograf „Majtka" Mickiewicza i poezje Filaretów (Lwów. 1901).

„O satyrach Naruszewicza". Lwów, 1902. (Odb. z *Pam. liter.*).

„Ks. Gracjan Piotrowski i jego „Satyr". *Bibl. Warsz.*, 1902.

„Okruchy literackie". Warszawa. 1903.

„Kazania Sejmowe Skargi". Warsz. 1903. Wyd. 2 t. 1912.

„Marcin Bielski". Studjum historyczno-literackie. Warsz. 1906. Wyd. 2. 1926.

„Historja literatury niepodległej Polski". Warsz. 1908. — Wyd. 10-te, uzupełnione, t. 1930.

„Z dziejów satyry polskiej, XVIII wieku". Warszawa, 1909.

„O literaturze polskiej". Wykład wstępny wygłoszony w uniw. Jagiellońskim. Kraków. 1910.

„Czem był Wirgiljusz dla Polaków po utracie niepodległości." Kraków. 1915. Wyd 2 t. 1930.

„O komedjach Aleksandra Fredry. Kraków. 1917.

„Z epoki romantyzmu". Studja i szkice. Kraków. 1918.

„Poezja polska za czasów Stanisława Augusta. (W „Dziejach literatury pięknej w Polsce". Cz, I. *Enc. Polska* wydawn. Akad. Um. — Kraków. 1918.

„Nowy przekład Pisma Świętego". Kraków. 1920.

„Chleb macierzysty „Ody do młodości". Warsz. 1920. Wyd. 3. 1924.

„Wśród zagadnień, książek i ludzi". Lwów. 1922.

„Nasz hymn narodowy". Kraków. 1922.

„Julj. Słowackiego „Grób Agamemnona i Testament mój". Kraków. 1925.

„Ojcze nasz" Augusta Cieszkowskiego. Kraków. 1918. Wyd. 3. 1922.

„Ostatnie rozdziały dzieła Cieszkowskiego". *Przegl. Współcz.* 1923, maj.

„Romantyzm polski wobec Konstytucji 3 maja". Kraków. 1925.

„Czy „Lilla Weneda" jest arcydziełem dramatu". (*Przegl. Warsz.* 1924 r.)

„W sprawie Kazań Sejmowych Skargi". Kraków, 1926.

Ostatnie prace Chrzan-go: „Uwagi nad Prologiem do „Kordjana" (*Myśl Narod.* 1926), „Adam Asnyk" *(Przegl. Współcz.* 1926, stycz.), „Idea Balladyny" (*Pam. liter.* 1926), „Niemcewicz jako miłośnik i obrońca mowy ojczystej" (*Prace Filolog.* XII. 1917), „Konserwatyzm językowy Jana Śniadeckiego". (*Symbolae in honorem Johan. Rozwadowski*, 1927), „Pochwała Niemcewicza". (*Rocznik Towarz. Nauk. Warsz.*, 1927), „Poezja Krasińskiego, Próba syntezy" (*Pam. Liter.*, 1928), „Idea mesjaniczna Woronicza. (W *Księdze ku czci Brücknera*, 1928), „Jan Śniadecki jako nauczyciel narodu". Kraków, 1930.

Sporządził wydania krytyczne: Kazań Sejmowych Skargi (1903), Sępa Szarzyńskiego poezyj (1913), Anonima-protestanta erotyk, fraszek, obrazków i epigramatów (1903), Biernata z Lublina Ezopa (1909), Mów i pism patrjotycznych Brodzińskiego.

Bibliografja prac Chrzanowskiego do r. 1926, podana w książce zbiorowej: „Ignacemu Chrzanowskiemu — uczniowie Lubliniacy" (Lublin, 1926) nie jest zupełna.

GOSTOMSKI o „Okruchach literackich" *Książka* 1904, nr. 1. — CHLEBOWSKI: o wyd. Kazań Sejmowych Skargi. *Książka.* 1904, nr. 4. — BRÜCKNER o wyd. Kazań Sejmowych *Pam. liter.* 1904, str 140—143. — FELDMAN w Pism. pol 1905, t. IV, str. 311, 323—4. — Tenże w Współcz. liter. pol. (1919). t. III, str. 51—53. — BRÜCKNER o „M. Bielskim". *Książka*, 1906, nr. 3. — FR. KRČEK o „M. Bielskim" *Pam. liter.* 1908, str. 641-651. — CHLEBOWSKI o Historji liter. niepodległ. Polski. *Książka*, 1908, nr. 9. — BRÜCKNER: o Hist. liter. niepodl. Polski. *Pam. liter.* 1907, str, 112 i n. i 1908, str. 372—4. — TRETIAK o „Z dziejów satyry pol. 18 wieku", *Książka*, 1910, nr. 3. — FR. KRČEK o wyd. Kazań Sejmowych z r. 1912. *Pam. liter.* 1912, str. 609—613. — KS. J. PAWELSKI: Z powodu pewnego poglądu na rocznicę Skargi, Warsz.. 1912. — PORĘBOWICZ o „O komedjach Fredry. *Pam. liter.* 1917, str. 358—372. — Z. ŁEMPICKI: o „Charakterystyce romantyzmu" („Romantyzm" *Pam. liter.* 1917). — FELDMAN: Współcz. liter. pol. (1919). t. III. str. 51—53. — K. L.-KRZ. (KRZEWSKI) (Lilienfeld): Prof. Chrzanowski i jego książka. *Droga.* 1923. — . RYGIER: Mickiewicz — czy p. Dmowski? Z powodu referatu prof. Ign. Chrzanowskiego o „polskim ideale wychowawczym". *Gaz. Pol.* 1930, nr. 195.

79. TADEUSZ ZIELIŃSKI.

Ur. się 14 września 1859 r. w Kijowszczyźnie. Uczył się w niemieckiem gimnazjum św. Anny w Petersburgu (1869—1876). Studja uniwersyteckie odbył w Lipsku, gdzie w r. 1880 otrzymał doktorat, w Monachjum i w Wiedniu. W r. 1884 został profesorem filologji klasycznej w uniw. Petersburskim. Od r. 1922 profesorem w uniw. w Warszawie. Jest członkiem Pol. Akademji Umiejętności, rosyj. Akad. Nauk i innych.

Do wojny światowej pisał w języku niemieckim i rosyjskim, odtąd i w jęz. polskim.

Z dzieł niem. najważniejsze: „Cicero im Wandel der Jahrhunderte". Lipsk, 1897. Kilka wydań.

Z dzieł wydanych po polsku najważniejsze:

a) „Rzym i jego religja". Zamość, 1920.
b) „Piękna Helena". Zamość, 1920.
c) „Hermes Trismegistos". Zamość, 1920.
(a–c: Z cyklu „Współzawodnicy chrześcijaństwa".)
d) „Świat antyczny a my". Zamość, 1922.
e) „Irezjona. Klechdy attyckie". Warszawa, 1922.
f) „Historja kultury antycznej". 2 t. Warszawa, 1922—24.
g) „Literatura starożytnej Grecji epoki niepodległości". Warszawa, 1923. (Jako część II wyszły „Wzory" opracowane przez St. Srebrnego).
h) „Z życia idej. Studja i szkice". I. Zamość, 1925.
i) „Religja starożytnej Grecji". Warszawa, 1921.
k) „Religja hellenizmu". Warszawa, 1925.
l) „Hellenizm a Judaizm". 2 t. Warszawa, 1927.
m) „Tragodumenon libri tres". Kraków, 1925.
n) „Sofokles i jego twórczość tragiczna". Kraków, 1928.
o) „Świat antyczny. I. Starożytność bajeczna". Warszawa, 1930.

„Trzy studja". Zamość, 1922.

„Z ojczystej niwy". Zamość, 1923. (Zawiera następ. studja: a) Filarecka poezja Mickiewicza, b) Uwagi nad Grażyną. c) Melos w poezji Mickiewicza, d) Idea Polski w dziełach Sienkiewicza, e) Starożytność antyczna a wykształcenie klasyczne).

„Filhelleńskie poematy Byrona". Warszawa, 1928. (Odb. z mies. *Wiedza i życie*).

Życiorys w *Kwart. klasycznym* 1928, str. 330—3. — T. ZIELIŃSKI: Jak zostałem filologiem. *Filomata*. 1929. — J. PARANDOWSKI: Tadeusz Zieliński. *Pam. Warsz.* 1929, I. — W. KLINGER: Tadeusz Zieliński. *Przegl. Współcz.* 1930, luty — G. PRZYCHOCKI: Jubileusz Tadeusza Zielińskiego. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 141.

80. WINCENTY LUTOSŁAWSKI.

Ur. 6 czerwca 1863 r. w Warszawie, z o. Franciszka i Marji ze Szczygielskiech. Wychowywał się w Drozdowie (pod Łomżą). Uczył się w niemieckim gimnazjum w Mitawie, w l. 1877—1881; następnie kształcił się na politechnice w Rydze i w uniwersytecie Dorpackim (1883—88), gdzie otrzymał stopień magistra fil. (1887). (W l. 1883—4

i 1885—6 studjował zagranicą). W l. 1888—89 w Moskwie. W l. 1890—3 docentem fil. w uniw. Kazańskim. Potem przebywał w Anglji i Hiszpanji. W r. 1898 dr. fil. uniw. Helsingforskiego. W l. 1900—1901 docentem w uniw. Jagiellońskim w Krakowie. W ł. 1901—1906 wykłada na uniwersytetach w Lozannie, Genewie i Londynie. W l. 1907 i 1908 objeżdża z wykładami Stany Zjednoczone Ameryki Półn. W l. 1908—10 w Warszawie. Ostatnio był profesorem w Wilnie.

Pierwsze swoje prace naukowe (po niemiecku) ogł. Lutosławski w r. 1885 i 1887.

Z pism jego najważniejsze:

a) „O logice Platona". 2 cz. Kraków, 1891—2.

b) „O pierwszych trzech tetralogjach dzieł Platona". Kraków, 1896.

c) „Platon jako twórca idealizmu [i socjalizmu]. Warszawa, 1899.

d) „Bańki mydlane". Kraków, 1899.

e) „O wychowaniu narodowem". Kraków, 1900. Wyd, 2 t. 1902.

f) „Z dziedziny myśli". Kraków, 1900. Toż p. t. Wstęp do filozofji (1900).

g) „Wykłady Jagiellońskie". 2 t. Kraków, 1901—2. Toż w przeróbce p. t. „Początki greckiej filozofji". Warszawa, 1910.

h) „Eleusis", czasopismo elsów. Tom I. Kraków, 1903. (Tom ten jest całkowicie napisany przez Lutosławskiego).

i) „Logika ogólna..." Kraków, 1906.

j) „Nieśmiertelność duszy i wolność woli". Warszawa, 1909.

k) „Darwin i Słowacki". Warszawa, 1909.

l) „Losy jaźni u Słowackiego". Kraków, 1910.

m) „Ludzkość odrodzona". Warszawa, 1910.

n) „Rozwój potęgi woli". Wyd. 2. Warszawa, 1910.

o) „Religja w życiu narodowem". Warszawa, 1909.

p) „Iskierki Warszawskie". Warszawa, 1911. (Zbiór artykułów z czasopism z l. 1898—1908).

r) „Na drodze ku wielkiej przemianie". Warszawa. 1912. (Zbiór artykułów z czasopism z l. 1897—1910).

s) „Nieśmiertelność duszy. Zarys metafizyki polskiej". 1925.

t) „Tajemnica powszechnego dobrobytu. Zarys polskiej teorji gospodarstwa narodowego". 1926.

Wydał też Lutosławski szereg dzieł i broszur w obcych językach (niemieckim, francuskim, angielskim, włoskim, hiszpańskim, rosyjskim) między in.:

a) „Erhaltung und Untergang der Staatsverfassungen, nach Plato, Aristoteles und Machiavelli". Dorpat, 1887 (i Breslau, 1888).

b) „Philosophie in Polen..." w Ueberwega Grundriss der Geschichte der Philosophie" 1897 i następ. wydaniach.

c) „The Origin and Growth of Plato's Logic". London, 1897. Nowe wyd. 1905.

d) „Principes de Stylométrie..." Paris, 1898.

e) „Seelenmacht". Leipzig, 1899.

f) „Un grand initiateur: Adam Mickiewicz". Genève, 1902.

g) „Psychologie de la volonté". Paris, 1912 i wiele innych.

Spis dokładny pism Lutosławskiego, oddzielnie wydanych i po czasopismach (pt. „Wiadomość o pracach W. L. dla jego uczni") przy końcu tomu II „Wykładów Jagiellońskich" i przy „Na drodze ku wielkiej przemianie".

Sporządził doskonałe, pierwsze krytyczne, wydanie „Genezis z ducha" Słowackiego (1903).

Ks. St. Kobyłecki: Filozofja wolnych dusz *Przegl. Powsz.* 1900 i 1901. — Ks. J. Urban: Katolicyzm Eleuzyński. *Przegl. Powsz*, 1910 i osobno. — W. M. Kozłowski: Systemat indywidualistyczny jako filozofja narodowa. *Ateneum* 1901, czerwiec. — Struve: Historja logiki jako teorji poznania w Polsce. W. 1911. — Dr. A. Mikulski: Polska literatura psychopatyczna. Lwów. 1908. — Ks. K. Szczeklik. O najnowszym mistycyzmie polskim. *Dwutygodnik Katechetyczny* (Tarnów) 1908. — Ks. Fr. Gabryl: Polska filozofja religijna w w. XIX. II. Warszawa, 1914. — W. Piotrowicz: Wincenty Lutosławski. Rozmowa ze współczesnym mesjanistą polskim. („W nawiasie literackim". Wilno. 1930).

81. JÓZEF KAROL POTOCKI

(Pseud. Marjan Bohusz).

Ur. 16 listopada 1854 r. w Prużanach (w Grodzieńskiem), z o. Aleksandra i Kasyldy z Jabłońskich. Gimnazjum ukończył w Mińsku litewskim w r. 1876, następnie kształcił się w uniwersytecie Warszawskim, na wydz. przyrodniczym, do r. 1880. Ok. r. 1894 był więziony i zesłany do Odessy, skąd wrócił do Warszawy w 1897 r. Zeszedł z tego świata w sposób tajemniczy, w jesieni r. 1898.

Wystąpił na pole literackie w r. 1880, w *Przeglądzie Tygodniowym*. Pisywał następnie do *Wędrowca*. Najwięcej prac swych, poezyj i artykułów, pod pseudonimem Marjan Bohusz, pomieścił najprzód w *Prawdzie*, a następnie w *Głosie*, którego był założycielem (1886) i redaktorem (wraz z Popławskim). W r. 1898 wydawał tajne pismo *Walka*.

Osobno wyszły:

a) „O energji społecznej". Warszawa, 1900.

b) „Współzawodnictwo i współdziałanie..." Lwów (Kraków), 1900.

Przetłumaczył dzieła Spencera i inne.

Demby: Album pisarzy pol. współcz. (1901). — Feldman: Piśmien. pol. (1905), I. — A. Potocki: Pol. liter. współcz. (1912). — J. Grabiec: Czerwona Warszawa przed ćwierć wiekiem. Poznań 1925, str. 190—194.

82. JAN LUDWIK POPŁAWSKI.

Ur. 17. stycznia 1854 r. w Bystrzejowicach (w Lubelskiem), z o. Wiktora i Ludwiki z Ponikowskich. Gimnazjum ukończył w Lublinie, uniwersytet (wydz. prawny) w Warszawie. Oskarżony w procesie politycznym Adama Szymańskiego (1878), zesłany na lat trzy do Wiatki. Powróciwszy do kraju, został współpracownikiem *Prawdy*. W r. 1886 zakłada wraz z J. K. Potockim *Głos* i formułuje w nim program polityczno-społeczny, który stał się następnie podwaliną programu stronnictwa demokratyczno-narodowego. W r. 1894 osadzony w więzieniu z powodu udziału w manifestacji politycznej. Uwolniony, emigruje w grudniu 1895 r. do Galicji i osiada we Lwowie. Wraz z Romanem Dmowskim redaguje *Przegląd Wszechpolski* i jednocześnie zakłada i redaguje miesięcznik dla ludu *Polak*; potem redaguje *Wiek XX* i *Słowo Polskie*. Powróciwszy po wojnie rosyjsko-japońskiej do Warszawy, redag. *Gazetę Polską*. Zmarł 12 marca 1908 r. w Warszawie.

Artykuły jego rozproszone po czasopismach zebrano w dwu książkach:

„Pisma polityczne". 2 tomy. Warsz. 1910. (Z przedm. Z. Wasilewskiego).

„Szkice literackie i naukowe". Warsz. 1910. (Z przedm. Józ. Hłaski).

Wiktor G.: Jan Ludwik Popławski w l. 1887—1894. *Ateneum Polskie*, 1908, kwiec. — B. Lutomski: Dwudziestolecie Jana Popławskiego. *Przegl. Narod.* 1908. — Z. Wasilewski: J. L. Popławski. („Współcześni". Warsz. 1924). — J. Kozielewski: Myśl polityczna J. L. Popławskiego. *Myśl Narod.* 1929.

83. ZYGMUNT BALICKI.

Ur. w Lublinie w r. 1858. Kształcił się w uniw. Petersburskim. W l. 1882—96 przebywał w Szwajcarji, w l. 1898—1905 w Krakowie; odtąd w Warszawie. W r. 1915, podczas wojny, opuścił Warszawę. Zmarł 12 wrześ. 1916 r. w Petersburgu. Socjolog. Jeden z filarów obozu NDcji.

Główne dzieła:

a) „Liberalizm i demokratyzm". Lwów. 1886.

b) „L' Etat comme organisation coercitive de la société politique". Paris 1895..

c) „Parlamentaryzm" Lwów. 1900. 2 t.

d) „Egoizm narodowy wobec etyki". Wyd. 2. Lwów. 1903. Wyd. 3. Lwów. 1908.

e) „Metody nauk społecznych"... Warsz. 1903.

f) „Psychologja społeczna". 1912.

Artykuły pomieszczał w *Przegl. Społecznym*, *Głosie*, *Przegl. Wszechpolskim*, *Przegl. Filozof.*, *Gaz. Pol.*, *Gaz. Warsz.* Redagował *Przegląd Narodowy.*

Spasowicz: Etyka egoizmu Z. Balickiego „Pisma" IX. — St. Bukowiecki. Zygm. Balicki (Wspomnienie). *Kur. Warsz.* 1916, nr. 271. — Z. Wasilewski: Z. B: („Współcześni". 1923).

84. ROMAN DMOWSKI.

Ur. się w r. 1864 w Warszawie, z o. Walentego, przedsiębiorcy brukarskiego, i Józefy z Lenarskich. Gimn. i uniw. w Warszawie na wydz. przyrodniczym (1886—90). W r. 1902 więziony; wydalony z Królestwa Pol., przebywał w Mitawie; poczem osiadł we Lwowie; tu założył w 1895 „Przegląd Wszechpolski". W r. 1898 w Anglji, w r. 1899 w Brazylji, potem w Krakowie. W l. 1904—5 w Kanadzie, Stanach Zjedn. Amer. Półn. i Japonji. W r. 1905 wraca do Warszawy. W l. 1907—9 posłem do drugiej i trzeciej Dumy w Petersburgu. Podczas wojny światowej przebywał w Petersburgu. Podpisał wraz z Paderewskim traktat Wersalski (1919). Przywódca NDcji i założyciel Obozu Wielkiej Polski. Mieszka pod Poznaniem.

Wystąpił jako publicysta w r. 1890, w *Życiu i Głosie* (Pseud. R. Skrzycki).

Wiele artykułów pomieścił w l. 1895—1905 w *Przegl. Wszechpolskim.*

Z dzieł osobno wydanych najważniejsze:

a) „Myśli nowoczesnego Polaka". Lwów. 1902; wyd. 2. 1904; wyd. 3. powiększone. 1907.

b) „Niemcy, Rosja i kwestja Polska". Lwów. 1908.

c) „Upadek myśli konserwatywnej w Polsce". Warsz. 1914.

d) „Polityka polska i odbudowanie państwa. Warsz. 1925.

e) „Anglja powojenna i jej polityka. Warsz. 1925.

J. Petrycki: Roman Dmowski. Warsz. 1920. (*Przegl. Narod.*) — B. Marchlewski: R. D. Poznań. 1921. — Z. Wasilewski: R. D. („Współcześni". 1923. Druk. pierwotnie w *Gaz. Por.* 1918). — Feldman: Dzieje pol. myśli polit. III. — Askenazy: Uwagi. Warsz. 1924. — Chrzanowski: Myśli nowoczesnego Polaka. *Warszawianka.* 1925, nr. 243.

85. ZYGMUNT WASILEWSKI.

Ur. we wsi Siekiernie pod Bodzentynem (w Świętokrzyskiem) 29 kwiet. 1865 r. z o. Aleksandra, nadleśnego lasów rządowych, i Marji Ledoux. Gimn. w Kielcach ukończył w r. 1884. Studja prawne odbył w uniw. w Warszawie, Petersburgu i Kijowie, kt. ukończył w r. 1888; poczem pracował w sądownictwie. W l. 1889—91 należał do redakcji Głosu. W l. 1892—4 był bibliotekarzem w Raperswilu. W l. 1895—99 redagował *Głos.* Potem był czas jakiś sekretarzem *Kurjera Warsz.* W l. 1902—1915 był redaktorem *Słowa Polskiego* we Lwowie. W r. 1915 wyjechał do Petersburga. Tu redagował tyg. *Sprawa polska* (1915—17). W r. 1918 był redaktorem dziennika *Przegląd Polski* w Kijowie. W l. 1918—25 red. *Gazetę Warszawską.* Od r. 1925 redaguje tyg. *Myśl Narodowa.* Był współpracownikiem *Wisły* Karłowicza.

„Jagodne". Zarys etnograficzny. Warsz. 1889.
„Promieniści, Filareci i Zorzanie". Krak. 1896.
„Pomnik Mickiewicza w Warszawie". W. 1899.
„Warszawa współczesna". Lwów. 1902 (pod pseud. Przygodny).
„Nowy Konrad". Lwów. 1903.
„Śladami Mickiewicza". Lwów. 1905.
„Od Romantyków do Kasprowicza. Lwów. 1907.
„Listy dziennikarza w sprawach kultury narodowej". Lwów. 1908.
„Z życia poety romantycznego". Lwów, 1910. (Sew. Goszczyńskiego).
„O sztuce i człowieku wiecznym". Lwów, 1910.
„W obronie polskiej stacji zagranicznej". 1911.
„Myśl przebudowy". Warsz. 1912.
„Orjentacja wewnętrzna". 1916.
„Demokracja Narodowa". 1917.
„Na wschodnim posterunku". 1919.
„O życiu i katastrofach cywilizacji narodowej". 1921.
„Mickiewicz i Słowacki. 1922.
„Jan Kasprowicz". 1922.
„Seweryn Goszczyński". 1923.
„Współcześni". Warsz. 1924.

„Proces Lednickiego". 1924.

„Dyskusje". 1925.

„Wspomnienia o Janie Kasprowiczu i Stefanie Żeromskim". Warsz. 1927.

„Poeci i teatr". Warsz. 1929.

„Pieśń w górach". Warsz. 1930.

„Wnukom o prapradziadku". Warsz. 1930.

J. E. SKIWSKI: Z. W. („Poza wieszczbiarstwem i pedanterją". Poznań. 1929).— DROGOSZEWSKI: Kilka nieporozumień i pomyłek p. Zygmunta Wasilewskiego. *Wiad. liter.* 1928, nr. 39.

86. WŁADYSŁAW JABŁONOWSKI.

Ur. 22 wrześ. 1866. r. na Podolu. Szkołę średnią przeszedł w Białejcerkwi, uniw. w Gienewie. W r. 1893 osiadł w Warszawie. Był zesłany do Wierchnieuralska za Uralem, skąd wrócił w r. 1896. W r. 1910 był posłem z Warszawy do Dumy. Członkiem Senatu. Krytyk literacki i essayista.

Wystąpił ok. 1893 w *Głosie.*

Osobno ogłosił:

a) „W zatoce śmierci". Warsz. 1899. Nowele.

b) „Dusza poety". Warsz. 1900. (O Słowackim).

c) „Chwila obecna". Warsz. 1901.

d) „Emil Zola". Warsz. 1902.

e) „Wśrod obcych". Lwów. 1905.

f) „Dwaj wielcy patrjoci włoscy". Warsz. 1906. (O Mazzinim i Garibaldim).

g) „Rozprawy i wrażenia literackie". Warsz. 1908. Wyd. 2. 1913.

h) „Dookoła Sfinksa". Warsz. 1910. (M. i. o Dostojewskim, M. Gorkim i Andrejewie).

i) „Dwie kultury". Warsz. 1913.

k) „O roli uczucia w życiu duchowem Słowackiego". (1916).

l) „Z ojczyzny Danta". Warsz. 1921 i inne.

FELDMAN: Piśm. pol. IV (1905). — CHRZANOWSKI o „Wśród obcych". *Książka.* 1905, nr. 9. — CHLEBÓWSKI o „Rozpr. i wraż. liter." *Książka.* 1908, nr. 4.—Wł. FOLKIERSKI o „Z ojczyzny Danta". *Książka.* 1922, nr. 3.

87. ANTONI POTOCKI.

(Pseud. Jerzy Grot).

Ur. 17 wrześ. 1867 r. w Kojdanowie, w Mińszczyźnie. Gimn. przeszedł w Mińsku. W l. 1894—97 kształcił się w Paryżu (w École

libre des sciences politiques). Red. w Paryżu *La Pologne contemporaine* i *Sztukę* (od r. 1904).

Oprócz artykułów i studjów krytyczno-literackich w czasopismach (*Głos, Prawda, Gaz. Polska, Bibl. Warsz., Tyg. Ilustr.* i innych) oraz nowel („Martosia i my". 1899), ogł.:

a) „Stanisław Wyspiański". Lwów. (Kraków). 1902.
b) „Marja Konopnicka". Lwów. 1902.
c) „Szkice i wrażenia literackie". Lwów. 1903.
d) „Polska literatura współczesna". 2 t. Warsz. (Kraków). 1911—12.
e) „Portret i krajobraz angielski". Lwów. 1907.
f) „Grottger". Lwów. 1907.

CHMIELOWSKI o „St. Wyspiańskim" w *Pam. liter.* 1902. — DROGOSZEWSKI: o „M. Konopnickiej" w *Pam. liter.* 1903. — FELDMAN: Piśm. pol. IV. (1905). — M. KRIDL: Antoni Potocki i jego „Polska literatura współczesna". („Krytyka i krytycy". 1923; przedtem w *Książce* 1912, nr. 10).

88. JAN LORENTOWICZ.

Ur. w r. 1868. Do gimn. uczęszczał w Piotrkowie i Częstochowie. W l. 1890—1903 przebywał w Paryżu; tu słuchał wykładów w Szkole antropologicznej i w Sorbonie; w r. 1891 redagował narodowo-socjalistyczną *Pobudkę*. Powróciwszy w r. 1903 do Warszawy, był sekretarzem *Kurjera Codziennego*, potem redaktorem działu literackiego *Nowej Gazety*. Przez lat sześć był dyrektorem gener. Warszawskich Teatrów Miejskich oraz dyrektorem Teatru Narodowego.

Wystąpił na pole literackie w r. 1890 z artykułami w *Głosie*, następnie w *Przegl. Tyg.*

Osobno ogłosił:

a) „Młoda Polska". 3 t. W. 1909—13.
b) „Nowa Francja literacka". 1911.
c) „Polska pieśń niepodległa". Warsz. 1917.
d) „Słowacki śród Francuzów". Warsz. 1927.
e) „Ladislas Reymont. Essai sur son oeuvre". Warszawa. b. r.
f) „Dwadzieścia lat teatru". Warsz. 1929. Serja II. 1930. (Zbiór recenzyj teatral.).

Wydał: J. Kochanowskiego „Dzieła polskie" w 3 tomach, antologje: „Polska pieśń miłosna" i „Ziemia polska w pieśni" i Fredry „Śluby panieńskie" z rękopisu teatralnego z r. 1833 (Tekst zupełny).

Ogł. art. w *Krytyce*, w *Tyg. Ilustr.*, w *Gaz. Pol.*, w *Nowej Gaz.* i w inn. pism.

89. ZDZISŁAW DĘBICKI.

Ur. 31 stycz. 1871 r. w Warszawie. Studja uniwersyteckie (na wydz. prawnym) odbył w Warszawie i we Lwowie, (ukończ. je w r. 1898)· Za udział w manifestacji r. 1894 był więziony i zesłany do Orska na dwa lata. Poeta i krytyk literacki.

Współpracownik *Głosu* (1898—99), *Gazety Polskiej* (1899—1909), *Bibl. Warsz.* (1900—12), *Tyg. Ilustr.* (od 1898; redaktorem od 1912—29) i *Kurjera Warszawskiego* (tu pisuje głównie krytyki i sprawozdania z dzieł literackich).

Osobno ogłosił:

Poezje:

a) „Ekstaza" Lwów. 1898.
b) „Noce bezsenne". Lwów. 1900.
c) „Święto kwiatów". Lwów. 1904·
d) „Kiedy ranne wstają zorze". Lwów. 1907.
e) „Ojcze nasz". Lwów. 1907.
f) „Oglądam się za siebie". Warszawa. 1912.
g) „Ta, co nie zginęła". Warsz. 1915.
h) „Kraj lat dziecinnych". Warsz. 1918.
„Wybór poezji". Warsz. 1912.
„Poezje". (1898—1923). Warsz. 1924.

Proza:

a) „Książka i człowiek". Warsz. 1917.
b) „Miasteczko". Warsz. 1917.
c) „Kryzys inteligencji polskiej". Warsz. 1918
d) „Książeczka żołnierza polskiego". Warsz. 1920.
e) „Powitanie morza". Warsz. 1920.
f) „Za Atlantykiem". Warsz. 1921.
g) „Podstawy kultury narodowej". Warsz. 1922.
h) „Narodziny ideału". Lwów—Poznań. 1923.
i) „Władysław St. Reymont, laureat Nobla". Warsz. 1925.
k) „Z północy i południa". Warsz. 1926.
l) „Kasprowicz, poeta-bibliofil". Warsz. 1926.
m) „Portrety". 2 t. Warsz. 1927—28.
n) „Rozmowy o literaturze". Warsz. 1927.
o) „Belgja i Polska". Warsz. 1928.
p) „Grzechy młodości". Warsz. 1929.
r) „Sam na sam". Warszawa, 1930.

A. POTOCKI: Pol. liter. współcz., II. 1912. — FELDMAN: Współcz. liter. pol. — K. TETMAJER: Z powodu poezyj Z. Dębickiego („Notatki literackie". Warsz. 1916). — M. RULIKOWSKI: Grzechy młodości. *Kur. Warsz.* 1930, 14 stycz.

90. BOLESŁAW KOSKOWSKI.

Ur. 20 maja 1870 r. w Tyszowcach (w Lubelskiem). Gimn. w Zamościu, Chełmie i Lublinie. W l. 1891—93 uczęszczał na uniwers. Warszawski. B. członek Senatu Rzpltej. Publicysta.

Wystąpił w r. 1889, w *Gaz. Lubel.* Od r. 1891 stałym współpracownikiem *Głosu*, od r. 1899 *Gaz. Polskiej*, od r 1903 *Kurjera Warszawskiego*; pisuje tu artykuły wstępne, polityczne, pod kryptonimem B. K.

91. WŁADYSŁAW RABSKI.

Ur. 27 kwietnia 1865 r. w Kempnie (w Poznańskiem). Nauki gimnazjalne odbył w Poznaniu i Wągrowcu, uniwersyteckie — w Berlinie, gdzie otrzymał doktorat. Do r. 1897 przebywał w Poznaniu, w r. 1897 osiadł w Warszawie. W r. 1914 udał się zagranicę; z Berlina wydalony, przez Szwecję do Petersburga. W r. 1918 wrócił do Warszawy. W r. 1922 wybrany posłem do Sejmu. Zmarł 31 lipca 1925 r. w Warszawie.

Na pole literackie wystąpił z nowelą („Przymierze Krakowiaka") w r. 1886 w śląskiej *Gazecie Opolskiej.* W l. 1892–4 pisuje do *Dziennika Poznańskiego.* W l. 1894—7 redaguje *Przegląd Poznański.* Jednocześnie pisuje do warszawskiego *Głosu*; w r. 1897 do *Wieku*, poczem obejmuje feljeton w *Kurjerze Warszawskim* („O czem mówią", pod pseud. K a p r y s), drukuje artykuły publicystyczne i krytyki teatralne (po Wł. Bogusławskim). — Pisał nadto: poezje, dramaty, nowele i rozprawy literackie w *Ateneum*, *Bibliotece Warszawskiej*, *Tygodniku Ilustrowanym*, *Bluszczu*, *Świecie.* (O Hauptmanie w *Przegl. Poznańskim*, o D'Annunzio, Maeterlincku, literaturze skandynawskiej — w *Bibl. Warsz.* i *Tyg. Ilustr.*, „O kobietach w dramatach Ibsena — w *Bluszczu* i t. d.)

Osobno:

a) „Üeber die Satiren des Christoph Opaliński". Berlin. 1892. (Rozprawa doktorska).

b) „Asceta". Poznań. 1893. Dramat.

c) „Zwyciężony". Poznań. 1895. Dramat.

d) „Walka z polipem". Warszawa. 1925. (Wybór „Kartek ulotnych", drukowanych w *Kurjerze Warszawskim* w l. 1918—25).

e) „Teatr po wojnie." Warsz. 1925. (Wybór krytyk teatralnych).

Urywek dramatu p. t. „Szatani", w książce zbiorowej: „Pamięci Jana Gadomskiego koledzy" (Warsz. 1907).

„Z teki pośmiertnej Wład. Rabskiego". (Poezje z lat młodzieńczych). *Kur. Warsz.* 1925, nr. 248.

Chmielowski: Nasza liter. dram. II.—Feldman: Piśm. pol. (1905) t. IV, str. 364 i n. — Art. bezim. „Władysław Rabski". *Kur. Warsz.* 1925, nr. 212. — B. Koskowski: Rabski — publicysta. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 213.— Dębicki: Wł. Rabski jako pisarz. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 213. — A. G. Siedlecki: Nad grobem Wład. Rabskiego. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 245. — Hahn: Henryk Ibsen w Polsce. Lublin. 1929. (Odb. z Pam. Lubel.).

92. BOLESŁAW LUTOMSKI.

Ur. w r. 1862, z o. Ignacego i Julji z Komornickich, pod Kaliszem. Gimn. w Kaliszu (1873—79). Kształcił się następnie w Warszawie i w Wrocławiu. Publicysta.

Wystąpił na pole literackie w r. 1883 (Korespond. w *Kur. Codz.*). Potem w l. 1886—8 w *Kaliszaninie*. Następnie artykuły społeczne, estetyczne i teatralne pomieszczał w *Przegl. Tyg.*, *Ateneum*, *Tyg. Ilustr.*, *Kraju*, *Niwie*, *Życiu* (krak.), *Głosie*, *Gaz. Pol.*, i innych czasopismach (m. i. pisał o A. Langem, W. Spasowiczu, o „Lalce"...)

Zob. Demby: Album pis. pol.

93. LUDWIK KULCZYCKI.

Ur. w r. 1866 w Warszawie. Uczył się w szkołach prywatnych tamże, następnie w uniw. w Genewie (1887—8). W l. 1888—93 i 1895—99 więziony w zaborze rosyj. za należenie do partji socjalistycznej, i zesłany na Syberję, skąd uciekł i osiadł we Lwowie. Obecnie jest prof. Szkoły nauk politycznych w Warszawie.

Pisał do *Głosu*, *Prawdy*, *Nowej Gazety*, *Krytyki*, *Kurjera Lwowskiego* i inn. pism.

Osobno ogł. m. i.:

a) „Zarys podstaw socjologji". Lwów. 1900.—Wyd. 2. 1924.

b) „Anarchizm współczesny". Lwów. 1902.

c) „Współczesne prądy umysłowe i polityczne". 2 t. Lwów (Krak.) 1902—4.

d) „Historja polskiego ruchu socjalistycznego w zaborze rosyjskim“. Kraków. 1904. (pod pseud. Mazowieckiego).

e) „Rewolucja Rosyjska.“ 2 t. 1909—11.

94. LEON WASILEWSKI.

Ur. w r. 1870 w Petersburgu, gdzie ukończył gimnazjum. Studja uniwersyteckie odbył we Lwowie i Pradze. Był współpracownikiem *Ateneum*, *Wisły*, *Głosu*, *Prawdy*, *Krytyki*, *Naprzodu*, i innych pism. Redagował socjalist. *Przedświt* (1898—1902 i *Robotnika* (1908—14). Obecnie redaguje (od r. 1929) kwartalnik *Niepodległość*, poświęc. badaniu ruchu niepodległościowego po powstaniu 1863 r.

Osobno ogł. m. i.:

a) „Litwa i Białoruś“. Kraków. 1912. — Toż w innem oprac. Warsz. 1925.

b) „Ukraińska sprawa narodowa w jej rozwoju historycznym“. 1925.

c) „Zarys dziejów Pol. Partji Socjalistycznej“. 1925.

d) „Sprawy narodowościowe w teorji i w życiu“. Warsz. 1929, i inne.

Pod pseudonimem K. Grądzielskiego ogłosił podręcznik „Dziejów literatury polskiej“. (Kraków. 1911).

CHLEBOWSKI o „Dziej. liter. pol.“ w *Książce* 1911. nr. 4.

95. WŁADYSŁAW STUDNICKI.

Właściwie Wł. Gizbert Studnicki. Pochodził z rodu, przybyłego do Polski z Holandji (pierw. nazw. van Putten). Ur. się w r. 1867 w Dyneburgu (w Inflantach), z o. Adolfa i m. Izabelli z Fastykowskich. Kształcił się w naukach handlowych i prawno-politycznych, najprzód w Warszawie (1888—9), później w Heidelbergu (1899). W Warszawie wstąpił do partji socjalistycznej *Proletarjat*. W r. 1889 uwięziony, zesłany następnie do Syberji, gdzie przebył lat 6 (1890—96). W latach 1901—5 przebywa we Lwowie i jest współpracownikiem najprzód *Kurjera Lwowskiego*, potem *Słowa Polskiego* i *Przeglądu Wszechpolskiego*. W l. 1906—7 wydaje w Warszawie, potem w Petersburgu, czasopismo *Naród a Państwo*; w r. 1908 *Votum separatum*. W r. 1910 w Stanach Zjednoczonych. Podczas wojny światowej aktywistą. W l. 1917—18 członkiem Rady Stanu.

Z pism jego osobno wydanych do najważniejszych należą:

a) „Współczesna Syberja. Kraków 1897.

b) „Stosunki polsko-rosyjskie". Kraków. 1897.
c) „Szwajcarja". Lwów. 1899. Nowe wyd. 1906.
d) „Ekonomja polityczna". Kraków. 1900.
e) „Wyodrębnienie Galicji". Lwów. 1901.
f) „Od socjalizmu do nacjonalizmu". Lwów. 1904.
g) „Rosja w Azji Wschodniej". Lwów. 1904.
h) „Polityka Rosji względem szkolnictwa zaboru rosyjskiego". Kraków. 1906.
i) „Finlandja i sprawa finlandzka". Kraków. 1909.
k) „Sprawa polska". Poznań. 1910.
l) „Wskazania polityczne irredentysty polskiego". Kraków. 1913.
m) „Zarys statystyczno-ekonomiczny ziem północno-wschodnich". Wilno. 1922.
n) „Współczesne państwo Litewskie i jego stosunek do Polaków". 1922.
o) „Polityka polska a odbudowa państwa". (Odpowiedź na książkę Dmowskiego). 1925.
p) „Z przeżyć i walk". I. Warszawa 1928. (Tu autobiografja).

L. Biegeleisen: Władysław Studnicki: „Sprawa polska". *Książka*. 1911, nr. 6.— L. Wodziński: Władysław Studnicki. Fragment irredenty polskiej. Warszawa. 1917. — Feldman: Dzieje pol. myśli polit. — St. Cywiński: Pamiętnik chorego na Moskala. *Myśl Narod.* 1930; nr. 36. — W. Giełżyński: Prekursor ruchu niapodległościowego. *Wiadom. liter.* 1930, nr. 50.

96. JÓZEF PIŁSUDSKI.

Ur. się 5 grudnia 1867 r. w Zułowie (pow. święciański) na Litwie, z ojca Józefa, agronoma, i matki Marji, Billewiczówny z domu. Uczył się w gimn. w Wilnie (1876—85). W r. 1885 wstąpił na wydział medyczny uniw. w Charkowie. W r. 1886 za udział w konspiracji politycznej wydalony z uniwersytetu. W r. 1888 zesłany do Wschodniej Syberji na lat 5. W r. 1892 wraca do Wilna; stąd do Warszawy, gdzie staje się jednym z założycieli Partji Robotniczej czyli Polskiej Partji Socjalistycznej. W l. 1894—99 wydaje i redaguje *Robotnika.* W r. 1900 osadzony w cytadeli warszawskiej, a stąd przewieziony do Petersburga, ucieka za granicę Rosji (1901). Przebywa w r. 1902 krótko w Londynie, skąd wraca do kraju i osiada w Krakowie. W r. 1904 udaje się do Japonji, w celu politycznym, w związku z zamierzonem powstaniem. Po powrocie kieruje walką rewolucyjną w zaborze rosyjskim w l. 1905 i 1906. Po upadku rewolucji tworzy z organizacyj

strzeleckich kadry przyszłej armji polskiej. Dnia 6 sierpnia 1914 r., jako komendant sił polskich wyrusza do walki z Rosją. W r. 1917 członkiem Rady Stanu w Warszawie. W l. 1917—18 więźniem pruskim w Magdeburgu. W r. 1918 dyktatorem. Od r. 1919—1922 Naczelnikiem Państwa. W l. 1919—20 naczelnym wodzem w wojnie z Rosją. W r. 1920 pierwszym Marszałkiem Polski. Odpiera najazd na Polskę Bolszewików. W r. 1923 usuwa się od działalności politycznej. Po t. zw. wypadkach majowych wraca do życia państwowego, jako bądź minister spraw wojskowych, bądź prezes Rady ministrów. Odtąd jest czynnikiem decydującym w najdonioślejszych sprawach państwowych. Jest członkiem honorowym Pol. Tow. Histor. od r. 1928.

Działalność piśmienniczą rozpoczął P. w r. 1893 od korespondencyj z Wilna i artykułów w londyńskim *Przedświcie*. W l. 1894—99 ogł. bezimiennie artykuły w *Robotniku*. W l. 1893—98 ogł. szereg odezw politycznych, m. in. w sprawie pomnika Mickiewicza w Warszawie (1898).—Wstęp do „Memorjału księcia Imeretyńskiego" (1898).

Z pism Józ. Piłsudskiego, ogłoszonych w wieku bież., do najważniejszych należą:

a) „Jak stałem się socjalistą". (*Promień*, 1903).

b) „Walka rewolucyjna w zaborze rosyjskim. I. Bibuła". Kraków, 1903. (Przedtem druk. w *Naprzodzie*. Dalsze części nie wyszły). Wyd. 2.

c) „Zadania praktyczne rewolucji w Królestwie Polskiem". Warsz. (Krak.) 1910.

d) „22 stycznia 1863". Poznań, 1913.

e) „Wspomnienie o Gabrjelu Narutowiczu". Warszawa, 1923.

f) „Rok 1863". (Odczyt). Warszawa, 1924.

g) „Rok 1920". Warszawa, 1924. Wyd. 2.

h) „Moje pierwsze boje. Wspomnienia spisane w twierdzy Magdeburskiej". Warszawa, 1925. Wyd. 2. 1927.

i) „1926—1929. Przemówienia, wywiady, artykuły". Warsz., 1930.

Spis bibliograficzny prac P. do r. 1925 podają: St. Konopka i Z. Zygmuntowicz: „Józef Piłsudski. Bibliografja". Warsz., 1925.

W y d. z b i o r.: „Pisma, mowy, rozkazy" Józefa Piłsudskiego. Pod redakcją Michała Sokolnickiego i Juljana Stachiewicza, 8 t. Warszawa, 1930. Dotychczas wyszły 3 tomy.

J. Starzewski: Józef Piłsudski. Zarys psychologiczny. Warszawa. 1930. — Dr. Stef. Hincza: Pierwszy żołnierz odrodzonej Polski. Łódź. (Bydgoszcz). 1928. —

W. Sieroszewski: Józef Piłsudski, Piotrków. 1915. Wyd. 4. Zamość. 1921. — Sk. (R. Dmowski:) Historja szlachetnego socjalisty. *Przegl. Wszechpolski.* 1903. — K. Sochaniewicz: Józef Piłsudski jako historyk. *Gaz. Lwow.* 1928, nr. 139—142. — J. Grabiec: Czerwona Warszawa... Str. 72—80, i indziej. — C. Jellenta: Józef Piłsudski jako pisarz i mówca. Warsz. 1929. — „Pieśń o Józefie Piłsudskim." Antologja. Zebrał Ap. Krupiński. Wyd. 4. Zamość. 1929. — K. Kosiński: Kartka z dziejów przyjaźni (Witkiewicz i Piłsudski). *Polska zbrojna* 1929, nr. 77-a.—Z popularnych życiorysów wyróżnić należy: Stef. Pomarańskiego: Józef Piłsudski. Życie i czyny. (Zamość 1931) 7-me wyd. — W. Rzymowskiego: Jak Józef Piłsudski walczył o Polskę. (Zamość 1919);—Wł. Pobóg Malinowskiego: Symbol bohaterstwa. (Złoczów. 1928).—Zob. nadto bibljografję liter. o P. w broszurze Konopki i Zygmuntowicza i w książce St. Hińczy.

97. EDWARD ABRAMOWSKI.

Ur. 17 sierp. 1868 r. jako syn Edwarda i Jadwigi z Beynarowiczów, w majątku Stefaninie na Ukrainie (pow. wasylkowski). W l. 1879—85 w Warszawie przechodzi kurs nauk gimnazjalnych w domu. W r. 1885 zapisuje się do uniwers. Krakowskiego, na wydz. przyrodniczy. Od r. 1886—89 studjuje na wydz. przyrodniczym w uniwers. w Genewie. W l. 1892—6 przebywa kolejno w Paryżu, Londynie i Genewie. W r. 1897 wraca do kraju. Od r. 1898—1902 przebywa naprzemian w Warszawie i w Genewie. W l. 1903—5 w Zakopanem. W l. 1908—10 przebywa głównie w Brukseli i w Paryżu. W l. 1915—17 jest profesorem psychologji w uniw. Warszawskim. Ož. był z Stanisławą Motzówną (1890). Zmarł 21 czerwca 1918 r. w Warszawie. Socjolog, psycholog i działacz społeczny.

Pierwsze swoje prace druk. jako 15—16 letni młodzieniec w *Zorzy* 1883-4.

Główne dzieła (rozprawy):
a) „Zagadnienia socjalizmu. Lwów, 1899.
b) „Pierwiastki indywidualne w socjologji". Warszawa, 1899.
c) „Socjalizm a państwo". Lwów, 1904.
d) „Ideje społeczne kooperatyzmu". Warsz., 1907, 2 wyd. 1918.
e) „Źródła podświadomości i jej przejawy". Warsz., 1914.
Utwór poetycki: „Poemat śmierci". Warszawa, 1918.
Nb. Studjum „Co to jest sztuka". (*Przegl. Filoz.* 1898).
Druk. nadto wiele rozpraw w czasop.: w *Ateneum*, *Przeglądzie Filozoficznym*, *Przedświcie*, *Sfinksie* i innych pismach.
Wyd. zbior.: „Pisma". Warsz., 1924—28, dotąd 4 t.

Bibliografja pism Abram. podana w t. I „Pism".

Niektóre pisma swoje ogłaszał pod pseudonimami: Z. R. Walczewski, M. A. Czajkowski.

A. Cygielstrejch: Twórczość psychologiczna Edwarda Abramowskiego. *Przegl. Filoz.* 1619. — M. Dąbrowska: E. Abramowski jako socjolog. *Wiadom. Liter.* 1924, nr. 16. — Taż: E. A. jako psycholog. *Wiadom. liter.* 1924. nr. 18. Taż: E. A. jako esteta. *Wiadomości literackie* 1924, nr. 20. Taż: O Edwardzie Abramowskim. *Bluszcz.* 1924. nr. 22—26. — K. Krzeczkowski: E. A. (Wstęp do t. I „Pism"). — K. L. Koniński: Dwie postaci konkretywizmu. *Myśl Narod.* 1926, nr. 34 i nast. — O. Lange: Socjologja i ideje społeczne Edwarda Abramowskiego. *Przegl. Współcz.* 1926, paźdz. Tenże: Socjalizm bezpaństwowy Edw. Abramowskiego *Przegl. Współcz.* 1927, lipiec. — Tenże: Edw. Abramowski jako teoretyk kooperatyzmu. *Przegl. Współcz.* 1927, sierp. — Tenże: Źródła i tło historyczne ideologji społecznej Edw. Abramowskiego. *Przegl. Współcz.* 1928, marzec, — Z. Dębicki: Uczony — poeta. Pamięci Edwarda Abramowskiego. *Kur. Warsz.* 1918, nr. 206. [Ważny przyczynek do życiorysu; o poemacie o śmierci]. — J. Grabiec: Czerwona Warszawa przed ćwierć wiekiem. Poznań. 1925. — M. Dąbrowska: Życie i dzieło Edw. Abramowskiego. 1925. — N. Samotyhowa: Edward Abramowski i jego poglądy na znaczenie dobra i piękna w przebudowie życia. Warsz. 1931.

98. KAZIMIERZ KELLES-KRAUZ.

Ur. w Szczebrzeszynie, w Lubelskiem, 2 marca 1872 r. Do gimn. uczęszczał w Radomiu (1882—1890) i w Kielcach. Studja uniwersytyckie odbył w Paryżu (od r. 1891) w Sorbonie i w Szkole nauk polit. Doktorat nauk społecznych uzyskał w Brukselli. Od r. 1898 (czy 1896) prof. w Collège libre des sciences sociales w Paryżu, od r. 1901 — w Uniw. Nowym w Brukselli. Zmarł 23 czerwca 1905 r. w Wiedniu. Wybitny socjolog i ekonomista.

Rozprawy i artykuły ogł. w czasopism.: *Prawda*, *Głos*, *Przegl. Tyg.*, *Przegl. Filoz.*, *Krytyka*, *Ateneum*, *Ogniwo*, *Książka*, *Annales de l'Institut de sociologie* i innych.

Używał pseudonimów: K. Radosławski, Michał Luśnia.

Osobno ogł.:

a) „Socjologiczne prawo retrospekcji". 1898.

b) „Rzut oka na rozwój socjologji w XIX w." Warszawa, 1901.

c) „Les bases économiques des formes primitives de la famille". Paryż, 1900.

d) „Kilka głównych zasad rozwoju sztuki". (*Poradnik dla samouków*, t. V. 1905).

„Wybór pism politycznych". Kraków, 1907.

J. Kwiatek: Kazimierz Krauz jako pisarz polityczny. *Sfinks.* 1908, lipiec.

99. JÓZEF DĄBROWSKI
(Pseud. J. Grabiec).

Ur. 2 stycz. 1876 r. w Radomiu. Kształcił się w Zamościu i Radomiu i w uniw. Warszawskim, na wydz. prawnym. Był czas jakiś adwokatem w Warszawie, następnie w Sosnowcu i w Łodzi. Pułkownik W. P. Był sędzią Najwyższego Sądu Wojskowego, potem kierownikiem wydziału wyznań niekatolickich w Ministerstwie spraw wojskowych. Zmarł 13 marca 1926 r. w Warszawie.

Pierwsze swe prace pomieszczał w *Gazecie Radomskiej*; potem w *Ogniwie*, *Tyg. Ilustr.*, *Prawdzie*; w r. 1903 red. *Kurjer Sosnowicki*.

Osobno ogł.:

a) „Dzieje narodu polskiego". Kraków, 1909.
b) „Rok 1863". Poznań, 1913.
c) „Ostatni szlachcic". Warszawa. 1924. (Al. Wielopolski).
d) „Czerwona Warszawa przed ćwierć wiekiem". Poznań, 1925.

NB. Polemika J. Grabca z A. Śliwińskim z powodu „Ostatniego szlachcica" (Wielopolskiego) w *Świecie* 1924.

L. Biegeleisen: Grabiec J.: „Współczesna Polska w cyfrach i faktach". *Książka*. 1911, nr. 10.

100. CEZARY JELLENTA
(Pierw. Napoleon Hirszband).

Ur. 13 kwietnia 1861 r. w Warszawie. Kształcił się w Warszawie, w gimn. i uniw., na wydz. prawnym, który ukończył w r. 1884. Był przez szereg lat adwokatem. W r. 1906 opuścił Warszawę; czas jakiś mieszkał w Lipsku, Dreźnie i w Krakowie. Wrócił na stałe do Warszawy ok. r. 1914.

Pierwsze prace swoje (krytyki literacko-artystyczne) ogłaszał w l. 1884—1895, w *Prawdzie* (ok. 1884), w *Ateneum* i w *Przegl. Tygod*.

Osobno ogłosił:

a) „Studja i szkice filozoficzne". 1890.
b) „Wszechpoemat i najnowsze jego dzieje." Kraków, 1895.

Wyd. niecenzuralne wyszło pod tytułem: „Ideał wszechludzki w poezji spółczesnej".

c) „Forpoczty". 1895. (Pospołu z Wacł. Nałkowskim i M. Komornicką).

d) „Galerja ostatnich dni". Kraków, 1897.
e) „Juljusz Słowacki dzisiaj". 1900.
f) „Dante Alighieri". Warszawa, 1900.
g) „Cyprjan Norwid". Stanisławów, 1909.
h) „Druid Juljusz Słowacki". Lwów (Brody), 1911.
i) „Grający szczyt". Studja syntetyczno-krytyczne. Kraków, 1912.
k) „Józef Piłsudski jako pisarz i mówca". Warszawa, 1929.
l) „Dostojny profesor na zamku Królewskim". Warszawa, 1931.

Poezje i dramaty:
„Nurty". (Kraków, 1896). — „Orfan" (Tu cz. II Nurtów) (Kraków. 1902), — „Kraswa" (Kraków, 1902). — „Meduza" (Kraków). — „Baletnik". 1921.

Utwory powieściowe:
„W przesileniu". (Kraków, 1894). Nowele.
„Linje Hofera". (Lwów, 1908). — „Wielki zmierzch". 1925.
„Jasny Hubert" (1926). — „Rycerze lilji" (1928). — „Książe o turkusowych oczach" (Warszawa, 1929). — „Wizja Madonny". (Warszawa, 1931). Nowelle.
Wydawał i redagował: w Warszawie *Ateneum* (1903—1905), w 1906 (1 zesz.) oraz 1908 (2 zesz.), w Krakowie *Rydwan* 1912 (paźdz.) — 14 i w 1918 i w Warszawie *Biały paw* (1925—7).

Wł. Jabłonowski o „Galerji ostatn. dni" *Głos*. 1898, I. — Chmielowski: Dzieje krytyki literackiej. Str. 436—8. — Porębowicz o „Dante Alighieri". w *Pam. liter*. 1902, str. 351—7. — Feldman: Piśm. pol. — Brzozowski: Cezary Jellenta. (Współcz. krytyka liter. w Polsce. 1907).—Chlebowski: o „Cypr. Norwid" w *Książce*. 1909, nr. 6. — M. Kridl o „Druidzie Jul. Słowackim" w *Książce*. 1911, nr. 9. — St. Cywiński: Parodja Słowackiego. *Gaz. Warsz*. 1925, nr. 60. (O transkrypcji „Samuela Zborowskiego"). — Tenże: „Druid" Cezary Jellenta. *Myśl Narod*. 1929, nr. 42.

101. AURELI DROGOSZEWSKI
(Pseud. Drogosław).

Ur. 16 czerwca 1863 r. z o. Stanisława i Natalji z Ratowskich, we wsi Mytkach (pow. mohylowski). Gimn. w Kamieńcu podol., uniw. w Kijowie, gdzie studjował matematykę (1883—85); wydalony zpowodu nieprawomyślności. Był potem nauczycielem domowym na Ukrainie i na Podolu. W r. 1907 osiadł w Warszawie. (W l. 1915—20 przebywał w Kijowie). Jest prof. liter. pol. w Wolnej Wszechnicy. Badacz literatury i krytyk.

Wystąpił w r. 1891 z korespondencjami w *Głosie*.

Ogł. szereg studjów: o Irydjonie i Marji Stuart Słowackiego w *Aten.*, o „Władysławie Syrokomli" Warszawa, 1905), o „E. Orzeszkowej" (Warsz., 1912), o Żmichowskiej, o Woroniczu, o Pozytywizmie polskim i inn. — których nie zebrał.

FELDMAN: Piśm. pol. (1905), IV i Współcz. liter. pol. (1918). — CHMIELOWSKI: w Dziejach kryt. liter.—Z. WASILEWSKI: w „Wspomn. o Kasprowiczu i Żeromskim", str. 12 in. (Zob. odpowiedź Drogoszewskiego w *Wiadom. liter.* 1928, nr. 39).

102. KONRAD DRZEWIECKI.

Ur. w r. 1871, w Mińsku mazow. Szkoły przeszedł w Warszawie, studja wyższe w Zurychu i w Karlsruhe. Powróciwszy do kraju, był nauczycielem przez lat 3 na prywatnych Kursach pedagogicznych. W l. 1916—20 studjował lingwistykę w Paryżu, w École pratique des hautes études przy Sorbonie, pod kierunkiem Meilleta. Po powrocie do Warszawy, wykładał w Wolnej Wszechnicy i Wyższej Szkole Handlowej. Zmarł 14 wrześ. 1922 r. w Nauheim.

Od r. 1911—14 redagował *Nowe Tory*, od 1914 r. Wendego „Bibliotekę klasyków polskich", w której oprac. Modrzewskiego, Górnickiego i Sępa Szarzyńskiego.

Oprócz kilku podręczników językowych i dziełek popularnych, napisał:

a) „Zarys metodyki języka polskiego". Warsz. 1914; wyd. 2. Warsz. (Poznań) 1922.

b) „Le genre personnel dans la déclinaison polonaise". Paris. 1918.

Opracował „Teksty do nauki języka staropolskiego", wyd. pod. red. Baudouina de Courtenay (Warsz. 1924).

Przełożył m. i. kilka utworów Nietzschego.

A. SZYCÓWNA: ocena „Zarysu metodyki jęz. pol". *Książka*. 1914. – ŁOŚ: ocena „Tekstów". *Język polski*. 1924.

103. STANISŁAW KARPOWICZ.

Ur. 24 lutego 1864 r. w Haciszczach (woj. nowogródzkie) na Białorusi, z o. Kazimierza, rolnika, i Albiny z Spiehalskich. Uczył się w gimn. w Rydze i Słucku. Wyższego wykształcenia nie otrzymał i oddał się samouctwu. Przebywał w Wilnie i Wileńszczyźnie, gdzie był nauczycielem. Przez dwa lata (1882—4) na Kaukazie. W l. 1892—

1914 oddawał się działalności oświatowo-wychowawczej w Warszawie i na Litwie (w Mińszczyźnie i Wileńszczyźnie). W l. 1915—18 w Moskwie. Zmarł 16 czerwca 1921 r. w Otwocku. Pedagog.

Artykuły wychowawcze pomieszczał w *Głosie*, *Przegl. Pedagogicznym*, *Ateneum*, *Prawdzie*, *Nowych Torach*, *Enc. Wychow.*

Osobno ogł. m. in.:

a) „Szkice pedagogiczne". 1897.

b) „Nasz świat". 1906. Wyd. 2. 1910—12.

c) „Ideały i metoda wychowania współczesnego". 1907.

d) „Indywidualność i jej kształcenie". 1912.

„Wybór pism". Warszawa, 1929.

N. Samotyhowa: i M. Librachowa: o Karpowiczu we wstępie do „Wyboru pism".

104. WŁADYSŁAW KOROTYŃSKI.

Wł. Rajnold K. ur. się w Wilnie, w r. 1866, z o. Wincentego (zob. Liter. III) i m. Stanisławy z Jakubowskich. Kształcił się w gimn. i uniw. Warszawskim. Oż. był z powieściopisarką Wandą Grot-Bęczkowską († 1925). Prace swe pomieszczał najprzód w *Gazecie Warszawskiej* (1884—92), następnie w *Tygodniku Ilustrowanym* i *Kurjerze Codziennym* (który przez pewien czas redagował); wreszcie w *Kurjerze Warszawskim*, który redagował w l. 1899—1903. Zmarł 16 czerwca 1924 r. w Warszawie.

Historyk starej Warszawy. Prace jego, dotyczące dziejów Warszawy, rozproszone są po czasopismach oraz w *Słowniku Geograficznym*. Wszystkie jego prace są źródłowe. Do najcenniejszych należą: „Syrokomla o sobie" (1896), Wstęp do „Gościńca" Jarzemskiego z r. 1643 (1909), wydanie pierwodruku „Powieści o narożnej kamienicy" Krasickiego (1918), wydanie „Podróży swojaka po swojszczyźnie" Syrokomli (1914). Ogłosił szereg przyczynków do życiorysów i twórczości Mickiewicza, Syrokomli i inne. W rękopisie pozostawił przygotowane do druku: tom poezyj Syrokomli, nie wciągniętych do 10-tomowego wydania zbiorowego, oraz „Estetykę Warszawy" Magiera.

Bezim. art.: Ś. p. Władysław Korotyński. *Kur. Warsz.* 1924, nr. 170.

105. LEO BELMONT.

(Właśc. nazw. Leopold Blumental).

Ur. 8 marca 1865 r. w Warszawie. Uczył się w gimn. i uniw. Warszawskim, na wydz. prawnym, który ukończył w r. 1889. W l.

1892—4 był adwokatem w Petersburgu; od r. 1904 — w Warszawie, gdzie osiadł.

Był współpracownikiem *Prawdy*, *Głosu*, *Krytyki*, *Kraju* (pseud. Leon Bielski). Wydawał w l. 1907—13 tygodnik *Wolne Słowo*, które (jak A. Niemojewski „Myśl niepodległą") zapełniał przeważnie własnemi pracami.

Z pism jego na uwagę zasługują: „W wieku nerwowym" 1890, powieść; „Tamten człowiek", 1892, fantazja. — „Rymy i rytmy" 3 t. 1900. — „Lew Tołstoj", studjum (Kraków, 1904).

Jest autorem doskonałego przekładu „Eugenjusza Oniegina" Puszkina. (Kraków, 1902. Wyd. 2. (Krak., 1925) w *Bibl. Narod.*

FELDMAN: Współcz. liter. pol. wyd. z r. 1918, I, str. 176. — W. LEDNICKI: we wstępie do pol. przekładu „Oniegina" (1925). — DĘBICKI o powieści „Messalina". *Kur. Warsz.* 1930, nr. 199 (Zob. Belmonta „List otwarty L. Belmonta do Z. Dębickiego". Bydgoszcz. 1930).

106. MARJA KRZYMUSKA.

Orzechowska z domu. Ur. w r. 1850. Kształciła się w Instytucie Maryjskim w Warszawie. Zmarła 12 grud. 1901 r.

Prace jej wyszły osobno p. t. „Studja literackie". 1903. (O Przybyszewskim przedtem w *Tyg. Ilustr.*, 1901, I).

Życiorys we wstępie do „Studjów". — CHMIELOWSKI o „Studjach" w *Książce*. 1903.

107. SZYMON ASKENAZY.

Ur. się w Zawichoście, pod Sandomierzem, (w Radomskiem), w r. 1867. Gimn. ukończył w Warszawie, uniw tamże, na wydz. prawnym, w r. 1887. Studja historyczne odbył w Getyndze; w r. 1894 dr. fil. Od r. 1898 wykładał historję nowożytną Polski w uniw. Lwowskim, zrazu jako docent, następnie jako profesor. Członkiem Akad. Um. od r. 1907. Historyk.

Ogł. m. in.:

a) „Die letzte polnische Königswahl". (Inaug. Diss). Göttingen. 1894.

b) „Studja historyczno-krytyczne". 1894. Wyd. 2. Warsz. 1897.

c) „Przymierze polsko-pruskie". 1900. Wyd. 2. 1901. — Wyd. 3. Warszawa, 1919.

d) „Sto lat zarządu Rosji w Królestwie Polskiem". 1900. — Wyd. 2. Lwów, 1903.

e) „Dwa stulecia XVIII i XIX". 2 t. Wyd. 2. 1903—1910.
f) „Wczasy historyczne". 2 t. Wyd. 2. 1903—4.
g) „Ks. Józef Poniatowski". 1905. Wyd. 2. 1910.—Wyd. 3. 1913.
h) „Rossja—Polska". Lwów, 1907.
i) „Nowe wczasy". Warszawa, 1910.
k) „Łukasiński". 2 t. 1908. — Wyd. 2. 1930.
l) „Napoleon a Polska". 3 t. 1918—19.
m) „Gdańsk a Polska". Warszawa, 1919.
n) „Uwagi". Warszawa, 1924.

Spasowicz: W obronie własnej. Odpowiedź p. Szymonowi Askenazemu. („Pisma." IX) — Krzemiński: Ocena „Sto lat zarządu w Królestwie Polskiem. *Ogniwo*. 1903. (Odb.). — Wł. Smoleński: Prawda w badaniach historycznych prof. Szymona Askenazego". Warsz. 1903. — Korzon o „Die letzte polnische Königswahl". *Bibl. Warsz.* 1895, I (Przedruk. w „Listy otwarte..."). — Korzon: o „Przymierze polsko-pruskie". *Kwart. Histor.* 1900. (Przedruk. tamże). — Smoleński: W sprawie krytyki historycznej. Warszawa. 1914 (Odb. z *Przegl. histor.*). — Chrzanowski: Książka o Łukasińskim. *Sfinks*. 1909. (Przedruk. w jego „Wśród zagadnień..."). — St. Małachowski-Łempicki: ocena „Łukasińskiego". *Ruch liter.* 1930, nr. 10.

108. WŁADYSŁAW GRABSKI.

Ur. w r. 1873 w Borowie pod Łowiczem. Gimn. ukończył w Warszawie, szkołę nauk politycznych w Paryżu ukończył w r. 1893, Sorbonę w r. 1894; studja agronomiczne odbył w Halli. Poseł do Dumy; poseł na sejm 1919—22. Minister Skarbu 1919—20 i 1923—25. Premjer 1923—25. Prof. polityki ekonom. w Szkole Głównej gospod. wiejskiego. Ekonomista, polityk i publicysta.

Ogł. m. in.:
„Historja Towarzystwa Rolniczego". 2 t. Warszawa, 1904.

109. STANISŁAW GRABSKI.

Ur. w r. 1871 pod Łowiczem. Kształcił się w Warszawie i zagranicą. Dr. fil. uniw. w Bernie (Szwajc.). Prof. ekonomji polit. w uniw. Lwowskim (od r. 1910). Poseł na sejm 1919—27. Minister Oświecenia w l. 1923 i 1925. Członkiem Akad. Um. od r. 1927. Ekonomista, socjolog i polityk.

Ogł. m. in.:
„Zarys rozwoju idei społeczno-gospodarczych w Polsce... Kraków, 1903.

Poeci, pisarze dramatyczni i powieściopisarze.

1. JÓZEF NARZYMSKI.

Ur. 8 lutego 1839 r. w Radzikach Małych (w Przasnyskiem), z o. Jana i Katarzyny z Grąbczeskich. Kształcił się w gimnazjum w Płocku (od r. 1853), które ukończył w r. 1857. W r. 1860 udał się do Paryża; tu uczęszczał na wykłady do Collège de France. W r. 1861 był ponownie w Paryżu. W r. 1862 we Włoszech. Wróciwszy do kraju, ożenił się w styczniu 1863 r. z Aleksandrą Krajewską. W powstaniu r. 1863 był członkiem Rządu Narodowego wrześniowego. W październiku r. 1863 opuścił Warszawę i udał się zagranicę. Dwa lata żył w Paryżu, rok w Dreznie, dwa lata w Prusiech. W r. 1868 osiadł w Krakowie. Zmarł 5 lipca 1872 r. w Jaworzu, na Śląsku.

Pierwsze utwory swoje (wiersze) druk. w *Gaz. Codz.* Al. Niewiarowskiego i w *Pszczole*. W r. 1859 napisał komedyjkę p. t. „Wielki człowiek powiatowy“ (Wyjątki podała *Gaz. Warsz.*). Ok. r. 1862 napisał dramat „Niekomiczna komedja w 3-ch aktach“ (Poznań, 1863). Z Wołodym Skibą napisał sztuki: „Emigrant w Galicji“ i „Poświęcenia“ (druk. w *Tyg. Ilustr.*). Pisał obrazki i powiastki: „Powrót delegatów“ i „Jajko wielkanocne“ (druk. w *Kraju*); „Dwie pary“ i „Pozory mylą“ (w *Sobótce*). W *Tygodniku Wielkopolskim* druk. art. „Słówko o teatrze“ i „O repertuarze teatralnym“; powieść „Ojczym“ i studjum „Trzy miesiące“ i obrazek sceniczny „Prezydent m. Krakowa w kłopotach“ (1871). Tłumaczył „Skąpca“ Moliera i „Matkę występną“ Beaumarchais'go; nadto ogł. korespondencje i krytyki w *Tyg. Wielkopolskim, Sobótce, Wieńcu* i *Dzienniku Poznańskim*. W r. 1868 wyszła bezimiennie broszura: „Jak Austrja ocalić się może?“ (Drezno 1868).

Główne utwory:

„Epidemja“, dramat w 4 aktach. (*Tyg. Ilustr.* i osobno. Warszawa, 1875).

„Pozytywni“, kom. w 4 aktach. (*Tyg. Ilustr.*, 1872); osobno. Warsz., 1875.

Ostatniej komedji swej p. t. Wnuki Hetmańskie“ nie ukończył.

ESTREICHER: Józ. Narzymski. *Tyg. Ilustr.*, 1872, II. — CHMIELOWSKI: Początki naszej komedji społecznej. („Nasza liter. dramat.“, II). — Z. TEMPKA NOWAKOWSKI: Józef Narzymski i komedja społeczna. Kraków. 1922.

2. ADAM ASNYK.

(Pseud. Jan Stożek, El...y).

Ur. 11 września 1838 r. w Kaliszu, z o. Kazimierza, kupca (dawniej oficera wojsk polskich) i Konstancji z Zagórowskich. Wykształcenie początkowe odebrał w szkole realnej kaliskiej (1849—53), wyższe (po kilkomies. pobycie w instytucie agronomicznym w Marymoncie w r. 1856) w akademji medyko-chirurgicznej w Warszawie (1857—59), w uniw. w Wrocławiu na wydziale medycznym (1859—60). (W r. 1860 więziony w cytadeli Warszawskiej; w r. 1861 pobyt w Paryżu i Londynie); w Heidelbergu studjował filozofję i ekonomję polityczną (od r. 1861). W l. 1862 i 1863 był w Warszawie; wziął udział w powstaniu 1863 r.; był członkiem Rządu Narodowego wrześniowego. W l. 1864—65 we Włoszech. W r. 1866 uzyskał stopień dr. fil. w Heidelbergu. W r. 1867 osiadł we Lwowie; w roku 1870 zamieszkał w Krakowie. W r. 1875 ożenił się z Zofją Kaczorowską. Od r. 1882 do 1894 był współredaktorem *Nowej Reformy*. Był radcą m. Krakowa i posłem na sejm galicyjski. Zm. 2 sierpnia 1897 w Krakowie. Pochowany na Skałce.

Pierwociny poetyckie Asnyka pochodzą z l. 1850—57 (podane w wyd. zbior. z r. 1916. Pierwsze swe utwory poetyczne umieszczał od r. 1864 w *Dzienniku literackim* (lwowskim).

Osobno ogł.:

„Gałązka heljotropu“ Komedja. Lwów, 1869.
„Poezje“ przez El...y. Lwów, 1869; 2 wyd. Kraków, 1872.
„Walka stronnictw“. Komedja. Kraków, 1869. (*Kraj* krak.).
„Cola Rienzi“. Dramat. Kraków, 1874.
„Żyd“. Dramat. Kraków, 1875.
„Kiejstut“. Tragiedia. Kraków, 1878. (*Przegl. Pol.*).
„Przyjaciele Hioba“. Komedja. Warszawa, 1879.
„Bracia Lerche“. Komedja. Kraków, 1888. (*Kraj* petersb., 1887).
„Komedja konkursowa“. Kraków. 1888.

„Mowa przy wprowadzeniu zwłok Mickiewicza do katedry na Wawelu dnia 4 lipca 1890 r“. Kraków, 1890 (oraz w zbiorze „Pedagogika Mickiewicza“. Lwów, 1890 i w t. IV *Pamiętnika* Mickiewiczowskiego).

Bibliografję i chronologję pism Asnyka podaje Krzemiński w t. 3-im „Pism“, wyd. z r. 1898.

Wyd. zbior.: a) „Poezje“. 5 wyd. Lwów, 1888, 3 tomy; tom IV. Kraków, 1894.

b) „Pisma". (Poezje i dramata) w 5 t. Warsz., 1898. Pod redakcją Stan. Krzemińskiego. (Wyd. niezupełne, cenzuralne).

c) „Pisma". Wydanie zupełne, w układzie i z objaśnieniami F. Hösicka i W. Prokescha, poprzedzone życiorysem i charakterystyką poety... Warszawa, 1916. Dotąd wyszły 3 tomy. (Oceny: Chrzanowskiego (*Rok. Pol.* 1917) i Hahna w *Pam. liter.* 1920).

„Wybór poezyj" w oprac. E. Kucharskiego. *Bibl. Narod.* 1924.

Studja literackie nie zebrane w wyd. zbior.:

a) „O Królu Duchu". *Przew. nauk i liter.*, 1879.

b) „O Księciu Niezłomnym". *Przegl. Pol.* 1874—75.

c) „O Trubadurach". Kraków, 1872.

d) „O Antygonie". *Bluszcz*, 1874.

e) „O Krasickim". *Nowa Reforma*, 1884 i *Wędrowiec*, 1884.

Nowele: a) „Panna Leokadja, opowiadanie hreczkosieja". (*Dziennik liter.* 1868). Osobno: Warsz., 1923. b) „Wśród lasu". (*Echo*, 1877) i c) „Opiekunowie" (*Reforma*, 1882). Osobno: Warsz., 1923.

Do wydań zbior. nie weszły nadto: przemówienia, artykuły publicystyczne i „Z obcych stron" — listy z podróży na Wschód (nie wydane osobno).

Listy: *a*) list do Franc. Kvapila z r. 1879 w *Przegl. Liter.*, 1897, nr. 19—20; *b*) list do Teofila Lenartowicza z r. 1876 podał Ign. Chrzanowski w *Roku Polskim*, 1917, listop., *c*) listy do Stanisł. Krzemińskiego w rękop. w Bibl. Polskiej w Paryżu; *d*) listy do pani Grudzińskiej i do jej córki Anieli z l. 1869—70 ogł. Hösick w art. „Nieszczęśliwa miłość Asnyka" („Miłość i miłostki w życiu sławnych ludzi", 1917); *e*) 27 listów do Wł. Łozińskiego z l. 1869—81, w *Nowej Reformie* 1927, nr. 168—185.

Wiersze: „Ponszu, mój ponszu..", „Na śmierć słowika" (ogł. Z. Sokołowska w *Bies. Liter.*, 1902), „Oddech Brahmy" („Prawda", książka zbior. dla Świętochowskiego, 1899) i kilka innych, opuszczonych w wyd. zbior. z r. 1916, podaje Chrzanowski w art. o nowym wyd. poezji Asnyka w *Roku Pol.*, 1917, i F. Hösick w *Kur. Warsz.*, 1924, nr. 1.

Monografji brak.

TARNOWSKI o poezjach Asnyka (1872). — KRZEMIŃSKI: „Rienzi" Asnyka (1873). („Nowe szkice literackie", 1911). — KOTARBIŃSKI: Ad. Asnyk. *Przegl. Tyg.*, 1875.— KASZEWSKI: Ad. Asnyka „Kiejstut". *Bibl. Warsz.*, 1879. — ZATHEY:: Ad. Asnyka „Przyjaciele Hioba". Krakow, 1880. — TRETIAK: Asnyk i jego liryka. *Ateneum*, 1881 (przedruk w „Szkicach literackich", I i w A. A. jako wyraz swojej epoki (Kraków 1922). — CHMIELOWSKI: w „Zarysie literatury z ostatnich lat 20" i w „Zarysie najnowszej liter.". — SARNECKI: Ad. Asnyk, *Kłosy*, 1887. — ROSTAFIŃSKI: Nowy zwrot

w poezjach Asnyka: („Ze świata przyrody", 1887). — KOHLER: Ueber Adam Asnyk. („Aesthetische Streifereien". Mannheim, 1888).—ZDORA: Adam Asnyk. *Kraj*, 1887.— JESKE-CHOIŃSKI o A. w „Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej", 1888. — BEŁCIKOWSKI: Dzisiejsza nasza poezja. *Przegl. Liter. Kraju*, 1889. — A. GRIGORJEW: Piśma o sowriemiennoj polskoj litieraturie. Ad. Asnyk. *Nowoje Wremia*, 1891, nr. z 18 czerwca i 10 lipca — CHMIELOWSKI: Fazy twórczości Asnyka. *Przegl. Pozn.*, 1894. — CHMIELOWSKI: Literacka działalność Adama Asnyka. *Nowa Reforma*, 1894, nr. 263. (*Dzien. Pozn.* 1894, nr. 265).—ST. ESTREICHER: Rozbiór poezji El...y tom IV Kraków, 1894. (Odb. z *Przegl. Pol.*, 1894). — CHMIELOWSKI: Adam Asnyk. *Wędrowiec*, 1896, nr. 52. — KOTARBIŃSKI: Dr. Adam Asnyk. Portret literacki. *Tyg. Ilustr.*, 1895, nr. 19—21. (Zob. też art. tegoż w *Tyg. Powsz.*, 1883). — TRETIAK: Na jubileusz Asnyka. *Czas*, 1896. *Kraj*, 1896 (przedruk w „Szkice liter.", II) i w „A. A. jako wyraz swojej epoki". — KASPROWICZ: El...y *Przegl. Tyg.*, 1897 (i *Tydzień* Dod. do *Kur. Lwow.*, 1896, nr. 50 i n.). — ZDZIECHOWSKI: Twórczość liryczna Asnyka i jej znaczenie w poezji polskiej. *Przegl. powsz.*, 1897, luty (i w „Szkice literackie", I. Warsz., 1900). — CHMIELOWSKI: Ad. Asnyk. *Przegl. Liter.*, 1897. — PINI: Ad. Asnyk. (Wspomnienie pośmiertne): Lwów, 1897. (Odb. ze *Szkoły*). — TARNOWSKI o Asnyku w *Przegl. Pol.*, 1897. — LANGE: A. Asnyk. *Głos*, 1896, II. — BEŁCIKOWSKI: Poezje Asnyka. *Nowa Reforma*, 1897, nr. 178—183. — BEM: Ad. Asnyk. *Prawda*, 1897 (i w „Studjach i szkicach literackich". Warsz. 1904). — KONOPNICKA o Ad. Asnyku słów kilka. *Bibl. Warsz.*, 1897, wrzes. (i w „Szkice". Lwów, 1905). — K. KOSZUTSKI: Ze wspomnień o Asnyku. *Głos*, 1897. II.—KRZEMIŃSKI: Słowo wstępne w wyd. „Pism" warsz. z roku 1898. CHMIELOWSKI: Asnyk jako autor dramatyczny („Nasza liter. dram.", II). — SZABŁOWSKI: Pobyt Asnyka w Pradze czeskiej. *Wędrowiec*, 1899, nr. 25.— OSTROWSKI: Kobiety i miłość w lirykach El...ego *Bluszcz*, 1899. (Zob. *Tyg. Powsz.*).— OSTROWSKI: Kobiety w dramatach Asnyka. *Bluszcz*, 1899. — Ks. NIEDZIAŁKOWSKI: Czemu dziś w poezji nie mamy słowików. Wilno, 1901. — JANUSZ KORCZAK: Asnyk i Tetmajer. *Wędrowiec*, 1901.—KVAPIL: Životem k idealu, 1901.—PINI: Miłość ojczyzny w poezjach Asnyka. („Nasza współczesna poezja". Lwów. 1902). — SOKOŁOWSKA: Pierwsza miłość Asnyka. *Bies. liter.* 1902. — OFFMAŃSKI: Z ostatnich chwil Asnyka *Bies. liter.* 1902. — GALLE: Adam Asnyk (*Książki dla wszystkich*, 14). — CHRZANOWSKI: Ideały i filozofja Asnyka. („Okruchy literackie". 1903). — OFFMAŃSKI: Przyczynek do życiorysu Asnyka. (*Książki dla wszystk.* 171). — FELDMAN: Piśmienn. polsk. (1905) I i Współcz. liter. pol.—T. GRABOWSKI: Poezja polska po r. 1863. Kraków 1903. — A. BANDROWSKA: Sewer i Asnyk. (Na podstawie spuścizny rękopiśmiennej Asnyka). *Wędrowiec*. 1903, nr. 36—38. — J. D. (Dicksteinówna): Słowo o Adamie Asnyku. Warsz. 1906 — STEN: Ad. Asnyk. („Szkice krytyczne". Lwów. 1906. — SCHLINGLER: O sonetach Asnyka p. t. „Nad głębiami" na tle jego twórczości. *Spraw. gimn. IV we Lwowie*. 1907. — TARNOWSKI o Asnyku w „Histor. liter". VI, cz. 2 (1907), str. 62—81. — BUKOWIŃSKI: Poeta melodji i głębin. *Sfinks*. 1908. — KOTARBIŃSKA: Ze wspomnień o Adamie Asnyku. *Sfinks*. 1908. — CHRZANOWSKI: O wybranych utworach lirycznych Asnyka. *Sfinks* 1910, luty. — K. TETMAJER: Poeci Tatr. („Szkice", 1910). — HOESICK: Zapomniany sonet Asnyka. Ze studjów nad twórczością El...y'ego. *Kur. Warsz.* 1913, nr. z dn. 23 listop. — CHRZANOWSKI: Liryka patrjotyczna Asnyka. Kraków. 1913. (Odb. z *Nowej Reformy*). Nowe wyd. Warsz. 1918. (*Bibl. uniw. ludow.*). — HOESICK: Dwa nieznane sonety Asnyka. *Kur. Warsz.* 1914, z dn. 15 lutego. — HOESICK: Asnyk współzawodnikiem Lama,

jako kronikarz (1883). *Kur. Warsz.* 1913 (29 grud.), 1914 (19 stycz. i 20 stycz.). [Autorem kronik w *Nowej Reformie* 1883 nie był Asnyk, lecz Kazimierz Bartoszewicz]. — HOESICK o zapomnianych pismach, nie objętych żadnem z wydań zbiorowych. *Przew. nauk. i liter.* 1914 i 1916. — Tenże: Z zapomnianych poezji Asnyka. *Kur. Warsz.* 1914, nr. 1, — Tenże: Dwa nieznane sonety A. Asnyka *Nowa Ref.* 1917, nr. 163. — HOESICK: Nieszczęśliwa miłość Asnyka. („Miłość i miłostki w życiu sławnych ludzi". Kraków. 1917). — CHRZANOWSKI: Nowe wydanie poezji Asnyka i urywek jego korespondencji. *Rok Polski.* 1917, nr. 11. — HOESICK: Pierwsza miłość Asnyka. *Tyg. Ilustr.* 1921.— TRETIAK: Adam Asnyk jako wyraz swojej epoki. Kraków. 1922. — M. KONOPIŃSKI: Adam Asnyk jako polityk i redaktor. Kraków. 1922. (Odb. z *Now. Ref.* 1922, nr. 173—179). — W. PROKESCH: Asnyk jako nowelista. *Tyg. Ilustr.* 1922, nr. 35—37. — W. PROKESCH: Ad. Asnyk na tle współczesnej epoki 1867—1897. *Nowa Reforma.* 1922, nr. 161—163.—HOESICK. Dwie książki o Asnyku. *Kur. Warsz.* 1922, nr. 304. — Tenże: Zapomniane wiersze Asnyka. *Kur. Warsz.* 1924, nr. 1. — Tenże: Asnyk jako liryk. *Kur. Warsz.* 1924, nr. 90.—J. RACHWAŁ: Asnyk a Wyspiański. *Przegl. Warsz.* 1924, grudz. — WŁ. SMOLEŃSKI: Wspomnienie o Asnyku. („Studja histor.", 1925). — FOLKIERSKI: Sonet polski. Kraków. 1925. (*Bibl. Narod.*). Str. 179—181. — A. CHOROWICZOWA: Na marginesie nieznanych utworów Ad. Asnyka. *Pam. liter.* 1925/26. — CHRZANOWSKI: Adam Asnyk. *Przegl. Współcz.* 1926, stycz. — M. MANN: Echa włoskie w poezji Adama Asnyka. Warsz. 1926 — KUCHARSKI: Wstęp do „Wyboru poezyj" Asnyka. (*Bibl. Narod.*) — BOY-ŻELEŃSKI: Komentarz do komentarza. („Flirt z Melpomeną, IV. Toż w zbiorze „Marzenie i pysk" (1930). — BOY-ŻELEŃSKI o sztuce dla bankierów. („Brewerje". Warsz. 1926). — BOY-ŻELEŃSKI: Polskim butem w obce bóstwa. (Tamże). — H. SZUCKI: Sonety Asnyka „Nad głębiami" na tle filozofji XIX wieku. *Pam. liter.* 1927. — M. KONOPIŃSKI: Trzy ostatnie lata życia Ad. Asnyka. *Nowa Reforma* 1927, nr. 174.— ŻYCZYŃSKI: Filozoficzne sonety Asnyka. *Rnch liter.*, 1927, nr. 4. SZYJKOWSKI: Adam Asnyk i jego czescy przyjaciele. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 230. — F. KVAPIL: Modré Ostrovy. 1926. — J. WIELEŻYŃSKA: Asnyk jako nowelista. *Epoka.* 1928, nr. 333. — LORENTOWICZ o „Braciach Lerche i Kiejstucie". („Dwadzieścia lat teatru". 1929). — J. WIELEŻYŃSKA: Ze studjów nad Asnykiem. Warsz., 1930. — L. ANDRÉ: O bezdziejowości w poezji.—Rzecz o Adamie Asnyku. Warsz., 1930. — Z. DĘBICKI O bezdziejowości w poezji. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 179. — J. MOSZCZEŃSKA: Bezdziejowość Asnyka. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 192. — Bibliografję literatury o Asnyku od r. 1895 podała *Nowa Reforma* 1922, nr. 173. — Zob. nadto St. Vrtel-Wierczyńskiego „Bibliografję liter. pol. za r. 1922."

3. WIKTOR GOMULICKI

(Pseud. Fantazy i inne).

Wiktor Teofil G. ur. z o. Jana i Antoniny z Dmowskich d. 17 paźdz. 1851 r. w Ostrołęce. Początkowe nauki pobierał w szkole powiatowej w Pułtusku (1859—64), następnie uczył się w gimn. w Warszawie (1864—67). W r. 1867 wstępuje na wydział prawny Szkoły Głównej, występuje w r. 1869. (W r. 1878 był w Paryżu, w r. 1888 w Wiedniu i Wenecji). Żonaty był 1-v z Marją Humięcką, 2-v z Le-

okadją Życińską, 3v z Franciszką z Matuszewskich Żelewską [1]). Zmarł 14 lutego 1919 r. w Warszawie.

Utwory swoje wierszem i prozą drukował od r. 1870, najprzód w *Przeglądzie Tygodniowym*, następnie w *Kolcach*, *Kurjerze Warszawskim*, *Kurjerze Codziennym*, *Wędrowcu*, *Tygodniku Powszechnym*, *Kłosach*, *Prawdzie*, *Tygodniku Ilustrowanym*, *Kraju* i innych pismach.

Pierwszy zbiorek poezyj Gomulickiego wyszedł w 3 zeszycie „Księgi pieśni", redagowanej przez Mirona (Warszawa, 1873); drugi w t. II „Liry polskiej" (Warszawa, 1882). Następnie ukazały się:

„Poezje". Warszawa, 1887.

„Nowe pieśni". Petersburg, 1896.

„Pieśń o Gdańsku". Warszawa, 1900. Wyd. nowe, z obj. histor. Poznań, 1919.

„Wiersze". Zbiór nowy. Warsz., 1901. (*Bibl. dzieł wybor.*).

„Biały sztandar". Stanisławów (Kraków), 1907.

„Schadzka". Poemat starowarszawski. Warsz., 1907.

„Światła". Nowy zbiór poezyj, zawierający utwory dawnymi zbiorami nie objęte". Poznań. 1919.

„Wybór wierszy". Warsz., 1900. — „Wybór poezyj". Warsz., 1917. (Bibl. uniw. lud.).

Wydania zbiorowego poezyj brak. Są wiersze rozproszone po czasopismach; niektóre wymienia W. Borowy.

Nowele i powieści:

„Kolorowe obrazki". Warszawa, 1868. — „Z otchłani". Warsz., 1870. — „Obrazki prawdziwe". Warsz., 1885. — „Przy słońcu i przy gazie". Szkice z miasta. Warsz., 1888. — „Róże i osty". (Nowele). Warszawa, 1888. — „Nowele". Warsz., 1890. — „Jeden z nowych". Nowele, studja, obrazki. Wilno, 1895. — „Złote ogniwa". Powieść. 2 t. Warsz., 1895. — „Zielony kajet". Szkice z ustronia. Warsz., 1896. — („Do niej i do niego". Warsz., 1896). — „Obrazki weneckie". Warsz., 1897. — „Cudna mieszczka". Warsz., 1897. (*Bibl. dzieł wybor.*). — „Wyzwolona". Powieść. 2 t. Warsz., 1901. — „Miecz i łokieć", powieść. 2 t. Warsz., 1903; wyd. 2 p. t. „Burmistrzówna". 3 t. Warsz., 1915. — „Warszawianka". Warsz., 1900. — „Biała". Warsz., 1901. (Zbiór nowel). — „Zakazane". Warszawa (Lwów), 1906. (Zbiór nowel).—

---

[1]) Dane biograficzne i inne, zawdzięczam p. Juljuszowi Gomulickiemu, synowi poety.

„Brylantowa strzała", i inne nowele. Warsz., 1905. (*Bibl. dzieł wybor.*)— „Ciury" Warsz., 1907. (*Bibl. dzieł wybor.*). — „On i ona". 2 t. Warszawa, 1909. (*Bibl. dzieł wyb.*). — Siódme amen JMĆ Pana Mokrzeckiego". Powieść. Warszawa, 1910; 2 wyd. 1911; 3 wyd. 1925. — „Car widmo". Powieść. Warszawa, 1911. — „Grandmuszkieter". Powieść. Warsz., 1912. — „Dwa romanse". Warszawa, 1912. (*Bibl. dzieł wybor.*) — „Na rozłogach białoruskich". Warsz., 1912. — „Bój olbrzymów". Warszawa, 1913; wyd. 2 b. r. — „Trójliść". (Zbiór nowel). Kijów, ok. 1916. — „Krzyż". Poznań, 1919. (Powieść). — „Malarja". Warsz., 1912. (*Bibljoteczka wesoła*).

„Wybór nowel". 3 t. Warsz., 1899. — „Pokłosie". Wybór nowel, opowiadań, szkiców. Warsz., 1913.

Z utworów powieściowych dla młodzieży najpopularniejsze „Wspomnienia niebieskiego mundurka". (Warsz., 1906. Kilka wydań). Są tu szczegóły autobiograficzne.

Utwory dramatyczne: „Skrytka", kom. (w wydawn. „Komedje i monologi" 1891); „Dobosz z pod Eylau". Obraz dramatyczny. (Warszawa, 1913); „Grunwald" urywek w *Kur. Warsz.*, 1910, nr. 1. Streszczenie na podstawie rękopisu podaje Hahn (zob. niżej).

„Opowiadania o starej Warszawie". 3 serje. (Warsz., 1900—1909. *Bibl. dzieł wybor.*). Wyd. 2, 2 t. (Warsz., 1913). — „Z historji ulic i uliczek warszawskich". (Warsz., 1905. Przedruk. w „Opowiad."). — „Piękno Warszawy" 1915. (Dod. do *Wieś i dwór*. Wydawnictwo nieukończone). — „Warszawa dawna i jej pamiątki". (Warsz., 1916). — Po niemiecku: „Warschau". München (1917). (W oryginale polskim nie ukazało się).

Szkice historyczne: a) „Rewolucja Kościuszkowska„. Warsz., 1906. (Przedtem w *Świecie*). b) „Rewolucja 1830—1831". 1906. (*Świat*).— c) „Pamiątki Kościuszkowskie". (Poznań, 1917). Pod tym samym tytułem książeczka wyd. w Warszawie (1925 *Bibl. domu pol.*) jest skrótem poprzedniej. — d) „Trzy królowe". Portrety historyczno-estetyczne. Warsz., 1908. (*Książki dla wszystkich*).

Szkice literackie: a) „Kłosy z polskiej niwy". Warsz., 1912. — b) „Sylwety i minjatury literackie". Kijów, 1916.

Opracował wydanie popularne Skargi „Kazań i pism conajprzedniejszych". (Warsz., 1913).

Listy: List z r. 1905 podaje Z. Dębicki w art. „Poeta o poezji" (*Kur. Warsz.* 1928, nr. 1). — Urywek z listu z r. 1910 przytacza Cz. Jankowski w „Z czeczotkowej szkatułki" (1926).

W. JANICKI: Wiktor Gomulicki. *Echo muz i teatr*. 1886, nr. 125. (Sprostowanie wiadomości tu zawartych przez Gomul. w nr. 126 *Echa* w liście do Redakcji). — M. GAWALEWICZ: Wiktor Gomulicki. *Wędrowiec*. 1887, nr. 2—3. (Na podstawie autobiografji). — J. KOTARBIŃSKI: W. Gomulicki jako poeta. *Tyg. Ilustr*. 1887, II.—KRAUSHAR: Sylwetki literackie... (1894). — CHMIELOWSKI: W. G. („Współcześni poeci polscy". 1895). — Tegoż art. w *Kur. Codz*. 1901, nr. 23 i 1902, nr. 150 — T. PINI: Obrazki miejskie W. Gomulickiego. („Nasza współczesna poezja". Lwów. 1902). — W. GOMULICKI: Moje „nadzwyczajności". Pismo otwarte do pewnej pani, która wierzy w duchy i w „przenikanie ich świata do naszego". *Wędrowiec*. 1902, nr. 27—47.—A. DROGOSZEWSKI: W. G. *Głos*. 1902, nr 32, 33, 36. — W. G. (Gostomski) o „Wyborze wierszy" *Książka* 1901, nr. 2. — W. GOSTOMSKI o „Pieśni o Gdańsku" *Książka* 1901, nr. 5. — Tenże o „Wierszach". *Książka*. 1902, nr. 8. — H. GALLE o „Miecz i łokieć". *Książka*. 1903, nr. 9. — Tenże o „Zakazane". *Książka*. 1907, nr. 5. — W. GOSTOMSKI o „Schadzce". *Książka*. 1908, nr. 5.—HAHN: Grunwald w poezji. Kraków 1910. Str. 45—48.—B. LUTOMSKI: Wiktor Gomulicki. (Wspomnienia i refleksje). *Gaz. Warsz*. 1911, nr. 115—116. — Z. DĘBICKI: „Pokłosie". Księga jubileuszowa poety. *Kur. Warsz*. 1912, nr. 316. — L. BELMONT: Poeta źle zabliźnionych ran. (Z powodu „Pokłosia"). *Polemista*. 1913, nr. 4. — (E. Czekalski): W. G. (Nasi powieściopisarze o sobie. 2). *Świat*. 1913, nr. 24. —W. B. (Borowy): Z naszych zapomnień. Kraków. 1925. (Odb. z *Silva rerum*). — K. TYSZKOWSKI: Zbiór rękopisów W. Gomulickiego. *Kwart. Histor*. 1925. — W. HAHN: „Grunwald" Wiktora Gomulickiego. *Ilustr. Kur. Codz*. 1926, nr. 189. (Dod.). — Z. DĘBICKI: Poeta o poezji. *Kur. Warsz*. 1928, nr. 1.

4. ALEKSANDER MICHAUX
(Pseud. Miron).

Pochodzenia mieszczańskiego. Syn belgijczyka, Marcina Michaux, restauratora warszawskiego, i Petroneli z Jezierskich, mieszczanki, ur. 28 listopada 1839 r. w Warszawie. Uczył się w szkole prywatnej Leszczyńskiego i w szkole powiatowej warszawskiej. Zawieziony dla dalszych studjów do Wrocławia, uciekł stamtąd. W l. 1857—60 kształcił się w Instytucie gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa w Marymoncie pod Warszawą, który ukończył z patentem na agronoma 2-ej klasy. Krótko zabawiwszy na praktyce w Skępem G. Zielińskiego, wrócił do Warszawy. Przez cztery lata był urzędnikiem w Komisji Spraw Wewnętrznych; poczem poświęcił się dziennikarstwu. W r. 1865 ożenił się z Julją Höhrową (z d. Karczewską). Ok. r. 1875 opanowany chorobą nerwową i nałogiem pijaństwa, wegietował przez lat 20-cie. Zmarł 22-go kwietnia 1895 r. w Warszawie.

Pierwsze utwory swoje poetyckie pomieszczał w *Pszczole* A. Niewiarowskiego i w *Tygodniku Ilustrowanym*, w l. 1864—65; w r. 1866 został stałym współpracownikiem *Przeglądu Tygodniowego*; w r. 1868

współwłaścicielem wraz z W. Szymanowskim i współredaktorem (do r. 1874) *Kurjera Warszawskiego*; pisywał tu głównie sprawozdania teatralne.

Osobno wyszły:

a) „Pieśni". Warszawa, 1867.

b) „Fantazje". Warszawa, 1870 (Zawierają: dramat „Bez Boga", monolog „Ostatni sen Tassa", „Ze smutnych powieści").

c) „Poezje". Warszawa, 1884.

Utwory Mirona powieściowe: „Antykwarjusz", szkic do powieści" (*Kłosy* 1866) i inne obrazki prozą, w *Kłosach* i w *Przeglądzie Tygodniowym* drukowane, nie są zebrane.

Wydania zbiorowego wszystkich utworów Mirona brak.

Chmielowski: Współcześni poeci polscy. (1895), str. 344—347. — Kraushar: Sylwetki literackie z niedawnej przeszłości. („Kartki histor. i literackie", 1894). — Gomulicki: Miron. Studjum literackie. *Kraj*, 1895, nr. 17 i nast. — Lubowski: Jak poznałem Mirona. *Kur. Warsz.* 1896, nr. 1. — „Książka jubileuszowa" Kurjera Warszawskiego. (1896). Str. 133 i nast., 160—162, 660—661. — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. Petersburg. 1897. — Gomulicki: Miron (Aleks. Michaux). *Sfinks*. 1914 (i w „Sylwety i minjatury literackie". Kijów. 1916. Praca źródłowa).

5. JÓZEF WOJCIECHOWSKI
(Pseud. Józef z Mazowsza).

Ur. w r. 1840 w Warszawie, z o. Józefa i Kamilli z Wiśniewskich. Urzędnik Komisji Spraw Wewnętrznych, potem pracował w biurze magistratu warszawskiego. Zmarł ok. 1 czerwca 1879 r.

Wystąpił ok. r. 1863.

Pisma jego rozproszone w czasopismach i w rękop. Współpracował w *Tyg. Ilustr.*, w *Przeg. Tygod.* i w innych pismach.

Pisał dramaty, poematy, powieści („Kobiety i mężczyźni". Warszawa, 1871).

„Judyta", poem. biblijny. Warsz., 1863.

„Księżniczka Ostrogska". 1868 (*Tyg. Ilustr.*). Dramat.

„Gero Margraf". Trag. Warsz., 1873.

Tłumaczył Tennysona.

Rzętkowski: J. W. *Tyg. Ilustr.* 1879, nr. 180. — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. (1897), str. 20—23.

6. BOGUMIŁ ASPIS.

Ur. w r. 1842 we wsi Tuszowie. Studja uniwersyteckie odbył w Moskwie i Petersburgu. Był następnie nauczycielem gimnazjalnym

w Radomiu, Kielcach i Warszawie. Zmarł 23 maja 1898 r. w Włocławku.

„Salwater". Petersburg, 1859. Poemat. Pod pseud. Jakóba Szatana. („Z drugiej części „Salwatera" w *Kur. Warsz.*, 1888, nr. 1).

Ogłaszał następnie utwory swe, wierszem i prozą, w *Tyg. Ilustrowanym*, w *Tyg. mód i powieści*, w *Opiekunie domowym*, *Przegl. Tygodniowym*, *Ateneum*, *Niwie*...

Osobno: „Sen Odrodzenia". Warszawa, 1869. Poemat.

„Sulamita". Warszawa, 1874.

„Na cmentarzu". Poemat. Warszawa, 1876.

W czasop. ogł. m. in.: w Dodatku miesięcznym do *Przegl. Tygodn.* „Pies" i „Dwie zdrady", epizod dramatyczny z ostatnich czasów rzymskiej republiki (1880); w *Ateneum*: „W Walhalli" (1880), „Pytanie" (1891); w *Niwie*: „Niebieska sonata" (1881), „Na cześć Kalderona". (1881). Ustęp z dram. „Attyla" (w książce zbior. dla Orzeszkowej p. t. Upominek (1893).

Wydania zbiorowego brak.

CHMIELOWSKI: B. A. („Współcz. poeci polscy. 1895). — T. GRABOWSKI: Poezja polska po r. 1863. Str. 112—117. — A. G. BEM w ocenie Hist. liter. pol. Chmielowskiego. *Prawda*. 1902, nr. 1. — Notatka autobiograf. w kalendarzu „Ruch" 1889.

7. WŁADYSŁAW SZANSER
(Pseud. Władysław Ordon).

Ur. ok. r. 1847. Uczył się w gimn. w Płocku i na wydz. prawnym Szkoły Głównej w Warszawie. Ok. r. 1870 udał się wraz z Wład. Bełzą w Poznańskie. Wydalony przez Prusaków w r. 1871, osiadł we Lwowie. W r. 1878 dostał obłędu. Zmarł 4 stycznia 1914 r. w Kulparkowie pod Lwowem.

Na pole literackie wystąpił z poezjami w r. 1867 w *Przeglądzie Tygodniowym*. Następnie pomieszczał utwory swoje w *Tygodniku Wielkopolskim*, *Opiekunie Domowym* i innych pismach.

„Poezje". Kraków, 1869.

„Ktoby się spodziewał". Lwów, 1873. Humoreska.

„Fiołki". Lwów, 1874. Nowela.

NB. poemat „Garbus z Bononji".

Wydał przekład „Dekamerona" Bokacjusza (1875) i „Ahaswera w Rzymie" Hamerlinga (1877).

CHMIELOWSKI: Współcześni poeci polscy. (1895). Str. 347—350. — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. — M. WOŁOWSKI: Poeta zapomniany. *Kur. Warsz.* 1892, nr. 338, — T. GRABOWSKI: Poezja polska po r. 1863. — A. B. BRZOSTOWSKI: Władysław Ordon. („Ci, których znałem". Warsz. 1910). — GOMULICKI: O Wł. Ordonie. („Sylwety i minjatury literackie". Przedtem w *Wieś i dwór.* 1915).

8. WŁADYSŁAW BEŁZA
(Pseud. Władysław Piast).

Ur. w r. 1847 w Warszawie, jako syn Józefa, chemika. Kształcił się w gimn. tamże i w szkole junkierskiej w Kazaniu. W r. 1869 udał się do Poznania i założył tu *Tygodnik Wielkopolski.* W r. 1871 osiadł we Lwowie. W r. 1885 został sekretarzem Ossolineum. Zmarł 29 stycznia 1913 r. we Lwowie. Poeta.

Pierwsze wiersze umieszczał w *Przegl. Tygodniowym* w l. 1867—9. Osobno wyszły: „Wiosna". (Warsz., 1868), „Pieśni liryczne". (Warsz., 1868), „Zamek Grójecki". (Kraków, 1869), „Z doli niedoli". (Kraków, 1869), „Zaklęte dzwony", (Lwów, 1876). — Najpopularniejszym jego zbiorkiem jest „Katechizm polskiego dziecka". (1900, kilka wydań).

Nadto ogł. m. in.: „Maryla i jej stosunek do Mickiewicza" (Lwów, 1886; wyd. 2, t. 1887; wyd. 3 w *Bibl. Powsz.* Zukerkandla), „Album pamiątkowe Ad. Mickiewicza" (Lwów) i szereg przyczynków w *Pamiętniku Tow. im. Mickiewicza* i gdzieindziej.

BR. KĄSINOWSKI: Władysław Bełza. *Literatura i sztuka* 1913. (Poznań). — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. 1897, str. 26—29. — TRETIAK o „Maryli". *Pam. Mick.* II. — (Chmielowski) o „Maryli". *Ateneum*, 1886, luty, str. 360—1.

9. KAROL ŚWIDZIŃSKI.

Rodem z Lubelskiego. Z zawodu technik. W r. 1864 (?) opuścił Królestwo. Zmarł w Stanisławowie, w r. 1877.

Piewca (wraz z Julj. Ochorowiczem) ideałów pozytywistycznych. „Poezje". Lwów, 1878.

CHMIELOWSKI w „Zarysie" liter. str. 39—40. i w „Współcz. poeci pol. str. 10—11. — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa, str. 205—7.

10. MARJA KONOPNICKA.

Z domu Wasiłowska. Ur. 23 maja 1842 r. w Suwałkach, z ojca Józefa, obrońcy prokuratorji jeneralnej, i Scholastyki z Turskich [1]).

---

[1]) Zob. Metrykę urodzenia M. Konopnickiej, ogł. w *Kur. Warsz.*, 1918, nr. 192.

Przez rok jeden uczyła się na pensji u PP. Sakramentek w Warszawie (jednocześnie z Orzeszkową). W r. 1862 (10 września) wyszła za Jarosława Konopnickiego i osiadła w Bronowie w Kaliskiem, gdzie mieszkała do r. 1872. (W l. 1863 i 1864 w Niemczech). (Poczem przeniosła się do Gusina w tym samym pow. tureckim). W r. 1876 osiadła w Warszawie. W r. 1882—83 redagowała *Świt*. W r. 1890 wydalona administracyjnie z Królestwa. Przebywa zagranicą, w Monachjum, we Francji, w Szwajcarji (w Zurychu) i we Włoszech. W r. 1902 obchodzono 25-letni jubileusz jej twórczości w Krakowie; odtąd zamieszkała w Żarnowcu na Podgórzu Karpackim, w posiadłości ofiarowanej jej w darze narodowym. Zm. 8 października 1910 r. we Lwowie.

Pierwsze utwory poetyckie ukazały się w *Tygodniku Ilustrowanym*, 1877 („Romans wiosenny" i „W górach").

Osobno wyszły następujące utwory Konopnickiej:

Poezje:

1) „Poezje", w 4-ch serjach. Warszawa, 1881, 1883, 1886, 1895 (Kraków).

2) „Z przeszłości". Fragmenty dramatyczne. Wilno, 1881.

3) „W piwnicznej izbie". Warszawa, 1888.

4) „Nad mogiłą", pamięci Kraszewskiego. Kraków, 1887.

5) „Linje i dźwięki". Kraków, 1897.

6) „Damnata". Lwów, 1900.

7) „Italia". Warszawa, 1901.

8) „Drobiazgi z podróżnej teki". Warszawa, 1904.

9) „Nowe pieśni". Warszawa, 1905.

10) „Śpiewnik historyczny". Lwów, 1904. (Pod pseudonimem Jana Sawy).

11) „Ludziom i chwilom". Lwów, 1904. (Pod pseudonimem Jana Sawy). (Tu m. in. poem. „Sen Jermaka", druk. przedtem w tyg. wiedeń. *Przełom*, 1895).

12) „Głosy ciszy". Kraków, 1906.

13) „Prometeusz i Syzyf". Kraków, 1907. (Przedtem w *Bibl. Warsz.*, 1892).

14) „Przez głębinę". Lwów, 1907. (Poemat pod pseudon. Jana Waręża nagrodzony na konkursie *Prawdy*, 1900).

15) „Pan Balcer w Brazylji". Warsz., 1910 (druk. przedtem częściowo w *Bibl. Warsz.* w l. 1892—1906).

16) „Imagina“. Poemat. Warszawa, 1913. (Druk. przedtem częściowo w *Kraju* i *Tyg. Ilustr.*, 1886 i w *Życiu*, 1887).

17) „Wojna“. Z teki A. Grottgera. Kraków, 1914. (*Kraj*, 1888).

Wyd. zbior. poezji: a) „Poezje w nowym układzie“. 8 t. Warszawa, 1902.

b) „Poezje“. Wyd. zupełne, krytyczne. Opracował Jan Czubek. 8 t. Kraków, 1916. Tom 10-ty, 1925. (Tom 9 nie wyszedł).

Nowele, obrazki i opisy:

1) „Wrażenia z podróży“. Warszawa, 1884.

2) „Cztery nowele“. Warszawa, 1888.

3) „Moi znajomi“. Warszawa, 1890.

4) „Na drodze“. Kraków, 1893.

5) „Nowele“. Warszawa, 1897.

6) „Ludzie i rzeczy“. Warszawa, 1898.

7) „Na Normandzkim brzegu“. Kraków, 1904.

8) „W 1835 roku“. Krak. 1909. (Przedtem w *Kur. Warsz.*, 1906 grud.).

9) „W Gdańsku“. Nowela. Kraków, 1924 (*Bibl. uniw. lud.*).

„Michał Firosz“. *Kur. Warsz.*, 1916, nr. 86.

10) „Hrabiątko“. — „Jak Suzin zginął“. Krak., 1924. (*Bibl. uniw. lud.*). (Z cyklu: „Powieści Sawy“).

Studja literackie:

1) „O Mickiewiczowskiej Odzie do młodości“. Kraków, 1890.

2) „Mickiewicz. Jego życie i duch“. Kraków, 1899.

3) „Z roku Mickiewiczowskiego“. Kraków, 1900. (O I i II cz. Dziadów [przedtem w *Bibl. Warsz.*. 1898]. Portrety piórem).

4) „Trzy studja“. Warszawa, 1902. (O Komedji bohaterskiej E. Rostanda, Juljusz II J. Klaczki, Krzyżacy Sienkiewicza (przedtem w *Bibl. Warsz.*, 1900).

5) „Szkice“. Lwów, 1905. (Bohdan Zaleski, przedtem w *Bibl. Warsz.*, 1902, Adam Asnyk, przedtem w *Bibl. Warsz.*, 1897, Henryk Sienkiewicz).

6) O Lenartowiczu w książce p. t. „Ludzie i rzeczy“ (1898) przedtem w *Kraju*, 1895.

7) „O Beniowskim“. Warszawa, 1911. (Zawiera studja: o „Beniowskim“, o Mickiewicza „Odzie do młodości“, a „Ad astra“ Orzeszkowej, o książce G. Sarrazina „O wielkich poetach romantycznych Polski“).

Książki dla dzieci: *a*) „Moja książeczka". Warszawa, 1890; *b*) „Wesołe chwile małych czytelników". Warszawa, 1890; *c*) „Śpiewnik dla dzieci" (z muzyką Z. Noskowskiego). Warszawa, 1891; *d*) „Wiosna i dzieci". Warszawa, 1890; *e*) „Czytania dla Tadzia i Zosi". Kraków, 1892; *f*) „Pod majowem słonkiem". Kijów, 1892; *g*) „W domu i w świecie". Warszawa, 1892; *h*) „O Janku Wędrowniczku". Warszawa, 1892; *i*) „Szczęśliwy światek", 1895; *k*) „O Marysi sierotce i o krasnoludkach". Warsz., 1895; *l*) „Nowe latko". Warszawa, 1896; *m*) „Jak się dzieci w Bronowie bawiły" — w książce zbior. p. t. „Światełko", 1884 i osobno. Warsz., 1911; *n*) „Na jagody. Książeczka leśna". Warszawa, 1903; *o*) „Jasełka" (z muz. P. Maszyńskiego).

„Ziemie Polskie. Krajobraz". Warszawa, 1907. Przedtem w wydawnictwie zbior. „Polska. Obrazy i opisy. Tom I. Lwów, 1906.

Utwory nie wciągnięte do wydań zbiorowych, oprócz wyżej podanych: Art. o „Chamie" Orzeszkowej. *Gaz. Pol.*, 1889, nr. 259. Art. „O pieśni Or-Ota". *Kur. Warsz.*, 1909, nr. 52. Art.: „Obchód setnej rocznicy Trzeciego Maja w Zurychu" (1891). *Kur. Warsz.*, 1917, nr. 121. (Ze zbioru rękopisów Korotyńskich). Wiersz: „Miecielica" („Dotąd jeszcze widzę ciebie...) druk. w *Kalendarzu praktycznym ilustrowanym* na r. 1891. Wiersz „Budujmy miłej Ojczyźnie dom", z r. 1910 w *Głosie Narodu* 1927, nr. 297.

Przekłady (osobno wyd.):

a) Heinego „Atta Troll". Warszawa, 1887.

b) Heinego „Podróży po Harcu" (ustępy), „Z melodji hebrajskich", „Księga Le Grand", „Florenckie noce", w t. II i III „Wyboru pism" (1890—95).

c) Heysego „Dziecię wieszczek". Warszawa, 1880.

d) Hauptmana „Hanusia". Warszawa, 1899.

e) Rostanda „Cyrano de Bergerac" (wspólnie z Wł. Zagórskim). Warszawa, 1898.

f) Ady Negri „Niedola. Burza". Warszawa, 1901.

g) Kortuma „Jobsiada". Epos komiczne. Warszawa, 1913.

Tłumaczyła nadto Hamerlinga („Łabędzi śpiew romantyzmu"), Vrchlickiego, i innych.

Listy: *a*) List do Orzeszkowej (zob. *Nowa Gazeta*, 1910, nr. z 16 paźdz.); *b*) 2 listy do Leo Belmonta z 1900r. (jeden w podobiznie) (pogląd K. na stosunek poety do krytyki). *Wolne Słowo*, 1910, nr. 108—109; *c*) 2 listy z r. 1902 do Ant. Wodzińskiego w *Kur. Warsz.*, 1911, nr. 1; *d*) 3 listy do Lenartowicza z l. 1886, 1889 i b. d. w *Sfink-*

sie, 1912, grudzień; *e)* 10 listów do Ad. Rzążewskiego (Aera), z l. 1883—85 w *Ruchu liter.*, 1929, nr. 5.

W podobiźnie autografu wiersz „W Kartuzji" podany w *Sfinksie* 1910, grudzień.

„Wybór pism. Jubileuszowe wydanie ludowe. Ze słowem wstępnem Lucjana Rydla, z rysunkami St. Wyspiańskiego..." Kraków, 1902.

Monografji brak.

Sienkiewicz w „Listach z Ameryki" (o „Przygrywce w górach" i w *Niwie*, 1880). — Kraszewski w *Kłosach*, 1881. — A. Pług: M. Konopnicka. *Kłosy*, 1882 — Gnatowski: Jeden z prądów naszej poezji współczesnej. M. Konopnicka. *Bibl. Warsz.* 1883. — Chmielowski: o poezji Serji I w *Ateneum*, 1881, III, o poezji serji II w *Ateneum*, 1883, II. — Sygietyński: O „Wrażeniach z podróży". *Wędrowiec*, 1884. — Jeske-Choiński: M. Konop. („Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej"). Warsz., 1888. (Przedtem w *Niwie*. 1887). — Chmielowski: Poezja niepesymizmu (o Serji III). *Ateneum*, 1888, I. — Bełcikowski: Dzisiejsza nasza poezja. *Kraj*, 1889 (w „Przeglądzie liter".). — Grigorjew: Marja Konopnickaja. *Nowoje Wremia*, 1891, nr. 5462 i 5475. — Bem: „Znajomi" Konopnickiej. *Kraj*, 1891. — Miakotin: Marja Konopnickaja. (Oczerk iz sowriemiennoj polskoj litieratury). *Russkaja Myśl*, 1892, kwiecień. — Nowiński: Marja Konopnicka. *Ateneum*, 1894, I. — St. Kozłowski: Marja Konopnicka. *Bibl. Warsz.*, 1894, II (i osobno. Warszawa, 1901). — Chmielowski: M. K. („Współcześni poeci polscy". Petersburg, 1895). — Pilecki: Kobiety poetki. Warszawa, 1895). — B. Łepk: Marja Konopnicka, szkic literacki. *Spraw gimn. w Brzeżanach*, 1897 — Kallenbach: „Dziady" Mickiewicza w oświetleniu p. Konopnickiej. Kraków, 1899. (Odb. z *Przegl. Powsz.* 1899, sierp.). — Ks. Niedziałkowski: Czemu dziś w poezji nie mamy słowików? Studjum literackie. Wilno, 1901. — Zdziarski: Pierwiastek ludowy w poezji pol. str. 520—526. — Chmielowski: Najnowsze prądy w poezji naszej. (1901). Str. 31—43. — P. Maternova o K. w *Slovansky Přehled*, 1902. — Pini: Lud w poezjach Konopnickiej. („Nasza współczesna poezja. Lwów, 1902. Zob. też *Tydzień*, 1905). — Sienkiewicz: M. K. *Bibl. Warsz.*, 1902, czerw. (Przedruk w „Dwie łąki"). — *Tygodnika Ilustrowanego*, 1902, nr. 14 poświęcony Konopnickiej. — W. Bogusławski: M. K. *Tyg. Ilustr.*, 1902, nr. 14—15. — B. Szymański: Wieszczka pogaznizmu. *Rola*. 1902, nr. 16 i nast. — Galle: Twórczość poetycka M. Konopnickiej w ciągu 25 lat. *Bibl. Warsz.*, 1902, czerw.-sierp. (i osobno. Warszawa, 1902). — „Hołd Marji Konopnickiej". Krakków. 1902 (odb. zesz. paźdz. *Krytyki*. 1902). (Zawiera m. in. art.: Lorentowicza: Liryka M. K., L. Belmonta: M. K. jako nowelistka; K. Radosławskiego: Idee społeczne w utworach Konopnickiej; W. M. Kozłowskiego: Motywa filozoficzne w poezjach M. Konopnickiej; K. Krauza: Kwestja kobieca w utworach M. Konopnickiej). — „Obchód jubileuszu Marji Konopnickiej„ *Gaz. Pol.* 1902, nr. 286. — Wł. Rabski: Jubileusz Konopnickiej we Lwowie. *Kur. Warsz.* 1902, nr. 298. — A. Potocki: M. Konopnicka. Szkic literacki. Lwów, 1902. — Falkiewicz: Pieśniarka ludu polskiego. Lwów, 1902. (*Bibl. Macierzy pol.*). — „M. Konopnicka poetka proletarjatu„. Kraków, 1902. — L. Rydel: wstęp do „Wyboru pism". Konopn. Kraków, 1902. — T. Grabowski: M. K. w 25-letnią rocznicę jej poetyckiej działalności. *Przegl. Pol.*, 1902, paźdz. — Omańkowska: M. K. hołd z wielkopolskiej ziemi. Poznań, 1902. — Jarecki: Twórczość poetycka M. Konopnickiej. Lwów, 1902.

— Niemojewski: Studja Konopnickiej. *Głos*, 1902, nr. 40—41. — Feldman: M. K. studja krytyczno-literackie. *Przegl. Tyg.*, 1902, nr. 50. — H. Pieralice: De Maria Konopnicka Polonorum poetrice. *Vox urbis*, 1902, nr. XXIII. — W. M. Kozłowski: Motywa filozoficzne w poezjach M. K. *Pogląd na świat*, 1902, kwiecień. — Feldman: Współczesna liter. polska. — Z. J. Naimski: W Bronowie *Kur. Warsz.*, 1902, nr. 289. — B. Merwin: M. K. *Prawda*, 1902 (i w „Profile i perspektywy". Lwów, 1902). — Chmielowski: Nowele Konopnickiej. *Ateneum*, 1902, z. 1. — Brückner: M. K. *Ogniwo*, 1902, nr. 1—2 (grud.). (Toż w jego „Dziejach liter. pol"., II). — Drogoszewski: Dlaczego miłujemy Konopnicką. *Ogniwo*, 1902. — Trinko: Una poetessa polacca. *Ateneo*, 1903. — Pechnik: O poezjach M. Konopnickiej. Lwów, 1903. — „M. Konopnicka w świetle „Latarni". Kraków, 1903. — Galle: Pan Balcer w Brazylji M. Konopnickiej. *Wędrowiec*, 1903, nr. 22 i n. — Galle: O poematach M. K. „Prometeusz i Syzyf" i „Pan Balcer w Brazylji". Warszawa, 1904. (*Książki dla wszyst.*). — St. Maykowski: Lud w poezji M. Konopnickiej. *Lud*, 1906. — St. Maykowski o poezji M. Konopnickiej. Luźne wrażenia. *Spraw. gimn. w N. Sączu* za r. 1903. — Szczepanowski: Myśli z powodu poematu „Sen Jermaka". („Myśli o odrodzeniu narodowem". Lwów. 1903). — Chraniewicz: M. K. („Oczerki nowiejszej polskoj litieratury". Petersburg, 1904). — Pietrzycki: O liryce Konopnickiej kilka uwag, Lwów, 1907. — St. Maykowski: O chłopskim eposie Konopnickiej. *Bibl. Warsz.*, 1907, lip.-sierp. — Tarnowski o K. w „Hist. liter. pol.", VI, cz. 2, str. 465—78 —„Wiersz Konopnickiej. *Kur. Warsz.* 1908, nr. 28. (O cofnięciu przez Kon. wiersza „Posłom wielkop.). Bukowiński: Poetka idei. *Sfinks*, 1908, grudzień. — Jacimirskij: Nowiejszaja polskaja litieratura, 1908. — Orzeszkowa: „Prometeusz i Syzyf". („Nowele i szkice". 1921).— Gostomski: „Pan Balcer" Konopnickiej. *Książka*, 1910, nr. 9—10. — Kotarbiński O poem. M. K. „Pan Balcer w Brazylji". *Sfinks*. 1910, grudzień. — A. Strzelecki: Sądy i pisma krytyczne M. K. *Sfinks*, 1910, grudzień. — Nawroczyński: Poetka współczucia i nadziei. *Książka*, 1910, nr. 12. — Wł. Jabłonowski: M. K. *Gaz. Warsz.* 1910, nr. 275. — Belmont o K. jako nowelistce i psychologu. *Wolne Słowo*, 1910, nr. 74-81. — Belmont o K. jako poetce lirycznej: *Wolne Słowo*, 1910, nr. 106—109. — Kotarbiński: Demokratyzm Konopnickiej *Kur. Warsz.*, 1910, nr. 295—6. — Światowy: Tajemnica Konopnickiej. *Świat*, 1910, nr. 43.—*Tygodnik Ilustrowany* 1910, nr. 43 poświęcony Konopnickiej. Bukowiński: Duch wiekuiście młody. *Sfinks*, 1910, grudz. — Galle: Ideały etyczno-społeczne w twórczości M. Konopnickiej, *Sfinks* 1910, czerwiec. — J. Witek: Twórcy poromantyczni I. M. Konopnicka. Nowy Sącz, 1911. (Bez wartości). — Gostomski: Idea i artyzm w poezji Konopnickiej. *Bibl. Warsz.*, 1911, I, II. — Woroniecki: Pan Balcer w Brazylji. *Krytyka*, 1911.—Ciembroniewicz: Marja Konopnicka jako autorka dla dzieci. *Wychowanie w domu i szkole*, 1911. — Ciembroniewicz: Dzieci w utworach M. K. *Nowe tory*, 1911. — A. Mazanowski: M. Konopnicka. („Charakter. liter. pisarzy pol.") Złoczów, 1912. (*Bibl. Powsz.*).—Dicksteinówna: U trumny bojownicy światła. („Prometeusz-Paraklet". Warsz., 1913).—Dicksteinówna: Konopnicka wśród dzieci. (Tamże).— B. Górski: Dusza ludu w „Panu Balcerze". Warsz., 1914. — Tetmajer: Pieśń i czyn Konopnickiej. („Notatki literackie". Warsz., 1916). — L. S. K. (Korotyński): Gieneza „Pana Balcera w Brazylji". *Kur. Warsz.* 1916, nr. 51. (Art. ważny). — Kallenbach: M. Konopnicka. (Z powodu wydania zupełnego jej poezji). *Tyg. Ilustr.* 1917.— L. S. Korotyński: Miejsce urodzenia M. K-ej. *Słowo Polskie* (Włocł.) 1918, nr. 88 i *Kur. Warsz.*, 1918, nr. 179. — Horowiczowa: Suwałki nie „Sieniątki". *Kur.*

Warsz., 1918, nr. 187. — St. Demby: Metryka urodzenia Marji Konopnickiej. *Kur. Warsz.* 1918, nr. 192. — Petrażycka-Tomicka: Konopnicka w świetle własnych utworów. Kraków. 1920. — J. Dickstein-Wieleżyńska: Konopnicka. Warszawa. 1927. — Z. Bessażanka: Podłoże historyczno-społeczne poezji ludowej Lenartowicza i Konopnickiej. *Pam. Lit.* 1930.

11. EDWARD LUBOWSKI.

Ur. się w Krakowie, 18 kwietnia 1837 r., z o. Jakóba i m. Fryderyki (nazwiska nieznan.). Uczył się w domu i w szkole niższej do r. 1847. W r. 1847 wstąpił do gimn. św. Anny w Krakowie, które ukończył w r. 1855. W tymże roku wstąpił na wydz. prawny Uniw. Jagiell., który ukończył w r. 1859. W r. 1862 dr. praw. Wziął udział w powstaniu r. 1863, jako adjutant Langiewicza (podobno). W r. 1866 osiadł w Warszawie. Zmarł 16 (17) maja 1923 r. w Warszawie. (Pseud. Spiry djon, Bolej Krut).

Pierwszym znanym utworem Lubowskiego jest komedja „Pewność siebie“ z r. 1858. Jako literat debiutował w l. 1860—62 w krakowskiem piśmie *Niewiasta*; drukował tu komedję „Przywyczki“ (1860) i nowele. W r. 1863 wystawiono jego komedję „Karjery“; ogłosił powieści „Wierzące dusze“ (Kraków 1864) i „Silni i słabi“ (1865).

W Warszawie został współpracownikiem w wielu pismach; głównie w *Kłosach* (w latach 1865—77 pisze tu m. i. feljetony p. n. „Pokłosie“) i w *Bibljotece Warszawskiej*; w *Bluszczu* pisze w l. 1866—79 recenzje teatralne (później w *Tyg. Ilustr.* (w l. 1879—98). W r. 1872 ogł. w *Kłosach* słynny artykuł przeciwko *Przeglądowi Tygodniowemu*.

Komedje:

a) „Ubodzy w salonie“, napis. w 1867.
b) „Żyd“ (1868), dram. społeczny. (Warsz., 1869).
c) „Nietoperze“ 1875.
d) „Gonitwy“ (1874) druk. 1876.
e) „Przesądy“ druk. 1876.
f) „Pogodzeni z losem“, druk. 1878.
g) „Sąd honorowy“. (Wilno. 1880).
h) „Jacuś“. 1884.
i) „Osaczony“ (1886).
k) „My się kochamy“ (1886) niedruk.
l) „Przyjaciółka żon“. 1890.
m) „Bawidełko“. 1892.
n) „Monsieur Blaise“. (1892) niedruk.

o) „Królewicz". 1896.
p) „Mankiet". (Warsz., 1896).
r) „Światowe rozrywki", pis. 1899, i inne.

Powieści:

a) „Aktorka" Warsz, 1871.
b) „Na pochyłości" 1874.
c) „Cichy Janek i głośny Franek" 1879.
d) „Takie wszystkie". (*Echo* 1883—4).
e) „Krok dalej". Warsz., 1885.
f) „Powieści niemoralne". Warsz., 1886.
g) „Kochanek Małgosi". Warsz., 1890, i inne.

Wspomnienia: a) „Luźne wspomnienia wychowańca Uniwersytetu Jagiellońskiego. *Tyg. Ilustr.* 1887, II; b) „Wspomnienie. *Tyg Ilustr.* 1899, I; c) „Ze wspomnień teatralnych". *Tyg. Ilustr.* 1896, I; d) „Z życia koleżeńskiego. *Kłosy.* 1878, I. — Pamiętniki w rękopisie.

Monografja: Ign. Schreiber: Twórczość dramatyczna Edwarda Lubowskiego. Kraków. 1929. = K. Kaszewski o „Nietoperzach". *Tyg. Ilustr.* 1875, I.—St. Krzemiński o „Nietoperzach" *Bluszcz.* 1875. — Chmielowski: Edw. Lub. („Nasza liter. dram". II). — Chmielowski o powieści „Krok dalej" w *Aten.* 1886, I. — Sienkiewicz: „Jacuś". *Słowo* 1882, nr. 291 (i w „Pismach zapomnian."). — Gawalewicz: E. L. *Tyg. Ilustr.* 1895. — Kraushar: Sylwetki literackie z niedawnej przeszłości („Kartki historyczne i literackie". 1894). — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. 1897. — Kotarbiński: E. L. *Świat.* 1922, nr. 12. — W. R. (Rabski): Jubileusz Lubowskiego. *Kur. Warsz.* 1922, nr. 85. — Szyjkowski: Dzieje komedji pol. w zarysie. — Lorentowicz o „Nietoperzach". („Dwadzieścia lat teatru". 1929).

12. ZYGMUNT SARNECKI.

Ur. się 20 listop. 1837 r. we wsi Hołodki pod Barem, na Podolu. Kształcił się najprzód prywatnie w Odessie, następnie w gimn. realnem w Warszawie (1852—58). W r. 1859 wyjechał do Francji i Włoch. W Paryżu chodził na wykłady w Sorbonie i w Collège de France. W r. 1862 ożenił się i osiadł na wsi w Lubelskiem (w majątku Bychawie). W l. 1863—66 przebywał we Włoszech i w Paryżu. W r. 1866 wrócił do kraju i osiadł w Bychawie. Straciwszy majątek, założył teatr w Lublinie; w r. 1871 objął dyrekcję teatru w Poznaniu. Osiadłszy w Warszawie został współpracownikiem *Wieku*; w l. 1877—82 redagował *Echo.* Potem przenosi się do Galicji. W l. 1888—94 redaguje w Krakowie dwutygodnik *Świat.* Zmarł 9 stycznia 1922 r. w Krakowie.

Na pole literackie wystąpił mając lat 19-cie, w r. 1856 w *Gaze-*

cie Codziennej, której w latach następnych przesyłał korespondencje z Francji i Włoch.

Z komedyj jego najcelniejsze:

„Zemsta pani hrabiny". (Napis. w 1867, przedst. w 1869).

„Febris aurea". (Pis. 1869, przedst. 1875).

„Dworacy niedoli". (Warsz. 1876).

„Słonecznik" (Krak. 1883).

„Urocze oczy". (Krak. 1893).

„Harde dusze". (1895).

„Szklana góra, baśń w 3 aktach". (Krak. 1897).

Dawniejsze swe komedje wyd. razem p. t. „Prace dramatyczne". I. (Warsz. 1880).

Powieści: „Różni ludzie". Nowele i obrazki, (Kraków 1883); „Owale i profile". (Lwów 1884; tu nb. nowelę „Pierwszy mój dramat"); „Nowelle". (Warsz. Krak. 1888); „Na ruinach" (Krak. 1890) „Nowele". (Złoczów. 1895); „Złote serce". 3 t. (Lwów. 1885).

Wydał też podręcznik „Historji literatury francuskiej". (Krak. 1897).

Chmielowski: Z. S. („Nasza liter. dramat. II; tu życiorys na autobiogr. oparty).— Rzętkowski: w *Echu muz.* 1885. — J. Mien: Sylwetki krakowskie. Kraków. 1888.— Chmielowski: ocena „Nowelli". *Aten.* 1889, I. — Chmielowski: Zarys najnowsz. liter. — Lubowski o S. w *Tyg. Ilustr.* 1894, I. — Szyjkowski: Dzieje komedji pol w zarysie. — Hösick: Z. S. (Wspomnienie pośmiertne). *Kur. Warsz.* 1922, nr. 11.

13. KAZIMIERZ ZALEWSKI.

Ur. 5 grud. 1849 w Płocku, z o. Stanisława, patrona trybunału, i Balbiny z Wołowskich. Uczęszczał do szkół w Płocku, w Siedlcach i w Warszawie. W r. 1864 wyjechał do Jadrynu w gub. Kazańskiej. W r. 1865 wstąpił do Szkoły Głównej, na wydz. filoz. a następnie prawny; studja ukończył w rosyj. uniw. warsz. w r. 1870. Jakiś czas był pomocnikiem sędziego śledczego (patron trybun. cywil. i adwokat przysięgły w Warszawie). Porzuciwszy karjerę sądową, zaczął w r. 1875. wydawać i redagować *Wiek* (do r. 1878). Przez dłuższy czas pisywał krytyki teatralne w *Kurjerze Warszawskim* (od r. 1889). Zmarł 11 stycz. 1919 r. w Warszawie.

Jako autor dramatyczny wystąpił z jednoaktówką „Bez posagu" w 1869 r. (W tym samym roku druk. w *Tyg. Ilustr.* (nr. 85) pierwszy swój utwór wierszowany p. t. „Konkurs ptaków").

Komedje:

a) „Z postępem". Warsz. 1874.

b) „Wycieczka zagranicę". Warsz. 1872.
c) „Przed ślubem". Warsz. 1876.
d) „Spudłowali". Warsz. 1878.
e) „Złe ziarno". Warsz. 1877.
f) „Pani podkomorzyna" Warsz. 1880.
g) „Górą nasi". Kraków. 1885.
h) „Friebe". Warsz. 1885.
i) „Nasi zięciowie". Warsz. 1886.
k) „Małżeństwo Apfel". Warsz. 1887.
l) „Prawa serca". Warsz. 1893.
m) „Jak myślicie". Warsz. 1894.

Ogł. też parę powieści: („Syn przemytnika". Warsz. 1884; „W walce z losem". W. 1889; „Miś". W. 1891, pod pseud. Jerzy Myriel). Tłumaczył Moliera.

KRAUSHAR: Sylwetki literackie z niedawnej przeszłości („Kartki histor. i liter." 1894). — Art. w *Tyg. Ilustr.* 1894, nr. 10. — (W. PRZYBOROWSKI): Stara i młoda prasa. 1897. — „Kurjer Warszawski". Książka jubileuszowa. 1896, str. 164—5 — CHMIELOWSKI: Kaz. Zalewski („Nasza liter. dramat.", II). — WŁ. RABSKI: Kaz. Zalewski. *Kur. Warsz.* 1919, nr. 13. — SZYJKOWSKI: Dzieje komedji pol. w zarysie.— LORENTOWICZ: K. Z. Dla rubla. Górą nasi. Małżeństwo Apfel. Pani podkomorzyna. („Dwadzieścia lat teatru". Warsz. 1929).

14. WINCENTY RAPACKI.

Ur. 22 stycznia 1840 r. w Lipnie, w ziemi Płockiej. Znakomity artysta dramatyczny. Zmarł 12 stycznia 1924 r. w Warszawie.

Dramaturg i powieściopisarz.

Dramaty:

a) „Wit Stwosz". Warsz. 1875.
b) „Mikołaj Kopernik" Warsz. 1876.
c) „Figlik Stańczyka". Obrazek dram. Warsz. 1876.
d) „Mazur Czart". 1877, (*Aten*).
e) „Maćko Borkowic". 1878.
f) „Pro honore domus". 1880.
g) „Odsiecz Wiednia". Warsz. 1883.
h) „Odbijanego". Kom. Warsz. 1888.
i) „Bogusławski i jego scena". Kom. Warsz. 1888.
k) „Histrjoni". Warsz. 1892.
l) „Starosta Wilczek". (Wiek).

W rękopisie dramat "Herszt".

Powieści: „Grzechy królewskie". Warsz. 1885. — „Do światła". Krak. 1887, — „Hanza". Warsz. 1890. (Nowe wyd. 1912). — „Histrioni". Krak. 1906. — „Trefniś". Nowele. Warsz. 1890. — „Król Husytów". 1913. — „Obrazki z przeszłości". 1912. — „Czarny dwór", nowele. 1923.

„Około teatru". Szkice, obrazki, wspomnienia. Krak. 1905. — „Sto lat sceny polskiej w Warszawie. Warsz. 1925. — "Z moich wspomnień". *Kur. Warsz.* ?.

Artykuły w *Echu teatraln.*, w *Kur. Warsz.*

CHMIELOWSKI: W. R. („Nasza liter. dram." II). — CHMIELOWSKI: Debiuty powieściopisarskie z r. 1885. („Nasi powieściopisarze", II, str. 483–6).—Tenże w „Zarys najnow. liter. pol." — SZYJKOWSKI: Dzieje nowoż. trag. pol. — Tenże: Dzieje komedji pol. w zarysie. — HÖSICK: Wspomnienia Rapackiego *Kur. Warsz.* 1924, nr. 13. — KOTARBIŃSKI: Ś. p. Wincenty Rapacki. (Wspomn. pośm.). *Kur. Warsz.* 1924, nr. 14. — KOTARBIŃSKI: W. R. *Scena polska.* 1924. — LORENTOWICZ: W. R. („Dwadzieścia lat teatru". 1929).

15. BRONISŁAW GRABOWSKI.

Ur. 19 (czy 9) września 1841 w Kaliszu. Uczył się w gimn. w Piotrkowie, które ukończył w r. 1857; następnie w uniw. Petersburskim i w Szkole Głównej w Warszawie (1862–67), którą ukończył ze stopniem magistra nauk filologicznych. Był następnie nauczycielem gimn. w Warszawie (1866–72), w Częstochowie (1872—98) i w progimnazjum w Pińczowie (1898—1900). Zmarł 23 grudnia 1900 r. w Pińczowie.

Oprócz studjów z dziejów, literatury i życia Słowian i przekładow poetów słowiańskich, oraz poezyj, komedyj i nowel, napisał następ. dramaty:

„Mściwój i Swanhilda". Warsz. 1876.
„Syn Margrafa". Warsz. 1880. (*Bibl. Warsz.*).
„Królewicz Marko". Warsz. 1880. (*Tyg. Ilustr*).
„Domna Rozanda". Kraków. 1889.
„Boruta". Kraków. 1890.
„Jadwiga Tarłówna". Warsz. 1899.
„Prorokini"... Kraków. 1900.
„Krzysztofor. Tragikomedja żakowska". Kraków. 1900.

Spis prac Grabowskiego zupełny podany w „Księdze pamiątk. zjazdu wychowańców Szkoły Głównej". (Warsz. 1914). Str. 101—103.

CHMIELOWSKI: B. G. („Nasza literat. dramat." II). — Tenże w Zarysie najnow. liter. — MATUSZEWSKI o „Borucie" w „Djabeł w poezji", str. 250–251. — H. UŁA-

SZYN: Bronisław Grabowski: Kraków. 1901. — A. ČERNÝ o Br. Grab. w *Slovansky Přehled.* 1901. — B. LUTOMSKI: Na opróżnionem stanowisku. *Gaz. Pol.* 1901, nr. 30—32. — B. VYDRA: Bronislav Grabowski a Slované. *Slovanský Přehled.* 1931.

16. DANJEL ZGLIŃSKI

(Właśc. nazw. Freudenson).

Ur. w r. 1847. Gimn. w Warszawie, uniw. w Lipsku, gdzie doktoryzował się na podstawie rozprawy: „Von dem Geiste der polnischen Dichtkunst in der ersten Hälfte des XIX Jahrhund.".

Rozpoczął pracę literacką ok. r. 1870, w *Przegl. Tygodn.*, gdzei pisywał sprawozdania teatralne. Następnie pomieszczał prace swe w *Gaz. Warsz.*, *Tyg. Ilustr.*, *Bluszczu*, *Wędrowcu*, *Kur. Warsz.*

Jest autorem m. in. szeregu utworów dramatycznych, jak: „Ricardo" (1874), komedji: „U wspólnego stołu", djalogu: „Poezja i prawda", sztuki, wyróżnionej na konkursie: „Jakób Warka" (1893), „Szantaż" (1896).

„Humor w Panu Tadeuszu". Warsz., 1883. Wyd. 2. Warsz., 1898.
„Impertynencje i paradoksy". Warsz., 1911.
„Wszechmoc wyobraźni twórczej". Warsz., 1911 i inne utwory.

(W. PRZYBOROWSKI): Stara i młoda prasa. str. 128. — Z.D. (Dębicki). Daniel Zgliński. (W 60-lecie pracy literackiej). *Kur. Warsz.* 1929, nr. 314.

17. MIROSŁAW DOBRZAŃSKI.

Ur. 26 lutego 1848 r. w Puławach; kształcił się w Piotrkowie (do r. 1866), Studja prawne w Szkole Głównej w Warszawie ukończył w r. 1869. Od r. 1871 gospodarował. Około r. 1875 osiadł w Piotrkowie. Od r. 1878 przez lat 30 (do r. 1910) wydaje *Tydzień piotrkowski.* Zmarł w początku grudnia 1914 r. w Piotrkowie. Poeta i dziennikarz.

Pierwsze poezje swoje druk. w *Kłosach.*

Osobno ogł.: „Wstępne akordy". (Warsz., 1871), „Poezje". (Kraków, 1879) i „Pusta noc" (Warsz.-Kraków, 1909). Nadto przekład „Cyganów" Puszkina. (Warsz., 1881).

TYSZYŃSKI o „Wstępnych akordach" („Pisma kryt." II; przedtem w *Bibl. Warsz.* 1871).

18. FELIKS SZOBER.

Ur. ok 1846 r. Zm. w sierpniu 1879 r. w Warszawie. Artysta dramatyczny i komedjopisarz.

Najpopularniejszym jego utworem była krotochwila ludowa „Podróż po Warszawie". Wiersze jego i artykuły rozproszone po czasopismach. Popularna wśród młodzieży „Hiszpańska ballada" (w „Kalendarzu Muchy" na rok 1881).

St. M. Rzętkowski: Fel. Szober. *Tyg. Ilustr.* 1879, II.

19. ZOFJA MELLEROWA.

Z domu Vergi, z greckiej rodziny przemysłowców. Ur. w r. 1848 w Warszawie i tu się uczyła. Była żoną Jana Mellera, dyrektora chórów opery warszawskiej. Zmarła 30 stycznia 1909 r. Komedjopisarka. Debiutowała jako autorka w r. 1872.

Główny utwory: „Fałszywe blaski" (1876) i z Galasiewiczem napisane: „Chata za wsią", „Dziewczyna z chaty za wsią", „Zołzikiewicz", Wyd. zbior.: „Komedje i djalogi". Warsz., 1911.

Napisała też powieść p. t. „Grochowe wianki", druk. w *Opiekunie domowym*, 1874.

Chmielowski: Udział kobiet w literaturze dramatycznej. („Nasza liter. dram." II). — J. Kotarbiński: Zofja Mellerowa (Wspomnienie pośmiertne). *Kur. Warsz.* 1909, nr. z d. 1 lutego. — C. Walewska: w przedm. do „Komedyj i djalogów" (1911).

20. JAN GALASIEWICZ.

Właściwe nazwisko *Golos*. Ur. w r. 1848 (czy 1849) jako syn gospodarza we wsi Przeginia Duchowna, w Krakowskiem. Po ukończeniu czterech klas w gimn. św. Anny w Krakowie, rozpoczął zawód aktorski; występował na scenach poznańskiej (1869—75), krakowskiej (1875—80) i warszawskiej (od r. 1880). Po r. 1890 wskutek amputacji nogi, porzucił scenę i został kasjerem Teatru Małego. Zmarł 16 marca 1911 r, w Warszawie.

Z utworów jego dramatycznych grane były:

a) „Czartowska ława". Warsz., 1880.

b) „Wspólne winy". Warsz., 1882.

c) „Ciarachy".

d) „Chata za wsią i

e) „Dziewczyna z chaty za wsią", obie do spółki z Z. Mellerową.

Szkice z Krakowskiego ogł. w *Wędrowcu*.

Sienkiewicz: „Wspólne winy". *Słowo* 1882. nr. 168. (Przedruk w „Pismach zapomn.")

21. WŁODZIMIERZ WYSOCKI.

Ur. w r. 1846 w Romanowie na Wołyniu. Kształcił się w gimn. w Żytomierzu. Fotograf w Kijowie. Zmarł 11 sierpnia 1894 r. w Kijowie. Poeta.

Osobno ogłosił:

„Wszyscy za jednego". Kijów, 1882. Wyd. 3. 1886; wyd. 4, 1898.
„Zaklęta łza", ballada. „Nowe Dziady". Kijów, 1884.
„Laszka". Kijów, 1883. Wyd. 3. 1894.
„Oksana". Kijów, 1891.
„Bocian. Dwie legendy". Kijów, 1894.
„Las". Kijów, 1885.
„Satyry i Bajki". Kijów. (Odessa), 1894.

Nadto ogł.: „Bisio. Gawęda wesoła, w dni słotne do czytania nader pożyteczna". (*Prawda*, 1887). „Na odpuście". (*Prawda*, 1888).

Rawita Gawroński: Poezje Włodzimierza Wysockiego. Lwów. 1886. (Odb. z *Przegl. Społeczn.*). — Chmielowski: Włodz. Wys. („Współcz. poeci polscy." 1895). — Chmielowski: Zarys najnowszej liter. pol. 1898. — J. Baudouin de Courtenay: Cenzurnyja miełoczi. Kraków. 1898. (Po rosyjsku). — Zdziarski: Pierwiastek ludowy w poezji pol. str. 482—488.

22. ZOFJA TRZESZCZKOWSKA
(Pseud. Adam M-ski).

Z Mańkowskich. Ur. się w r. 1847 w Drohowicy (pow. słucki) w Mińszczyźnie, z ojca Adama i Michaliny z Rajeckich. Kształciła się w Warszawie. Wyszła za wojskowego, Wacława Trzeszczkowskiego. Zmarła 7 paźdz. 1911 r. w Wilnie.

Utwory swoje poetyckie pomieszczała w *Tygodniku Ilustrowanym*, w *Życiu* (warsz.), w *Prawdzie*, w *Ateneum* („Posąg" 1891 i 1893); nie są jeszcze zebrane (np. „Przebrzmiałe akordy", „Pieśni Drohowickie..").

Z utworów oryginalnych wyszedł osobno poemat „Jeden z wielu". Kraków, 1890.

Piękne są jej przekłady: „Kwiatów grzechu" Baudelaire'a (1894), „Luzjad" Camoensa (Warsz., 1890), Lamartine'a „Jocelyna" i „Ostatniej pieśni Childe Harolda", „Mireio" Mistrala, i inne.

Chmielowski: Współcześni poeci polscy" (1895). — Chmielowski: Najnowsze prądy w poezji naszej". (1911). Str. 43—47. — Feldman: w Piśm. pol. (1905)

i w Współcz. liter. pol. — Art. niepodpis., Ś. p. Adam M-ski (Zofja Trzeszczkowska). *Kur. Warsz.* 1911, nr. 287. — T. Kończyc: Syrokomla i młoda poetka. *Bluszcz.* 1917, nr. 5—6.

23. STANISŁAW GRUDZIŃSKI.

Ur. się w r. 1851 w Wodzianikach (pow. zwinogrodzki) na Ukrainie, z o. Kazimierza i Marji z Sokołowskich. Uczył się w Kijowie i w uniw. Krakowskim. Z Krakowa przeniósł się do Lwowa, w r. 1877 do Warszawy. Zmarł 3 czerwca 1884 r. w Warszawie. Poeta i powieściopisarz.

Pierwszy jego utwór: „Idealista". Kraków, 1871.

Poczem nastąpiły:

„Marzenia i piosnki". Kraków, 1872.

„Poezje". Kraków, 1873 i Warszawa, 1883.

„Dwie mogiły". 1879. Poemat.

Powieści: „Łokciem i miarką". (Warszawa, 1879). — „Pod szczęśliwą gwiazdą". (Warszawa, 1880). — „Powieści Ukraińskie". (Warszawa, 1880). — „Wbrew opinji". (Warszawa, 1882). — „Żona artysty". (*Kłosy*, 1885). — „Nowele". (Warszawa, 1886).

Chmielowski: Współcześni poeci polscy: (1895). — Zdziarski: Stan. Grudziński. („Pierwiastek ludowy w poezji pol. XIX w." Str. 476—8).

24. KAZIMIERZ GLIŃSKI.

Ur. się w r. 1850 w Wasylówce, w Kijowszczyznie. Uczył się w Berdyczowie i w uniw. Krakowskim. Przebywał czas jakiś w Żytomierzu; wreszcie osiadł w Warszawie. Zmarł 1 stycznia 1920 r. w Warszawie.

Pierwsze utwory druk. w *Kalinie* (krak.) i w *Strzesze* (lwow.) w l. 1868—69.

„Wiersz na pamiątkę czci, jaką cały naród polski otoczył zwłoki wielkiego króla i prawodawcy Kazimierza, ostatniego z rodu Piastów. Kraków, 1869.

Poeta — dramaturg i epik.

Dramaty: „Anna Firlejówna" (1885 w *Życiu*); „Almanzor" (*Aten.* 1889); oba dramaty osobno p. t. „Dramaty". (Warsz., 1893); — „Król Bolesław Śmiały". (Kraków, 1896); — „Dwie moce, tragedja piastowska". (Warsz., 1900); — „Z walk życia". (Warsz., 1891); — „Żydzi" (Warsz., 1901) i inne.

„Poezje". Warsz., 1893, wyd. 2. 1901.
„Wybór poezyj." Warsz. (Krak.), 1900.
„Ballady i powieści". Warsz., 1901.
„Spiżowe dźwięki", sonety. Kraków, 1902.
„Królewska pieśń", poemat. Warsz., 1907.
Powieści: „Czarodziejka". (Warsz., 1890). — „Psia budka". (Warsz., 1883). — „Kwiaty bez woni". (Warsz., 1894), „Budowniczy szczęścia" (Warsz., 1895). — „Tarantula". (Warsz., 1896). — „Klęska". (Warsz.-Krak., 1897). — „Z zakutego grodu". (Warsz., 1892). — „Splątane nici. Szkice i obrazki". (Wasz., 1893). — „Pan Filip z Konopi". (1902), „Cecora." (1902).—„W Babinie". (1903.)—„Boruta". (1903). I wiele innych.

Chmielowski: K. G. („Współcześni poeci polscy". 1895). Chmielowski: Dramaty Kazimierza Glińskiego. („Nasza liter. dramat. II). — Zdziarski: Pierwiastek ludowy w poezji pol. str. 481. — W. Wolski: K. G. („Wzloty na Parnas". Warsz. 1901). — Rabski o „Żydach" w *Książce*. 1902. — Gostomski o „Spiżowych dźwiękach" w *Książce* 1902. — A. E. Balicki: Bolesław Śmiały w poezji polskiej. (1905). Str. 137—142. — Chrzanowski: Królewska pieśń. *Dzwon Polski*. 1906, nr. 125, Dod. świąteczny. — Szyjkowski: Dzieje nowoż. tragedji pol. Typ. Szekspirowski.

25. JÓZEF STANISŁAW WIERZBICKI.

Ur. 12 lutego 1853 r. w Henrykówce, w Mohylowszczyźnie. Gimn. w Kamieńcu Podolskim, uniw. w Kijowie, na wydz. prawnym. Adwokat w Mińsku.

Wystąpił ok. r. 1873.

Utwory swe ogłaszał w *Kłosach*, *Tyg. Ilustr.*, *Życiu*, *Głosie*, *Prawdzie* i w inn. pismach.

Osobno wydał:

a) „Z życia". Dram. 1880.
b) „Poezje". 2 t. Warsz., 1882—4.
c) „Hanka". Powieść podolska. Kraków, 1888.
d) „Zosia". Warsz. (Krak.), 1890.
e) „Rajgrodzki". 1890. Poem.
f) „Poezje". 1894.
g) „O brzasku". Mińsk (Krak. 1898.
h) „Rapsody". 1901.
i) „Księga sonetów". Warszawa (Krak.) 1922.

Chmielowski: Współcześni poeci polscy. Str. 404-409. — A. Potocki: J. St. Wierzbicki. („Szkice i wraż. liter.", przedtem w *Głosie* 1896). — Zziechowski: Tetmajer i J. S. Wierzbicki. („Szkice liter." 1900). — Zdziarski: Pierwiastek lud. Str. 488—491. — Feldman: Piśm. pol. II (1905). — T. Grabowski: Poezja pol. po r. 1863. Str. 218—9.

26. CZESŁAW JANKOWSKI
(Pseud. Czesław).

Ur. 9 grudnia 1857 r. w Polanach (pow. oszmiański) na Litwie, z o. Karola i Wandy z Benisławskich. Uczył się w niemieckiem gimnazjum w Mitawie, następnie w uniw. w Warszawie i Krakowie. W r. 1879 poświęcił się dziennikarstwu w Warszawie; w r. 1882 należał do składu redakcji *Kurjera Warszawskiego*, potem *Kurjera Codziennego*; w r. 1904 był sekretarzem redakcji petersburskiego *Kraju*; w l. 1906—7 redagował *Kurjer Litewski* w Wilnie; w r. 1920 krótko *Tygodnik Wileński*; był też współpracownikiem *Słowa* wileńskiego. Był posłem do I Dumy. Zmarł 6 paźdz. 1929 r. w Wilnie. Poeta i świetny feljetonista.

Na pole literackie wystąpił w r. 1876 (z wierszem w *Bies. Liter*).
„Poezje". I. Warszawa (Kraków) 1879; II t. 1881, III t. 1884.
„Z pieśni Litwina". Kraków, 1881.
„Capriccio". Kraków, 1889.
„Rymów nieco". Kraków, 1892.
Prozą:
„Arabeski". Warsz., 1884.
„Z notatek turysty". Warsz., 1892.
„Po Europie". Kartki z podróży. Warsz., 1893.
„Powiat Oszmiański". 4 części. Petersburg (Kraków). 1896—1900.
„Sześćset lat stosunków polsko-pruskich". Wilno, 1902.
„Wspomnienia". Warsz., 1904.
„Na marginesie literatury". Kraków, 1905. (Zbiór artykułów, wspomnień i poezyj).
„Z czeczotkowej szkatułki". Wilno, 1926. (Wspomnienia).
Wydał nadto:
„Sylwetki poetów. R. Baumbach, J. W. Scheffel". Warsz. 1891.
„Wybór poezyj". Warsz. (Kraków), 1897.
„Korespondencja Radziwiłła Panie Kochanku". 1898.

Chmielowski: Czesław Jankowski. („Współcześni poeci polscy. 1895). — Feldman: Piśm enn. pol. (1905), I.—Z. Dębicki: Pięćdziesięciolecie pracy pisarskiej. *Kur. Warsz.* 1926, nr. 270. — Dębicki: Ś. p. Czesław Jankowski. *Kur. Warsz.* 1929, nr. 275.

27. MICHAŁ KOROWAY-METELICKI.

Ur. w r. 1855, w Jarowem, w Kijowszczyznie. Gimn. ukończył w Połtawie, uniw. w Warszawie, na wydz. prawnym. Czas jakiś urzę-

dował w sądownictwie (w Radomiu i Warszawie). Zmarł 9 stycznia 1891 r. Poeta.

Pisywał do *Przegl. Tyg.* i do *Kraju*.

„Poezje" w wyd. zbior. wyszły w Krakowie, w r. 1893.

Przełożył „Demona" Lermontowa. (Warsz., 1889).

CHMIELOWSKI: Współcz. poeci polscy, str. 353—7.

28. KAZIMIERZ LASKOWSKI

(Pseud. El).

Ur. 1861 w Kieleckiem, z ojca Tomasza i Walerji z Rakowskich. Kształcił się w Krakowie i w Niemczech; poczem osiadł na wsi, w powiecie jędrzejowskim. W r. 1892 zamieszkał w Warszawie. Zmarł 29 stycznia 1913 r. w Warszawie. Poeta, powieściopisarz i dramaturg.

W r. 1883 zaczął pisywać do *Kolców*, pod pseud. Nie-Jadam, a około r. 1888 do *Muchy*.

Wyd. zbior. utworów poetyckich:

„Wiersze i śpiewki". 1901. (*Bibl. dzieł wybor.*).

„Z chłopskiej piersi". 1901—2.

„Z rapsodów wolności". Z przedmową K. Tetmajera. Warsz. 1907.

„Wybór poezji". Z przedmową K. Tetmajera. 6 t. Warsz. 1909.

„Pogrzeb". Warsz. 1902.

„Melodje". Kraków. 1903.

ZDZIARSKI: Pierwiastek ludowy... Str. 513—515.—FELDMAN: Piśmienn. pol. wyd. 3. (1905). — GOSTOMSKI o Laskowskim w *Książce* 1909, nr. 11. — WŁ. BUCHNER: Ze wspomnień o Elu. *Goniec.* 1913, nr. z d. 16 lutego. — WŁ. B. (Bukowiński:) Kazimierz Laskowski. Wspomnienie pozgonne. *Sfinks.* 1913, styczeń.

29. JÓZEF ŁABUŃSKI.

(Właść. nazw. Żerbiłło).

Ur. w r. 1852 w Saratowie. Kształcił się w Rydze i w uniw. Petersburskim, na wydz. prawnym. Sędzia pokoju w Lublinie. Był zesłany do gub. jekaterynosławskiej. Wrócił do Warszawy w r. 1918. Zmarł 17 lutego 1922 r. w Warszawie. Dramaturg.

Ogł. dramaty:

a) „Agrypina". Warsz. 1886.

b) „Ziemowit". Warsz. 1887.

c) „Bolko Szczodry". Warsz. 1893.

Przełożył z łaciny „Kronikę Janka z Czarnkowa". (Warsz. 1905).

CHMIELOWSKI: Józ. Łabuński. („Nasza liter. dramat." II). — „Puścizna pośmiertna Józefa Żerbiłło-Łabuńskiego". *Przegl. Bibliograf.* 1924, nr. 21.

30. STANISŁAW KOZŁOWSKI.

Ur. się w Warszawie, w r. 1860. Kształcił się w Warszawie i na politechnice w Rydze. W Warszawie poświęcał się pracy pedagogicznej i był pracownikiem w Towarzystwie ubezpieczeń „Przezorność". Zmarł samobójczo 2 stycz. 1922 r. w Nałęczowie.

Dramaturg. Z pierwszym utworem dramatycznym wystąpił w r. 1887.

„Albert wójt krakowski". Warsz. 1887.

„Esterka". Warsz. 1897.

„Turniej". 1897.

„Taboryci".

„Djana". Komedja obyczajowa. Warsz. 1901.

„Luminarz" (1903). — „Reduta". (1903).

„Pod okrętem". (1904). — „Pochodnia". Warsz. (1907). — „Komandor"· (1905). — „Złota kaczka, baśń sceniczna". (1911). — „Jeniec Napoleona". (1913). — „Medal 3-go maja", sztuczka w 3 aktach. (1916). — „Serwis galowy". (1917). — „Polka z Ameryki". — „Misjonarz". (1918). „Rotmistrz von Waldeck". (1919) — i inne.

Chmielowski: Nasza liter. dramatyczna. II. — T. Grabowski; Poezja polska po r. 1863. Str. 222—226. — W. R. (Rabski): Stan. Kozłowski. (Wspomnienie pośmiertne). *Kur. Warsz.* 1922, nr. 4. — J. Kotarbiński: Tragedje autorów. *Kur. Warsz.* 1922, nr. 68. (Toż w „Ze świata ułudy"). — Lorentowicz: „Dwadzieścia lat teatru". 1929.

31. ARTUR OPPMAN.

(Pseud. O r—O t).

Ur. 14 sierp. (czy wrześn.) 1867 r. w Warszawie, z ojca Artura i matki z domu Sierosławskiej. Kształcił się w gimn. w Warszawie, w szkole handlowej Kronenberga, i w uniwers. w Krakowie. Pułkownik wojsk polskich. W l. 1901—1905 był redaktorem *Wędrowca*, następnie współredaktorem *Tygodnika Ilustrowanego* (1905—20), od r. 1921, przez lat kilka, *Żołnierza polskiego.*

Pierwsze swe utwory poetyckie ogłosił w l. 1883—85, w *Dzienniku dla wszystkich, Kurjerze Warszawskim i* w *Świcie.*

„Poezje". Warszawa. 1889.

„Na obcej ziemi". Warsz. 1891.

„Ze Starego Miasta". Ser. I. Typy z zaułków. Kraków, 1893. — P. t. „Stare Miasto". Wyd. 3. Warszawa 1906. Wyd. nowe t. 1926.

„Pieśni". Warsz. 1894.

„Wiosenne kwiecie". Nowe poezje. Warsz. 1896.

„Nala". Poemat. Warsz. 1896.

„Kronika mieszczańska o Malchrze Gąsce, rajcy warszawskim, o pięknej Zofce, córce Gąskowej, i o piórkosie z Francjej historja wielce żałosna". Warsz. 1903. — Nowe wyd. 1922.

„Monologi i deklamacje" (z raptularza Zagłoby). Warsz. 1903.

„Pieśni o sławie". Warsz. 1917. — Wyd. nowe. 1927.

„Kronika mieszczańska Imćp. Barwinków"... Warsz. 1922.

„Hymn wolności". Warsz. 1925.

„Moja Warszawa". Obrazki z niedawnych lat". Warsz. 1929.

Wyd. zbior: Poezje. Tom I. Stare Miasto. Warsz. 1926. Tom III. Pieśni o sławie. W. 1927. (Tom II nie wyszedł). Wybór poezyj. Warsz. 1900.

„Lećcie pieśni". Poezje wybrane. Warsz. 1897.

„Poezje". Warsz. 1903. (*Bibl. dzieł wybor.*).

Pozatem ogłosił wiele książek dla dzieci, przeważnie wierszem napisanych.

CHMIELOWSKI: Współcześni poeci polscy. Str. 477—483. — ZDZIARSKI: Pierwiastek ludowy w poezji pol., str. 512. — STEN: Pisarze polscy. 1903. — WŁ. JABŁONOWSKI: Or-Ot (Artur Oppman). *Tyg. Ilustr.* 1900, nr. 33. — GOSTOMSKI o „Poezjach" i „Kronice mieszczańskiej". *Książka* 1903, nr. 8. — FELDMAN: Piśmienn. pol. (1905), II. — KOTARBIŃSKI: Poeta pamiątek. *Kur. Warsz.* 1908, nr. 293 — KONOPNICKA: O pieśni Or-Ota. *Kur. Warsz.* 1909, nr. 52 (z 21 lutego). — DĘBICKI: „Stare Miasto" Or Ota. *Kur. Warsz.* 1926, nr. 63. — DĘBICKI: Artur Oppman. („Portrety". I).

32. JÓZEF JANKOWSKI.

Ur. się w r. 1865 we wsi Wiśniewo (pow. siedlecki). Gimn. w Łomży, uniw. w Warszawie. W l. 1896—1900 był kierownikiem *Kurjera Świątecznego*. Poeta.

Ogł. m. i.:

a) „Staccato". 1892.

b) „Poezje". 1894.

c) „Lalka". 1896. Poem. Kilka wydań.

d) „Rytmy i rymy". 1898.

e) „Zwrotki". 1904.

f) „Skoczek". 1904. Poem.

g) „Z serji lirycznej". 1905.

h) „Kesa". Warsz. 1910. Zbiór utworów dram. i nowel.

i) „Poezje“. Warsz. 1910.

Tłumaczył Heinego. Ostatniemi czasy zajął się Hoene-Wrońskim i wydał kilka tłumaczeń jego dzieł.

A. POTOCKI: Pol. liter. współcz. — GOSTOMSKI o zbiorze „Kesa“ w *Książce* 1910, nr. 11. — GOSTOMSKI o „Poezjach“. *Książka.* 1911, nr. 11.

33. WACŁAW WOLSKI.

Ur. ok. 1867 r. w Płocku. Gimn. tamże; uniw. w Warszawie, na wydz. prawnym. Zmarł 6 kwietnia 1928 r. w Warszawie. Poeta.

Poezje swoje ogł. w *Przegl. Tyg.*, *Głosie*, *Tyg. Ilustr.*, *Chimerze*, *Sfinksie*. (Tu m. i. poem. „Wczasy Kosowskie“, 1910, lip.—wrześ.), w *Robotniku*. (Tu „Chlaśnięcia“ oraz prozą „Wyloty na marzenie“).

Osobno ogłosił:

a) „Burza“. 1891—2.

b) „Wzloty na Parnas“. Profile duchowe poetów współczesnych. Warsz. 1902.

c) „Nieznanym“. Poezje. Warsz. 1902. (Poezje z l. 1892—1902).

d) „Powieść tajemna“. Poezje. Kraków, 1908.

e) „Ballady tatrzańskie“. Kraków. 1908.

f) „Arcana“. Warsz. 1911.

g) „Mare tenebrarum“. Warsz. 1912.

GOSTOMSKI o „Nieznanym“ *Książka.* 1903, nr. 6. — Tenże o „Pow. tajemn.“ *Książka.* 1908, nr. 7. — Tenże o „Ball. tatrzańskich“. *Książka.* 1908, nr. 8. — A. POTOCKI: Pol. liter. współcz. II, 87—88, i indziej. — GOSTOMSKI o „Mare tenebrarum“. *Książka.* 1913, nr. 3. — FELDMAN: Współcz. liter. pol. (1918).

34. ZDZISŁAW DĘBICKI. Zob. wyżej, str. 77.

35. WŁADYSŁAW BUKOWIŃSKI.
(Pseud. Selim).

Ur. się 4 lutego 1871 r. we wsi Święcica (pow. sandomierski). Gimn. w Radomiu, uniw. w Warszawie, na wydz. prawnym. Zmarł 17 czerwca 1927 r. Poeta.

Pisał do *Prawdy*, *Przegl. Tygodn.*, *Głosu*, *Tyg. Ilustr.* i innych pism. Od r. 1908—1913 redagował miesięcznik *Sfinks*.

Osobno ogłosił:

a) „Z marzeń i życia“. 1898.

b) „Nowy zeszyt“. Warszawa. 1901.

c) „Na greckiej fali“. Warsz. 1906. Poemat.

d) „Echa". Poemat. Warsz. 1910.
e) „Na przełomie". 1912.

Gostomski o Nowym zeszycie". *Książka*. 1901, nr. 11. — Gostomski o „Na greckiej fali" i „Echach". *Książka*. 1911, nr. 5.

36. ELIZA ORZESZKOWA.

Właściwie Elżbieta. Ur. się 25 maja 1841 r. w Milkowszczyznie (około Grodna), z o. Benedykta Pawłowskiego, prezesa sądu grodzieńskiego, i Franciszki z Kamieńskich. W l. 1852—7 uczyła się na pensji pp. Sakramentek w Warszawie. Mając lat niespełna 16-cie poślubiła (1858) Piotra Orzeszkę i osiadła w majątku męża, Ludwinowie w Kobryńskiem. Po wygnaniu męża wróciła w r. 1864 do Milkowszczyzny. Później osiadła w Grodnie. Po śmierci pierwszego męża, poślubiła w r. 1894 Stanisława Nahorskiego. W l. 1880—82 prowadziła w Wilnie wydawnictwo dzieł różnorodnych w duchu postępowym. Zm. 18 maja 1910 r. w Grodnie.

Pierwociny: Fragmenty z l. 1860—1865 ogłoszono w nr. 23 *Tyg. Ilustr.*, 1910. Pierwszy jej utwór powieściowy p. t. „Obrazek z lat głodowych", druk. był w *Tygodniku Ilustrowanym* z r. 1866. (W tymże roczniku *Tyg. Ilustr.* pomieściła dwa wiersze: „Tęsknota" i „Kwiat i kobieta"). Potem nastąpiły powieści: „Ostatnia miłość" *(Gaz. Pol.*, 1866; osobno. Warsz., 1868). „W klatce" (*Tyg. Ilustr.*, 1867; osobno, Warsz., 1870), „Na prowincji" *(Tyg. Mód*, 1867; osobno. Warsz., 1870), „Pamiętnik Wacławy" (*Tyg. Mód*, 1867, osobno, 1871), „Cnotliwi", 1868 (osobno. Warsz., 1871). Artykuły społeczne i literackie drukowała w *Tygodniku Mód* (m. in. „Kilka słów o kobietach", 1871) i w *Niwie*.

„Pan Graba" (*Tyg. Romansów*, 1869, osobno, w 3 t. Lwów, 1872), pierwszy utwór, który zjednał rozgłos Orzeszkowej.

„Na dnie sumienia". 2 t. Warsz., 1873.
„Marta". Warsz., 1873.
„Eli Makower" (*Tyg. Ilustr.*, 1874—5, osobno w 2 t. Warsz., 1875).
„Rodzina Brochwiczów" (*Kłosy*, 1876).
„Pompalińscy". Warsz., 1875.
„Marja" (*Tyg. Mód*, 1876).
„Meir Ezofowicz" (*Kłosy*, 1878, osobno. Warsz., 1878).
„Sylwek Cmentarnik" (*Ateneum*, 1880, osobno. Wilno, 1882).
„Widma" *(Kłosy*, 1880). Wilno, 1881.

„Pokociło się i dam nogę“ (Scena). Wilno, 1881.
„Pierwotni“. Warszawa, 1883.
„Zygmunt Ławicz i jego koledzy“ (*Ateneum*, 1882).
„Bańka mydlana“. (*Kraj*, 1882).
„Mirtala“. Warszawa, 1886.
„Niziny“ (*Kraj*, 1883). Warsz., 1886.
„Przygoda Jasia“ (w książce zbior. dla dzieci p. tyt. „Światełko“. Warsz., 1885, osobno. Warsz., 1896.
„Dziurdziowie“ (*Ateneum*, 1885). Warsz., 1888.
„Nad Niemnem“ (*Tyg. Ilustr.*, 1887), osobno. 3 tomy. Warsz., 1889.
„Cham“. Warsz., 1889.
„Z różnych sfer“, 2 t. Warsz., 1880, 2 wyd. 5 t., 1886. Nowele.
„Panna Antonina“, 1888.
„Dobra pani“, 1888.
„W zimowy wieczór“, 1888.
„Drobiazgi“, 1888. Nowele.
„Czciciel potęgi“ (*Przegl. Tygod.*, 1890). Warsz., 1891.
„Jędza“. Warsz., 1891,
„Ascetka“, 1890 (*Ateneum*, osobno. Warsz., 1910).
„Bene nati“. Petersburg (Kraków), 1891.
„Westalka“. Warsz., 1891. Dramat.
„Dwa bieguny“ („Dzika“). Petersburg, 1892.
„Australczyk“. Petersburg, 1895.
„Melancholicy“ 2 t. Warsz., 1896. Nowele.
„Pieśń przerwana“. Warsz., 1896.
„Iskry“. Warsz. (Krak.), 1898. Nowele.
„Argonauci“. Warsz., 1899.
„Chwile“. Kraków, 1901. Nowele.
„Anastazja“. Kraków, 1903.
„Ad astra“. (Dwugłos E. Orzeszkowej i Juljusza Romskiego), Kraków, 1904.
„Przędza“. Kraków, 1903. Nowele.
„I pieśń niech zapłacze“. Warsz., 1905.
„Gloria victis“. Wilno, 1910.
„Nowele i szkice“. Warsz., 1921.
„Ostatnie nowele“. Warsz., 1921.

Rozprawy: „Kilka słów o kobietach“. Lwów, 1873, „O kobiecie“, „Patryotyzm i kosmopolityzm“. Wilno, 1881, „O żydach i kwestji żydowskiej“. Wilno, 1882, studjum o Renanie. (*Ateneum*, 1886).

„Ludzie i kwiaty nad Niemnem". (*Wisła*, 1888).

W y d. z b i o r.: a) Tanie zbiorowe wydanie dzieł w 47 t. Warszawa, 1884—89.

b) Pisma w 4 t. Warsz., 1899 (Wawelberga) ze wstępem Chmielowskiego,

c) Pisma. Wyd. zbior. zupełne, ze wstępem A. Drogoszewskiego, wychodzi w Warszawie od r. 1913.

W s p o m n i e n i a: „Pamiętnik Elizy Orzeszkowej, ogł. L. Méyet *Kurjer Warsz.*, 1911, nr. 24—39. — Wspomnienia E. Orzeszkowej, wyd. A. Drogoszewski. *Sfinks*, 1911, styczeń.

Z teki pośmiertnej ogłosz.: „Wyjątki z listów i zapiski" (*Lamus*, 1910, z. VII); „Ostatni aforyzm Orz-ej w podobiznie (*Tyg. Ilustr.*, 1910 nr. 23): „Kosmopolityzm i patrjotyzm" (*Przegl. Powszechny,* 1912, lipiec); „Drobiazgi" (*Kur. Warsz.*, 1911, marzec); „Wśród kwiatów, I, Dmuchawiec (*Kur. Warsz.*, 1911, kwiecień); art. o nacjonalizmie żydowskim (*Kur. Warsz.*, 1911, nr. 264—267); „Bajka" (W albumie L. Méyeta) (*Kur. Warsz.*, 1911, nr. 57); „Dziwna historja" (*Tyg. Ilustr.*, 1916); „Oneston" (z r. 1897) (*Tyg. Wileński*, 1925, nr. 10).

Popularne prace: „Z dziejów piśmiennictwa naszego". Świtanie, Rej, Kochanowski, (w *Kalendarzu Litewskim* na r. 1882); „O Janie Kochanowskim", w czasop. *Pobudka*, 1910, luty, pismo dla młodzieży, wyd. w Wilnie. Ostatnia praca Orzeszkowej. „O Zygmuncie Krasińskim". *Kur. Lwowski*, 1912, nr. 79—92. (Zob. też „Nowele i szkice" 1921 r.)

L i s t y: Wł. Kłyszewski: Z korespondencji E. O. *Świat*, 1911, nr. 5. — 6 listów do F. Rawity-Gawrońskiego. *Litwa i Ruś*, 1913. — Autobiografja w listach, pis. do Ant. Wodzińskiego. *Bibl. Warsz.*, 1910, lipiec. — List z r. 1906 podaje M. Cz. Przewóska w swej broszurze o Orz. — List otwarty do M. Konopnickiej w *Tyg. Ilustr.*, 1902, nr. 14. — 5 listów do Jana Karłowicza z l. 1887—94 w *Tyg. Wileń.*, 1925, nr. 10 i 12. — Podobizna listu z r. 1887 do Wacławowej Makowskiej. *Tyg. Wileń.*, 1925, nr. 10. — List z r. 1907 do Cz. Jankowskiego („Z czeczotkowej szkatułki", str. 60—61). — 9 listów z l. 1898—1909 do M. Zdziechowskiego w „Elizie Orzeszkowej w hołdzie" (Grodno 1929). — List do Adama Krasińskiego z r. 1901 i list do H. Mościckiego w *Kur. Warsz.* 1930, nr. 134. — Dwa listy do M. Cz. Przewóskiej z l. 1907 i 1909 w *Myśli Narodowej* 1930, nr. 26.

BEM: E. Orzeszkowa *Opiekun domowy*, 1873 (i w „Studja i szkice literackie", 1904). RZĘTKOWSKI: E. O. *Tyg. Ilustr.*, 1876. — MARRENÉ: Kwestja żydowska w po-

wieści. *Tyg. Ilustr.*, 1879. — Kościałkowska: E. O. *Kłosy*. 1881. — Suryn: Najnowsi powieściopisarze polscy i ich kierunek. *Tyg. Ilustr.*, 1881. — Kotarbiński: E. O. i jej celniejsze powieści pod względem społecznym. *Kraj*, 1884. — H. Gliński: E. O. w Kalend petersb. „Gwiazda", 1884. — J. L. Popławski: „Pierwotni", *Prawda*, 1884 (i w „Szkice liter. i nauk", 1910). — Zorjan: Powieści Orzeszkowej. *Kłosy*, 1885.—Jeske-Choiński: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej. [*Niwa*. 1887]. Warszawa, 1888. — A. Mazanowski: E. O. *Dod. mies. Przegl. Tyg.*, 1887.— J. L. Popławski: Dwa światy („Nad Niemnem"). *Głos*, 1888 (i w „Szkice liter. i nauk.", 1910). — Kaszewski o nowelach w *Bibl. Warsz.*, 1888.—J. K. K.: Powieści żydowskie Orzeszkowej. *Świat*, 1891. — Chmielowski o O. w Zarysie liter. pol. z ost. lat 16-tu". — Chmielowski: Studjum o O. jako wstęp do powieści „Bene nati" (1891).—Artykuły o O. w nr. 50 *Kraju* z r. 1891 (m. in. Kotarbińskiego („U Orzeszkowej"), Marrené, Ostoi i innych). — Konopnicka: O postaciach ludowych Orzeszkowej. *Kur. Lwow.*, 1891. — Marrené: E. O. *Przew. nauk. i liter.*. 1892.—Artykuły o O. w czasop. *Świat* z 1891 i 1892.—R. Baudouin de Courtenay: E. O. Itogi 25-letniej litieraturnoj diejatielności. *Siewiernyj Wiestnik*, 1892 (grud.).— Chmielowski: Powieści chłopskie Orzeszkowej. *Świat*, 1892. — Chmielowski: Powieści społeczne O. *Świat*. 1892. — Chmielowski: Miłość w powieściach E. Orzeszkowej. *Świat*, 1893. — Chmielowski: Świeży zwrot w powieściach E. O. *Ateneum*, 1896, marzec. — E. Jerlicz: Współczesne autorki. E. O. Studjum literackie. *Ateneum*, 1896, wrzesień. — Kotarbiński: Studjum Orzeszkowej „O Polce" *Przegl. Liter.*, 1897. — Zdziechowski: E. O. w swych ostatnich utworach *Przegl. Pol.*, 1898, maj. (i w „Szkicach literackich". 1900). — Chmielowski: E. O. (we wstępie do t. I Pism" Orzeszkowej, wyd. Wawelberga. Warszawa, 1899). — Drogoszewski: E. O. *Bibl. Warsz.*, 1900, III i IV. — W. M. Kozłowski: Idea etyczno-społeczna w ostatnich powieściach E. Orzeszkowej. Kraków, 1902. (Przedtem w czasop. *Przegląd na świat*, 1901. — Ks. J. Pawelski: Ostatnie syntetyczne słowo w twórczości Orzeszkowej. *Przegl. Uniwersalny* (= Powsz.) 1905. — Kotarbiński: E. O. *Kur. Warsz.*, 1906, nr. 110.—Przewóska: E. Orzeszkowa w literaturze i w ruchu kobiecym. Lwów, 1906. — Sten: E. O. („Szkice krytyczne", 1906). — Brzozowski: Współczesna powieść polska. — K. Tetmajer: E. O. *Tyg. Ilustr.*, 1907, nr. 23. — Nowicki: Humor E. Orzeszkowej *Pam. Lubelski* na r. 1905. — O. Lech... Poezje Elizy Orzeszkowej. *Kur. Warsz.* 1907, nr. 102. — T. Grabowski: E. O. Szkic jubileuszowy. Kraków, 1907. — J. Marcinowska: E. O. jej życie i pisma. Warsz., 1907. (*Wyd. im. Staszica*). — T. St. Grabowski: Orzeszkowa. W 40-letni jubileusz jej pracy literackiej. Kraków, 1906. — Drogoszewski: E. O. *Sfinks* 1910, grudzień.— Moszczeńska: O życiu i pracach E. Orzeszkowej. Warszawa, 1910. — Konopnicka: Ad astra. (W książce „O Beniowskim". Warszawa, 1910). — Z. L. Zaleski: E. O. *Książka*. 1910, nr. 7. — Artykuły w nr. 23 *Tyg. Ilustr.* z r. 1910. — Artykuły w nr. 23 *Bluszczu* z r. 1907 (tu m. in. W. M. Kozłowskiego: „Zagadnienie dekadentyzmu i cywilizacji w powieściach Orzeszkowej"). — Artykuły o Orzeszkowej w nr. 6 *Izraelity* z r. 1910, poświęconym jej pamięci. — Ostoja: Orzeszkowa jako nauczycielka Narodu. *Nowe tory*, 1910, maj. — Gostomski: Praca u podstaw w powieściach Orzeszkowej. Kraków, 1910. (Odb. z *Przegl. Powsz.*). — C. Walewska: Wpływ Orzeszkowej na nasze kobiety współczesne. *Kur. Warsz.*, 1911, nr. z d. 16 stycznia — W. Czeczot: E. O. Częstochowa. 1911. — Dicksteinówna: Orzeszkowej na grób (w książce „Prometeusz-Paraklet". Warszawa, 1913). — Dicksteinówna: Kwiatek

Chaimka. (Tamże). — DICKSTEINÓWNA: Orzeszkowa a wyzwolenie kobiety. (Tamże).— Lilienfeld: Rok 1866 w twórczości E. Orzeszkowej. („Którzy idziemy", 1914). — GALLE: Drogi twórczości Elizy Orzeszkowej. *Bibl. Warsz.* 1911, czerwiec.—„Ich spowiedź. Wyniki ankiety dla uczczenia Orzeszkowej". Warszawa. — DROGOSZEWSKI: Eliza Orzeszkowa. Kraków, 1912. (Odb. z t. I zupełnego wydania Pism Orzeszkowej).— Z. L. ZALESKI: E. O. („Dzieło i twórca". Warszawa, 1914). — MÉYET: — wstęp do „Pamiętnika" E. Orz-owej. *Kur. Warsz.*, 1911, nr. 24 (przyczynek do życiorysu). — A. SIKORSKI: Ze wspomnień o Elizie Orzeszkowej. *Echo liter. artyst.* 1913. — K. WOJCIECHOWSKI: Powieść a nowela. (Listy E. Orzeszkowej i P. Chmielowskiego) *Pam. liter.* 1913. — K. L. KRZEWSKI (Lilienfeld): Ziunia Pawłowska (Dzieciństwo Orzeszkowej). *Bluszcz.* 1925, nr. 7—10. — ST. CYWIŃSKI: Wielkość Elizy Orzeszkowej. W 15 lat po śmierci największej polskiej pisarki. *Tyg. Wileński.* 1925, nr. 10.— W. MAKOWSKI: O Elizie Orzeszkowej. Tamże. — K. KRZEWSKI: Pani Eliza Orzeszko. *Gaz. Pol.* 1929, nr. 7—17 (listopad). — K. BIELAŃSKA: Kornel Ujejski o Orzeszkowej. *Kobieta współczesna.* 1929, nr. 42. — C. WALEWSKA: Moje pierwsze i ostatnie spotkanie z Elizą Orzeszkową. Tamże. — „Rady literackie Orzeszkowej". Tamże. (Tu wyjątki z dwóch listów Orzesz.).—„Elizie Orzeszkowej w hołdzie". Grodno. 1929. (Szereg artykułów). — B. RYDZEWSKI: Bohatyrowicze. *Zródła Mocy.* 1929. — H. MOŚCICKI: Ze wspomnień o Orzeszkowej. (W dwudziestą rocznicę zgonu). *Kur. Warsz.* 1930, nr. 134. — A. GÓRSKI: E. O. („Glossy o ludziach i ideach." 1930). — M. DĄBROWSKA: Orzeszkowa. *Pam. liter.* 1930. — AD. WRZOSEK o stosunku Orzeszkowej do dr. Ign. Baranowskiego, na podstawie listów O. do niego — zob. wstęp do „Pamiętników" B. str. XLII—XLVII.

37. ALEKSANDER GŁOWACKI.
(Bolesław Prus).

Ur. 20 sierpnia 1847 r. [1]) w Hrubieszowie (nie w Żabczu, pod Hrubiesz.), z o. Antoniego, oficjalisty prywatnego (szlachcica h. Prus I), i Apolonji z Trzebińskich. Po śmierci matki wychowywał się u babki w Puławach, a po śmierci ojca—u ciotki w Lublinie. Uczył się najprzód (od roku 1856) w szkole realnej w Lublinie (1856—61) i w szkole powiatowej w Siedlcach (1861—62). Wziął udział w powstaniu 1863 r.; był więziony w Lublinie. W r. 1864 wstąpił do liceum w Lublinie, który ukończył w roku 1866. Przez dwa lata 1866—68 uczęszczał na wykłady wydziału matem.-fiz. Szkoły Głównej w Warszawie; w r. 1868, kursu nauk nie ukończywszy, opuścił Szkołę Główną. Przez pół roku był w Politechnice w Puławach, przez dwa lata guwernerem; w r. 1872 pracował w fabryce Lilpopa i Rau'a w Warszawie. W r. 1875 oż. się z Oktawją Trembińską. W r. 1895 odbył podróż zagranicę: zwiedził

---

[1]) Na podstawie tekstu metryki chrztu, przytoczonego przez A. Szczerbowskiego w *Ruchu liter.* 1926, nr. 2. F. Araszkiewicz przypuszcza, że Prus urodził się nie w r. 1847, lecz w r. 1845. (*Ruch liter.* 1928, nr. 10).

Niemcy, Szwajcarję i Francję. W roku 1897 obchodzono 25-lecie pracy literackiej Prusa. W r. 1898 był w Galicji. Zm. 19 maja 1912 r. w Warszawie.

Pierwsze próby twórcze Prusa przypadają na lata szkolne lubelskie 1864—66; m. i. powstały wtedy dwa utwory w formie dramatycznej, nie nadające się, zdaniem J. Kotarbińskiego, do druku: parodja „Encyklopedyści" i „Z komedji życia".

Pierwsze swe prace literackie (niepodpisane) drukuje w *Przeglądzie Tygodniowym* i w *Kurjerze Świątecznym* (tu pod pseud. Jana w Oleju).

W l. 1872—76 pisuje do *Opiekuna domowego* („Listy ze starego obozu") i *Niwy*; jednocześnie redaguje (1873) *Muchę* i pisuje do *Kolców* (1874—5) (tu „Kłopoty babuni"). Od r. 1874 pisze „Kroniki tygodniowe" do *Kurjera Warszawskiego.*

W r. 1874 drukuje „Pałac i rudera" (*Gaz. Pol.*) i powstają pierwsze nowele: „Lokator poddasza", „Sen Jakóba".

W r. 1876 „Sukienka balowa", „Przeklęte szczęście", „Sieroca dola„.

W l. 1876—78 pisze „Kroniki miesięczne" w *Ateneum.*

W r. 1877 „Dusze w niewoli" (*Kur. Warsz.*).

Od r. 1878 pisze feljetony w *Nowinach.*

W r. 1879 „Przygoda Stasia". (*Kłosy*).

W r. 1880 „Anielka" (pierw. „Chybiona powieść") w *Kur. Warsz.*, tamże „Katarynka", „Michałko", „Powracająca fala". (*Bluszcz*).

W r. 1882/3 redaguje *Nowiny.* (Tu druk. nowele: „On", „Milknące echa" (1883), „Kamizelka" (1882).

W r. 1883 „Grzechy dzieciństwa". (*Kur. Warsz.*).

W l. 1883—5 pisuje do *Kraju* (petersb.) (tu w r. 1885 ogł. rzecz o „Farysie" i „Omyłkę" (1884).

W r. 1885 „Placówka". (*Wędrowiec*).

W l. 1883—87 pisze Kroniki w *Kur. Warsz.*

W l. 1887—1901 Kroniki w *Kur. Codziennym.*

1887—89 „Lalka". (*Kur. Codz.*). (Wykreślony przez cenzurę ustęp wydruk. w *Kur. Warsz.*, 1912, nr. 151).

1890. „Słówko o krytyce pozytywnej". (*Kur. Codz*) (szczegóły autobiogr.).

1891—93 „Emancypantki". (*Kur. Codz.*).

1895—96 „Faraon" (*Tyg. Ilustr.*).

W l. 1904—5 Kroniki w *Gońcu*.

W r. 1903 „Ze wspomnień cyklisty". (*Kur. Codz.*).

W l. 1905—12 pisze Kroniki w *Tyg. Ilustr.*

W r. 1908 „Dzieci" (*Tyg. Ilustr.*).

W r. 1911—12. „Przemiany". (*Tyg. Ilustr.*) nieukończone.—„Skarb zakopany". (nieukończ.).

Osobno wyszły:

„Pisma I". Warsz., 1881; nowe wyd. p. t. „Pierwsze opowiadania". Warsz., 1890.

„Szkice i obrazki". 4 t. Warsz., 1885.

„Omyłka". Petersburg, 1885.

„Placówka". Warsz., 1886.

„Lalka". Warsz., 1890.

„Drobiazgi". Warsz., 1892.

„Emancypantki". 4 t. Warsz., 1893.

„Opowiadania wieczorne". Warsz., 1895.

„Faraon". Warsz., 1897.

„Ze wspomnień cyklisty". Warsz., 1904.

„Dzieci". Warsz., 1909.

„Dziwni ludzie". Warsz. (Krak.), 1914. (Nowele).

Rozprawy społeczne, osobno wydane: „Szkic programu w warunkach obecnego rozwoju społeczeństwa". Warszawa, 1883.—„Najogólniejsze ideały życiowe". Warszawa, 1901.—„O ideale doskonałości". Warsz., 1906.

Z art. literackich nb. „Czem był Mickiewicz"· *Kur. Codz.* 1899, nr. 6, „Farys" w książce zbior. ku uczcz. Mickiewicza (1898) i „Oda do młodości" w czasop. *Młodość* 1905, nr. 1 (Warsz). O „Ogniem i mieczem" Sienkiewicza w *Kraju* 1884, nr. 28—30.

Wyd. zbiorowe Pism wychodzi od r. 1918. Tom I. „Od upadku do odrodzenia". Szkice w układzie i z przedmową Ludwika Włodka. Tom II. „Wojtusie". Szkice i drobiazgi w układzie i z przedmową L. Włodka.

„Placówka", w wyd. popularnym, z przedm. M. Brzezińskiego, wyszła w Warszawie w r. 1904.

L. Włodek: Bolesław Prus. Warszawa, 1918. (Praca źródłowa). — Z. Szweykowski: „Lalka" Bolesława Prusa. Warsz. 1927. = J. G.: Aleksander Głowacki (B. Prus). *Kłosy*, 1886. — Chmielowski w „Zarysie liter. pol. z ost. lat 20-tu. — Jeske-Choiński: Bolesław Prus. *Echo muz. i teatr.*, 1886. — Jeske-Choiński: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej. Warszawa, 1888. (Zob. też jego art. o Prusie w *Kur.*

Warsz., 1897, kwiecień).—J. L. Popławski: Świat marjonetek („Lalka"). („Szkice literackie i nauk.". Warsz., 1910; z *Głosu*, 1890). — A. S. (Świętochowski): Aleks. Głowacki. *Prawda*, 1890. — Kotarbiński: Powieść mieszczańska („Lalka"). *Tyg. Ilustr.* 1890, nr. 10—11. — Chmielowski: „Lalka" B. Prusa. *Ateneum* 1890, marzec. — Bogusławski: B. Prus. *Bibl. Warsz.* 1891, I. — Chmielowski: Bolesław Prus i jego „Drobiazgi". *Aten.* 1892, listop — Krzemiński: O nieśmiertelność. („Zarysy liter." Art. o „Emancyp." z r. 1893). — Chmielowski: Aleksander Głowacki (Bol. Prus) („Nasi powieściopisarze", II. 1895) — Artykuły o Prusie w nr. 1 *Kur. Codz*, z r. 1897 (Chmielowskiego, Dygasińskiego, Matuszewskiego, Kotarbińskiego i innych). — Merczyng: Koniec świata u Prusa. *Kur. Warsz.* 1897, nr. 33 (i w jego „Dumaniach przyrodnika". 1900). — Matuszewski: Nowy zwrot w twórczości Prusa. *Przegl. Tyg.* 1897.—Chmielowski: Bol. Prus o Egipcie. *Ateneum* 1897, II.—J. Sten: Dwa jubileusze, II. Bol. Prus *Krytyka*. 1897.—C. Jellenta: Dwie epopee kupieckie. *Życie*, 1897 (oraz w *Ateneum*, 1903, z. 4 i w książce „Grający szczyt", 1912). — Matuszewski: Bol. Prus (w „Swoi i obcy"). — Matuszewski: Prus i Sienkiewicz. (Tamże). A. Lange: Bol Prus. *Tydzień*. 1899 — Strannik w *Revue bleue* 1902. — Chéret: Alexandre Glowacki: *La Revue*, 1902, nr. 14. — Kraushar: Sylwetki literackie z niedawnej przeszłości („Kartki histor.-liter." Kraków. 1894). — Gawalewicz: Ze wspomnień o koledze Prusie. *Rozwój* 1904, nr. 276. (Łódź) — Matuszewski: Fantastyczność u Prusa. („Twórczość i twórcy". Warsz. 1904). — G Doliński: Wspomnienia o latach młodzieńczych B. Prusa. *Pamiętnik Lubelski* na r. 1904. — Feldman: Piśmien. pol (1905) i Współcz. liter. pol.—Tarnowski: Hist. liter. pol. VI. — A. Potocki: Pol. liter. współcz. — Sten: Szkice krytyczne. Lwów. 1906. — Brzozowski: Współcz. powieść pol. (1907). — Jacimirskij: Nowiejszaja polskaja litieratura. 2 t. Petersburg 1908 — Chrzanowski: B. P. Przemówienie na pogrzebie („Wśród zagadnień"...) — W. Lutosławski: Prus obrońca ziemi. („Iskierki warszawskie". Warsz. 1911. Na str. 138—154 przedruk. Kronika tygodniowa Prusa z *Kur. Codz.* 1899, nr. 104). — Chlebowski: Bol. Prus. *Książka* 1912, nr. 6 (i w „Pismach", IV). — Artykuły o Prusie w nr. 22 *Tygodnika Ilustrowanego* z r. 1912. — Bukowiński: Bol. Prus jako powieściopisarz. *Sfinks*. 1912. — Wł. Korotyński: „Lalka" B. Prusa. (Niewydrukowany ustęp powieści). *Kur. Warsz.* 1912, nr. 151. — A. Leo Rose: Prus jako artysta. *Echo liter. artyst.* 1913, maj. — K. Wojciechowski: Bolesław Prus. Lwów. 1913. (*Bibl. Macierzy Pol.*). Wyd. 2. tamże. 1925. — Kotarbiński: Ramzes. Ze wspomnień o Prusie. *Tyg. Ilustr.* 1914, nr. 22. — Tetmajer: Bol. Prus („Notatki literackie. Warsz. 1916). — Kotarbiński: Nieznane utwory Prusa. *Tyg. Ilustr.* 1917, nr. 20. — A. G. Siedlecki: Mickiewiczowski ton u Prusa. *Rzeczpospolita*. 1922, nr. 135. — J. St. Bystroń: Wyobraźnia artystyczna Bolesława Prusa. Warsz. 1922. (Odb. z *Przegl. Warsz.* 1922 sierp. — Z. Wasilewski: Aleksander Głowacki (Bol. Prus) („Współcześni"). — B. Gawecki: Filozofja teoretyczna Bolesława Prusa. *Przegl Warsz.* 1923, marzec. — Z. Szweykowski: Przeżycia osobiste B. Prusa w „Faraonie". *Tyg Ilustr.* 1924, nr. 31—32. — Z. Szweykowski: Skreślenia cenzuralne w „Lalce" Prusa. *Tyg. Ilustr.* 1925, nr. 24. — F. Araszkiewicz: Bolesław Prus i jego ideały życiowe. Z przedmową d-ra Juljana Krzyżanowskiego. Lublin. 1925. — Araszkiewicz: Rękopis Bol. Prusa o kompozycji. *Pam. liter.* 1925/26.— Araszkiewicz: Ze spuścizny rękopiśmiennej Bol. Prusa. (W książce: „Ign. Chrzanowskiemu... 1925). — A. Szczerbowski: Miejsce urodzenia i metryka chrztu Bol.

Prusa. *Ruch liter.* 1926, nr. 2. — ARASZKIEWICZ: Film a „Faraon" Prusa. *Ziemia Lubel.* 1926, nr. 97-99. — ARASZKIEWICZ: Aktualność ideologji Prusa. *Ziemia Lubel.* 1927, nr. 283. — KLINGEROWA: Rola humoru w twórczości Prusa. *Rocznik koła polonistów uniw. warsz.* 1927. — ARASZKIEWICZ: Stan badań nad twórczością Bol. Prusa. *Ruch liter.* 1927, nr. 8. — S. BREUER: Humor Prusa, jego istota i wyraz. *Sprawozd. państw. gimn. w Rohatynie* za r. 1927/28. — ARASZKIEWICZ: Z lat szkolnych Bol. Prusa. *Ruch liter.* 1928, nr. 10 — ST. BESSER: Filozofja w literaturze Bol. Prus: Emancypantki. *Kur. Warsz.* 1929, nr. 204.

38. HENRYK SIENKIEWICZ

(Pseud. Litwos).

Ur. 5 maja 1846 r.[1]) w Woli Okrzejskiej, na Podlasiu, z ojca Józefa i Stefanji z Cieciszowskich. Uczył się w Warszawie, najprzód w gimn. realnem (1858—62), następnie w gimn. II (tu nauczycielem liter. pol. był J. Bartoszewicz) i w gimn. IV (nauczycielem jęz. pol. W. Grochowski), które opuścił w r. 1865. W r. 1866 wstąpił do Szkoły Głównej, na wydz. medyczny, lecz już na początku r. 1867 przeniósł się na wydz. filologiczny. W r. 1870 ukończył Uniwersytet Warszawski. W l. 1876—78 odbył podróż do Ameryki półn. Powrócił przez Paryż i Włochy do Warszawy w r. 1879. W r. 1892 podróżuje po Afryce Wschodniej (Egipt, Zanzibar). W r. 1900 obchodzono jubileusz 30-l. pracy literackiej. Był członkiem Akademji Umiejętności w Krakowie i Akademji Nauk w Petersburgu. Ož. był 1-o v. z Marją z Szetkiewiczów (zm. 1885), 2-o v. z Wołodkowiczówną, 3-o v. z Marją Babską (od r. 1904). Zm. 15 listopada 1916 r. w Vevey, w Szwajcarji. W paźdz. 1924 r. pochowany w podziemiach archikatedry św. Jana w Warszawie.

Pierwszym znanym utworem Sienkiewicza jest napisany w październiku r. 1867 żartobliwy obrazek wierszowany, bez tytułu, na wzór „Sielanki młodości" Gaszyńskiego; ogł. go poraz pierwszy z rękop. Ign. Chrzanowski w *Ateneum*, 1901 r.

Twórczość w l. 1869—1876.

Pierwszym utworem Sienkiewicza drukowanym jest sprawozdanie teatralne z występów Rapackiego w komedji Sardou „Nasi najserdeczniejsi", w *Przeglądzie Tygodniowym*, 1869 (nr. 16). Potem nastąpiły studja: o Mikołaju Sępie Szarzyńskim w *Tyg. Ilustr.*, 1869 i o Kasprze

---

[1]) Podług metryki chrztu, ogłoszonej przez K. Hoffmana w *Kur. Warsz.*, 1900, nr. 353; zwykle podawana jest data 4 maja.

Miaskowskim w *Tyg. Ilustr.*, 1870. Aż do r. 1872 pisywał artykuły krytyczne wyłącznie do *Przeglądu Tygodniowego*. W r. 1872 ogłasza w *Wieńcu* pierwszą swą powieść „Na marne“ (pis. w l. 1869—71). W r. 1872—3 wyszły w 2 tomikach osobno „Humoreski z teki Worszyłły“ (nakładem *Przeglądu Tygodniowego*). W r. 1872 wydruk. w *Wieńcu* pierwszy swój „przegląd literacki“, o Panu Grabie“ Orzeszkowej. Od r. 1872 jest też współpracownikiem *Niwy*, a od 1873 feljetonistą *Gazety Polskiej*. (Używa tu pseudonimu Litwos). Pod koniec r. 1875 ukazała się w *Gaz. Polskiej* pierwsza nowela Sienkiewicza „Stary sługa“, a z pocz. r. 1876 — „Hania“; (później „Selim Mirza“, pis. w Ameryce).

Twórczość w l. 1876—1883.

Z Ameryki Półn, przesyła i drukuje w l. 1876—78 w *Gaz. Pol.* „Listy z podróży“ i nowele: „Szkice węglem“ (1877) i „Komedję z pomyłek“. Powróciwszy do kraju jest Sienkiewicz feljetonistą *Niwy* (pisuje tu w l. 1879—81 „Mieszaniny literacko-artystyczne“) i *Słowa* (w r. 1882 pisuje tu Kroniki tygodniowe i sprawozdania powieściowe), którego był redaktorem w l. 1882—3 (wraz z Antonim Zaleskim. Zob.). W tych latach drukuje w *Niwie* i *Słowie* nowele i inne utwory: „Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela“ (*Niwa*, 1879). (Pierwszą redakcję, niecenzuralną, p. t. „Z pamiętnika korepetytora“ (warszawskiego) ogł. jednocześnie w *Gaz. Lwow.*, 1879), „Janko muzykant“, „Czyja wina?“, „Na jedną kartę“ (dramat, *Niwa*, 1881; osobno, 1883); „Niewola tatarska“ (*Niwa*, 1880), „Za chlebem“, „Przez stepy“ (*Słowo*, 1882), „Orso“, „Wspomnienie z Maripozy“, „Bartek zwycięzca“ (*Słowo*, 1882), „Latarnik“, „Z puszczy białowieskiej“ (1882), „Sachem“ (*Słowo*, 1883), „Jamioł“.

Twórczość w l. 1883—1916.

Dn. 2 maja 1883 r. rozpoczął w *Słowie* druk. „Ogniem i mieczem“.

„Ogniem i mieczem“. 4 t. Warszawa, 1884.

„Potop“, 6 t. Warszawa, 1886.

„Pan Wołodyjowski“. 3 t. Warszawa, 1887—8.

„Bez dogmatu“. Warszawa, 1891.

„Listy z Afryki“. Warszawa, 1892.

„Rodzina Połanieckich“, 3 t. Warszawa, 1895 (przedtem w *Bibl. Warsz.*, 1893—4).

„Quo vadis", 3 t. Warszawa, 1896. (Przedtem w *Gaz. Polskiej*, 1894—6).

„Na jasnym brzegu". Warszawa, 1897. (Przedtem w *Kraju*).

„Krzyżacy", 4 t. Warszawa, 1900. (Przedtem w *Tygod. Ilustr.*, 1897—1900).

„Na polu chwały". Warszawa., 1907.

„Wiry". Warszawa, 1910.

„W pustyni i puszczy". Warszawa, 1911.

„Dwie łąki". Kraków, 1908. (Zawiera nowele, szkice, listy otwarte i inne pomniejsze pisma).

„Legjony". Warszawa, 1918 (nieukończ.).

„Pisma zapomniane i niewydane". Wyd. Ignacy Chrzanowski. Lwów, 1922.

Wydawnictwo to nie zawiera wszystkiego; m. in.: odezwy „Do Narodu" (przed złożeniem zwłok Żółkiewskiego), noweli „U bramy raju", art. „Prusy a Europa", przedmowy do niewydanej biografji M. Wodzińskiej, i innych.

„Z pamiętnika korepetytora". Kraków, 1926.

W y d. z b i o r.: a) Pisma. 38 t. Warszawa, 1880—1913.

b) Pisma nieobjęte wydaniem zbiorowem. 5 t. Warsz., 1901—4.

c) Pisma. Wyd. *Tygodnika Ilustrowanego.*

L i s t y: *a*) Listy do Konrada Dobrskiego z r. 1869 i 1871 podaje Chrzanowski w art. O pierwszej powieści Sienkiewicza; *b)* 2 listy do K. Benniego i list do K. Dobrskiego ogł. w *Bluszczu*, 1917; *c*) list do Boyer d'Agen (z roku 1912?) (o gienezie „Quo vadis") w *Kur. Warsz.*, 1912, nr. 63; *d*) wyjątki z listów: do St. Smolki (w *Czasie*, 1916), do K. Benniego (w *Kur. Warsz.*, 1916) i w odczycie Chrzanowskiego o Sienkiewiczu (Kraków, 1917). — Urywki z nieznanych listów z podróży, z r. 1874, z Kolonji, Ostendy i Paryża, ogł. Chrzanowski w numerze jubil. *Kur. Warsz.*, 1921 r. — List do Wład. Maleszewskiego, z d. 30 września 1902 r., w podobiznie, ogł. w *Biesiadzie Literackiej*, 1902 r. — List do M. Rodziewiczówny w *Kur. Warsz.*, 1911, nr. 163. — Dwa listy do Wł. Rabskiego, z l. 1906 i 1909, w *Kur. Warsz.*, 1924, nr. 302. — Listy do K. Morawskiego i M. Gawalewicza w art. J. Birkenmajera: Sienkiewicz o trag. greckich *Filomata*, 1929. — List z r. 1911 w *Kur. Pozn.*, 1927, nr. 336. — Urywki z listów w Cz. Jankowskiego „W Afryce z Sienkiewiczem" (*Słowo*, 1928, nr. 80). — List do R. Wolffa z r. 1897, *Przegl. Księg.*, 1928, nr. 16. — 11 listów do M. Gawalewicza, z l. 1895—1900, *Ruch liter.*, 1930, nr. 1. — Dwa

listy z r. 1906 i 1 z 1911 do Z. Wasilewskiego w *Myśl Narod.*, 1927, nr. 40. — Listy do dr. Bauerertza z r. 1895 w *Ruchu Liter.*, 1930, nr. 7. — List do C. Pettinato z r. 1915 *Myśl Narod.*, 1930, nr. 3. — List do Ign. Chrzanowskiego z r. 1916 w *Gaz. Warsz.*, 1930, nr. 375.

Monografji brak. — Twórczość Sienkiewicza omawiają najdokładniej: TARNOWSKI: Henryk Sienkiewicz. („Studja do historji liter. pol.", V. Kraków) i CHMIELOWSKI: Henryk Sienkiewicz w oświetleniu krytycznym. Lwów, 1901. = TRETIAK: Pisma H. Sienk. Tom I. *Przew. nauk. i liter.*, 1880 (i w „Szkicach literackich", I, p. t. „Pierwsze występy Sienkiewicza"). — KRZEMIŃSKI: Nowele Sienkiewicza (1880). („Nowe szkice literackie", 1911). — TARNOWSKI: Z najnowszych powieści polskich. *Przegl. Pol*, 1881, 1884, 1888. — ZDZIECHOWSKI: H. Sienk. w listach z podróży po Ameryce i obrazach ameryk. *Ateneum*, 1882. — KASZEWSKI: H. Sienk. *Kłosy*, 1882.— KRASZEWSKI o „Ogniem i mieczem". *Kłosy* 1884, I. (Przedruk w *Ruchu liter.* 1929, nr. 4). — KACZKOWSKI: o Pismach H. Sienk. *Gaz. Lwow.*, 1884. (Toż o „Ogniem i mieczem". *Wędrowiec*, 1884). — RZĘTKOWSKI: H. Sienk. *Tyg. Ilustr.*, 1884. — TARNOWSKI o „Ogniem i mieczem". *Niwa*, 1884. — KRZEMIŃSKI: Z burzy dziejowej (1884). („Nowe szkice literackie", 1911). (O „Ogniem i mieczem"). — CHMIELOWSKI: o „Ogniem i mieczem". *Ateneum*, 1884. — ŚWIĘTOCHOWSKI o „Ogniem i mieczem". *Prawda*. 1884. — JEŻ o „Ogniem i mieczem". *Przegl. Tyg.*, 1884. — SKROCHOWSKI: Powieść z lat dawnych. Kraków, 1884. — PRUS o „Ogniem i mieczem". *Kraj*, 1884.— ŁAPICKI: Dzieło sztuki pod skalpelem pozytywisty. *Niwa*, 1884. — DZIEDUSZYCKI: O pow. Sienk. „Ogniem i mieczem". *Bibl. Warsz.*, 1885, I, II. — DZIEDUSZYCKI: Główne postaci pow. H. S. „Potop". Lwów, 1887. — KLACZKO o „Ogniem i mieczem" i „Potopie". *Przegl. Pol.*, 1888 (i w monogr. Tarnowskiego o Klaczce, II. 298—301). — CHMIELOWSKI: H. Sienk. („Nasi powieściopisarze", I). — CHMIELOWSKI: Sienkiewicz i Kaczkowski. *Ateneum*, 1889. — BOGUSŁAWSKI o „Bez dogmatu". *Gaz. Pol.*, 1890 nr. 262—6. — MARRENÉ: H. S. i jego ostatnia powieść. (Bez dogmatu) *Dod. mies. Przegl. Tyg.*, 1891. — KENIG: o „Bez dogmatu". *Niwa*. 1891. — ST. KOZŁOWSKI: H Sienk. jako powieściopisarz historyczny. *Bibl. Warsz.*, 1892, czerwiec-sierpień. — GÓRSKI o „Bez dogmatu". *Bibl. Warsz.*, 1891, I. — CHMIELOWSKI: Choroba woli. (Bez dogmatu). *Aten.* 1891, I. — CHMIELOWSKI: Ironja życia w ostatniej powieści H. Sienk. („Rodzina Połanieckich"). *Ateneum*, 1895, II. — WŁ. M. KOZŁOWSKI: Manfred, Hr. Henryk, Płoszowski. *Ateneum*, 1895, IV. — SPASOWICZ: Rodzina „Połanieckich, (Pisma, VII, przedtem w *Kraju*. 1895). — SZCZEPAŃSKI: Sienk. w świetle nowej krytyki. *Monitor*, 1896, nr. 6. — SAMOLEWICZ: Tło historyczne w pow. Sienkiewicza „Quo vadis". *Przegl. Liter.*, 1896. — HOFSZTETER: Sienkiewicz kak psichołog sowriemiennosti. Petersburg, 1896. — CHMIELOWSKI: Poganizm i chrześcijaństwo w powieści Sienkiewicza. *Ateneum*, 1896, listopad. — PERL, Płoszowski i Hr. Henryk. *Krytyka*. 1896. — HÖSICK: Pierwsze występy literackie H. Sienkiewicza. *Kur. Codz.*, 1897. — PRUS o Sienk. w „Kronice tygodn.". *Kur. Codz.* 1896, 8 grud. — TARNOWSKI: Ostatni okres w zawodzie H. Sienkiewicza. *Tyg. Ilustr.*, 1897 (i w *Przegl. Pol.*, 1897). — BOGUSŁAWSKI: Quo vadis H. Sienk. *Bibl. Warsz.*, 1897, I. — FELDMAN: Kobiety Sienkiewicza. *Dziennik Krakowski*, 1897. — GOSSE o Sienk. w *Contemporary Review*. 1897. — KS. A. PLESZCZYŃSKI: Najpierwsza powieść Sienkiewicza. („Dla sierot. Książka zbior. Warsz. 1897). — MATUSZEWSKI:

Henryk Sienk. („Swoi i obcy". Warszawa, 1898). — MATUSZEWSKI: Prus i Sienkiewicz (tamże). — A. POTOCKI: H. Sienk. *Życie*, 1897 (i w „Szkice i wrażenia literackie". Lwów. 1903). — ST. KOZŁOWSKI: Trylogja historyczna. Szkic literacki. Warszawa, 1900. — NOWIŃSKI: Sienkiewicz, Warszawa, 1900 — ZDZIECHOWSKI: H. Sienk. w listach z podróży po Ameryce i obrazkach amerykańskich. („Szkice literackie", I, 1900). — J. SEMERIA: Apologja Chrystjanizmu i sztuka w powieści Sienkiewicza „Quo vadis". Warszawa, 1900. (Toż po niem. „Die künstlerische u. christlich-apologetische Bedeutung des Romans Quo vadis". Kolonja, 1901). — E. Ravalia: Quo vadis? I promessi sposi. Studio parallelo. Bologna, 1900. — O. MARUCCHI: Introduction historique et archéologique à Quo vadis de H. S. Paris. — G. NEGRI: Christianesimo e Nerone. (O Quo vadis). *Rivista d'Italia*, 1899. — KONOPNICKA: O twórczości Sienkiewicza. (Szkice. Lwów, 1905. Przedtem w *Kur. Warsz.*, 1900, nr. 353 KONOPNICKA: O „Krzyżakach". *Bibl. Warsz.*, 1900, grudz. (i w „Trzy studja", Warsz., 1902). — K. LASKOWSKI: H. Sienkiewicz jako myśliwy. Warsz., 1900. — HÖSICK: Z życia Sienkiewicza. *Kur. Warsz.*, 1900, nr. 353. — K. HOFFMAN: W Woli Okrzejskiej i w Okrzei. (Tamże).—(E. L.): Głos cudzoziemca (Wiktora Bascha). (Tamże). — SARNECKI: H. S. jako powieściopisarz. *Wiek*, 1900, nr. 353. — CHMIELOWSKI: H. S. *Kur. Codz.*, 1900, nr. 353. — A. N.: Ze wspomnień o Sienkiewiczu. (Tamże). — J. L.: Sienbiewicz w Paryżu. (Tamże). — PRUS: H. Sienkiewicz, *Kur. Codz.*, 1900, nr. 354.— LUTOMSKI: H. Sienk. *Gaz. Pol*, 1900, nr. 293—4. — HÖSICK: H. S. jako feljetonista *Gaz. Polskiej*. (Tamże). — ZDZIARSKI: Bibliografja przekładów dzieł Sienk. na języki obce. (Tamże). — J. U.: Sienkiewicz w szkole. *Kur. Warsz.*,1901, 18 lutego. — DEMBY: H. S. Notatka bio- i bibliograficzna. *Tyg. Ilustr.* 1900, nr. 10. — HÖSICK: U Henryka Sienkiewicza (Tamże). — WŁ. JABŁONOWSKI: H. Sienk. wśród obcych. (Tamże). — J. MUCZKOWSKI: Jeremiasz Curtin i jego zdanie o Sienkiewiczu. (Tamże).— DEMBY: Bibliografja przekładów dzieł Sienkiewicza na różne języki. (Tamże). — PINI: H. Sienkiewicz jako pisarz narodowy i artysta. Lwów, 1901. — FR. SEKANINA: Henryk Sienkiewicz. Literárni Studie. V Praze, 1901. — M. KOBRYNERÓWNA: Essai sur Henri Sienkiewicz. Paris, 1902. — HÖSICK: Ród Sienkiewicza i Wola Okrzejska. *Bies. Liter.*, 1902, nr. 49—52. — E. ŁUNIŃSKI: Sienkiewicz's Jugendwerke. *Magazin für Litteratur*, 1902. — R. P. TERRADE: „Quo vadis?" de Henryk Sienkiewicz et les „Martyrs" de Chateaubriand. Paris. 1902. — DELAVIS: Myśl polityczna i religijna S. w rzymskiem *Ateneum*, 1902. — „Sienkiewicz and his contemporaries". *Ouarterly Review*, 1902, I. — CHRZANOWSKI: Pierwszy utwór Sienkiewicza. *Ateneum*, 1901, czerwiec i *Tyg. Ilustr.*, 1901, nr. 29. — CHRZANOWSKI: Kilka słów o powstaniu pierwszej powieści Sienkiewicza. *Tyg. Ilustr.*, 1901, nr. 1—2 i w „Okruchach literackich". Warsz, 1903. — A. POTOCKI: H. S. („Szkice i wraż. liter." 1903). — GOSTOMSKI: „Krzyżacy" Sienkiewicza. *Ateneum*, 1901, czerwiec, — HÖSICK: Sienkiewicz jako feljetonista. Warszawa. 1901. — PAWELSKI: „Krzyżacy". *Przegl. Powsz.*, 1901.— MIODOŃSKI: „Quo vadis" Sienkiewicza i Minucjusza Feliksa „Octavius". *Przegl. Powsz.*, 1904, czerwiec. — „Ogonek alias schwänzchen powieści Sienkiewicza „Quo vadis". *Przegl. Liter.*, 1897. — ST. BRZOZOWSKI: H. S. i jego stanowisko w liter. współcz. w *Głosie*, 1903, nr. 14—18. — NAŁKOWSKI: Sienkiewicziana. Kraków, 1904.— BRZOZOWSKI: H. S. („Współczesna powieść polska"). — B. MAYZEL: Ze wspomnień osobistych o Sienkiewiczu (w książce zbior. „Na powodzian". Warsz., 1904). Osobno p. t. Fragment z młodocianych wspomnień o Henryku Sienkiewiczu. Warsz. 1924. — A. JENSEN: H. Sienkiewicz, en literär studie. Stockholm. 1904. — KISIELEWSKI: O list

Henryka Sienkiewicza. („Życie dramatu". Krak. 1907). — C. Jellenta: Dwie epopeje kupieckie. („Grający szczyt"; 1912. Przedtem w *Ateneum*; zob. też *Życie* 1897).— Chmielowski: Henryk Sienkiewicz. („Charakterystyki literackie pisarzów polskich", IX. *Bibl. Powsz.*). — Nagórzański: Tacyt a „Quo vadis" Sienkiewicza. *Spraw. pryw. gimn. im. Mickiewicza* za r. 1910. — A. M. Femelidi: „G. Sienkiewicz. Jewo litieraturnaja epocha, żiźń, trudy i myśli. 2 wyd. Petersburg. 1912. (Streszcza i omawia literaturę rosyjską o Sienkiewiczu). — L. Straszewicz: Spór z panem Grońskim. *Słowo.* 1910, nr. 388—389. — Grzymała-Siedlecki: H Sienkiewicz w 70-tą rocznicę swego życia. *Tyg. Ilustr.*, 1916, nr. 20—21. — *Tygodnik Ilustrowany* 1916, nr. 48 zawiera artykuły: Z. Dębickiego: Duch Sienkiewicza, Wł. Jabłonowskiego: Sienkiewicz-artysta, Wł. Tetmajera: Sienkiewicz-malarz, Lorentowicza: Sienkiewicz w Europie. — *Kur. Warsz.* 1916, nr. 321 zawiera art. Chlebowskiego, Dębickiego, Dembego, Kleinera. — St. Skarzyński: Wspomnienie z ławy szkolnej. *Kur. Warsz.*, 1916, nr. 335. — St. Cywiński: Sienkiewicz Wilno, 1916. — St. Maćkiewicz: Henryk Sienkiewicz. Studjum literackie. Wilno. 1916. — Bolešcic-Kozłowski: Henryk Sienkiewicz i ród jego. Studjum heraldyczno-genealogiczne. Warszawa, 1918. — *Sfinks*, 1917. zeszyt I zawiera: Z. Dębickiego: Kobiety Sienkiewicza, Reymonta: Wspomnienie, Kotarbińskiego: Sienkiewicz jako dramaturg, Umińskiego: Sienkiewicz jako pisarz dla młodzieży, C. Jakubowskiego: Ze wspomnień osobistych. — *Muzeum* 1917, nr. 9 zawiera art. Chrzanowskiego, Łosia: Styl Sienkiewicza, Rudnickiego: S. jako obywatel, Wojciechowskiego: Żywioł subjektywny w Trylogji, Zawilińskiego: Dzieła S. jako lektura szkolna, Liliena: Nowela S. „Biesiada" jako uzupełnienie lektury Salustjusza. — Perłowski: Wspomnienie o Sienkiewiczu Lozanna. 1916. — „Szkoła Główna Sienkiewiczowi". Warsz., 1917.—(E. Jankowski: Sienkiewicz w stosunku do przyrody, Kotarbiński: Sienk. i pokolenie Szkoły Głównej, Ochorowicz: Sienk.: ze stanowiska psychologji, Kryński: O języku Sienkiewicza. H. Nusbaum: Sienk. i gienjusz narodów. — Czempiński: Ze wspomnień o Henryku Sienkiewiczu. *Bluszcz*. 1917. — „Kasprowicz o Sienkiewiczu" *Gaz. Poran.* 1917, nr. 3. — Chlebowski: H. Sienkiewicz. *Rocznik Tow. Nauk. Warsz.*, 1916. — Chrzanowski: Henryk Sienkiewicz. Kraków, 1917. — Wojciechowski: Henr. Sienkiewicz. Lwów, 1917. (*Bibl. Macierzy Polskiej*). Wyd. 3. Lwów. 1925. (Dodano art: Protoplasta Zagłoby, Żywioł subjektywny w Trylogji, Wojsko polskie u Sienkiewicza). — St. P. Noyszewski: Henryk Sienkiewicz, wielki powieściopisarz i obywatel. Warsz., 1917. (Popularna). — *Wychowanie w domu i szkole*, 1916, zeszyt 10 zawiera: B. Nawroczyński: Pierwiastki ogólno-ludzkie i narodowe w twórczości Henr. Sienkiewicza, B. Chlebowski: Wychowawcza wartość twórczości Sienkiewicza, J. Zakrzewski: Sienkiewicz a szkoła. — Kallenbach: Twórczość Henr. Sienkiewicza. *Rocznik Akad. Um.* 1917. — Hösick: Sienkiewicz i Wyspiański. Kraków, 1918. (Zawiera: U Henryka Sienkiewicza w Warszawie w r. 1900; Hektor Sienkiewicza a Wyspiańskiego; Ród Sienkiewicza i Wola Okrzejska; Szkic do życiorysu Henryka Sienkiewicza). — T. Uhma: Henryk Sienkiewicz. Kijów. 1916. — J. Dąbrowski: Henryk Sienkiewicz. Studjum pośmiertne. Petrograd. 1917. — T. Grabowski: Henryk Sienkiewicz. Jego żywot i dzieła na tle współczesnej epoki. Kraków. 1918. — M. Dąbrowska: Sienkiewicz mojego dzieciństwa. *Kur. Warsz.* 1917. — K. Tetmajer: Na śmieć Henryka Sienkiewicza. Kraków. 1916. — J. Kucharzewski: Przemówienie na obchodzie ku czci Sienkiewicza... w Lozannie. Warsz. b. d. — J. Ujejski: Na zgon Henryka Sienkiewicza. Kraków. 1917. — W. Bruchnalski: Sienkiewicz. Prze-

mówienie. Lwów. 1917. — Lorentowicz: Sienkiewicz w Europie. *Tyg. Ilustr.* 1916, nr. 48. — St. Papée: Dwie trylogje (Dumas a Sienkiewicz) *Rok Polski.* 1918, nr. 9. — Ks. N. Cieszyński: Szarzyńskiego Struś — Sienkiewicza Podbipięta. *Przegl. Powsz.* 1919, paźdz. — St. Papée: Pokrewieństwo Dickensa z Sienkiewiczem. *Tyg. Ilustr.* 1920, nr. 27. — T. Zieliński: Idea Polski w dziełach Sienkiewicza. Zamość. 1920 (i w jego „Z ojczystej niwy". Zamość. 1923). — St. Papée: Sienkiewicz jako humorysta. Poznań. 1922. — Z. Wasilewski: Sienkiewicz w szkole. *Gaz. Warsz.* 1922, nr. 265 i 267. — M. Brahmer: Literatura polska we Francji. *Przegl. Współcz.* 1923, lipiec. (O sądach Francuzów o „Quo vadis"). — Hoesick: Książka o Sienkiewiczu. *Kur. Warsz.*, 1920, nr. 350. — Chrzanowski: W dniu pogrzebu Sienkiewicza. Kraków. 1924. (Przemówienie) — Wł. Korycki: Henryk Sienkiewicz wybraniec narodu. Warsz. 1924. — J. Czempiński: Henryk Sienkiewicz, duchowy wódz narodu. Jego żywot i czyny. Warsz. 1924. — St. Lam: Henryk Sienkiewicz. Cechy i elementy twórczości. Poznań. 1924. — W. Borowy: Najlepsza książka o Sienkiewiczu (K. Wojciechowskiego). *Warszawianka.* 1924, nr. 52. — M. Kridl: Sienkiewicziana. *Przegl. Współcz.* 1924, grud. — „Sienkiewicz". Introduction et notes par le dr. V. Bugiel. (Wybór utworów w przekł. franc.). — *Wiadomości literackie* 1924, nr. 43 (Art. Kleinera, Kridla i in.). — *Tygodnik Ilustrowany.* 1924, nr. 43. (Tu m. in. nieznany art. Sienk. „Prusy a Europa"). — Opinje francuskie o Sienkiewiczu. *Przegl. Współcz.* 1924, nr. 15. — L. Daudet o „Quo vadis". *Przegl. Warsz.* 1924, czerw. s. 453. — *Słowo Polskie* 1924, nr. 294. (Tu m. in. art. F. Bostla „Z twórczości H. Sienkiewicza", z wiadomością o noweli „Z pamiętnika korepetytora"). — W. Hahn: Sienkiewicz i Kraszewski. *Głos Lubel.* 1924, nr. 294. — Hahn: Pierwsza powieść Sienkiewicza. *Nowa Ziemia Lubelska* 1924, nr. 293.—*Kurjer Warszawski*, 1924, nr. 300, poświęc. Sienk.—*Warszawianka* 1924, nr. 1. (Tu m. in. art. Kasprowicza, Chrzanowskiego, Dembego i inn.).—*Gazeta Warszawska* 1924, nr. 294, pośw. Sienk. — *Kurjer Poranny* 1924, nr. 294. (Tu m. in. utwór Sienk. z r. 1902 p. t. „Duma"). — *Rzeczpospolita* 1924, nr. 294, pośw. Sienk. — *Kurjer Polski.* 1924, nr. 294, pośw. Sienk. — Kleiner: Artyzm Sienkiewicza. („Sztychy". Lwów. 1925).— Kallenbach: Sienkiewiczowi podzwonne. *Przegl. Współcz.* 1924, listop. — T. Czapczyński: Metodyczny rozbiór powieści „Ogniem i mieczem". Kraków. B. d. — Cz. Rokicki: Parę uwag o języku Sienkiewicza. Warsz. 1925. — W. Doda: „Trylogja" Sienkiewicza wczoraj a dzisiaj. Tarnów. 1925. — Z. Wasilewski: H. Sienk. („Współcześni". Krak. (1924). — Chrzanowski: Pierwsza redakcja noweli Sienkiewicza „Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela". Kraków. 1925. (Odb. z *Silva rerum*). — L. Kozłowski: Henryk Sienkiewicz i Anatol France. *Kalendarz Kurjera Porannego* na rok 1925. — J. Kijas: Kaczkowski jako współzawodnik Sienkiewicza. Kraków. 1926.— K. Wojciechowski: Współzawodnik Sienkiewicza (w książce „Przewrót w umysłowości i literaturze pol. po r. 1863". Lwów 1928. Przedruk z *Gaz. Lwow.* 1919, nr. 37—39). — W. Dobrowolska: Sienkiewicz jako malarz śmierci. Tarnów. 1927. — M. Gardner: The patriot Novelist of Poland H. Sienkiewicz. 1926. — A. Breza: Wspomnienie o Sienkiewiczu. Model do Zagłoby. *Warszawianka* 1926, nr. 311. — A. Bronarski: Stosunek „Quo vadis" do literatur romańskich. Poznań. 1926. — A. Urbański: Sienkiewicz w Odessie. *Kur. Warsz.* 1926, nr. 325. — Z. Wasilewski: Z życia Sienkiewicza. *Myśl Narod.* 1927, nr. 40. (dwa listy). — M. Brahmer: Kilka uwag o „Quo vadis" wśród obcych. *Przegl. Współcz.* 1927. stycz. — E. Gasparini: Nieprzyjaciele Sienkiewicza. Tamże. — St. Zdziechowska: Stanisław Brzozowski jako

krytyk literatury polskiej. (Krak. 1927). Rozdz. VIII. Kampanja przeciwko Sienkiewiczowi. — J. KIJAS: Źródła historyczne powieści „Ogniem i mieczem". *Pam. liter.* 1927. — BR. GUBRYNOWICZ: Relacja nuncjusza o przeprawie Skrzetuskiego. *Ruch liter.* 1927, nr. 8. — CZ. JANKOWSKI: W Afryce z Sienkiewiczem. *Słowo* 1928, nr 80. (Urywki z listów). — T. MIKULSKI: O rodowód Sienkiewiczowskiej Ligji. *Ruch liter.* 1928, nr. 9. — J. KORPAŁA: Dzieje pierwszej powieści Henryka Sienkiewicza. *Ruch liter.* 1928, nr. 4. — ST. DOBRZYCKI: Scena z Balzaka u Sienkiewicza. *Ruch liter.* 1928, nr. 1. — W. GRUBIŃSKI: Jubileusz „rui i porubstwa". *Kur. Warsz.* 1928, nr. 92. — J. BIRKENMAJER: Sienkiewicz i Puszkin. *Ruch liter.* 1929, nr. 4. — J. BIRKENMAJER: Powieść Sienkiewicza o Juljanie Apostacie. *Ruch liter.* 1929, nr. 5. — CHRZANOWSKI: Jeszcze o zamierzonej powieści Sienkiewicza o Juljanie Apostacie. *Ruch. liter.* 1929, nr. 9. — J. BIRKENMAJER: Sienkiewicziana. Petronjusz — jeden czy dwoisty. *Ruch liter.* 1929, nr. 1. — J. BIRKENMAJER: Lygja—Polka. *Ruch liter.* 1929, nr. 2. — J. BIRKENMAJER: Kwity Sienkiewiczowskie. *Ruch liter.* 1929, nr. 8.— M. SOBOCIŃSKI: Jeszcze jedno źródło „Ogniem i mieczem". *Ruch liter.* 1929, nr. 8.— W. HAHN: Kraszewski o „Ogniem i mieczem". *Ruch liter.* 1929, nr. 4. — J. BIRKENMAJER: H. Sienkiewicz o tragedjach greckich. *Filomata.* 1929, nr. 10. — Tenże: Jak Sienkiewicz władał łaciną. *Filomata.* 1929, nr. 6. — J. HARHALA: Sienkiewicz i Puszkin. *Pam. liter.* 1930. — J. BIRKENMAJER: Z pamiątek po Sienkiewiczu. Orędzie w sprawie polskiej. *Myśl Narod.* 1930, nr. 3. — CHRZANOWSKI: Z zapomnianych aforyzmów. Tamże. (Podaje aforyzmy Sienk. druk. w *Straży Pol.* 1908, nr. 3) — Z. FALKOWSKI: Sienkiewicz a Szekspir. *Przegl. Powsz.* 1930. — T. PARNICKI: Tołstoj—Sienkiewicz—Aldanow. *Myśl Narod.* 1930, nr. 18. — M. ASANKA-JAPOŁŁ: Nieznane źródło Sienkiewiczowskiej „Trylogji". *Ilustr. Kur. Codz.* 1930, nr. 221. — J. GANS: Pożar Rzymu w Annales P. C. Tacita a w „Quo vadis". *Filomata.* 1930, nr. 18. — A. GRUCHALSKI: Ze studjów nad „Trylogją" Sienkiewicza. („Trylogja" a „Gościniec" A. Jarzębskiego). *Pam. liter.* 1930. — ST. SADOWSKA: Kompozycja i źródła "Quo vadis?. Sienkiewicza. *Przegl. Humanist.* 1930. — CHRZANOWSKI: Ze wspomnień o Sienkiewiczu. *Gaz. Warsz.* 1930, nr. 375. — IGN. STRYCHARSKI: Słownik do Trylogji. Lwów. 1925.

39. ADOLF DYGASIŃSKI

Tomasz Adolf D. ur. 7 marca 1839 r. w Niegosławicach w Miechowskiem (pow. pińczowski), z o. Jana i Katarzyny z Janiszewskich. Uczył się w Pińczowie i w Kielcach, w szkole realnej (1858—60). W r. 1862 wstąpił do Szkoły Głównej. Brał udział w powstaniu r. 1863. W roku 1866 opuścił Szkołę Główną i wyjechał do Pragi czeskiej. Za powrotem osiadł w Wielgiem. W r. 1872 osiedlił się w Krakowie, gdzie założył księgarnię (1874—79) i pensjonat pedagogiczny. W r. 1878 wrócił do Warszawy; był tu do r. 1888 nauczycielem; od r. 1889 — na prowincji. W l. 1890 i 1891 był w Brazylji. W r. 1872 ożenił z Natalją Wyszkowską. Zmarł 3 czerwca 1902 r. w Grodzisku.

Powieściopisarz i pedagog.

Dygasiński na pole literackie wystąpił około r. 1873; od r. 1878

był stałym współpracownikiem *Przeglądu Tygodniowego*. W r. 1880 zaczął tu pomieszczać pierwsze swoje nowele. Od r. 1885, wraz z A. Sygietyńskim i St. Witkiewiczem, należał do redakcji *Wędrowca*. Był pierwszym redaktorem *Wisły* (1887). Pisał nadto do *Niwy*, *Przeglądu pedagogicznego*, *Ateneum*, *Głosu*, *Tygodnika Ilustrowanego*, *Świtu*, *Kur. Codziennego*, *Kur. Warszawskiego*...

Osobno wyd.:

„Nowele“ 3 serje. Warszawa, 1884—86.

„Na pańskim dworze“. Warsz., 1884.

„Von Molken“. Warsz., 1885.

„Na warszawskim bruku“ (w *Romans i powieść* 1886). Osobno. Warsz. 1926.

„Nowe tajemnice Warszawy“. 2 t. Warsz., 1887.

„Z siół, pól i lasów“. Zbiór nowel. 2 t. Warsz., 1887.

„Właściciele“. Powieść. Warsz., 1887.

„Nowele“. 2 t. Warsz., 1888.

„Beldonek“. Warsz., 1888.

„Z ogniw życia“. Nowele. 2 t. Warsz., 1886.

„Z zagonu i bruku“. Nowele. 2 t. Warsz., 1889.

„Kuba Gąsior“. Warsz., 1889.

„Pan Jędrzej Piszczalski“. 2 t. Warsz., 1890.

„Przygody młodzieńca czyli Robinson Polski“. Warszawa, 1891; 2 wyd. 1899.

„Na złamanie karku“. Warsz., 1893.

„Garstka“. Zbiór nowel. Warsz., 1893.

„Krańcowy“. Nowele. Warsz., 1893.

„Gorzałka“. Powieść. 4 t. Warsz., 1894.

„Wint“. Warsz., 1894.

„Bracia Tatary“. Nowele. Warsz , 1894.

„Opis imprezy wojennej IMP. Alberta Milicerego...“. Kraków, 1894 (wyd. w 25 egz.).

„Wywczasy Młynowskie“. Nowele. Warsz., 1895.

„Przyjaciel koni“. Powiastka. Warsz. 1895.

„As“. Powieść. Warsz., 1896.

„Cudowne bajki“. Warsz., 1896.

„Pióro“. Powieść. Warsz., 1897.

„Dramaty Lubądzkie“. Powieść. Warsz., 1897.

„Nędzarze życia“. Warsz., 1898. (Studjum).

„Złamane życie“. Warsz., 1898.

„Szelągi kieleckie". Nowele. 2 t. Kielce, 1898.
„Żywot Beldonka". Część druga. Warsz., 1898.
„Muchy. Sen". Warsz., 1899.
„Nowele". 2 t. Mikołów, 1899.
„W Swojczy". Warsz., 1899.
„W Kielcach". Warsz., 1899.
„Z naszej niwy". Nowele. Warsz., 1900.
„Zając". Powieść. Warsz., 1900.
„Łabędzia woda". Warsz., (Krak.). 1901.
„Wielkie łowy". Warsz., 1901.
„Margiela i Margielka". Warsz. 1901.

„Gody życia". Warsz., 1902. Wyd. 2. Warsz., 1910. Wyd. krytyczne, na podstawie rękop. i pierwodruku, w oprac. Wład. Wolerta, Warszawa (Białystok) 1925. (Pierwodruk w *Kur. Warsz.* 1901, p. t. „Mysikrólik czyli Gody życia").

„Na odlocie". Nowele. Warsz., 1907.

„Cham". Nowela z teki pośmiertnej w *Tyg. Ilustr.*, 1909.

Wydał nadto „Listy z Brazylji". Warsz., 1891.

Z pism Dyg. pedagogicznych do najważniejszych należą: „Pierwsze nauczanie w domu i szkole". (Warsz. 1883), „Jak się uczyć i jak uczyć innych". (W. 1889) i „Obraz zjawisk psychicznych w organiźmie ludzkim". (W. 1885).

Zob. nadto bibliografję w książce: „Szkoła Główna Warszawska". I. Warsz., 1900. Str. 286—7.

Wyd. zbior.: Dzieła, w oprac. Wł. Wolerta, zaczęły wychodzić w Warszawie w r. 1926.

JESKE-CHOIŃSKI: Adolf Dygasiński. („Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej". Warszawa, 1888). J. L. POPŁAWSKI: Powieść szlachecka. („Szkice literackie i nauk., 1910 z *Głosu*, 1890).—(O „Panu Jędrzeju Piszczalskim"). — Tenże: Emigracja Brazylijska w rzeczywistości i w poezji. („Szkice liter. i nauk."). — CHMIELOWSKI: Dygasiński w *W. Enc. powsz. ilustr.*—J. WŁ. DAWID: Nauka o rzeczach. Warsz. 1892. str. 271—3. — CHMIELOWSKI: w „Zarysie najnowszej liter. pol.". 1898. - J. NOWIŃSKI: Dygasiński jako beletrysta. *Ateneum*. 1897, II. — FELDMAN: o Dyg. w „Piśmienn. pol.". 1880—1904, t. I.—Z. WASILEWSKI: Adolf Dygasiński i jego „Gody życia" (w „Od romantyków do Kasprowicza". Lwów, 1907. Toż w „Współcześni" 1923). — CIEMBRONIEWICZ: Adolf Dygasiński. Lwów, 1906. — SZYCÓWNA o Ad. Dyg. w art. „Historja nauczania jęz. pol.". (*Nowe tory*, 1906). — BRZOZOWSKI: Współczesna powieść polska. — JESKE-CHOIŃSKI: Pozytywizm w nauce i literaturze. Warszawa, 1908.—ST. MIECZYŃSKI: Adolf Dygasiński jako nauczyciel. („Myśl". Księga zbiorowa... Warsz., 1904). — ST. PIEŃKOWSKI: Gody życia. *Gaz. Warsz.*, 1910, nr. 357.—PRZESMYCKI. Adolf Dygasiński. („Pro Arte". Warsz., 1914).

40. JULJAN WIENIAWSKI.

(Pseud. Jordan).

Ur. 5 lutego 1834 r. w Lublinie, z o. Tadeusza i Reginy z Wolffów, brat muzyków Henryka i Józefa (?). Kształcił się w gimn. w Lublinie i w Instytucie gospodarstwa wiejskiego i leśnictwa w Marymoncie. Wziął udział w powstaniu 1863 r., potem emigrował do Francji; w Paryżu studjuje w Collège de France, Sorbonie i Szkole prawa — ekonomję i prawo, następnie wLipsku — nauki handlowe. W r. 1865 wrócił do kraju; więziony czas jakiś w Cytadeli. Osiada na wsi w Komorowie (w Konińskiem). W r. 1872 dyrektorem Towarzystwa wzajemnego kredytu w Warszawie. Zmarł 23-go września 1912 r. w Warszawie.

Na pole literackie wystąpił w r. 1859, jako korespondent do *Gazety Codziennej* (Kraszewskiego).

Utwory swe powieściowe druk. głównie w *Tygodniku Ilustrowanym*.

„Wędrówki delegata". Warsz., 1874.

„Przygody panów Marka i Agapita". Warsz., 1875.

„Ze wspomnień Marymonckich". Warsz., 1879.

„Gawędy w listach Jordana do pana Jana". 1883 i 1886,

„Z boru i dworu". Warsz. 1889., Nowele.

„Z teki Marymontczyka". Warsz. 1911.

„Kartki z mego pamiętnika". 2 t. Warsz., 1911.

Komedje: „Słomiany człowiek", Wśród lasu", „Polowanko", „Myszy bez kota" (1893), „Wilk i owce" (1896) i inne.

Wyd. zbior: Pisma. 6 t. Warsz., 1894.

Lubowski: Juljan Wieniawski (Jordan) *Tyg Ilustr.* 1893, nr. 159. — Jenike: Jakim sposobem Jordan, przed 10-ciu już laty sam zdradził incognito swoje. *Tyg. Ilustr.* 1893, nr. 160. — Chmielowski w „Zarysie najnowszej liter. — Szyjkowski: Dzieje komedji pol. w zarysie (1921), str. 81.

41. WALERJA MARRENÉ (Morzkowska). Zob. t. III.

42. WŁADYSŁAW SABOWSKI.

(Pseud. Wołody Skiba).

Ur. 29 marca 1837 w Warszawie: tu uczył się w gimn. filol. i w szkole sztuk pięknych. Był następnie urzędnikiem komory celnej. Brał udział w powstaniu 1863 r., poczem udał się za granicę. Od r. 1869 przebywał w Krakowie. Potem osiadł w Warszawie. Zmarł 19 marca 1888 r. w Warszawie.

Zaczął od wierszy („Ziarna i plewy". Warsz., 1860, poem. „Pan Edward" (*Tyg. Ilustr.* 1869), „Siedem grzechów głównych"). Potem zwrócił się do powieści, które ogłaszał w *Przeglądzie Tygodniowym, Magazynie mód, Tygodniku mód, Pszczole, Kółku domowym, Opiekunie domowym.* Pisywał do *Kraju* (krak.) (1869), do *Dziennika Literackiego* (lwow.) i do innych pism.

Od r. 1866 wydał następ. powieści: „Pierwsza pacjentka". 1866, „Dziwni ludzie". (Warsz. 1867), „Kwiat z Sumatry". 1868, „Rodzina Orskich". (Krak. 1869), „Kanarki". (Lwów 1869), „Po niewczasie" 1869, „Za miesiąc". 1869, „Pan Walery". 1869, „Bucik". 1871, „Pod jednym dachem". (Poznań 1871), „Kręte drogi". (Lwów 1871), „Niepodobni". (Poznań 1873), „Pojedynek amerykański". (Lwów 1874), „Nieszczęśliwa". 1874, „Intrygant". (Kraków 1876), „Pozory". (Lwów 1879), „Grześ". (Warsz. 1884), „Na paryskim bruku" (Warsz. 1886), „Paryżanin". (Warszawa, 1888). Najcelniejsza „Nad poziomy". 1887.

Pisał też dramaty („Dwie", „Pół miljona", „Przestroga cioci Zosi").

PLUG: Wł. S. *Kłosy* 1888. — STEBELSKI: Wł. S *Tyg. Ilustr.* 1888. — KRAUSHAR: Sylwetki literackie z niedawnej przeszłości. („Kartki historyczne..). — W PRZYBOROWSKI: Stara i młoda prasa, str. 20. — „Księga jubileuszowa *Kurjera Warszawskiego*" (1896). — CHMIELOWSKI: Zarys najnowszej liter. pol. (1898), str. 288—290.

43. WALERY PRZYBOROWSKI.
(Pseud. Z. L. Sulima).

Ur. 27 listopada 1845 r. w Domaszowicach pod Kielcami, z o. Ignacego i Tekli z Biechońskich. Do szkół uczęszczał w Kielcach i Radomiu. W r. 1863 wziął udział w powstaniu; przez czas jakiś więziony, osiadł w Warszawie. W l. 1865—69 kształcił się w Szkole Głównej, na wydz. filologiczno-historycznym. Od r. 1903 był nauczycielem szkoły handlowej w Radomiu. Zmarł 13 marca 1913 r. w Warszawie.

W r. 1868, jeszcze jako student, wszedł w grono współpracowników *Przeglądu Tygodniowego* („Kroniki zagraniczne"). W r. 1869 wystąpił z pierwszą swą powieścią p. t. „Hinda", poczem nastąpiły inne: „Życie za marzenie". (1871), „Na mogile" (1873), „Na partykurzu". (1874), „Noc z 3 na 4 grudnia". (1875), „Liść akacji". (1876), „Bicz korali". (1879), „Magdalena". (1883); histor. „Arjanie". (1876), „Sokół królewski". (1878), „Oblężenie Warszawy". (1879), „Księżniczka z Minsterbergu" (1880), „Rubin wezyrski". (1880), „Zajazd o cześni-

kównę". (1883), „Płowce". (1884), „Marznące fale". (1886), Rycerz Mora". (1897), i inne.

Prace historyczne: „Historja Franka i Frankistów". (Warszawa, Kraków. 1893); „Polacy w Hiszpanji 1808—1812". Warsz. (Krak.), 1888; „Z przeszłości Warszawy". 2 serje (1899—1902)

„Ostatnie chwile powstania styczniowego", 4 t. Poznań. 1887.

„Historja dwóch lat 1861—62. 5 tomów, Kraków. 1892—98.

„Dzieje 1863 r. 4. t. Kraków. 1897. Tom 5. wyd. Mościcki w r. 1918.

„Historja sześciu miesięcy". Petersb. 1901.

Pod pseud. Eksdziennikarza wyd. wspomnienia p. t. „Stara i młoda prasa (1866—1872)". Petersburg. 1897.

Bez wartości są jego: „Dzieje Polski". (1879), „Włościanie u nas i gdzieindziej". (1881), „Niewieście ideały poetów polskich". (1881).

Poczytne są jego powieści historyczne dla młodzieży, które ogłaszał od r. 1881 („Bitwa pod Raszynem").

W r. 1885 redagował pismo ugodowe *Chwila*.

A. Jelski: Uwagi w kwestji włościan. Warszawa. 1884. — (W. Przyborowski): Stara i młoda prasa. Petersburg (Kraków) 1897. str. 78-87. — Chmielowski: Zarys najnowszej liter. pol. (1898). — „Historyk owych czasów", art. o P. w broszurze „Rok 1862". *Świat* 1912. Numer specjalny. — W. K.: Ś. p. Walery Przyborowski. *Kur. Warsz.* 1913. nr. 72. — Br. Pawłowski o Przybor. *Kwart. histor.* 1913. — Kraushar; Collectanea W. Przyborowskiego. *Rozprawy historyczne Tow. Nauk. Warsz. I.*

44. MARJA SZELIGA.

(Drugi pseud. Jerzy Horwat).

Właściwie Marja Mirecka, 1 v. Czarnowska, 2 v Loevy. Ur. ok. r. 1854 w Jasieńcu Soleckim (w Sandomierskiem). Zagrożona uwięzieniem za tajną działalność oświatową, wyjechała do Francji i osiadła w Paryżu, gdzie walczyła w pismach francuskich, przez siebie redagowanych, o prawa kobiet i działała w związkach kobiecych. Pod koniec życia założyła tygodnik społeczno literacki *Ognisko*, poświęcony sprawom polskiego wychodźtwa. Zmarła 2 stycznia 1927 r. w Chaville pod Paryżem. Autorka-„społecznica".

Rozpoczęła zawód literacki w *Opiekunie domowym* (pow. „Hrabina Elodja" w r. 1872), przeszła następnie do *Przeglądu Tygodniowego*.

W okresie walki pozytywistów z konserwatystami ukazały się następ. jej powieści: „W przeddzień". (Warsz. 1873), „Dla ideału".

(W. 1873), „Pieśni i piosenki“. (W. 1873), „Nic nowego pod słońcem“. (W. 1876), „Dwór i dworek“. (W. 1878), „Nataniela“. (W. 1878), „Wyklęte dusze“. (W. 1879), „Bez opieki“. (W. 1880), i inne.

Pisała i dramaty.

JESKE-CHOIŃSKI: Typy i ideały pozytywnej beletr. pol. (1888). — C. WALEWSKA: O równe prawa. Marja Szeliga. *Kobieta współcz.* 1929, nr 27.

44. KLEMENS SZANIAWSKI.

(Pseud. Klemens Junosza).

Ur. 23 listop. 1849 r. w Lublinie, z o. Władysława, prokuratora sądu lubelskiego, i z m. Leontyny z Brodowskich. Uczył się u pijarów w Łukowie, następnie w gimn. w Siedlcach, którego nie ukończył i wstąpił do Izby Kontroli w Lublinie. W r. 1875 oż. się z Karoliną Piasecką, córką rejenta, i osiadł w Warszawie (w 1877). Zm. 21 marca 1898 r. w Otwocku, pod Warszawą. Pochowany w Lublinie.

Pierwsze utwory Junoszy ukazały się w *Kolcach* w r. 1875. Został nast. sekretarzem redakcyjnym *Echa* Sarneckiego (1877); od r. 1882 był stałym współpracownikiem *Wieku*, pisywał do *Kurjera Świątecznego* i *Muchy*, redagował *Wędrowca* i *Bibljotekę dzieł wyborowych*.

„Chłopski mecenas“, sztuka ludowa. Warszawa. 1880.

„Z mazurskiej ziemi“. Warsz. 1884· (Obejmuje opowiadania: Na zgliszczach, Łaciarz, Pułkownik, Spełnione marzenia).

„Pan Sędzia“. Warsz. 1887.

„Przez różowe szkiełka“. Warsz. 1887.

„Z antropologji wiejskiej“. Warsz. 1888.

„Panowie bracia“. Warsz. 1888.

„Wilki oraz inne szkice i obrazki“. Warsz. 1889.

„Nasi żydzi w miasteczkach i na wsiach“. Warsz. 1889.

„Obrazki szare“. Warsz. 1890. Nowele.

„Z antropologji wiejskiej“. Nowa serja. Warsz. 1890.

„Z zapadłych kątów“. Warsz. 1891. Obrazki.

„Syzyf“. Warsz. 1891.—„Z Warszawy“. W. 1894. (Nowele).—„Pająki“. W. 1894. — „Czarnebłoto“. (Pająki wiejskie). W. 1895. — „Fotografje wioskowe“. W. 1895. — „Wnuczek“. W. 1896. (Nowele). — „Przy kominku“. W. 1896. (Opowiadania). — „Żywota i spraw IMP Symchy Borucha Kaltkugla ksiąg pięcioro„. W. 1895. — „Synowie pana Marcina“. W. 1896. — „W sieci pajęczej“. W. 1896. — „Na chlebie u dzieci“. W. 1894.—„Willa pana regenta“. W. 1895.—„Żona z jarmarku“. W. 1896.

—„Na bruku". W. 1897.—„Buda na karczunku". Wilno. 1897.—„Powtórne życie". Wilno. 1897. (Nowele).—„Z pola i z bruku". Warsz. 1897. (Nowele). — „Zagrzebani". W. 1897. — „Drobiazgi". W. 1898. —„Listy do cudzej żony". W. 1898. — „Monologi". 2 serje. Warsz. 1895 — 98. —„Suma na Kocimbrodzie". W. 1898. — „Na zgliszczach". W. 1898. — „Za mgłą". W. 1899. — „Wdowa z placem". Wilno. 1899. — „Dworek przy cmentarzu". Warsz. 1900.

Z żargonu żydowskiego (z Abramowicza) przełożył: a) „Don Kiszot żydowski". Warsz. 1885. b) „Szkapa". (Die Klatsche). Warsz. 1886.

Wyd. zbior: a) Wybór pism. 7 t. Warsz. 1891–6. b) Dzieła. 10 t. Warsz. 1899.

Chmielowski: Klemens Junosza. („Nasi powieściopisarze". II) — T. Jeske-Choiński: Klem. Junosza *Tyg. Ilustr.* 1898, nr. 18. — Z. Wasilewski: Kl. Junosza Szaniawski. *Głos.* 1898, nr. 13. — Chmielowski: Klemens Junosza. *Kur. Codz.* 1898, nr. 93.

45. MARJAN GAWALEWICZ.

Ur. 21 paźdz. 1852 r. we Lwowie. Kształcił się we Lwowie i w uniw. Jagiell. w Krakowie. Debiutował na polu literackim w r. 1868 i następnych jako poeta i nowelista w pismach lwowskich. W r. 1876 osiadł w Warszawie i wszedł do *Kurjera Warszawskiego* (skąd wyszedł w r. 1883); był następnie feljetonistą *Kłosów* (pseud. Quis). Przez czas jakiś redagował *Tygodnik Ilustrowany* (do r. 1898), potem *Tygodnik Polski* (1898—99), *Tyg. Powszechny* i *Bluszcz.* Był kierownikiem teatru polskiego w Łodzi (od r. 1903), teatru Małego w Warszawie i teatru miejskiego we Lwowie. Zmarł 26 maja 1910 r. we Lwowie.

Utwory swoje poetyckie młodzieńcze wyd. p. t. „Poezje". Kraków. 1889.

Komedje jednoaktowe i monologi". Ser. I. Warsz. 1884; Ser. II, t. 1890.

Utwory powieściowe: „O niej". 2 t. (Kraków. 1887). — „Gasnąca dusza". (Warsz. 1887). — „Filistry". 2 t. (Warsz. 1888). — „Żona". (Warsz. 1889). — „Majster do wszystkiego". (Krak. 1890). Nowele. — „Drugie pokolenie". 2 t. (Warsz. 1891). — „Biedni ludzie". (Krak. 1890). — „Ćma". (Warsz. 1892). — „Z mego albumu". (Szkice i obrazki). (Warsz. 1892). — „Mgła". (Warsz. 1893). — „Mechesy". 2 cz. (Warsz. 1893–4). — „Dusze w odlocie". (Warsz. 1895). Nowele. — „Cudak".

(Warsz. 1895). — „Od jutra". (Warsz. 1895). — „Bluszcz". (Warsz. 1895). — „Szubrawcy". 3 t. (Warsz. 1896). — „Motyl". (Nowele. Krak. 1898). — „Niczyja". (Krak. 1897). — „Synowie Laokoona". (*Ruch Katol.* 1897). — „Znak zapytania". (Warsz. 1900). — „Nasza trójka". Ze wspomnień chłopięcych". (Nowy Sącz. 1900). — „Warszawa". 3 t. (Warsz. 1901). — „Ostatnia butelka". (1902). — „Na skrawku ziemi". (1902). — „Plotka" (1903). — „Dla ziemi". (Warsz. 1904). — „Jad". (W. 1905). — „Bez celu". (W. 1908). — „Dwie baśnie". (W. 1908). — „Wicherek". (W. 1908). — „Wir". (W. 1908). — „Gąbka". (W. 1910).

„Królowa niebios". Legendy o Matce Boskiej. Z rys. P. Stachiewicza. Warszawa (Krak.) 1894. Serja II. Tamże. 1896.

Studja literackie: „Sylwetki i szkice literackie". Kraków. 1888. (Obejmują: o Brodzińskim, o Wilkońskim, o tragedjach Szekspira: Antonjusz i Kleopatra i Makbet). — „Bohdan Zaleski". (Kraków. 1890). — „Franciszek Zabłocki". (Kraków. 1894). — „Poeta promienisty". (Tomasz Zan). (Warsz. 1911) i inne.

„Poezje". (Z teki pośmiertnej) w *Echu liter. artyst.* 1913, maj.

Chmielowski o „Mechesach". *Aten.* 1892, grudz. — Chmielowski: o pow.: „Ćma", „Z mego albumu" i „Żona". *Aten.* 1892, lipiec. — Chmielowski: Zarys najnowszej liter. (1898). — Feldman: Piśmienn. pol. wyd. 3. (1905). — „Księga jubil. Kurjera Warszawskiego. 1896, str. 178. — Wł. Jabłonowski o pow. „Warszawa" w *Książce* 1901. — tc.: „Zgon Marjana Gawalewicza. *Kur. Warsz.* 1910. nr. 148. — A. Potocki: Pol. liter. współcz. — Jacimirskij: Nowiejszaja polskaja litieratura. — Hösick: Nieznane erotyki Gawalewicza. („Miłość i miłostki w życiu sławnych ludzi". Krak. 1917), — A. Kraushar: wstęp do „Poeta promienisty".

46. MIECZYSŁAW BIERZYŃSKI.
(Pseud. M. Czerneda).

Ur. się w r. 1857 w Kielcach. Kształcił się w uniw. Warszawskim (na wydz. prawnym), który ukończył w r. 1881. Od. r. 1884 adwokat w Kielcach. Zmarł w r. 1889.

Jeszcze jako student rozpoczął pracować na polu dziennikarsko-literackiem — w *Wędrowcu* (1878), *Ekonomiście, Kurjerze Warszawskim, Nowinach* (Prusa), *Gazecie Polskiej.* Później utwory swe pomieszczał w *Tyg. Ilustr.* (m. in. urywek dramatu p. t. „Sędziwój"), i w innych pismach. Nowele jego wyszły p. t. „Szkice". Warszawa, 1892.

Art. bezim. o Bierzyńskim jako wstęp do Szkiców". — Chmielowski: Mieczysław Bierzyński (Czerneda). („Nasi powieściopisarze", II. 1895. Przedtem w *Ateneum* 1892, I, p. t. „Szkice Czernedy.").

47. WINCENTY KOSIAKIEWICZ.

Ur. 21 stycz. 1863 r. (1860 ?.) w Warszawie. Kształcił się w gimn. w Warszawie i w szkole technicznej warszawskiej. Nauki uniwersyteckie odbywał w Genewie i w Paryżu. Od r. 1882 pracował w redakcji *Gazety Polskiej*. Przez pewien czas był redaktorem *Kurjera Polskiego*. W końcu był dyrektorem szkoły dziennikarskiej. Zmarł 16 lutego 1918 r.

Pierwsze swoje nowele drukował w *Gazecie Polskiej* w r. 1882.

Osobno ogłosił:

„Nasz mały". Warszawa. 1888.

„Janek". Warsz. 1888.

„Widmo". Kraków. 1889. Nowele. (Tu m. i. nowela „Literatura mojej żony").

„Trzydzieści morgów". Warsz. 1890. — „Druty telegraficzne". Krak. 1891. — „Przy budowie kolei". Warsz. 1891. — „Gąsiorkowski". Warsz. 1892. — „Rodzina Łatkowskich". Warsz. 1893. — „W miasteczku". Warsz. 1893. — „Władek". Warsz. 1894. — „Bawełna". Warsz. 1895. — „Rozpieszczona dziewczyna". Warsz. 1896. — „Plama". Warsz. 1897. — „Hallali". Warsz. 1898. — „Niebezpieczny człowiek". Warsz. 1899. — „Hanka". Warsz. 1899. — „Rick i Rock". 2 t. Warsz. 1900. — „Sarna". Warsz. 1907. Nowele. — „Z powrotem". Warsz. 1908. — „Żywe obrazki". Warsz. 1908.

„Dzwonnik". 1914.

„Poezje". Warsz. 1901.

„Mój syn wstępuje do szkoły". Poznań. 1914. Broszura pedagogiczna.

„Historja Polski porozbiorowej na tle ruchu światowego". Fakty — daty — sądy. Warszawa, 1917. Podręcznik synchronistyczny.

Był współpracownikiem *Kraju*, *Słowa*, *Świata*.

J. NOWIŃSKI: Wincenty Kosiakiewicz. *Ateneum* 1896, luty. — GOSTOMSKI o „Poezjach". *Książka* 1902. nr. 7.—DROGOSZEWSKI o „Z powrotem". *Książka* 1909, nr. 3.

48. MICHAŁ WOŁOWSKI.

Ur. 19 grud. 1851 r. w Mławie. Uczył się w gimn. w Łomży, następnie w Szkole Głównej i w rosyj. uniw. warszawskim, wreszcie w uniw. krakowskim; przez parę lat kształcił się w Monachjum. Pod koniec życia był dyrektorem teatru w Łodzi. Zmarł w r. 1900 w Warszawie.

Powieściopisarz, nowelista, dramaturg i dziennikarz.

Zawód literacki rozpoczął w r. 1870 w pismach warszawskich. Pisał do wielu czasopism, różnych kierunków. W ostatniej ćwierci XIX w. ogłosił wiele utworów powieściowych, poczynając od „Dziwni". (Lwów. 1874). M. i. „Cyganiątko". (Warsz. 1885), „Jasne i ciemne obrazki" (W. 1885, nowele), „Dzieci Warszawy" (1888), „Ostatni piorun" (W. 1888) i inne.

Z utw. dramat.: „Trefniś i lutnista" (W. 1884), „Towarzysz pancerny" (1895)...

CHMIELOWSKI: Debiuty powieściopisarskie z r. 1885. („Nasi powieściopisarze", II, str. 486—9). — Not. autobiogr w kalend. „Ruch" na r. 1889. — Dembego „Album pis. pol. — FELDMAN: Piśm. pol. (1905) i Współcz. liter. pol. (1919).

49. JAN GNATOWSKI

(Pseud. Jan Łada).

Ur. 22 lipca 1855 r. w majątku rodziców Skarżynówce, w pow. humańskim na Ukrainie. Gimn. ukończ. w r. 1876 w Rydze. Studja uniwers. odbył w Krakowie i Wiedniu, poczem podróżował po Włoszech i Grecji. W r. 1882 osiadł w Warszawie. W r. 1884 wyjechał zagranicę. W r. 1887 otrzymał święcenia kapłańskie. W r. 1888 ukończył wydz. teolog. w uniw. w Insbruku. W l. 1888—90 był sekretarzem nuncjatury w Monachjum. W r. 1890 osiadł we Lwowie; był tu rektorem kościoła popaulińskiego. Zmarł 9 paźdz. 1925 r. w Warszawie.

Na pole literackie wystąpił około r. 1879. Ogłasza prace swoje w warszawskich pismach *Niwie*, *Wieku* i *Bibl. Warsz.*, w *Przegl. Lwowskim* i inn. (Osobno: „Realizm w literaturze nowoczesnej. Lwów, 1879; „Moja Beatrice..." Warsz., 1879 (z *Niwy*); „Listy o literaturze i sztuce" (1880), „Listy z Konstantynopola" (1883); głośny artykuł przeciwko Konopnickiej w *Bibl. Warsz.*, (1883) i t. d.

Był później redaktorem tyg. *Wiara* i *Przegl. Katolickiego* (do r. 1914). Drukował nowele i powieści (i osobno), artykuły i korespondencje w *Kur. Warsz.*

Osobno: „Studja". Lwów, 1896.

50. WACŁAW KARCZEWSKI

(Pseud. Marjan Jasieńczyk).

Ur. się w r. 1855 w Woli Siemieńskiej w Radomskiem, z ojca Feliksa i matki Justyny z baronów Heydlów; wychowywał się w Wiel-

giem, pod kierunkiem Dygasińskiego. Kształcił się w Krakowie, w gimn. (od r. 1873) i w wyższej szkole przemysłowo-handlowej; poczem gospodarował. Po r. 1880 znalazł się w Warszawie. W 1894 r. osiadł w Szwajcarji. Ok. r. 1900 został bibliotekarzem w Raperswilu (przez lat 11). Oż. był z Heleną z Malczewskich. Zmarł 24 listop. 1911 r.

Pierwsze utwory swoje pomieszczał w *Dzien. Łódzkim* i w *Kurjerze Warszawskim;* osobno wydał je p. t. „Drobiazgów garść". (1887). W l. 1888—93 pracował stale w *Kurjerze Warszawskim.* (Zob. „Książkę jubil. Kur. Warsz.", str. 642—3).

Gł. utw.: a) „Lena", dramat. (1886).

b) „W Wielgiem". Petersburg, 1898. (Powieść, druk. przedtem w *Bibl. Warsz.* i w *N. Ref.*).

Druga jego powieść p. t. „Mieczek Wieliski", osobno nie wydana, ogłosz. w *Słowie Pol.* w r. 1910, oraz w *Bibl. Warsz.* (i w Czasie?); wraz z drugą powieścią („Wicek") miała stanowić całość p. t. „Z robakiem w zanadrzu"; napis. rytmiczną prozą.

Z. Wasilewski: Wacław Karczewski („Współcześni". 1924).

51. WŁADYSŁAW KSIĄŻEK
(Juljan Łętowski).

Ur. się w r. 1857 w Krakowie, z o. Michała i Antoniny z Łętowskich. Był samoukiem (gimnazjum nie ukończył). Był potem towarzyszem sztuki drukarskiej w drukarni *Czasu.* W r. 1879 przeniósł się do Warszawy i został współpracownikiem *Echa,* a od r. 1882 *Słowa.* Zmarł 12 maja 1897 r. w Warszawie.

Wystąpił w r. 1873 z wierszem w *Kłosach.* Zasłynął jako autor dramatu p. t. „Izrael na puszczy". 1880.

Drugim jego dramatem drukiem ogłoszonym jest „Firdusi". Warszawa, 1884.

Kilka nadto dramatów pozostawił w rękopisie.

Pozatem ogłosił kilka zbiorów nowel: „Nowocześni bohaterowie". (Warszawa, 1888). Tu wyróżnia się nowela p. t. „Wawrzyńcowie"; „Rywale" (1890), „Na bożym świecie" (1891), „Robakiewicz" (1892), „Stary mąż" (1893).

Powieść: „Rogata dusza" (1894).

Dużo powiastek, poezyj (sonetów, gazel) rozproszonych w czasopismach („Fata morgana", legenda arabska).

Chmielowski o „Izraelu na puszczy". *Ateneum* 1881, III. — Nekrolog w *Aten.* 1897, czerw. — A. Dobrowolski: Ś. p. Juljan Łętowski. *Tyg. Ilustr.* 1897, nr. 21. — Chmielowski: J. Ł. („Nasza liter. dram.", II).

52. ALEKSANDER MAŃKOWSKI.

Ur. 6 czerwca 1855 r. w Sahince na Podolu, z o. Walerjana i Tekli z Łaźnińskich. Kształcił się w szkole handlowej w Odesie i w politechnikach w Karlsruhe i w Dreznie. W latach 1877—78 słuchał wykładów w uniw. Jagiellońskim. Osiadł w majątku Mańkowie (pow. bałcki). Oż. z ks. Carpegna di Falconieri. Zmarł w marcu r. 1924, w Rzymie. Komedjopisarz i powieściopisarz.

Komedje:

a) „Minowski". 1886.

b) „Dziwak". 1887.

c) „Jadzia". 1901.

Powieści:

a) „Pan Wojciech". 1888.

b) „Hr. August". 1890.

c) „Moja Helenka". 1896.

d) „Podróż zagranicę". 1902.

e) „Dwużeniec". (1906).

f) „Złodziej". (1906).

Większość utworów swoich drukował w *Gazecie Polskiej* (Nowele: „Słowiki" i „Miss Kate" w 1886, „Obiadek" w 1895...).

Żeromski: o „Hr. Auguście". *Głos.* 1890, nr. 37, przedruk. w „Elegjach". — Chmielowski Zarys najnow. liter. pol. — Feldman: Piśmien. pol. (1905), II.

53. GUSTAW KAMIEŃSKI.

(Pseud. Gamaston).

Ur. w r. 1848 w Siedlcach. Kształcił się w gimn. w Warszawie, następnie na wydz. matematycznym Szkoły Głównej i w Instytucie technologicznym w Petersburgu. Inżynier. Naczelnik wydziału kolei południowo-zachodnich w Kijowie. W r. 1895 przenosi się do Warszawy i zostaje dyrektorem zakładów przemysłowych Towarzystwa Lilpop, Rau i Loewenstein. W r. 1918 szefem wydziału technicznego Ministerstwa spraw wojskowych. Zmarł 31 stycznia 1930 r. w Warszawie. Powieściopisarz.

„Fata morgana". Kraków, 1890. Kilka wydań.

„Lamparcie życie". Petersburg, 1894.

„Fotografje bez retuszu". 1894.
„Wiara, nadzieja i miłość". Warsz., 1898.
„Lwia miłość". Warsz., 1900.

Z. Dębicki: Gamaston-Kamieński. (W 40-lecie pracy literackiej). *Kur. Warsz.* 1929, nr. 328 (listop.).

54. TEODOR JESKE CHOIŃSKI.

Ur. w r. 1854 w Pleszewie, w Poznańskiem. Kształcił się w Poznaniu i w uniw. w Wrocławiu, Pradze i Wiedniu. Na pole literackie wystąpił w r. 1876. W r. 1882 osiadł w Warszawie. Był zrazu współpracownikiem *Przeglądu Tygodniowego*, *Nowin* i *Ateneum*, poczem przeszedł pod sztandar „młodego konserwatyzmu" i pisywał do *Niwy* i *Słowa*. Zmarł 14 kwietnia 1920r. w Warszawie.

Beletrysta i publicysta. Oprócz powieści i dramatów, pisał studja literackie i broszury.

Powieści współczesne: „Przednia straż" (*Kłosy* 1883, w przeróbce p. t. Trzeźwi (1885); — „Za winy ojców". Warszawa, 1881. — „Z miłości". Kraków, 1884. — „Stłumione iskry". Warsz., 1886. — „Z kulą u nogi". Warsz., 1888. — „Nad Wartą". Kraków, 1888. — „Po złote runo". Warsz, 1892. — „W pętach". Warsz., 1893. — „Majaki". Warszawa, 1895, i inn.

Z powieści historycznych, najgłośniejsza trylogja: a) „Gasnące słońce". 2 t. Warsz., 1895, b) „Ostatni Rzymianie". 2 t. Warsz., 1897, c) „Tjara i korona". 4 t. Warsz., 1900. Nadto trylogja: Błyskawice, Jakobini i Terror; Ludzie Renesansu, Trubadurowie, O mitrę hospodarską (1902), Demon Odrodzenia (1917) i t. d.

Z broszur i studjów literackich nb.:

„Żydzi na tułactwie". (1884), „Pozytywizm warszawski i jego główni przedstawiciele". (Warsz., 1885); — „Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej". (1888); — „Henryk Heine". (1885); — „Po latach 25-ciu". 1891 (Charakteryst. Przeglądu Tygodniowego). — „Historyczna powieść polska" (1899). — „Na schyłku wieku" (1894), „Rozkład w życiu i w literaturze" (Dwie ostatnie razem p. t. „Dekadentyzm". Warsz., 1905). — „Seksualizm w powieści polskiej" (1914), „Żyd w powieści polskiej" (1914) i inne.

Chmielowski: Zarys najnowszej literatury pol. (str. 166, 224, 270). — Feldman: Piśmien. pol. wyd. 3 (1905). (II, 81—86, 98). — „Księga jubil. „Kurjera Warszawskiego" (1896). — W. G.: Herold obskurantyzmu. *Kur. Pol.* 1920, nr. 104. —

W. M. Dębicki o „Tjarze i koronie“ (w „Studjach i szkicach“). — CHMIELOWSKI: Dzieje krytyki liter. (1902). — G. PIOTROWSKI: Zola i naturalizm. (Lwów 1900). Str. 167—170.

55. JÓZEFA SAWICKA

(Pseud. Ostoja).

Ur. się w r. 1859 w Łopoczynie, w Grodzieńskiem. Kształciła się w domu. Była nauczycielką języka polskiego w Warszawie na pensjach żeńskich prywatnych. Zmarła 23 grudnia 1920 r. w Warszawie.

Pierwsze swoje utwory drukowała w *Prawdzie* (1882) i w *Kraju*. Osobno ogłosiła:

a) „Szkice i obrazki“. Petersburg, 1886.
b) „Powieści prawdziwe“. Warsz., 1892.
c) „Nowele“. Warsz., 1893.
d) „Wychowanka“. 1895.
e) „Królewna“. 1894.
f) „Nad morzem“. Warsz., 1903. Nowele.

Nb. polemikę Ostoi z Jeske-Choińskim o Walerję Marrené w *Kur. Warsz.* 1903, nr. 298 i 299.

JESKE-CHOIŃSKI: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej. (1888). — CHMIELOWSKI: we wstępie do „Nowel“ (1893). — CHMIELOWSKI: o „Wychowance“ w *Ateneum* 1895. — CHMIELOWSKI: Zarys najnowszej liter. pol. — A. DROGOSZEWSKI: o „Nad morzem“ w *Książce* 1904. — W. J. (Jabłonowski): Ś. p. Józefa Sawicka (Ostoja). Wspomnienie pozgonne. *Gaz. Warsz.* 1920, nr. 354.

56. CECYLJA WALEWSKA.

Ur. się 2 listop. 1859 r. w Nowo-Radomsku, z o. Józefata Zaleskiego i Wandy z Eggerów. Uczyła się w gimn. żeńskiem w Warszawie, i w konserwatorjum tamże.

Wystąpiła w r. 1887. Z początku pisała głównie do *Prawdy*.

Do pierwszych jej utworów powieściowych należą zbiory nowel: „Z paradoksów życia“. (Studja i obrazki). (Warsz., 1892) i „Podsłuchane“ (Warsz., 1897)...

WIELOPOLSKA: Cec. Walewska. *Wiad. liter.* 1929, nr. 26. — Z. Zawiszanka: C. Walewska. *Bluszcz.* 1929, nr. 13. — Art. w *Kobieta Współcz.* 1929, nr. 3.

57. WILHELMINA ZYNDRAM KOŚCIAŁKOWSKA.

Litwinka. Przyjaciółka Orzeszkowej. Zmarła 28 kwietnia 1926 r. Powieściopisarka i esseistka.

Utwory powieściowe: a) „W półcieniu". (Warsz., 1885); b) „Jedna z wielu". (Warsz., 1903); c) „Obrazki". (Warsz., 1904); d) „Bajki archaiczne i nowele". Warsz., (Lwów) 1906.

Studja literackie: a) „Władysław Syrokomla". (Wilno, 1881); b) „Ignacy Chodźko". (*Aten.*, 1884); o Bret Hartem; o Dickensie (wstęp do przekładu „Dawida Copperfielda" (1889).

Osobno: „Szkice literackie". 2 t. Warsz., 1907—8. (Zawierają studja: „Ign. Chodźko" i „Prometeusz").

Jeske-Choiński: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki pol. (1888). — Chmielowski: Debiuty powieściopisarskie z r. 1885. („Nasi powieściopisarze", II, str. 465—468). — Tenże: Zarys najnow. liter. pol. (1898). — Zob. tegoż „Dzieje kryt. liter.

58. HELENA JANINA ROGOZIŃSKA (Pajzderska) (Pseud. Hajota).

Z Boguskich. Ur. 16 maja 1862, w Sandomierzu, z o. Jana i Emilji z Marszewskich. Uczyła się w Warszawie, na pensjach prywatnych. W r. 1888 wyszła za podróżnika Stefana Szolc-Rogozińskiego. Od r. 1888 do 1891 mieszkała z mężem na wyspie Fernando Poo (w Afryce). Po śmierci pierwszego męża poślubiła Tomasza Pajzderskiego. Zmarła 4 grudnia 1927 r. w Warszawie. Poczytna niegdyś powieściopisarka.

Pierwociny swe powieściowe ogł. w l. 1877—80 („Narcyzy Ewuni" (Warsz., 1877), „Dla sławy" (Wilno, 1880), „Pięciolistny bez", nowela (Wilno, 1880).

Następnie ukazały się: „Nowele". (Warsz., 1883); „Poezje" (Warsz., 1884); „Co życie dało". Nowele. (Warsz., 1886), „Nowele" (Kraków, 1887), „Błędne koło". (Lwów, 1888), „Jak cień" (Warsz., 1895), „Ich syn" (Warsz., 1895), „On i my". Nowele (Warsz., 1900).

Na szczególną uwagę zasługują jej egzotyczne utwory: „Z dalekich lądów", nowele (Warsz., 1893) i ostatnia powieść „Rosa Nieves".

Jeske-Choiński: Typy i ideały pozytywnej beletr. pol. (1888), str. 157—161.— Z. Dębicki: Ś. p. Helena Pajzderska (Hajota). Wspomnienie pozgonne. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 335.

59. MARJA RODZIEWICZÓWNA.

Ur. się 2 lutego 1863 r. we wsi Pieniucha (pod Grodnem). Uczyła się w Warszawie i w klasztorze Niepokalanek w Jazłowcu. W r. 1881

osiadła w majątku rodzinnym Hruszowej (w Grodzieńszczyznie). W r. 1911 obchodzono 25-lecie jej pracy literackiej.

Na pole literackie wystąpiła z powieścią „Straszny dziadunio“ (1887) druk. w *Świcie* Konopnickiej. Zasłynęła jako autorka pow. „Dewajtis“ (Warsz., 1889).

Następnie ukazały się nast. pow.:

„Kwiat lotosu“. (Warsz., 1889). — „Szary proch“. (Lwów, 1889. Wyd. z przedm. P. Chmielowskiego. Kraków, 1900). — „Między ustami a brzegiem puharu“. (Warsz., 1889). — „Nowele“. 2 t. (Warsz., 1890). „Ona“. (Kraków, 1890). — „Błękitni“. (Warsz., 1890). — „Obrazki“. (Warsz., 1891). — „Hrywda“. (Warsz. 1892). — „Czarny bóg“. (Lwów, 1892). — „Anima vilis“. (Petersburg, 1893). — „Na fali“. (Warsz., 1893). — „Lew w sieci“. (Warsz., 1894). Toż p. t. Jaskółczym szlakiem“. (Lwów, 1894). — „Pożary i zgliszcza“. 2 t. (Krak., 1893) pod pseud. Żmogas. — „Z głuszy“. (Krak., 1895). — „Na wyżynach“. (Warsz., 1896). — „Jerychonka“. (Warsz., 1896). — „Ryngraf“. (Warsz., 1895). — „Klejnot“. (Warsz., 1897). — „Kądziel“. (Warsz., 1899). — „Barcikowscy“. (Lwów, 1900). — „Magnat“. (Warsz., 1900). — „Nieoswojone ptaki“. (Petersb., 1901). — „Wrzos“. (Warsz., 1903). — „Macierz“ (1903). — „Światła“. Nowele. (Warsz., 1904). — „Czahary“. (Warsz., 1905). — „Joann. VIII. 1—12“. (Warsz, 1906). — „Ragnarök“. (Warsz., 1906). — „Byli i będą“. (Warsz., 1908). — „Rupiecie“. Nowele. (Warsz., 1908). — „Atma“. (Warsz., 1911). — „Lato leśnych ludzi“. (Warsz., 1920).

„Dewajtis“. Wyd. jubileuszowe popularne z objaśnieniami. Warszawa, (1911).

J. Kotarbiński: Powieści M. Rodziewiczówny. *Kłosy*. 1889. — Wł. Jabłonowski: Ostatnie powieści Rodziewiczówny. *Głos*. 1896, nr. 21. — A. Potocki: Marek i Ninetka. („Szkice i wrażenia liter.“). — Feldman: Piśmien. pol. (1905) II, str. 86—89. — Chmielowski w Zarysie nejnowszej liter. pol. (1898). — Lutosławski: Okrojone ideały („Iskierki warszawskie“. 1911). — Sienkiewicz do Rodziewiczówny, *Kur. Warsz.* 1911, nr. 163. — J. Warnkówna: we wstępie do jubil wydania pow. „Dewajtis“ (1911). — H. Skirmunt: M. R. *Tyg. Ilustr.* 1927, nr. 39. — Artykuły o Rodziewiczównie w nr. 11 *Bluszczu* z r. 1927. — Z. Dębicki: M. R. („Portrety“. I. 1927).

60. ADAM SZYMAŃSKI.

Ur. 16 lipca 1852 r. we wsi Hruszniewie na Podlasiu, z o. Jana, kasjera w dobrach Szydłowskich, i Józefy z Remiszewskich. Uczył się

u Reformatów w Węgrowie, od r. 1863 w gimn. w Siedlcach, które ukończył w r. 1872. Wstąpił następnie do uniwersytetu w Warszawie, na wydz. prawny. W r. 1877 należał do tajnego Rządu Narodowego Polskiego; wydał bezimiennie „Odezwę do Narodu" (w Genewie). W r. 1878 zesłany do Jakucka. Tu ożenił się z Nadzieją Smecką. Po 4 latach przeniesiony do Kireńska nad Leną, potem do Bałagańska nad Angarą. W r. 1885 do gub. Kostromskiej; potem osiadł i gospodarował w gub. Kałuskiej. W r. 1895 wrócił do kraju. W l. 1903—1914 mieszkał w Krakowie. Zmarł 6 kwietnia 1916 r. w Moskwie.

Pierwsze swe artykuły ogłaszał w *Opiekunie Domowym* (1873—5), *Tygodniku Powszechnym* (1877), *Przeglądzie Tygodniowym* (1876—7), (*Wieku, Dzienniku Poznań.*).

Rozprawy naukowe o tubylcach syberyjskich ogł. w czasopismach rosyjskich, w *Zapiskach Russ. Gieograf. Obszcz.*, w *Etnograficz. Obozr.* i innych. (Był członkiem petersbur. Towarz. Geograficznego).

Pierwsze swoje opowiadanie syberyjskie p. t. „Srul z Lubartowa", druk. w *Kraju* 1885. (Drugie, „Maciej Mazur" — tamże w 1886 r.).

Osobno wyszły.

a) „Szkice". 2 serje. Petersburg. 1887—90.

b) „Z Jakuckiego Olimpu". („Jurdiuk—Ustiuk—Us"). Kraków, 1910. (Ustępy druk. w książce zbior. „Prawda", 1899).

c) „Aksinja. Opowiadanie z życia moskiewskiej Lechji". Kraków, 1910.

d) „Matka". Warszawa, 1921. (Poraz pierwszy w *Kur. Lwowskim*, 1909).

Wyd. zupełne „Szkiców". Lwów, 1921. („Wyd. 2". Warsz. 1927, jest tylko tytułowe). (Opow. „Pan Antoni" pierw. druk. w *Tyg. Ilustr.* 1897).

Nadto ogł.: „Jak siać — ważne wiadomości o siewie rzędowym" (Poznań, 1894). — „Lew Tołstoj". (Kraków, 1911). — „Głos w sprawie Raperswilskiej". (Kraków, 1911).

Wydawał zbior. pismo „*Reforma szkolna*" (wyszły 2 tomy w l. 1904—13).

J. L. Popławski: o „Szkicach". („Szkice liter. i nauk."). — J. S.: Adam Szymański i jego „Szkice". *Tyg. Ilustr.* 1888, II. — Jacimirskij: Nowiejszaja pol. litieratura. 1908, I, str. 398—409. — L. Zarzecki: Ś. p. Adam Szymański. *Wychowanie.* 1916. — Ad. Grzym.-Siedlecki: Słowo wstępne do nowego wydania „Szkiców". Lwów. 1921. — „Księga pamiątkowa Siedlczan". Warsz. 1927. — A. G. Siedlecki: Nowe wydanie „Szkiców" Ad. Szymańskiego. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 119.

61. WACŁAW SIEROSZEWSKI
(Pseud. Sirko, K. Bagrynowski)

Ur. się w r. 1858 w Wólce Kozłowskiej, na Mazowszu. Po ukończeniu 5-ciu klas gimnazjalnych w Warszawie, terminował u ślusarza przez dwa lata; następnie wstąpił do Szkoły Technicznej Drogi Żel. Warsz.-Wiedeńskiej. W r. 1878, za udział w ruchu robotniczym zesłany na Syberję, do Jakucka, gdzie przebył lat 12-cie. Wrócił do kraju około r. 1890 (1891). W l. 1902—1903 odbył podróż do Japonji. W r. 1905 aresztowany, zbiegł zagranicę. W r. 1914 wstępuje do szeregów Piłsudskiego.

Pierwszy obrazek Sier-go p. t. „Jesienią“ powstał w r. 1884. Z utworów jego wyszły osobno:
„Na kresach lasów“. Petersburg (Kraków) 1894.
„W matni“. Warsz., 1896. (5 opowladań).
„Risztau“. Warsz., 1900.
„Brzask“. Warsz., 1901. Nowele.
„Latorośle“. 1901 (3 opow.).
„Powieści chińskie“. Warsz., 1903.
„Powrót“. Warsz , 1904.
„Małżeństwo“. 1904.
„Ucieczka“. Kraków, 1904. (Pod pseud. K. Bagrynowskiego).
„Na daleki Wschód“. Warsz , 1904.
„Ol-Soni-Kisań“. Warsz., 1906. (3 opow.).
„Z fali na falę“, Kraków, 1910. Nowele.
„Zamorski djabeł“. 1909.
„Ze świata“. Kraków, 1910.
„Bajki“. Kraków, 1910.
„Bajka o żelaznym wilku“. Kraków, 1912.
„Zacisze“. Kraków, 1913.
„Nowele“. Kraków, 1914.
„Beniowski“. 1916.
„Ocean“. 1917.
„W szponach“. 1918.
„Łańcuchy“. Lwów, (1919).
„Topiel“. Warsz., 1921. (Przedtem druk. w *Świecie*, 1919).
„Dalaj Lama“. 1927.
„Miłość Samuraja“. 1928.
„Pan Twardost Twardowski“. 1929.

Dramat: „Bolszewicy". Warszawa, 1922.
Wspomnienia i autobiogr.:
„Na szlakach świata". Warsz., 1926.
„Moje życie w stu wierszach". (Autobiogr.), *Epoka*, 1927, nr. 50.
Dzieła naukowe: a) „Dwanaście lat w kraju Jakutów". Warsz., 1900. Przedtem ogłosił dzieło o Jakutach po rosyjsku („Jakuty". Petersburg, 1896, wyd. przez Petersb. Tow. Geogr.
b) „Korea". Warsz., 1905.
„Józef Piłsudski". 1915.
Wyd. zbior.: „Pisma". 14 t. Warsz., 1922—26.

A. Mazanowski: Młoda Polska. 1902. — Krzymuska: W. S. *Aten*. 1900. — A. Potocki: W. S. („Szkice i wraż. liter." 1903). — Mutermilch: Piewca niedoli. Kraków. 1903 — Feldman: Piśmien. pol. wyd. 3. (1905). — Brzozowski: W. S. („Współczesna powieść pol." 1906). — Matuszewski: Ewolucja powieści egzotycznej i Wacław Sieroszewski („Twórczość i twórcy". 1904). — A. Potocki: Poeta grozy i bólu. *Tyg Ilustr*. 1910 — J. Oksza: Z literatury współczesnej. 1912. — Jacimirskij: Nowiejszaja polskaja litieratura. (Po rosyj.). — Z. Dębicki: „Topiel". *Kur. Warsz*. 1922, nr. 78. — M. Rolle: Sieroszewski jako nowelista. *Gaz. Lwow*. 1922, nr. 119. — Dębicki: W. S. („Portrety", I). — Janik: Dzieje Polaków na Syberji, str. 413—415. — P. Grzegorczyk: Źródło „Powieści chińskich" Wacł. Sierosz-go. *Ruch. liter*. 1929, nr. 9.

62. JÓZEF WEYSSENHOFF.

Ur. 8 kwietnia 1860 r. we wsi Kolano na Podlasiu. (Matka z domu hr. Łubieńska). Gimn. przeszedł w Warszawie, uniwersytet w Dorpacie. (w l. 1879—85, na wydz. prawnym). Mieszkał w majątku Samoklęski (pow. lubartowski). Po wojnie światowej w Bydgoszczy.

Zaczął od przekładów z Heinego (w *Tyg. Ilustr.*, 1888).

Od r. 1891—96 był kierownikiem literackim *Biblioteki Warszawskiej*. (Tu druk. poezje, nowele i artykuły literackie).
„Lyrica". Kraków, 1894.
„Z Grecji". Kraków, 1895.
„Zaręczyny Jana Bełzkiego". 1894. Warsz., 1903.
„Za błękitami". 1894. Warsz., 1903.
„Żywot i myśli Zygmunta Podfilipskiego". Warszawa, 1898.
„Sprawa Dołęgi". 1902.
„Syn marnotrawny". 1904.
„Dni polityczne. I Narodziny działacza. (1905)". 1906. II. „W ogniu". (1905—6) 1908.

„Unia". Powieść litewska. 1910.
„Hetmani". Powieść współczesna. 1911.
„Erotyki". 1911.
„Soból i panna". Cykl myśliwski. 1911.
„Znaj pana", Nowele. 1912.
„Gromada". 1913.
„Puszcza". 1915. (*Kur. Warsz.*, 1914).
„Cudno i ziemia cudeńska". Warsz., 1921.
„Jan bez ziemi". 1930.
„Mój pamiętnik literacki". Poznań, 1925.
„Ulica". Powieść humorystyczna. (*Gaz. Warsz.*, 1930).

Wł. Bogusławski: Dworzanin polski z końca XIX w. *Bibl. Warsz.* 1898, marzec. — Matuszewski: Powieść czy satyra? *Tyg. Ilustr.* 1898, I. — Wł. Jabłonowski: U kresu ewolucji. *Głos.* 1898, I. (O „Podfilipskim"). — Lutosławski: Fałszywa filozofja („Iskierki warszawskie". 1911. Przedtem w *Kraju* 1898). — Chmielowski w *Krytyce.* 1902. — Spasowicz: Typy społeczne w powieści Weysenhoffa. (Pisma. VIII. Przedtem w *Kraju* 1901, nr. 47. O „Sprawie Dołęgi"). — A. Potocki: Pan Podfilipski. („Szkice i wraż. liter." 1903). — Tenże: Rycerz Dołęga („Szkice i wraż. liter."). — Matuszewski: Józef Weyssenhoff. („Twórczość i twórcy." 1904). — Nowaczyński: Pan Weyssenhoff. („Wczasy literackie". 1906). — Wł. Jabłonowski: Stojąca woda (o „Sprawie Dęłęgi") i Chybiona satyra (o „Narodzinach działacza")· („Rozprawy i wraż. liter." Warsz. 1908). — Matuszewski: Weyssenhoff i „laury" Wyspiańskiego. *Sfinks.* 1910, stycz. (i w „Studjach o Żeromskim i Wyspiańskim". Warsz. 1921). — Z. L. Zaleski: Profil ironisty. („Dzieło i twórca". Warsz. 1914). — T. Czapczyński: Twórczość powieściopisarska Józ. Weyssenhoffa. *Spraw. gimn. realn. żeńsk. w Stanisławowie* za r. 1914. — A. Grzym.-Siedlecki: Nowe wydanie „Podfilipskiego". *Rzeczpospolita.* 1920, nr. z d. 28/IX i 1/X, i jako wstęp do powieści.— Z. Wasilewski: Józ. Weyssenhoff. *Gaz. Warsz.* 1920, nr. 352 i w „Współcześni". 1923. — St. Skwarczyńska: Podfilipski a Graindorge. *Ruch liter.* 1926, nr. 2. — P. Grzegorczyk: H. Taine i Weyssenhoff. *Ruch liter.* 1927, nr. 3. — O. Forst-Battaglia: Ryszard Schaukal i Józ. Weyssenhoff. *Przegl. Współcz.* 1927, maj. — M. Piszczkowski: Józef Weyssenhoff, poeta przyrody. Lwów. 1930. — Tenże: O twórczości Józefa Weyssenhoffa. *Myśl Narod.* 1929. — Dębicki: J. W. („Portrety", I).

63. GABRYELA ZAPOLSKA
(Drugi pseud. Józef Maskoff).

Gabrjela, z domu Korwin Piotrowska. 1-v Śnieżko, 2-v Janowska. Ur. w r. 1860 w Kiwerce, pod Łuckiem, na Wołyniu. Kształciła się we Lwowie. Od r. 1880 aktorka scen polskich w Warszawie, Lwowie, Krakowie i Poznaniu. W l. 1890—95 występowała na scenie Théatre libre Antoine'a w Paryżu. Zmarła 17 grudnia 1921 r. we Lwowie. Powieściopisarka i dramatopisarka.

Jako autorka wystąpiła w r. 1883, z nowelą, p. t. „Jeden dzień z życia róży", druk. w *Kurjerze Krakowskim*.

Powieści i nowele:

„Małaszka". Warsz., 1883. *(Przegl. Tyg.)*.
„Akwarele". Warsz., 1885. Nowele. (Tu pierwociny).
„Kaśka Karjatyda". Warsz., 1888. (*Przegl. Tyg.*, 1887).
„Przedpiekle". 1889. (*Przegl. Tyg.*).
„One". Warsz., 1890. Zbiór nowel.
„Fantazje i drobnostki". Warsz., 1891.
„Menażerja ludzka". Warsz., 1893. Nowele.
„We krwi". Warsz., 1894.
„Janka". Warsz., 1895.
„Fin-de siècle' istka". Warsz., 1897.
„Wodzirej". Warsz., 1897.
„Antysemitnik". Krak. 1898.
„Z pamiętników młodej mężatki". Warsz., 1899.
„Zaszumi las". Lwów. 1899. (Pseud. Maskoff).
„Jak tęcza". Lwów, 1903.
„A gdy w głąb duszy wnikniemy". Warsz., 1904.
„Modlitwa Pańska". Warsz., 1904.
„Sezonowa miłość". Warsz., 1905.
„Pan policmajster Tagiejew". Lwów. 1905.
„Rajski ptak". Warsz., 1906.
„Córka Tuśki". Warsz., 1907.
„Pani Dulska przed sądem". Warsz., 1908.
„O czem się nie mówi". Warsz., 1909.
„Szaleństwo" Warsz., 1910.
„Śmierć Felicjana Dulskiego". Warsz., 1911.
„Kobieta bez skazy". Warsz., 1913.
„O czem się nawet myśleć nie chce". Warsz., 1914.
„Znak zapytania". Warsz., 1922.
„Frania Poranek, jej dalsze losy". Lwów, 1922. (Powieść nie ukończ.).

Dramaty:

„Małaszka". (1887). — „Żabusia". (1896). — „Kaśka Karjatyda". — „Małka Szwarcenkopf". (1897). — „Tamten". (1898). „Dziewiczy wieczór". (Lwów. 1900). — „Jojne Firułkes". (1899). — „W Dąbrowie Górniczej". (Lwów, 1899). — „Sybir". (Lwów. 1900). — „Życie na żart". (1902). — „Mężczyzna" (Ahaswer). K. 1904. — „Tresowane dusze"

(1904). — „Nieporozumienie". (Warsz. 1905). — „Zaszumi las". (1905). — „Car jedzie". (1902). — „Moralność pani Dulskiej". „Tragifarsa kołtuńska". (Warsz. 1907). — „Skiz". (Lwów. 1909). — „Ich czworo". (1912). — „Panna Maliczewska". (1912). — „Kobieta bez skazy". (1912). „Parjasy". Szkice sceniczne. *Kur. Warsz.* 1914, nr. 1.

Autobiografja, skreślona około r. 1909, ogłosz. z rękop. przy zbiorze jej nowel p. t. „Jeden dzień z życia róży". (Warsz. 1923). — Autoreferat o gienezie powieści „Sezonowa miłość" i „Córka Tuśki". w *Kur. Warsz.* 1907, nr. 1.

Fejletony p. t. „Przez moje okno", druk. w lwowskiem *Słowie polskiem* w r. 1902 i nast. l. (Osobno, wybór, Warsz. 1922).

Wydania zbiorowe: a) utworów dramatycznych, p. t. „Teatr". 8 t. Warsz. 1903. b) „Dzieła". W. 1922–23.

Chmielowski: Debiuty powieściopisarskie z r. 1885. („Nasi powieściopisarze", II, str. 468—473). Jeske-Choiński: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki pol. (1888).— G. Piotrowski: Zola i naturalizm. Lwów. 1900. Str. 155—162. — H. Galle: Ostatnie powieści Zapolskiej. *Kur. Codz.* 1905, nr. 180. — Brzozowski: Współcz. powieść polska. (1906). — Galle: Frania i Ewa. *Kur. Warsz.* 1909, nr. 182 — Z. Dębicki: Gabrjela Zapolska. (Wspomnienie pozgonne). *Kur. Warsz.* 1921, z d. 19 grud.— Merwin: Ze wspomnień o polskim Zoli. *Kur. Warsz.* 1921, nr. z d. 24 grud. — Szyjkowski: Dzieje komedji pol. w zarysie. (1921). — H. Huszcza-Winnicka: Teatr Gabrjeli Zapolskiej a życie. *Kobieta współcz.* 1930, nr. 33. — Szyjkowski: Liter. współcz. (1930), str. 143—147 i 78. — Zob. nadto Vrtel-Wierczyńskiego „Bibliografję liter. pol. za r. 1922".

64. EUGENJA ŻMIJEWSKA.

Ur. na Ukrainie (w Podwysokiem, pod Humaniem). Zmarła 14 czerwca 1923 r.

Powieściopisarka. Ogł. m. i.:

a) „Płomyk". Kraków, 1907.
b) „Dola". (Z przedmową Orzeszkowej). Krak., 1909.
c) „Z pamiętnika niedoszłej literatki". Nowele i obrazki. Krak., 1910.
d) „Serduszko". Krak., 1911.
e) „Z daleka i z blizka". Nowele. Warsz., 1912.
f) „Młodzi". Warsz., 1912.

Artykuły wychowawcze i inne pomieszczała w *Słowie, Tyg. Ilustr., Kur. Pol., Kur. Warsz., Bluszczu* i innych pismach.

65. TADEUSZ JAROSZYŃSKI.

Ur. w r. 1863 w Wólce Dobrzyńskiej (w Siedleckiem). Uczył się w gimn. lwowskim i piotrkowskiem i w warszawskiej Szkole rysunko-

wej. Od r. 1892 stale mieszkał w Warszawie. Zmarł 20 lipca 1917 r. w Warszawie. Rysownik, powieściopisarz i dramatopisarz.

Od r. 1896 ogł. artykuły w *Głosie*, *Gazecie Polskiej*, *Wieku*, *Tygodniku Ilustrowanym*, *Wędrowcu* i *Kurjerze Warszawskim*.

Utwory dramatyczne: „Ścigana" (1897 czy 1898), „Rabuś", „Fatalista" (Warsz. 1900), „Malarze" (w *Melitele* 1902), „Podczłowiek" (1907), „Sąsiadka" (1909), „Czarna róża" (1911), „Wojewodzic podlaski" (1906).

Powieści i nowele: „Chimera". Petersburg. 1903. „Dla nich". Warsz. 1904. — „Różni ludzie". Warsz. 1904 (Nowele). — „Miasto". Warsz. 1906. — „Doktór Tomasz". (1907). — „Dwie nowele". (1908). — „W nawiasach życia". (1908. Nowele). — „Wieża z kości słoniowej". (1909). — „Oko za oko". (1912. Nowele). — „Dobra krew". (1911). — „Narodziny dziedzica". (1911). — „Za wieku starego". (1913). Powieść histor. z XVI w.

„Zaranie malarstwa polskiego". Warsz. 1905.

J. K. o Jarosz. w *Kur. Warsz.* 1917, nr. 200. — Z. WASILEWSKI: Artyści w negliżu powieściowym. [O „Chimerze"] („Od romantyków do Kasprowicza". Toż w „Współcześni"). — H. GALLE: Najnowsze utwory Tad. Jaroszyńskiego. *Kur. Warsz.* 1909, nr. 168.

66. LUDWIKA GODLEWSKA.

(Pseud. Exterus).

Ur. się ok. 1867 r. we wsi Niegłosach, pod Płockiem, z ojca Rocha i matki Felicji z Tokarskich. Kształciła się w Warszawie. Zmarła 28 stycznia 1901 r. w Görbersdorfie.

Powieściopisarka. Ogłosiła:

a) „Po zdrowie" (*Aten.* 1895—6), osobno, Warsz. 1896.

b) „Kato". (*Aten.* 1897), osobno, 1899.

c) „Dobrane pary". (*Głos.* 1899), osobno, Lwów. 1900.

d) „Kwiat aloesu". Warsz. 1899. Nowele.

Z. W. (Wasilewski): Ś. p. Ludwika Godlewska. *Książka.* 1901, nr 2. — H. GALLE: Ludwika Godlewska. (Exterus). *Ateneum.* 1901, kwiec. — M. ŁOPUSZAŃSKA: „Dobrane pary" Ludwiki Godlewskiej. *Pogląd na świat.* 1900, nr. 7. (Kraków).

67. WŁADYSŁAWA IZDEBSKA.

Z Rogozińskich. Ur. 8 kwietnia 1829 r. w Warszawie, z o. Antoniego i Salomei z Magnuszewskich, siostry poety. Wychowywała się w domu. Zmarła 20 paźdz. 1902 r. w Warszawie. Zasłużona autorka

utworów dla młodzieży, w duchu poglądów wychowawczych Hofmanowej pisanych.

Na widownię literacką wystąpiła w r. 1860 (w *Czytelni domowej*). Ważniejsze jej utwory: „Wieczory z babunią". (Warsz. 1863). — „Wianek". (Warsz. 1871; zbiór powiastek i innych utworów). — „Naszyjnik babuni". Lwów. 1874. — Toż. Warsz. 1876. (Komedyjka). — „Pamiętnik babuni". Warsz. 1875. — „Praca bogactwem. (Warsz. 1877). — „Teatrzyk dla młodocianego wieku". (Warsz., 1876), i inne.

Utwory swe zamieszczała w *Opiekunie domowym*, *Przyjacielu dzieci*, *Świecie*, *Biesiadzie literackiej i Wieczorach Rodzinnych*. — Pracowała nad dziełem „Kobieta w pochodzie wieków.

A. Szycówna: Izdebska Władysława. *Enc. Wychow.* V.

68. JADWIGA PAPI.

(Pseud. Teresa Jadwiga).

Ur. 19 wrześ. 1843 r., z ojca Włocha i matki Polki, Teodozji z Gałęzowskich, w Szczegocinie pod Warszawą. W l. 1871—86 była przełożoną pensji żeńskiej w Warszawie. Zmarła 29 czerwca 1906 r. w Warszawie. Zasłużona autorka licznych powieści historycznych i obyczajowych dla dzieci i młodzieży, drukowanych w *Przyjacielu dzieci*, *Wieczorach rodzinnych* i innych pismach, i osobno.

Na pole literacko-pedagogiczne wystąpiła w r. 1872, w *Przyjacielu dzieci*. Data wystąpienia „Teresy Jadwigi" jest „nadzwyczaj ważną datą w dziejach naszej literatury dla młodzieży". Była ona najbardziej wpływową i płodną autorką w tej dziedzinie w drugiej połowie wieku XIX-go.

E. Żypowska: Papi Jadwiga. *Enc. Wychow.* VIII: (1912). — I. Kosmowska, D. Milkuszyc, A. Szycówna: Kobieta polska jako autorka pedagogiczna. Warsz. 1912. str. 22. — A. Szycówna: Papi Teresa Jadwiga. *W. Enc. powsz. ilustr.* (1914).

69. MARJA JULJA ZALESKA.

Z Perłowskich. Ur. w r. 1831 w Medwedówce, pod Czehrynem. W r. 1855 wyszła za dr. Seweryna Zaleskiego i zamieszkała w Niemirowie, potem w Kamieńcu na Podolu. W r. 1867 osiadła w Warszawie, a w r. 1879 objęła kierunek *Wieczorów rodzinnych*. Zmarła 10 kwietnia 1889 r. w Warszawie.

Wybitna autorka książek dla dzieci i młodzieży. Drukowała swe prace w *Wieczorach rodzinnych*, *Zorzy*, *Przyroda i Przemysł* i w *Kłosach*.

Z jej książek, dla młodzieży przeznaczonych, szczególnie się wyróżniają jej pogadanki przyrodnicze, pierwsze w tym rodzaju prace w naszej literaturze:

„Wieczory czwartkowe". Warsz. 1873.

„Obraz świata roślinnego". Warsz. 1875.

Z. URBANOWSKA o Zaleskiej w *Wieczorach Rodzinnych* 1889, nr. 17. — J. KOSMOWSKA, D. MILKUSZYC, A. SZYCÓWNA: Kobieta polska jako autorka pedagogiczna. Warsz. 1912. str. 22—23.

70. ZOFJA KOWERSKA.

Z Przewłockich. Ur. w grudniu r. 1848, we wsi Wronowie, w Lubelskiem, z o. Józefa i Zofji z Koźmianów. Uczyła się w domu, w Woli Gałęzowskiej, dokąd się rodzice przenieśli. Lata 1863—67 spędziła z matką na wygnaniu w Siemionowie (gub. niżegorodzkiej). W r. 1865 wyszła za Stefana Kowerskiego i zamieszkała w Józwowie (w Lubelskiem). Zmarła 20 marca 1929 r. Powieściopisarka i wychowawczyni.

Z pierwszą powieścią wystąpiła w r. 1873 („Historja o nieśmiałej dziewczynie"); poczem nastąpiły: „Zwycięstwo Heleny" (1874), „Wet za wet" (1881) i wiele innych.

Nadto wyd. dzieło pedagogiczne: „O wychowaniu macierzyńskiem". Warsz. 1881. — Wyd. 2. 1894.

Była współpracowniczką *Wieczorów rodzinnych*.

Z. D. (Dębicki): Zofja Kowerska. (Wspomnienie pośmiertne). *Kur. Warsz.* 1929, nr. 82.

71. ZOFJA URBANOWSKA.

Ur. w r. 1849 w Kowalewku (pow. Koniński). Kształciła się w instytucie rządowym w Kaliszu i u Urszulanek w Poznaniu. Mieszka w Koninie. Wybitna autorka utworów powieściowych dla młodzieży.

Na pole literackie wystąpiła ok. r. 1880 (w *Gaz. Pol.* ?). Pisała do *Wieczorów rodzinnych* i indziej.

Główne jej utwory:

a) „Gucio zaczarowany". Warsz., 1884.

b) „Księżniczka". Warsz., 1886. Rozgłośna powieść dla dorastających panien, w duchu pozytywistycznym napisana, wyróżniona (nagrodzona) w r. 1882 na konkursie im. P. Krakowowej.

c) „Atlanta". Warsz., 1894.

d) „Róża bez kolców". Warsz., 1903.
e) „Wszechmocni". 2 t. Warsz., 1908.

Jeske-Choiński: Typy i ideały pozytywnej beletrystyki polskiej. (1888). Str. 138—144. — (Chmielowski): ocena „Księżniczki" w *Ateneum* 1886, I. — Feldman: Piśm. pol. I (1905). Str. 35—39. — R. Zienkiewiczowa: O Zofji Urbanowskiej. *Bluszcz.* 1930, nr. 29. (Art. impresj. bez znacz.). — „Zofja Urbanowska o sobie". *Bluszcz.* 1930, nr. 40. (Podane tu są dwa listy Urbanowskiej z r. 1930, ze szczegółami o stosunkach wydawniczych za czasów rosyjskich i o obecnem życiu autorki).

72. ZOFJA BUKOWIECKA.

Z Konarskich. Ur. 28 kwietnia 1844 r. we wsi Brzozowej (pow. opatowski), z o. Konstantego i Aleksandry z Jasieńskich. W r. 1865 wyszła za dr. Ludwika Bukowieckiego (zm. 1869). W młodości przebywała w Sandomierzu, później w Opatowie i Radomiu. W r. 1885 osiadła w Warszawie, gdzie, z kilkoletnią przerwą (1891—97 w Dąbrowie Gorniczej) mieszkała aż do śmierci. Zmarła 20 marca 1920 r.

Pracę literacką dla młodzieży rozpoczęła w r. 1885 w *Wieczorach Rodzinnych* (Pseud. Jaskółka). O jej działalności pisarskiej zob. niżej podaną pracę J. Kisielewskiej.

St. Dziewulski: Ś. p. Zofja z Konarskich Bukowiecka. *Kur. Pol.* 1920, nr. 80.— J. Kisielewska (J. Oksza): Z Konarskich Zofja Bukowiecka. *Bluszcz.* 1922. — J. Kisielewska: Z Konarskich Zofja Bukowiecka. Życie i prace. Warszawa (Płock) 1923.

GALICJA.

Publicyści, krytycy i badacze.

1. PAWEŁ POPIEL.

Ur. 21 lipca 1807 r. w Krakowie, z o. Konstantego, kasztelanica sandomierskiego, i z m. Zofji, córki Marcina Badeniego (późniejszego ministra sprawiedliwości). Przez rok 1822—23 uczył się w liceum św. Anny w Krakowie, poczem wstąpił na wydz. prawny uniwersytetu w Warszawie (1823—27). Wziął udział w powstaniu Listopadowem. W r. 1833 ożenił się z Emilją Sołtykówną. W r. 1840 osiadł w majątku swym Kurozwękach (w Król. Pol.). W r. 1873 — w Krakowie. W l. 1874—81 posłem na sejm galicyjski. Zmarł 6 marca 1892 r.

„Pisma". 2 tomy. Kraków. 1893.

„Pamiętniki". Kraków. 1927.

Tłumacz Iljady, Paweł Popiel, był synem Pawła Popiela.

TARNOWSKI: Paweł Popiel jako pisarz. Kraków. 1894. (Odb. z *Przegl. Pol.* 1894). — Tenże: P. P. *Przegl. Pol.* 1892, kwiec. — W. TOKARZ: Paweł Popiel. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 139.

2. STANISŁAW KOŹMIAN. (młodszy).

Ur. się w r. 1836 w Piotrowicach. Syn Andrzeja, wnuk Kajetana. Studja odbywał w Krakowie, Paryżu, Bonn. W l. 1863—65, i później, był jednym z głównych współpracowników *Czasu*. W r. 1866 jednym z założycieli *Przeglądu Polskiego*. Współautor „Teki Stańczyka". Mieszkał w Wiedniu. W l. 1871—1885 był dyrektorem teatru w Krakowie. Zmarł w r. 1922.

Osobno ogłosił:

„Rok 1863". Kraków. 1895. — Wyd. warszawskie z r. 1903 w 3 tomach.

O działaniach i dziełach Bismarcka". Kraków. 1902.

„Pisma polityczne". Kraków. 1903.

„Rzeczy teatralne". 1904.

„Podróże i polityka". Kraków. 1905. Wyd. 2 w 2 tomach. Krak. 1906.

K. BARTOSZEWICZ: Historja na usługach ludzi i stronnictw. Kraków. 1895—6.— CHMIELOWSKI: Zarys najnowszej liter. pol. — H. LISICKI o „Roku 1863" w *Kwart. histor.* 1895. — FELDMAN: Piśmiennictwo pol. 1905, t. IV, 370—4. — TARNOWSKI: Historja liter. pol. VI, cz. 2, str. 317—337. — FELDMAN: Dzieje pol. myśli politycznej. — B. LUTOMSKI: Stan. Koźmian. *Tydzień Polski.* 1922, nr. 33. — J. MYCIELSKI: St. K. (Kilka wspomnień z przed pół wieku). *Czas.* 1922, nr. 154—8.

3. STANISŁAW TARNOWSKI.

Ur. 7 listopada 1837 r. w Dzikowie, z o. Jana Bogdana, i Gabryeli z Małachowskich. Kształcił się w gimn. św. Anny w Krakowie (1850—54) i w uniw. Jagiell. (1854—1860) (w 1855—56 w uniw. w Wiedniu); w 1857—8 odbywa podróż do Ziemi Świętej. W l. 1860—62 w Paryżu i we Włoszech. W l. 1863—65 więziony w Krakowie i Lwowie. W r. 1867 posłem na sejm. W r. 1868 członkiem Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. W r. 1869 otrzymawszy stopień dr. fil. zostaje docentem literatury polskiej w uniw. Jagiell.; w 1872

profesorem; w r. 1873 członkiem Akademji Umiejętności. W r. 1874 oż. się z Różą z Branickich. W r. 1885 członkiem Izby Panów austrj. Dwukrotnie rektorem (1886 i 1899). W r. 1891 prezesem Akademji Umiej. W r. 1909 ustępuje z profesury. Zmarł 31 grudnia 1917 r. w Krakowie.

Pierwszą pracą literacką Tarnowskiego był przekład (dokonany w więzieniu w r. 1864) Szkiców Macaulay'a, który w druku wyszedł dopiero w r. 1892 (Kraków, p. tyt. „Szkice i rozprawy").

W r. 1866 założył, wraz z Stan. Koźmianem i Józefem Szujskim, miesięcznik *Przegląd Polski*. Tu zaczął pomieszczać od r. 1866 pierwsze swe artykuły publicystyczne, krytyki i rozprawy historyczno-literackie i studja (w roczniku 1867: „Frycz Modrzewski o Poprawie Rzptej", „Profesora Małeckiego Juljusz Słowacki").

Jest współautorem, wraz z Szujskim, St. Koźmianem i Ludw. Wodzickim, słynnego pamfletu „Teka Stańczyka". (*Przegl. Pol.*, 1869; osobno: Kraków, 1870).

Rozprawy swe i artykuły publicystyczne pomieszczał głównie w *Przeglądzie Polskim* i w *Czasie*.

Osobno wydał m. in.:

„Romans polski na początku XIX w.". Kraków. 1871. (Odb. z *Przegl. Pol.*).

„Garczyńskiego" Wacław" i drobne poezje". Kraków, 1872. (Odb. z *Przegl. Pol.*).

„Artur Grottger" Kraków, 1874 (odb. z *Przegl. Pol.*).

„O niewydanych poezjach Franc. Wężyka". Kraków, 1876. (Odb. ze *Sprawozdań wydz. filol. Akad. Um.*, III).

„Andrzej Maksymiljan Fredro". Kraków, 1876. (Odb. z IV t. *Spraw. wydz. filol. Akad. Um.*).

„Komedje Aleksandra Fredry". Warszawa, 1876.

„Dwa odczyty (Balladyna i Lilla Weneda). Poznań, 1881.

„Pisarze polityczni XVI w.". 2 t. Kraków, 1886.

„Henryk Rzewuski". Lwów, 1887.

„Jan Kochanowski". Kraków, 1888.

„Zygmunt Krasiński". Kraków, 1893, 2 wyd., t. 1912.

„O dramatach Schillera". Kraków, 1896.

„Henryk Sienkiewicz". Kraków, 1897.

„Adam Mickiewicz". Petersburg, 1898.

„O Adamie Mickiewiczu". Kraków, 1898.

„Historja literatury polskiej". 5 tomów. Kraków, 1900, t. VI, cz. 1, t. 1905, t. VI, cz. 2, t. 1907.

„Józef Szujski jako poeta". Warsz., 1901.

„Juljan Klaczko". 2 t. Kraków, 1909.

„Rozprawy i sprawozdania". 4 t. Kraków, 1895—98. Wydanie to zbiorowe nie obejmuje wszystkich rozpraw i artykułów literackich, druk. w *Przegl. Polskim*.

Wydał nadto następujące dzieła:

„Z doświadczeń i rozmyślań". Kraków. 1891.

„Z wakacji". 2 t. Kraków, 1888; wyd. 2. t. 1894.

„Studja polityczne". 2 t. Kraków. 1895.

„Nasze dzieje w ostatnich stu latach". Kraków, 1895; wyd. 3, 1901.

„Chopin i Grottger". Kraków. 1892.

„Jan Matejko" Kraków, 1897.

Pisał i wierszem, utwory satyryczne: a) „Marszałek" *(Czas* 1882, z d. 24 paźdz.); b) „Czyściec Słowackiego". (Wiedeń, 1903). Obie satyry ogł. bezimiennie. („Czyściec" przeciwko Wyspiańskiemu).

Życiorys: Hoesick: Stanisław Tarnowski. 2 t. Kraków. 1906. = Rembowski: ocena „Pisarzy politycznych" w *Tyg. Ilustr.* i w „Pismach", III. — Brückner: ocena „Pisarzy polit." w *Archiv. f. slav. Philol.* 1886. — Chmielowski: Zarys najnow. liter. pol. — Tenże: Metodyka hist. lit. pol. — Chlebowski: Jan Kochanowski w książce prof. Tarnowskiego. („Pisma", II; przedtem w *Życiu* 1888). — Chlebowski: Dwie historje liter. pol. *Aten.* 1901, czerw. — Chmielowski: Dzieje krytyki liter. w Polsce. 1902. — Feldman; Pomniejszyciele olbrzymów. — Feldman: Współcz. krytyka literacka w Polsce, 1905. — Lorentowicz: Stan. Tarn. (Kilka uogólnień). *Literatura i sztuka,* 1909, nr. 15—17. (Dod. do *Nowej Gaz.*) — Brzozowski: Stan. Tarn. („Współcz. krytyka liter. w Polsce"). — Chlebowski: Obraz literatury współczesnej w dziele prof. Tarnowskiego. („Pisma", IV). — Wł. Jabłonowski: St. Tarnowski o twórczości polskiej ostatnich czasów. („Rozpr. i wraż. liter." 1908). — Kotarbiński: O Stanisławie Tarnowskim. *Kur. Warsz.* 1907, nr. 32. (Z powodu książki Hoesicka). — Kallenbach: Stanisław Tarnowski. *Pam. liter.* 1917. — Chrzanowski: Stan. Tarnowski jako krytyk literacki. *Rok Polski* 1918 (i w „Wśród zagadnień.."). — Gubrynowicz; Stan. Tarn. *Kwart. histor.* 1918. — Hoesick: Tarnowski jako poeta-satyryk. *Kur. Warsz.* 1922, nr. 91. — Fr. Kabe: Stanisław Tarnowski. Sandomierz. 1929. (Tu bibliogr. pism).

4. HENRYK LISICKI.

Ur. w r. 1839 w Królestwie Polskiem. Uczył się w Kielcach i w Lublinie i w Instytucie agronomicznym w Marymoncie. Zmarł 12 lutego 1899 r. w Kalinowie pod Samborem.

Zaczął od korespondencyi i powieści, druk. w *Czasie* i w *Przegl.*

Pol. ok. 1870. Pisał później artykuły w *Kwartalniku Histor.* i w *Przegl. Polskim.*

Gł. dzieła:

a) „Aleksander Wielopolski". 4 t. Kraków, 1879.

b) Antoni Zygmunt Helcel". 2 t. Lwów, 1882.

St. Schnür-Pepłowski: Henryk Lisicki. *Kwart. histor.* 1899.

5. LUDWIK DĘBICKI.

Hrabia. Ur. w r. 1843 w Piotrkowicach, pod Tarnowem. Matka Celina z Ślaskich. W l. 1860—63 uczęszczał na uniw. w Krakowie. W r. 1868 osiadł w Krakowie i został współpracownikiem *Czasu.* Zmarł 25 maja 1908 r. w Krakowie.

Ogł. m. i.:

a) „Puławy", monogr. w 4 t. Lwów, 1887—88.

b) „Z teki dziennikarskiej". 2 t. 1894 i 1896.

c) „Portrety i sylwetki z XIX stulecia", 3 t. Kraków. I. 1905, II. 1906—7 (2 części).

Chlebowski o „o Portr i sylw." w *Książce*. 1906. nr. 3 i 12 oraz 1907, nr. 8.— Tarnowski o L. D. w Hist. liter. pol. t. VI, cz. 2, str. 252—255.

6. WALERJAN KALINKA. Zob. t. III.

7. JÓZEF SZUJSKI. Zob. t. III.

8. MICHAŁ BOBRZYŃSKI.

Ur. się 30 września 1849 r. w Krakowie. Kształcił się w gimn. św. Anny i w uniwers. Jagiell. Dr. praw. W r. 1873 docentem historji prawa polskiego w uniw. Jagiell. W r. 1877 profesorem. W r. 1880 dyrektorem archiwum krajowego akt grodzkich i ziemskich w Krakowie oraz członkiem Akad. Um. W r. 1885 posłem do sejmu galicyjskiego i do Rady Państwa austrj. W r. 1890 wiceprezesem Rady szkolnej we Lwowie. W r. 1901 objął ponownie katedrę prawa w uniw. Jagiell. W r. 1903 posłem do Rady Państwa austrj. W r. 1908, po zamordowaniu Andrzeja Potockiego, namiestnikiem Galicji (do r. 1913). Członkiem Akad. Um. od r. 1878.

Na pole naukowe wystąpił w r. 1872.

Ważniejsze dzieła Bobrz.:

a) „O ustawodawstwie Nieszawskiem". 1873.

b) „Sejmy polskie za Olbrachta i Aleksandra" 1876.

c) „Dzieje Polski w zarysie". Kraków, 1879. Wyd. 2. 1881; wyd. 3. 1887—90; wyd. 4. Warszawa 1927. 2 t.; tom. 3. (Dzieje porozbiorowe) Warsz. 1931.

d) „Geneza społeczeństwa polskiego". 1881. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. histor. filoz.*).

e) „Jan Ostroróg". Kraków, 1884. (*Pamiętnik wydz. histor. filolog. Akad. Um.* t. IV).

g) „Z dziejów odrodzenia politycznego Galicji". 1905. (Wraz z Jaworskim i Milewskim).

f) „Jan Długosz". Kraków, 1893. (Wraz ze Smolką).

h) „Nasi historycy wobec wojny światowej". Kraków. 1920.

Wyd. zbior.: „Szkice i studja historyczne". 2 t. Kraków, 1922. (Nie obejmują wszystkiego).

W. Zakrzewski: Prof. Michał Bobrzyński. *Tyg. Ilustr.* 1883. — Anonim o B. w *Kłosach*. 1888. — Kalinka: O książce prof. M. Bobrzyńskiego „Dzieje Polski". Kraków. 1879. — Szujski: Słów kilka o Dziejach Polski M. Bobrzyńskiego. Warsz. 1879 (przedtem w *Niwie*). — Liske: Prof. Bobrzyńskiego Dzieje Polski. Kraków. 1879. — Tyszyński: Przyczynek do zdania o dziele M. Bobrzyńskiego „Dzieje Polski". *Bibl. Warsz.* 1879. (Toż w „Pisma krytyczne" II). — A. Sokołowski: O nowych poglądach (M. Bobrzyńskiego) na historję polską. Kraków. 1888. — Smoleński: Szkoły historyczne w Polsce. Warsz. 1887. — Konopczyński: „Psychologja" Ekscelencji Bobrzyńskiego. („Od Sobieskiego do Kościuszki". Kraków. 1921). — St. Estreicher we wstępie do „Szkiców i studjów".

9. STANISŁAW SMOLKA.

Ur. 29 czerwca 1854 r. we Lwowie. Był synem Franciszka, męża stanu. W l. 1863—70 uczęszczał do gimn. we Lwowie. Uniwers. we Lwowie (1870—71) i w Getyndze (1871—74); tu dr. fil. W 1874 pracował w archiwach niemieckich. Następnie został sekretarzem Ossolineum. W r. 1875 docentem, w r. 1876 prof. hist. austr., a w r. 1883 (po Szujskim) otrzymał katedrę historji polskiej w uniw. Jagiell. W r. 1884 członkiem czynnym Akad. Um. (czł. koresp. od r. 1881). W r. 1886 sekretarzem generalnym Akademji. Pod koniec życia wykładał też w uniw. lubelskim. Zm. 27 sierpnia 1924 r. w Nowoszycy na Polesiu.

Gł. dzieła:

a) „Henryk Brodaty". Lwów. 1872.

b) „Początki feudalizmu". Lwów. 1874.

c) „Testament Bolesława Krzywoustego". 1880. (*Rozpr. Ak. Um.*).

d) „Mieszko Stary i jego wiek“. Warsz. 1881.

e) „Uwagi o pierwotnym ustroju Polski Piastowskiej“. 1881. (*Rozpr. Ak. Um.*).

f) „Szkice historyczne“. 2 serje. Warsz. 1882—3.

g „Rok 1386“. (1886. *Przegl. Pol.*). Toż p. t. „Unja Litwy z Koroną“. Kraków, 1903.

h) Kiejstut i Jagiełło“. Kraków, 1888.

i) „Polityka Lubeckiego przed powstaniem Listopadowem“. 2 t. Kraków, 1907.

Wydał „Korespondencję Lubeckiego“ w 4 t. (1909).

St. Zakrzewski: Stanisław Smolka. *Kwart. histor.* 1924.

10. WINCENTY ZAKRZEWSKI.

Ur. 11 lipca 1844 r. w Dobrzykowej, w Gostyńskiem. Po ukończeniu gimnazjum w Płocku (1855—60), kształcił się w uniwersytecie w Petersburgu, następnie w Wrocławiu. Wziął udział w powstaniu 1863 r. Po upadku powstania, studjuje w l. 1863—67 w uniw. w Heidelbergu (1863—5), Jenie i Berlinie. W r. 1867 dr. fil. uniw. Lipskiego. Po krótkiej docenturze w uniw. lwowskim (1872), zostaje profesorem historji powszechnej w uniw. Jagiellońskim (1873—1908). Członkiem Akad. Um. od r. 1881. Zmarł 12 kwietnia 1918 r. w Krakowie.

Rozprawy swe ogł. w *Dzienniku Literackim, Przewodniku nauk. i liter.*, *Przegl. Pol.*, *Przegl. Krytycznym*, *Bibl. Warsz.*, *Ateneum*, *Niwie*, *Kwartalniku historycznym*.

Główne dzieła:

a) „Powstanie i wzrost reformacji w Polsce 1520—1572“. Lipsk, 1870.

b) „Stosunki Stolicy Apostolskiej z Iwanem Groźnym...“. Kraków, 1873.

c) „Po ucieczce Henryka. Dzieje bezkrólewia 1574—1575“. Kraków, 1878.

d) „Stefan Batory“. Przegląd historji jego panowania i program dalszych nad nią badań“. Kraków, 1887.

Wydał listy Hozjusza; życiorysy Liskego i Pawińskiego; rozpowszechniony podręcznik „Historji powszechnej“ w 3 częściach (Krak.1891).

W l. 1874—77 redagował *Przegląd Krytyczny*.

L. Boratyński: Wincenty Zakrzewski. *Kwart. histor.* 1918. — W. Tokarz: W. Z. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 256. — Tyszyński o „Powst. i wzroście reformacji w Polsce“ („Pisma kryt. II, z *Bibl. Warsz.* 1871).

11. ANATOL LEWICKI.

Ur. 4 kwietnia 1841 w Prysowcach (pod Zborowem). z o. Grzegorza, proboszcza gr. katolickiego. Gimn. ukończył w Tarnopolu, w r. 1861. W l. 1862–66 studjował na wydz. filozoficznym uniw. we Lwowie. Od r. 1867 nauczycielem gimn. w Przemyślu, następnie we Lwowie. W r. 1875 dr. fil. W r. 1883 prof. historji austrjackiej w uniw. Jagiell. Członkiem Akad. Um. od r. 1890. Zmarł 25 kwietnia 1899 r. w Krakowie.

Gł. dzieła:

a) „Mieszko II". (*Rozpr. wydz. histor. filoz. Akad. Um.* 1876.

b) „Zarys historji Polski...". Kraków, 1884. Kilka wydań. (Podręcznik).

c) „Powstanie Świdrygiełły". Kraków, 1892.

Wydał „Index actorum saeculi XV". T. XI. (1888) i Kodeks listów XV w. 1891—4.

Artykuły w *Kwartalniku Historycznym*.

• Fryd. Papée: Anatol Lewicki. *Kwart. histor.* 1899.

12. FRANCISZEK PIEKOSIŃSKI.

Ur. 3 lutego 1844 r. Wiercanach, w Tarnowskiem. Brał udział w wypadkach 1863 r. W r. 1870 ukończył uniwersytet Jagiell. ze stopniem doktora prawa. Od r. 1891 profesorem prawa polskiego w uniw. Jagiell. Członkiem Akad. Um. od r. 1878. Zmarł 27 listopada 1906 r. w Krakowie.

W r. 1874 wystąpił z pierwszą swą pracą naukową („Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława"). Poczem wydał cały szereg źródeł do dziejów średniowiecza polskiego. — Redagował czasop. *Herold polski.* (1897—8). Twórca naukowej heraldyki polskiej.

Z dzieł Piekosińskiego syntetycznych najważniejsze:

a) „O powstaniu społeczeństwa polskiego w wiekach średnich i jego pierwotnym ustroju". Kraków, 1881. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. histor. filoz*).

b) „Obrona hipotezy najazdu". Krak., 1883. (*Rozpr. Akad. Um.*).

c) „O dynastycznem szlachty polskiej pochodzeniu". Krak. 1888. Wyd. 2. 1897.

d) „Rycerstwo małopolskie w dobie Piastowskiej". 2 t. 1901—2.

e) „Heraldyka polska wieków średnich". Kraków, 1899.

J. K. Kochanowski: Franciszek Piekociński. *Kur. Warsz.* 1906, nr. 333. — Małecki: Lechici w świetle historycznej krytyki. 1907.

13. STANISŁAW ZAŁĘSKI.

Jezuita. Ur. w r. 1843 w Krakowie. Wstąpił do Zakonu w r. 1857. W r. 1864 nauczycielem w konwikcie jezuickim w Tarnopolu. Zmarł 23 sierp. 1908 r. w Nowym Sączu.

Gł. dzieła:

a) „Czy Jezuici zgubili Polskę?". Lwów. 1872. (Bezim.).

b) „Historja zniesienia zakonu Jezuitów w Polsce". 2 t. Lwów. 1874—5.

c) „O Masonji w Polsce". Kraków. 1889. Wyd. 2. Kraków, 1908.

d) „Jezuici w Polsce". 5 tomów. Kraków, 1900—1907.

e) „Jezuici w Polsce". W skróceniu, 5 tomów w jednym. Kraków. 1908.

W. Sobieski: Rola Jezuitów w dziejach Rzeczypospolitej Polskiej. *Ateneum*. 1901, czerwiec.

14. KAROL ESTREICHER. Zob. t. III.

15. WŁADYSŁAW WISŁOCKI.

Ur. 31 lipca 1841 r. w Knihyniczach pod Rohatynem. Uniwersytet ukończył we Lwowie. W r. 1867 dr. fil.; poczem nauczycielem do r. 1869. W l. 1869—74 kustoszem bibl. Ossolin. we Lwowie; od r. 1874 do 1900 kustoszem bibl. Jagiell. w Krakowie. Członek Akad. Um. od r. 1878. Zmarł 4 czerwca 1900 r. w Krakowie.

Założyciel i redaktor *Przewodnika Bibliograficznego* od r. 1878 —1900.

Wydał: a) „Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego". Krak. 1877—84.

b) „Incunabula typographica bibliothecae Cracoviensis... K. 1900.

Z prac historyczno-literackich Wisłockiego nb: a) „Nauka języka polskiego w szkołach polskich przed Kopczyńskim". (Lwów, 1868); „Poczet chronologiczny prac drukowanych i rękopiśmiennych Grzegorza Piramowicza". (Kraków, 1877); „Gwalter Burley i Marcin Bielski". (Krak. 1878); „Z przeszłości Uniwersytetu Krakowskiego". (*Przegl. powsz.* 1888/9). Wyd. najdawniejszy tekst „Bogurodzicy" i Legendy o św. Aleksym oraz kodeks pilznieński Ortylów Magdeburskich.

H. Ułaszyn o W. w *Przewodn. bibliograf.* 1901. (Osobno: Wł. W. Kraków. 1901). — A. Chmiel o „Incunabula typographica" w *Kwart. histor.* 1901. — Ułaszyn o „Incun. typ." w *Pam. liter.* 1903. — W. Konczyńska: Zarys historji bibl. Jagiell., str. 174—5, i indziej.

16. BOLESŁAW ULANOWSKI.

Ur. w r. 1860, w Brześciu Litewskiem. Nauki gimnazjalne odbył w Lublinie i Krakowie, uniwersyteckie w Krakowie, na wydz. prawnym. W 1882 doktorem praw, w 1883 dr. filozofji. W r. 1886 prof. prawa w uniw. Jagiellońskim. Od r. 1904 sekretarzem generalnym Akad. Um. Członkiem Akad. Um. od r. 1894. Zmarł 27 września 1919 r. w Krakowie.

Ogłosił szereg prac z zakresu historji prawa polskiego, oraz wiele materjałów, dokumentów i zabytków prawnych staropolskich.

Wł. Abraham: Bolesław Ulanowski. *Kwart. histor.* 1919. — St. Kętrzyński: B. U. *Przegl. histor.*

17. JÓZEF KORZENIOWSKI.

Historyk, archiwista i bibliotekarz. Ur. 1 paźdz. 1863 r. Wnuk powieściopisarza. Wychowaniec uniw. Jagiellońskiego. W l. 1886—88 należy do „ekspedycji rzymskiej". W l. 1888—91 kataloguje rękopisy Czartoryskich, asystentem seminarjum historycznego uniw. Jagiell; bierze udział w „ekspedycji" węgierskiej i do Konstantynopola. W l. 1891—92 rejestruje w Petersburgu zbiory Załuskich. W l. 1893—96 kierownikiem Stacji Naukowej (Bibl Pol.) w Paryżu. W l. 1896—1905 amanuentem bibl. uniwers. we Lwowie i kustoszem bibl. Baworowskich. (W r. 1898 redaguje *Kwartalnik Historyczny*). W l. 1905—19 kustoszem bibl. Jagiellońskiej. Od r. 1919 naczelnikiem Wydziału Bibliotek Państwowych w Warszawie. Zmarł 28 lutego 1921 r. w Rydze.

Na pole naukowe wystąpił ok. r. 1886. (Młodzieńcze jego prace: „Nieznane wiersze polskie i łacińskie politycznej treści" w „Roczniku Filareckim". 1886 i „O autorach Żywota Piotra Kmity i opisu Wojny Kokoszej" (1887 *Pam. wydz. filol. Akad. Um.* II).

Główne prace: a) „Catalogus codicum manuscriptorum Musei principum Czartoryski" (1891—3); b) „Zapiski z rękopisów Ces. Bibl. Publ. w Petersburgu" (*Archiw. do dziej. liter. i ośw. w Polsce* XI. 1910).

Wydał krytycznie z pierwodruków lub rękopisów „Orichoviana" i inne zabytki.

St. Rygiel: Ś. p. dr. Józef Korzeniowski. *Przegl. Narod.* 1921. — Chrzanowski: Józef Korzeniowski. („Wśród zagadnień...).

18. ANTONI KARBOWIAK.

Ur. 10 stycz. 1856 r. w Dąbrowie, w Wielkopolsce (pow. krotoszyński). Nauki szkolne odbył w Krotoszynie i Śremie, studja uniwersyteckie w Krakowie. W r. 1886 dr. fil. Był następnie nauczycielem gimnazjalnym w Krakowie i w Wadowicach, oraz w wyższej Szkole przemysłowej w Krakowie. W r. 1905 został docentem historji wychowania i pedagog. w uniw. Jagiell. Zmarł 27 lipca 1919 r. w Makowie. Historyk wychowania i szkolnictwa w Polsce.

Gł. dzieło: „Dzieje wychowania i szkół w Polsce". 3 tomy. [Do r. 1510]. I. 1898, II. 1903, III. 1923. (Petersburg i Lwów).

Bibliografja prac Karbowiaka podana w *Muzeum* 1919 (grudz.).

W rękopisie „Polska bibliografja pedagogiczna" (od najdawniejszych czasów do r. 1916).

J. Ptaśnik: Karbowiak Antoni. *Enc. Wych.* VI. (1904).

19. WŁADYSŁAW ŁUSZCZKIEWICZ.

Ur. 3 wrześ. 1828 r. w Krakowie. Po ukończeniu krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych, udał się w lutym r. 1849 na dalsze studja do Paryża; tu zapoznał się ze Słowackim. Przez lat 44 (1851—95) był profesorem malarstwa w Szkole (później. Akademji) Sztuk Pięknych w Krakowie. Był też dyrektorem Akademji i dyrektorem Muzeum w Sukiennicach. Członek Tow. Nauk. Krak., następnie, od r. 1873, członek Akad. Umiej. Zmarł 23 maja 1900 r. w Krakowie.

Historyk sztuki w Polsce.

Pisał głównie o zabytkach architektury średniowiecznej w Polsce, poczynając od „Zabytków dawnego budownictwa". (Kraków, 1864—7).

W. Korotyński w *Tyg, Ilustr.* 1882. — K. M. Górski: Dyrektor Wład. Łuszczkiewicz. *Tyg. Ilustr.* 1896, II. — Méyet: Łuszczkiewicz o Słowackim. *Kur. Warsz.* 1900, nr. 189. — Lepszy: Wł. Ł. *Kwart. Histor.* 1900. — Tenże o Ł. w *Wiadom. numizm. archeol.* 1900. — Tenże: Wład. Łuszczkiewicz 1828—1900. *Sprawozd. Komisji do badania historji sztuki w Polsce*, t. VII. — Tomkowicz: Wł. Ł. *Rocznik krakowski* 1902.

20. MARJAN SOKOŁOWSKI.

Ur. w r. 1839 w Czyżewie (w Łomżyńskiem). Gimnazjum ukończył w Warszawie, w r. 1858. Wziął udział w ruchu r. 1863. Potem studjował w Paryżu, Heidelbergu, Berlinie i Wiedniu. Doktorat uzyskał w Krakowie w r. 1877. W r. 1882 profesorem historji w uniw. Jagiell. Członkiem Akad. Um. od r. 1880. Zmarł w r. 1911.

Był pierwszym u nas fachowym historykiem sztuki. Poprzednicy jego na tem polu, Łepkowski i Łuszczkiewicz, byli niefachowcami.

Pierwszą Sokołowskiego pracą z dziedziny historji sztuki: „Ruiny na Ostrowie jeziora Lednicy". (*Pam. Akad. Um.* z r. 1876).

„O wpływach włoskich na sztukę Odrodzenia". (*Przegl. Polski* 1884—5).

„Źródła do historji sztuki w Polsce w XVII w. i pierwszej połowie w. XVIII". 1896, i wiele innych.

Notatka autobiogr. w kalendarzu *Ruch* na rok 1889. — F. Kopera: † Marjan Sokołowski. *Kwart. Histor.* 1911.

21. WOJCIECH DZIEDUSZYCKI.

Z rodziny hrabiowskiej. Ur. w Jezupolu (w Galicji) 13 lipca 1845 r. (1848?). Kształcił się w wiedeńskiem Theresianum i na uniw. wiedeńskim. Dr. fil. 1872. Prof. estetyki uniw. lwowskiego (od r. 1896). Jeden z przewódców polityki konserwatywnej Galicji. Poseł na sejm krajowy (galicyjski) od r. 1876 i do Rady Państwa w Wiedniu od 1879; (prezes Koła polskiego 1904). Minister dla Galicji 1906—7. Członek Akad. Um. w r. 1887. Zmarł 23 marca 1909 r. w Wiedniu.

Pisarz wielostronny, dziennikarz. Zaczął od artykułów w *Kraju* 1869...

„Fantazje. 1871.

„Uczone fantazje. 1871.

„Ateny. 1877.

„Studja estetyczne. 1879; II. Lwów, 1881.

„Wykłady o pierwszej filozofji. Warsz., 1880

„Wiadomości starożytnych o geografii ziem polskich. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. hist.-filoz.* XIX. 1887).

„Listy ze wsi". 2 serje. Lwów, 1889 i 1890.

„Listy o wychowaniu. Lwów, 1892.

„Historja malarstwa we Włoszech. Lwów, 1892.

„Listy czytelnika. Lwów, 1893. (Krytyki i rozprawy).

„Roztrząsania filozoficzne o podstawach pewności ludzkiej". Lwów, 1893.

„O wiedzy ludzkiej. Lwów, 1895.

„Mesjanizm polski a prawda dziejowa. Kraków, 1902.

Pisał nadto poezje, poematy, powieści, dramaty:

„Baśń nad baśniami" 2 t. Lwów, 1889. Poemat.

„Anioł". Opowieść z lat niedawnych. 1892.

„Król Bolesław II". Tragedja. Lwów, 1894.

„Książe Henryk". Trag., misterjum. Lwów, 1896.

Powieści: „Małżeństwo mieszane. (Lwów, 1892); W Paryżu (Lwów, 1894); „Święty ptak". (Lwów, 1895), i inne.

Chmielowski: Zarys najnowszej literatury pol. Wyd. 4, str. 341—343. — Chmielowski: Współcześni poeci polscy. Str. 409—420. — Zdziarski: Pierwiastek ludowy... Str. 491—505. — Feldman: Piśmienn. pol. (1905). — T. Grabowski: Poezja pol. po r. 63. Str. 219. — Tarnowski: Hist. liter. pol. VI, 2, str. 248—252. — Struve: Hist. logiki jako teorji pozn. Str. 366—370. — Zdziechowski: Wojciech Dzieduszycki o mesjanizmie polskim. („U opoki mesjanizmu". Lwów, 1912). — M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreznie. Warszawa, 1930.

22. ZDZISŁAW MORAWSKI.

Brat młodszy Kazimierza, prezesa Akademji Umiejętności; ur. w r. 1859 w Jurkowie. Nauki gimnazjalne odbył w Poznaniu, studja uniwersyteckie w Krakowie. Dr. prawa. Urzędnik austrjacki w Wiedniu. Minister dla Galicji przez kilka lat podczas wojny (od 1914), Zmarł w kwietniu 1928 r. Badacz kultury włoskiej.

Z prac jego najważniejsze:

a) „Sacco di Roma". Kraków, 1921. Wyd. 2. Tamże. 1923. (Druk. pierwotnie w *Przegl. Pol.* 1903).

b) „Z Rawenny". Kraków, 1921.

c) „Z Odrodzenia włoskiego". Kraków, 1922.

d) „Epilogi krucjat w XV w." Kraków, 1924, i inne.

L. Piniński: Zdzisław Morawski. Wspomnienie pośmiertne. *Ruch liter*. 1928, nr. 4. — St. W. (Wędkiewicz): Zdzisław Morawski jako historyk kultury włoskiej. *Przegl. Współcz* 1928 czerw.

23. LEON PINIŃSKI.

Hrabia. Ur. się 8 marca 1857 r. we Lwowie. Uczył się w gimn. i w uniw. Lwowskim, na wydz. prawnym. Następnie studjował w uniw. w Lipsku, Berlinie i Wiedniu. W r. 1880 dr. praw uniw. lwow. W r. 1886 docentem, w 1891 profesorem prawa rzymskiego. W l. 1888—98 posłem do Rady Państwa austrj. W r. 1898 namiestnikiem Galicji. W końcu członkiem austrj. Izby Panów. Członkiem Akad. Um. od r. 1885.

Oprócz prac z zakresu prawa, ogł.:

a) „Zamek na Wawelu". Lwów, 1905.

b) „Pod wrażeniem „Rozmyślań" Marka Aurelego. Lwów, 1911.

c) „Ewolucja i moda w pojmowaniu piękna". Lwów, 1908.

d) „Przechadzka po muzeach madryckich". Lwów, 1908.

e) „Sądy Goethego o sztuce włoskiej". Lwów, 1916.

f) „Etyka Dantego w Boskiej Komedji". Lwów, 1922.

g) „Shakespeare. Wrażenia i szkice z twórczości poety". 2 t. Lwów, 1924.

R. Dyboski o książce o Szekspirze. *Przegl. Warsz.* 1924 luty i 1925 stycz.

24. JERZY MYCIELSKI.

Hrabia. Ur. 30 maja 1856 r. w Krakowie. Syn Franciszka i Walerji z Tarnowskich. Uczył się w gimn. św. Anny w Krakowie i w uniw. Jagiell. W r. 1878 dr. fil. Uczęszczał następnie na wykłady w Wiedniu. W r. 1881 habilituje się jako docent historji polskiej w uniw. Jagiell. Od r. 1894 wykłada w uniw. historję sztuki, w r. 1897 profesorem historji sztuki. Członkiem Akad. Um. od r. 1902. Zmarł 26 września 1928 r.

Gł. dzieło: „Sto lat dziejów malarstwa w Polsce". Kraków, 1897.

L. Lepszy: Jerzy Mycielski. *Prace Komisji hist. sztuki* V. 1930. — K. Furmankiewiczówna: Prof. Jerzy hr. Mycielski. *Wiadom. histor.* (Dod. do *Kwart. Histor.* 1929).

25. JAN BOŁOZ ANTONIEWICZ.

Ur. 13 maja 1858 r. Kształcił się w germanistyce w Monachjum, gdzie w r. 1880 zdobył doktorat za rozprawę: „Ueber die Entstehung des Schillerischen Demetrius". Był profesorem uniw. lwowskiego. Zmarł 29 września 1922 r. Historyk sztuki.

Zdobył sobie najpierw imię w literaturze badawczej niemieckiej, jako wydawca J. E. Schlegela „Aesthetische und dramaturgische Schriften". (1887).

Głównem jego dziełem polskiem jest monografja: „Grottger". (Lwów, 1911).

Pozatem cenne są jego rozprawy i studja, dotyczące twórczości Zygm. Krasińskiego: a) „Ostatni" Z. Krasińskiego. Lwów, 1889 (Odb. z *Kwart. histor.*); b) „Z nieznanych utworów Z. Krasińskiego". (Lwów (Kraków) 1890; c) „Młodość Zygm. Krasińskiego". Kraków, 1891. (Odb. z *Przegl. Pol.*) ; d) „Stance Z. Krasińskiego". Kraków, 1911. (Odb. z *Księgi pamiątk. Uniw. Lwowskiego).*

Na uwagę zasługują nadto: art.. „Bohater ostatniej powieści" [Bez

dogmatu] Sienkiewicza. (*Przegl. Pol.* 1896) i „Historja, filologja i historja sztuki". (Lwów, 1897. Odb. z *Eos* III).

Z. Batowski: Ś. p. Jan Bołoz Antoniewicz. *Kur. Warsz.* 1922, nr. 274. — L. Piniński: Jan Bołoz Antoniewicz. *Przegl. Współcz.* 1922, listop.-grudz. — J. Kleiner: Ś. p. Jan Bołoz Antoniewicz. *Pam. Liter.* 1923.

26. KAROL POTKAŃSKI.

Ur. się 16 kwietnia 1861 r. w Prędocinku, pod Radomiem, z ojca Edwarda i Anieli z Malczewskich. Uczył się prywatnie. W r. 1880 wstąpił na wydział filozoficzny uniwers. Jagiellońskiego. W r. 1902 profesorem historji powszechnej w uniw. Jagiell. Był członkiem Akad. Um. Zmarł 16 sierpnia 1907 r. w Krakowie.

Pierwsze prace: a) „Zapiski herbowe z dawnych ksiąg radomskich i piotrkowskich" (1885) i b) „Zagrodowa szlachta i włodycze rycerstwo w województwie Krakowskiem w XV i XVI w." (1888).

Osobno: „Kraków przed Piastami". Krak., 1897.

„Lachowie i Lechici". Kraków, 1897.

„Konstantyn i Metodjusz". (*Przegl. Powsz.* 1905), i inne.

„Pisma pośmiertne". 2 t. Kraków, 1922—24.

Bibliogr. pism i 18 listów Potkańskiego podane w t. I „Pism pośmiertnych".

St. Zakrzewski i St. E. Radzikowski o Potkańskim w *Słowie Pol.* 1907, nr. 380—386. — Fr. Bujak: Życie i działalność Karola Potkańskiego. (Wstęp do t. I „Pism pośm."). — Wł. Natanson: Pamięci K. Potkańskiego („Oblicze natury") — Hoesick: Wspomnienia Krakowskie. *Kur. Warsz.* 1924, nr. 104.

27. WIKTOR CZERMAK.

Ur. się 10 sierpnia 1863 r. w Janowie, w Galicji; szkoły średnie i uniwersytet we Lwowie (w l. 1882—87). W r. 1899 prof. historji powsz. i austr. W r. 1905 prof. histor pol. (po Smolce) w uniw. Jagiell. Zmarł 14 marca 1913 r.

Pierwsze prace swoje ogł. w l. 1884—87 (w *Przew. nauk i liter*). („Przeprawa Czarnieckiego na wyspę Alsen". 1884).

Główne prace:

a) „Z czasów Jana Kazimierza". Studja historyczne. Lwów, 1893.

b) „Plany wojny tureckiej Władysława IV". Kraków, 1895.

c) „Studja historyczne". Kraków, 1901.

d) „Uniwersytet Jagielloński w czterech ostatnich wiekach". (Odb. z *Przegl. Pol.* 1900), i inne.

28. JÓZEF BILCZEWSKI.

Ur. 1860 w Wilamowicach (w pow. bialskim), z rodziny drobnomieszczańskiej. Gimn. przechodził w Wadowicach, studja teologiczne odbywał w Krakowie. Wyświęcony na kapłana w r. 1884. Dalsze studja teologiczne odbył w Wiedniu (tu w r. 1886 dr. teol.), w Rzymie i w Paryżu. Odtąd oddał się specjalnie badaniom archeologicznym, dotyczącym dziejów pierwotnego chrześcjaństwa. W r. 1891 profesorem dogmatyki we Lwowie. W r. 1901 arcybiskupem lwowskim. Członek Akad. Um. Zmarł 20 marca 1923 r. we Lwowie.

Gł. dzieła: a) „Archeologja chrześcjańska wobec historji Kościoła i dogmatu". Kraków, 1890.

b) „Eucharystja w świetle najdawniejszych pomników piśmiennych, ikonograficznych, epigraficznych". Krak., 1898.

Wiele rozpraw ogłosił w *Przegl. Powsz.* i innych czasopismach.

Ks. S. Szydelski: X. Arcybiskup Bilczewski. *Kwart. Histor.* 1923.

29. JAN NEPOMUCEN FIJAŁEK.

Ur. w r. 1864. Kształcił się w gimn. św. Anny w Krakowie, które ukończył w r. 1883. W r. 1887 otrzymał święcenia kapłańskie. W r. 1894 habilitował się na docenta historji Kościoła w Krakowie. Od r. 1896 profesorem historji Kościoła w uniw. Lwowskim. Obecnie profesorem hist. Kościoła polskiego w uniw. Jagiellońskim.

Z licznych jego rozpraw i dzieł najważniejsze:

„Mistrz Jakób z Paradyża i uniwersytet Krakowski w okresie soboru Bazylejskiego". 2 t. Kraków, 1900.

Inne rozprawy i prace F. rozproszone są w *Rozprawach Akad. Um.*, w *Przewodniku nauk. i liter.*, w *Kwartalniku Historycznym*, *Pamiętniku literackim* i innych wydawnictwach.

30. KSAWERY LISKE.

Ur. się 18 paźdz. 1838 r. we wsi Szląskowie, w Poznańskiem, z o. Adolfa i Cecylji z Michalskich. Uczył się (od 1850) w gimn. w Lesznie. W 1859 wstąpił do uniw. we Wrocławiu. Wziął udział w powstaniu 63 r.; następnie kształcił się w l. 1865—66 w uniw.

w Berlinie (u Droysena). W Lipsku uzyskał w r. 1867 doktorat. W r. 1869 został docentem historji powszechnej w uniw. Lwowskim; w 1871 profesorem. Członkiem Akad. Um. od r. 1873. Zmarł 27 lutego 1891 r. we Lwowie.

Na pole badań historycznych wystąpił w r. 1866 z rozprawą w jęz. niem. p. t. „Des polnischen Hofes Verhältniss zur Wahl Kaisers Karl V", w Sybela *Historische Zeitschrift*. (Po polsku: „Stosunek dworu polskiego do wyboru Karola V". (*Bibl. Warsz*. 1866, III).

„Studja z dziejów wieku XVI". Poznań. 1867. (Tu główna rozpr. „Kongres Wiedeński w r.1515).

„Cudzoziemcy w Polsce". Lwów, 1879.

Drukował prace swoje w *Sybla Historische Zeitschrift*, w *Waitza Forschungen zur deutschen Geschichte*, *Göttingische gelehrte Anzeigen*, w *Dzienniku Literackim*, *Przewodniku naukowym i literackim*, *Przeglądzie Krytycznym*, *Przeglądzie Polskim*, *Kwartalniku Historycznym* i innych czasop.

Był założycielem i redaktorem *Kwartalnika Historycznego* od r. 1887—91.

Bibliografja prac Liskego podana w *Kwart. Histor*. 1891, str. 540—548.

Prochaska: Prof. dr. Ksawery Liske. *Tyg. Ilustr*. 1883, nr. 3. — O. Balzer, W. Zakrzewski, L. Finkel, T. Ćwikliński, H. Sawczyński i Z. Hordyński: Xawery Liske. Zarys biograficzny. *Kwart. Histor*. 1891 (i osobno, Lwów, 1891).—Dembiński: X. L. („Z dziejów i życia narodu"). — Sawczyński: Xawery Liske. *Ateneum* 1891, II. — Finkel: Liske Franc. Ksawery. *Enc. Wychow*. VI.

31. ALEKSANDER HIRSZBERG.

Ur. się 15 grudnia 1847 r. we Lwowie. Tu odbył nauki gimn. i uniw. Od r. 1875 docentem, od r. 1905 profesorem historji polskiej na uniwersytecie Lwowskim. Od r. 1876 kustoszem Ossolineum. Zmarł 26 lipca 1907 r. we Lwowie.

Wystąpił w r. 1874 z rozprawą „O życiu i pismach Justa Ludwika Decjusza".

Z późniejszych jego dzieł historycznych najważniejsze:

a) „Hieronim Łaski". Lwów. 1888.

b) „Polska i Moskwa w pierwszej połowie XVI wieku".

c) „Dymitr Samozwaniec". Lwów. 1898.

d) „Maryna Mniszchówna". Lwów, 1906.

Wydał Pamiętniki Stan. Niemojewskiego i „Bibliografję powstania Narodu Polskiego 1830—31". (Lwów. 1882).

Ogł. nadto: „Grecja, wrażenia z podróży". (Lwów, 1895) i „Hiszpanja, wspomnienia z podróży". (Lwów, 1896).

32. ANTONI PROCHASKA.

Ur. się ok. r. 1852. Kustosz Archiwum Ziemskiego we Lwowie. Historyk ziem litewskich i ruskich. Członkiem Akad. Um. od r. 1893. Zmarł 23 września 1930 r. we Lwowie.

Gł. dzieła:

a) „Ostatnie lata Witolda". Kraków, 1882.

b) „Szkice historyczne z XV w. Kraków, 1884.

c) „Król Władysław Jagiełło. 2 t. Lwów, 1908.

d) „Dzieje Witolda Wielkiego Księcia Litwy". 1914.

e) „Hetman Stanisław Żółkiewski". Warsz., 1927.

Wydał „Codex epistolaris Vitoldi" (1882).

Bruchnalski: Antoni Prochaska... Reminiscencje i refleksje z powodu uroczystości. *Słowo Polskie*, 1921, nr. 159—163. — H. Polaczkówna: Dr. Antoni Prochaska, kustosz Archiwum Ziemskiego we Lwowie. *Archeion*. VIII. 1930. — J. Jakubowski: Prace archiwalne Prochaski nad dziejami Litwy. Tamże. — W. Dobrowolska: Z powodu książki Antoniego Prochaski „Hetman Stanisław Żółkiewski". *Kwart. Histor.* (Dod. Wiadom. histor.). 1930.

33. WOJCIECH KĘTRZYŃSKI.

W młodości uważał się zrazu za Niemca (von Winkler); w r. 1856 poczuł się Polakiem. Ur. się 11 lipca 1838 r. w Lecu w Prusiech Wschodnich, z ojca Józefa, Polaka, i matki Niemki. Początkowe nauki odbył w Poczdamie i Lecu, gimnazjalne w Rastemborku; uniwersyteckie w Królewcu (1859—63). Z powodu udziału w ruchu narodowym 63 roku więziony w r. 1865—6. W r. 1866 otrzymał w uniw. Królewieckim stopień dr. fil. Był czas jakiś kierownikiem biblioteki Kórnickiej. W r. 1871 sekretarzem naukowym Zakładu Narod. Ossolińskich we Lwowie; w r. 1874 kustoszem, a po śmierci Bielowskiego dyrektorem Ossolineum (w 1878). Był członkiem Akad. Um. od r. 1873. Zm. 15 stycz. 1918 r. we Lwowie.

Badacz zamierzchłej przeszłości Słowiańszczyzny lechickiej, średniowiecznych dziejów Polski, znakomity wydawca źródeł dziejowych, etnograf i publicysta.

Zaczął od wierszy niemieckich („Aus dem Liederbuch eines Germanisirten" (1856).

Z prac jego najważniejsze:

„O ludności polskiej w Prusiech niegdyś Krzyżackich". Lwów, 1882 r.

„O powołaniu Krzyżaków przez księcia Konrada". Kraków, 1903. *(Rozpr. Ak. Um.)*.

Rozprawy: O Kronice Wielkopolskiej, o Gallusie, o Rocznikach polskich, o żywotach św. Wojciecha i wiele innych.

Wydawał (po Bielowskim) *Pomniki dziejowe Polski*; wydał znakomity Katalog rękopisów biblioteki Ossolińskich („Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Ossolinianae Leopoliensis") w 3 tomach, Lwów, 1881—98.

Jego pamiętnik: „Z dziejów mojej młodości" ogł. T. Czapelski w *Roczniku Ossolin.* (1927).

Wykaz prac Kętrz. w brosz. „Dr. Wojc. Kętrzyński. Pisma 1865—1917". (Lwów, 1917).

Wł. Semkowicz: Wojciech Kętrzyński. *Kwart. Histor.* 1918. — T. Czapelski: Rewindykator polskości. Lwów, 1927. (Odb. z Rocznika Zakł. Nar. im. Ossol.).

34. ALEKSANDER SEMKOWICZ.

Ur. 7 lutego 1850 r. we Lwowie. Do gimnazjum uczęszczał w Samborze i we Lwowie; studjował w uniwers. we Lwowie i Getyndze. W r. 1875 dr. fil. uniw. lwow. W l. 1874—6 był nauczycielem gimnazjalnym; następnie został urzędnikiem biblioteki uniwersyteckiej. Od r. 1884 był docentem historji powszechnej, od r. 1889 profesorem (do r. 1912) uniw. lwow. W r. 1892 został dyrektorem biblioteki uniwersyteckiej. Był członkiem Pol. Akad. Um. od r. 1893. Przez lat zgórą 20 (z przerwami) był redaktorem *Kwartalnika Historycznego* (1895—1922). Zmarł 2 kwietnia 1923 r. we Lwowie.

Młodzieńczą pracą Semkowicza jest „Krytyczny rozbiór 9 księgi Dziejów Polskich Długosza". Kraków, 1874.

Głównem jego dziełem:

„Krytyczny rozbiór „Dziejów Polskich" Jana Długosza do r. 1384. Kraków, 1887. Praca „pomnikowa" (Bobrzyń., Smolka).

Nadto ogł. szereg rozpraw w *Monum. Poloniae historica*, *Ateneum*, *Przegl. Powsz.*, *Kwart. Histor.*, *Muzeum*, *Przew. nauk. i liter* i inn. pism.

Art. o nim bezim. w *Kwart. Histor.* 1923.

35. LUDWIK FINKEL.

Ur. się w r. 1858 w Bursztynie (w Galicji). Gimn. w Tarnopolu, uniw. we Lwowie. Dr. fil. w r. 1882. Studja w Berlinie i w Paryżu. W r. 1885 docentem historji w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublanach; w r. 1886 docentem, a w 1892 prof. historji w uniw. we Lwowie. Zmarł 24-go paźdz. 1930 r. we Lwowie.

Wystąpił jako historyk w r. 1879 z pracą: „Poselstwo Jana Dantyszka“ (w „Album młodzieży polskiej dla Kraszewskiego“).

Poczem ogł. m. in.:

a) „Marcin Kromer“. Kraków, 1882.

b) „Jadwiga Tarłówna“. 1886. (*Aten.).*

c) „Charakterystyka Zygmunta Augusta“. Lwów, 1888.

d) „O Pieśni legjonów“. Lwów, 1894.

e) „Elekcja Zygmunta I.“ Kraków, 1910 i inne.

Głównem jego dziełem jest „Bibliografja historji polskiej“. 3 t. Kraków, 1891—1914.

O. Halecki: Po zgonie dwu wielkich historyków polskich. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 297.

36. OSWALD BALZER.

Ur. 23 stycznia 1858 r. w Chodorowie, z o. Franciszka, naczelnika powiatu, i Antoniny z Klosów. Uczył się we Lwowie, w gimn. 1871—78 i w uniw. lwow. na wydz. prawnym 1878—81, w uniw. krakowskim w r. 1881—2 i lwow., na wydz. filoz. 1882—3. W r. 1883 dr. prawa w Berlinie. W r. 1885 docentem prawa pol. w uniw. lwowskim; w r. 1887 profesorem. Członek Akad. Um. (od r. 1888) i Akad. Nauk petersburskiej (od 1909) i innych towarzystw naukowych. W l. 1891—4 był redaktorem *Kwartalnika Historycznego.* W r. 1901 założył Towarzystwo Naukowe we Lwowie.

W l. 1873—77, jeszcze jako uczeń gimnazjum, ogł. w czasopismach utwory beletrystyczne i przekłady z Iljady. Pierwszą jego pracą naukową jest: „Kancelarja i akta grodzkie“ (*Przewodnik nauk. i liter.* 1881—2).

Gł. dzieła:

a) „Geneza Trybunału Koronnego“. Warsz., 1886.

b) „Studja nad prawem polskiem.“ Poznań, 1889.

c) „Genealogja Piastów“. Kraków, 1895.

d) „Skartabelat w ustroju szlachectwa polskiego". Kraków, 1911.

e) „Przygodne słowa". Lwów, 1912.

Wyd. t. III i część t. IV *Corpus juris polonici* (1906—1910).

Bibliogr. prac Balzera podana w „Księdze pamiątkowej ku czci O. B.".

F. Bostel: Oswald Balzer. *Tyg. Ilustr.* 1926. nr. 20. — R. Grodecki: O. B. *Przegl. Współcz.* 1926, paźdz. — Ign. Chrzanowski: Przygodne słowa Osw. Balzera („Wśród zagadnień..." przedtem jako wstęp. do „Przyg. słów").—Życiorys i spis prac w *Roczniku Tow. Nauk. Warsz.* 1917.

37. LUDWIK KUBALA.

Ur. 9 września 1838 r. we wsi Kamienica (pow. limanowski) z ojca obywatela ziemskiego i matki z domu Piaseckiej. Kształcił się w gimn. w Nowym Sączu i Krakowie i w uniw. w Wiedniu i Krakowie. W r. 1863 wziął wybitny udział w ruchu rewolucyjnym galicyjskim. Więziony (przez rok). Po uwolnieniu i ukończeniu studjów w uniw. Jagiellońskim, uzyskał stopień dr. fil. w r. 1868. Potem był nauczycielem gimnazjalnym we Lwowie, aż do r. 1906 (krótko w Złoczowie). Był (po H. Schmittcie) kierownikiem (konserwatorem) biblioteki Pawlikowskich we Lwowie, od r. 1883. Członkiem Akad. Um. od r. 1884. Zmarł 30 września 1918 r. we Lwowie.

Działalność literacką rozpoczął Kubala od artykułów publicystycznych i utworów poetycznych (jak Szajnocha i Szujski), które drukował w *Dzienniku literackim* lwowskim. (Osobno wydał dramat „Gliński").

Rozprawy swe historyczne i obrazy snuł głównie na tle dziejów w. XVII; pomieszczał je w *Przewodniku naukow. i liter.* lwowskim, w *Kwartalniku Historycznym* i w *Bibliotece Warszawskiej.*

Osobno wydał:

a) „Stanisław Orzechowski i wpływ jego na rozwój i upadek Reformacji w Polsce". Lwów, 1870. — Wyd. 2, Lwów (Kraków) 1906.

b) „Szkice historyczne". 2 t. Lwów, 1880—1.

c) „Jerzy Ossoliński". 2 t. Lwów, 1883.

d) „Wojna Moskiewska". Warszawa, 1910.

e) „Wojna Szwecka 1655—6". Lwów, 1913.

f) „Wojna Brandenburska i najazd Rakoczego w r. 1656 i 1657". Lwów, 1917.

g) „Wojna Duńska i pokój w Oliwie". Lwów, 1918.

W y d. z b i o r.. „Dzieła". Lwów, 1923 i n.

A. PŁUG: Ludwik Kubala. *Kłosy*, 1887. — LITWOS (Sienkiewicz): Kubali Szkice. *Niwa*, 1880. — BOBRZYŃSKI: Jerzy Ossoliński Kubali. *Niwa*, 1883. — SIENKIEWICZ o „Wojnie Szwedzkiej" w *Książce* 1914. (Toż w „Pismach zapomn." 1922). — KALLENBACH o Kubali w *Enc. Wychow.* VI (1904). — FINKEL: L. K. nekrolog. *Kwart. histor.* 1918. — TYSZYŃSKI o „Stan. Orzechowskim" (1870). („Pisma krytyczne", II, z *Bibl. Warsz.*).

38. TADEUSZ WOJCIECHOWSKI.

Ur. 13 czerwca 1838 r. w Krakowie, w rodzinie mieszczańskiej. Kształcił się w gimn. i w uniw. w Krakowie (od r. 1854) i w Wiedniu (w l. 1858—60). Brał udział w wypadkach roku 1863; był w r. 1864 więziony. W r. 1867 został urzędnikiem bibl. Jagiell. W l. 1875—83 skryptorem biblioteki uniw. lwowskiego. Od r. 1883 do r. 1907 był profesorem historji polskiej w uniwers. we Lwowie. Od r. 1881 był członkiem Akad. Um. (czynnym w r. 1887). W r. 1894—5 rektorem i posłem na sejm galicyjski. Wreszcie członkiem austr. Izby Panów. Zmarł 21 listop. 1919 r. we Lwowie.

Z pierwszą pracą historyczną wystąpił Wojciechowski w r. 1860.

Główne dzieła: a) „Chrobacja, rozbiór starożytności słowiańskich". Kraków, 1873.

b) „Szkice historyczne jedenastego wieku". Kraków, 1904.—Wyd. drugie, uzupełnione. Warszawa, 1925.

c) „Kościół katedralny w Krakowie". Kraków, 1900.

Z innych jego rozpraw, najważniejsze:

„Co to jest historja i po co się jej uczymy". (Lwów, 1883). — „Podział i zakres dziejów Polskich". (Lwów, 1884. Odb. z *Przew. nauk. i liter.*). — „O rocznikach polskich X—XV w". 1880. (*Pamiętnik Akad. Um.* IV). — „O Piaście i piaście". Krak. 1895. (Odb. z *Rozpr. Akad. Um. wydz. histor. filoz.*). — „O powtórnej elekcji Stanisława Leszczyńskiego". (*Kwart. Histor.* 1888). — „Plemię Kadłubka". (*Kwart. histor.* 1910).

L. GUMPLOWICZ: Z okazji „Szkiców" Tadeusza Wojciechowskiego. *Przegl. histor.*, 1906. — ASKENAZY: T. W. *Kur. Warsz.* 1919, nr. 324. — FINKEL i ZAKRZEWSKI w *Kwart histor.*, 1919. — ST. KĘTRZYŃSKI w *Przegl. histor.*, 1919. — T. E. MODELSKI: T. Wojciechowski więźniem stanu. *Placówka* (lwow.) 1919, nr. 29. — ST. ZAKRZEWSKI: Charakterystyka naukowej działalności Tadeusza Wojciechowskiego. Wstęp do drugiego wyd, „Szkiców histor. XI w." — Artykuły polemiczne p. t. W sprawie św. Stanisława, przeciwko wywodom Wojciechowskiego, przez K. Krotoskiego, W. Czermaka, W. Kętrzyńskiego, A. Prochaskę, A. Miodońskiego i St. Smolkę, w *Przegl. Powsz.* 1909. Odpowiedź Wojciechowskiego p. t. „Plemię Kadłubka" w *Kwart. histor.* 1910, przedruk. w 2 wyd. „Szkiców histor. XI wieku (1925).

39. WŁADYSŁAW ABRAHAM.

Ur. 10 paźdz. 1860 r. w Samborze, gdzie ukończył gimn. w r. 1878. Studja wyższe odbył na wydz. prawnym Uniw. Jagiell. W r. 1883 dr. prawa. W r. 1884 studjował w Berlinie. Od r. 1888 prof. prawa kanonicznego w uniw. Lwowskim. Historyk Kościoła.

Ogł. m. i.: „Organizacja Kościoła w Polsce do połowy w. XII". 1890 r.

40. FERDYNAND BOSTEL.

Ur. w r. 1860 we Lwowie. Gimn. i uniw. tamże, pod kierunkiem prof. Liskego. Nauczyciel gimnazjalny we Lwowie. Historyk.

Ogł. m. i.:

a) „Przeniesienie lenna pruskiego na elektorów brandenburskich". Lwów, 1883. (*Przew. nauk. i liter.*).

b) „Zakaz Miechowity". Lwów, 1884. (*Przew. nauk. i liter.*) i wiele innych.

41. FRANCISZEK BUJAK.

Ur. 16 sierp. 1875 r. w Maszkienicach (w Galicji). Gimn. w Bochni, uniw. w Krakowie (1894—1900). Dr. fil. 1899. Prof. historji gospodarczej w uniw. Jagiell. (od r. 1909); obecnie w uniw. Lwowskim. Członkiem Akad. Um. od r. 1917. Historyk geografji i ekonomista.

Wystąpił ok. r. 1898. Pierwszą jego drukowaną pracą naukową: „Geografja na uniwersytecie Jagiellońskim do połowy XVI w". (*Księga pamiątk. uczniów uniw. Jagiell. Krak. 1900*).

Osobno ogł. m. i.:

a) „Z odległej i bliskiej przeszłości. Studja historyczno-gospodarcze. Lwów, 1924.

b) „Studja historyczne i społeczne". Lwów, 1924.

c) „Studja geograficzno-historyczne. Kraków, 1925

42. STEFAN PAWLICKI.

Ur. 4 wrześ. 1839 r. w Gdańsku, z o. Józefa i z Wilhelminy z Denków. Kształcił się w gimn. w Ostrowie (w Poznańskiem) i od r. 1858 w uniw. w Wrocławiu, gdzie w r. 1865 uzyskał stopień dr. fil. na podstawie rozpr. o Schopenhauerze. W l. 1866—69 był docentem filozofji w Szkole Głównej w Warszawie. W r. 1869 udał się do Rzymu; tu studjuje w Collegium Romanum teologję. Tu uzyskawszy stop.

dr. teologji, wstępuje do zgromadzenia Zmartwychwstańców. W r. 1882 opuścił Rzym i został profesorem teologji i filozofji na wydz. teolog., później na wydz. filozof. uniw. Jagiell. Był członkiem Akad. Um. od r. 1884. Zmarł 28 kwietnia 1916 r. w Krakowie.

Pierwsze swe prace naukowe polskie ogł. w *Bibl. Warsz.* 1866—67. Do dzieł jego najważniejszych należą:

„Żywot i dzieła Ernesta Renana". Kraków, 1896. Wyd. 2. w 2 t. Warszawa, 1905.

„Historja filozofji greckiej". 2. t. Kraków, 1890—1903.

Chmielowski: Szkoła Główna Warszawska. I. — Struve: Historja logiki jako teorji pozn. w Polsce (1911). — Ks. Fr. Gabryl: Polska filozofja religijna. II. — W. Rubczyński: Stanowisko filozoficzne Stefana Pawlickiego. Kraków, 1918. — Ks. T. Misicki: Ks. Stefan Pawlicki. Chicago, 1920.

43. MARJAN MORAWSKI.

Jezuita. Ur. się 15 sierpnia 1845 r. w Gräfenbergu, z o. Wojciecha i Marji hr. Grocholskiej. Nauki szkolne odbył w kolegjum jezuickiem w Metz. W r. 1863 wstąpił do zakonu jezuickiego. Studja filozoficzne i teologiczne odbył w Starej Wsi i w Krakowie. W r. 1870 wyświęcony. W l. 1873—79 wykłada filozofję w nowicjacie jezuickim. W r. 1886 prof. dogmatyki w uniw. Jagiellońskim (do r. 1898). Zmarł 6 maja 1901 r. w Krakowie.

Przez lat 18-cie redagował *Przegląd powszechny.*

Gł. dzieła: a) „Filozofja i jej zadanie". Lwów, 1877; wyd. 3. Kraków, 1899.

b) „Celowość w naturze". Kraków, 1887; wyd. 3. 1901.

c) „Podstawy etyki i prawa". Kraków, 1891; wyd. 3. 1908.

d) „Wieczory nad Lemanem". Kraków, 1896. (Przekł. niem. 5 wyd. 1911).

Tyszyński o „Filozofji i jej zadaniu" (1878) („Pisma kryt." II). — J. Billewicz: Kilka uwag nastręczonych dziełem ks. M. M. Filozofja i jej zad. 1884. — Zdziechowski: Katolicyzm a prądy religijne w literaturze. („Szkice literackie", 1900). — Mahrburg: Teorja celowości ze stanowiska naukowego. — Ks. Kobyłecki: Ks. M. M. Wspomnienie pośmiertne. *Przegl. Powsz.* 1901. — Tarnowski: Hist. liter. pol. VI, cz. 2. — Struve: Hist. logiki jako teorji poznania. — Ks. Gabryl: Pol. filozofja religijna w w. XIX.

44. KAZIMIERZ MORAWSKI.

Ur. się 29 stycznia 1852 r. w Poznańskiem, z o. Kajetana, synowca Franciszka Morawskiego. Gimnazjum ukończył w Poznaniu,

uniwersytet w Berlinie, gdzie studjował filologję klasyczną; w r. 1874 dr. fil. Przez rok był nauczycielem w Wrocławiu. W r. 1877 habilituje się w uniwersytecie Jagiellońskim. W r. 1880 zostaje profesorem. W r. 1906 rektorem. Członkiem Akad. Um. od r. 1883. W r. 1918 prezesem Akad. Umiejętności. Zmarł 25 sierpnia 1925 r. w Krakowie.

Główne dzieła: a) „Andrzej Patrycy Nidecki". I. 1884. Wyd. 2, w 2 cz. Kraków, 1892.

b) „Dwaj cesarze rzymscy, Tyberjusz i Hadrjan". Kraków, 1893.

c) „Historja Uniwersytetu Jagiellońskiego. Średnie wieki i Odrodzenie. 2 t. Kraków. 1900.

d) „Historja literatury rzymskiej". 7 t. Kraków, 1909—21.

e) „Rzym, portrety i szkice". Kraków, 1921.

f) „Zarys literatury rzymskiej". Krak., 1922.

g) „Czasy Zygmuntowskie na tle prądów Odrodzenia. Warsz., 1922.

h) „Wiersze i proza". Kraków, 1901.

Wydał „Andreae Cricii carmina". Kraków, 1888. (Z rozprawą wstępną).

Przełożył „Sofoklesa tragedje ". Kraków, 1916.

Bibliografja prac w „Charisteria Casimiro de Morawski...". 1922; uzupełnienie w *Eos* 1925.

T. Sinko: Hołd pracy prof. Morawskiego. *Przegl. Współcz.* 1922, nr. 7—8. — St. Hammer: Kaz. Morawski jako filolog i humanista. *Eos.* XXIII. 1925. — St. Łempicki: Kaz. Morawski jako badacz Odrodzenia w Polsce. *Kwart. Histor.* 1926. — St. Witkowski: Kaz. Morawski. *Przegl. Współcz.* 1926, sierp. — S. Hammer: Kaz. Morawski. *Przegl. Współcz.* 1926, sierp. — J. Rozwadowski: Przemówienie. *Rocznik Pol. Akad. Um.* 1925—1926. — W. Koch: Wspomnienie o Kaz. Morawskim. *Spraw. gimn. IV w Krakowie,* 1926.

45. MAURYCY STRASZEWSKI.

Ur. się 22 września 1848 r. w Lutoryżu (pow. rzeszowski) w Galicji. Gimn. w Rzeszowie, uniw. w Pradze i Wiedniu; tu dr. fil. w r. 1870. Od r. 1872 wykładał jako docent w uniw. Jagiell.; od r. 1878 profesorem filozofji (do r. 1910). W latach 1892—98 był posłem do Rady Państwa w Wiedniu. Zmarł w r. 1921.

Ogłosił m. i.:

a) „Jan Śniadecki. Jego stanowisko w dziejach oświaty i filozofji w Polsce". Kraków, 1875.

b) „Powstanie i rozwój pesymizmu w Indjach". Kraków, 1884.

c) „Dzieje filozofji na Wschodzie". Kraków, 1894.

d) „Filozofja św. Augustyna na tle epoki". Kraków, 1905.

e) „Dzieje filozoficznej myśli polskiej w okresie porozbiorowym". Kraków, 1912.

Bibliogr. prac Strasz. podana w *Przegl. Filoz.* 1903, str. 514—515.

Art. bezim. o Straszewskim w *Przegl. Filoz.*, 1903, str. 514—517. — MAHRBURG o „Filoz. św. Augustyna". *Książka*, 1906, nr. 8. — STRUVE: Historja logiki jako teorji poznania. — I. HALPERN: Dzieje filozof. myśli pol. *Książka*, 1912, nr. 12.

46. LUDWIK BIRKENMAJER.

Ur. 25 maja 1855 r. w miasteczku Lipsko (woj. lwowskie), z o, Józefa i Petroneli ze Stefanowskich. Kształcił się we Lwowie, w gimn. i w uniw. W r. 1878 prof. matematyki i fizyki w Szkole rolniczej w Czernichowie pod Krakowem. W r. 1879 otrzymał doktorat w Krakowie. Profesor fizyki, następnie historji nauk ścisłych w uniw. Jagiell. Członkiem Akad. Um. od r. 1893. Zmarł 20 listop. 1929 r.

Gł. dzieło monogr. „Mikołaj Kopernik". Kraków, 1900. Cz. I. (Cz. II są „Stromata Copernicana". 1924).

Nadto ogł. wiele innych prac o Koperniku i dotyczących historji nauk matematycznych w Polsce.

Art. bezim. o L. B. w *Ruchu literackim* 1929. nr. 10. (Tu o stosunku Żeromskiego do dzieł Birkenmajera). — Art. bezim. o B. w *Myśli narodowej* 1929, nr. 54.

47. FRANCISZEK GABRYL.

Ur. 9 marca 1866 r. Ksiądz. Od r. 1898 prof. filozofji na wydz. teologicznym Uniw. Jagiell. (W r. 1907 był rektorem). Zmarł 6 stycz. 1914 r.

Osobno ogł.:

a) „System filozofji. Logika formalna". Kraków, 1899.

b) „Noetyka". Kraków, 1900.

c) „Metafizyka ogólna, czyli nauka o bycie". Kraków, 1903.

d) „Psychologja". Krak., 1906.

e) „Nieśmiertelność duszy ludzkiej w świetle rozumu i nowoczesnej nauki". Kraków, 1895.

f) „Logika ogólna". Kraków, 1912.

g) „O kategorjach Arystotelesa". Kraków, 1897. (*Rozpr. wydz. filoz. Akad. Um.* t. 36).

h) „O naturze obrazów pamięciowych" (*Przegl. Filoz.* 1907).

i) „Polska filozofja religijna w w. XIX". 2 t. Warszawa, 1914.

Struve: Hist. logiki jako teor. pozn. (1911). — Chrzanowski: Dwie książki polskie o zagadnieniach religijnych. [O „Pol. filoz. relig.“]. („Z epoki romantyzmu“).

48. MAKSYMILJAN KAWCZYŃSKI.

Ur. w r. 1842 w Ostrorogu w Wielkopolsce. Kształcił się w Poznaniu; następnie w Lipsku, Zurychu, Lwowie, Monachjum i Paryżu. Dr. fil. w Lipsku w 1881 r. Był docentem filologji germańskiej w uniw. Lwowskim. Od r. 1892 profesorem filologji romańskiej w uniw. Jagiell. Zmarł 12 kwietnia 1906 r. w Krakowie.

Ogłosił m. i.:

a) „Porównawcze badania nad rytmem i rytmami“. (*Pamiętnik Akad. Um. wydz. filol. i histor-filoz.* VI i VII. 1887—1889.

b) „Essai comparatif sur l'origine et l'histoire des rythmes“. Paris. 1889.

c) „Dziadów część III w stosunku do romantyzmu francuskiego“. Kraków, 1893. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* XXI. 1893).

d) „Konrad z „Dziadów“ w poezji francuskiej“. (*Pam. Mick.* VI. 1898).

Szereg rozpraw o Apulejuszu i jego oddziaływaniu na literatury średniowieczne i nowożytne: a) Życie Apulejusza... (1899). — b) O pismach oratorskich i filozoficznych Apulejusza. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. 31. 1900). — c) Apulejusza „Metamorfozy“ czyli powieść o złotym ośle. (Tamże). — d) Apulejusza „Amor i Psyche“. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. 32). — e) Amor i Psyche w poezji starofrancuskiej. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. 34 i 39. 1902 i 1903). — f) Amor i Psyche w baśniach... (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. 45. 1909). — g) Huon z Bordeaux, poemat starofrancuski. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. 42. 1905).

Porębowicz o „Dziadów cz. III w stos. do romantyzmu franc.“ w *Kwart. Histor.* IX. 1895. — Porębowicz: o „Amorze i Psysze w poezji starofrancuskiej“ w *Pam. liter.* 1903. (Zob. Kawczyńskiego „Folklor a historja literatury. Pismo polemiczne“, Kraków, 1903 i „Jeszcze o folklorze i historji literatury, celem objaśnienia deklaracji A. Brücknera i P. Chmielowskiego“. Kraków, 1903).

49. EDWARD PORĘBOWICZ.

Ur. się 20 lutego 1862 r. w Warszawie, gimn. ukończył w r. 1880 w Tarnowie, uniw. w r. 1883 w Krakowie. Następnie studjował w uniwers. w Berlinie, Monachjum, Montpellier, Paryżu, Barcelonie

i Florencji. W r. 1890 dr. fil. w Wiedniu. W r. 1897 docentem, a następnie profesorem filologji romańskiej w uniw. we Lwowie.

Ogłosił:

„Ruch literacki południowo-zachodniej Europy". Kraków, 1888.

„Andrzej Morsztyn, przedstawiciel baroku w poezji polskiej". Kraków, 1893. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* XXI).

„Dzieje literatury włoskiej XV i XVI w". Warszawa, 1890. (Wydawnictwo zbior. p. t. Dzieje literatury powszechnej III).

„Dzieje literatury włoskiej w. XVII". Warszawa, 1893. (Tamże, t. IV).

„Dzieje literatury francuskiej, włoskiej, hiszpańskiej i portugalskiej w. XVIII". W., 1897. (Tamże, t. IV, cz. 2).

„Św. Franciszek z Assyżu". Warszawa, 1899.

„Tryady Zygmunta Krasińskiego". Lwów, 1900. (Odb. z „Księgi pamiątk. Uniw. Lwow.").

„Dante". Lwów, 1906. Wyd. 2. 1921.

Przekłady: a) „Don Juan" Byrona. (Warsz, 1883; wyd. 2. 1921), b) Dramata Calderona (W. ,1887), c) Leopardiego Wybór pism. (1887); d) „Antologja prowansalska". (Wybór poezji trubadurów) (Warsz., 1887), e) „Boska Komedja" Dantego. (Warsz., 1899—1904), (Wyd. 2. 1906; wyd. 3. 1921); f) „Pieśni ludowe celtyckie, germańskie, romańskie". (Lwów, 1909).

Nadto ogł. rozprawy w *Ateneum*, *Bibl. Warsz.*, *Kwart. histor.*, *Chimerze*, *Pam. Literackim* i inn. („Teorja średniowieczna „miłości dwornej". (*Pam. liter.* 1904).

FELDMAN: Piśmienn. pol. (1905) IV, 292—4. — KAWCZYŃSKI: Folklor a historja literatury. Krak., 1903.

50. WITOLD RUBCZYŃSKI.

Ur. w r. 1864 we Lwowie. Studja uniwersyteckie odbył w Krakowie (od r. 1882) i zagranicą. Profesorem filozofji od r. 1910 w uniw. Jagiellońskim.

Ogł. m. in. szereg rozpraw z zakresu dziejów filozofji w Polsce, średniowiecznej i nowożytnej, (o Witelonie, Mateuszu z Krakowa, Seb. Petrycym i inn.).

51. KAZIMIERZ TWARDOWSKI.

Ur. 20 paźdz. 1866 w Wiedniu. Tu kształcił się w gimn. i uniw. (1885—89). Dr. fil. 1891. W r. 1894 docentem uniw. wiedeńskiego.

Od r. 1895 profesorem filozofji w uniw. Lwowskim. Członkiem Akad. Um. od r. 1911. Wydaje od r. 1911 miesięcznik *Ruch filozoficzny*.

Ważniejsze prace:

a) „Wyobrażenia i pojęcia". Lwów, 1898.
b) „O t. zw. prawdach względnych". (1900).
c) „O filozofji średniowiecznej". Lwów, 1910.
d) „O czynnościach i wytworach". Lwów, 1912. (Odb. z „Księgi pamiątk. Uniw. Lwowskiego").
e) „Mowy i rozprawy, z okresu działalności w Tow. naucz. szkół wyższ." Lwów, 1912.
f) „Rozprawy i artykuły filozoficzne". Lwów, 1927.

STRUVE: Hist. logiki jako teorji pozn. — J. KLEINER: Kazimierz Twardowski. *Przegl. Humanist.* 1930. — Art. w „Księdze pamiątk. ku czci K. Twardowskiego".

52. LUDWIK GUMPLOWICZ.

Ur. 9 marca 1838 r. w Krakowie. Studja uniwersyteckie w latach 1858—61 odbywał w Krakowie i w Wiedniu. W r. 1876 docentem, w r. 1882 profesorem nauk państwowych w Gracu (do r. 1908). Zmarł 20 sierpnia 1909 r. (Samobój.).

Socjolog. Pisał głównie po niemiecku.

W l. 1871—74 redagował *Kraj* krakowski.

Główne jego dzieło: „System socjologji". Warszawa, 1888.

Artykuły w *Przeglądzie Historycznym*.

J. K. KOCHANOWSKI: Ludwik Gumplowicz. *Kur. Warsz.* 1908, nr. 94-95. — Z. BIELICKA: L. G. *Bibl. Warsz.*, 1909, III. — J. K. KOCHANOWSKI: Ś. p. Ludwik Gumplowicz (w stosunku do Przeglądu Historycznego). *Przegl. Histor.* 1909. — ST. POSNER: Ludwik Gumplowicz. Zarys życia i pracy. Warsz., 1912. (Ocena St. Piotrowskiego w *Książce* 1912, nr. 4). — KRAUSHAR: Ludwik Gumplowicz. (Nieco wspomnień osobistych). („Echa przeszłości". Warsz., 1917. Tu listy). — PR. MIREK: System socjologiczny Ludwika Gumplowicza. Poznań. 1930.

53. JÓZEF ROSTAFIŃSKI.

Z rodziny ziemiańskiej z Sandomierskiego. Ur. się 14 sierpnia 1850 r. w Warszawie, z ojca Michała. Uczył się w gimn. i w Szkole Głównej (1866—1869) w Warszawie. Kształcił się dalej w Jenie, Halli i Strasburgu, gdzie uzyskał doktorat w r. 1873. W r. 1876 docentem, w 1878 profesorem botaniki w uniw. Jagiell. w Krakowie (do r. 1910; wykłada do r. 1924). W r. 1881 członkiem Akad. Um. Przez lat 32

(1894—1926) był dyrektorem Wyższych Kursów dla kobiet im. A. Baranieckiego. Zmarł 5 maja 1928 r. w Krakowie.

Główne dzieła i rozprawy:

a) „Florae polonicae Prodromus“. 1872.

b) „Śluzowce“. Paryż, 1874.

c) „Burak i barszcz, nazwa i rzecz, ich pochodzenie i znaczenie w kolei czasu“. Kraków, 1880.

d) „Ze świata przyrody“. Szkice i opowiadania. Warsz., 1887.

e) „Z Algerji“. Kraków, 1888.

f) „Porównanie t. zw. zielników Falimierza, Spiczyńskiego i Siennika“. Kraków, 1888.

g) „Nasza literatura botaniczna XVI w.“. Kraków, 1888.

h) „Średniowieczna historja naturalna w Polsce“. 2 t. Kraków, 1900.

i) „Słownik polskich imion, rodzajów oraz wyższych skupień roślin.... (poprzedzony historyczną rozprawą o źródłach). Kraków, 1900.

k) „Las, bór, puszcza, matecznik jako natura i baśń w poezji Mickiewicza“. Kraków, 1921. *(Rozpr. Ak. Um. wydz. filol.* LX).

l) „Wpływ przeżyć chłopięcych Mickiewicza na obrazy ostatnich dwóch ksiąg Pana Tadeusza“. Kraków, 1922. *(Rozpr. Ak. Um. wydz. filol.* LXI).

W rękop. rozpr. „Przyroda w Panu Tadeuszu“.

Wykaz zupełny prac Rostaf. do r. 1922 podany w *Kosmos* 1922.

Bezim.: Józef Rostafiński. *Tyg. Ilustr.* 1878, II. — Struve: Hist. logiki jako teorji poznania. Str. 443—4. — Brückner o „Średniow. hist. natural. w Polsce“. *Pam. liter.* 1902. — Księga pamiątk. zjazdu wychow. Szk. Głów. w 40 rocznicę założ. 1905. — St. Kulczyński: J. R. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae,* 1929.

54. JULJAN DUNAJEWSKI.

Ur. w r. 1825 w Stanisławowie. Gimn. przeszedł w Nowym Sączu, uniw. we Lwowie i w Wiedniu. W r. 1850 dr. praw. W r. 1855 prof. nauk politycznych w uniw. Jagiell., następnie w Preszburgu. W r. 1860 prof. administracji i ekonomji w uniw. Lwowskim; w r. 1861 prof. ekonomji w uniw. Jagiell. W r. 1864 posłem na sejm, w r. 1873 posłem do Rady Państwa. W l. 1880—91 ministrem skarbu austrjackim. Zm. 29 grudn. 1907 r. w Krakowie.

„Mowy w Sejmie Krajowym i Radzie Państwa“. 2 t. Kraków, 1896—99.

F. Zoll: Wspomnienie pośmiertne o Jul. Dunajewskim. 1908. — F. Szymusik: Juljan Dunajewski, jego poglądy ekonomiczne i skarbowe i działalność ministerjalna. *Przew. nauk. i liter.* 1910. — F. Zweig: System ekonomji i skarbowości Juljana Dunajewskiego. *Rozpr. wydz. histor. filoz. Akad. Um.* t. 65. 1925.

55. LEON BILIŃSKI.

Ur. w r. 1846 w Zaleszczykach. W r. 1871 profesorem ekonomji polit. we Lwowie. W latach 1895—97 był ministrem skarbu austrjackim; ponownie w l. 1909—15. Polskim ministrem skarbu był w r. 1919. Członkiem Akad. Um. od r. 1876. Zmarł 15 czerwca 1923 r.

Główne dzieła:

a) „Wykład ekonomji społecznej". 2 t. Lwów, 1873—4. Wyd. 2. p. t. „System ekonomji społecznej". Lwów, 1880—2.

b) „Wspomnienia i dokumenty". (1846—1922)". 2 t. Warszawa, 1924—5.

J.: Prof. L. Biliński. *Tyg. Ilustr.*, 1883. — Bezim.: L. Biliński. *Kłosy*, 1885.

56. WŁADYSŁAW LEOPOLD JAWORSKI.

Ur. 10 kwietnia 1865 r. w Karsach (Król. Pol.). Kształcił się w Sandomierzu i w Krakowie (w gimn. św. Anny i w uniw. Jagiell. 1884—88). Dr. praw w 1889. W l. 1891—2 studjuje w Berlinie i Paryżu. W r. 1898 prof. prawa cywil. austr. w uniw. Jagiell. Od r. 1901 posłem do Sejmu galicyjskiego, od r. 1911 posłem do austr. Rady Państwa. W r. 1900 został redaktorem *Czasu*. Członkiem Akad. Um. od r. 1920. Zmarł 13 lipca 1930 r. w Milanówku pod Warszawą.

Wybitny prawnik i polityk. Jako myśliciel, wyznawca „uniwersalizmu".

Oprócz prac specjalnych, z zakresu prawa, ogł.

„Notatki". Kraków, 1929. (Wyd. 2, powiększone).

St. Estreicher: Władysław Leopold Jaworski. *Przegl. Współcz.* 1930, listop. — Tenże o J. w *Wiad. liter.* 1930, nr. 32. — „Jaworskiego Wł. L. Życie i działalność. Praca zbiorowa". Kraków, 1931.

57. WŁADYSŁAW NATANSON.

Ur. w r. 1864 w Warszawie. Studjował matematykę i fizykę w Petersburgu, Gracu i Cambridge (1886—88). Stopień dr. fizyki uzyskał w Dorpacie (1888). W r. 1891 habilitował się w Krakowie. Od r. 1894 profesorem fizyki w uniw. Jagiellońskim. Członek Akad. Um.

Oprócz prac specjalnych, z zakresu fizyki, ogłosił:
„Odczyty i szkice". Warszawa, 1908.
„Porządek Natury..." Kraków, 1928.

58. STANISŁAW SZCZEPANOWSKI.

Syn Władysława, inżyniera, i Wandy z Poplińskich. Ur. 1846 r. w Kościanie, w W. Ks. Poznań. Uczył się w gimnazjum w Chełmnie i w szkole realnej w Wiedniu. Następnie ukończył politechnikę wiedeńską. W r. 1867 udał się na dalsze studja do Francji i Anglji. Tu przebył do r. 1879, w którym opuścił Anglję i osiedlił się w Galicji i ożenił. Został przemysłowcem pionierem. Oddał się eksploatacji nafty i węgla w Galicji (słynne kopalnie nafty w Schodnicy). W r. 1889 wybrany posłem do Sejmu kraj., potem do parlamentu wiedeń. W 1897 r. wystąpił z parlamentu. Jego stosunki z lwowską Kasą oszczędności zawikłały go w proces w r. 1898. W r. 1897 objął wydawnictwo *Słowa polskiego* lwowskiego. Zm. 31 października 1900 r. Nauheim.

Ogłaszał artykuły w pismach: *Pomoc własna*, *Przełom* (wied.) i inne.

W ostatnich latach drukował artykuły w lwow. *Słowie pol.*, pod pseud. Piasta.

Osobno wyszły:

„Nędza Galicji". Lwów, 1888.

„Idea polska wobec prądów kosmopolitycznych". Lwów, 1901 (pierwotnie druk. w *Słowie pol.*, 1897) wraz z „Aforyzmami o wychowaniu" (pierw. druk. w *Słowie pol.*, 1898).

„Pisma". Tom I. Lwów, 1903. (Tom III wyd. 1912).

T. Pilat: Uwagi nad książką Stanisława Szczepanowskiego „Nędza Galicji" Warsz., 1888. — Marja Zawiszyna: Stanisław Szczepanowski. Szkic. Lwów, 1907.— Zdziechowski: St. Szczep. („U opoki mesjanizmu". Kraków, 1912.) — Bienenstock: St. Szczep. jako pedagog społeczny. *Rodzina i szkoła*, 1912, maj-czerwiec. — Feldman: Dzieje pol. myśli polit. II, str. 322—4.

59. KAZIMIERZ BARTOSZEWICZ.

Ur. się 19 listop. 1852 r. w Warszawie, z o. Juljana, historyka, i m. Kazimiery z Zapałowskich. Gimnazjum ukończył w Warszawie, uniwersytet (od r. 1871) w Krakowie, na wydz. prawa i filoz., który ukończył w r. 1875. Zm. 20 stycznia 1930 r. w Krakowie.

Dziennikarz, publicysta, feljetonista, satyryk, humorysta, historyk, krytyk literacki.

Na pole literackie wystąpił już w r. 1867 (w *Zorzy* i *Kurjerze Świątecznym).*

Był współpracownikiem, od r. 1876, wielu pism galicyjskich i warszawskich, oraz *Kraju* petersburskiego, (1889); pisywał korespondencje, feljetony i inne artykuły.

Wydawał i redagował następujące pisma: *Szkice społeczne i literackie* ((1875—6), humorystyczno-satyryczne: *Djabeł*, *Harap*, *Ananas*; *Przegląd literacki i artystyczny* (1882—5), *Kurjer Krakowski* (1888—9) i *Przegląd literacki* (1896—99).

Z utworów osobno wydanych ważniejsze:

Satyry wierszem: a) Ogniem i mieczem. 1884. b) Kandydat na radcę. 1883. c) Mateusz czyli ostatni zajazd na Kleparzu. (Kraków, 1885).

„40 kronik *Przeglądu liter. i artyst.*" 1884.

„Feljetoniki". Kraków, 1891.

„Księga pamiątkowa Konstytucji 3 Maja". 2 t. 1891.

„Rok 1863. Historja na usługach ludzi i stronnictw". 2 t. Kraków, 1895—6.

„Księgi humoru polskiego". 4 t. Petersburg, 1897.

„Antysemityzm w literaturze polskiej XV—XVI w." Warsz., 1914.

„Szkice i portrety literackie". I. Kraków, 1930. (Zawierają m. in. Paprockiego „Dziesięcioro przykazanie mężowo", „Rzeczpospolita Babińska", „Małpa-człowiek, nieznana satyra z początku XVIII w., J. J. Załuski i jego niewydane dzieło...").

J. Bornsztein: Kazimierz Bartoszewicz. (Sylwetka literacka). Kraków, 1892.— Z. Dębicki: Ś. p. Kazim. Bartoszewicz. *Kur. Warsz.*, 1930, nr. 22.

60. STANISŁAW STOJAŁOWSKI.

Ksiądz, eksjezuita. Działacz wśród ludu w Galicji wpływowy. Poseł do sejmu galicyjskiego i do Rady Państwa austr. Wydawał od r. 1875 pisemka ludowe: *Wieniec* i *Pszczółkę* i biblioteczkę broszur ludowych. Pierwszy zaczął w nich tłumaczyć ludowi znaczenie kwestyj politycznych i społecznych. Przedtem pisma dla ludu miały wyłącznie charakter pedagogiczny. W r. 1893 założył w Nowym Sączu „Związek ludowy". Zmarł 23 paźdz. 1911 r. w Krakowie.

Rom. Baudouin de Courtenay: Sylwetki polityczne Kraków, 1897. — Feldman: Dzieje pol. myśli polit. III, str. 74. — Chmielowski: Zarys najn. liter. pol., 186.

61. BOLESŁAW WYSŁOUCH.

Ur. w Kobryńskiem, na Polesiu, ok. r. 1860. Kształcił się w Instytucie Technologicznym w Petersburgu. Był więziony w Warszawie;

następnie emigrował do Galicji. Działacz ludowy. Redagował we Lwowie: *Przyjaciela ludu* (od r. 1889), *Przegląd Społeczny* (od r. 1886) i *Kurjera Lwowskiego*. Senator 1922—27.

Artykuły jego nie są jeszcze zebrane.

CHMIELOWSKI: Zarys najnowsz. liter. pol.—FELDMAN: Dzieje pol. myśli polit. III

62. MARJA WYSŁOUCHOWA,

Z Boufałów. Ur. w r. 1858 na Litwie (w Inflantach pol.). Uczyła się w gimn. w Pskowie. Była następnie nauczycielką na pensjach żeńskich w Warszawie. W r. 1884 poślubiła Bolesława Wysłoucha. Uchodząc wraz z mężem przed prześladowaniem rządu rosyjskiego, osiadła w r. 1886 we Lwowie i oddała się gorąco działalności na polu uświadamiania i oświaty ludu galicyjskiego. Pracę swą pisarską rozpoczęła w *Przeglądzie Społecznym* i w *Kurjerze Lwowskim*; pisywała też do *Tygodnia*. Założyła dla kobiet wiejskich pisma: *Przodownicę* i *Zorzę*, którą redagowała przez trzy lata (1900—1902). Napisała szereg doskonałych książeczek dla ludu, jak „Opowiadanie Bartosza o Polsce", „Za wolność i lud", i inne, oraz życiorysów: Mickiewicza, Lenartowicza, Goszczyńskiego (Lwów, 1896), Ujejskiego (Lwów, 1899). Tłumaczyła dużo z jęz. czeskiego (Světli, Iiraska i inn.) i innych literatur słowiańskich. Zmarła 20 marca 1905 r. we Lwowie.

„Marja Wysłouchowa". Wspomnienie pozgonne. Lwów, 1905. Wydawn. zbior. zawierające artykuły i wspomnienia Wandy Daleckiej i innych.

63. FRANCISZEK RAWITA GAWROŃSKI.

Ur. się 23 paźdz. (4 listop.) 1846 r. na Ukrainie (w Stepaszkach w Kijowszczyźnie). Nauki gimnazjalne odbywał w Kijowie (1855—62); tamże studja uniwersyteckie. Za udział w ruchu 1863 r. był więziony. Po powstaniu wstąpił do szkoły rolniczej w Dublanach, pod Lwowem, którą ukończył w r. 1872. Do r. 1882 gospodarował na roli. W r. 1882 udał się do Szwajcarji, gdzie (w Genewie) poznał Jeża i ożenił się z jego córką, Antoniną Miłkowską. W l. 1889—92 mieszkał w Warszawie. W r. 1892 osiadł we Lwowie i w posiadłości wiejskiej Łozinie pod Lwowem. Tu przebył lat 30-cie zgórą. Zmarł 16 kwietnia 1930 r. w Józefowie pod Warszawą.

Zaczął od prac z zakresu rolnictwa (1876—86). Następnie pisał powieści:

„Dwie drogi". Kraków, 1886. — „Na kresach". (Warsz., 1887).

— „Pan hetman Mazepa“. (Warsz., 1888). — „Ćmy nocne“. (1887). — „Na krasnym dworze“. (Warsz., 1889). — „Poszukiwacze szczęścia“. (Kraków, 1890). — Charcyzy“. (Lwów, 1893). — „Błędne ogniki“. (Złoczów, 1894). — „Warszawa w r. 1794“. (1894). „Bohaterowie życia“. (Złoczów, 1894). — „Marzenia“. (Lwów, 1896). — „Z domu niewoli“. (Lwów, 1898). — „Król i carowa“. (Poznań, 1920). — „Dzieje rodziny Żywotowskich“. I Marzenia (Rok 1846), II Czyn (Rok 1863). Warszawa, 1921—22, i inne.

W końcu oddał się badaniom stosunku Rusi (Kozaczyzny) do Polski w dziejowym rozwoju:

a) „Ustrój państwowo-społeczny Rusi w XI i XII w. 1898.

b) „Historja ruchów hajdamackich“. 2 t. Lwów, 1899 (1901). Wyd. 2. 1913.

c) „Rok 1863 na Rusi“. 2 t. Lwów, 1899—1903.

d) „Studja i szkice historyczne“. 2 t. Lwów, 1900—1903. (M. i. o Mickiewiczu na Wschodzie, M. Czajkowskim, Goszczyńskim, Oleszkiewiczu, Ludwice Śniadeckiej, Szewczence i t. d.).

e) „Zorjan Dołęga Chodakowski, jego życie i praca“. Lwów, 1898.

f) „Michał Czaykowski“. Petersburg (Kraków), 1900.

g) „Bohdan Chmielnicki“. 2 tomy. Lwów, 1906—1909.

h) „Poselstwo Bieniewskiego“. Lwów, 1907.

i) „Kijów. Legendy, podania, dzieje“. (Studja i szkice historyczne. III. Kijów, 1915).

k) „Kozaczyzna ukrainna w Rzeczypospolitej Polskiej“. Warsz., 1923.

l) „Konfederacja Narodu Polskiego w r. 1876“. Poznań, 1920.

m) „Żydzi w historji i literaturze ludowej na Rusi“. Warszawa B. d., i inne.

Prace pamiętnikarskie:

a) „Czasy szkolne w Kijowie 1854—63“. Odb. z *Muzeum*. Lwów, 1901. (Pod pseud. R. Oryszowski).

b) „Moje przygody w r. 1863—64 w Kijowie“. Warsz., 1922.

Korzon o „Hist. ruchów hajdam.“ i o „Bohd. Chmielnickim“. *Kwart. histor.*, 1902, 1909. (Przedruk. w „Listy otwarte... III“). — St. Stroński: Jak Mohort. *Kur. Warsz.*, 1930, nr. 139.—Z. W.: Ś. p. Franc. Rawita Gawroński *Myśl Narod.* 1930, nr. 17.

64. ADAM BEŁCIKOWSKI.

Ur. 24 grudnia 1839 r. w Krakowie. Uczył się w gimnazjum św. Anny i w uniw. Jagiell. (1859—1863), który ukończył ze stopniem

dr. fil. W r. 1866—67 był docentem historji liter. pol. w Szkole Głównej w Warszawie. W r. 1868 wrócił do Krakowa. W r. 1870 docentem hist. liter. pol. w uniw. Jagiell. Wykładał przez szereg lat historję liter. powsz. na Kursach Baranieckiego. W r. 1876 skryptorem Biblioteki Uniw. Jagiellońskiego. Zmarł 13 stycznia 1909 r. w Krakowie. Dramaturg i historyk literatury.

Zaczął od poezji lirycznych; pierwociny swe poetyckie z l. 1855—62 pomieszczał w czasop. krak. *Niewiasta* (1860—63), później (od 1865) drukował swe utwory głównie w lwow. *Dzienniku Literackim*. Pierwszym utworem dramatycznym Bełcik. jest „Hunyadi", napis w r. 1856.

„Dwa poemata". Kraków, 1863. („Zofijówka" i „Serafina").

„Wieczór w Czarnolesiu", scena liryczna. Kraków, 1882.

Utwory dramatyczne:

„Hunyadi". Lwów, 1870. Dramat.

„Adam Tarło". Dramat. Pis. 1865, druk. w *Dzienn. Liter.*, 1869.

„Nie jesteśmy sobie nic winni", komedja. Pis. 1867, druk. w *Kalinie*, 1869.

„Wizyta pana Feliksa", komedja. (*Kłosy i kwiaty*, 1869).

„Król Don Juan", kom. histor. (*Strzecha* 1869).

„Dwaj Radziwiłłowie", kom. histor. Kraków, 1871.

„Protegujący i protegowani", komedja. (*Tyg. Ilustr.*, 1874).

„Franczeska di Rimini", dramat. (*Bluszcz*, 1873).

„Kmita i Bonarówna", dram. Lwów, 1875.

„Król Mieczysław II". 1880.

„Król Władysław Warneńczyk". (*Bluszcz* 1877).

„Przysięga". dram. (*Wiek*, 1878).

„Bolesław Śmiały". (*Ateneum*, 1882).

„U kolebki narodu", dram. Kraków, 1892.

„Przekupka warszawska", obraz historyczny w 4-ch aktach. Kraków, 1897.

Wyd. zbior.: „Dramata i komedje", 5 tomów. Kraków, 1898.

Utwory powieściowe:

„Dług honorowy", powieść. Warszawa, 1872.

„Patryarcha", powieść. Kraków, 1872.

„Domowe ognisko", nowela. (*Prawda*, 1885).

„Stary kawaler", nowela (*Nowa Reforma*, 1885).

Rozprawy i studja literackie Bełcik. wyszły w zbiorze: „Ze studjów nad literaturą polską". Warszawa, 1886.

Później ogłosił następ. jeszcze studja:

„Ks. St. Grochowski. Żywot i pisma". Lwów, 1892.

„Adam Mickiewicz. Psychologiczny wizerunek poety". Kraków, 1898. (Odb. z *Nowej Reformy*).

Nadto pisał o Annie Nakwaskiej (*Ateneum*, 1887), Lucjanie Siemieńskim (1879), Lenartowiczu (1893).

Sprawozdania z literatury polskiej pomieszczał w *The Athenaeum* od r. 1878.

(Druga serja „Studjów literackich" Bełcikowskiego miała zawrzeć następujące prace: L. Siemieński, Djalog Częstochowski, Anna Nakwaska, Konfederaci Barscy Mickiewicza, Dzisiejsza nasza poezja, Kobiety w życiu Mickiewicza, Aleks. Fredro jako człowiek i poeta, Pierwsza miłość Dantego, Faust Goethego, Książe Niezłomny Calderona).

Chmielowski: A. B. (przy „Ze studjów..." Bełcik, 1886). — Chlebowski w wyd. „Szkoła Główna Warsz.", I. — Bem: Adam Bełcikowski jako krytyk literatury. *Kraj*, 1886 (i w „Studjach i szkicach literackich", 1904). — M. Pawlikowski: *Nowa Reforma* A. Bełcikowskiemu. Kraków, 1887. — Pług: A. B. *Kłosy*, 1887. — Kotarbiński: Adam Bełcikowski jako dramaturg. *Bibl. Warsz.*, 1898, II. — Chmielowski: Ad. Bełcikowski („Nasza literatura dramatyczna", I). — Szyjkowski: Dzieje nowoż. trag. Typ Szekspir. str. 306—312.

65. ROMAN PILAT.

Ur. w r. 1846 we Lwowie. Kształcił się tamże. Był uczniem Małeckiego. W r. 1871 docentem historji liter. pol. Po ustąpieniu Małeckiego w r. 1874, profesorem języka i historji literatury polskiej na uniw. lwowskim. W r. 1879 profesorem zwyczajnym. W r. 1880 członkiem Akademji Umiejętności. Zmarł 6 kwietnia 1906 r. we Lwowie.

Wystąpił na polu badawczem w r. 1869. (Wyd. „Suum cuique" z r. 1772 w *Przegl. Pol.* 1869).

Gł. dzieła: a) „O literaturze politycznej Sejmu Czteroletniego". Kraków, 1872. (Przedtem w *Przegl. Pol.* 1871—2).

b) „Pieśń Bogarodzica". (*Pamiętnik Akad. Um. Wydz. filol. i filoz.-histor.* IV. 1880).

c) „Początek publicystyki literackiej w Polsce". Lwów, 1882. (Z *Przew. nauk. i liter.* 1882).

d) Rozprawy w *Pamiętniku Tow. liter. im. Ad. Mickiewicza* (6 tomów 1887—1898), który redagował.

e) „Historja literatury polskiej". Wykłady uniwersyteckie. W l. 1907—1911 wyszły tomy II, III, IV i pocz. V-go. zawierający początek okresu Romantycznego 1815—30, — w opracowaniu W. Bruchnalskiego, L. Bernackiego, K. Wojciechowskiego i St. Kossowskiego. — Tom I w 2 częściach, od X w. do końca XV-go, w opracowaniu St. Kossowskiego. Kraków, 1926.

K. Wróblewski: Roman Pilat, profesor języka i literatury w uniwersytecie polskim... W 25-tą rocznicę rozpoczęcia wykładów... Lwów, 1896. — T. Czapelski: Roman Pilat. *Tyg. Ilustr.* 1896, nr. 9. — W. Bruchnalski: Ś. p. Roman Pilat. *Kwart. Histor.* 1906. — St: Kossowski: Ś. p. Roman Pilat. *Muzeum* 1906. — Art. o P. w *Pam. liter.* 1906. — Art. w *Słowie Polskiem* 1906, nr. 152—155. — Chrzanowski: Nowa historja literatury polskiej. *Książka* 1908, nr. 10. — Chlebowski: Historja literatury prof. Pilata. („Pisma". IV). — Kleiner: Historja literatury Romana Pilata. *Słowo Pol.* 1909, nr. 380. — L. Bernacki we wstępie do tomu I „Historji liter. pol. (1926).

66. JÓZEF TRETIAK.

Ur. 23 września 1841 r. w Małych Biskupicach na Wołyniu. Uczył się w gimn. w Równem i w uniw. Kijowskim. Bierze udział w ruchu narodowym w l. 1861—64. Emigruje do Szwajcarji. Studjuje w uniwersytetach w Zurychu i w Paryżu. Powróciwszy do kraju, kończy studja w uniw. Lwowskim. W r. 1878 zostaje nauczycielem gimnazjalnym. Uzyskawszy doktorat fil. w Krakowie, w r. 1891 mianowany docentem historji literatury polskiej, a następnie profesorem (od r. 1894) historji liter. małoruskiej. Ustąpił z katedry w r. 1911. W r. 1888 został członkiem Akad. Umiej. (czynnym od r. 1900); w r. 1912 członkiem honorowym Towarz. Przyj. Nauk w Wilnie, w 1920 członkiem Tow. Nauk. we Lwowie. Zmarł 18 marca 1923 r. w Krakowie.

Pracę literacką rozpoczął w *Gazecie Narodowej* 1869—72. Następnie ogłaszał utwory poetyckie i powieściowe: poemat „Z pogańskich światów" (Lwów, 1870), powieść historyczną wierszem „Królewska para" (Lwów, 1871), powieść współczesną „Pamiętniki Daniela" (Lwów, 1873) i nowelę „Mazurek Szopena" (Lwów, 1877). Prace historyczno-literackie ogłasza od r. 1879 („O byronizmie w poezji polskiej". *Tydzień).*

Główne dzieła:

a) „Mickiewicz w Wilnie i Kownie". Życie i poezja. 3 tomy. Lwów, 1884.

b) „Historja Wojny Chocimskiej 1621 roku“. Lwów, 1889. Wyd. nowe. Kraków, 1920.

c) „Kornel Ujejski“. Kraków, 1893.

d) „Szkice literackie“. I. Kraków, 1896, II. Kraków, 1901.

e) „Młodość Mickiewicza 1798—1824“. Życie i poezja. 2 t. Petersburg (Kraków), 1898.

f) „Juljusz Słowacki. Historja ducha poety i jej odbicie w poezji“. Cz. I i II. 1809—1842. *Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. 38. (1903). Całość p. t. Juljusz Słowacki... 2 t. Kraków, 1904.

g) „Najświętsza Panna w poezji polskiej“. Kraków, 1904.

h) „Mickiewicz i Puszkin“. Studja i szkice. Warszawa, 1906.

i) „Bohdan Zaleski“. Życie i poezja. 3 tomy. Kraków, 1911—1914.

k) „Piotr Skarga w dziejach i literaturze Unji Brzeskiej“. Kraków, 1912.

l) „Adam Mickiewicz w świetle nowych źródeł. 1815—1821“. Kraków, 1916.

m) „Finis Poloniae! Historja legendy maciejowickiej i jej rozwiązanie“. Kraków, 1921.

n) „Kto jest Mickiewicz“. Sześć szkiców. Kraków, 1921.

o) „Adam Asnyk jako wyraz swojej epoki“. Kraków, 1922.

Opracował tom I Dzieł Ad. Mickiewicza wyd. Tow. liter. im. Ad. Mickiewicza (1896) oraz „Wybór poezji B. Zaleskiego (1921), Goszczyńskiego „Zamek Kaniowski“ i „Król zamczyska“ (1922) w *Bibl. Narod.*

Spis prac Tretiaka zupełny podaje W. Hahn w *Pam. liter.* 1923.

K. Jarecki o „Jul. Słow.“ w *Książce* 1903 i 1905. — Turowski o „J. S.“ w *Pam. liter.* 1903. — Chmielowski o „J. S.“ w *Kur. Warsz.* 1904, nr, 22. (Odpowiedź Tretiaka p. t. „Odpowiedź prof. Chmielowskiemu“. Krak. 1904). — Spasowicz: o J. S. w *Kraju* 1905, nr. 17—21 („Pisma“ IX). — Hahn o „J. S.“ w *Pam. liter.* 1905. — Feldman: J. Słowacki w oświetleniu prof. Tretiaka. („Pomniejszyciele olbrzymów“. 1906). — Chlebowski: Praca prof. Tretiaka o Zaleskim („Pisma“ IV; przedtem w *Książce* 1911, nr. 12). — Chlebowski: „W kwestji Słowackiego“ („Pisma“ I; przedtem w *Książce* 1906). — T. Grabowski: J. T. (Charakterystyka literacka) jako wstęp do „Pamiątkowej księgi...“ dla Tretiaka, 1913. — Chrzanowski o J. T. w *Rzeczpospolitej pol.* 1923. — Hahn: J. T. *Pam. liter.* 1923. — Zob. nadto Liter. pol. III, str. 146.

67. ANTONI KALINA.

Ur. się w r. 1846 w Krempem, pod Ostrowem w W. Ks. Poznańskiem. Nauki gimnazjalne odbył w Ostrowie i Śremie, uniwersyteckie

w Wrocławiu i Berlinie. W r. 1872 otrzymał doktorat w Halli; poczem studjował w Pradze, Belgradzie i Petersburgu. W l. 1878 —88 docentem gramatyki porównawczej języków słowiańskich w uniwersytecie we Lwowie. W r. 1888 profesorem filologji tamże. Członkiem Akad. Um. od. r. 1884. Redagował *Lud* od r. 1895. Zmarł 3 maja 1906 r. we Lwowie.

Z prac Kaliny językoznawczych wyróżnić należy:

a) „Rozbiór krytyczny pieśni Bogarodzica. Lwów, 1880.

b) „Historja języka polskiego". I. Lwów, 1883.

c) „Studja nad historją języka bułgarskiego" (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 14 i 15).

A. A. Kryński: Antoni Kalina. *Prace Filolog.* VI. 1907.

68. ROMAN ZAWILIŃSKI.

Ur. w r. 1855 w Brzezinach, w Galicji. Kształcił się w uniw. wiedeńskim i krakowskim; filologję słowiańską studjował pod kierunkiem L. Malinowskiego. W r. 1879 nauczycielem gimn. w Nowym Sączu, następnie w Krakowie. W r. 1902 dyrektorem gimnazjum w Tarnowie, od r. 1908 gimn. realnego w Krakowie. Emeryt. Językoznawca, etnograf i pedagog.

Ogł. m. in.:

a) „Gwara Brzezińska"... *Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* VIII. 1880.

b) „Brzeziniacy". Szkic etnograficzny. *Ateneum.* 1881.

c) „Gramatyka języka polskiego". Krak. 1907. (Razem z Ign. Steinem). Kilka wydań.

d) „Życie a szkoła" Kraków, 1917.

e) „Nasz język ojczysty w przeszłości i teraźniejszości". Kraków, 1919.

f) „Dobór wyrazów. Słownik wyrazów bliskoznacznych i jednoznacznych". Kraków, 1926.

Wydał krytycznie: Szymonowicza Castus Joseph w przekł. St. Gosławskiego oraz Reja Żywot Józefa i Krótką rozprawę. (*Bibl. pis. pol.*).

Wydaje i redaguje od r. 1901 *Poradnik językowy.*

Hanusz o „Gwarze Brzezińskiej" *Ateneum*, 1881, III.

69. JAN HANUSZ.

Ur. 13 czerwca 1858 r. we wsi Kołodziejówce, pod Stanisławowem. Gimn. w Stanisławowie (ukończ. w r. 1877), uniw. w Krakowie

(w r. 1881); tu filologję słowiańską studjował pod kierunkiem L. Malinowskiego, poczem na dalsze studja udał się do Lipska i Berlina (do 1883); w r. 1884 do Wiednia, gdzie w r. 1885 został docentem sanskrytu i gramatyki porównawczej w uniwersytecie. Zmarł 26 lipca 1887 r. w Paryżu. Językoznawca.

Ogł. m. in.: „Materjały do historji form deklinacyjnych w języku staropolskim XIV i XV w". (1880—81), i inne prace.

L. Malinowski: Jan Hanusz. Kraków, 1887. — Kallenbach: Ś. p. Jan Hanusz. *Tyg. Ilustr.* 1887. — Zawiliński: Dr. J. H. *Bibl Warsz.* 1887. — Gajsler: O działalności naukowej ś. p. Jana Hanusza. *Aten.* 1887. — A. A. Kryński: Jan Hanusz i jego prace *Prace Filolog.* II. 1888.

70. JAN BYSTROŃ.

Ur. 13 czerwca 1860 r. we wsi Datyniach Dolnych, w Cieszyńskiem, na Śląsku. Kształcił się w gimn. w Cieszynie i (od r. 1881), w uniw. Jagiell., pod kierunkiem L. Malinowskiego. Studjował następnie językoznawstwo w Lipsku. Był nauczycielem gimnazjalnym (od r. 1889 w Krakowie). Członkiem Akad. Um. od r. 1894. Zmarł 30 czerwca 1902 r. w Krakowie. Filolog i lingwista.

Osobno ogłosił:

a) „O mowie w dorzeczu Stonawki i Łucyny w Księstwie Cieszyńskiem". (*Rozpr. wydz. filol. Ak. Um.* 1885).

b) „O użyciu genetivu w języku polskim". K. 1893. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. XXII), i inne.

Wydał krytycznie Historje Rzymskie, Żywot św Aleksego i Eustachjusza...

A. A. Kryński: J. B. *Prace Filol* VI. (1907).

71. JAN CZUBEK.

Ur. w r. 1849 w Galicji. Studja wyższe odbył w uniw. Jagiellońskim. Był potem (od r. 1872) nauczycielem gimnazjalnym, kolejno w Stanisławowie, Bochni, Tarnowie i Krakowie (od r. 1877). W końcu był (od r. 1903) przez szereg lat bibliotekarzem biblioteki Akademji Umiejętności. Członkiem Akad. Um. od r. 1902.

Zasłużony tłumacz klasyków greckich i rzymskich, źródłowy biograf pisarzy staropolskich i wzorowy, krytyczny, wydawca dzieł i pism głównie staropolskich.

Przełożył: Sofoklesa Edypa w Kolonie (1876); Antygonę (1881)

i Króla Edypa (1890); Liryków greckich (1883), Poezje Katulla (1898), Epigramaty Marcjalisa (1908), Iljadę (1921), Poezje Horacego.

„O tłumaczeniu". Kraków, 1884.

„Wacław z Potoka Potocki". Kraków, 1894. (*Arch. do dziej. liter.* t. VIII).

„Jan Chryzostom z Gosławic Pasek w oświetleniu archiwalnem". Kraków, 1898. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 28.)

„Wespazjan z Kochowa Kochowski. Studjum biograficzne". Kraków, 1900. (*Rozpr. Wydz. filol. Akad. Um.* t. 32).

Wydał: Ariosta Orlanda Szalonego, Paska Pamiętniki, Pisma polityczne z czasów pierwszego bezkrólewia (1906), Pisma polityczne z czasów rokoszu Zebrzydowskiego (1916 – 18), Archiwum Filomatów, Peregrynację Radziwiłła Sierotki, Oblężenie Jasnej Góry, Poezje Konopnickiej...

Nb. Polemikę Czubka z T. Sinką o „chłopskość" i „pańskość" Iljady w *Przegl. Humanistycznym* I i II. (1922—23).

Brückner o „Wacł. z Pot. Potockim" w rozpr. „Spuścizna po W. Potockim" (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* t. 27, str. 340 i nast.). — Brückner o „Wespazj. z Koch. Kochowskim" w *Pam. liter.* 1902.

72. ALEKSANDER BRÜCKNER.

Ur. 29 stycznia 1856 r. w Tarnopolu, w Galicji. Uczył się w gimnazjum i w uniwersytecie we Lwowie, który ukończył w r. 1875. W latach 1876—78 studjuje w Lipsku, Berlinie i Wiedniu. W 1876 dr. fil. w Wiedniu. W l. 1878—80 docentem języków słowiańskich w Wiedniu i we Lwowie. W r. 1880 profesorem języków i literatur słowiańskich w uniw. Berlińskim. Członkiem Akad. Umiej. w Krakowie od r. 1888.

Z pierwszą pracą naukową wystąpił w r. 1877 („Die slavischen Fremdwörter im Litauischen" w *Archiv für slavische Philologie*).

Do r. 1887 pisał wyłącznie po niemiecku, przeważnie w *Archiv für slavische Philologie* Jagića. Od r. 1887 ogłasza prace swe i po polsku; najprzód oceny w *Kwartalniku Historycznym.*

Dzieła i rozprawy Brücknera najważniejsze:

„Źródła do dziejów literatury i oświaty polskiej". *Bibl. Warsz.* 1891—96. Obejmują następ. artykuły: I Kazania średniowieczne, II. Bezimienny poeta z czasów Zygmunta Augusta, III. Sępa Szarzyńskiego wiersze nieznane, IV. Kazania średniowieczne; V. Wiersze polskie średnio-

wieczne; VI. Wiersze zbieranej drużyny; VII. O pismach dziś nieznanych; VIII. Wiersze historyczne; IX. Wiersze historyczne.

„Kazania Świętokrzyskie". *Prace filol.* 1891.

„Średniowieczna poezja łacińska w Polsce". 3 cz. *Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* 1892—94.

„Kazania średniowieczne". 3 części. 1895—96. (*Rozpr. Acad. Um. wydz. filol.*).

„Przysłowia. Kartki z dziejów literatury i kultury polskiej". *Ateneum.* 1895.

„O Piaście". 1897. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. histor. filoz.*).

„Spuścizna rękopiśmienna po Wacławie Potockim". 1898—99. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.*).

„Cywilizacja i język". Warszawa, 1901.

„Taniec Rzeczypospolitej Polskiej". Kraków, 1899.

„Powieści" (średniowieczne). *Prace filol.* V. 1899.

„Apokryfy średniowieczne". 2 części. 1900—1904. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.*).

„Język Wacława Potockiego". Kraków, 1900. *(Rozpr. Ak. Um. wydz. filol.).*

„Metodyka badań starożytniczych". Warsz. 1900. (*Ateneum*).

„O najważniejszych postulatach historji literatury polskiej". Lwów. 1900.

„Tragedja moskiewska". Kraków, 1900.

„Geschichte der polnischen Litteratur". Leipzig, 1901. Wyd. 2. 1922.

„Ezopy polskie". 1902. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.*).

„Literatura religijna w Polsce średniowiecznej". 3 części. Warszawa, 1902—4.

„Psałterze polskie do połowy XVI wieku". 1902. (*Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.*).

„Dzieje literatury polskiej w zarysie". 2 tomy. Warsz. 1903; wyd. 2. (1907); wyd. 3. 1924.

„Legendy o Cyrylu i Metodym wobec prawdy dziejowej". Toruń, 1903.

„Z dziejów języka polskiego". Lwów, 1903.

„Starożytna Litwa. Ludy i bogi". Warszawa, 1904.

„Geschichte der russischen Litteratur". Leipzig. 1905.

„Mikołaj Rej". Studjum krytyczne. Kraków, 1905.

„Różnowiercy polscy". Szkice obyczajowe i literackie. I. Warszawa, 1905.

„Dzieje języka polskiego". Lwów, 1906. Wyd. 2. Lwów, 1914. — Wyd. 3. Warszawa, (Kraków), (przerobione) 1925.

„O literaturze rosyjskiej i naszym do niej stosunku, dziś i lat temu trzysta". Lwów, 1906.

„Dawne powieści ludowe". (I. Poncjan). *Prace filol.* VI. 1907.

„Przyczynki do dziejów języka polskiego. 5 serji, 1910—16. *Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.*

„Jana Potockiego prace i zasługi naukowe". Kraków, 1911.

„Die Wahrheit über die Slavenapostel". Tübingen. 1913.

„Studja nad literaturą wieku XVII. I. Krak. 1917. *Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.*).

„Walka o język". Lwów, 1917.

„Zasady etymologji słowiańskiej". 1917. (*Rozpr. Ak. Um. wydz. filol.*).

„Mitologja słowiańska". Kraków, 1918.

„Geschichte der älteren polnischen Schriftsprache". Leipzig, 1922.

„Historja literatury rosyjskiej". 2 tomy. Lwów, 1922—3.

„Mikołaj Rej. Człowiek i dzieło". Lwów, 1922.

„Mitologja polska". Warszawa, 1924.

„Słownik etymologiczny języka polskiego". Kraków, 1927.

„Dzieje kultury polskiej". 2 t. Kraków, 1930.

Bibliografja prac Brücknera zupełna, ułożona przez Wł. T. Wisłockiego, podana w księdze ku czci Brücknera „Studja staropolskie" (1928), str. 683—779.

Wydał w krytycznem opracowaniu:

„Ogród fraszek" W. Potockiego, „Wirydarz poetycki" Trembeckiego, „Rozmyślania o żywocie Pana Jezusa". Kochanowskiego Pisma zbiorowe... i t. d.

Chmielowski o Geschichte d. poln. Liter. w *Pam. liter.* 1902. — Chlebowski o Dziejach liter. pol. *Książka* 1903. — Chrzanowski o Dziej. liter. pol. *Tyg. Ilustr.* 1903. — Chmielowski: Prof. A. Brueckner o literaturze staropolskiej. *Ateneum*, 1903. — Feldman: A. B. Sylwetka. *Ogniwo*, 1905. — Feldman: Piśm. pol. Tom IV (1905). — Spasowicz o Dziejach liter. pol. (Pisma IX). — Łaszyn o Dziejach jęz. pol. *Rocznik slawistyczny* I. 1908. — Baudouin de Courtenay o Dziejach jęz. pol. *Rocznik slawist.* I. — (Odpowiedź Brücknera w broszurze „Filologja i lingwistyka. Szkic polemiczny". Lwów, 1909). — Łaszyn: Filologja i lingwistyka prof. A. Brücknera. Kraków, 1910. — Bostel: Aleksander Brückner. W 70-tą rocznicę urodzin. *Słowo Polskie* 1926, nr. 40. — J. Krzyżanowski: Prace literackie Aleksandra Brück-

nera. W 70-tę rocznicę urodzin uczonego. *Przegl. Współcz.* 1926, maj. — CHRZANOWSKI: Aleksander Brückner. *Ruch liter.* 1926, nr. 3.
Zob. nadto bibliografję o B. w „Studja staropolskie".

73. JÓZEF KALLENBACH.

Ur. się 24 listop. 1861 r. w Kamieńcu podolskim. Syn Henryka K., właściciela księgarni. Gimn. we Lwowie, uniw w Krakowie. W r. 1884 dr. fil. Następnie studjuje zagranicą: w Lipsku, Monachjum, Paryżu. W r. 1887 docentem w uniw. Jagiell. W l. 1889—1901 prof. literatur słowiańskich we Fryburgu szwajcarskim. W latach 1901—1904 dyrektorem Biblioteki Krasińskich w Warszawie. W l. 1904—1915 prof. literatury pol. w uniw. Lwowskim. W r. 1915—16 profesorem w uniw. Warszawskim. W r. 1917 dyrektorem Muzeum Czartoryskich w Krakowie (aż do śmierci). W r. 1919—20 prof. w uniw. Wileńskim. W r. 1920 profesorem liter. pol. w uniw. Jagiellońskim. Zmarł 12 września 1929 r. w Krakowie.

Wystąpił w r. 1881 („Kilka słów o poemacie Lukrecjusza „De rerum natura" w *Przegl. Akademickim*) . Potem ogłosił: „Kilka słów o elegjach łacińskich Jana Kochanowskiego w *Rozpr. Akad. Um. wydz. filol.* X. 1883 i rozprawę doktorską „Odprawa posłów greckich" Jana Kochanowskiego (Tamże). Poczem nastąpiły:

„Rewizja tekstu I części Dziadów" *(Pam. wydz. filolog. Akad. Um.* VI. 1887).

„Czwarta część Dziadów". (*Pam. wydz. filolog. Akad. Um.* VII. 1888).

„Les humanistes polonais". Fryburg, 1891.

„Szymonowicza dramat „Castus Joseph" *(Rozprawy wydz. filol. Akad. Um.* 1892).

„Adam Mickiewicz" 2 t. Kraków, 1897. Wyd. 2. Poznań, 1918; wyd. 3. Lwów, 1923; wyd. 4. Lwów, 1926.

„Zygmunt Krasiński, życie i twórczość lat młodych (1812—1838). 2 t. Lwów, 1904.

„Czasy i ludzie". Warsz., 1905.

„Towianizm na tle historycznem". Kraków, 1926. (Odb. z *Przegl. Powszech.).*

Wydał: „Correspondance de Sigismond Krasiński et de Henry Reeve" (Paryż, 1902), „Nieznane pisma Ad. Mickiewicza" (1910), Mickiewicza Pisma w 7 tomach (Brody, 1911), „Listy Z. Krasińskiego do Aug. Cieszkowskiego" (1912) i wiele innych nieznanych pism.

Bibliografja zupełna prac Kallenbacha podana w Książce zbior. p. t. „Józefowi Kallenbachowi ku uczczeniu 40-letniej pracy naukowej (Lwów, 1925).

Chmielowski: ocena monogr. „Ad. Mick.“ *Głos*, 1898. — Chmielowski: Dzieje krytyki liter. (1902). — Feldman: Prof. Kallenbach a Zygmunt Krasiński. („Pomniejszyciele olbrzymów“, 1906). — Pigoń: ocena monogr. „Ad. Mick“. w *Przegl. Narod.* 1920, nr. 4. — Kleiner: Józef Kallenbach (w książce zbior. „Józ. Kall-owi...“ Lwów, 1925). — St. Wasylewski: Działalność pisarska Kallenbacha. Tamże. — M. Rolle: Jedna wydała nas ziemia. Tamże. — Wł. Kucharski: Ze wspomnień fryburskich. Tamże. — Kleiner: Ś. p. Józ. Kallenbach. *Przegl. Współcz.* 1929, listop. — J. Hoesickówna: Ś. p. J. K. jako profesor. *Kur. Warsz.* 1929, nr. 308. — W. Piotrowicz: Ś. p. J. K. *Źródła Mocy* 1929. (Toż w jego „W nawiasie literackim“ Wilno, 1930). — J. Sztaudynger: Kilka słów w obronie nauczyciela. *Myśl Narodowa* 1930, nr. 38.

74. STANISŁAW WINDAKIEWICZ
(Pseud. Jacek Kostka).

Ur. się w r. 1863 w Drohobyczu. Studja uniwersyteckie odbył w Krakowie, Berlinie, Monachjum i Paryżu. (Podróże do Włoch i Grecji). W r. 1896 habilitował się w Krakowie. Profesor literatury polskiej w Uniw. Jagiellońskim.

Z prac jego najważniejsze:

a) „Padwa“. Kraków, 1891.

b) „Mikołaj Rej z Nagłowic“. Kraków, 1895.

c) „Teatr ludowy w dawnej Polsce“. Kraków, 1902.

d) „Badania źródłowe nad twórczością Słowackiego“. Kraków, 1910.

e) „Walter Scott i Lord Byron w odniesieniu do polskiej poezji romantycznej“. Kraków, 1914.

f) „Prolegomena do „Pana Tadeusza“. Kraków, 1918.

g) „Teatr polski przed powstaniem sceny narodowej“. Kraków, 1922 r.

h) „Teatr kolegjów jezuickich w dawnej Polsce“. Kraków, 1922.

i) „Piotr Skarga“. Kraków, 1925.

k) „Dzieje Wawelu“. Kraków, 1925.

l) „Jan Kochanowski“. Kraków, 1930.

M. Kridl: ocena „Badań źródł. nad twórcz. Słow.“ *Książka* 1910, nr. 12. — Chlebowski o „Ad. Mickiewiczu“ i jego wpływie na innych poetów w *Książce* 1912, nr. 1. — T. Sinko: ocena „Prolegomenów“. *Czas* 1917, z d. 17/X. — A. Grzym. Siedlecki: Metody prof. Windakiewicza. *Nowa Reforma* 1918, nr. 45. Por. *Głos Nar.* 1918, nr. 1. — Kallenbach: ocena „Prolegomenów“ w *Pam. liter.* 1917. — A. Niemojewski: Metoda analityczna Windakiewicza. *Myśl niepodległa* 1917, nr. 399. — Wł. Jabłonowski: ocena „Prolegomenów“ w *Gaz. Poran.* 1917, z d. 17/XII. — W. Borowy: Książka prof. Windakiewicza. Warsz., 1918.

75. HENRYK BIEGELEISEN.

Ur. 24 paźdz. 1855 r. w Toustem, w Małopolsce Wschodn. Gimn. odbył w Tarnopolu i Brzeżanach; uniw. ukończył we Lwowie (1880), nast. studjował w Monachjum i Lipsku. Mieszka we Lwowie.

Wystąpił w r. 1882, z rozprawą niemiecką „Charakteristik Trembecki's“ (Leipzig).

Gł. jego dzieła: a) „Pan Tadeusz. Studjum estetyczno-literackie“. Warszawa, 1884.

b) „Lirnik mazowiecki, jego życie i dzieła w świetle nieznanej korespondencji poety“. Kraków, 1913.

Nadto szereg rozpraw: „Tło ludowe ballady „Ucieczka“ (1885), „Motywy ludowe w balladzie Lilje“ (1891), „Atak Mickiewicza na obóz klasyków“ (1885), „Tymon Zaborowski“ i inne.

Wydał krytycznie dzieła Mickiewicza, Słowackiego, Szekspira; z rękopisów: dzieła Fredry, pisma Słowackiego pośmiertne z okresu mistycznego (1884), „Samuela Zborowskiego“, „Makrynę Mieczysławską“.

Jego „Ilustrowane dzieje literatury polskiej“ w 5 tomach (Wiedeń, 1897—1908) wartości naukowej nie mają.

Chmielowski: Dzieje krytyki liter., str. 405—406. — Chmielowski: Oceny Pana Tadeusza. *Aten.* 1885, II. — A. G. Bem o „Panu Tad.“ *Kraj* 1885, nr. 2—3. — A. Sygietyński o „Panu Tad.“ *Wędrowiec* 1886.

76. ZDZISŁAW HORDYŃSKI.

Ur. w r. 1856 we Lwowie, gdzie ukończył gimnazjum, szkołę politechniczną, a następnie studja uniwersyteckie na wydz. filozoficznym w r. 1882. W r. 1885 dr. fil. W l. 1880—82 pracuje w bibl. Ossolińskich we Lwowie, a potem w uniwersyteckiej tamże. Zmarł 26 czerwca 1895 r. w Brzuchowicach pode Lwowem.

Osobno ogł:

„O Towarzystwie Szubrawców“. Lwów, 1883. (Przedtem w *Przew. nauk. i liter.*).

„Brodzińskiego lata szkolne“. Lwów, 1888. (*Kwart. Histor.*).

Artykuły i recenzje w *Pam. Mickiew.* (I—V).

76. BRONISŁAW CZARNIK.

Ur. w r. 1858, w Bóbrce, z o. Jakóba, lekarza. Szkoły średnie (które ukończył w r. 1876) i wyższe przeszedł we Lwowie. W r. 1883

został skryptorem, a w końcu kustoszem Ossolineum. Zmarł 19 maja 1918 r. we Lwowie.

Napisał wiele cennych przyczynków do badań nad Mickiewiczem, Korzeniowskim, Bielowskim i innymi pisarzami. Pierwszą jego pracą jest „Żywot Łukasza Górnickiego" (1882), ostatnią — „Wiersz Ujejskiego". (*Pam. Liter.* 1918).

W. Bruchnalski: Ś. p. dr. Bronisław Czarnik 1858—1918, str. 168—174.

77. ANTONI MAZANOWSKI.

Ur. 10 sierp. 1858 r. w Horostycie, na Podlasiu, z o. Jana, księdza gr.-katolickiego, i Anny z Szymańskich. Uczył się najprzód w Białej Radziwiłł. i w Radomiu, następnie w l. 1876—79 w gimn. we Lwowie. W l. 1879—84 studjował w uniw. Lwowskim, na wydz. humanist., dalsze studja odbywał w Monachjum i Bazylei. W l. 1887—8 pracował jako dziennikarz w Warszawie. Od r. 1893 był nauczycielem gimazjalnym w Stryju, Podgórzu i Krakowie. Zmarł 24 listop. 1916 r. w Krakowie.

Z prac jego z zakresu historji literatury na uwagę zasługują:

a) „Adam Mickiewicz od r. 1829—1832. Życie, rozwój umysłowy, geneza dzieł". Lwów, 1885. (*Przew. nauk. i liter.*).

b) „Stosunki i wzajemne sądy Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego". Warsz. 1890.

c) „Ojciec zadżumionych Słowackiego i Treny Kochanowskiego". Lwów, 1892.

d) „Przegląd najnowszych badań z historji literatury polskiej 1893—96". Kraków, 1897. (*Przegl. Powsz.*).

e) „Podręcznik do dziejów literatury polskiej". Kraków, 1902. 4 wydania. (Napis. z bratem Mikołajem).

f) „Młoda Polska w powieści, liryce i dramacie". Kraków, 1902.

g) „Klucz do symboliki Anhellego". 1909.

h) „Wypisy polskie...". Kraków, 1914. (2 cz.).

Spis jego prac historyczno-literackich podaje W. Hahn w wspomnieniu pośmiertnem w *Pam. liter.* 1917.

A. Potocki o „Młodej Polsce" w *Pam. liter.*, 1902. — Tarnowski o „Młodej Polsce" w *Przegl. Pol.*, 1902. — W. Borowy: o „Wypisach polskich na VII i VIII kl. gimn." *Wychowanie w domu i szkole*, 1916.

78. WILHELM BRUCHNALSKI.

Ur. się 21 maja 1859 r. we Lwowie. Gimn. i uniw. ukończył tamże, poczem otrzymał doktorat. W l. 1887—1906 był skryptorem

literackim Zakładu Narod. im. Ossolin. Od r. 1900 jest profesorem historji liter. pol. w uniw. lwowskim. Członkiem Akad. Um. od r. 1905.

Z pierwszą pracą swoją naukową wystąpił w r. 1884.

Ogłosił m. i. następ. prace:

a) „O źródłach niektórych utworów poetyckich polskich XV i XVI wieku". Kraków, 1884.

b) „Legenda Aurea w literaturze polskiej XV w". Kraków, 1885. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 11).

c) „O rymie w poezji polskiej do Jana Kochanowskiego". Lwów, 1885. (*Muzeum*).

d) „O budowie zwrotek w poezji polskiej do Jana Kochanowskiego. Kraków, 1886. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 13).

e) „Studja nad pismami Mikołaja Reja. I. Żywot Józefa. Lwów, 1886. (*Muz.*).

f) „Geneza Grażyny". Lwów, 1889.

g) „Mickiewicz—Niemcewicz". Lwów, 1907. (*Pam. liter.*).

h) „Rozwój twórczości pisarskiej Mikołaja Reja. Kraków, 1907. (*Rozpr. wydz. filol. Ak. Um.* t. 44).

i) „Z dziejów panegiryku w Polsce". (*Kwart. Hist.* 1916).

Rozprawy o Grażynie, Konradzie Wallenrodzie, Myszeidzie i innych utworach, jako wstępy do wydań krytycznych.

Bibliogr. prac podana w broszurze: „Wilh. Bruchnalskiemu"...

Książka zbior. „Wilhelmowi Bruchnalskiemu, w 40-lecie pracy naukowej..". Lwów, 1926. — H. Życzyński: W. B. *Ruch liter.*, 1926, nr. 10.

79. KORNELI JULJUSZ HECK.

Ur. 9 wrześ. 1860 r. w Galicji. Uniw. ukończył we Lwowie. Był czas jakiś nauczycielem gimnazjalnym we Lwowie i skryptorem w Ossolineum. Od r. 1902 urzędnik Biblioteki Jagiell. Zmarł w r. 1911 we Lwowie.

Główne dzieła:

a) „Życie i dzieła Bartłomieja i Szymona Zimorowiczów (Ozimków), na tle stosunków ówczesnego Lwowa". Cz. I. Kraków, 1894. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 23).

b) „Materjały do biografji Józefa Bartłomieja i Szymona Zimorowiczów". (*Arch. do dziejów liter. i ośw. w Polsce* t. VIII. 1895).

c) „Szymon Szymonowicz. Jego żywot i dzieła". Kraków, 1901—1903. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 33 i 37).

Nadto rozprawy: „Uwagi krytyczne nad najstarszemi tekstami i kompozycją pieśni Bogurodzica". Kraków, 1904. (*Rozpr. wydz. filol. Ak. Um.* t. 40); „Kto jest autorem „Roksolanek" (1905) i inne.

Chmielowski o „Życiu i dziełach Zimorowicza" *Aten.* 1895, kwiec. — W. Hahn o „Szymonowiczu" w *Pam. liter.* 1903. — Chrzanowski o „Szymon." w *Bibl. Warsz.* 1903, listop. — Chmielowski o „Szymon." w *Kur. Warsz.* 1903, nr. 276.

80. FERDYNAND HOESICK.

Ur. 16 paźdz. 1867 w Warszawie. Gimn. ukończył w Warszawie (1884), uniw. w Krakowie (1888—90).

Oprócz szkiców literackich: „O Słowackim, Krasińskim i Mickiewiczu". (Kraków, 1895); rozpraw: a) „Anhelli i Trzy poemata" (Krak. 1895. *Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 24); b) „Ze studjów nad Kochanowskim". (Krak. 1908. *Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 44) ogłosił kilka monografij i przyczynków biograficznych:

a) „Życie Juljusza Słowackiego". 3 t. Kraków, 1897.

b) „Juljan Klaczko. Rys życia i prac". Kraków, 1904.

c) „Stanisław Tarnowski. Rys życia i prac". 2 t. Kraków, 1906.

d) „Miłość w życiu Zygmunta Krasińskiego". Kraków, 1909. (1-wsze wyd. wyszło w Warszawie 1899).

e) „Chopin. Życie i twórczość. 3 t. Warszawa. 1910—11. (1-wsze wyd. t. I-go wyszło w 1904).

f) „Miłość i miłostki w życiu sławnych ludzi". Warsz. (Krak.), 1917.

g) „Sienkiewicz i Wyspiański". Warsz. (Krak). 1918, i inne prace.

Chmielowski: F. H. (Wstęp do „Miłość w życiu Z. Krasiń." w wyd. warszaw. z r. 1899. — Chlebowski: o „Miłość w życiu Z Krasiń." *Książka,* 1909. — Feldman: Piśmienn. pol. IV (1905). — Chrzanowski o „Stan. Tarn." *Książka* 1907.

81. FRANCISZEK KRČEK.

Ur. 8 paźdz. 1869 r. we Lwowie. Gimn. i uniw. tamże, na wydz. filoz. W latach 1893-6 studjuje językoznawstwo w Pradze, Lipsku i Berlinie. Od r. 1893 nauczycielem gimnazjalnym. W r. 1908 habilituje się w uniw. lwowskim z filologji słowiańskiej i wykłada jako docent. Zmarł 11 marca 1916 r. w Nowogrodzie (w Rosji).

Ogł. prace z zakresu językoznawstwa i literatury polskiej; m. i. w *Kwart. Historycznym*, *Ludzie*, *Muzeum*, *Pamiętniku Mickiew.*, *Pam. Literackim*. Spis ich podaje W. Hahn w t. II Kroniki Uniwers. Lwowskiego. (Str. 611—618).

Osobno ogł. m. i. rozprawę: „Modlitewnik Nawojki". Studjum językowe. Kraków, 1894. (Odb. z *Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. XXIII).

W. HAHN: Fr. Krček. Wspomnienie pośmiertne. *Pam. liter.* 1916.

82. BRONISŁAW GUBRYNOWICZ.

Ur. 2 wrześ. 1870 r. we Lwowie. Gimn. i uniw. we Lwowie. Docent uniw. Lwowskiego. Prof. uniw. Warszawskiego.

Osobno ogł., oprócz pomniejszych rozpraw: „Kazimierz Brodziński 1830—1835". (Lwów, 1892); „Wincenty Reklewski". (Lwów, 1893); „Piast Dantyszek Jul. Słowackiego". (Lwów, 1894); „Przypadki Doświadczyńskiego", „Na marginesie *Monitora*" (1928) i innych, monografje:

a) „Romans w Polsce za czasów Stanisława Augusta". Lwów. 1904.

b) „Kazimierz Brodziński. Życie i dzieła". I (1791—1821). Lwów, 1917.

c) „Antoni Małecki". Lwów, 1920.

d) „Józef Maksymiljan Ossoliński". Lwów, 1928.

Wydał krytycznie: „Pamiętniki Paska". (1898), „Dzieła Słowackiego". (1909) (wraz z W. Hahnem) oraz Krasickiego „Przypadki Doświadczyńskiego".

Redaguje *Pamiętnik literacki* i *Ruch literacki* (założ. w r. 1926).

BRÜCKNER o „Romansie za Stan. Aug." w *Książce* 1904.

83. WIKTOR HAHN.

Ur. 9 wrześ. 1871 r. w Wiedniu. Gimn. i uniw. we Lwowie (1889—93). Nauczyciel gimn. we Lwowie i profesor uniwers. w Lublinie.

Oprócz rozpraw pomniejszych, jak „Kilka słów o genezie „Mindowego". (Lwów, 1894), „Studjum nad genezą „Lilli Wenedy". (Lwów, 1894), „Przyczynek do genezy „Marji Stuart". (Warsz. 1894. Odb. z *Aten.*), „Szymon Szymonowicz jako filolog". Lwów, 1897. Odb. z *Przew. nauk. i liter.*), „Tło historyczne w „Irydjonie" Krasińskiego. (Lwów, 1897. Odb. z *Przew. nauk. i liter.*), i innych, ogłosił:

a) „Jul. Słowackiego „Samuel Zborowski". Lwów, 1905.

b) „Literatura dramatyczna w Polsce XVI wieku". Lwów, 1906.

c) „Szkice literackie o Juljuszu Słowackim". Lwów, 1909. Nowe wyd. rozszerzone, p. t. „Przyszłość moja! — I moje będzie za grobem zwycięstwo". Poznań. 1922.

F. BOSTEL: H. W. *Enc. Wych.* V. — K. JARECKI o „Sam. Zbor." w *Pam. liter.* 1905. — BRÜCKNER o „Liter. dram XVI w." w *Pam. liter.* 1907.

84. TADEUSZ GRABOWSKI.

Ur. 29 paźdz. 1871 r. w Krakowie. Gimn. we Lwowie i Krakowie; wyższe wykształcenie odebrał w uniw. Jagiell. (1891—5). Od r. 1897 nauczyciel gimnaz. w Stanisławowie i Krakowie. Docent hist. liter. pol. w uniw. Jagiell. (od r. 1909). Profesor w uniw. Poznań. (od 1919).

Z pierwszemi pracami swemi wystąpił pod koniec XIX w. (1897). Po pracach o Staszicu (1898), Mich. Grabowskim (1901), Ludw. Osińskim (1901), i innych, ogłosił:

a) „Poezja polska po r. 1863". Krak. 1901.

b) „Z dziejów literatury kalwińskiej w Polsce". Krak. 1906. (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 43).

c) „Literatura arjańska w Polsce". Krak. 1908.

d) „Juljusz Słowacki". 2 t. Kraków, 1909—12. Wyd. 2. Poznań. 1920—26. (Monografja).

e) „Piotr Skarga na tle katolickiej literatury religijnej w Polsce w. XVI". Kraków, 1913.

f) „Krytyka literacka w Polsce w epoce pseudoklasycyzmu". Kraków, 1918.

g) „Literatura luterska w Polsce". Poznań. 1920.

h) „Literatura unicko - prawosławna w Polsce". Poznań, 1922.

i) „Krytyka literacka w Polsce w epoce romantyzmu (1831—1863)". Kraków, 1931.

Chmielowski o „M. Grab." i „L. Osiń." w *Pam. liter*, 1902. — Zdziarski o „M. Grab." w *Kwart. histor.* 1901. — Brückner o „Z dziejów liter. kalwiń." *Pam. liter.* 1906. — Tenże o „Liter. arjań." *Pam. liter.* 1910. — Tenże o „Liter. luter." *Ref. w Polsce* 1921. — Tenże: o „Liter. unicko-prawosławnej". *Kwart. histor.* 1923 i *Ref. w Polsce* 1924.

85. TADEUSZ PINI.

Ur. 9 kwietnia 1872 we Lwowie. Kształcił się w uniw. Lwowskim, poczem został nauczycielem gimnazjalnym...

Jest autorem szeregu rozpraw z zakresu historji literatury: „Z. Krasińskiego t. zw. Niedokończony poemat. (Lwów, 1896. *Przew. nauk. i liter.*); „Studjum nad genezą „Irydjona" (Lwów, 1899), „Dwaj poeci filozofowie" (Lwów, 1900) (O Garczyńskim i Krasińskim), i inne, oraz monografji:

„Krasiński. Życie i twórczość". Poznań, (1928).

Feldman: Piśm. pol. (1905) t. IV. — M. Kridl: ocena monogr. „Krasiński" w *Pam. liter.* 1928.

86. KONSTANTY WOJCIECHOWSKI.

Ur. w r. 1872. Kształcił się w uniw. Lwowskim. Dr. fil. w r. 1897. Od r. 1895 nauczycielem gimnazjalnym. Od r. 1907 dyrektorem gimn. (ostatnio g. im. Stef. Batorego). Był profesorem uniw. Jana Kazimierza we Lwowie. Zmarł 16 lipca 1924 r. we Lwowie.

Z pierwszemi pracami wystąpił w l. 1892—95 w *Kwart. Histor.* Z prac osobno wydanych najważniejsze:

a) „Młodość Stanisława Konarskiego". Lwów, 1895.

b) „Kajetan Koźmian, życie i dzieła". Lwów, 1897.

c) „Werter w Polsce". Lwów, 1904. — Wyd. 2. Lwów, 1925.

d) „Bolesław Prus". Lwów, 1913. — Wyd. 2. Lwów, 1925.

e) „Henryk Sienkiewicz". Lwów, 1917.—Wyd. 2. Lwów, 1925.

f) „Rozwój powieści w Polsce od r. 1776–1830. (*Enc. Pol. Akad. Um.* 1918).

g) „Pan Tadeusz Mickiewicza a romans Waltera Scotta". Kraków, 1919.

h) „Ignacy Krasicki". Lwów, 1914. Wyd. 2, zmienione. Lwów, 1922.

i) „Zwięzły podręcznik historji literatury polskiej". Lwów, 1899. Wyd. 2. 1906. — Wyd. 3. 1910. — Wyd. 4. 1912. — Wyd. 5. 1917. — Wyd. 6. 1918. — Wyd. 7. 1922.

k) „Dzieje literatury polskiej". („Polska, obrazy i opisy". II. 1906.— Wyd. 2. 1926. — Wyd. 3. 1930.

l) „Język polski (gimn. wyższe). Wskazówki metodyczne do programu gimn. państw. Warsz., 1923.

m) „Historja powieści w Polsce." Lwów, 1925.

n) „Wiek Oświecenia". Lwów, 1926.

o) „Uwagi wstępne do badań nad nowszą literaturą polską". Lwów, 1926.

p) „Przewrót w umysłowości i literaturze polskiej po r. 1863". Lwów, 1928.

Bibliografja prac Wojciechowskiego podana w wydawn. zbior. p. t. „Cieniom Konst. Wojciech." Lwów, 1925.

„Cieniom Konstantego Wojciechowskiego". Lwów, 1925. (Tu m. in. KLEINERA: Konst. Wojc. jako badacz literatury). — CHRZANOWSKI: Konst. Wojc. *Rzeczpospolita* 1924, nr. 236.

87. KAZIMIERZ WRÓBLEWSKI.

Ur. w r. 1873 w Czortkowie. Kształcił się w uniw. Lwowskim, gdzie otrzymał doktorat za pracę o Ujejskim. Był nauczycielem gimn.,

najprzód w Cieszynie, potem we Lwowie. Zmarł 26 grudnia 1906 r. Publicysta i badacz literatury.

Ogłosił:

a) „Kornel Ujejski". Lwów, 1902. (Monogr.).

b) „Bronisław Trentowski. Szkic biograficzny. Lwów, 1899.

c) „Jan Kasprowicz". Lwów, 1895.

Monografji o Asnyku nie ukończył.

Pini o „K. Ujej". *Pam. liter.* 1902.

88. STANISŁAW DOBRZYCKI.

Ur. się 30 marca 1875 r. w Krzęcinie (pow. podgórski). Gimn. (św. Anny) i uniw. w Krakowie (1893—7). W l. 1897—8 w uniw. w Pradze czeskiej. W r. 1898 dr. fil. w Krakowie. W r. 1900 nauczycielem gimnazjalnym. W l. 1901—19 profesorem języków i literatur słowiańskich we Fryburgu szwajcarskim. Od r. 1919 prof. historji literatury polskiej w uniw. w Poznaniu. Członkiem Akad. Um. od r. 1926.

Wystąpił w r. 1895 w (w *Ateneum).*

Z prac D. z zakresu językoznawstwa i literaturoznawstwa do najcenniejszych należą:

a) „O tak zwanem mazurowaniu". *(Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* XXXII. 1900).

b) „Studja nad średniowiecznem piśmiennictwem polskiem". (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* XXXIII.

c) „Pieśni Kochanowskiego". (*Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 43. 1906).

d) „Nieboska Komedja". *(Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 42. 1907).

e) „Z dziejów literatury polskiej". Kraków, 1907. (Zbiór rozpraw: o Reju, o Humorze i dowcipie w Polsce, o Przyrodzie w literaturze pol. XVI w., o K. Opalińskim i inne).

f) „Psałterz Kochanowskiego". *(Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* t. 48. 1910).

g) „Kilka spostrzeżeń nad językiem Mickiewicza". *(Prace Filol.* VII. 1911).

h) „Z dziejów języka krytyki literackiej polskiej". (Tamże).

i) „Historja literatury polskiej. I". Poznań, 1927.

k) „Ze studjów nad Kochanowskim". Poznań, 1929.

l) „Kolędy polskie a czeskie, ich wzajemny stosunek". Poznań, 1930 r.

Nadto rozprawy w *Bibl. Warsz.*, *Pracach Filolog.*, *Pam. Liter.* i inne.

Bibliogr. prac Dobrzyckiego zupełna podana w Księdze pam. „Uniwersytet Poznański" (1925) i w „Księdze pamiątk. ku uczczeniu.. Dobrzyckiego".

K. JARECKI o „Z dziejów liter. w *Pam. liter.* 1907. — BRÜCKNER o „Hist. liter. pol." w *Ruchu liter.* 1928, nr. 2. — W. WEINTRAUB o „Ze studjów nad Kochan." w *Pam. liter.* 1929. — M. HARTLEB o „Ze studj. nad Koch." w *Ruchu liter.* 1929, nr. 7.

89. STANISŁAW ZDZIARSKI.

Ur. 17 listop. 1878 r. w Tarnopolu. Uniw. we Lwowie. Doktorat w Pradze czeskiej. Zmarł 17 listop. 1928 r. w Warszawie.

Zamłodu ogłosił kilka prac z zakresu historji literatury pol. XIX w. (najwczesniejsza: „Maurycy Gosławski, zarys biograficzno-literacki". Petersburg, 1898); najważniejsze:

a) „Pierwiastek ludowy w poezji polskiej XIX w." Warszawa, 1901.

b) „Bohdan Zaleski". Lwów, 1902 (monografja).

Nadto: „Szkice literackie". Lwów, 1903. Inne w czasop. *Lud*, *Wisła*, *Ateneum*, *Kwart. Histor...*

Oceny „Pierw. lud. w poezji pol." podane są w t. III Liter. str. 4. — FELDMAN: Piśm pol. (1905) IV, str. 309–310.

Poeci, pisarze dramatyczni i powieściopisarze.

1. WŁADYSŁAW TARNOWSKI.

(Pseud. Ernest Buława).

Syn Walerjana hr. T. i Ernestyny, brat stryjeczny Stanisława, pisarza, ur. w r. 1844 we Wróblewicach w Galicji. Muzyk i dramaturg. Kształcił się w muzyce w Paryżu i w Lipsku. Zmarł 19 kwietnia 1878 r. na parowcu, w drodze z Japonji do Europy.

Na pole literackie wystąpił około r. 1863. Ogł. następ. utwory:

a) „Poezje studenta". 4 t. Lipsk. 1864–65.

b) „Krople czary". Poezje. Drezno, 1865.

c) „Piołuny". Poezje. Drezno. 1869.

d) „Nowe poezje". Lwów, 1872.

e) „Kochankowie Ojczyzny“, poemat. Odb. z *Album muz. Raperswil.* 1872.

Dramaty:

a) „Izaak“, misterjum z dziejów biblijnych. Lwów, 1871.

b) „Karlińscy“. Trag. Lwów, 1874.

c) „Joanna Grey“. Trag. Lwów, 1875.

Wrażenia z podróży drukował Kraszewski w *Tygodniu* (drezd.) 1870—71.

Wyjątki z listu z Bombaju, z grudnia 1877 r., w *Tyg. Ilustr.* 1878, nr. 132.

J. I. Kraszewski: Wł hr. Tarnowski. *Tyg. Ilustr.* 1878, nr. 132. — Chmielowski: Współcz. poeci polscy. Str. 387—391. — Tenże: Zarys najnowsz. liter. pol. (1897).

2. AURELI URBAŃSKI.

Ur. 27 marca 1844 r. we Lwowie, z o. Wojciecha, profesora, i Adeli z Dobrzańskich. Kształcił się we Lwowie, w gimn. i w uniw., który ukończył w r. 1867. Brał udział w powstaniu 1863 r. Potem był nauczycielem; wkońcu urzędnikiem t. zw. Wydziału Krajowego. Zmarł 13 czerwca 1901 roku. Pisarz dramatyczny i nowelista.

„Szare ptaszę“. Lwów, 1871.

„Poezje“. Wyd. 2. Lwów, 1878.

„Utwory poetyczne“. 1881. Wyd. 3. Lipsk. 1884,

„Pod kolumną Zygmunta“. Lwów, 1880.

„Na poddaszu“. Lwów, 1881.

„Dramat jednej nocy“. Lwów, 1881.

„Watażka“. Dramat. Lwów, 1888.

Nadto dram.: „Szumi Marica“ (Xenia) i „Nieboszczyk“ (do spółki z B. Czerwieńskim).

„Miatież“. (Rok 1863). Wyd. 2. Lwów, 1893. Wyd. 4. Złoczów, 1895.

Tłumaczył Heinego (Romanzero, Atta Troll).

Proza: „Z za kulis i ze świata“. Szkice, obrazki, humoreski. 7 tomików. Złoczów, 1894—99.

St. Ram: Aureli Urbański. *Tyg. Ilustr.* 1889, nr. 362. — Feldman: Piśm. pol. I. (1905). — Hahn: Rok 1863 w dramacie polskim. Lwów, 1913.

3. ELŻBIETA TUSZOWSKA (BOŚNIACKA).
(Pseud. Juljan Moers z Poradowa).

Z Rulikowskich. Ur. w r. 1837 w Rebedajłówce na Ukrainie. Zmarła w r. 1904 w San Giuliano. Dramatopisarka.

Najpopularniejszym jej utworem dramatycznym jest: „Przeor Paulinów". (1874).

Zbiorowe wyd. jej dzieł wyszło p. t. „Pisma", w 8 tomach. Lwów, 1907.

CHMIELOWSKI o dram. „Przeor Paulinów" w „Nasza liter. dram." II, str. 527—9.

4. ADAM BEŁCIKOWSKI. Zob. wyżej, str. 197.

5. BRONISŁAW KOMOROWSKI.

Ur. w r. 1847 we Lwowie. Kształcił się w akademji technicznej lwowskiej. Zmarł w listop. 1912 r. we Lwowie.

Wystąpił ok. r. 1868.

Oprócz wielu artykułów i poezyj w czasopismach galicyjskich i poznańskich, oraz powieści poetyckich i dramatów, napisał tragiedje: „Rejtan" (Lwów, 1869) i „Krok, ostatni Arkony książe" (1873) i komedję na tle czasów Stan. Augusta „Błędna gwiazda" (1882), oraz poemat:

„Kniaziowie Rożyńscy". Lwów, 1889.

CHMIELOWSKI: Współcześni poeci polscy, str. 420—430. — Tenże: Zarys najnowszej liter. pol. (1898).

6. JAN ALEKSANDER FREDRO.

Syn wielkiego komedjopisarza. Ur. 2 września 1829 r. we Lwowie. W r. 1849 walczył pod gen. Wysockim w powstaniu węgierskiem. W latach 1850—57 przebywał we Francji. W r. 1857 wrócił do kraju i osiadł na wsi, w Beńkowej Wiszni. Oż. był z Marją z hr. Mierów. Zmarł 15 maja 1891 r. w Siemianówce.

Komedjopisarz. Pierwszy utwór J. Fredry, p. t. „Przed śniadaniem" grany był poraz pierwszy w r. 1864, wyd. we Lwowie w r. 1868.

Wyszły dwa wydania zbiorowe jego komedyj:

a) „Komedje" w 2 t. Warsz., 1872.

b) „Komedje„ w 4 t. Warsz., 1880—81.

Czterotomowe wydanie komedyj J. F. obejmuje:

„Drzemka pana Prospera", „Piosnka wujaszka", „Poznaj nim pokochasz", „Posażna jedynaczka", „Mentor", „Consilium facultatis", „Obce żywioły", „Kalosze", „Trzy domina", „Wielkie bractwo", „Ubogi czy bogaty", „Próba przedstawienia amatorskiego".

Późniejsze komedje: „Oj, młody, młody“ i „Hipnotyzm“ (1889) wydruk. w wydawnictwie „Komedje i monologi“. (Warsz., 1891).

Wspomnienia: „Dwa rozdziały ze wspomnień Jana Aleks. Fredry“. Krak., 1898. (Odb. z *Przegl. Pol.*). Pis. w r. 1879. Przedruk. przy M. Szembekowej „Niegdyś...“. (Lwów, 1927), z wyj. urywka z r. 1888 p. t. Pojedynek Zaleskiego, oraz wiersza „Rozmowa ze starym pałaszem“. — Na str. 89—93 „Niegdyś“ podany opis polowania, wypracowania franc. Jana Fredry z r. 1841 w przekładzie polskim.

Chmielowski: J. A. Fredro. („Nasza liter. dramat.“ II). — Wł. Bogusławski: J. A. Fredro. *Echo muz.* 1881.

6. MICHAŁ BAŁUCKI.

Ur. 29 września 1837 r. w Krakowie. Kształcił się w gimn. św. Anny tamże i w uniw. Jagiell. (od r. 1857). W r. 1859 (1860?) zrobił wycieczkę do Włoch półn. W l. 1860 —61 spędza na guwernerce. W r. 1862 krótko nauczycielem w Częstochowie. W r. 1863—4 w więzieniu austrjackiem. W r. 1876 ożenił się z Kalikstą Ćwiklińską. W r. 1879 ożenił się powtórnie, z Eufemją ze Śliwińskich. Mieszkał stale w Krakowie. Zm. 17 października 1901 r. w Krakowie śmiercią samobójczą.

Pierwociny: Zaczął od poezji — erotyków i poematów: „Kostyna“ (druk. w *Gwiazdce Cieszyńskiej*), „Ziemowit“, 1861 (druk. w *Niewieście*, osobno. Kraków, 1861), „Cicha miłość (*Dziennik Liter.*), „Bez chaty“ (tamże i osobno. Kraków, 1863), „Przechrzta“ (*Czytelnia dla młodzieży*). Pierwsze nowele: „Zapóźno“, „Dwie siostry“ ogłosił w *Niewieście* (1861—2), „Niewieścia siła“ (w *Cierniowym wieńcu*, 1862), „Heraklesowe drogi“ i „Ojcowska wola“ w *Tyg. Ilustr.*, 1863, „Scherzo“ w *Tyg. Ilustr.*, 1864. Pierwsze powieści (z l. 1863—4: „Przebudzeni“ (Bruksela, 1864), „Młodzi i starzy“ (Lipsk, 1866) pod pseud. Elpidona. — „Kobiety dramatów Słowackiego“. Kraków, 1867. — Przez czas krótki wydawał z A. Szczepańskim czasop. dla kobiet *Kalina*. W l. 1870—73 druk. w *Kraju* (krak.) kroniki tygodniowe i powieści: „Błyszczące nędze“, „Sabina“, „O kawał ziemi“.

Powieści: „Tajemnice Krakowa“, 1870, „Życie wśród ruin“ (Lwów, 1870); „Błyszczące nędze“ (Kraków, 1870); „Żydówka“ (Warsz., 1871), „O kawał ziemi“ (Krak., 1872); „Siostrzenica księdza proboszcza“ (Poznań, 1873); „Sabina“. Kraków, 1873; Z obozu do obozu“. Warsz., 1874; „Byle wyżej“ (Lwów, 1875); „Biały murzyn“ (Lwów, 1876);

„Ostatnia stawka“ (Kraków, 1876); „Za winy niepopełnione“ (Lwów, 1879); „Pańskie dziady“ Warszawa, 1881); „250000“ (Warsz., 1883), „W żydowskich rękach“ (Lwów, 1885); „Panna Walerja“ (1885); „Pan burmistrz z Pipidówki“ Kraków, 1887; „Nowele i obrazki“, 4 t. (Warszawa, 1885), „Nowele“ (Krak., 1887 — Warsz., 1888); „Mój pierwszy występ literacki“, zbiór nowel (Kraków, 1890) i t d.

Komedje: „Radcy pana radcy“ (napis. 1867, druk. Lwów, 1872); „Polowanie na męża“ (Lwów, 1869); „Pracowici próżniacy“ (1872); „Emancypowane“ (Warsz., 1873); „Pozłacana młodzież“. (1876); Krewniaki“ (1879); „Sąsiedzi“ (1881); „Grube ryby“ (1881); „Dom otwarty“ (Lwów, 1883); „Gęsi i gąski“ (1884); „Po śmierci cioci“; „Piękna żonka“ (1886); „Nowy dziennik“ (1888); Ciężkie czasy“ (1889); „Klub kawalerów“ (1891); „Flirt“ (1892); „Ciepła wdówka“ (1895); „Bajki“ (1894); „Niewolnice z Pipidówki“ (1897), i inne.

Dramat: „Kiliński“, obraz historyczny w 5-ciu aktach. Kraków, 1893. (Pod pseud. Załęga).

„Poezje“. Kraków, 1874; wyd. 2. t. 1887.

„Nieznane utwory poetyckie“ (*Niwa polska* 1904, nr. 17.)

Pamiętniki: „Z moich wspomnień“. *Przegl. literacki*, 1897—98.

Wyd. zbior.: „Pisma“, 14 tomów, Warszawa, 1885—93 (jest wyborem powieści).

Wyd. krytyczne: „Grube ryby“, w oprac. Z. Tempka-Nowakowskiego. Krak. 1926. (*Bibl. Narod.*)

Listy: a) list z r. 1859. *N. Ref.* 1926, nr. 240—1; b) list do Cz. Jankowskiego z r. 1890 podaje Jankowski.

Rzętkowski: Michał Bałucki. *Tyg Ilustr.* 1884. — A. Nowicki: M. Bałucki jako poeta. *Kłosy*, 1887. — Pieniążek: M. Bałucki. Poznań, 1888. — Jeske-Choiński: M. B. („Typy i ideały pozyt. beletrystyki pol.“ Warszawa, 1888). — Chmielowski: Zarys najnow. liter. pol. — Chmielowski: M. Bałucki jako komedjopisarz. *Ateneum*, 1897, II (i w „Nasza literatura dramat.“ II). — K. Bartoszewicz: M. Bałucki. Sylwetka literacka. *Kraj*, 1894, nr. 16—21. — K. Bartoszewicz: Michał Bałucki. Kraków, 1902. (Odb. z *Nowej Reformy*). — W. Bogusławski: M. Bałucki. *Tyg. Ilustr.* 1901, nr. 43. — Kotarbiński: O Michale Bałuckim. (Wspomnienia). *Kur. Warsz.* 1901. — Chraniewicz: M. Bałuckij. („Oczerki nowiejszej polskoj litieratury“. Petersburg, 1904). — Szyjkowski: Dzieje komedji pol. w zarysie. — Z. Tempka-Nowakowski: wstęp do „Grubych ryb“ w wyd. *Bibl. Narod.* — I. Schreiber: Bałucki a komedja niemiecka. *Ruch liter.* 1927, nr. 7. — S. Rumelt: Komedje obyczajowe O utworach scenicznych Bałuckiego. *Życie teatru*, 1926. — Rumelt: Estetyczna ocena komedji Bałuckiego. *Życie teatru*, 1926. — Cz. Jankowski: Z czeczotkowej szkatułki. Wilno, 1926. — Lorentowicz: Dwadzieścia lat teatru. Warszawa, 1929. — Boy-Żeleński: o „Bajkach“, „Klubie Kawalerów“, „Ciepłej wdówce“, „Grubych rybach“, „Domu otwartym“ („Flirt z Melpomeną“, III i IV).

7. WŁADYSŁAW KOZIEBRODZKI.

Hrabia. Ur. w r. 1839 w Kołodziejówce. Kształcił się w instytucie technicznym w Krakowie i w Sorbonie w Paryżu. Czas jakiś spędził w Szwajcarji. Był posłem na sejm 1876 i do Rady Państwa w Wiedniu w l. 1891—93. Żon. był z Emilją z Głogowskich. Zmarł 13 lutego 1893 r. w Chłopicach.

Działalność literacką rozpoczął od artykułów i powiastek, druk. w pismach galicyj. *Nowiny*, *Dziennik literacki*, *Niewiasta*, *Kraj* (krak.).

Z pierwszym utworem dramatycznym wystąpił w r. 1868 („Po śliskiej drodze"); poczem nastąpił wystawiony w r. 1869 we Lwowie dramat „Dzisiejsi" („Hrabia Marjan"), oraz dram., „Klaudja" (1871).

Osobno: „Komedje jednoaktowe". Warszawa, 1882.

„Reprezentant firmy Miller i Sp." (*Świat*. 1888). Komedja.

Ostatnie utwory: „Zazdrośni". (1892) „Nauczycielka".

CHMIELOWSKI: Wł. hr. Koziebrodzki. („Nasza liter. dramat." II).

8. STANISŁAW DOBRZAŃSKI.

Ur. w r. 1848. Syn publicysty Jana Dobrzańskiego. Uczył się w szkołach we Lwowie, których nie ukończył. Lata dziecinne spędził z ojcem i matką w twierdzach Königgraetz i Josephstadt. Był aktorem trup prowincjonalnych w Stanisławowie, Krakowie, Poznaniu; w końcu dyrektorem teatru lwowskiego. Zmarł 12 listopada 1880 r.

W 16 roku życia redagował pismo humorystyczne *Sowizrzał*. W r. 1867 wszedł do redakcji *Gazety Narodowej*. Komedjopisarz.

„Komedje". Lwów, 1886.

(Najpopularniejsze z nich: „Żołnierz królowej Madagaskaru" i „Złoty cielec").

SZYJKOWSKI: Dzieje komedji polskiej str. 78—79.

9. ZYGMUNT PRZYBYLSKI.

Ur. w r. 1856 w Krakowie. Kształcił się w uniw. Jagiellońskim. W l. 1878—1889 wydawał w Krakowie tygodnik *Echo*. W l. 1893—96 był dyrektorem teatru we Lwowie. Zmarł 13 lutego 1909 r. w Warszawie. Komedjopisarz.

Pierwsze utwory: „Gałązka jaśminu", „Bzy kwitną", „Pierwszy bal" i inne jednoaktówki

Najpopularniejsze komedje:

„Wicek i Wacek". Lwów, 1888.

„Państwo Wackowie". Lwów, 1888.
„Komedje jednoaktowe". 2 t. Warsz., 1892—95.

Szyjkowski: Dzieje komedji polskiej w zarysie, str. 79—80 i indziej.

10. WŁODZIMIERZ ZAGÓRSKI.
(Pseud. Chochlik).

Ur. 7 listop. 1834 we wsi Czechy (pow. brodzki, w Galicji). Kształcił się w gimn. św. Anny w Krakowie i w szkole wojennej inżynjerów w Krems. Jako oficer austrjacki wziął udział w bitwie pod Solferino (1859). W r. 1860 walczył pod Garibaldim. Mieszkał potem we Lwowie. W r. 1883 przeniósł się do Warszawy. Zmarł 13 lutego 1902 r. w Warszawie.

Na pole literackie wystąpił w r. 1865 w czasopismach lwowskich: pisał kroniki tygodniowe w *Haśle* i wiersze w czasopiśmie humorystycznem *Chochlik*, które redagował; następnie w czasop. humoryst. *Różowe domino* i *Szczutek*.

Poeta i powieściopisarz.

„Z teki Chochlika. O zmierzchu i świcie". 1865—81. Lwów, 1882.

„Z teki Chochlika. Piosnki i żarty" 1865—81. Lwów, 1882.

„Król Salomon". Warsz., 1887. Poemat.

„Poezje". Warsz., 1894.

„Wybór poezyj". Z przedm. W. Gomulickiego. Warsz. 1899. (*Bibl. dzieł. wybor.*).

Powieści i nowele:

„Pamiętniki starego parasola". Lwów, 1884. — „Wilcze plemię". Warsz., 1885. — „Nowele: Ze studenckich czasów, Iwaś, Zero. Warsz., 1889. — „Szalone głowy". Warsz., 1892. — „O własnych skrzydłach". Warsz., 1892. — „Nowele". Kraków, 1894. 3 serja. Krak., 1895. — „Mój pierwszy dzik...". (Nowele). Warsz., 1896. — „W XX wieku". Fantazja humoryst. Warsz., 1896. — „Humoreski". Warsz., 1900.

W rękop. pozostawił cenną rozprawę p. t. „Teorja rytmicznych dominant, jako prawo rządzące akcentacją wielozgłoskowych wyrazów i budową polskiego wiersza".

Nb. art. „Czem jest forma w poezji". *Wędrowiec* 1896.

Chmielowski: Współcześni poeci polscy (1895). — Feldman: Piśmienn. pol. wyd. 3. (1905). — W. Łaszczyński: Włodz. Zagórski *Tyg. Ilustr.* 1902, nr. 8. — Gomulicki: O Włodz. Zagórskim („Sylwety i minjatury"). — Cz. Jankowski: Autor „Króla

Salomona". („Na marginesie literatury". 1906). — CHMIELOWSKI: Debiuty powieściopisarskie z r. 1885". („Nasi powieściopisarze, II, str. 479—483. (O „Pamiętnikach starego parasola" i „Wilczem plemieniu").

11. MIKOŁAJ BIERNACKI
(Pseud. M. Rodoć).

Ur. 6 czerwca 1836 r. w Cyganówce Zielenieckiej, pod Kamieńcem Podolskim. Nauki ukończył w Instytucie szlacheckim w Warszawie (w r. 1856) Do r. 1863 był urzędnikiem w Komisji Spraw Wewn. Król. Pol. w Warszawie, poczem osiadł na wsi w Siedleckiem (?). W r. 1874 przeniósł się do Galicji. Początkowo mieszkał w Krakowie, później na wsi pod Wieliczką (do r. 1878), w końcu osiadł we Lwowie. Ož. był 2-v z Heleną Jordanówną. Zmarł 31 sierpnia 1901 r. (samobójczo) we Lwowie.

W l. 1863—74 pisywał artykuły do *Gazety Rolniczej*. W l. 1878—81 redagował *Tydzień*.

W r. 1876 ogł. „Piosnki P. J. Bérangera". (Kraków). Wyd. 2. Lwów, 1882.

Oryginalne utwory:

„Piosnki i gawędy humorystyczne". Kraków, 1876.

„Piosnki i satyry". Warszawa, 1879.

„Satyry". 1882—86. — (Satyry. Serja nowa. Lwów, 1883).

„Satyry obyczajowe" II. Lwów (1885) *(Bibl. Mrówki)*.

„Satyry III". Warszawa (Kraków) 1890.

„Satyry i fraszki. XII. Lwów, 1894.

„Satyry i fraszki". Wybór, z przedm. H. Biegeleisena. Warszawa (Kraków) 1897. Wyd. 2. 1899.

„Listy i pogadanki". Warszawa,1902. (Przedtem druk. p. t. „Listy do redaktora" w *Kur. Warsz.* 1891—95).

„Pogadanki lwowskie". Lwów, 1895.

CHMIELOWSKI: M. Biernacki („Współcz. poeci polscy, 1895). — Wł. ZAGÓRSKI: „Polski Beranżer". (Garstka wspomnień). *Słowo*, 1901, nr. 209. — Nekrolog w *Tyg. Ilustr.* 1901, nr. 36. — K. POTOCKI: Nekrolog w *Książce* 1901, nr. 9.

12. WŁODZIMIERZ STEBELSKI.

Z rodu Rusin. Ur. 31 sierpnia 1848 r. w Magierowie (w Galicji). Wykształcenie uniwersyteckie odebrał w Wiedniu i we Lwowie. W r. 1871 był nauczycielem gimnazjalnym we Lwowie. W r. 1886 przeniósł się do Warszawy. Zmarł samobójczo 22 grudnia 1891 r.

Ogłaszał od r. 1870 wiersze i nowele po czasopismach lwowskich. W r. 1884 drukował kilka nowel w *Kraju*. Pomieszczał artykuły w *Kurjerze Codziennym* i w *Tygodniku Ilustrowanym*. W ostatnich latach był kierownikiem literackim *Kolców*.

Osobno ogłosił:

„Mołytwa". Lwów, 1873. (Po rusku).

„Humoreski". 1878.

„Roman Zero". Nowela lwowska. Lwów, 1883. (Wierszem).

FELDMAN: Piśmien. pol. (1905) I. — OR-OT: Wspomnienie o autorze „Nędzy". *Tyg. Ilustr.* 1907, 39—40.

13. BOLESŁAW CZERWIEŃSKI.

Ur. 3 kwietnia 1851 r. we Lwowie. Kształcił się w gimn. i uniw. lwowskim. Pierwsze utwory Czerwieńskiego ukazały się w *Tygodniu* Rogosza (1874—5). W r. 1882 założył czasopismo literackie *Ziarno*, a w r. 1885 — satyryczno-polit. *Śmigus*. Był współpracownikiem pisma robotniczego *Praca*; wkońcu współredaktorem *Kurjera Lwowskiego*. Zmarł 3 kwietnia 1888 r. we Lwowie. „Poeta wydziedziczonych". Autor hymnu „Czerwony sztandar".

Młodzieńczą jego pracą jest rozprawka: „Kilka uwag nad Odą do młodości Ad. Mickiewicza". Lwów, 1874.

Poczem napisał:

a) „Uczony". Lwów, 1875. Poemat.

b) „Poezje". Lwów, 1881.

c) „Niewolnik". (1882) Tragedja.

d) „Dwa widzenia". (1887).

KOTARBIŃSKI o „Poezjach" w *Prawdzie* 1881, nr. 53. — H. GLIŃSKI: Bol. Czerw. w kalendarzu petersb „Gwiazda" 1883. — WŁ. STEBELSKI: B. Czerwieński, *Tyg. Ilustr.* 1888. — A. NOWICKI: B. Czerwieński. *Ateneum* 1888, maj. — FELDMAN: Piśmienn. pol. wyd. 3 z r. 1905.

14. MARJA BARTUSÓWNA.

Ur. 10 stycznia 1854 (czy 1856) r. we Lwowie, z o. Stanisława Bartusa, artysty malarza, i m. Henryki ze Szczepańskich. Uczyła się w domu i czas jakiś na pensji F. Boberskiej. Młodość swą spędziła w Kołomyi, w Roztokach nad Czeremoszem i we Lwowie. W r. 1878 była w Warszawie. W l. 1879—1881 była nauczycielką ludową w Sokolnikach pod Lwowem i w Nienadowej pod Dubieckiem. W r. 1882 osiadła we Lwowie. Zmarła 2 paźdz. 1885 r. we Lwowie.

Pierwsze utwory swe poetyckie drukowała: w *Jutrzence* (pismo kołomyj.) 1870—71 i w pismach lwowskich: w *Dzienniku mód* Wł. Sabowskiego, w *Tygodniu* J. Rogosza i w *Ognisku domowem* oraz w warszawskiej *Kronice Rodzinnej*.

Osobno wyszły:

„Poezje". Lwów, 1876.

„Czarodziejska fujarka". Czerniowce, 1884.

Oprócz utworów lirycznych, pisała poematy epickie, dramaty i nowele (osobno: „Duch ruin". Lwów, 1885). Dramat p. t. „Wanda", z którego ukazał się w druku tylko akt V (*Tyg. Ilustr.* 1884), ma być „szczytem twórczości Bartusówny". (Całość w rękopisie).

„Dzieła". Lwów, 1914. (Dwa tomiki w jednym, z których I obejmuje życiorys) nie są wydaniem zbiorowem jej utworów, tylko zbiorkiem liryk.

KONOPNICKA w *Świcie* 1885. — CHMIELOWSKI: Współcześni poeci pol., str. 350—3. — KĄSINOWSKI: M. B. *Dziennik Poznań.* 1905, sierp. — A. J. MIKULSKI: M. B. poetka nauczycielka. Kraków, 1908. — A. POTOCKI: Polska liter. współcz. I.— A. STODOR w t. I „Dzieł" (1914). — TRETIAK: Najśw. Panna w poezji polskiej (Krak. 1904). str. 112—114. — STEFAN: Kilka uwag nad ostatnim wierszem ś. p. Marji Bartus p. n. Do śmierci.

15. STANISŁAW ROSSOWSKI.

Ur. się 3 maja 1861 r. w Monasterzyskach. Gimn. w Stanisławowie, uniw. we Lwowie.

„Poezje". I. Lwów, 1886; II. t. 1892.

„Tempi passati". Lwów, 1892.

„Psyche". Lwów, 1899.

Nowele:

„Ze ścieżek życia". (Lwów, 1892). — „Z teki impresjonisty". (Lwów, 1893). — „Moja córka". (Lwów, 1899). — „W półcieniu". (Lwów, 1900).

Utwory dramatyczne: „Cyrce". — „Nawojka". 1900, i inne.

Nadto: „Pan Tadeusz. Rozbiór szczegółowy". (Lwów, 1929).

CHMIELOWSKI: Współcz. poeci polscy, str. 466—477. — FELDMAN: Piśmien. pol. II. — ZDZIARSKI: Pierwiastek ludowy... str. 511—512.

16. ALFRED NOSSIG.

Ur. 18 kwietnia 1863 we Lwowie. Studjował we Lwowie, Wiedniu i Czerniowcach. W r. 1880 redagował *Ojczyznę*. Pisał do *Prawdy*

i do *Kurjera Warszawskiego*. Przebywa w Berlinie. Pisał po polsku i po niemiecku. Obecnie wyłącznie po niemiecku.

Ogł.:

„Tragedja myśli". Lwów, 1886. Poem. dram.

„Król Syonu". 1887.

„Poezje". 1888. Prozą.

„Jan Prorok". 1892.

„Die Erneuerung des Dramas". Berlin, 1905.

CHMIELOWSKI: Zarys najnow. liter pol. str. 336—7. — L. GERMAN o „Die Erneuerung d. D." w *Pam. liter.* 1905. — FELDMAN: Piśm. pol. (1905) I, 192—3, i indziej.

17. JAN LAM.

Ur. 16 stycznia 1838 r. w Stanisławowie, z o. Konrada, spolszczonego Niemca, i Joanny Ziołeckiej. Uczył się w szkole normalnej w Stanisławowie i w gimn. w Buczaczu (1852—55), poczem uczęszczał na wydział prawny i filozoficzny uniwersytetu we Lwowie. W r. 1859 wstąpił do wojska austrjackiego, ale kampanji włoskiej nie przebył (wedł. Zawadzkiego, walczył pod Solferino). Potem był nauczycielem prywatnym. Wziął udział w wypadkach r. 1863; był więziony. W r. 1865 ożenił się z Marją Jasińską. W r. 1866 osiadł we Lwowie i wstąpił do redakcji *Gazety Narodowej* Dobrzańskiego. Tu od roku 1868 pomieszczał słynne swoje kroniki tygodniowe. (W r. 1869 — „Pannę Emilję" i „Koroniarza w Galicji"). W r. 1869 opuścił *Gazetę Narodową* i objął redakcję założonego przez Gołuchowskiego i Ziemiałkowskiego *Dziennika Polskiego*. Tu ogłaszał dalej swoje kroniki i powieści; pisywał nadto do *Tygodnia* Rogosza, oraz w ostatnich latach do *Gazety Lwowskiej* i do warszawskiej *Gazety Polskiej*. Zmarł 3 sierpnia 1886 r. we Lwowie.

Działalność literacką rozpoczął od wierszy. („Latarnia antidemokratyczna". Lwów, 1861; poemat „Zawichost, śpiew historyczny". Lwów, 1862. W r. 1862 wydawał kolejno pisemka satyryczne: *Bąk*, *Krzykacz*, *Kometa I*, *Kuźnia*, *Kometa II*. W *Dzienniku Literackim* 1863 pomieścił powiastkę „Pan komisarz wojenny" (osobno Lwów, 1880 r.).

Osobno wyd.: „Panna Emilja". Lwów, 1869. (2 wyd. p. t. „Wielki świat Capowic". Lwów, 1873).

„Koroniarz w Galicji". Lwów, 1870.

„Głowy do pozłoty". 3 t. Lwów, 1873.

„Idealiści". 2 t. Lwów, 1876.

„Dziwne karjery". 2 t. Lwów, 1881.

„Kroniki lwowskie"... Lwów, 1874.

„Rozmaitości i powiastki". Lwów, 1878. (Wyd. 2-gie, zmienione, t. 1880).

„Humoreski". (*Bibl. Mrówki).*

Wyd. zbior.: „Pisma". 5 t. Lwów, 1885. (Nie obejmuje wszystkiego).

Leliwa: J. Lam. („Galerja współczesnych znakomitości". Warszawa, 1881.) — Suryn: Najnowsi powieściopisarze polscy i ich kierunek. *Tyg. Ilustr.*, 1881. — Br. Zawadzki: Jan Lam. *Tyg. Ilustr.*, 1886, II. — Ultramontanus: J. L. *Niwa*, 1886.— Bezim.: J. L. *Kłosy*, 1886. — W. K. Zieliński: Pamięci J. Lama. *Kłosy*, 1886. — Chmielowski w „Zarysie literatury pol. z ost. lat 20-tu":—Rogosz: Dwa portrety lwowskie. II. Jan Lam. *Kraj*, 1886. („Przegl. Liter.").—Tretiak: Jan Lam. Talent i charakter. *Kraj*, 1886 („Przegl. liter.") (i w „Szkicach liter.", I). — H. A.: Jan Lam. *Prawda*, 1886.—K. Wróblewski: J. Lam. *Album biogr. zasł. Polaków XIX w.* I. — Z. Dębicki: Pamięci Lama. *Kur. Warsz.*, 1911, nr. 219.

18. KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI.

(Pseud. Ignotus).

Ur. 28. lutego 1843 r. w Lubatówce, (w Jasielskiem) w Galicji. Kształcił się w uniwers. w Pradze i w Krakowie, gdzie otrzymał doktorat praw. Był ministrem dla Galicji w l. 1899—1900. Żon. z Stefanją z Tabęckich (Zob. niżej). Zmarł 26 marca 1920 r. w Wiedniu.

Pracę literacką rozpoczął w r. 1862 w lwow. *Dzienniku literackim* (nb. art. w roczn. 1865 i 1866), oraz w *Bibliotece Warszawskiej* i *Tygodniku Ilustrowanym*. Później drukował swe prace w *Kraju* (krak.), w *Przeglądzie Polskim*, w *Przewodniku nauk. i liter.*, w *Gazecie Polskiej*, *Gaz. Warszawskiej*, *Słowie*, *Ateneum*.

Osobno wydał:

(Szkice historyczne.): „Zygmunt Korybut". Warsz., 1864. (Odb. z *Bibl. Warsz.*).

„Królowa Bona". Warsz., 1876. Wyd. 2. 1929.

Powieści: „Skrupuły". (Kraków, 1871), „Ella". (Krak., 1872), „Po nitce do kłębka". (Krak. 1872), „Album fotograficzne". (Krak. 1871), „Sylwetki społeczne". (1876), „Zwierciadło głupstwa". 1877.

Szkice podróżnicze: „Szkice z Włoch". Lwów, 1873.

„Alpy. Szkice i opowiadania". Lwów, 1876.

„Dwie wizyty w Anglji". Lwów, 1887.

Z historji sztuki: „Siena“. Kraków, 1904.

„Dwór w Ferrarze“. Lwów, 1907. Wyd. 2. 1909.

„Rzym. Ludzie Odrodzenia“. Lwów, 1909.

„Rzym. Ludzie Baroku“. Lwów, 1912.

„Rokoko we Włoszech“. 1915.

„Historje Neapolitańskie“. 1918.

„Ostatni Walezjusze“. 1921.

Chmielowski: Zarys najnowszej liter. pol. (1898).—E. Niewiadomski o „Sienie“ *Książka*, 1905. — Wł. Jabłonowski o „Rzym. Ludzie Odrodz.“ *Książka*, 1910.

19. STEFANJA CHŁĘDOWSKA.

Z Tabęckich. Ur. się 18 kwietnia 1850 r. w Dłótowie, córka Konstantego. W r. 1873 wyszła za pisarza Kazimierza Chłędowskiego. Zmarła 7 marca 1884 r. w Mentonie.

„Nowelle i Szkice literackie“. 4 tomy. Lwów, 1885.

Wł. Łoziński: Stef. Chłędowska (jako wstęp do t. I „Nowel“). — K. Kaszewski o „Szkicach literackich“ Chłędowskiej. *Bibl. Warsz.* 1886, I, str. 262—283.

20. JÓZEF ROGOSZ.

Ur. się w r. 1844 (1846) w Baligrodzie. Uczył się we Lwowie i Stanisławowie. (Uniw. w Bolonji 1864—5?). Publicysta lwowski i powieściopisarz. W l. 1864—69 był współpracownikiem *Gazety Narodowej*. Od r. 1869 był redaktorem *Dziennika Polskiego*, a następnie czasopisma liter. *Tydzień* (założ. w r. 1874). Oddawał się potem powieściopisarstwu; od r. 1885 poświęcił się ponownie publicystyce. Pod koniec życia założył i redagował *Głos Narodu* w Krakowie. Zmarł w r. 1896 w Marjenbadzie.

Zaczął od poezji: „Olga“. (Lwów, 1861). Poemat. — „Z pola i z obozu“. Śpiewy narodowe z r. 1863—4. (Kraków, 1869). — „Ciernie“. (Lwów, 1863).

Następnie wydał:

„Niby żarty, niby prawdy“. Lwów, 1869. (Satyry).

„Artur Grottger i Jan Matejko“. Studja o sztuce w Polsce. Lwów, 1876.

„Wspomnienia z Włoch“. Lwów, 1876.

„Choroby Galicji“ Lwów, 1876—78.

Powieści: „Wojewodzic“. Lwów, 1872. — „Tak być musiało“. Lwów, 1876. — „Pokuta“. Lwów, 1881. — „Złamane serce“. Lwów,

1870. — „Marzyciele“. Lwów, 1881. — „Zdrajca“. Lwów, 1882. — „Motory życia“. Krak., 1884. — „Dzisiejsi bohaterowie“. Lwów, 1884. — „Dla idei“. Lwów, 1885. — „Na falach losu“. Lwów, 1886. — „Ryszard Gozdawa“. Lwów, 1886. — Na dziejowym przełomie“. Warsz. 1889. (Pow. histor.). — „Ostatni szaraczek“. Lwów, 1884. — „Kalejdoskop“. Warsz., 1891. — „Karjerowicz“. Kraków, 1890.— „Grabarze“. Lwów, 1895, i inne.

Chmielowski: Zarys najnow. liter. — Feldman: Piśmien. pol. (1905). — Zob. notatkę w Kalendarzu „Ruch“ (1889).

21. WŁADYSŁAW ŁOZIŃSKI.

Brat młodszy Walerego (Zob. t. III). Ur. się 29 maja 1843 r. w Oparach (w Samborskiem). Kształcił się w gimn. w Samborze i w uniw. Lwowskim. Był członkiem Rady Państwa austr. i Izby Panów. Członkiem Akad. Um. od r. 1890. Zmarł 21 maja 1913 r. we Lwowie.

Powieściopisarz i historyk.

Na pole literatury wystąpił w r. 1862 w *Dzienniku Literackim* (lwow.). Był jego redaktorem w l. 1867—69. Od r. 1873 (do r. 1883) był redaktorem *Gazety Lwowskiej* i miesięcznego dodatku, który założył, p. t. *Przewodnika naukowego i literackiego.*

Powieści: „Pierwsi Galicjanie“. Lwów, 1867, „Czarne godziny“ (1869), „Hazardy“ (1870), „Legjonista“ (1870), „Historja siwego włosa“ (1871).

„Opowiadania IMP. Wita Narwoja“. Lwów, 1874. — Nowe wyd. p. t. „Dwunasty gość“. Lwów, 1927.

„Skarb watażki“. Warszawa, 1875.

„Nowe opowiadania IMP. Wita Narwoja“. Lwów, 1884.

„Madonna Busowiska“. Kraków, 1892.

„Oko proroka“. Lwów, 1899. (Pod pseud. Wł. Lubicza).

Dzieła historyczne:

„Złotnictwo lwowskie w dawnych wiekach“ Lwów, 1889.

„Patrycjat i mieszczaństwo lwowskie w XVI i XVII w.“ Lwów, 1890. 2 wyd. 1892.

„Sztuka lwowska w XVI i XVII w. Lwów, 1898.

„Prawem i lewem“. 1903; wyd. 2. 1904; 3 wyd.

„Życie polskie w dawnych wiekach“. Lwów, 1907. — Wyd. 2.

1908. — Wyd. 3 (ilustr.) 1912. — Wyd. 4-te (ilustr.) 1921; Wyd. 5. 1921 (bez ilustr.).

„Salon i kobieta“. Lwów, 1920.

AD. MAHRBURG o „Nowych opowiad. imćp. Wita Narwoja“. *Kraj* 1884. nr. 34. — K. HARTLEB: Historyk życia polskiego. *Książka* 1912, nr. 7. — FINKEL. Władysław Łoziński. *Kwart. Histor.* 1913. — J. PYREK: Wł. Łoziński. I. Powieści. II. Prace naukowe. *Głos Jasielski.* 1913—1914. — GUBRYNOWICZ we wstępie do zbioru opowiadań p. t. Dwunasty gość. — F. BOSTEL: Adam Asnyk i Władysław Łoziński. *Epoka Kaliska,* 1928.

22. IGNACY MACIEJOWSKI
(Pseud. Sewer).

Ur. się 28 lipca 1839 r., z ojca Franciszka, prof. prawa rzym. w Szkole Głównej. Uczył się w gimn. realnem w Warszawie, potem w instytucie agronom. w Marymoncie. W r. 1863 był komisarzem Rządu Narodowego. Był przez władze austrjackie więziony (w Krakowie i Jozefsztadzie). Tułał się potem po Szwajcarji i Francji. W r. 1871 należał do redakcji *Kraju* (krak.). Bawił następnie przez lat kilka w Londynie. Powróciwszy do Galicji, gospodarował na wsi. W r. 1880 osiadł w Krakowie. W r. 1898, przez kilka miesięcy redagował *Życie.* Zmarł 22 września 1901 r. Krakowie.

Na pole literackie wystąpił w r. 1875, ze „Szkicami z Anglji“, które drukował częściowo w lwowskim *Tygodniu*; (potem w warszawskiem *Ateneum* 1880—81; osobno: Warsz., 1882).

Osobno ogłosił:

„Pojedynek szlachetnych“. Komedja. Warsz., 1876. (Przedtem w *Tyg. Ilustr.*).

Powieści i nowele:

„Wydziedziczone“. Powieść, 1876.

„Mama sobie życzy“. 1876. Nowela.

„Bratnie dusze“. Lwów, 1881. (Druk. przedtem w r. 1878 p. t. „Wielka księga“).

„Na pobojowisku“. Lwów, 1877.

„Łusia Burłak“. 1878.

„Przybłędy“. 1881. *(Ateneum).* Osobno: Warszawa, 1893.

„Franuś Walczak“. *(Ateneum,* 1883).

„Zyzma“. *(Ateneum,* 1884—5), osobno: Petersburg (Kraków) 1896.

„Walka o byt“. Lwów, 1882.

„Świat ludowy“. Lwów, 1889. Nowele.

„Słowa a czyny". Warszawa, 1890.
„Dzielna kobieta". Warszawa. 1890.
„Nowele". 1892.
„Dla świętej ziemi, Ścieżka przed chatą". Kraków, 1888.
„Nafta". 3 t. Warszawa, 1894.
„Biedronie". Petersburg (Kraków) 1896.
„U progu sztuki". Petersburg, 1897.
„Bajecznie kolorowa". Kraków, 1897.
„Matka". Kraków, 1898.
„Maciek w powstaniu". Kraków, 1897.
„Ponad siły". Warszawa, 1901.
„Michał Kopeć". 1903, i inne.
Utwory dramatyczne: Oprócz „Pojedynku szlachetnych", ogł.:
„Marcin Łuba". 1896.
„Dla świętej ziemi", sztuka ludowa. Lwów, 1898.
„Duch czasu", dram. (*Bibl. Warsz.* 1902).
Wyd. zbior.: „Wybór pism". 1902.

CHMIELOWSKI: Ignacy Maciejowski (Sewer) („Nasi powieściopisarze", II). — A. DOBROWOLSKI: Sewer. *Świat*, 1888. — RYDEL: Ignacy Sewer Maciejowski. *Tyg. Ilustr.* 1901, nr. 41. — FELDMAN: Współcz. liter. pol. — ZDZIECHOWSKIEGO studjum o Sewerze w „Epitaphium Ignacego Maciejowskiego Sewera". Kraków, 1902. — CHMIELOWSKI: Dramat polski doby najnowszej (1902) str, 69—70. — ZDZIARSKI: Pierwiastek ludowy... str. 505. — A. BANDROWSKA: Sewer i Asnyk. *Wędrowiec*, 1903, nr. 36 i nast. — AD. GRZYM. SIEDLECKI: Verlaine i Sewer. *Kur. Warszawski* 1926, nr. 268.

23. JULJUSZ TURCZYŃSKI.

Ur. ok. 1839 r.; kształcił się w gimn. i uniw. we Lwowie. Był nauczycielem, wkońcu dyrektorem seminarjum nuuczycielskiego w Stanisławowie. Zmarł 18 września 1913 r. we Lwowie.

Wystąpił w r. 1861 (dramat „Kiejstut"). Ogłosił potem szereg poematów, powieści, opowiadań, nowel i dramatów, m. in.:
„Mojmir". Dramat, Lwów, 1882.
„Nad Czeremoszem", nowele z życia huculskiego. Kraków, 1891. (Tu m. in. „Taras z Worochty", przedtem druk. w *Ateneum* 1886).
„Powieści huculskie". I. Lwów, 1905. II. 1906.
Nadto ogł. „Krytyczny rozbiór dzieł Adama Mickiewicza". Stanisławów—Lwów, 1872.

CHMIELOWSKI: Zarys najnowszej liter. pol. (1898). — Tenże o T. w „Dziejach krytyki liter. (wzmianka).

24. ADAM KRECHOWIECKI.

Ur. w r. 1850 na Ukrainie. Syn Jana, właściciela Leszczynówki, (gdzie Goszczyński napisał „Zamek Kaniowski"), który po r. 1863 osiadł we Lwowie. Uczył się w gimn. w Żytomierzu i w uniw. lwowskim. W r. 1883 (1884) objął po Władysławie Łozińskim redakcję *Gazety Lwowskiej* i *Przewodnika naukowego i literackiego*. Od roku 1901 był prezesem Towarzystwa dziennikarzy polskich we Lwowie. Zmarł 13 czerwca 1919 r. we Lwowie.

Pierwsze utwory swoje, prozą i wierszem, drukował pod pseudonimem *Bukatko* lub *Marjan* w pismach galicyjskich.

Powieściopisarz.

Powieści historyczne:

„Starosta Zygwulski". Lwów, 1887.

„Veto". Kraków, 1889.

„Szary wilk". Warszawa, 1892.

„O tron". Petersburg, 1898—1905. Tetralogja. I. Ostatni dynasta.— II. Piast. III. Sława. — IV. Mrok.

„Fiat lux". 1901.

„Tarłówna". Lwów, 1896. Nowela historyczna.

„Amen". Warszawa, 1911.

Powieści współczesne: a) „Zmarnowani". Lwów, 1888 (nowella) b) „Najmłodsi". Warsz., 1893; c) „Jestem". Warszawa, 1894; d) „Kres". Warszawa, 1896; e) „Rdza". Warszawa, 1898.

Dramaty: a) „Jeden dzień". (1894); b) „My". (1907); c) „Syn królewski".

Rozprawy i studja literackie: a) „Do historji Filaretów" (1898); b) „Dziadów cz. III. Ustęp" (1898); c) „Bohdan Zaleski o sobie i współczesnych" (1901); d) „Kartka z dziejów polskiego tułactwa". (1908); monografje o Cyprjanie Norwidzie" i o Zygmuncie Kaczkowskim. Niektóre przedrukowane w zbiorze:

„Prawdy i bajki". Warszawa, 1911.

Bibliografję prac Krechowieckiego, wydrukowanych w 25 rocznikach *Gazety Lwowskiej* (1883—1908), opracowaną przez Wład. Staniszewskiego, pomieszczono w książce zbiorowej p. t. „Adamowi Krechowieckiemu". (Lwów, 1908).

CHMIELOWSKI: Powieści historyczne A. Krechowieckiego. *Ateneum* 1889, IV. — TRETIAK o pow. „Veto" w art. „Powieść historyczna" („Szkice liter". II). — BR. GUBRYNOWICZ: Adam Krechowiecki jako powieściopisarz. Lwów, 1908. (Odb. z książki

zbior. „Adamowi Krechowieckiemu“ (1908). — A. BIEŃKOWSKI: Ad. Krech. jako publicysta. Tamże. — Z. D. (Dębicki): Ad. Krech. *Kur. Warsz.* 1919, nr. z d. 15 czerw.

25. ARTUR GRUSZECKI.

Ur. w r. 1853 w Kołomyi, na Pokuciu. Nauki uniwersyteckie przeszedł w Krakowie i Lwowie. Był w młodości nauczycielem domowym na Ukrainie. Zmarł 16 kwietnia 1929 r. w Warszawie. Powieściopisarz.

W r. 1878 wydawał w Krakowie *Dwutygodnik naukowy*; od r. 1883 przez pewien czas *Wędrowca* w Warszawie.

Powieści osobno ogł.:

a) „Wykolejony“. Warszawa, 1882. Nowele.
b) „Tuzy“. Warszawa, 1893.
c) „Krety“. Warszawa, 1897.
d) „Rugiwojscy“. Warszawa, 1898.
e) „Hutnik“. Warszawa, 1898.
f) „W starym dworze“. 1899.
g) „Szachraje“. Warszawa, 1899.
h) „Szarańcza“. Warszawa, 1899, i wiele innych.

CHMIELOWSKI: Zarys najnow. liter. (1898). — FELDMAN: Piśm. pol. (1905) III.— W. LUTOSŁAWSKI: Z powodu powieści A. Gruszeckiego p. t. Szachraje. („Iskierki warszawskie“ (1911), str. 47—59). — A. MAZANOWSKI: A. G. („Młoda Polska“, str. 73—86). — Z. DĘBICKI: Ś. p. Artur Gruszecki. *Kur. Warsz.* 1929, nr. 106. — R. BERGEL: A. G. *Myśl Narod.* 1929, nr. 17.

26. SAHI-BEJ

(Drugi pseud. Wacław Koszczyc, właśc. nazw. Wacław Wołodźko).

Ur. w r. 1831. Inżynier dróg i mostów w służbie tureckiej. Jeden z założycieli „Konfederacji narodu polskiego“. Zmarł w r. 1904, we Lwowie.

Zaczął od korespondencyj ze Wschodu i zarysów etnograficznych, druk w *Tyg. Ilustr.*, *Wieńcu* i *Wędrowcu*. Osobno: „Wschód. Ze Stambułu do Angory“. (Lwów, 1874). Drukował następnie wspomnienia swe w czasopismach lwowskich (*Gaz. Narod. Dziennik Polski*).

Pierwsza jego powieść ukazała się w r. 1876 („Praca Syzyfa“. Lwów).

Poczem nastąpiły: „Wybrańcy losu“. (Lwów, 1882), „Ład Boży“

(Lwów, 1882), „Krwawy dorobek". (Warszawa, 1884), „Gwiazda przewodnia". (Lwów (Warszawa) 1884. Odb. z *Aten.*), „Z tajemnic Wschodu, obrazki i szkice. (Warszawa, 1886) i inne.

CHMIELOWSKI: Zarys najnow. liter. pol. (1898). — FELDMAN: Dzieje pol. myśli polit. II, 168.

27. KAJETAN ABGAROWICZ
(Abgar Sołtan).

Ur. w 1856. Pochodzenia ormiańskiego. Zm. 27 lipca 1909 roku w Truskawcu.

Powieściopisarz.

Zob. o nim: a) *Słowo Polskie* (lwow.) 1909, nr. 348. b) *Tyg. Ilustr.* 1909, II, 644. c) A. Chołoniewski: Nieśmiertelni. Fotografje literatów lwowskich. Lwów, 1898. — FELDMAN: Piśm. pol. III, 40.

28. ZYGMUNT NIEDŹWIECKI.

Ur. się ok. 1865 r. w Krakowie. Nowelista galicyjski.

Wystąpił ok. 1892.

Ogł. następ. nowele i szkice: „Słońce" (Kraków, 1892), „Jedyne dzieło". (Kraków, 1893), „U ogniska". (Krak. 1894), „Grzech". (Krak. 1895), „Sam na sam". (Krak. 1895), „Topielec". (Lwów, 1897), „Pneumatyk nr. 301". (1897), „Sposób na djabła". (Krak. 1899), „Lekcja życia". (Krak. 1903) i wiele innych.

Tłumaczył Maupassanta, Daudeta, Zolę, Poe'go i innych autorów.

CHMIELOWSKI: Zarys najnowsz. liter. — FELDMAN: Piśm. pol. I. (1905). — STEN: Pisarze polscy.

POZNAŃSKIE.

1. A. MAŁECKI. Zob. t. III.

2. WŁAD. NEHRING. Zob. t. III.

3. JÓZ. PRZYBOROWSKI. Zob. t. III.

4. JÓZEF KOŚCIELSKI.

Ur. się w r. 1845, w Służewie, w Poznańskiem. Kształcił się w uniw. w Heidelbergu i w Berlinie (1865—69). Był posłem do parlamentu i członkiem pruskiej Izby Panów. Zmarł 22 lipca 1911, w Miłosławiu.

„Sonety Nadgoplańskie". 1869.
„Władysław Biały". Poznań, 1874. Dramat.
„Arria". Kraków, 1875. Wyd. 2. 1881. Tragedja.
„Poezje". Kraków, 1883.
„Lolcia". Warszawa, 1885.
„Dwie miłości". 1884.
„Dzienniczek Justysi" (Druk. w „Komedj. i monolog.").

Chmielowski: Współcz. poeci polscy. Str. 358—364. — M. Wierzbiński: Józef Kościelski. *Kur. Warsz.* 1911, nr. 202. — Rabski: Kościelski. *Kur. Warsz.* 1911, nr. 208. — Feldman: Dzieje pol. myśli polit. II, str. 275 i n. — Przybyszewski: Moi współcześni, II, str. 12 i nast.

5. EDWARD LIKOWSKI.

Ur. 26 wrześ. 1836 r. we Wrześni. Uczył się w gimn. w Ostrowie i Poznaniu. Teologję studjował w Poznaniu, Gnieźnie i Monasterze. Kapłanem w r. 1861. Był profesorem (od r. 1865) i rektorem seminarjum w Poznaniu. W r. 1887 biskupem; w 1914 r. arcybiskupem poznańsko-gnieźnieńskim. Prezes Towarzystwa Przyj. Nauk Poznańskiego (1895—1915). Członkiem Akad. Um. od r. 1887. Zmarł 20 lutego 1915 r. w Poznaniu.

Gł. dzieła:

a) „Historja Unji Kościoła ruskiego z rzymskim. Poznań, 1865.

b) „Dzieje Kościoła Unickiego na Litwie i Rusi w XVIII i XIX w." Poznań, 1880. (2 wydania).

c) „Unia Brzeska w r. 1596". 1896. Wyd. 2. 1907.

St. Załęski: Kilka uwag nad dziełem ks. Likowskiego „Dzieje Kościoła unickiego". Poznań, 1880. — St. B.: Ks. E. Likowski. *Tyg. Ilustr.* 1885. — L. Z.: Ks. E. Likowski. *Kłosy*, 1887. — „Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Poznaniu w l. 1857—1927". Poznań, 1928. Str. 339 i nast., i indziej.

6. KLEMENS KANTECKI.

Ur. w r. 1851. Szkoły odbył w Ostrowie, w Poznańskiem. Około r. 1880 był przez czas niejaki skryptorem Ossolineum we Lwowie. Bibliotekarz Tow. Przyj. Nauk w Poznaniu. Zmarł 14 paźdz. 1885 r. w Poznaniu.

Ogłosił m. in.:

a) „Elżbieta, trzecia żona Jagiełły". Lwów, 1874.
b) „Sekretarz Stanisława Augusta". Lwów, 1876.

c) „Fr. Maks. Ossoliński“ Warszawa, 1880 (odb. z *Bibl. Warsz.)* Wyd. 2. Lwów, 1880.

d) „Dwaj Krzemieńczanie“. Lwów, 1879.

e) „Stanisław Poniatowski, ojciec Stanisława Augusta“. Poznań, 1880 r.

f) „Sumy neapolitańskie“. Warszawa, 1881.

St. Gryglewicz: Kl. Kantecki. *Tyg. Ilustr.* 1885.

7. ZYGMUNT CELICHOWSKI.

Ur. w r. 1845 we Wronkach. Nauki gimnazjalne odbył w Poznaniu, studja uniwersyteckie w Wrocławiu, Berlinie i Lipsku. Dr. fil. w r. 1871. Od r. 1869 był bibliotekarzem w Kórniku. Członek Akad. Um. Od r. 1922 był profesorem honorowym historji w uniw. Poznańskim. Zm. 26 stycz. 1923 r.

Spis jego prac podany w księdze pamiątk. „Uniwersytet Poznański“ (1925).

Zasłużył się głównie jako wydawca zabytków literatury staropolskiej.

8. BOLESŁAW ERZEPKI.

Ur. 5 lipca 1852 r. w Pawłowicach (pow. leszczyński). Gimn. ukończył w Lesznie w r. 1873; uniw. w Wrocławiu. W r. 1885 dr. fil. (rozpr. doktorska o Kazaniach Gnieźnieńskich). Od r. 1885 konserwatorem Muzeum Tow. Przyj. Nauk. w Poznaniu (do r. 1923). Prof. honor. wydz. filoz. uniw. Poznańskiego. Członkiem Akad. Um. od r. 1905. Archeolog i filolog.

Wystąpił w r. 1875.

Spis prac jego podany w księdze pamiątk. „Uniwersytet Poznański“ (1925).

Wyd. m. i. z rękop. kilka utworów W. Potockiego, Pisma, satyryczne i pamflety Fr. Zabłockiego (1903) i szereg innych zabytków literatury staropolskiej.

Wł. Jankowski o wyd. „Pism Zabł.“ w *Pam. Liter.* 1904 — St. Dobrzycki: z powodu rozpr. Erzepkiego „Kto jest autorem „Carmen macaronicum?“ w „Ze studjów nad Kochanowskim“ (1929), str. 27 i nast.

9. AUGUST JESKE.

Ur. 6 września 1836 r. w Trzemesznie (w W. Ks. Poznańskiem). Uczył się w gimnazjum tamże i w uniw. berlińskim, na wydz. filolog.

historycznym. W r. 1865 udał się do Warszawy, gdzie zabrał się do pracy pedagogiczno-literackiej. W r. 1872 rozpoczął wydawnictwo p. t. „Systematyczny kurs nauk, przeznaczony do pomocy w wychowaniu domowem dzieci od lat 3 do 15". (Lublin). Wydawnictwa tego nie ukończył. Zmarł 27 paźdz. 1875 r. w Warszawie.

A. SZYCÓWNA: Jeske August. *Enc. Wychow.* V.

10. ANTONI DANYSZ.

Ur. w r. 1853 w Poznaniu. Nauki szkolne odbył w gimn. św. Marji Magdaleny w Poznaniu. Studja wyższe w uniw. w Wrocławiu i Lipsku. W r. 1876 dr. fil. W l. 1878—92 nauczycielem w Poznaniu, na Pomorzu i na Śląsku. W l. 1892—1909 nauczycielem w Krakowie i Lwowie. (W r. 1900 został tu dyrektorem gimnazjum). W r. 1919 prof. pedagogiki i dydaktyki w uniw. Poznańskim. Członkiem Akad. Um. od r. 1921. Zmarł w grudniu 1925 r.

Wystąpił w r. 1876.

Ogłosił m. i. następ. prace:

a) „O wychowaniu". Lwów, 1903.

b) „O kształceniu" Lwów, 1918.

c) „Studja z dziejów wychowania w Polsce". Kraków, 1921.

Spis wszystkich prac Danysza podany w księdze pamiątkowej: „Uniwersytet Poznański". (1925) i w *Przegl. Pedagog.* 1926.

B. NAWROCZYŃSKI: Nestor pedagogów polskich ś. p. Antoni Danysz. *Przegl. pedagog.* 1926, z. 6.

11. LUDWIK ĆWIKLIŃSKI.

Ur. 17 lipca 1853 r. w Gnieznie. Uczył się w gimn. gnieźn. (1870). Uniw. w Wrocławiu i Berlinie. W r. 1873 dr. fil. uniw. berliń. W r. 1876 profesorem filologji klasycznej w uniw. Lwowskim. Był ministrem austrjackim. Członkiem Akad. Um. od r. 1893. Redagował *Eos.*

„Homer i Homerycy". Rzecz o studjach i przekładach Homera... Lwów, 1881.

„Klemens Janicki, poeta uwieńczony". Kraków, 1892. (Odb. z *Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* XVII).

Wydał krytycznie: „Clementis Janicii, poetae laureati Carmina". (Kraków, 1930).

CHMIELOWSKI o Ćwiklińskim w *W. Enc. powsz. ilustr.*

12. BRONISŁAW DEMBIŃSKI.

Ur. 14 sierp. 1858 r. w Małej Komorze (pow. tucholski) na Pomorzu. Gimn. w Chojnicach i św. Marji Magdaleny w Poznaniu. Studja uniwersyteckie w Wrocławiu, Krakowie i Berlinie. W r. 1887 prof. historji powszechnej w uniw. Jagiell., w 1892 w uniw. Lwowskim. W r. 1917 członkiem czynnym Akad. Um. W r. 1918 podsekretarzem stanu i dyrektorem depart. wyznań w Polsce, następnie prof. uniw. w Warszawie, a od r. 1923 prof. uniw. w Poznaniu. Był posłem do parlamentu w Wiedniu i posłem Sejmu Ustawodawczego Polskiego. Prezes gener. Towarzystwa Przyj. Ligi Narodów.

Wystąpił w r. 1883.

Osobno ogłosił:

a) „Stosunek włoskiej literatury politycznej do polskiej". Kraków, 1888.

b) „Rzym i Europa przed rozpoczęciem trzeciego okresu Soboru Trydenckiego". Kraków, 1890.

c) „Rosja a rewolucja francuska". 1896.

d) „Źródła do dziejów drugiego i trzeciego rozbioru Polski". Lwów, 1902.

e) „Stanisław August i ks. Józef Poniatowski". Lwów, 1904.

f) „Polska na przełomie". Lwów, 1913.

g) „Z dziejów i życia narodu". Lwów, 1913.

Bibliografja prac Dembińskiego podana w Księdze pamiątkowej „Uniwersytet Poznański". (1925).

KORZON o „Stan. Aug. i ks. Józefie". („Listy otwarte...", III).

13. IGNACY WARMIŃSKI.

Ur. 25 czerwca 1850 r. Uczył się w gimn. Marji Magdaleny w Poznaniu. W r. 1873 otrzymał święcenia kapłańskie, poczem studjował w Lowanjum i Insbruku, gdzie w r. 1877 uzyskał doktorat. W r. 1886 profesorem seminarjum duchownego w Gnieźnie. W r. 1889 wrócił do Poznania i oddał się pracy naukowej. Był członkiem Akad. Um. i czł. honor. Towarz. Przyj. Nauk Poznań. Zmarł 19 maja 1909 r. w Wrocławiu.

Jest autorem znakomitego (zdaniem Brücknera „pomnikowego") dzieła:

„Andrzej Samuel i Jan Seklucjan". Poznań, 1906.

W rękopisie pozostała „Historja Akademji Lubrańskiego".

Brückner o dziele Warmiń. w *Pam. liter.* 1906, str. 498—505. — Chrzanowski: Książka o Samuelu i Seklucjanie. *Przegl. Histor.* 1907 i w „Wśród zagadnień..." — K. Miaskowski: Ignatz Warmiński und sein historisches Hauptwerk. *Histor. Monatsblätter für die Provinz Posen*, 1911.

KASZUBY.

HIERONIM DERDOWSKI.

Dziennikarz polski i pisarz kaszubski. Ur. 9 marca 1852 r. we wsi Wiele na Kaszubach, z o. Piotra i Marjanny Kąkolewskiej. Uczył się w szkołach niemieckich w Chojnicach, Kurzętniku, Brunsberdze, ale gimnazjum nie ukończył. Był nauczycielem domowym, potem włóczył się po świecie, po Niemczech i Austrji, był w Paryżu, na Węgrzech, w Turcji i w Rzymie. Czas jakiś pracował w redakcji *Przyjaciela* w Toruniu. Był nast. w Warszawie, w Petersburgu, we Lwowie, w Krakowie. Wreszcie w r. 1895 wyjechał do Ameryki półn. Osiadł w Stanach Zjednoczonych. Redagował w Detroit *Pielgrzyma*, w Winonie *Wiarusa*. Zmarł 14 sierp. 1902 w Winonie.

Po kaszubsku napisał:

a) „O panu Czorlińscim, co do Pucka po sece jachoł". Toruń, 1880.

b) „Kaszube pod Widnem". Toruń, 1883. Nowe wyd. Poznań, 1929.

c) „Jasiek z knieji. Sporo kupa łgorstw kaszebściech". Toruń, 1885.

d) „Nórcyk kaszubści". Winona, 1897. (Zbiorek przysłów).

Po polsku napisał: „Walek na jarmarku". Toruń, 1883. Wyd. 2. Toruń, 1885. Wyd. 3. 1890.

Kaszuba: Poemat kaszubski. „Gwiazda" 1882 (Kalendarz petersb.). — Ramułt: Statystyka ludności Kaszubskiej. Kraków, 1899, str. 35—36 i indziej. — Kossobudzki: Przyczynki do życiorysu Derdowskiego. *Gryf* 1910, nr. 2. — Nowaczyński: O Jaroszu Derdowskim („Góry z piasku"). — Janowicz: „Autografy Hier. Derdowskiego. *Mestwin*, 1927. (Tu 2 listy). — „Derdowski w Ameryce". (Tamże). — Wł. Pniewski: Przegląd literatury kaszubskiej. *Rocznik Gdański* II i III (1928—29). — J. Przewłocki: we wstępie do nowego wyd. „Kaszube pod Widnem" (1929).

PIŚMIENNICTWO NEOROMANTYCZNE

w okresie 1890—1914.

Około r. 1887 zaczęły przenikać ciężką atmosferę pozytywistyczną w Warszawie odżywcze powiewy nowych prądów. Prądy te przezwano zagranicą *modernizmem*. Przeciwnicy zaś tych nowych objawów w życiu i literaturze (w sztuce wogóle) nazwali je *dekadentyzmem* („fin de siècle' izmem"), a ich szerzycieli i zwolenników dekadentami (schyłkowcami). Właściwie jednak nowy kierunek w sztuce i w literaturze był wznowieniem romantyzmu, czyli *neoromantyzmem*, to jest reakcją przeciwko trzeźwości i rozpanoszeniu się zdrowego rozsądku (utylitaryzmowi) w literaturze, reakcją przeciwko pozytywizmowi i naturalizmowi. „Nowy romantyzm" nie był powtórzeniem tylko romantyzmu, lecz tak jak on był reakcją uczucia i fantazji przeciwko panowaniu chłodnego rozumu.

U nas zwrot w kierunku nowych prądów rozpoczął się w latach 1886 i 1887, kiedy zaczęły wychodzić w Warszawie dwa ważną rolę mające odegrać w dziejach umysłowości naszej pisma: społeczne — *Głos* i literackie — *Życie*. Kierownikiem *Życia* przez dwa lata (1887—1888) był Zenon Przesmycki (Miriam), który postawił sobie za zadanie rozpowszechnienie w Polsce wiadomości o nowych kierunkach w literaturze Europy Zachodniej. Uczynił to jeszcze dobitniej w rozprawie o symboliźmie, ogłoszonej w r. 1891 w krakowskim *Świecie*, a przedrukowanej następnie jako wstęp na czele „Wyboru

pism dramatycznych" Maeterlincka (1894). Nastrojowość i symbolizm stały się odtąd zasadniczemi pierwiastkami polskiego „modernizmu". Ibsen, Nietzsche, Maeterlinck, Hauptman oddziałali najbardziej na naszych modernistów. Dalszym ciągiem niejako warszawskiego *Życia* (1887—1891) było *Życie* krakowskie, wychodzące w latach 1897—1900, redagowane wkońcu przez Stan. Przybyszewskiego i Stan. Wyspiańskiego. Musiało już ono staczać walkę z przeciwnikami nowego kierunku (Artykuły Artura Górskiego p. t. „Młoda Polska" [1]). Tu Przybyszewski ogłosił swoje wyznanie wiary estetycznej p. t. „Confiteor" (w styczniu 1899 r.). Wreszcie trzeciem pismem, które odegrało ważną rolę w szerzeniu nowych haseł i zasad estetycznych, była *Chimera* Przesmyckiego, która wychodziła przez siedem lat (1901—1907). Tu Miriam zwrócił uwagę na zapomnianego wybitnego poetę z okresu romantyzmu, Cyprjana Norwida, i ogłosił szereg nieznanych jego dzieł. Norwida wraz z Słowackim uznała „Młoda Polska" za swoich protoplastów.

FELDMAN: Piśmiennictwo polskie. 2 t. Lwów, 1902; wyd. 3 w 4 tomach. Lwów, 1905; wyd. 6 p. t. Współczesna literatura polska 1864—1918. 3 cz. Warsz., 1919; wyd. 8-me. Kraków, 1930. (Oceny podane wyżej, w literaturze do piśmienn. pozytywistycznego). — A. POTOCKI: Polska literatura współczesna. 2 t. Warsz. 1912.

A. LANGE: Symbolizm. *Dod. mies.* do *Przeglądu Tygodn.* 1887, nr. 2.—CHMIELOWSKI: Najnowsze prądy w poezji naszej. Lwów, 1901. — CHMIELOWSKI: Dramat polski doby najnowszej. Lwów, 1902. — CHMIELOWSKI: Jan Kasprowicz. Brody, 1904.— A. GAŁECKI, Z. BYTKOWSKI, P. CHMIELOWSKI: Charakterystyki literackie: Stefan Żeromski, Stanisław Przybyszewski, Stanisław Wyspiański, Lwów, 1902. — A. MAZANOWSKI: Młoda Polska w powieści, liryce i dramacie. Kraków, 1902. — (Tarnowskiego ocena książki Mazan. w *Przegl. Pol.* 1902, luty. Tamże ocena tegoż książki Chmiel. o „Najnowsz. prądach w poezji naszej"). — ZDZIECHOWSKI: a) Płazy a ptaki, b) Sztuka, młodość i młoda Polska", c) Romantyzm niemiecki a dekadencja polska". — trzy artykuły w jego „Szkicach literackich". (Warsz., 1900). — PRZESMYCKI (Miriam): Studjum o Maeterlincku i nowej sztuce (wstęp do „Wyboru pism dramatycznych" Maeterlincka. Warsz., 1894. — MATUSZEWSKI: Słowacki i nowa sztuka (Modernizm). — PORĘBOWICZ: Poezja polska nowego stulecia. I. Teorja. *Pam. liter.* 1902. — CHMIELOWSKI: Dzieje krytyki literackiej w Polsce. Warsz., 1902. — FELDMAN: Współczesna krytyka literacka w Polsce. Lwów, 1905. — PINI: Nasza współczesna poezja. Lwów, 1902. — W. WOLSKI: Wzloty na Parnas. Warsz., 1901. — STEN: Dusze współczesne. Lwów, 1903. — STEN: Pisarze polscy. Lwów, 1903. — A. POTOCKI: Szkice i wrażenia literackie. Lwów, 1903. — T. GRABOWSKI: Poezja polska po r. 1863. Kraków, 1903. — BRÜCKNER: Dzieje liter. pol. II. — TARNOWSKI: Historja liter. pol, VI, cz. 2. — CHLEBOWSKI: Literatura polska 1795—1905... Lwów, 1923. (Część IV). — STEN: Szkice krytyczne. Lwów, 1906, — BRZOZOWSKI: Współcz. powieść pol. Krak., 1906. — BRZOZOWSKI: Współcz. krytyka liter. w Polsce. Kraków

[1]) Odtąd neoromantyków przezwano „Młodą Polską".

1907. — NOWACZYŃSKI: Studja i szkice. Lwów, 1901, — NOWACZYŃSKI: Wczasy literackie. Warsz. 1906. — Z. WASILEWSKI: Od romantyków do Kasprowicza. — MATUSZEWSKI: Twórczość i twórcy. — LORENTOWICZ: Młoda Polska. 3 t. Warsz., 1908—13, — BRZOZOWSKI: Legenda Młodej Polski. Lwów, 1910. — Z. L. ZALESKI: Dzieło i twórca. Warsz., 1914. — A. MAZANOWSKI: Pogłosy Młodej Polski. Kraków, 1917. — CHLEBOWSKI: Poezja polska po r. 1863. („Dzieje liter. pięknej w Polsce". *Enc. Pol.* XXI). — JESKE-CHOIŃSKI: Dekadentyzm. Warsz., 1905. — POPŁAWSKI: O modernistach, *Melitele* 1899 (i w jego „Szkicach liter. i nauk". Warsz., 1910) — ST. PRZYBYSZEWSKI: Szlakiem duszy polskiej. Poznań, 1917. — PRZYBYSZEWSKI: Moi współcześni.— E. BOYÉ: U kolebki modernizmu. Kraków, 1922. — A. SZYMANKIEWICZ: Z historji modernizmu polskiego. *Przegl. Humanist.* 1923. — ST. ZDZIECHOWSKA: Stan. Brzozowski jako krytyk literatury polskiej. Kraków, 1927.

(Zob. nadto kompilacyjno-popularne: J. Wiśniowski: Współczesna liryka polska (Spraw. gimn. w Jaśle za r. 1903). — Janik: Najnowsza poezja polska. (Bibl. Powsz. Złoczów). — J. Bełcikowski. Młoda Polska. — St. Lam: Zarys najnowszej liter. pol. Lwów, 1911. — H. Sand: Współcz. pol. twórczość dramatyczna. (Kraków, 1911). — J. Kantor: Pieśniarze Podhala (jako wstęp do antologji „Tatry w poezji polskiej") (Jarosław, 1909). — M. Szyjkowski: Literatura współczesna. Poznań, 1930).

1. ZENON PRZESMYCKI.
(pseud. Miriam).

Ur. 22 grud. 1861 r. w Radzyniu. Kształcił się w Warszawie — w gimn. i na wydz. prawnym uniwersytetu. Ok. 1890 r. udał się zagranicę; powrócił do kraju ok. r. 1901. Był ministrem kultury i sztuki.

Przesmycki pierwszy, w dobie przeżywania się „pozytywizmu", torował drogę w Polsce nowym kierunkom w literaturze pięknej i estetyce, jako redaktor warszawskiego *Życia* (1887—1888), autor studjum o symbolizmie (we wstępie do wyboru pism Maeterlincka 1894; przedtem w krak. *Świecie* 1891) i tłumacz (Vrchlickiego „Duch i świat" i inn. utw., Zeyera, Maeterlincka i innych). W latach rozkwitu twórczości „Młodej Polski" kształcił poczucie piękna w mies. *Chimera*, którą wydawał od r. 1901—1908. Przesmycki pierwszy zwrócił uwagę na odrębność i piękno utworów lekceważonego dawniej i zapomnianego poety Cyprjana Norwida, którego dzieła zebrał i w niezwykle wytwornej szacie wydał, wywołując bogatą o nim literaturę.

Młodzieńcze poezje swoje ogł. p. t.

„Z czary młodości". Liryczny pamiętnik duszy. Krak. 1893.

Rozprawy i artykuły swoje, drukowane pierwotnie w *Życiu* (warsz.) w *Świecie* (krak.), 1890—2 pod pseud. Jan Żagiel, w *Ateneum*, w *Głosie*... zebrał p. t.:

„Pro Arte". Warsz., 1914.

Chmielowski: Najnowsze prądy w poezji naszej (1901) str. 85—101. — Feldman: Piśmiennictwo pol. — Nowaczyński: Miriam („Studja i szkice". 1901). — Brzozowski: Miriam, zagadnienie kultury. *Głos* 1904, nr. 41—52. — Brzozowski: Mitologja estetyczna: Miriam. („Współcz. krytyka literacka w Polsce". 1907). — Brzozowski: Miriam. („Kultura i życie"). — Brzozowski w „Legenda Młodej Polski". — Lorentowicz: Młoda Polska. I. — Żeromski: Projekt Akademji literatury polskiej. Str. 49—52, — Kridl: Miriam jako wydawca. („Krytyka i krytycy"). — Szymankiewicz: Z historji modernizmu w literaturze polskiej. *Przegl Humanist.* 1923. — Dębicki: Portrety. I. — Stef. Zdziechowska: Stan. Brzozowski... (Rozdz. IX. Spór ideologiczny z Miriamem). — Szyjkowski: Literatura współczesna (1930). Str. 155—166.

2. ANTONI LANGE.

Ur. się w r. 1861 w Warszawie. Gimnazjum ukończył w Warszawie. Studjował następnie przyrodę w uniwersytecie warszawskim. W r. 1886 udał się do Paryża; skąd wrócił do Warszawy w r. 1890. Był członkiem Straży piśmiennictwa polskiego. Zmarł 17 marca 1929 r. w Warszawie.

Pierwociny: Na pole literackie wystąpił w l. 1886—87. W r. 1886 napisał w Paryżu poemat p. t. „Pogrzeb Shelley'a (wyd. w kilka lat później). W l. 1886—90 pisywał korespondencje z Paryża, druk. w *Przegl. Tygodniowym, Głosie i Życiu.* W *Przegl. Tyg.* (w Dod. miesięcznym 1887, nr. 2) wydruk. art. „Symbolizm". W paryskiej „narodowo-socjalistycznej" *Pobudce* pomieścił w r. 1889 pod psend. Napierskiego szereg wierszy społecznych, wydanych później osobno p. t. Pogrobowcom (1901).

Osobno, od r. 1890, wyszły następujące utwory Langego:

Poezje: a) „Pogrzeb Shelley'a". Warszawa, 1890.

b) „Poezje". I. Kraków, 1895; II. Kraków, 1898.

c) „Pogrobowcom". 1901.

d) „Fragmenta". Poezje wybrane. Warszawa, 1901.

e) „Rozmyślania". Kraków, 1906.

f) „Pierwszy dzień stworzenia". Pieśni społeczne. Kraków, 1907.

g) „XXVII sonetów". 1910.

h) „Ilja Muromiec". Poemat.

i) „Trzeci dzień". Wiersze pisane R. 1915—1923. Warszawa, 1925.

k) „Pocałunki". Warsz., 1926.

l) „Gdziekolwiek jesteś... Warsz., 1931. (Ostatni zbiór poezyj. Część I i II).

Dramaty: „Wenedzi". Trag. Paryż. 1909.

„Atylla". Trag. Warszawa, 1910.

„Malczewski". Poemat dramatyczny. Warsz., 1931. (Ostatni zbiór poezyj. Cz. III).

Nadto: „Wybór poezyj" (Lwów, 1900).

Utwory powieściowe:

a) „Zbrodnia". Warsz., 1907. Opowiadania.

b) „Stypa". Powieść. Warsz., 1911.

c) „Elfryda". Kraków, 1912. Opowiadania.

d) „W czwartym wymiarze". Kraków, 1912. Opowiadania. Wyd. 2. Częstochowa, 1925.

e) „Miranda". Powieść. Warsz., 1924.

f) „Nowy Tarzan". 1925. Opowiadania.

g) „Róża polna". Opowiadania. 1926.

Studja literackie:

a) „Studja z literatury francuskiej". 1897.

b) „Studja i wrażenia". 1900.

c) „Pochodnie w mroku". Żeromski — Reymont — Kasprowicz. Warsz., 1927.

Przekłady: Lange wydał kilka zbiorów swoich przekładów: a) „Przekłady z poetów obcych" (2 t. 1899); b) „Epos". (5 t. 1909—12); c) „Przekłady. I. Poeci hiszpańscy". (W. 1916); d) „Dywan wschodni". (1921); e) „Panteon literatury wszechświatowej". (1921). Przełożył m. in.: z sanskrytu: Nal i Damajanti, Sawitri, częściowo: Ramajanę i Mahabharatę; z Szekspira dwa dramaty: „Jak wam się podoba" i „Noc trzech króli" (Dzieła, VIII. 1896); „Don Juana" Zorilli; „Kwiaty grzechu" Baudelaire'a (1894); Poégo i t. d.

Redagował „czasopismo miesięczne, poświęcone literaturze, sztuce i sprawom kultury", *Astrea* (1924).

Używał pseudonimów: Katullus, Don Kiszot, Z. Kwieciński, Napierski, A. Wrzesień.

Chmielowski: Współcześni poeci polscy. (1895). — Tenże: Zarys liter. pol. (1898). — Ant. Potocki: Antoni Lange. („Szkice i wraż.", przedtem w *Głosie*, 1896). — Wł. Zagórski: Z „Pentagramu ducha". *Słowo*. 1898, nr. 152—153. — B. Lutomski: Antoni Lange i jego poezje. *Ateneum* 1896, II. — Chmielowski. Najnowsze prądy w poezji naszej. (1901). Str. 101—112. — W. Gostomski o „Fragmentach". *Książka*. 1901. — Feldman: Piśmien. pol. (1905) i Współcz. liter. pol. — Z. Dębicki: Antoni Lange. *Kur. Warsz.* 1929, nr. 76. — Dębicki: A. L. („Portrety", I). — W. Borowy: Antoni Lange. *Pam. Warsz.* 1929, I. — W. (Wasilewski): A. L. *Myśl Narod.* 1929, nr. 12.— K. Czachowski: Ant. Lange. *Wiad. liter.* 1929, nr. 20.

3. FRANCISZEK NOWICKI.

Ur. 29 stycznia 1864 r. w Krakowie. Kształcił się w uniw. Jagiellońskim. Był nauczycielem gimnazjalnym w Tarnowie, następnie we Lwowie, od r. 1911 w Krakowie.

Zaczął od nowel, drukowanych w l. 1882—3 w *Biesiadzie Literackiej*. Poezje ogłaszał w czasopismach od r. 1885.

Osobno ogł.:

„Poezje". Kraków, 1891.

„Pieśni czasu". Tarnów, 1905.

T. Pini: „Tatry" Fr. Nowickiego. („Nasza współczesna poezja". Lwów, 1902).— T. Grabowski: Poezja polska po r. 1863. (1903). — J. Sten: Pieśni czasu. („Szkice krytyczne". 1906). — Feldman: Piśmien. pol. — J. Kantor: Tatry w poezji polskiej, — Folkierski: Sonet polski, str. 193.

4. ANDRZEJ NIEMOJEWSKI.

(Pseud. Lambro).

Ur. 24 stycz. 1864 r. we wsi Rokitnicy (pow. rypiński, w Płockiem), z ojca Feliksa, radcy Komitetu Tow. Kredyt. Ziem., i matki Józefy z Noskowskich, siostry muzyka Zygmunta. Szkoły przeszedł w Brodnicy (w Prusiech Wschod.) (1875—1881), w gimn. św. Anny w Krakowie (1881—83) i w Nowym Sączu (1883—85). Słuchał następnie przez dwa lata wykładów na wydz. prawnym w uniw. Dorpackim (1886—88). W r. 1889 jest w Warszawie; występuje tu z pierwszemi utworami w *Tyg. Ilustrow.* („W pociągu"), *Wędrowcu* i *Życiu* (?). W r. 1890/91 przebywa w Galicji. W l. 1892—98 jest sekretarzem Zarządu Towarzystwa kopalni węgla w Sosnowcu. W r. 1898 osiada w Warszawie i zostaje współpracownikiem *Prawdy* (pisze sprawozd. teatr.), *Tyg. Ilustr.* i *Głosu*. (Dla zarobku pracuje jednocześnie w kantorze bankierskim). Pod koniec r. 1903 i w początkach r. 1904 odbywa podróż na wschód, do Palestyny i Egiptu. W r. 1906 rozpoczyna wydawać *Myśl Niepodległą*, którą prowadzi aż do swej śmierci. Umiera 3 listop. 1921 r. w Warszawie.

Poeta i publicysta. Na pole literackie występuje w r. 1889.

Osobno ogłosił:

„Poezje". Kraków, 1891.

„Poezje prozą". (Obrazy). Kraków, 1891.

„Poezje". Serja druga. Kraków, 1893.

„Majówka". Kraków, 1895.

Z cyklu „Polonia Irredenta". 1895—6.

I. „Podziemia“. Kraków, 1895.
II. „Łuny“. Kraków, 1895.
III. „Ziemia obiecana“. Kraków, 1895.
IV. „W ciszy wiejskiej“. Kraków, 1896.
V. „Stolica. — Ptaki burzy“. Kraków, 1896.
„Listopad“, Lwów, 1896.

„Familja“. Dramat w 5 aktach. Kraków, 1901. (Uwieńcz. na konkursie Kurjera. Warsz. w r. 1898).

„Wybór poezji“. Warszawa, 1899.

„Listy człowieka szalonego“. Warsz., 1899. Wyd. 2. 1903.

„Prometeusz. Szalony bieg. Ludzie z zawiązanemi oczyma. Matka i dziecko“. Warsz., 1900.

„Bajka“ Poemat w 1 ej odsłonie. Warsz., 1900. Wyd. 2. Warsz., 1901.

„Rokita“. Poemat dramatyczny w sześciu aktach. Kraków, 1901.

„Zaklęty krélewicz“. Baśń. Warsz., 1900.

„Szopka“. Warszawa, 1901.

„Polonia irredenta“. Kraków, 1901.

„Dzień on — dzień gniewu Pańskiego“. Lwów, 1902.

„Legendy“. Lwów, 1902. — Wyd. 2. p. t. „Tytuł skonfiskowany“. Lwów, 1903.

„Z pod pyłu wieków“. (I. Sokrates. II. Aszur i Mucur). Warsz., 1906.

„Pokrzywy“. Kraków, 1906.

„Ludzie rewolucji“. Kraków, 1906.

„Epoka eunuchów nad wodami rzeki Idiglat“. Warsz., 1906.

„Boruch“. Kraków, 1907. Powieść. (Przekład hebrajski 1908))

„Proroctwo rzezi galicyjskiej wobec historji. Kraków, 1902.

„Któż ten mąż?“. Kraków, 1903.

„Stanisław Wyspiański“. Studjum literackie. Warsz., 1903.

„Mowa Andrzeja Niemojewskiego O wielkiej tradycji Rzeczypospolitej Polskiej“. Warsz., 1918.

„Dawność a Mickiewicz“. Warsz., 1921.

Nb. „Z ulicy“. Odpowiedź Adamowi Asnykowi na jego wiersz „W loży“, pomieszczony w nr. 80 *Nowej Reformy* (1896). *Krytyka*. 1896, maj. „Quovadisiana“. *Chochoł*. 1906, nr. 2 (z 2 maja). Wiersz przeciwko Sienkiewiczowi.

Pisma wolnomyślicielskie, religjoznawcze i astrologiczne: „O Masonerji i Masonach“. (Warsz., 1906). — O pochodzeniu naszego Boga“

(Warsz., 1907). — „Objaśnienie katechizmu". (Warsz., 1907). — „Giordano Bruno". (Odczyt. Warsz., 1908). — „Sokrates". (Odczyt. Warsz., 1908). „Dwa drzewa biblijne". (Warsz., 1908).—„Dzieje krzyża". (Warsz., 1908). — „Stworzenie świata według Biblji. Komentarz" — „Katechizm wolnego myśliciela". — „Sprawa „Legend" i „Objaśnienia katechizmu". (Warsz., 1909). — „Bóg Jezus w świetle badań cudzych i własnych". (Warsz., 1909. Toż po niem. „Gott Jesus im Lichte fremder und eigener Forschungen"). — „Tajemnica astrologji chrześcijańskiej". (Warsz., 1913). — „Dusza żydowska w zwierciedle Talmudu". (Warsz., 1914. Wyd. 2. rozszerzone. Warsz., 1921). — „Czyniący sto, czyniący sześćdziesiąt i czyniący trzydzieści". (Warsz., 1916). — „Horoskopy święte przypowieści ewangielicznych". (Warsz., 1917). — „Sen Faraona a obie konstelacje Siedmiu Wołów". (Warsz., 1917). — „Biblja a gwiazdy". (Warsz., 1924). — „Polskie niebo". (Warsz., 1924).

„Doba obecna w Królestwie Polskiem". Kraków, 1905.

Przełożył: Renana „Żywot Chrystusa". Kraków, 1904. (Wyd. 3. 1907) i Józefa Flawjusza „Dzieje wojny Żydowskiej przeciwko Rzymianom". (Warsz., 1906); — „Gaudeamus. Pieśni wędrownego grajka". Z R. Baumbacha, W. Scheffla i J. Wolffa". (Warsz., 1899).

Chmielowski: Współcześni poeci polscy. 1895. Str. 483—487. — Chmielowski: Zarys najnowszej liter. pol. (1897. Str. 369). — Z. J. N.: Autor „Familji" (Sylwetka). *Kur. Warsz.* 1898, z d. 8 grudnia. — Wł. Jabłonowski: w *Głosie* 1899. II. A. Potocki: Lili i Bronka. („Szkice i wrażenia liter."). — Tenże: Polska liter. współczesna. — Chmielowski: Najnowsze prądy w poezji naszej. Str. 51—55. — Zdziarski: Pierwiastek ludowy.:. str. 546. — Pini: Polonia irredenta Andrz. Niemojewskiego. („Nasza współczesna poezja". Lwów, 1902). — Tenże: ocena „Proroctwa rzezi galicyj". *Pam. liter.* 1903, i polemika tamże z Niemojewskim. — Chmielowski: Dramat polski doby najnowszej. 1902, str. 47, 51—56, 66—69 (o „Bajce", „Rokicie" i „Familji"). — Brückner: Dzieje literatury pol. 1903, str. 385—7. — J. Sten: Andrz. Niem. („Pisarze polscy". 1903). — A. Drogoszewski: ocena „Z pod pyłu wieków". *Książka*, 1906. — A. Niemojewski: Sprawa „Legend" i „Objaśnienia katechizmu". Warsz., 1909. — Mazanowscy: Podręcznik do dziejów liter. pol. Wyd. 3. 1916. — K. Krupski: Rozprawa o złej woli i brzydkich metodach pana Andrzeja Niemojewskiego. Warszawa, 1919. — „Zgon Andrzeja Niemojewskiego". *Myśl niepodl.* 1921, nr. 579. — E. Haecker: Wspomnienie o pierwszej fazie działalności literackiej Niemojewskiego. *Naprzód*, 1921, nr. 251—254. — Kleiner: ocena „Dawność a Mickiewicz" w *Pam, liter.* 1921. — J. Bandrowski: o N. w lwow. *Gaz. Wieczorn.*, 1921, nr. 6131. — Kleiner: Andrzej Niemojewski jako poeta i badacz literatury („Sztychy". Lwów, 1925). — Dębicki: A. N. („Portrety", II), — Legenda o autorze „Legend". *Myśl niepodl.* 1928. — J. Zacharjewicz: Zagadki świata E. Haeckla i „Legendy" Niemojewskiego. *Gaz. Kościeln.*, 1928. — Zob. też omówienie pośmiertnych artykułów o N. w czasopismach w *Przegl. Warsz.* 1921, grudz. str. 417 i 1922, stycz. 119. — P. Hulka-Laskowski: Andrzej Niemojewski: poeta, uczony, człowiek. *Wiadom. liter.* 1929, nr. 9.

5. JAN KASPROWICZ.

Pochodz. chłopskiego. Ur. 12 grudnia 1860 r. w Szymborzu pod Inowrocławiem (na Kujawach), z ojca Piotra i Józefy z Kloftów (Klofta). Uczył się w szkole powiatowej w Inowrocławiu w l. 1870—1880, następnie w gimn. św. Marji Magdaleny, oraz w Opolu i Raciborzu (1882) na G. Śląsku (zob. Ligoń: Poeci Górnego Śląska, 1920); maturę otrzymał w gimn. Marji Magdaleny w Poznaniu w r. 1884. Od r. 1884 słuchał wykładów w uniw. w Lipsku i w Wrocławiu. W r. 1888 był przez Prusaków więziony. W r. 1889 osiadł na stałe we Lwowie, gdzie pracował z razu w redakcji *Kurjera Lwowskiego*, nast. (od r. 1902) *Słowa Polskiego*. Od r. 1906 część roku spędza w Poroninie. W r. 1909 zostaje profesorem literatury porównawczej na uniwers. lwowskim. W r. 1922 członkiem koresp. Akad. Um. W r. 1924 osiada na stałe w Poroninie. Ożż. był najprzód z Szymańską, 2 v. z Jadwigą Gąssowską (późniejszą Przybyszewską), 3 v. (od 1911) z rosjanką Marją Bunin. Zmarł 1 sierpnia 1926 r. na Harendzie pod Poroninem. Pochowany w Zakopanem.

Pierwszy utwór Kasprowicza — sonet „Poranek", ukazał się w druku w tygodniku poznańskim *Lech* 1878 (nr. 5). Następnie ogłasza młodzieńcze utwory swoje w *Kraju* petersbur. (w 1885 „U piramidy Cestjusza"), w *Przegl. Tyg.*, *Głosie*, *Ateneum* („Wojtek Skiba", poem. druk. w ułamkach w r. 1889, w t. III i IV, i w 1892, w t. IV).

Osobno wyszły nast. utw.:

1) „Poezje". Lwów, 1889. (*Bibl. Mrówki*).

2) „Chrystus". Poemat społeczno-religijny. Lwów, 1890. Nowe wyd. Kraków, (Lipsk) 1904; (w Londynie 1904?). (Ułamki były druk. w Aten. 1889, kwiec.).

3) „U trumny wieszcza". Lwów, 1890.

4) „Świat się kończy". Dram. Lwów, 1891.

5) „Z chłopskiego zagonu". Lwów, 1891. Opowiadania wierszem.

6) „Anima lachrymans i inne nowe poezje". Lwów, 1894.

7) „Miłość". Lwów, 1895.

8) „Krzak dzikiej róży". Poezje. Lwów, 1898.

9) „Bunt Napierskiego". Poem. dram. Lwów, 1899.

10) „Baśń Nocy Świętojańskiej". Prolog. Lwów, 1900.

11) „Ginącemu Światu". Lwów, 1902. (Zawiera: „Dies irae", „Salome, „Święty Boże, Święty Mocny", „Moja pieśń wieczorna"). Toż zmienione p. t. „Moja pieśń wieczorna...". Lwów, 1902.

12) „Salve Regina". Lwów, 1902. (11 i 12 druk. były przedtem w l. 1899—1901 w *Życiu*, *Chimerze* i *Krytyce*; razem osobno p. t. „Hymny". Warsz., 1921).

13) „Uczta Herodjady". Poem. dram. Lwów, 1905.

14) „O bohaterskim koniu i walącym się domu". Lwów, 1906.

15) „Ballada o słoneczniku" i inne nowe poezje. Lwów, 1908.

16) „Chwile". Poezje. Lwów, 1911.

17) „Księga ubogich" Lwów, 1916; wyd. 2. 1920. Wyd. 3. Warsz, 1927 (zmienione).

18) „Sita". Poznań, 1917.

19) „Marchołt gruby a sprośny". Lwów, 1920. („Jego narodzin, życia i śmierci misterjum tragikomiczne..."). Cz. pierwsza przedtem w *Chimerze*. 1907. Całość napis. w r. 1913.

20) „Mój świat". („Pieśni na gęśliczkach i malowanki na szkle") Warszawa, 1926.

Ze studjów literackich Kasprowicza nb.

a) „Lirnik mazowiecki ". Lwów, 1893.

b) „Liryka Teofila Lenartowicza". *Pam. Liter.* 1905.

c) „Mikołaja Hussowskiego „Pieśń o żubrze" i „Pan Tadeusz". *Słowo Polskie* 1913, nr. 530—536. (i *Kur. Warsz.* 1913, nr. 313—316).

d) „O Prometeuszu i prometeizmie". *Kur. Lwowski* 1915, nr. 497—504 i 1916, nr. 1-39.

e) „O motywie przyrody w romantycznej poezji angielskiej". *Myśl narod.* 1926, nr. 2—5.

Przekłady. Najdawniejsze: Shelley'a: „Alastor" (*Kraj*, 1885). „Rodzina Cencich" (Warsz, 1887) i „Epipsychidion". (*Życie*, 1888, nr. 15—19) i Szekspira: „Hamlet". (Lwów, 1890). Następnie ogłosił przekłady pojedyńczych utworów Goethego, Szekspira, Byrona (m. i „Wędrówki Rycerza Harolda" 1895), Hauptmana, Rostanda, Eurypidesa, Grillparzera, Maeterlincka, Swinburne'a, Shelley'a, Marlowe'a, Ajschylosa, Ibsena i innych; zbiorowo ogłosił przekłady: Ajschylos: Dzieła (Lwów, 1912), Eurypides. Tragedje, 3 t. (Kraków, 1918), „Poeci angielscy". Wybór poezyj. (Lwów, 1907); „Arcydzieła europejskiej poezji dramatycznej". 2 t. (Lwów, 1912).

Opracował i wydał: a) Album współczesnych poetów polskich. 2 t. Lwów, 1898; b) „Bajki, klechdy i baśnie". 1901.

Wyd. zbior.: a) „Dzieła poetyckie", w opracow. L. Bernackiego, 6 t. Lwów, 1912.

b) „Dzieła", wyd. zupełne, w 22 tomach, w oprac. St. Kołaczkowskiego, Kraków, 1930.

Wybory poezyj: a) „Wybór poezyj". Lwów, 1902.

b) „Poezje". Lwów, 1904.

c) „Wybór poezji, z przedm. K. Wojciechowskiego". Lwów, 1910. (*Bibl. Mac. Pol.*).

Bibliografja: a) bibliogr. utworów poetyckich ułożył L. Bernacki przy wyd. z r. 1912; b) zupełną oprac. Kaz. Czachowski p. t. „Jan Kasprowicz. Próba bibliografji". Kraków, 1929.

Listy: a) List o ziemi Kujawskiej do Redaktora *Dziennika Kujawskiego*, D. K. 1917, z o. 30 września (przedruk. St. Waszak w pracy „Wielki pieśniarz z nad Gopła" (1930). — b) 5 listów z l. 1906—7 w *Myśli Narod.* 1928, nr. 21. — c) 4 listy do Z. Wasilewskiego w jego „Wspomn. o Kasprowiczu i Żeromskim". — d) 2 listy do Walerji Kryszkowskiej z l. 1910—11, podał A. Münnich w *Ruchu liter.* 1928, nr. 3. — e) List do Kraszewskiego z r. 1882, w *Ruchu liter.* 1928, nr. 9. — f) List do Z. Wasilewskiego z r. 1914 w *Kur. Poznań.* z r. 1929, nr. 121. — g) List do K. Bartoszewicza z r. 1896. *Słowo Pol.* 1926, nr. 280.

Autobiografja Kasprowicza (notatka) w *Ruchu liter.* 1929, nr. 3.

Testament. *Warszawianka.* 1926, nr. 218.

Art. Kasprowicza: „Ojcom na chwałę", — przemówienie na obchodzie Konstytucji 3 maja, w r. 1915 w Zakopanem, w zupełnem tekście, ogł. *Myśl Narod.* 1931, nr. 22.

Monografji brak. — Zarysy monograficzne: Z. Wasilewski: Jan Kasprowicz. Zarys wizerunku. Warszawa, 1923. — St. Kołaczkowski: Twórczość Jana Kasprowicza. Kraków, 1924.

Art. w *Wolnem Pol. Słowie* z r. 1888, nr. 29. — Jeż: o utw. Kaspr. w przedm. do wyd. „Poezji" z r. 1889, — J. L. Popławski: „Poezje". *Głos*, 1889 (i w „Szkicach liter. i nauk", 1910). — K. Wróblewski: Jan Kasprowicz. Szkic literacki. Lwów, 1895. (Odb. z *Czasopisma akademick,*). — W. F. (Feldman): Z najnowszej poezji polskiej. III. *Kraj* 1898, nr. 33. — Jerzy Grot (A. Potocki): J. Kasprowicz. *Głos*, 1896 (i w „Szkicach i wrażen. liter." 1903). — Chmielowski: Współcześni poeci polscy. (Petersb. 1895). — A. Chołoniewski: Nieśmiertelni. Lwów, 1898). — Zdziarski: Pierwiastek ludowy w poezji pol. XIX w. (1901). — K. Tetmajer: w art. „Wielki poeta" (Wyspiański). *Tyg. Ilustr.* 1901. — Przybyszewski: Z gleby Kujawskiej. Warszawa, 1902. — L. Staff: Jan Kasprowicz. *Krytyka*, 1902, stycz. — A. Mazanowski: Młoda Polska, 1902. — Feldman: Poeta najnowszej doby: Jan Kasprowicz *Przegl. Tyg.*, 1902. — Miriam: Metamorfoza poety). (O Hymnach). *Chimera* V. 1902. (Toż w jego „Pro Arte"). — J. Sten: Dusze współczesne (1902) i Pisarze polscy (1903). — Krček: Dwudziestopięciolecie poetyckie Jana Kasprowicza. *Krytyka* 1903, czerw. —

GOSTOMSKI: Liryka Kasprowicza (w „Z przeszłości i z teraźniejszości". Warsz., 1904). — CHMIELOWSKI: Dramat polski doby najnowszej. (1902). — J. A. KISIELEWSKI: Proza Kasprowicza „Uczta Herodjady". („Życie dramatu", 1907). — FELDMAN: Piśmienn. pol. II. — T. GRABOWSKI: Poezja polska po r. 1863. — CHMIELOWSKI: Jan Kasprowicz. Próba charakterystyki. Brody, 1904. — Z. WASILEWSKI: Liryzm Kasprowicza (w „Od Romantyków do Kasprowicza". Lwów, 1906). — ST. TARNOWSKI: Kasprowicz i Przybyszewski. *Przegl. Pol.* 1907, marzec (i w „Histor. liter. pol. t. VI). — WŁ. JABŁONOWSKI: Stan. Tarnowski o twórczości polskiej ostatnich czasów. *Myśl polska* 1907 (i w „Rozprawach i wrażeniach liter:" Warsz., 1908). — JABŁONOWSKI: Poeta i cień („Rozpr. i wraż. liter."). — LORENTOWICZ: Młoda Polska I. Warsz., 1908. — RAWITA GAWROŃSKI: „O bohaterskim koniu... *Aten. pol.* 1908. — ST. BRZOZOWSKI: Legenda Młodej Polski (1910). — R. MINKIEWICZ: U wiecznych wrót tęsknicy (1910), — A. G. SIEDLECKI: Przed zbiorowem wydaniem Kasprowicza. *Gaz. Warsz.* 1911, nr. 298. — C. JELLENTA: Miłość a ginący świat (w „Grający szczyt", 1912). — KOZICKI: W gaju Akademosa. Lwów, 1912. — GOSTOMSKI: Śpiewak duszy. *Bibl. Warsz.* 1912, wrześ.— GOSTOMSKI: Poezja Kasprowicza. *Książka* 1913. nr. 3 i 4. — M. RETTINGER: Wśród współcz. liryków pol. Lwów, 1913. — SAVITRI: J. Kasprowicz. Studjum. *Krytyka*, 1913. — GOSTOMSKI: Dusza ludu w poezji Kasprowicza. *Kur. Warsz.* 1912, nr. 235 i 242. — CZ. ZNAMIEROWSKI: Pierwiastek religijny w poezji Kasprowicza. *Krytyka*, 1914. — J. DICKSTEINÓWNA: Drogi myślowe w twórczości Kasprowicza. („Idee i twórcy". Warsz., (1918). — FELDMAN: Współcz. liter. pol. II. Wyd. 6. (1919). — ORTWIN: O gazdostwie Kasprowiczowskiej „Księgi ubogich". *Nowy Przegląd liter. i sztuki* 1920, nr. 1. — ŁOŚ: Wiersze polskie... 1920. — NOWACZYŃSKI: Angielskie przekłady Jana Kasprowicza. („Szkice literackie". Poznań, 1918). — HÖSICK: „Siła fatalna" poezji Słowackiego. (1921). — Z. WASILEWSKI: Szkolne lata Jana Kasprowicza. *Tyg. Ilustr.*, 1922. — KOŁACZKOWSKI o „Hymnach". *Przegl. Warsz.*, 1922, stycz., str. 103—112. — CHLEBOWSKI: Literatura polska 1795—1905. Warsz., 1923. — CHRZANOWSKI: „Księga ubogich" Kasprowicza. („Wśród zagadnień..." 1923). — KOŁACZKOWSKI: Liryka refleksyjna Kasprowicza. *Przegl. Warsz.* 1923, listop. — KLEINER: Pod wrażeniem wojny i „Księgi ubogich". („Sztychy". Lwów, 1925). — „Myśl Narodowa" z r. 1925, nr. 13, poświęc. Kasprowiczowi, i z r. 1926, nr. 32. — W. BOROWY: Jan Kasprowicz. Kraków, 1926. Odb. z *Przegl. Wspołcz.* nr. 53). — Z. DĘBICKI: Kasprowicz poeta-bibliofil. Warszawa. 1926. — K. GÓRSKI: Tatry i Podhale w twórczości Jana Kasprowicza. Zakopane, 1926. — ORTWIN: Podstawy liryki Kasprowicza. *Słowo Pol.* 1926, nr. 350 i nast. — „Wiadomości Literackie". Numer ku czci Jana Kasprowicza. 1926, nr. 43. — „O wiersz niemiecki Kasprowicza. *Ruch liter.* 1926, nr. 10. — A. LANGE: J. K. („Pochodnie w mroku". 1927). — ST. ZDZIECHOWSKA: Stan. Brzozowski jako krytyk liter. pol. (1927). Rodz. XII. Opowieść o dziejach duszy Kasprowicza. — J. BIRKENMAJER: Wspomnienia stron rodzinnych w poezji Kasprowicza. *Ruch liter.* 1927, nr. 3. — Z. DĘBICKI: J. K. („Portrety", I). — PRZYBYSZEWSKI: Moi współcześni I, II. — Z. WASILEWSKI: Wspomnienia o Janie Kasprowiczu i Stef. Żeromskim, Warsz., 1928. — Z. CIECHANOWSKA: „Credo" Kasprowicza. (Odb. z *Przegl. Powsz.*) Kraków, 1928. CZ. ZNAMIEROWSKI: Kilka rysów psychicznych twórczości Kasprowicza. *Droga* 1927, nr. 6—7. — K. BALMONT: Jan Kasprowicz. Częstochowa, 1928. (Przekład z rosyj.). — K. CZACHOWSKI: O puściznę Kasprowicza. *Ruch liter.* 1928, nr. 3. — RAWITA GAWROŃSKI: Ze wspomnień osobistych o Janie Kasprowiczu. *Gaz. Warsz.* 1928, nr. 199—215. (Tu list z r. 1926). — WASILEWSKI: Staff i Kasprowicz. *Myśl Narod.* 1928,

nr. 4. — KOŁACZKOWSKI we wstępie do „Wyboru pozyj" w wyd. *Bibl. Narod.* — SZYJKOWSKI: Liter. współcz. (1930). Str. 199—248. ST. WASZAK: Wielki pieśniarz z nad Gopła. Inowrocław, 1930. — A. GÓRSKI: O Janie Kasprowiczu. Jan Kasprowicz w ostatniej książce swojej. („Glossy o ludziach i ideach". 1930). — AD. GRZYMAŁA-SIEDLECKI: Wielkopolski pomnik Kasprowicza. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 247. — L. PŁOSZEWSKI: Poronińskim szlakiem „Pana Kasprowica". Warsz., 1930. Odb. z *Ziemi* 1930, nr. 19. — M. PAWLIKOWSKI: Wspominki o Kasprowiczu. *Myśl Narod.* 1931, nr. 20.

6. KAZIMIERZ TETMAJER.

K. Przerwa Tetmajer ur. się 12 lutego 1865 r. w Ludźmierzu (pow. nowotarski) w Galicji. Syn Adolfa, marszałka szlachty powiatu nowotarskiego, i Julji z Grabowskich; (wnuk Karola, autora „Zbioru bajek". Kraków, 1812). Uczęszczał do gimn. św. Anny w Krakowie. Studja uniwersyteckie odbywał w Krakowie i w Heidelbergu. Mieszkał w Zakopanem lub Krakowie, obecnie w Warszawie. W r. 1912 obchodzono 25-lecie jego twórczości.

Wystąpił na pole literackie w r. 1886.

Osobno ogł:

„Illa". Kraków, 1886.

„Allegorja". Kraków, 1887.

„Wiersz ku uczczeniu pamięci J. I. Kraszewskiego". Kraków, 1889.

„Wiersz z okoliczności sprowadzenia zwłok Adama Mickiewicza. Kraków, 1890.

„Poezje". Serja I. 1891. Wyd. 2 (zmienione) 1900; Ser. II. 1894; Ser. III. 1898; Ser. IV. 1900; Ser. V. 1905; Ser. VI. 1910; Ser. VII. 1912; Ser. VIII.

„Sfinks". Fantazja dramatyczna. 1893.

„Mąż poeta". Lwów, 1893. Fragment dram.

„Ksiądz Piotr". Nowella. Kraków, 1896.

„Na cześć Adama Asnyka". Kraków, 1896.

„Wybór poezji". Kraków, 1897.

„Anioł śmierci". 2 t. Kraków, 1898. Powieść.

„Melancholja". Kraków, 1899. Zbiór nowel.

„Otchłań". Fantazja psychologiczna. Kraków, 1900.

„Hasła". Kraków, 1901.

„Zawisza Czarny". Fantazja dramatyczna. Część I. Kraków, 1901.

„Panna Mery". Warszawa, 1901. Powieść.

„Wrażenia". Warsz., 1902.

„Na Skalnem Podhalu". 1903; II. 1904; III. 1906; IV. 1908; V, 1910.
„Zatracenie". 1905.
„Poezje współczesne". 1906.
„Rewolucja". 1906. Dramat.
„Erotyki". 1905.
„Bajeczny świat Tatr". 1906.
„Maryna z Hrubego". 1909.
„Janosik Nędza Litmanowski". 1910.
„Król Andrzej". Warsz., 1909. Powieść.
„Gra fal". 1910. Powieść.
„Szkice". Kraków, 1910.
„Romans panny Opolskiej z panem Główniakiem. Warsz., 1912.
„Legienda Tatr". Warsz., 1912. („Maryna z Hrubego" i „Janosik").
„Koniec epopei". 4 t. 1913—17. Powieść.
„O żołnierzu polskim". Oświęcim. 1915.
„Cienie". Kraków, 1916.
„W czas wojny". Nowele. 1916.
„Tryumf". Nowele. 1916.
„Notatki literackie". Warsz., 1916.
„Judasz". Tragedja. Kraków, 1917.
„Jak baba djabła wyonacyła". 1921.
Wyd. zbior. Poezje. 4 t.

Tetmajer jest podobno, wraz z Adamem Krasińskim, autorem satyry: „Eleonora. Trójhymn duchów smętnych, przez fosforycznego Skalderona". (Kraków, 1895).

Chmielowski: Współcześni poeci polscy. 1895. (Rozdz. XVIII). — Zdziechowski: Z niwy najnowszej poezji. Kraków, 1895. (Odb. ze *Świata*) — Jerzy Grot (Ant. Potocki): K. Tetmajer. *Głos*. 1896 (i w „Szkicach i wraż. liter." Lwów, 1903).— W. F. (Feldman): Z najnowszej poezji polskiej. II. *Kraj*. 1898, nr. 32. — T. Sobolewski o Tetm. Poezjach Ser. III. *Przegl. liter.* 1898 (i art. polemiczny — tamże). — A. Drogoszewski: Kaz. Przerwa Tetmajer jako liryk. *Bibl. Warsz.* 1899, I. — Wł. Jabłonowski w *Głosie* 1899, II. — Zdziechowski w „Szkicach literackich" (1900).— W. Wolski: Wzloty na Parnas. Warsz., 1901. — Zdziarski: Pierwiastek ludowy... Str. 541—546. — Janusz Korczak: Asnyk i Tetmajer. *Wędrowiec* 1901. — Chmielowski: Najnowsze prądy w poezji naszej (Lwów, 1901. Str. 68—83). — Chmielowski: Dramat polski doby najnowszej. Lwów, 1902. Str. 164 i n. — A. Mazanowski: Młoda Polska... (1902). — T. Grabowski: Poezja polska po r. 1863. Kraków, 1903.— J. Sten: Pisarze polscy. 1903. — Ks. J. Koterbski: Dekadentyzm a religja katolicka w lirykach Kaz. Przerwy-Tetmajera. Tarnów, 1904. (Odb. z *Dwutyg. katechet. i duszpaster.*). — Feldman: Piśmienn. pol. Wyd. 3. (1905). — A. Mazanowski: Kaz. Przerwa Tetmajer. („Charakteryst. liter." *Bibl. Powsz.* Złoczów). — Wł. Rabski o „Rewolucji".

Kur. Warsz. 1906, nr. 193. — Z. WASILEWSKI o „Zatraceniu" w „Od romantyków do Kasprowicza". — J. A. KISIELEWSKI: Powieść bohaterska. *Kur. Warsz.* 1909, nr. 203 i n. (lipiec). (O „Królu Andrzeju"). — G. OLECHOWSKI: Wskrzesiciel Podhala. *Gaz. Warsz.* 1911, nr. 270 -271. — Z. LUBERTOWICZ: Kaz. Tetmajer — twórca cyklu „Na Skalnem Podhalu", jako epik Tatr. *Przegląd Krytyki.* 1911—1912. — WŁ. RABSKI o „Zawiszy Czarnym". *Kur. Warsz.* 1912, nr. 85, — LORENTOWICZ: Kaz. Tetm. (W 25-lecie twórczości poetyckiej). *Sfinks* 1912, luty. — A. POTOCKI: Twórczość Tetmajera. *Tyg. Ilustr.* 1912, nr. 12. — Z. DĘBICKI: Rodzina Tetmajerów. Tamże. — LORENTOWICZ: K. Tetmajer. („Młoda Polska". III. 1913. Toż co w *Sfinksie* 1912). — ŻUŁAWSKI: Legenda Tatr. („Szkice literackie". Warsz., 1913). (Por. tegoż art. w czasopiśmie *Zakopane* 1912, nr. 2—12). — C. JELLENTA w *Ateneum*... — CHRANIEWICZ: „Oczerki nowiejszej polskoj litieratury". — JACIMIRSKIJ: Nowiejszaja polskaja litieratura". — DĘBICKI: K. T. („Portrety" I). — SZYJKOWSKI: Liter. współcz. Str. 188—199. — W. PIOTROWICZ: „Judasz" tragedja Tetmajera. („W nawiasie liter." 1930).

7. STANISŁAW WITKIEWICZ.

Ur. 8/20 maja 1851 r. w Poszawszu (pow. szawelski) na Żmudzi, z o. Ignacego i Elwiry z Szemiothów. Uczył się w gimn. w Szawlach (1861—63). W l. 1864—67 na wygnaniu z rodzicami w Tomsku. W l. 1868—71 kształcił się w Akademji Sztuk pięknych w Petersburgu. W l. 1872(3)—75 w akademji Monachijskiej. W l. 1878—1883 przebywa w Meranie i w Monachjum. W r. 1883 osiada w Warszawie. W r. 1884 żeni się z Marją Pietrzkiewiczówną. W r. 1897 pobyt we Włoszech. Zmarł 5 września 1915 r. w Lowranie.

Artykuły w *Wędrowcu* 1885—96. (Tu w roczniku 1885 ogł. znakomite studjum: „Mickiewicz jako kolorysta").

Osobno ogł.:

„Sztuka i krytyka u nas". Kraków, 1891; wyd. 3 Lwów, 1899.
„Na przełęczy". Kraków, 1891. Wyd. 2. Lwów, 1906.
„Juljusz Kossak". Kraków". 1900; wyd. 2. Lwów, 1906.
„Aleksander Gierymski". Lwów, 1903.
„Dziwny człowiek". Lwów, 1903. (Józef Siedlecki).
„Jan Matejko". Kraków, 1903; wyd. 2. Lwów, 1908.
„Bagno". Lwów, 1903.
„Jacek Malczewski". (*Krytyka*, 1903).
„Z Tatr". Lwów, 1907. (Nowele).
„Ostatnie słowa". 1915.
„Mickiewicz jako kolorysta". Warsz., b. d. (*Wielka Bibl.* 39).
„Testament". Kraków, 1922.
„Myśli". Warszawa, 1923.

Listy do siostry (w wyj.) z r. 1914 w *Wiadom. Pol.* (piotrk.). z r. 1915 w nr. 14—50, i w *Nowej Gaz.* 1915, nr. 436 i n.

Monografja: K. Kosiński: Stanisław Witkiewicz. Warszawa, 1928. = Tarnowski: „Sztuka i krytyka u nas". *Tyg. Ilustr.* 1891, nr. 97—101. — Chmielowski: Dzieje krytyki liter. (1902). — Feldman: Współcz. kryt. liter. w Polsce (1905). — A. Potocki: Pol. liter. współcz. — K. Mokłowski: Stan. Witkiewicz jako budowniczy polski. *Bibl. Warsz.* 1904, paźdz. — Brzozowski: Stan. Witk. („Współcz. kryt. liter. pol."). — Matuszewski: Stan. Witkiewicz i krytyka subjektywna. („Twórczość i twórcy". 1904; przedtem w *Tyg. Ilustr.* 1899, nr, 20; przedruk. w „Pismach", I). — Matuszewski o „Z Tatr". *Sfinks*, 1908, stycz. — Pigoń: Stan Witkiewicz jako wychowawca narodu. („Do podstaw wychowania narodowego". Kraków, 1917; przedtem w *Sfinksie*, 1911). — Wł. Orkan: Stan. Witkiewicz. *Wiadom. pol.* (piotrk.) 1915, nr, 47 i *Nowa Gaz.* 1915, nr. 486. — Grzymała-Siedlecki: Ś. p. Stan. Witk. *Tyg. Ilustr.* 1915, nr, 39. — K. Kosiński: Św. Franciszek z Assyżu w ideologji Witkiewicza. Warszawa, 1925. — Kosiński: Witkiewicz i Tatry. Warsz., 1927. — Kosiński: Bibliografja Stanisława Witkiewicza. Warsz., 1927, (Zawiera bibliogr. jego dzieł i bibliogr. prac o nim). — Kosiński: Stan. Witkiewicż. (Człowiek i patrjota). Warsz., 1924. — Kosiński: Kartka z dziejów przyjaźni (Witkiewicz i Piłsudski). *Polska zbrojna* 1929, nr. 77-a (z 19 marca).

8. IGNACY DĄBROWSKI.

Ur. 21 kwietnia 1869 r., z ojca Ignacego i m. Anieli (Aurelji) z Nowickich. Kształcił się w Warszawie. W l. 1894—97 przebywał w Łodzi. Od r. 1898 jest nauczycielem w szkołach prywatnych w Warszawie.

„Śmierć", studjum. Warszawa, 1892. (Druk. pierwotnie w *Bibl. Warsz*).

„Felka". Warsz., 1894.

„Nowele". 1899.

„Chwila była przedwieczorna". Warsz., 1903.

„Zmierzchy". Warsz., 1914.

„Samotna" Nowele. Warsz., 1912.

„Matki". Warsz., 1923. (Przedtem druk. w *Kur. Warsz.* 1922).

Wyd zbior.: „Pisma". 3. 1899 (1900).

Chmielowski o „Śmierci". *Ateneum* 1893, I. — A. Potocki: Ignacy Dąbrowski. („Szkice i wraż. liter."). — Art. p. t. Ignacy Dąbrowski i jego nowa książka. *Słowo* 1912, nr. 170. („O „Samotnej"). — Gołąbek: Książka o śmierci. *Rzeczpospolita* 1922, nr. 160. — Z. Dębicki: J. D. („Portrety", II).

9. WŁADYSŁAW ST. REYMONT.

Właśc. Stanisław Władysław Rejment. Przez ojca pochodzenia mieszczańskiego. Ur. 7 maja 1867 r. we wsi Kobiele Wielkie, (ziemi

piotrkowskiej, pow. radomskowskiego) z o. Józefa, organisty, i Antoniny z Kupczyńskich [1]. Po opuszczeniu szkół (w Częstochowie), których nie ukończył, był kolejno aktorem w trupach prowincjonalnych, urzędnikiem (praktykantem) kolejowym (trzykrotnie), nowicjuszem paulińskim. W r. 1893—4 poraz pierwszy w Warszawie. Około r. 1898 przebywał we Francji. W r. 1920 w Ameryce. Laureat Nobla w r. 1924. Zmarł 5 grudnia 1925 r. w Warszawie.

Na pole literackie wystąpił w r. 1893, z nowelami: „Wigilja Bożego Narodzenia" w czasopismie krakowskim *Myśl*, „Suka" w *Prawdzie* Świętochowskiego, „Śmierć" w *Głosie*.

Pierwsze jego nowele, z l. 1891—92, wydrukowano dopiero w r. 1928, w zbiorze „Krosnowa i świat".

Osobno: „Pielgrzymka do Jasnej Góry", Warszawa, 1895.

„Komedjantka". Warszawa (Kraków), 1896.

„Fermenty" Warszawa, 1897.

„Spotkanie" Warszawa, 1897. Nowele.

„Sprawiedliwie". Warsz., 1899.

„Lili". Żałosna idylla. Warsz., 1899.

„Ziemia obiecana" 2 t. Warsz., 1899.

„W jesienną noc" Warsz., 1900.

„Przed świtem". Warsz., 1902. Nowele.

„Komurasaki". Warsz, 1903.

„Z pamiętnika". Warsz., 1903. Nowele. (2 wyd. p. t. „O zmierzchu". Warsz., 1911).

„Chłopi". 4 części. Warsz., 1904—1909.

„Na krawędzi". Warsz., 1907. „Opowiadania".

„Burza". Warsz., 1908. Nowele.

„Z ziemi chełmskiej". Warsz., 1910.

„Marzyciel". Warsz., 1910.

„Wampir". Warsz., 1911.

„Rok 1794". 3 części. Warsz., 1914—1919. (I. Ostatni sejm Rzeczypospolitej. II. Nil desperandum. III. Insurekcja).

„Przysięga". Poznań, 1917. Nowele.

„Za frontem" Warsz., 1919. Nowele. (2 wyd. p. t. "Pęknięty dzwon". Poznań).

„Osądzona". Księżniczka". Warsz., 1923.

„Legenda". Warsz., 1924.

„Bunt". Baśń. Warsz., 1924.

„Krosnowa i świat"· Warsz., 1928. Nowele.

Wyd. Zbior. „Pisma". Wychodzi od r. 1921. Dotąd 20 tomów.

„Powrót do gniazda". Wyjątek z powieści. („Charitas". Księga zbiorowa. Petersburg, 1894).

Dwa wiersze z r. 1889 podane w *Kur. Warsz.* 1928, nr. 1.

Wspomnienia. a) „Wspomnienie" (w zbiorze p. t. „Przysięga". 1917). — b) Autobiografia w *Kur. Warsz.* 1926, nr. 1. c) Fragment pamiętników w *Kur. Warsz.* 1929, nr. 1. — d) Wspomnienia z lat dziecięcych. *Kur. Warsz.* 1928, nr. 98.

Listy. a) Podobizna listu do Z. Wasilewskiego w *Myśli Narod.* 1925, nr. 11 — b) 3 listy do Z. Wasilewskiego z l, 1906—7 w *Ruch. liter.* 1928, nr. 4. — c) List do Z. Dębickiego z r. 1925 w *Kur. Warsz.* 1929, nr. 1. — d) 5 listów do Z. Wasilewskiego z r. 1903, 1904 i 1907. *Kur. Poznań.* 1930, nr. 394. — e) 2 listy do O. E. Rejmana z r. 1890, i 1893. *Kur. Poznań.* 1930, nr. 418.

Monografji brak.—Z. Wasilewski o „Pielgrzymce do Jasnej Góry". *Wisła*, 1895. — L Krzywicki: Do Jasnej Góry. *Prawda* 1895 (i w „Studjach socjologiczn." 1924). — A. Potocki o „Ziemi obiecanej". *Bibl. Warsz.* 1899, czerw. (i w „Szkicach i wrażeniach" 1903) Tenże: Lili i Bronka. („Szkice i wraż."). — J. Sten: W. R. („Dusze współczesne" 1902 i „Pisarze polscy". 1903). — M. Krzymuska: W. R. („Studia literackie" 1903). — Feldman: Piśmiennictwo pol. ost. lat 20-tu (1902 i w wyd. następnych). — A Mazanowski: Wł. R. („Młoda Polska w powieści, liryce i dramacie". 1902). — Matuszewski: Wł. R. („Twórczość i twórcy". 1904). — Tenże o „Chłopach" w *Tyg. Ilustr.* 1904, nr. 49—50. — Kreczowski (Feldman?) o „Chłopach". *Krytyka* 1904. — Włast (Przesmycki) o „Chłopach". *Chimera.* IX, (1905) — Galle: Prace i dnie ludu polskiego w „Chłopach" Reymonta. *Bibl. Warsz.* 1904, II. — Brzozowski: Wł. R. („Współczesna powieść polska". 1906). — J. A Kisielewski: Wł. Reymonta „Chłopi". („Życie dramatu". 1907). — Wł. Jabłonowski: Mistrzowskie dzieło. („Rozprawy i wraż. liter." 1908). — Tenże: „Chłopi" Wł. Reymonta. *Głos Warszawski* 1909, nr. 226. — A Mazanowski: „Chłopi" Reymonta. *Przegl. powsz.* 1909. — J. Lorentowicz: W St. Reymont. („Młoda Polska". II 1909) — W. Ambroziewicz: Z powodu „Chłopów" Reymonta. *Przegl. krytyki* 1910, nr. 20. — A. Strzelecki: „Chłopi". *Sfinks* 1910. — K. Nitsch: Mowa ludu polskiego 1911. (O języku Reymonta). — Matuszewski: „Rok 1794". *Książka,* 1914. — Cz. Jankowski: „Chłopi" Reymonta i krytyka niemiecka. Warszawa. 1914. — J. Mańkowska; „Ziemia" Zoli a „Chłopi" Reymonta. *Pam. liter.* 1917. — Z. L. Zaleski: Les deux aspects du roman polonais — Żeromski et Reymont. *Mercure de France.* 1920. — Grzym Siedlecki: Przed zbiorowem wydaniem dzieł Reymonta. *Tyg. Ilustr.* 1920, nr 23—27. — Toż jako przedmowa do zbior. wydania. — E. Klich i J. Rozwadowski: Reymontowe „bych zadzwonili, pociągneli" etc. *Język polski* 1922, nr. 3. — St. Lam: Laureat Nobla Wł St. Reymont i kilka jego zwierzeń *Naokoło świata* 1924, nr. 8. — J. Lorentowicz: Ladislas Reymont. Varsovie, (1924). — Z. Dębicki: Wł. St. Reymont, laureat Nobla. Warszawa, 1925. — St. Wędkiewicz: „Chłopi" Reymonta w Szwecji. Kraków, 1925. (Odb. z *Przegl. Współcz.* 1925, nr. 41. — Frank L. Schoell: Les Paysans de Ladislas Reymont. Paris, 1925. — C--ski: Gdzie stała kolebka Reymonta. *Kur.*

Warsz. 1925, nr. 358—61. — Z. Wasilewski: Wł. R. *Myśl Narod.* 1925, nr. 11. — Nowaczyński: Ostatnie dzieło Reymonta. Tamże (i w jego „Pamfletach". 1930). — *Wiadomości literackie,* poświęcone Reymontowi nr. 47 z r. 1924 i nr. 7 z r. 1925.— *Tygodnik Ilustrowany,* poświęcony Reymontowi, nr. 23 z r. 1925 i nr. 2 z r. 1926. — *Myśl Narodowa,* pośw. Reymontowi, nr. 11 z r. 1925. — *Kurjer Poznański,* pośw. Reymontowi nr. 343 z r. 1925. — *Warszawianka,* pośw. Reym. nr. 335 z r. 1925 — W. Doda: Wł. St. Reymont. Tarnów, 1925. — A. Wodziński: Reymont o sobie. *Kur. Warsz.* 1926, nr. 1. — J. W.: Z życia Reymonta. *Gaz. Por. Warsz.* 1925, nr. 350 i n. — Kołaczkowski: Kilka uwag o Reymoncie. *Przegl. Współcz.* 1926, luty. — Kallenbach: Reymont a Żeromski. *Przegl. Współcz.* 1926, luty. — Grzym. Siedlecki: Ze wspomnień o Reymoncie. *Gaz. Bydgoska* 1926, nr. 1. — R. Bergel: Nieznana karta w twórczości Reymonta. *Polonia,* 1926. (O dram. „Przegrana" ogł. w *Museion* 1911). — St. Papée: Żeromski i Reymont. (Próba paraleli cech i znaczenia). *Przyjaciel szkoły* 1926. — L. Płoszewski: Twórczość Reymonta. *Ziemia* 1926, nr. 2. — Z. Falkowski: Władysław Reymont. Człowiek i twórczość. Kraków, 1927. Nowe wyd. Poznań, 1929. (Zarys monogr.). — K. Bukowski: Wł. St. Reymont. Lwów, 1927. (Zarys monogr.). — P. Cazin: Nad mogiłą Wład. Reymonta. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 334. Lange: Wł. R. („Pochodnie w mroku"). — Grzym. Siedlecki: Reymont na progu swej literatury. *Kur. Warsz.* 1928, nr. 327. (Na podst. pam. z 1892). — Tenże: Fragment niedrukowanych pamiętników Reymonta. *Kur. Warsz.*, 1929, nr. 1. — Dębicki: Reymont a Wierzchosławice. Tamże. — St. Dobrzycki: Koloniści niemieccy w „Chłopach" Reymonta. *Ruch liter.* 1928, nr. 2. — Stroński: Dwie śmierci. *Warszawianka* 1927, nr. 276. — J. Birkenmajer: Ideologja „Głosu" w pismach Reymonta. *Myśl Narod.* 1928. nr. 20—21. — Z. Wasilewski: Pamiątki po Reymoncie. *Tęcza* 1928, nr. 11. (Tu list R. do W. z r. 1899). — A. Grzym. Siedlecki: Reymont poraz pierwszy wydrukowany. *Kur. Warsz.* 1928, nr. 381. — Małachowski-Łempicki: Wolnomularstwo u Reymonta i Żeromskiego. *Ruch liter.* 1928, nr. 7.

10. WACŁAW BERENT.

Ur. 28 wrześ. 1873 r. Uczył się w Warszawie. Studja uniwersyteckie odbył w Zurychu. Doktoryzował się z biologji (o rybach).

Debiutował pod pseud. Wł. Rawicza w r. 1894 w *Ateneum* nowelą „Nauczyciel".

„Fachowiec". Warsz., 1898. — Nowe wyd. Częstochowa. 1925. (Z przedm. St. Pazurkiewicza).

„Próchno". Warsz., 1903. (Pierwotnie w *Chimerze* z r. 1901). — Komentarz do „Próchna" w formie „Listu autora „Próchna" w *Chimerze* 1901, zesz. 10—12.

„Ozimina". Warsz., 1911. — Wyd. 2. (zmienione). Poznań, 1924.

„Źródła i ujścia nietzscheanizmu". 1906 (*Chimera*).

„Żywe kamienie". 1918 — Ustęp p. t. „Bachanalja". Warsz., 1924.

„Wywłaszczenie Muz". (*Pam. Warsz.*, 1931).

Przypisywana Berentowi jest broszura wyd. pod krypt. S. A. M. p. t. „Idea w ruchu rewolucyjnym". 1906.

Tłumaczył Nietzschego.

Redagował *Nowy Przegląd literatury i sztuki* i *Pamiętnik Warszawski* (przez r. 1929) oraz wydawn. „Opowieści zwięzłe" (1924).

H. GALLE o „Próchnie" w *Książce*, 1903. — MATUSZEWSKI o „Próchnie" („Twórczość i twórcy"). — SPASOWICZ o „Próchnie" (Pisma IX, przedtem w *Kraju*, 1904). — NOWACZYŃSKI o „Próchnie" („Wczasy literackie", 1906). — FELDMAN: Współcz. liter. — TRZPIS: „Próchno" Berenta. Kraków, 1907. — BUKOWSKI: Sylwetki z liter. i sztuki. — Z. ZALESKI: Dzieło i twórca (o „Oziminie"). — T. NALEPIŃSKI: „Ozimina". *Liter. i sztuka* nr. 5, dod. do nr. 69 *Nowej Gaz.* 1911. — M. KRIDL o „Oziminie". *Książka* 1911, nr. 6. — Z. DĘBICKI: Martwe dusze. *Kur. Warsz.* 1911. (o „Oziminie"). — K. BUKOWSKI: W. B. („Sylwetki". Lwów, 1914). — MUSZKOWSKI: Sumienie ruchu, (O „Ozim.") Warsz., 1914. — A. SIEDLECKI: Na marginesie „Oziminy" (*Museion*, 1914). — ST. CYWIŃSKI: Berenta „Żywe kamienie". Warsz., 1919. (Odb. ze *Sprawy*). — PORĘBOWICZ o „Żywych Kamien." w *Tyg. Ilustr.* 1919 i we wstępie do „Bachanalji". — FELDMAN: Współcz. liter. pol. — SZCZERBOWSKI: „Ozimina" i „Wesele". *Myśl Narod.* 1926. — DĘBICKI: W. B. („Portrety I). — T. MAKOWIECKI: „Żywe Kamienie". Berenta. *Pam. Warsz* 1930. — J. RABĘCKA: Waganci w „Żywych Kamieniach" Berenta. *Ruch ter.* 1930, nr. 7.

11. STANISŁAW WYSPIAŃSKI.

Ur. 15 stycz. 1869 r. w Krakowie, z o. Franciszka, artysty-rzeźbiarza († 1901) i Marji z Rogowskich. Kształcił się w gimn. św. Anny (1879—87). Po ukończeniu gimnazjum w r. 1887, wstąpił do krakowskiej Szkoły sztuk pięknych, gdzie kształcił się pod kierunkiem Matejki, oraz na wydz. filoz. uniw. Jagiell. W r. 1890 udał się na dalsze studja malarskie zagranicę; zwiedził Wiedeń, Włochy, Szwajcarję, Francję, Niemcy i Pragę czeską. W l. 1890—94 przebywał kilkakrotnie w Paryżu. Powróciwszy do kraju, osiadł w Krakowie. W r. 1898 bawił w Warszawie. Ož. był z kobietą z ludu, Teofilą Spytkówną. W 1905 r. prof. sztuki stosowanej w krak. akademji sztuk pięknych. W r. 1905 członkiem Rady miejskiej krakowskiej. Zm. 28 listopada 1907 r. w Krakowie. Pochowany na Skałce.

Pierwszym wierszem polskim Wysp. jest utwór epicki, napis. w kl. VII gimn., w r. 1886, niedokończony (154 w.), p. t. „Homer a Virgilius", (wyd. przez T. Sinkę w „Antyk Wysp", wyd. 2, str. 28–32); w tym samym r. 1886 napisał pierwszy swój utwór dramatyczny, p. t. „Batory pod Pskowem, ogł. przez W. Feldmana w „Pismach pośmiertn" II. (1910).

Początki właściwej twórczości poetyckiej Wysp. przypadają na czas pobytu w Paryżu (1891—94). Tu w r. 1892 powstaje „Wanda" (późniejsza „Legenda") jako libreto operowe; w r. 1893 „Danjel", jako

libreto operowe, i fragment dramatyczny „Królowa Korony Polskiej“ (1656) („Śluby Jana Kazimierza“); w tym samym czasie pisze „Warszawiankę“ i „Meleagra“ (1894). (Dramat „Fantaści“ zniszczył). W r. 1893 przesłał poetycki opis katedry w Rheims i innych w liście do L. Rydla.

Studjum o witrażach w kościele Dominikańskim ogł. w *Rocznikach Towarz. miłośników Krakowa*, 1896. Studjum o Kościele św. Krzyża w *Roczn. Tow. miłośń. Krakowa* z r. 1898.

Utwory swe dramatyczne zaczął ogłaszać drukiem od r. 1897, gdy został współpracownikiem *Życia*, założonego przez Ludw. Szczepańskiego; (drukował tu „Warszawiankę“ w r. 1898 i „Klątwę“ w r. 1899):

„Legenda“. Kraków, 1897. (Wyd. 2, przerobione, t., 1904).

„Meleager“. Kraków, 1898.

„Warszawianka“. Pieśń z r. 1831. Kraków, 1898.

„Protesilas i Laodamia“. Kraków, 1899, (Przedtem w *Przegl. Pol.*).

„Lelewel“. Kraków, 1899.

„Klątwa“. Kraków, 1899.

„Bolesław Śmiały“. Kraków, 1900. Rapsod. (Przedtem w *Krytyce*). Wyd. 2 zupełne, t. 1902.

„Kazimierz Wielki“. Kraków, 1900. Rapsod. (Przedtem w *Czasie*).

„Legjon“. Kraków, 1900.

„W e s e l e“, Kraków, 1901. — Wyd. 4 „Wesela“ z roku 1908; dodano w „uzupełnieniu“ trzy sceny z aktu I, w poprzednich wydaniach opuszczone.

„Piast“. Rapsod. (*Krytyka*, 1903).

„Henryk Pobożny“. Rapsod. (*Kur. Warsz.*, 1903, nr. z 5 kwietnia).

„Wyzwolenie“. Kraków, 1903. Wyd. 2 (zmienione), t. 1906.

„Bolesław Śmiały, Kraków, 1903. Dramat.

„Achilleis“. Kraków, 1903.

„Legenda“, II opracowanie. Kraków, 1904.

„Akropolis“. Kraków, 1904.

„Noc listopadowa“ Kraków, 1904, (Ustępy w „Epitaphium“ Sewera i w *Krytyce*, 1902).

„Skałka“. Kraków, 1907.

P. Corneille'a „Cyd“. Tłumaczył St. Wyspiański. Kraków, 1907.

„Powrót Odysa“. Kraków, 1907.

„Sędziowie“. Kraków, 1907. (Pis. w r. 1900).

„Smierć Ofelji“. (*Krytyka*. 1907, stycz.).

„Juljusz II". (Fragm. dram.) (*Przegl. Powsz.* 1907, paźdz).

„Zygmunt August", pis. w r. 1907, ostatni utwór Wyspiańskiego, nieukończony, z którego kilka scen ogłosił sam autor w r. 1907 (w *Przegl. Powsz.*, w *Nowej Reformie* i w *Krytyce*), a inne fragmenty ogłoszono w czasopismach w l. 1908—1924. Pierwsze wydanie książkowe sporządził L. Płoszewski, p. t. „Zygmunt August". Sceny dramatyczne. Warszawa (Bydgoszcz). 1930

„Hymn Veni Creator, Narodu śpiew, Ducha Świętego wezwanie... Orędzie". Napis. w r. 1905, wydruk. w tymże roku osobno, ale nie wyszedł. Ogłoszony poraz pierwszy w *Nowej Reformie* 1906, nr. 125. Przedruk. w książce zbior. „Na nową szkołę" (Kraków, 1907), Wyd. krytyczne, z podobiznami autografu w bruljonie i czystopisie, w pracy L. Płoszewskiego: „Stan. Wyspiańskiego Orędzie", w *Silva rerum.* V. 1930 (i w odbitce).

Inscenizacja „Dziadów" p. t. „Adama Mickiewicza „Dziady", sceny dramatyczne, tak jak były grane w teatrze krakowskim, dn. 31 paźdz. 1901. Wydał St. Wyspiański. Kraków, 1901.

Studjum o Hamlecie p. t. „The tragicall Historie of Hamlet, prince of Denmarke. By William Shakespeare". Według tekstu polskiego Józefa Paszkowskiego, świeżo przeczytana i przemyślana przez St. Wyspiańskiego". Kraków, 1905.

Po śmierci poety ogłoszono:

„Daniel", utwór dramat. napis. w r. 1893, w *Nowej Gazecie* 1907 nr. 367, i osobno jako „Pisma pośmiertne. I. „Daniel". Kraków, 1908.

Szereg fragmentów, dramatycznych i epickich, wierszy lirycznych i urywków prozą ogłoszono w czasopismach. Część ich zebrano razem i wydano osobno (W. Feldman) p. t. „Wiersze, fragmenty dramatyczne, uwagi". (Pisma pośmiertnie. II). Kraków, 1910.

Nadto: „Święty Stanisław". Rapsod. Pis. w l. 1900—1902, w *Pam. liter.* 1908.

Wyd. zbiorowe: „Dzieła", w oprac. Adama Chmiela i Tadeusza Sinki, zaczęły wychodzić w r. 1924 (Warszawa—Bydgoszcz); do r. 1929 wydano 5 tomów; tom 6 i następne wyjdą w oprac. L. Płoszewskiego.

Z wydań pojedyńczych utworów komentowanych, najlepsze:

a) „Kazimierz Wielki, z przedmową i objaśnieniami A. Grzymały Siedleckiego. Warsz., 1920. (*Bibl. uniw. lud.*); — b) „Wesele", w oprac.

L. Płoszewskiego. Warsz., 1928. (*Wielka Bibl.*); c) „Warszawianka", w oprac. J Saloniego, i d) „Noc Listopadowa", w oprac. tegoż. (Tamże).

Listy: a) listy do Luc. Rydla z r. 1893 w *Czasie*, 1907, 1909, 1912, i w *Przegl. Powsz.*, 1908, maj, b) listy do H. Opieńskiego z l. 1891—7 w *Przegl. Narod.*, 1909; c) listy do K. Maszkowskiego w *Lamusie*, 1910, z. VII, d) list do F. Hösicka z r. 1900 w książce Hösicka: „Sienkiewicz i Wyspiański". Warsz., 1918; e) list do M. Krzymuskiej z r. 1898 i dwa listy do H. Opieńskiego z r. 1897 w dodatku do *Nowej Gazety*, 1907 („Literatura i sztuka", nr. 21); przedruk. w t. I „Dzieł" str. 307—310. Nadto luźne listy w *Maskach* 1918, *Czasie* 1919 (nr. 333), *Głosie Narodu* 1921 (nr. 273), *Ruchu liter.* 1929, nr. 7.

Monografji wyczerpującej brak. — Zarysy monograficzne: A. GRZYMAŁA-SIEDLECKI: Wyspiański. (Cechy i elementy jego twórczości). Kraków, 1909. Wyd. 2. Kraków, 1919. (Oceny: Lorentowicza w dodatku do *Nowej Gazety*, 1909 („Literatura i sztuka" nr. 32); A. Wysockiego: Wyspiański jako człowiek i twórca. *Słowo*, 1909, nr. 280—283). — KOTARBIŃSKI: Pogrobowiec romantyzmu. Warsz. 1909. (Oceny: Lorentowicza w dod. do *Nowej Gaz.* 1909 („Literatura i sztuka", nr. 33); Mączewskiego w *Pam. liter.* 1910, str. 603—623). — SINKO: Antyk Wyspiańskiego. Kraków, 1916. Wyd. 2, uzupełnione i rozszerzone. Warszawa, 1922. (Ocena Kallenbacha w *Pam. liter.* 1916). — KOŁACZKOWSKI: Stanisław Wyspiański. Poznań, 1923. — ST. KOLBUSZEWSKI: Stanisław Wyspiański a romantyzm polski. Poznań, 1928. (Oceny: E. Kucharskiego w *Pam. liter.*, 1928; L. Płoszewskiego w *Ruch liter.*, 1928. — W. TROJANOWSKI: Wyspiański. Artysta — człowiek — życie. Warsz., 1928. (Ocena L. Płoszewskiego w *Ruchu liter.*, 1928).

Omówienia twórczości Wyspiańskiego w ogólności:

K. TETMAJER: Wielki poeta. *Tyg. Ilustr.* 1901, nr. 43—51. (Toż w „Notatki literackie". Warsz., 1906). — A. POTOCKI: Stanisław Wyspiański. Lwów, 1901. (Ocena Chmielowskiego w *Pam. liter.* 1902). — CHMIELOWSKI: Stan. Wyspiański, (Gałecki, Bytkowski, Chmielowski: „Charakterystyki literackie". Lwów, 1902). — BRZOZOWSKI: St. Wysp. jako poeta. Warsz., 1903. — DROGOSZEWSKI: St. Wysp. *Głos* 1903, nr. 20 i nast. — LUTOMSKI: Podwójny wyraz poezji Wyspiańskiego. *Kur. Warsz.* 1903, nr. 253. — KRZYMUSKA: Stan. Wysp. („Studja literackie". Warsz 1903). — IWAŃSKI: St. Wysp. Kraków, 1903. — NIEMOJEWSKI: Stan. Wyspiański. Warsz., 1903. — FELDMAN: O twórczości St. Wyspiańskiego i Stef. Żeromskiego. Kraków, 1904.—STEN: O Wyspiańskim. („Szkice krytyczne". Lwów, 1906). — KOTARBIŃSKI: O twórczości Wysp-go. *Bibl. Warsz.* 1906, IV i 1907. — O. ORTWIN: Konstrukcja teatru Wyspiańskiego. *Krytyka*, 1906. — TARNOWSKI: Wyspiański. *Przegl. Pol.* 1907, kwiec. (i w „Histor. liter. VI, cz. 2). (Ocena Wł. Jabłonowskiego w *Myśli Pol.* 1907 i w „Rozpr. i wraż. liter." 1908). Zob. też Tarnowskiego satyrę na Wyspiańskiego p. t. „Czyściec Słowackiego". Wiedeń, 1903. — STEN: Stan. Wyspiański. Lwów, 1907. — KOTARBIŃSKI: St. Wysp. *Kur. Warsz.* 1907, nr. z 29 listop. — KOTARBIŃSKI: St. Wysp. *Książka* 1907, nr. 12. — D. ŚLIWICKI: Twórczość literacka Stan. Wyspiańskiego. Lublin, 1908. — E. HAECKER: Stanisław Wyspiański. Kraków, 1908. — FLACH: Stan. Wyspiański. Brody, 1908.

(Ocena Lorentowicza w *Nowej Gaz.* 1908, nr. 594). — Grzymała-Siedlecki: Wyspiański na tle swego pokolenia. *Ateneum polskie* 1908, I. — Lack: Stan. Wyspiański. *Pam. liter.*, 1908. Toż w „Studja o St. Wyspiańskim". (1924). — Chlebowski: Twórczość Wyspiańskiego w świetle krytyki współczesnej. *Książka* 1908 (i w „Pismach", I). — Skoczylas: O Stan. Wyspiańskim. Kraków, 1909. — Kleiner: Pierwsza faza w twórczości poetyckiej Wysp. *Słowo Polskie*, 1909. — Ks. Wł. Bandurski: Czem Wyspiański dla Polski. Lwów, 1908. — Weyssenhoff: O laurach Wyspiańskiego. *Tyg. Ilustr.* 1909. nr. 30—31 (i odb.). — Matuszewski: Weyssenhoff i „laury" Wyspiańskiego *Sfinks* 1910, styczeń, i osobno. (Przedruk. w „Studja o Żeromskim i Wyspiańskim, 1921). — St. Lam: J. Weyssenhoff o laurach Wyspiańskiego. Jarosław, 1910. — Brzozowski: Legenda Młodej Polski. Lwów, str. 490—552. — R. Minkiewicz: Tchnienie wieczności w poezji St. Wyspiańskiego. („U wiecznych wrót tęsknicy". Warsz., 1910). — Gostomski: Tragedja duszy ludzkiej. (St. Wyspiański i jego ideał narodowy). *Przew. nauk. i liter.* 1912, marzec. — Brzozowski: St. Wyspiański. Stanisławów, 1912. — Makowski: St. Wyspiański („Wrażenia i studja", 1913). — Nalepiński: Anglik o Wyspiańskim. (O sądzie Huntly Cartera). „Liter i sztuka", 1913. nr. 15—16. (Dod. do *Nowej Gazety*). — Piskozub: Wyspiański a Heine. *Przegl. Wpol.*, 1913. — Matuszewski: Metafizyka Wyspiańskiego. („Studja o Wyspiańskim". Warsz., 1916. Odb. z *Myśli Polskiej*, 1915—16. Toż w „Studja o Żeromskim i Wyspiańskim", (1921). — W. A. Herget: Znaczenie teatru Wyspiańskiego. Zakopane, 1916. Odb. z *Spraw. pryw. gimn. realn. w Zakopanem.* (Kraków, 1916). — Zd. Marković: Der Begriff des Dramas bei Wyspiański. Zagrzeb, 1915. Toż po polsku: Pojęcie dramatu u Wyspiańskiego. Poznań, 1924. — Albiński i Juszkiewicz: „Narodzie, wróżę, zmartwychwstaniesz..." Kraków, 1916. — Skoczylas: Wyspiański jako poeta państwowości polskiej. Lwów, 1917. — Lorentowicz: Po 10-ciu latach. („Ideologja Wyspiańskiego a nowa Polska). *Świat* 1917, nr. 48. — Sinko: Twórczość teatralna Wyspiańskiego. *Przegl. powsz.*, 1918. — Kołaczkowski: Postawy moralne bohaterów i los w utworach Wyspiańskiego. *Rok polski*, 1918. — Feldman: St. Wysp. („Współcz. liter. pol." Wyd. 6. Cz. II, str. 83—128. Warsz., 1919. — Chlebowski: Teatr Wyspiańskiego, jako wyraz tragedji duszy polskiej. („Literatura polska 1795—1905". § 32). — Albiński: Hamletowy czyn Wyspiańskiego. *Pro Arte*, 1919. — A. B. Cyps: Wyspiański na tle swego teatru. Łódź, 1921. (Toż, wyd. tytuł.: Życie i twórczość Stan. Wyspiańskiego. Łódź, 1923). — J. Rachwał: Asnyk a Wyspiański. *Przegl. Warsz.*, 1924, grud. — St. Lechowski: Szkic o Wyspiańskim. Warsz., 1924. — O. Ortwin: Zagadnienie tragizmu w twórczości Wyspiańskiego. *Przegl. Warsz.*, 1923, paźdz. — Życzyński: Wyspiański i Ibsen. *Pam. liter.*, 1923.— Lack: Studja o St. Wyspiańskim. Częstochowa, 1924. — Sinko: Pierwszy hierofant Wyspiańskiego. *Przegl. Współcz.*, 1925, stycz. — *Listy z teatru*, 1924, nr. 2, poświęcony Wyspiańskiemu. — Sinko: Wyspiańskiego pytajniki na marginesie „Piśmiennictwa" Feldmana. *Przegl. Współcz.* 1926, maj—czerw. — Dürr: Zapomniane autografy Wyspiańskiego w Muzeum Narodowem w Krakowie. Krak., 1926. — M. Szukiewicz: Wyspiański — wizjonerem? *Głos Narodu*, 1926, nr. 276. — Grzymała-Siedlecki: Przybyszewski i Wyspiański. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 337. — Dürr: Pierwszy wiersz i pierwszy dramat Wyspiańskiego. *Ruch liter.* 1927, nr. 8. — H. Balk: Z badań nad wyobraźnią artystyczną St. Wyspiańskiego. Lwów, 1927. — K. Czachowski: Wyspiański i Bérard. *Ruch liter.* 1927, nr. 2. — Szydłowski: Twórczość Wyspiańskiego w dziedzinie sztuki monumentalnej. *Przegl. Współcz.* 1927, grudz. — Pło-

szewski: Wyspiański na scenie Krakowskiej. *Ruch liter.* 1927, nr. 9. — W. Barbasz: Echa „Kordjana" w twórczości Wyspiańskiego. *Pam. liter.*, 1928. — St. Zdziechowska: Stanisław Brzozowski jako krytyk literatury polskiej, 1927. Rozdz. XIV. Wyspiański. — *Wiadomości literackie*, 1928, nr. 23, poświęcony Wyspiańskiemu. — J. Dickstein-Wieleżyńska: Tragizm Wyspiańskiego. *Pam. liter.*, 1928. — W. Borowy: „Znowu do was przychodzę..." Przyczynek do historji popularności Słowackiego i do psychologji Wyspiańskiego. *Ruch liter.* 1928, nr. 9. — Z. Wasilewski: Stan. Wyspiański. Wyobraźnia płynącego czasu. („Poeci i teatr". 1929). — St. Kolbuszewski: „Boży lew" u Wyspiańskiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 3. — Cz. Latawiec: Walka o duszę narodu w twórczości St. Wyspiańskiego. Poznań, 1930. — A. Górski: St. Wyspiański. („Glossy o ludziach i ideach". 1930).

Chmielowski: St. Wyspiański. („Charakterystyki literackie". Str. 169—178. [O języku Wyspiańskiego]. — J. Zborowski: Archaizowanie i archaizmy językowe. *Język Polski.* I. 1913. — A. Niemojewski: Język Wyspiańskiego. *Myśl niepodl.* 1917, nr. 402. — Z. Klemensiewicz: O niektórych osobliwościach języka Wyspiańskiego. *Język Polski* 1927.

Przyczynki do życiorysu (wspomnienia):

K. Srokowski: U Stanisława Wyspiańskiego... *Tyg. Ilustr.* 1907, nr. 46. — Hösick: St. Wyspiański. (Ze wspomnień i notatek). *Kur. Warsz.* 1907, nr. 336—345 i w książce „Sienkiewicz i Wyspiański. Warsz, 1918. — Opieński: Młodość Wyspiańskiego. (Ze wspomnień osobistych). *Nowa Gaz.* 1907 („Liter. i sztuka", nr. 21). — Reymont: Pogrzeb Wyspiańskiego. *Tyg. Ilustr.* 1907, nr. 49. — K. Srokowski: Ostatnie chwile Wysp-go. (Tamże). — Tenże: Do biografji i charakterystyki Stan. Wysp-go. *Tyg. Ilustr.* 1907, nr. 50. — J. Oksza: Z dziejów męczeńskiego żywota St Wysp-go. *Bluszcz* 1907, nr. 49. — K. Rakowski: Wyspiański, sztuka i życie. (Ze wspomnień osobistych), *Świat* 1907, nr. 50. — St. Estreicher: Z lat szkolnych St. Wyspiańskiego. *Tyg. Ilustr.* 1907, nr. 51. — A. Chołoniewski: Ze wspomnień o St. Wyspiańskim. *Świat* 1907, nr. 52. — Przybyszewski: Wspomnienia. *Sfinks.* 1908, I.— Z. Parvi: Ze wspomnień o Wyspiańskim. *Nowa Reforma* 1907, nr. 555 i 593. (Zob. *Sfinks* 1908, z. 1, str. 188—190). — Lack: Wspomnienia o Wyspiańskim. *Krytyka* 1908, luty. (Toż w „Studja o St. Wyspiańskim", 1924). — Oksza: Z młodzieńczych lat Stan. Wysp-go. *Przegl. Narod.*, 1909. — Oksza: Młodość Wysp-go. (Ze wspomnień osobistych). *Bluszcz*, 1918. — Grzymała-Siedlecki: Wyspiański. Wyd. 2. Krak. 1919, str. 327—333. — Grzymała-Siedlecki: Trąby Jerychońskie. *Rzeczpospolita* 1920, nr. z d. 24 sierp. — A. Wysocki: Szachy. (Ze wspomnień o Wyspiańskim). *Świat* 1920, nr. 49. — B. Raczyński: Ze wspomnień o St. Wyspiańskim. *Naprzód* 1922, nr. 277. — A. Wysocki: Widmo. Ze wspomnień o Wyspiańskim. *Kur. Warsz.* 1924, nr. 333. — A. Waśkowski: Z moich wspomnień o Wyspiańskim. *Głos Narodu* 1943, nr. 234. — A. Chmiel: Wspomnienia z przed 25 lat. *Gaz. Liter.* 1926, nr. 4. — A. Chmiel: Nieco wspomnień o Wysp. *Sztuki piękne* 1926, nr. 1. — D'Abancourt: Ze wspomnień o Wysp. *Tydzień Radjowy* 1927, nr. 32. — Dürr: Lata uniwersyteckie Wyspiańskiego. *Przegl. Warsz.* 1924, paźdz. — Dürr: Nieznana karta z życia Wyspiańskiego. *Przegl. Warsz.* 1925, listop. — A. Wysocki: Ze wspomnień o Wyspiańskim. *Myśl Narod.* 1926, nr. 19—22. — Dürr: Wyspiański w Paryżu i w... Konstantynopolu. *Ruch liter.* 1929, nr. 7. — B. Raczyński: Wyspiański w życiu codziennem. *Głos*

prawdy 1929, nr. 307—308. — DÜRR: Wyspiański a książka w latach młodzieńczych. *Ruch liter.* 1930, nr. 3. — BOY-ŻELEŃSKI: Zatarg bohaterów „Wesela". („Marzenie i pysk", 1930) — A. GÓRSKI: Ze wspomnień o Wyspiańskim. *Ruch liter.* 1931, nr. 3. — L. PŁOSZEWSKI: Wyspiański w orbicie Mickiewicza. Tamże.

Studja o poszczególnych utworach i oceny:

(O „Legendzie"): M. KRZYMUSKA o „Legendzie" *Bibl. Warsz.* 1898, III. — ST. LACK o „Legendzie" („Studja o St. Wyspiańskim"). — „Marginesy autorskie do „Legendy". *Nowa Gaz.* 1907 (w dod. „Liter. i sztuka", nr. 21). — K. WRÓBLEWSKI: „Legenda". Lwów, 1909. — ST. KOŁACZKOWSKI: Pierwiastki tragizmu w „Legendzie" Wysp-go. *Pam. liter.*, 1918. — W. BOROWY: Wisła w poezji polskiej Warszawa, (1922). Str. 52 i n. — H. MORTKOWICZÓWNA: Podanie o Wandzie. Warsz., 1927. — B. H. ZIELIŃSKA: „Legenda I i II. Warszawa, 1928.

(„Meleager", „Protesilas i Laodamja", „Achilleis", „Powrót Odysa"). KRZYMUSKA: Protesilas i Laodamja, Meleager („Studja liter"., Warsz, 1903). — NOWACZYŃSKI: Greckie tragedje Wyspiań-go. *Sfinks* 1908, stycz.-marz. i w „Co czasy niosą". Warsz, 1909). — W. PR.: „Achilleis" St. Wysp. *Kur. Warsz.* 1904, nr. 1. — LACK: „Achilleis". („Studja o St Wyspiańskim"). — O. ORTWIN: „Achilleis" *Krytyka,* 1904. — A. MAZANOWSKI: „Achilleis". *Bibl. Warsz.* 1904, III. — K. WRÓBLEWSKI: „Achilleis". Lwów, 1909. — MITARSKI: Ostatnie dramaty Wysp. I „Powrót Odysa". *Nowa Gaz.* 1907, nr. 213 („Liter. i sztuka", nr. 11). — KOTARBIŃSKI: o „Powrocie Odysa". *Kur. Warsz.* 1907, nr. 248. — SINKO: Antyk Wysp. (1916). — GRZYM. SIEDLECKI o „Powrót Odysa" w dod. do II wyd. monogr. o Wysp. — HÖESICK: Hektor Sienkiewicza a Wyspiańskiego. („Sienkiewicz i Wyspiański". Warsz., 1918). — LORENTOWICZ: Achilleis („Dwadzieścia lat teatru"). — Z. WASILEWSKI: Achilleis. („Poeci i teatr", 1929).

(„Klątwa", i „Sędziowie"): O. ORTWIN: „Sędziowie" Wysp. *Krytyka* 1907, z grudnia — LACK: Budowa tragedji. („Sędziowie"). („Studja o St. Wyspiańskim"). — J. JANKOWSKI: St. Wysp. „Sędziowie" na scenie wileńskiej. *Nowa Gaz.* 1908, nr. 77. — LORENTOWICZ: „Sędziowie" („Dwadzieścia lat teatru"). — LORENTOWICZ: „Klątwa" („Dwadzieścia lat teatru");—W. GRUBIŃSKI: O „Klątwie" Wyspiańskiego. Warsz., 1911. (Toż w „W moim konfesjonale". Warsz., 1925). — KOTOWICZ: Rozbiór „Sędziów". *Pam. liter.* 1916. — ŻYCZYŃSKI: Analiza „Sędziów". („Teorja dramatu". Cieszyn, 1922) Z. WASILEWSKI o „Klątwie" („Poeci i teatr"). — W FALLEK: Szkice i studja o wpływie Biblji na literaturę polską. Łódź' 1931. (O „Sędziach").

(„Warszawianka", „Lelewel", „Noc Listopadowa"): LACK: Uwagi o „Noc Listop." *Krytyka,* 1908. (i w „Studja o Wyspiańskim" 1924). — J. GRABOWSKI: „Noc Listopadowa" St. Wysp. *Nowa Gaz.*, 1908. („Liter. i sztuka, nr. 33). — J. PIETRZYCKI: Powstanie Listopadowe w dramatach St. Wyspiańskiego. Lwów, 1909. — LORENTOWICZ: „Noc Listopadowa" na scenie, *Nowa Gaz.* 1908, nr. 556. — W. NOSKOWSKI: „Noc Listopad." *Kur. Warsz.* 1908, nr. 334. — EMINOWICZ: „Noc Listopadowa". Jasło. 1909. — KOTOWICZ: „Warszawianka" St. Wysp-go. (Idea i konstrukcja). *Pam. liter.* 1914—15. — GRZYMAŁA SIEDLECKI: Chłopicki i romantycy. *Tyg. Ilustr.* 1915, nr. 38. GRZYM. SIEDLECKI: Księżna Łowicka w „Nocy Listopadowej". *Tyg. Ilustr.* 1915, nr. 48. — LORENTOWICZ: „Noc Listopadowa". („Dwadzieścia lat teatru"). — W. BOROWY: Łazienki a „Noc Listopadowa. Warsz., 1918. — GRZYM. SIEDLECKI: O „Warszawiance" Wyspiańskiego. *Nowy Przegl. Liter.* 1920, nr. 5. — BOY: o „Warszawiance" („Flirt

z Melpomeną". IV). — St. Warszawska: Przyczynek do genezy misterjum w „Nocy Listopadowej" Wysp. *Pam. liter.* 1924—25. — W. Grubiński: „Noc Listopadowa". („W moim konfesjonale"). — Lack: Notatki i uwagi. I. Uwagi o „Lelewelu". Kraków, 1906 (Toż. w „Studja o St. Wyspiań."). — Kłyszewski: „Lelewel", *Nowa Gaz.*, 1908. („Liter. i sztuka", nr. 33). — Sinko: wstęp do 3 tomu „Dzieł" Wysp. (1926). — Lorentowicz: „Lelewel". („Dwadzieścia lat teatru"). — T. Makowiecki: „Rząd dusz" w „Lelewelu" Wyspiańskiego. *Ruch liter.* 1928, nr. 10. — Z. Wasilewski: „Lelewel". („Poeci i teatr"). — A. Boleski: Stan. Wyspiański jako poeta powstania Listopadowego. Warsz., 1931.

(Rapsody historyczne): Krzymuska: Rapsod o Bolesławie Śmiałym. („Studja liter." 1903). — Spasowicz: Dwa utwory St. Wyspiańskiego: „Kazimierz Wielki" i Wesele". *Kraj* 19[illegible]1, nr. 51—52 (i w „Pismach", VIII). — A. E. Balicki: Bolesław Śmiały i Św. Stanisław Szczepanowski w poezji polskiej Kraków, 1905. — K. Wóycicki: Wyspiański i Szujski. Warsz., 1917. — Hösick: Rapsody królewskie o Bolesławie Śmiałym i Kazimierzu Wielkim. („Sienkiewicz i Wyspiański". Warsz., 1918). — Grzymała-Siedlecki: „Wyspiański", wyd. 2, str. 303—310. — Grzym-Siedlecki: przedmowa do „Kazimierza Wielkiego" w wyd. *Bibl. uniw. lud.* — T. Sinko: Rapsody historyczne St. Wyspiańskiego. Kraków, 1924. — W. Barbasz: Ze studjów nad rapsodami Wyspiańskiego. *Przegl. Warsz.* 1925, paźdz.-listop. — Cz. Latawiec: Rapsod St. Wysp. „Kazimierz Wielki" („Walka o duszę narodu w twórczości Wysp-go". Poznań, 1930).

(„Legjon"): K. Tetmajer o „Legjonie". *Słowo* 1900, nr. 64—66. — Lack: „Legjon". („Studja o St. Wyspiańskim"). — Weychert-Szymanowska: Kilka słów o historycznym podkładzie w „Legjonie" Wyspiańskiego. Kraków, 1911. — Morstin: „Legjon" Wyspiańskiego. Kraków, 1911. — Stefański: „Legjon" Wysp.-go. Kraków, 1911 — Piskozub: Krasiński a Wyspiański. I. (Ze studjów nad „Legjonem"). Lwów, 1912. (Częściowo drukow. w *Pam. liter* 1912). — Pigoń: Wewnętrzna konstrukcja „Legjonu". *Sfinks* 1912, listop. (Toż w „Z epoki Mickiewicza". 1922). — Sinko: Wyspiański i Krasiński. (Rozwiązanie zagadek „Legjonu" i „Wyzwolenia"). Krak. 1920. — Haecker: Historyczne tło „Legjonu". *Listy z teatru* 1924, 2. — Życzyński: Mickiewicz w „Legjonie" Wyspiańskiego. *Pam. liter.* 1928.

(„Wesele", „Wyzwolenie", „Akropolis"): R. Starzewski: O „Weselu". Kraków, 1901. (Odb. z *Czasu*). — K. Kaszewski: Czy to przełom? *Wędrowiec* 1901, nr. 45—48. — Spasowicz: Dwa utwory St. Wyspiańskiego: „Kazimierz Wielki" i „Wesele". *Kraj* 1901, nr. 57—52. (Toż w „Pismach", VIII). — Ks. Pawelski: „Wesele" Wysp-go. *Przegl. Powsz.* 1901, IV, 1902, I. — K. Radosławski: Judyta i Rachela. *Prawda* 1902, nr. 4. — Lack: O hipokryzji („Wesele") („Studja o St. Wysp."). — K. Missona: „Wesele", dramat St. Wysp. Kołomyja, 1904. — T. Jaworski: Idea przewodnia w dramatach Wyspiańskiego „Wesele", „Wyzwolenie", „Akropolis". Poznań, 1905. — E. Bolesławowa K. B.: Jak rozumieć „Wesele" St. Wysp. Wilno, 1908. — Kosmowska: O utworze St. Wysp-go p. t. „Wesele". Lwów, 1908. — Gostomski. Arcytwór dramatyczny Wyspiańskiego „Wesele", *Pam. liter.*, 1908. — Rachwał: Chochoł „Wesela". *Sfinks* 1911, grudz. — Mączewski: Wernyhora. *Pam. liter.*, 1909. — Kotowicz: Synteza i analiza „Wesela" Wysp. Lwów, 1912. — M. Limanowski: „Wesele" Wyspiańskiego w teatrze Rozmaitości. *Myśl Polska*, 1915. — Lorentowicz: „Wesele". („Dwadzieścia lat teatru"). — Schneider: Motyw „rusalny" w poezji polskiej. (Balladyna, Beniowski, Dziady, Wesele). *Pam. liter.*, 1917. — Boy-Żeleński: Plotka! o „Weselu" Wyspiańskiego. („Flirt z Melpomeną. IV. 1924 i w „Marzenie i pysk",

1930). — PIGOŃ: O „Weselu“ St. Wyspiańskiego. („Z epoki Mickiewicza“). — W. GRUBIŃSKI o „Weselu“ („W moim konfesjonale“, 1925). — SINKO: „Boska Komedja“ Wyspiańskiego. *Przegl. Współcz.* 1925, kwiec. — ST. ESTREICHER: Narodziny „Wesela“. *Przegl. Współcz.* 1926, kwiec. — H. ŻYCZYŃSKI: „Wernyhora“ Wyspiańskiego. *Ruch liter.* 1927, listop. — L. PŁOSZEWSKI we wstępie do „Wesela“ w wyd. *Wielkiej Bibl.* (1928). — SINKO: W sprawie „trylogji“ Wyspiańskiego. *Ruch liter.* 1928, nr. 5. — BOY-ŻELEŃSKI: Nad rękopisem „Wesela“. („Ludzie żywi“. 1929). — KOTARBIŃSKI: Narodziny „Wesela“. („Ze świata ułudy“, 1926), — Tenże: Jubileusz „Wesela“. Tamże. — LUTOSŁAWSKI: „Wesele“ Wyspiańskiego. *Słowo* (wileń.) 1926, nr. 16. — A. SZCZERBOWSKI: „Ozimina“ i „Wesele“. *Myśl Narod.* 1926, nr. 17.—*Gazeta Literacka* 1926, nr. 4, St. Wyspiańskiemu w 25-lecie premjery „Wesela“. — *Życie teatru* 1926, nr. 12. — PŁOSZEWSKI: „Wesele“ dawniej i dziś. *Tęcza* 1927, nr. 4. — CZ. LATAWIEC: „Wesele“ Stanisława Wyspiańskiego. Poznań, 1930. (Odb. z „Księgi pamiąt.“ Koła polonistów Uniw. Poznań. Toż w „Walka o duszę narodu w twórczości St. Wysp. Poznań, 1930. — W. PIOTROWICZ: Teatr Wyspiańskiego. Inscenizacja „Wesela“ w Reducie. („W nawiasie literackim“). — Zob. też literaturę o „Weselu“, podaną w objaśnieniach do dramatu w wyd. *Wielkiej Biblioteki.*

ROSNER: „Wyzwolenie“ Wyspiańskiego. Kraków, 1903. — LACK: „Wyzwolenie“. („Studja o St. Wyspiańskim“). — Z. WASILEWSKI: Nowy Konrad. Lwów, 1903. Toż w jego „Śladami Mickiewicza“ (1905) i w „Mickiewicz i Słowacki“ (1922). — SPASOWICZ: St. Wysp-go „Wyzwolenie“. Zagadka w postaci dramatu. *Kraj* 1903, nr. 11—12 (i w „Pismach“, IX). — BALIŃSKI: O „Wyzwoleniu“ Wysp, *Słowo* 1903 nr. 136 i nast. — KONECZNY: O „Wyzwoleniu“ Wysp. *Przegl. Pol.* 1903, marzec. — ORTWIN: O „Wyzwoleniu“ Wysp. *Krytyka* 1903, luty. — KOTARBIŃSKI: Uwagi o „Wyzwoleniu“, na tle rozmowy z autorem. *Głos Narodu* 1903, maj. Zob. art. Lectora: Wyspiański o „Wyzwoleniu“. *Kraj* 1903, nr. 20. — L. CARO: Idea narodowa w “Wyzwoleniu“ *Przegl. Powsz.* 1903. — SZAROTA: „Wyzwolenie“ Wysp-go w stosunku do jego dzieł poprzednich. Kraków, 1903. — MISSOŃA: „Wyzwolenie“, dramat Wysp. Kołomyja 1904. — T. JAWORSKI: Idea przewodnia... zob. wyżej. — GRZYM. SIEDLECKI: Przed premjerą „Wyzwolenia“. *Kur. Warsz.* 1916, nr, 100. — LORENTOWICZ: „Wyzwolenie“ *Nowa Gaz.* 1916. („Dwadzieścia lat teatru“). — SINKO: Rozwiązanie zagadek „Legonu“ i „Wyzwolenia“... zob. wyżej. — W. GRUBIŃSKI o „Wyzwoleniu“ („W moim konfesjonale“). — SINKO: „Boska Komedja“ Wysp... zob. wyżej. — W. BARBASZ: Oresteja Wyspiańskiego. *Przegl. Współcz.* 1927, grudz. — SINKO: W sprawie trylogji... zob. wyżej. — ŻYCZYŃSKI: Architektonika „Wyzwolenia“ Wysp. *Ruch liter.* 1929, nr. 2. — PIOTROWICZ: Na marginesie „Wyzwolenia“. („W nawiasie literackim“). — M. WALIGÓRA: Wyzwolenie „Wyzwolenia“ Kraków, 1929. — CZ. LATAWIEC: „Wyzwolenie Wyspiańskiego“. („Walka o duszę narodu w twórczości Wysp.“ Poznań, 1930).

STEN o „Akropolis“. *Krytyka* 1904. — LACK. „Akropolis“ („Studja o St. Wyspiańskim“). — T. JAWORSKI: Idea przewodnia... zob. wyżej. — KRETZ: St. Wyspiańskiego „Akropolis“ jako dramat świadomości narodowej. Lwów, 1910. — J. MIRSKI: „Akropolis“ Wyspiańskiego a Biblja. *Przegl. Warsz.* 1924, czerw. — RACHWAŁ: Akropolis. Tarnów, 1926. — W. FALLEK: Szkice i studja o wpływie Biblji na literaturę polską. Łódź, 1931.

(„Bolesław Śmiały“ (dram.), „Skałka“): SPASOWICZ: St. Wysp-go „Bolesław Śmiały“ *Kraj* 1903, nr. 37—39 (i w „Pismach“ IX). — CHMIEL: Archeologja dramatu „Bolesław Śmiały“ Wyspiańskiego . Kraków, 1903. — LACK: „Bol. Śmiały“. („Studja

o St. Wyspiańskim"). — W. Pr.: „Bol. Śmiały", dramat Wyspiańskiego. *Bies. liter.* 1903, nr. 41. — Wład. Prokesch: „Bolesław Śmiały". *Kur. Warsz.* 1903, nr. 129.— A. E. Balicki: Bolesław Śmiały w poezji polskiej. Kraków, 1905. — Baumfeld: O „Bolesławie Śmiałym". *Sprawozd. gimn. w Sanoku* za r. 1904. — Wasilewski: „Bolesław Śmiały" Wysp. (w książce zbior. „Pamięci J. Gadomskiego — Koledzy". Warsz., 1907. — Lorentowicz: Bolesław Śmiały w dramacie polskim. *Świat* 1907, nr. 50—51. — Lorentowicz: „Bolesław Śmiały". *Nowa Gaz.* 1907, z d. 17 i 18 grudnia. (Toż w „Dwadzieścia lat teatru". Warsz., 1929). — Kleczyński: „Bolesław Śmiały", dramat Wysp-go *Tyg. Ilustr.* 1907, nr. 51. — Rabski: „Bolesław Śmiały". *Kur. Warsz.* 1907, nr. z dn. 16 grudnia. — St. Kozłowski: „Bolesław Śmiały". *Gaz. Codz.* 1907, z dn. 14 grudnia. — G. Baumfeld: „Bolesław Śmiały Wysp. *Prawda* 1908, nr. 3—4. — Bukowiński o „Bol. Śmiałym na scenie teatru Wielkiego. *Sfinks* 1908. — Z. Erwin: „Bolesław Śmiały' i „Skałka" Wysp-go. *Sfinks* 1911, grudz. — St. Kołaczkowski: „Bolesław Śmiały i „Skałka". *Przegl. Warsz.* 1922, czerw. — W. Grubiński: „Bolesław Śmiały". („W moim konfesjonale"). — Dürr: Do genezy „Bolesława Smiałego" i „Skałki". *Ruch liter.* 1927, nr. 5. — Dürr: Wyspiańskiego noty do „Bolesława Śmiałego". *Ruch liter.* 1926, nr. 8.

St. Lack: Uwagi o „Skałce". („Studja o St. Wyspiańskim". Str. 224—261). — O. Ortwin o „Skałce" Wysp-go. *Krytyka,* 1907. — Mitarski: Ostatnie dramaty Wyspiańskiego. II. „Skałka". *Nowa Gaz.* 1907, nr. 331 („Liter. i sztuka, nr. 19). — Matuszewski. „Skałka" Wyspiańskiego. („Studja o Żeromskim i Wyspiańskim". 1921).

(„Cyd", Hamlet, „Daniel"): J. Sz.: „Cyd" Corneille'a w tłumaczeniu Wyspiańskiego. *Krytyka,* 1907. — A. Grzym. Siedlecki: „Cyd" Wyspiańskiego *Nowa Gaz.* 1907, nr. 307 („Liter. i sztuka", nr. 17). — Siedlecki: Metamorfozy „Cyda". *Sfinks* 1908, stycz. luty. — Folkierski. „Cyd" Kornela w Polsce. *Rozpr. wydz. filol. Akad. Um.* LVII (1917). — Lorentowicz o „Cydzie" („Dwadzieścia lat teatru"). — St. Brzozowski: Wyspiański o „Hamlecie" (Stan. Wyspiański", 1912. Przedtem w *Krytyce,* 1905). — Kotarbiński: Wyspiański o Szekspirze. *Ludzkość* 1907, nr. 26. — Mleczko: Wyspiański o Hamlecie. *Witeź* 1908, nr. 3. — Lack: Hamlet. („Studja o St. Wyspiańskim"). — Dürr: O „Hamlecie" nieznane urywki. *Myśl Narod.* 1926, nr. 18. — Matuszewski: Wyspiański i Hamlet. („Studja o Żeromskim i Wyspiańskim"). — J. Bujański: Wyspiański — człowiek teatru. *Sprawozd. Akad. Um.* 1930, nr, 10. — Lack: Uwagi o „Danielu" („Studja o St. Wyspiań.", przedtem w *Krytyce,* 1908). — Życzyński: Do genezy „Daniela" Wyspiańskiego. *Pam. liter.* 1924—25. — W. Fallek: Szkice i studja o wpływie Biblji na liter. pol. (O „Danielu").

Prace o Wyspiańskim jako o malarzu i muzyku.

„Stanisław Wyspiański. Dzieła malarskie, z tekstem St. Przybyszewskiego i Żuk Skarszewskiego". Bydgoszcz, 1925. — W. Trojanowski: Wyspiański. Artysta — człowiek — życie. Warszawa, 1928. — T. Szydłowski: Stanisław Wyspiański. (Monografja artystyczna). Warsz., 1930.

Rydel: Ze sztuki. *Tyg. Ilustr.* 1896, nr. 37—40. — Jaroszyński: Wyspiański jako artysta. *Kur. Warsz,* 1907, z dn. 29 listopada. — A. Gawiński: Jego malarstwo. *Nowa Gaz.* 1907, 29 listop. — H. Opieński: Jego harfa muzyczna. Tamże. — St. Popowski: Wyspiański jako plastyk. *Gaz. Codz.* 1907, 17 grud. — Szopski: Wyspiański a opera polska. *Tyg. Ilustr.* 1907, nr. 50 (o pomysłach muzycznych Wysp.-go —

wyjątek z listu). — Z. STANKIEWICZÓWNA: St. Wyspiański jako malarz. *Bluszcz* 1907, nr. 49. — LACK. O malarskich dziełach Wyspiańskiego. („Studja o St. Wyspiańskim", 1924. Przedtem w *Krytyce* 1904 i 1910). — LACK: Dwa zasadnicze motywy muzyki Wyspiańskiego. *Krytyka* 1908. stycz. (i w „Studja o Wysp."). — ETTINGER: Wysp. jako malarz. *Nowa Gaz.* 1908, z dn. 5 kwietnia. („Liter. i sztuka", nr. 11). — DIENSTL: Znaczenie Wyspiańskiego dla polskiego zdobnictwa. Lwów, 1908. (Odb. z *Aten. pol.*). — A. GAWIŃSKI: O książkach Wyspiańskiego. *Przegl. Bibliot.* 1908. — L. RÓŻYCKI: St. Wyspiański a muzyka. *Dzien. Pol.* 1909. — P. SMOLIK: Zdobnictwo książki w twórczości Wyspiańskiego. Łódź (1928).

PINI: Najnowsze prace o Stan. Wyspiańskim. *Pam. liter.* 1903. — T. DĄBROWSKI: Z najnowszych prac o Wyspiańskim. *Pam. liter.* 1907. — W. BARBASZ: Przegląd badań nad Wyspiańskim (1897—1930). *Przegl. Humanist.* 1930.

Zob. nadto Wł. Rogowskiego: Przyczynek do bibliografji prac o Wyspiańskim, w jednodniówce *Dzwon Polski*, 1914 (13/XII). Warszawa — oraz Bibliografję histor. liter. i kryt. liter., wyd. przy *Pam. liter.* i Vrtel-Wierczyńskiego Bibliografję literatury polskiej za rok 1919 i za rok 1922.

12. LUCJAN RYDEL.

Ur. w r. 1870 w Krakowie. Syn profesora uniwersytetu Jagiellońskiego i Kremerówny z domu (córki Józefa Kremera). Kształcił się w uniw. Krakowskim. Ożeniony był z włościanką Mikołajczykówną i mieszkał w Bronowicach pod Krakowem. (W „Weselu" Wyspiańskiego występuje jako Pan młody). Zmarł 8 kwietnia 1918 r. Poeta.

Pierwsze utwory Rydla: „Matka", scena dramat. 1893 (z *Czasu*), „Dies irae", misterjum. Kraków, 1893 (z *Przegl. Pol.*).

Następnie ukazały się:

„Poezje". Warszawa (Krak.) 1899; wyd. nowe 1901 (Warsz— Krak.); wyd. 2. 1902; wyd. 3. 1909.

„Zaczarowane koło". Baśń dramatyczna. Warsz. (Krak.). 1900; wyd. 2. 1902.

„Utwory dramatyczne"· 2 t. Kraków, 1902.

„Na zawsze". Kraków, 1903. Dramat.

„Betleem polskie". Kraków, 1905. — Wyd. nowe. Lwów, 1928.

„Pan Twardowski". Kraków, 1906. Poemat.

„Bodenhain". Kraków, 1906. Dramat.

„Ferenike i Peisidoros". Krak. 1909.

„Bajka o Kasi i królewiczu". Lwów, 1904.

„Madejowe łoże". Kraków, 1909.
„Królowa Jadwiga". Poznań (Warsz). 1910.
„Z greckiego świata". Warszawa, 1910.
„Olimpia". (*Przegl. Powsz.* 1909).
„Zygmunt August". Trylogja dramatyczna. (I. Królewski jedynak; II. Złote więzy; III. Ostatni). Kraków, 1913, i inne.

Tłumaczył Iljadę Homera (8 pieśni) (pojedyńcze pieśni drukował po czasopismach), „Amora i Psyche" Apulejusza (1911).

Listy. List do Ferd. Kurasia. *Ruch liter.* 1929, nr. 6; dwa listy z r. 1900 przytacza Boy w „Marzenie i pysk" (1930).

St. W. (Wyspiański): ocena „Zaczarowanego Koła". *Życie* 1899, nr. 8. — Z. Wasilewski: o „Zaczarowanem Kole". *Głos,* 1899. (Przedruk. w „Od romantyków do Kasprowicza" i w „Współcześni"). — Tarnowski: Nowe kierunki dramatu i „Zaczarowane koło" L. Rydla *Przegl. pol.* 1901, kwiec.-maj. — Br Kąsinowski: „Zaczarowane koło" Lucjana Rydla i jego pierwowzory. *Dziennik Poznański* 1901, nr. 96—102. — Gostomski o „Poezjach". *Książka* 1901, nr. 11. — Zdziarski: Pierwiastek ludowy... str. 551—564. — Chmielowski: Dramat polski doby najnowszej (1902). — A. Mazanowski: Młoda Polska... (1902). — Gostomski o „Z greckiego świata". *Książka* 1911, nr. 2. — Kotarbiński: Trylogja Zygmuntowska. *Książka,* 1913. — A. Mazanowski: Trylogja Lucjana Rydla. *Bibl. Warsz.* 1913, I. — Woroniecki: L. Rydla trylogja dramatyczna „Zygmunt August". *Sfinks* 1913, marzec. — Rabski: Królewski jedynak. *Kur. Warsz.* 1914, nr. 29. — Kosiakiewicz: Lucjan Rydel (Kartka z pamiętnika) *Świat* 1918, nr. 16. — Z. Dębicki: Lucjan Rydel. *Kur. Warsz.* 1918, nr. 101. (Por. *Tyg. Ilustr.* 1918). — Hösick: Ze wspomnień o Lucjanie Rydlu. *Nowa Reforma* 1918, nr. 192 i nast. — Hösick: Pojedynek na rymy. *Kur. Warsz.* 1922, nr. 43. — E. Łuniński: Wspomnienie o L. Rydlu. *Wiadom. liter.* 1925, nr. 13. — Boy: Plotka o „Weselu" Wyspiańskiego. („Flirt z Melpomeną" IV i w książce „Marzenie i pysk", 1930). — Łuniński: Lucj. Rydla pierwsze brzaski. *Wiad. liter.* 1930, nr. 31. — Lorentowicz: L. R. („Dwadzieścia lat teatru", 1929) — T. Sinko: St. Wyspiańskiego pytajniki na marginesie „Piśmiennictwa" W. Feldmana. II. *Przegl. Współczesny* 1926, czerw. — Boy-Żeleński: Zatarg bohaterów „Wesela". („Marzenie i pysk", 1930 r.).

13. EDWARD SŁOŃSKI.

Ur. się w r. 1872 we wsi Zapasiszki, na Inflantach polskich, w rodzinie ziemiańskiej. Kształcił się w Kazaniu i Wilnie, a następnie w Warszawie. W r. 1894, z powodu udziału w manifestacji Kilińskiego, uwięziony i zesłany do Tambowa. Po powrocie do kraju oddał się zawodowi dentystycznemu. Zamieszany w ruchu rewolucyjnym r. 1905, został wydalony z Królestwa i osiadł w Wilnie. Zmarł 24 lipca 1926 r.

Zaczął od ogłoszenia poezyj w języku rosyjskim.

Osobno ogł. następ. utw.:

a) „Dla mojej Pani". 1898.
b) „Z wiosennych dum". Warsz., 1898.
c) „Poezje". Warsz., 1899.
d) „Zeszyt bez tytułu". Warsz., 1900.
e) „Poematy. I. Pieśń. II. Mary". Warszawa, 1901.
f) „Do Boga". 1901.
g) „Noc". Warszawa, 1902.
h) „Wiesio". 1903.
i) „Okruchy". Wilno. 1904.
j) „Pieśń nad pieśniami". Warsz., 1904.
k) „Fragmenty". Warsz., 1905.
l) „Jeszczem wciąż pełen wiosny". Warsz., 1909.
m) „Z pod szronu". Warsz., 1910.
n) „Wybór poezyj". Warsz., 1911.
o) „Niezżęty kłos". Warsz., 1913.
p) „Ta co nie zginęła". 1915.
r) „Idzie żołnierz borem, lasem". 1916.
s) „Już ją widzieli idącą". 1917.
t) „Serce poety". Warsz., 1930. I inne.

Powieści i nowele: „Bezimieńce". Warsz., 1907. — „W więzieniu". Warsz., 1911. — „Partja". Warsz., 1911. — „Miłość". 1913. — „Powrót". Nowele. Warsz., 1913. I inne.

Ogłaszał też książeczki dla dzieci.

Gostomski o „Poematach". *Książka* 1901, nr. 12. — Gostomski o „Jeszczem..." *Książka* 1910, nr. 6. — Z. Dębicki: E. S. („Portrety". II). — W. Borowy: Ś. p. E. S. *Warszawianka* 1926, nr. 203. — Gostomski o „Z pod szronu". *Książka* 1911, nr. 8.

14. JAN LEMAŃSKI.

Ur. się 7 lipca 1866 w Głażewie (w Płockiem). Gimn. w Płocku, uniw. w Warszawie, na wydz. prawnym.

Wystąpił ok. r. 1895. Od r. 1901 pomieszczał utwory swoje w *Chimerze*.

Osobno ogłosił:
a) „Bajki". Warszawa, 1902.
b) „Proza ironiczna". Warsz., 1904.
c) „Colloquia albo Rozmowy". Lwów, 1905.
d) „Ofiara królewny". 1906.
e) „Nowenna". Warsz., 1906.

f) „Prawo własności". 1909.
g) „Baśni o prawdzie". Warsz., 1910.
h) „Noc i dzień". Warsz., 1911.
i) „Czyn". Poezje, satyry, piosenki. Lwów, 1911.
k) „Kamień filozoficzny" Lwów, 1911.
l) „Jasełka". Warsz., 1911.
m) „Zwierzyniec". Warsz., 1912.
n) „Bajki o zwierzętach". 1916.
o) „W kraju słońca". 1920.
p) „Złota rybka". 1920.
r) „Lis na dworze królewskim". 1920.
s) „Księga rodzaju". 1920.
t) „Tao". 1920.
u) „Prawo mężczyzny". Warsz., 1922. Nowele prozą.
w) „Toast". Bajki powojenne". Warsz., 1923.
Ułożył antologję „Satyra polska". 2 t.

Wł. Jabłonowski: Szyderca-marzyciel. („Rozpr. i wraż. liter" 1908). — Z. Dębicki: Jan Lemański. *Kur. Warsz.* 1911, nr. 54. — Nowaczyński: J. L. („Wczasy liter."). — Lorentowicz: J. L. („Młoda Polska", III). (Przedtem p. t. Apologi Jana Lemańskiego w *Sfinksie* 1911, zesz. kwiec.-wrzes. — Z. L. Zaleski o „Kamieniu filozof.". („Dzieło i twórca". 1914). — Miriam: Odrodzenie bajki. („Pro arte", 1914). — Dębicki: J. L. („Portrety", I).

15. TADEUSZ MICIŃSKI.

Ur. w r. 1873 w Warszawie; gimnazjum w Warszawie, studja filozoficzne odbywał w Krakowie. Następnie przebywał w Niemczech i Hiszpanji. Podczas wojny światowej przebywał w Rosji. Tu zginął, zamordowany przez chłopów w bolszewickiej Białorusi w r. 1919. Data dokładniejsza nieznana. Poeta.

Na pole literackie wystąpił w r. 1898 z nowelą „Nauczycielka". (Przedtem wraz z Sewerem napisał dramat „Marcin Łuba". (1896). Chmielowski jako wcześniejszy utwór M. podaje „Łazarze" 1895. (Zob. Zarys najnow. liter. str. 370).

„W mroku gwiazd" 1902. Poezje.
„Noc Rabinowa" (*Ateneum* C. Jellenty 1904).
„Do źródeł duszy polskiej". 1906. Zbiór art. i studjów.
„Kniaź Patiomkin". 1907. Dramat.
„Nietota. Księga tajemna Tatr". Warszawa, 1910.

„Walka o Chrystusa". 1911. (Z powodu książki A. Niemojewskiego „Bóg Jezus").

„Dęby Czarnobylskie". Warszawa (Lwów), 1911. Nowele.

„W mrokach złotego pałacu czyli Bazylissa Teofanu". Tragedja Kraków, 1909.

„Ksiądz Faust". 1913. Powieść.

„Wita". Warsz., 1926. Powieść.

Utwory Micin. nie są jeszcze zebrane; część ich rozproszona po czasopismach: w *Życiu* krak., *Krytyce*, *Chimerze*, *Ateneum* C. Jellenty („Noc rabinowa"), *Sfinksie*, w książce zbior. p. t. „Na nową szkołę". 1907 („Wrogowie ducha"), w *Astrei* 1924 („Ultima Thule").

Feldman: Piśmienn. pol. III (1905) i w Współcz. liter. II, 58. — Nowaczyński: O Tad. Micińskim („Wczasy literackie", 1906). — Brzozowski: T. M., z powodu dram. „Kniaź Potiomkin". *Świt* 1907 (Kijów.) nr. 12. — T. Nalepiński o „Bazylissie Teofanu" *Krytyka* 1909, II. — Tenże o „Nietocie". *Krytyka*, 1910, II. — A. Grzym. Siedlecki: Ksiądz Faust. *Museion*, 1913. — E. Woroniecki: O T. Micińskim i Księdzu Fauscie. *Krytyka*, 1913. — Brzozowski: Legenda Młodej Polski, 1909. — Z. L. Zaleski: Dzieło i twórca (1914). — M. Rettinger: O Micińskim. („Wśród współczesnych liryków polskich". Lwów, 1913). — M. Jeh. Wielopolska: Mój najpiękniejszy o Micińskim wykład. *Tydz. Polski* 1920, nr. 31. — „O pisma pośmiertne Micińskiego". *Wiadom. Liter.* 1924, nr. 27. — Z. D.: Tadeusz Miciński. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 65. — Wł. Rabski: Ostatnia rozmowa z Micińskim. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 66. — Z. Wasilewski: Tad. Miciński i jego los. *Gaz. Warsz.* 1925, nr. 74—75. — W. Horzyca: Architektonika dramatów Micińskiego. *Fantazy* 1925, nr. 1. — Wojtkiewicz: Śmierć Micińskiego *Kur. Warsz.* 1925, nr. 217. — *Wiadomości liter.* 1925, nr. 12 (poświęc. Mic-mu); zawiera art. Żeromskiego (powtórzony w „Elegjach"), J. K. Bandrowskiego i innych. — M. Rettinger: Opowieść o wcieleniu bohaterki. *Przegl. Współcz.* 1926, lipiec, (O „Wita"). — St. Zdziechowska: Miciński i Staff w świetle krytyki Brzozowskiego. („St. Brzozowski"). — J. Miciński: Wspomnienie o Tad. Micińskim. *Kur. Polski* 1928, nr. 156, 159. — Dębicki: Tad. Miciński. („Portrety", II). — Szyjkowski: Literatura współczesna 1930, str. 254—260.

16. JERZY ŻUŁAWSKI.

Ur. 14 lipca 1874 r. w Limanowskiem. Gimn. przeszedł w Krakowie, uniw. (na wydz. filoz.) w Bernie w Szwajcarji, gdzie otrzymał stopień dr. fil. za rozprawę „Das Problem der Kausalität bei Spinosa" (1899). Przez pewien czas był nauczycielem gimnazjalnym w Krakowie. W r. 1914, po wybuchu wojny, zaciągnął się do Legjonów. Zmarł 10 sierpnia 1915 r. w Dębicy, pod Tarnowem.

„Na strunach duszy". Kraków, 1895.

„Pax". K. 1896.

„Intermezzo". Kraków, 1897.

„Stance o pieśni“. Kraków, 1897.
„Poezje“. 2 t. Krak., 1900—1901.
„Z domu niewoli“. Krak., 1902.
„Pokłosie“. 1904.
„Xięgi niektóre z Żydowskich pism Starego Zakonu wybrane“. Lwów, 1905.
„Prolegomena“. Lwów, 1902.
„Opowiadania prozą“. Warsz., 1902.
„Na srebrnym globie“. Lwów, 1903.
„Kuszenie Szatana“. Opowiadania. Kraków, 1909.
„Bajka o człowieku szczęśliwym“. Opowiadania. Lwów, 1910.
„Zwycięzca“. Kraków, 1910. (Druga część trylogji).
„Stara ziemia“. Kraków, 1911. (Trzecia cz. trylogji).
„Laus feminae“. I. Powrót. Warsz., 1914.
„Profesor Butrym“. Powieści Laus feminae część druga. Warszawa, 1916.
Dramaty:
„Dyktator“. Lwów, 1903.
„Eros i Psyche“. Lwów, 1904.
„Wianek mirtowy. Lwów, 1905.
„Ijola“. Lwów, 1905.
„Gra“. Tryptyk sceniczny. Lwów, 1905.
„La Bestia“. (Donna Alnica). Lwów, 1907.
„Za cenę łez“. Kraków, 1909.
„Gród słońca“. Lwów, 1911.
„Koniec Mesjasza“. Lwów, 1911.
„Szkice literackie“. Warszawa, 1913.
„Szkice filozoficzne“. Warszawa, 1913.
„Benedykt Spinoza“. Warsz., 1902.
„Miasta umarłe“. Warszawa, 1918.
Wyd. zbior. Poezje. 4 t. Lwów, 1908.

CHMIELOWSKI: Dzieje krytyki liter. (O „Prolegomenach“). — FELDMAN o Ż. w Piśmien. pol. wyd. 1905, t. III i IV. — CHMIELOWSKI: Najnowsze prądy w poezji naszej. Str. 113—125. — STEN: Szkice krytyczne. — Z. WASILEWSKI o „Eros i Psyche“ w Od romantyków do Kasprowicza. — AD. GRZYM. SIEDLECKI: Jerzy Żuławski. *Tyg. Ilustr.* 1915, nr. 34.

17. LUDWIK SZCZEPAŃSKI.

Ur. 5 marca 1872 r. w Krakowie. Gimn. w Wiedniu, uniw. w Wiedniu i Krakowie.

Założył w r. 1897 i wydawał w l. 1897—8 w Krakowie tygodnik *Życie*, organ „Młodej Polski". Później wydawał dziennik *Nowiny* (Od r. 1903) i *Ilustrację polską* (1904).

Jako poeta debiutował w r. 1897.

Osobno ogł.: „Srebrne noce. Lunatica. Hymny". Kraków, 1897. Wyd. 2. p. t. „Pieśni i hymny". Lwów, 1899. (*Bibl. Mrówki*).

FELDMAN: Piśm. pol, (1905).

18. STANISŁAW WYRZYKOWSKI.

Ur. 1873 w Królestwie. Studja uniwers. odbywał w Krakowie. Utwory poetyckie umieszczał w *Życiu* (krak.) i w *Chimerze*. Tłumacz Nietzschego, Sonetów Szekspira, Poego, Conrada. Jego rekonstrukcja sceniczna „Samuela Zborowskiego" Słowackiego.

Wydał poezje K. Zawistowskiej.

„Moskiewskie gody". 3 t. Warsz., 1930. Powieść histor.

O W. pisali: FELDMAN, A. POTOCKI. — T. B. SYGA: Mosk. gody. *Myśl Narod.* 1930, nr. 50. — PRZYBYSZEWSKI: Moi współcześni. Wśród swoich. Warsz. 1930. Str. 117 i nast., 146 i nast.

19. STANISŁAW KORAB BRZOZOWSKI.

Ur. w r. 1876. Syn poety Karola Brzozowskiego. Zmarł 23 kwietnia 1901 r. w Warszawie (samobójczo). Poeta.

Utwory jego poetyckie ukazywały się w krak. *Życiu* i w *Chimerze*.

Osobno poezje jego wydano p. t.

„Nim serce ucichło". Warsz.. 1910. (Są tu m. i. przekłady z Baudelaire' a i Verlaine' a).

K. BŁESZYŃSKI: Stanisław i Wincenty Brzozowscy. *Krytyka*, 1910. — J. OKSZA w *Przegl. Narod.*, 1910. — W. GOSTOMSKI w *Książce* 1911, nr. 1. — FELDMAN: Współcz. liter. pol. — FOLKIERSKI: Sonet polski, str. 267.

20. WINCENTY KORAB BRZOZOWSKI.

Brat Stanisława, syn Karola.

Poezje jego wyszły osobno p. t.

„Dusza mówiąca". Warsz., 1910.

FELDMAN: Współcz. liter. pol., II. — FOLKIERSKI: Sonet polski, str. 267.

21. FRANCISZEK PIK.

(Pseud. Fr. Mirandolla).

Ur. się 13 grudn. 1871 r. w Krośnie (w Galicji). Kształcił się w Krakowie i zagranicą. Aptekarz. Zmarł w początkach czerwca 1930 r. w Krakowie. Poeta.

Osobno ogł.: a) „Liber tristium". 1898.
b) „Liryki". Kraków, 1901.
c) „Tempore belli". 1916.
d) „Tropy". 1918.
Wiele tłumaczył, m. i.: Verlaine'a, Mallarmé'go, Baudelaire'a, Goethego („Wertera„) i innych.

FELDMAN: Piśm. pol. (1905) II. — J. E. PŁOMIEŃSKI: Mirandola, poeta, nowelista, tłumacz. *Ziemia Lubel.* 1928. — PŁOMIEŃSKI: Franciszek Mirandola. *Przegl. Humanist.* 1930.

22. ARTUR GÓRSKI.
(Pseud. Quasimodo).

Ur. w. r. 1870. Kształcił się w Krakowie. Był kustoszem biblioteki Pawlikowskich we Lwowie. Redagował czas jakiś w r. 1898 *Życie* krakowskie. Tu pomieścił w r. 1898 artykuł programowy p. t. „Młoda Polska".

Gł. utwory: a) „Błędne dusze". (*Aten.* 1901).
b) „Monsalwat. Rzecz o Adamie Mickiewiczu". Kraków, 1908.
c) „Próba grobu". (*Myśl polska* 1917—18).
d) „Karty z kroniki czasu". (*Myśl pol.* 1917—18).
e) „Chłop, opowieść sceniczna". (*Godło* 1915—16).
f) „Ku czemu Polska szła". Warsz., 1918. Wyd. 2. 1919.
g) „Przededniem". Opowiadania. 1918.
h) „Na nowym progu". Warsz., 1918.
i) „O Zmartwychwstanie". 1922. Dramat.
k) „O wieszczeniu w sztuce". 1920.
l) „Klechdy". Warsz., 1925.
m) „Śluby". Dramat. 1927.
n) „Glossy o ludziach i ideach". Warsz., 1930.
o) „Saga o Gislim wyjętym z pod prawa i inne sagi islandzkie". Warsz. 1931.

Wydał 2 tomy „książki zbiorowej". p. t. „Godło". (Warszawa, 1915—1916).

Przełożył Dantego „Vita nuova" (1914) i Goethego „Prometeusza". (*Aten.*).

Poezje rozproszone po czasopismach.

FELDMAN: Współcz. liter. pol. (1919). III, str. 123—130. — DĘBICKI: Artur Górski. („Portrety" II). — SZYJKOWSKI: Literatura współcz. (1930), str. 169—177.

23. JAN AUGUST KISIELEWSKI.

Ur. w r. 1876 w Rzeszowie. Gimn. ukończył w Tarnowie. Uniw. w Krakowie, Monachjum, Wiedniu i Berlinie. Zm. 29 stycznia 1918 r. Dramaturg.

Utwory dramatyczne:
„W sieci". Kraków, 1899. Dramat·
„Karykatury". 1899. Komedja.
„Sonata". Krak., 1900. Dram.
„Ostatnie spotkanie". Lwów, 1903. Kom.

Studja estetyczne:
„Panmusaion". Lwów, 1906.
"Życie dramatu". Lwów, 1907.
„O teatrze japońskim". Lwów, 1902.

Jan Sten: J. A. Kisielewski. („Pisarze polscy", 1903). — J. Płomieński: Dzieje dramatycznej twórczości J. A. Kisielewskiego. Poznań, 1922. — A. Grzym. Siedlecki J. A. Kisielewski. *Rzeczpospolita* 1925, nr. 101—121. — Z. Dębicki: J. A. Kisielewski. („Portrety". II). — Przybyszewski: Moi współcześni. II, str. 133 i nast.

24. KAZIMIERA ZAWISTOWSKA.

Z Jasieńskich. Ur. w r. 1870 w Rasztowcach, na Podolu galicyjskiem, z ojca Henryka Jasieńskiego, publicysty lwowskiego, i Albertyny z Torosiewiczów. Wyszła za Stanisława Zawistowskiego, ziemianina podolskiego. Zmarła 28 lutego 1902 r. w Krakowie.

Pierwociny swe poetyckie pomieszczała w czasopismach lwowskich. Następnie utwory swoje ogłaszała w krakowskiem *Życiu*, w *Krytyce* i w *Chimerze*.

Wyd. zbior.: a) „Poezje". Lwów, (Kraków) 1904·
b) „Poezje". Warszawa, 1923. Z rękopisów wydał Stan. Wyrzykowski.

Miriam we wstępie do „Poezyj" (1904). — Feldman: Współcz. liter. pol. wyd. 5. 1908, str. 580 i 586. — E. Kucharski: Z cyklu „Dusze kobiece". Kaz. Zawistowska. *Sfinks* 1913, sierp. wrześ. — Id. Badowska: Mit o rycerzu-kochanku w poezji Zawistowskiej. (Druk.?). — St. Wyrzykowski: Kazim. Zawistowska. *Tyg. Ilustr.* 1923, nr. 34, i we wstępie do wyd. „Poezyj" z r. 1923.

25. MARYLA WOLSKA.

(Pseud. D - mol).

Ur. 13 marca 1873 r. we Lwowie, z o. Karola Młodnickiego, malarza, i m. Wandy Monné, (poprzednio narzeczonej Grottgera).

Wyszła za Wacława Wolskiego (przyjaciela Szczepanowskiego). Zmarła 26 czerwca 1930 r. we Lwowie.

Pierwsze swoje utwory poetyckie zaczęła ogłaszać w pismach lwowskich, pod koniec w. XIX-go (ok. 1893) (pod pseud. Zawrat lub D-mol).

Osobno wyszły:

a) „Symfonja jesienna". Lwów, 1901.

b) „Thème varié". Lwów, 1901.

c) „Święto słońca". Lwów, 1903.

d) „Z ogni kupalnych". Lwów, 1905.

e) „Swanta, baśń o prawdzie". Lwów, 1907.

f) „Dziewczęta". Lwów, 1910. Nowele. (Pod pseud. Iwo Płomieńczyk).

g) „Dzbanek malin". Medyka. 1929. (*Bibl. medycka*).

FELDMAN: Współcz. liter, pol. — Z. D. (Dębicki): Ś. p. Maryla Wolska. *Kur. Warsz.* 1930, 27 czerw, — Z. WASILEWSKI: Na widowni. *Myśl Narodowa* 1930, nr. 27. — J. REMBIELIŃSKI: Wielki ład. *Myśl Narod.* 1930, nr, 35. — M. PAWLIKOWSKI: O Maryli Wolskiej. *Myśl Narod.* 1931, nr. 18.

26. STANISŁAW PRZYBYSZEWSKI.

Ur. 7 maja 1868 r. w Łojewie, pod Kruszwicą (w Wielkopolsce), z ojca nauczyciela wiejskiego. Uczył się w gimnazjum w Toruniu (1881—4) i w Wągrowcu (1884—9). Następnie studjował od r. 1889 architekturę w Charlottenburgu i medycynę w uniw. w Berlinie. (W r. 1891 i n. redagował tu *Gazetę Robotniczą*). W l. 1895—8 podróżuje po Skandynawji, przebywa w Paryżu i w Hiszpanji. W r. 1898 przybywa do Krakowa. Od r. 1898 (paźdz.) — 1900 redaguje w Krakowie *Życie*. Po r. 1900 przebywa we Lwowie, w Warszawie; w l. 1906, 1907, 1908, 1911 w Monachjum... Po wojnie światowej, jako urzędnik kolejowy mieszka w Gdańsku. Osiada wreszcie w Warszawie. Ож. był 1v. (od r. 1893) z Norweżką Dagny Juell (zm. 1901); 2v. z Jadwigą Kasprowiczową. Zmarł 23 listop. 1927 r. w Jarontach, pod Inowrocławiem.

Pisał z początku wyłącznie po niemiecku:

a) „Zur Psychologie des Individuums". (napis. ok. 1887) I. Chopin und Nietzsche. Berlin, 1892. II. Ola Hansson. Berlin, 1892.

b) „Totenmesse". Berlin, 1893.

c) „Das Werk des Eduard Munch". Berlin, 1894.

d) „Vigilien". Berlin, 1894.

e) „Unterwegs". (Homo sapiens II). Berlin, 1895.

f) „Im Malstrom". (Homo sapiens III). Berlin, 1896,
g) „De profundis". Berlin, 1896.
h) „Auf den Wegen der Seele". Berlin, 1896.
i) „Satanskinder". 3 t. München, 1897.
k) „Ueber Bord". (Homo sapiens I). 1898. „Homo sapiens" 3 t. Berlin, 1898.
l) „In diesem Erdental der Thränen". Berlin, 1900.
m) „Das grosse Glück". 1900.

Po polsku ogł.:

1. „Z cyklu Wigilji". Lwów, 1899. (Przedtem w *Życiu* 1898).
2. „Nad morzem". Kraków, 1900. Wyd. 2. t. 1901.
3. „Na drogach duszy". Kraków, 1900. Toż Krak. 1902. (Tu „Confiteor", druk. przedtem w *Życiu* 1899).
4. „Androgyne". Lwów, 1900. Toż, Kraków, 1905.
5. „Dla szczęścia". Dramat. Lwów (Kraków) 1900. Wyd. 2. Lwów, 1902.
6. „De profundis". Kraków, 1900. (Jako manuskrypt).
7. „Requiem aeternam". (W *Krytyce* 1901). Osobno, Lwów, 1904. (Odtworzenie polskie niem. „Totenmesse").
8. „Homo sapiens". Lwów, 1901: a) Na rozstaju; b) Po drodze; c) W Malstromie).
9. „Dzieci szatana". Lwów, 1899. (1901 ?).
10. „Taniec miłości i śmierci". Lwów, 1901. Wyd. 2. Krak. 1902. a) Złote runo. Dram. b) Goście dram).
11. „Na tym padole płaczu". Lwów, 1901.
12. „W godzinie cudu". Warszawa, 1902. (Androgyne).
13. „Synagoga szatana". Warsz., 1902.
14. „Poezje prozą". Warsz., 1902.
15. „Z gleby kujawskiej". Warsz., 1902.
16. „Matka". Dramat. Kraków, 1902.
17. „Śnieg". Dramat. Warsz., 1903.
18. „Synowie ziemi". Lwów, 1904. (Przedtem w *Chimerze* 1901).
19. „O dramacie i scenie". Warsz., 1904.
20. „Odwieczna baśń". Poemat dramatyczny. Lwów, 1906.
21. „Śluby". Poemat dramatyczny. Toruń. 1907.
22. „Dzień sądu". („Synów ziemi" część wtóra). Warsz., 1909.
23. „Gody życia". Dramat. Warsz., 1910.
24. „Zmierzch". („Synów ziemi" część trzecia). 1911.
25. „Szopen a Naród". Kraków, 1910.

26. „Mocny człowiek". Warsz., 1912. (Przedtem w *Sfinksie*).
27. „Topiel". Dramat. Warsz., 1912.
28. „Wyzwolenie". („Mocnego człowieka" cz. II). Warsz., 1913.
29. „Święty Gaj". („Mocnego człowieka" cz. III). Warsz., 1913.
30. „Dzieci nędzy". Warsz., 1914.
31. „Adam Drzazga". Warsz., 1914. (Druga część „Dzieci nędzy").
32. „Miasto". Legenda w 4 aktach. Kijów, 1914.
33. „De profundis". Warsz, 1916 i Lwów, 1922.
34. „Powrót". Kraków, 1916.
35. „Polska i święta wojna". Wiedeń, 1915. Toż po niem. „Polen und der heilige Krieg". München, 1916.
36. „Krzyk". Lwów, 1917. Powieść.
37. „Szlakiem duszy polskiej". Poznań, 1917. (Toż po niem. „Von Polens Seele". Jena (Lipsk). 1917).
38. „Ekspresjonizm, Słowacki i Genezis z ducha". Poznań, 1918.
39. „Il regno doloroso". Powieść. Warsz., 1924.
40. „Mściciel". Dramat w 3 aktach. Warsz., 1927.

Wspomnienia i autobiografje: Notatka autobiograficzna w *Tyg. Ilustr.* 1899, nr. 10. (Z tygodnia na tydzień). — „Moi współcześni. Wśród obcych". Warsz., 1926; tom drugi, nieukończony, p. t. „M. wsp. Wśród swoich". Warsz., 1930. — „Moja autobiografja". *Wiadom. liter.* 1928, nr. 18. — Autobiografja Przybysz. *Ruch liter.* 1929, nr. 3.

Listy. a) List do G. Zapolskiej z r. 1911; b) list do Ant. Wysockiego z r. 1911; c) 2 listy do Tad. Żeleńskiego z r. 1905 i jeden list do tegoż z r. 1922; d) 7 listów do Alfr. Wysockiego z l. 1896—1906; e) 4 listy do E. Pareńskiej z r. 1900 — wszystkie te listy (od a) do e)) podał Boy w „Ludzie żywi" (1929); niektóre były drukowane przedtem w *Wiadom. liter.* — f) list do J. Geszwinda z r. 1921 podał G. w brosz. „Kłamstwo Przybysz." — g) 2 listy z r. 1897. *Wiadomości liter.* 1928, nr. 40. — h) 6 listów z l. 1908—13 do Z. Wasilewskiego w *Kur. Poznań.* 1928, nr. 544. — i) Listy w „O Gdańsk i o wybrzeże". *Warszawianka* 1927, nr. 324. — k) Korespondencja z P. Scheerbartem *Ruch liter.* 1928, nr. 10. — l) Listy z r. 1898 w *Prager Presse* 1928, nr. 26 stycz. — m) List do Feldmanowej z r. 1921 w książce zbior. „Pamięci W. Feldmana" (1922). — n) 5 listów z r. 1892 do Mendelsona w *Wiad. liter.* 1931, nr. 20.

Bibliografja pism Przybysz, przez K. Czachowskiego, po-

dana w *Ruchu liter.* 1928, nr. 7. Zob. uzupełn. Boya w *Wiad. liter.* 1928, nr. 38 i Płoszewskiego w *Ruchu liter.* 1929, nr. 2.

Monografji brak. — M. Oksza: Modernizm w Niemczech i Stan, Przybyszewski. *Bibl. Warsz.* 1899, sierp. — Z. Daszyńska: Zagadnienie moralne w dramacie. Z powodu dramatu S. Przyb. „Dla szczęścia". *Głos* 1899, I. — Wł. Jabłonowski o P. w *Głosie* 1899, nr. 22.—Dr. W. D. M.: Stan. Przybyszewski. *Głos* 1899, II. — Lutosławski: Bańki mydlane. (Odb. z *Czasu*). Kraków, 1899. — Leser: Neurastenicy w literaturze. I. St. Przybyszewski. Lwów, 1900. — Rychter: Przybyszewscy. Kraków, 1901. — Chmielowski: Najnowsze prądy w poezji naszej. (1901). Str. 142—170. Gomulicki: Słowacki — Przybyszewskiego. *Kraj* 1902, nr. 4. — Mahrburg o „Synagodze szatana" w *Książce* 1902, nr. 8. — Presser: Stan. Przybyszewski. Lwów, 1902, (Ocena Chmielowskiego w *Ogniwie* 1903, nr. 1). — Z. Bytkowski: Stan. Przybyszewski. (W „Charakterystyki literackie"). Lwów, 1902. — Żuławski: Teorja sztuki „nagiej duszy" (w „Prolegomena". Kraków, 1902). Toż p. t. Symbol i „naga dusza" w „Szkice literackie", 1913. — J. Nowiński: Stan. Przybyszewski. Warsz„ 1902. (Przedtem w *Wędrowcu*, 1902). — A. Mazanowski: Młoda Polska w powieści, liryce i dramacie. Kraków, 1902. — Chmielowski: Dzieje krytyki liter. (1902) — Chmielowski: Dramat polski doby najnowszej. Lwów, 1902. — Feldman: Piśmiennictwo pol. II (1902); tenże w „Współcz. liter. pol." wyd. 6, II (1905). — Krzymuska w „Studjach literackich", 1903. (Przedtem w *Tyg. Ilustr.* 1901, I). — Brzozowski: O St. Przybyszewskim. *Wiad. liter.* 1928, nr. 18. (Pis, w r. 1902). — Jeske Choiński: Dekadentyzm. Warsz., 1905, — Jeske Choiński: Seksualizm w powieści polskiej. *Kur. Warsz.* 1913, nr. 167 i nast. — Brzozowski w „Współczesna powieść polska". Stanisławów, 1906. — Brzozowski: Współczesna krytyka polska. (Stanisł., 1907). — Lorentowicz: Stan. Przybysz. („Młoda Polska". II. 1909). — Z. Wasilewski: Od Romantyków do Kasprowicza, 1907. (O dramacie „Śnieg"). — T. Dąbrowski: Przybyszewskiego filozofja sztuki. *Widnokręgi* 1910, zesz. 10. — Chraniewicz: Oczerk nowiejszej polskoj litieratury. — Jacimirskij: Nowiejszaja polskaja litieratura. Petersburg, 1908. — Boyé: U kolebki modernizmu. Kraków, 1921. — A. B. Cyps: Stan. Przybysz. Od antynaturalisty do mistyka. Łódź, 1923. — *Tygodnik Ilustr.* 1927, nr. 50, poświęcony Przybyszewskiemu. — Dębicki: S. P. („Portrety", I). — St. Zdziechowska: Brzozowski a Przybyszewski. („Stan. Brzozowski"... 1927). — W. Grubiński: Przybyszewski. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 333. — A. Grzym. Siedlecki: Przybyszewski i Wyspiański *Kur. Warsz.* 1927, nr. 337. — A. Bar: Pierwszy utwór Przybyszewskiego. Kraków, 1927. — Tenże: Ze wspomnień dzieciństwa Przybyszewskiego. *N. Ref.* 1928, nr. 296. (Tu listy P. z r. 1926). — *Wiadomości literackie*, 1928, nr. 18, poświęc. Przybyszewskiemu. — Lemański: Przybyszewszczyzna. *Ruch liter.* 1928, stycz. — Klein: Przybyszewski i Dehmel. *Ruch liter.* 1928, nr. 7. — Boy-Żeleński: Przybyszewski. („Ludzie żywi". Warsz., 1929. Książka zawiera m. in. nast. art.: „Blaski i nędze mowy polskiej" (przedtem w *Wiad. liter.*), „Kłamstwo Przybyszewskiego" (przedtem w *Wiadom. liter.*), „Smutny szatan", „Poeta a pieniądz", „Nonszalancki Paon"). — J. Geszwind: Kłamstwo Przybyszewskiego i kłamstwa o Przybyszewskim. Lwów, 1927. — E. Boyé: Estetyka Przybyszewskiego na tle romantyki niemieckiej. *Głos prawdy*, tyg. 1928, nr. 259. — M. Sobeski: Przybyszewski wczoraj a dzisiaj. („Z pogranicza sztuki i filozofji". Poznań, 1928; przedtem w *Wiad. liter.* nr. 18). — St. Kolbuszewski: Motywy regjonalne w twórczości Przybyszewskiego. Poznań, 1928.

— Pologne Littéraire 1928, nr. 20. — M. WARTENBERG: Wspomnienia z czasów szkolnych. *Słowo Polskie* 1928, nr. 362. — A. MÜNNICH: Lata szkolne Przybyszewskiego w świetle nieznanych źródeł. *Ruch liter.* 1929, nr. 6. — FR. SZYFMANÓWNA: Przybyszewski w Italji. *Kur. Warsz.* 1929, nr. 24. — Z. WASILEWSKI: „Mściciel" („Poeci i teatr", 1929). — LORENTOWICZ: St. P. („Dwadzieścia lat teatru", 1929). — W. HAHN: Henryk Ibsen w Polsce. Lublin, 1929. Odb. z *Pam. Lubel.* — W. GRUBIŃSKI: Na marginesie pogrobowej książki. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 186. — K. CZACHOWSKI: Poeta metafizycznej tęsknoty. *Pam. Warsz.* 1930. — WŁ. POBÓG-MALINOWSKI: Stan. Przybyszewski w „Gazecie Robotniczej". Kto był autorem „Listu ks. Ściegiennego"? *Wiad. liter.* 1931, nr. 20.

27. FRANCISZEK SMRECZYŃSKI
(Pseud. Władysław Orkan).

Właściwe nazwisko podobno *Szmaciarz*. Ur. się 27 listopada 1876 r. we wsi Poręba Wielka, na Podhalu, w rodzinie góralskiej. Uczył się w Krakowie, w gimn. i w uniw. Jagielloń. W wojnie światowej był oficerem 4 pułku Legjonów polskich. Zmarł 14 maja 1930 r. w Krakowie.

Poeta i powieściopisarz.

„Nowele". Warszawa (Kraków). 1898.
„Nad urwiskiem". 1900. Wyd. 2. Kraków, 1909. (Z dod. „Listów ze wsi").
„Komornicy". Lwów, 1900.
„W Roztokach". Lwów, 1903.
„Skapany świat". Lwów, 1903. Dramat.
„Z tej smutnej ziemi". 1903.
„Ofiara". Kraków, 1905.
„Wina i kara". Kraków, 1905. Dram.
„Herkules nowożytny". Kraków, 1905.
„Miłość pasterska". Lwów, 1908.
„Franek Rakoczy". Epilog w trzech aktach. Kraków, Lwów, 1908.
„Pomór". Powieść. Kraków, 1910.
„Drzewiej". Kraków, 1912.
„Z martwej roztoki". Kraków, 1912.
„Pieśni czasu". 1915.
„Droga Czwartaków".
„Wesele Prometeusza". Warsz., 1921.
„Kostka Napierski". 1925.
„Warta". 1926.
„Listy ze wsi". 1925—27.
„Wskazania". 1930.

Tetmajer: Wstęp do Nowel (1898). — Zdziarski: Pierwiastek ludowy w poezji pol. 1900. Str. 564–569. — J. Sten: Pisarze polscy. (1903). — J. Sten: Szkice krytyczne, 1906. — Feldman: Współczesna literatura polska. — J. Kantor: Tatry w poezji polskiej. Jarosław, 1909. — Brzozowski: Legenda Młodej Polski. Str. 458–461. — A. G. Siedlecki: Góry i Gorce w twórczości Orkana. *Rzeczpospolita* 1921(?), nr, 84 i 87. — J. Krzyżanowski: Pieśniarz krainy kęp i wiecznej nędzy. Zakopane, 1927. — Przybyszewski: Moi współcześni. II, 162 i nast. — A. G. Siedlecki: Ze wspomnień o ś. p. Wł. Orkanie. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 157. — Z. Dębicki: Portrety, II.

28. WILHELM FELDMAN.

Ur. się 8 kwietnia 1868 r. w Zbarażu, z ubogich rodziców żydowskich. Był samoukiem. W r. 1886, mając lat 18-cie, wystąpił z pierwszemi artykułami publicystycznemi w pismach lwowskich. W l. 1891—4 był sekretarzem fundacji barona Hirscha w Krakowie. W l. 1894—5 studjuje w Heidelbergu i Berlinie. W l. 1896—7 redaguje *Dziennik Krakowski*. W l. 1901—14 red. *Krytykę*. W l. 1914—18, w czasie wojny światowej, jest przedstawicielem Naczelnego Komitetu Narodowego (N. K. N.), następnie Rady Regencyjnej, w Berlinie; wydaje w l. 1915—18 *Polnische Blätter*. W r. 1918—19 pracuje w ministerstwie Spraw zagran. w Warszawie. Zmarł 25 paźdz. 1919 r. w Krakowie.

Utwory powieściowe: „Piękna żydówka". Warszawa, 1888. — „Żydziak". Gródek, 1889. — „Nowele i obrazki". Kraków, 1889. — „Jak w życiu". Obrazki. Złoczów, 1894. — „W okowach". Lwów, 1890. — „Nowi ludzie". Lwów, 1894. — „Ananke". Kraków, 1898. — „Nasi bohaterowie". 1901. (*Izraelita*).

Utwory dramatyczne: „Sądy boże". 1899. — „Cudotwórca". Warszawa (Kraków) 1901. — „Czyste ręce". Warsz. (Lwów), 1901. — „Życie". Lwów, 1903. — „Trzech muszkieterów". Kraków, 1903. — „Cień". Krak., 1903. — „My artyści...". Krak., 1909. — „Virago". Kraków (Warszawa), 1911. — „Rok 1812". Kraków, 1912.

Utwory krytyczno-literackie:

„Piśmiennictwo polskie ostatnich lat dwudziestu". 2 t. Lwów, 1902. — Wyd. 3 w 4 tomach. Lwów, 1905. Tom IV p. t. „Współczesna krytyka w Polsce" wyszedł i osobno. — Wyd. 5, p. t. „Współczesna literatura Polska". Warszawa (Lwów), 1908. — Wyd. 6-te. 3 t. Warszawa (Kraków), 1919. — Wyd. 8-me. Kraków, 1930.

„Pomniejszyciele olbrzymów". Stanisławów, 1905.

„O twórczości Wyspiańskiego i Żeromskiego". Kraków. 1905.

„Henryk Ibsen". Warszawa, 1906. — Wyd. 2. Lwów, 1922.

Z prac publicystycznych najważniejsze:

a) „Na posterunku". I. Lwów, 1902; II. Kraków, 1903.

b) „Stronnictwa i programy polityczne w Galicji 1846—1906. 2 t. Kraków, 1907.

c) „Geschichte der politischen Ideen in Polen seit dessen Teilungen. Monachjum (Berlin), 1917.

d) „Dzieje polskiej myśli politycznej w okresie porozbiorowym". 3 tomy. Kraków (Warszawa). 1914—20.

e) „Vor der neuen Teilung Polens. Offener Brief an Herrn D. Fr. Naumann. Berlin, 1918. Toż po polsku: „Przed czwartym rozbiorem Polski Warszawa, 1919. (Toż w książce „Pamięci Wilh. Feldmana"). Bibliografja zupełna w „Pamięci W. F.".

Chmielowski: Dramat polski doby najnowszej. — Chmielowski: Zarys najnowszej liter. pol. — Brzozowski: Wilh. Feldman. („Współcz. krytyka liter. w Polsce"). J. Sten: W. F. („Pisarze polscy", 1903). — J. Bełcikowski: W. F. Współcz. liter. pol. Warsz., 1908. — Żuławski: Pan W. Feldman, historyk liter. pol. Kraków, 1909. — J. Rosner: Literatura p. Feldmana. Kraków, 1909. (Odpowiedź Feldmana na napaści: „Pro domo et pro arte". Kraków, 1909). — T. Miciński: W sprawie W. Feldmana. *Nowa Gaz* 1909, nr. z 27 maja. — K. Tetmajer: List otwarty do pana W. Feldmana. Warsz. 1909. — Wł. Rabski: Głośna książka. (W sprawie p. Feldmana). *Kur. Warsz.* 1909, nr. 164. — K. Irzykowski: „Brońmy swojego żyda". („Czyn i słowo". Lwów, 1913). — Żuławski: Diabolo suadente... („Szkice literackie". Lwów, 1913). E. Haecker: Zgon W. Feldmana, *Robotnik* 1919, nr. 355. — Z. Kisielewski: W. Feldman. *Robotnik* 1919, nr. 351. — Książka zbior. „Pamięci Wilhelma Feldmana". Kraków, 1922. (Zawiera: a) F. Eisenberga „Szkic biograficzny" Feldmana, b) Brücknera: Feldman jako historyk literatury, c) J. Grabca (Dąbrowskiego): W. F. jako publicysta i działacz społeczny, d) St. Kota: Kilka uwag o działalności politycznej Wilh. Feldmana w okresie wojny światowej, i inne art. oraz wspomnienia o Feldmanie: Baudouin'a de Courtenay, A. Chołoniewskiego, Wł. L. Jaworskiego, M. Zdziechowskiego, Żeromskiego i innych). — T. Sinko: St. Wyspiańskiego pytajniki na marginesie „Piśmiennictwa" W. Feldmana. *Przegl. Współcz.* 1926. maj, czerw. — A. Potocki w „Pol. liter. współcz", II, 370 i n.

Oceny przedmiotowe „Piśmiennictwa" i „Współcz. literatury" podane wyżej, str. 2 i 3.

29. RUDOLF STARZEWSKI.

Ur. w r. 1870 w Tarnowie. Tu uczył się u jezuitów i w uniw. Jagiell., na wydz. prawnym. Kolega uniwersytecki Wyspiańskiego, Rydla, St. Estreichera... Jego artykuły o ówczesnym ruchu malarskim były ogłaszane w *Życiu*, za redakcji Sewera Maciejowskiego. Był współpracownikiem *Czasu* od r. 1893, redaktorem od r. 1901 do końca życia. Tu ukazywały się jego recenzje teatralne, m. in. z „Kordjana",

z „Sybiru“ Zapolskiej; studjum o „Weselu“ Wyspiańskiego (wydanie osobne w 1901) „Dziennikarz“, prowadzący rozmowę z duchem Stańczyka, to Rudolf Starzewski. Zmarł w paźdz. 1920 r. w Krakowie.

Zob. o nim. HOESICKA Korespondencję z Krakowa w *Kur. Warsz.* z d. 21 listopada 1920 r. i BOYA „Marzenie i pysk“, str. 127—128. — Tegoż feljeton: „Zakrystja“ w *Tyg. Ilustr.* 1931, nr. 12.

30. ANTONI WYSOCKI.

Ur. 17 stycznia 1872 r. w Hrehorowie, na Rusi (pow. stanisławowski). Kształcił się w Krakowie, w gimn. i w uniw., na wydz. prawnym i filozoficznym.

Wystąpił ok. r. 1895.

Ogł. następ. utwory powieściowe:

a) „Dom zdrowia. Szkice i obrazki“. (Kraków, 1895);

b) „Przez kłamstwo do szczęścia“. (Kraków, 1896);

c) „Namiętność“. (Krak., 1897); d) „Aniołowie z gliny“. (Warsz., 1899); e) „Narodziny upiora“. (Krak. 1903; wyd. 2. Lwów, 1914); f) „Zabawy mędrców“. (Zamość, 1925).

Sztuki teatralne: „Słońce“, dramat (druk. w 2 wyd. „Narodz. upiora“) i „Odwiedziny“ (1913).

31. STANISŁAW LACK.

Ur. w r. 1876 w Krakowie. Tu przeszedł gimn. i uniw. (prawo). Po ukończeniu studjów podróżował po Europie i Stanach Zjednoczonych Ameryki Półn. Zmarł w r. 1909, w Wiedniu.

Artykuły swe i studja pomieszczał w krak. *Życiu*, *Młodości*, *Nowem Słowie i Krytyce.*

Prace jego o Wyspiańskim zebrane są w książce p. t.

„Studja o Stan. Wyspiańskim“. Częstochowa, 1924.

„Notatki i uwagi“. Kraków, 1906.

„Fragment powieści“. Częstochowa, 1924.

FELDMAN o L. w Piśm. pol. (1905). — ST. BRZOZOWSKI: Stan. Lack. („Współcz. krytyka literacka w Polsce“. 1907). — ST. PAZURKIEWICZ: wstęp do „Studjów“. — T. SINKO: Pierwszy hierofant Wyspiańskiego. *Przegl. Współcz.* 1925, stycz.

32. LUDWIK BRUNER

(Pseud. Jan Sten).

Ur. w r. 1871 w Warszawie. Gimn. i uniw. w Warszawie i Dorpacie, oraz we Lwowie i Paryżu. Doktorat otrzymał w Krakowie. Prof. chemji w uniw. Jagiell. Zmarł w grudniu 1913 r. w Krakowie.

Oprócz „Poezyj" (1899) i nowel (p. t. „Jeden miesiąc życia". 1900) ogł. kilka zbiorów szkiców impresjonistycznych:

a) „Dusze współczesne". Kraków, 1901.
b) „Pisarze polscy". („Wrażenia literackie"). Krak., 1903.
c) „Szkice krytyczne". Lwów, 1906. Wyd. 2. 1910.
d) „O Wyspiańskim". 1909.

Redagował czas jakiś mies. *Krytyka.*

Feldman: Piśmien. pol. (1905). — Wł. Piotrowski: Ś. p. prof. Ludwik Bruner. *Kur. Warsz.* 1913, nr. 345. — Wł. Orkan: Sten Jan. Wspomnienie. *Krytyka,* 1914 r.

33. TADEUSZ ŻELEŃSKI
(Pseud. Boy).

Ur. 21 grudnia 1874 r. w Warszawie, z o. Władysława, kompozytora, i Wandy z Grabowskich, siostry matki Kazimierza Tetmajera. W r. 1892 ukończył gimn. św. Anny w Krakowie, w r. 1900 uniwers. Jagiell. (wydz. lekarski). Po wojnie osiadł w Warszawie. Pomieszcza artykuły swoje głównie w *Kurjerze Porannym* i w *Wiadomościach literackich.*

Na pole literackie wystąpił w r. 1895 (Sonety w krakowskim *Świecie).*

Poezje: „Piosenki i fraszki Zielonego Balonika". (Kraków, 1908). — „Igraszki kabaretowe". (Kraków, 1908). — „Nowe piosenki". (1909). — „Gdy się człowiek robi starszy..." (Kraków, 1910). — „Szopka krakowska Zielonego Balonika". (1910—11). — „Słówka" (1913). Kilka wydań. Wyd. jubileuszowe. Warszawa (1931). — „Markiza". (1913). — „Słońce jesienne". (1915). — „Z mojego dzienniczka" (1916).

Studja literackie i feljetony:

a) „Studja i szkice z literatury francuskiej". Kraków, 1920.
b) „Mózg i płeć". (Studja z liter. francuskiej. 3 serje).
c) „Nowe studja z liter. franc." 1922.
d) „Molier". Warszawa, 1924.
e) „Brewerje". Warsz., (Krak.) 1926.
f) „Pani Hańska". (Lwów).
g) „Plotki, plotki...
h) „Ludzie żywi". Warsz., 1929.
i) „W Sorbonie i gdzieindziej".
j) „Dziewice Konsystorskie".

k) „Pijane dziecko we mgle“.
l) „Piekło kobiet“.
m) „Bronzownicy“. Warsz., 1930.
n) „Słowa cienkie i grube“. Warsz. (Krak.) 1930.
o) „Marzenie i pysk“. Warsz., 1930.
p) „Flirt z Melpomeną“. 9 tomów. (Recenzje teatralne).

Przekłady z literatury francuskiej, objęte t. zw. „Biblioteką Boya“ (przeszło 100 tomów). Zawiera tłumaczenia pisarzy z XV, XVI, XVII, XVIII i XIX w., Villon'a, Rabelais, Montaigne, Descartes, Molière, Racine, Pascal, M-me de la Fayette, Lesage, Marivaux, Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Diderot, Prévost, Beaumarchais, Bernardin de Saint-Pierre, Chateaubriand, Constant, Balzac, Gautier, Murger, Merimée, Musset, Stendhal, Verlaine i innych. — Dzieła Moliera przełożył w całości (Lwów, 1912, 6 tomów).

Wydał listy Żmichowskiej do Wandy Grabowskiej (1930) i listy jej do brata Erazma (1930); ogł. studja wstępne do jej powieści, które wydał: do „Poganki“, „Białej róży“ i „Czy to powieść?“.

Feldman: Piosenkarz Zielonego Balonika. *Krytyka*, 1910. — R. Battaglia: Boy. Kraków, 1918. — St. Miłaszewski: Boy jako krytyk teatralny. *Nowy Przegl. liter. i sztuki* 1920, paźdz. — W. Borowy: Boy jako tłumacz. Warsz., 1922. (Odb. z *Przegl. Warsz.*) — K. M. Morawski: Na marginesie polemiki z Boyem. Warszawa, 1929. — Z. Dębicki: T. Ż. („Portrety“. II). — J. Em. Skiwski: Problemat Boya. *Wiad. liter.* 1929, nr. 11. — M. Kridl: Ze studjów Boya-Żeleńskiego. *Przegl. Współcz.* 1930, stycz. — St. Pigoń: O bronzach, bronzownikach i bronzoburcy. Warsz. 1930.

34. WŁODZIMIERZ TETMAJER.

Brat przyrodni Kazimierza. Ur. się w r. 1862. W l. 1911—1918 był posłem do parlamentu austrjackiego. („Gospodarz“, w „Weselu“ Wyspiańskiego). Zmarł 26 gruduia 1923 r. Malarz i poeta.

„Piast“. (*Krytyka* 1901).
„Opowieść z dawnych lat“. Wieliczka, 1912.
„Silva rerum“. 1914.
„Marsz Skrzyneckiego“. 1916.
„Racławice“. Kraków, 1916. Poemat.
„Wieś i wojna“. Poemat.
„Szopka polityczna“. 1926.

„Przeznaczenie“. Syna mojego pamięci“. Wyd. pośmiertne. Z przedmową B. Pochmarskiego. Kraków, 1926.

Pod pseudonimem *Leona Nowiny* napisał poemat p. t. „Droga krzyżowa". (Wyj. podał Hoesick w *Kurjerze Warsz.*, 1920, nr. 46 i 50.

J. Sten: W. T. („Szkice krytyczne"). — Feldman: Współcz. liter. pol. III, 116. — Gostomski o „Noce letnie" w *Książce*, 1902. — Hoesick: Włodzimierz Tetmajer jako poeta. *Kur. Warsz.* 1919, nr. 219. — Z. Dębicki: „Przeznaczenie". *Kur. Warsz.* 1926; nr. 103. — (Na tle małżeństwa Wł. Tetmajera z córką gospodarza z Bronowic osnuł Sewer nowelę p. t. „Bajecznie kolorowa").

35. STEFAN ŻEROMSKI.

(Pseud. Maurycy Zych, Józef Katerla).

Ur. 1 listop. 1864 r. w Strawczynie (w Kieleckiem), z ojca Wincentego i Józefy z Katerlów. Uczył się w gimn. w Kielcach (1876—87); tu był uczniem w jęz. polskim A. G. Bema. Nie otrzymawszy matury udał się do Warszawy i wstąpił tu do Wyższej Szkoły weterynaryjnej (1887—8). Potem był przez szereg lat nauczycielem domowym na wsi. W l. 1892—96 przebywał w Szwajcarji; był tu pomocnikiem bibliotekarza (Z. Wasilewskiego) w Raperswilu. W l. 1897—1904 był pomocnikiem bibliotekarza (Tad. Korzona) w bibliotece ord. Zamojskich w Warszawie. W l. 1905—25 przebywał w Zakopanem, Nałęczowie (poraz pierwszy w 1890) lub zagranicą (w 1908—12 w Paryżu), wreszcie w Warszawie. Żonaty był 1v. z Oktawją z Radziwiłłowiczów Rodkiewiczową (od 1892). Zm. 20 listop. 1925 r. w Warszawie.

Z pierwszemi utworami powieściowemi (nowelami) wystąpił w r. 1889: w *Tyg. Powsz.* druk. dwie nowele: „Ach, gdybym kiedyś dożył tej pociechy..." i „Elegja"; w *Głosie*: „Z dziennika. Psie prawo".

(Pierwsze drukowane utwory Żeromskiego to: przekład wiersza Lermontowa („Pragnienie") w *Tyg. mód* i *powieści* 1882 r. i wiersz „Pieśń rolnika" w *Przyjacielu dzieci* z r. 1882. — Wiersz do Ludwiki Dunin Borkowskiej z r. 1883 ukazał się w druku dopiero w r. 1928 (w książce Noyszewskiego).

Osobno wyszły:

1) „Do swego Boga", razem z Gryfa (S. Maciejowskiego) „Do swoich". Kraków, 1894.

2. „Rozdziobią nas kruki, wrony". Kraków, 1895. Nowele.

3. „Opowiadania". Warszawa, 1896. Nowele.

4. „Utwory powieściowe". Warszawa, 1898. Nowele. („Promień" i inne).

5. „Syzyfowe prace". Lwów, 1898. (Pod pseud. Maurycy Zych). (Toż p. t. „Andrzej Radek". 1910).

6. „Ludzie bezdomni". 2 t. Warszawa, 1900.
7. „Popioły". 3 t. Warszawa, 1904.
8. „Aryman mści się. Godzina". Warszawa, 1904. („Aryman" przedtem w *Ateneum* 1901).
9. „Echa leśne". Kraków, 1905. (Pod pseud. M. Zycha).
10. „Sen o rycerskiej szpadzie". (1905).
11. „Powieść o Udałym Walgierzu". Warsz., 1906.
12. „Dzieje grzechu". 2 t. Warsz., 1908.
13. „Duma o hetmanie". Warsz., 1908.
14. „Słowo o bandosie". Kraków, 1908. Pod pseud. Maur. Zych).
15. „Róża". Dramat. Kraków, 1909. (Pod pseud. Józef Katerla).
16. „Sułkowski". Tragedja. Kraków, 1910.
17. „O przyszłość Rapperswilu". Kraków, 1911.
18. „Uroda życia". 2 t. Kraków, 1912.
19. „Wierna rzeka". Kraków, 1912.
20. „Sen o szpadzie i sen o chlebie". Zakopane. 1916. (Zawiera i inne utwory).
21. „Walka z szatanem".
 I. „Nawracanie Judasza". Warsz., 1916.
 II. „Zamieć". Warsz., 1916.
 III. „Charitas". Warsz., 1919.
22. „Wisła". Warsz., 1918. (Pierw. w *Myśl pol.* 1918).
23. „Wszystko i nic". Fragment. Warsz., 1919.
24. „Projekt Akademji literatury polskiej". Warsz., 1918.
25. „Początek świata pracy". Kraków, 1919.
26. „Organizacja inteligencji zawodowej". Warsz., 1919.
27. „O Adamie Żeromskim, wspomnienie... Warsz., 1919. (Jako rękopis). Wyd. 2. 1926.
28. „Inter arma". Warsz., 1920.
29. „Ponad śnieg bielszym się stanę". Dramat. Warsz., 1921.
30. „Biała rękawiczka". Dramat. Warsz., 1921.
31. „Wiatr od morza". Warsz., 1922.
32. „Turoń". Dramat. Warsz., 1923.
33. „Snobizm i postęp". Warsz., 1923.
34. „Pomyłki". Warsz., 1923. (Zawiera: Pomyłki, Złe spojrzenie, Pavoncello).
35. „Międzymorze". Warsz., 1924.
36. „Sprawa Kasy Mianowskiego". Warsz., 1924.
37. „Uciekła mi przepióreczka..." Komedja. Warsz., 1924.

38. „Przedwiośnie". Warsz., 1925.
39. „Bicze z piasku". Warsz., (Szkice publicyst.).
40. „Puszcza jodłowa". Warsz., 1925.
41. „Elegje i inne pisma, literackie i społeczne". Warsz., 1928. Przygotował do druku W. Borowy. (Obejmują utwory z całego życia, rozproszone po wydawnictwach i niedrukowane).

Wyd. zbior. „Pisma". Warsz., 1922 i nast.

„Dla młodzieży". Wybór z pism. 2 t. Warsz., 1922.

Wyd. komentowane: a) „Syzyfowe prace", w oprac. St. Adamczewskiego (*Wielka Bibl*). b) „Ludzie bezdomni", w oprac. K. Górskiego (*Wielka Bibl.*).

Zbiory nowel p. t. „W sidłach niedoli" (1922) i „Wczoraj i dziś" (2 serje. 1925) są przedrukami rzeczy dawniejszych, ogłoszonych pod innemi tytułami („Opowiadania, „Rozdziobią nas kruki", „Utwory powieściowe").

Dramat p. t. „Grzech", napisany przez Żeromskiego na konkurs *Kurjera Warszawskiego* w r. 1897, (na którym odznaczono dram. A. Niemojewskiego „Familja"), podaje w wyjątkach i streszczeniu St. Knauff w *Kur. Warsz.*, 1928, nr. 1. „Akt I" był druk. w książce zbiorowej p. t. „Prawda", (dla Świętochowskiego) 1899.

Z zamierzonej trylogji powieściowej, mającej objąć trzy epoki walk wyzwoleńczych: napoleońską, listopadową i styczniową, ukazała się tylko część pierwsza: „Popioły"; część druga p. t. „Iskry" przepadła w archiwach t. zw. Ochrany. Fragment tylko, jak się zdaje, tej części ogłosił Żeromski p. t. „Wszystko i nic" („Popiołów—sprawa druga)" (1919).

Rozproszone po czasopismach i różnych wydawnictwach oraz niedrukowane pisma Żeromskiego z różnych czasów zebrał po jego śmierci W. Borowy i wydał w zbiorze „Elegje" (1928); nie zawierają one wszystkiego.

Bibliografję utworów Żeromskiego, wydanych oddzielnie za jego życia oraz pism, ogłoszonych przez samego pisarza a nie objętych wydaniami książkowemi, ogłosił K. Czachowski w *Gaz. liter.* 1926, nr. 20, i 1927, nr. 2; uzupełnienia W. Borowy (1927, nr. 2). Bibliografji pierwodruków utworów w czasopismach brak.

Listy. 1) 64 listów (w wyjątkach) do narzeczonej z r. 1892 w książce Noyszewskiego. — 2) Listy do żony w *Myśli Narod.* 1927, nr. 17. — 3) List do Jana Zaborowskiego z r. 1889 u Noysz. — 4) 2 listy do Z. Wasilewskiego z r. 1902 w książce Wasilewskiego

„Wspomnienia o Kasprowiczu i Żeromskim" (1927). — 5) 5 listów do Z. Wasilewskiego z r. 1911 w „Pamiętniku Koła Kielczan" (1929). — 6) 2 listy do K. Hoffmana w jego „Ze wspomnień Nałęczowskich" (*Kur. Warsz.* 1928). — 7) 3 listy z r. 1889 i 1890 w *Ruchu liter.* 1927, nr. 9. — 8) List do B. Wysłoucha z r. 1916 w *Kur. Lwow.* 1926, nr. 78. — 9) Urywek listu do siebie podał w podobiznie St. Noyszewski w swojej książce. — 10) Fragment listu w podobiznie w *Wiad. liter.* 1925, nr. 103. — 11) Fragment listu do T. Łopalewskiego w wyd. zbior. „Wilno Żeromskiemu" (1926). — 12) 2 listy do red. *Nowej Gaz.* 1908, nr. z 12 wrześ. i 1 paźdz. — 13) 2 listy do red. „Rzeczypospolitej". *Rzplta.* 1920, nr. z 9 lipca i 4 paźdz. (nr. 270). — 14) List do siebie z r. 1924 podał w podobiznie Włodz. Jampolski w swojej książce. — 15) Dwa listy Żer. w art. o Chałubińskim pol. wybrzeża w *Wiad. liter.* 1926, nr. 3 — 16) 2 listy do A. Rzążewskiej z l. 1889 — 90 w art. Ujejskiego (*Ruch liter.* 1927, nr. 9). — 17) List do H, Romer-Ochenkowskiej z r. 1895. *Kur. Wileń.* 1928, nr. 60 — 18) List do Małaczewskiego z r. 1921. *Rzplta.* 1928, nr. 88. — 19) Listy do syna, Adasia, w urywkach, z r. 1913. *Kur. Warsz.*, 1927, nr. 105.

Monografje: a) St. Piołun-Noyszewski: Stefan Żeromski. Dom, dzieciństwo i młodość. Warszawa, 1928. (Życiorys z okresu 1864—1900); — b) Adamczewski: Serce nienasycone. Książka o Żeromskim, Poznań, 1930. — c) Wł. Pobóg-Malinowski: Stef. Żeromski. Życie i twórczość. Złoczów, 1930. = W. F. (Feldman). Rozdziobią nas kruki, wrony. *Dzienn. Krak*, 1897. — A. Potocki: O „czującem wiedzeniu" Żeromskiego. *Bibl. Warsz.* 1900, I. Toż w „Szkicach i wrażeniach liter." 1903. — M. Łopuszańska: „Ludzie bezdomni" Żeromskiego. *Pogląd na świat*, 1900 (Krak.). — Feldman: Piśmien. pol. II. 1902 i wyd. nast. — T. Galecki (= A. Strug): Stef. Żeromski (W książce zbior. „Charakterystyki literackie". Lwów, 1902. — A. Mazanowski: Młoda Polska w powieści, liryce i dramacie. Kraków, 1902. — Sten (Bruner): Dusze współczesne, 1902. (Toż, wyd. cenzur. p. t. Pisarze polscy, 1903). — Degen: Stiefan Żeromskij. *Russkoje Bogatstwo*, 1901. — Matuszewski: St. Ż. („Twórczość i twórcy", 1904). — St. Brzozowski: O Stefanie Żeromskim. Studjum. Warszawa, 1904. — Feldman: O twórczości Żeromskiego i Wyspiańskiego. Kraków, 1904. — H. Galle: Epoka napoleońska w powieści Żeromskiego. *Bibl. Warsz.* 1904, wrzes. i osobno w wydawn. „Książki dla wszystkich". — Spasowicz: Popioły. *Kraj*, 1904. (Toż. w „Pismach", t. IX). — Chmielowski: O „Popiołach". *Słowo Polskie* 1904, nr. 18—20. — Matuszewski: Żeromski. Popioły. *Tyg. Ilustr.* 1904, nr. 20—22. — W. Tokarz: Epoka napoleońska w „Popiołach". *Przegl. Wszechpol.*, 1904. — J. Baudouin de Courtenay: Krzewiciele zdziczenia. Kraków, 1905. (Z powodu „Popiołów". — Władysław Przesmycki): „Popioły". *Chimera* IX. — Brzozowski: Współczesna powieść w Polsce (1906). — Weyssenhoff: Stef. Żeromskiego „Dzieje grzechu". *Bibl. Warszawska* 1908, III. — M. Sobeski: Żeromskiego „Dzieje grzechu". Warsz., 1908. — Z. Grotowski: Problemat społeczny w powieści polskiej. *Bibl. Warsz.* 1908, II. — Acer: „Dzieje grzechu". Poznań, 1908. — A. Iwański: Uwagi o powieści Żeromskiego

„Dzieje grzechu" Kraków, 1908. — T. SOBOLEWSKI: „Dzieje grzechu" Żeromskiego. *Ateneum Polskie* 1908, marzec. — MATUSZEWSKI: Żeromski i „Dzieje grzechu". *Sfinks* 1908, marzec, — T. RAKOWIECKI: „Duma o hetmanie" Stef. Żeromskiego. Warszawa, 1909. — FR. KOTOWICZ: Myśli krytyczne o dwóch najnowszych dziełach St. Żeromskiego „Duma o hetmanie" i „Dzieje grzechu". Kijów, 1909. — T. MICIŃSKI: Myśl polska u współczesnych poetów. *Prawda* 1909, nr. 20—21. (O „Dumie o hetmanie"). — N. MIŁKOWSKA: „Duma o hetmanie" Żeromskiego. (Wrażenia). *Sfinks* 1909, listopad. — T. RAKOWIECKI: Szkice krytyczne o twórczości Żeromskiego. Warszawa, 1910. — BRZOZOWSKI: Skarga to straszna. (Rzecz o „Róży"). Kraków, 1910. — BRZOZOWSKI: Legenda Młodej Polski. Lwów, 1910. — LORENTOWICZ: Tragedja „szaleństwa polskiego" (O „Sułkowskim"). *Literatura i sztuka*, nr. 27—29 z r. 1910 (Dod. do *Nowej Gazety*). — G. BEEN: „Róża" Józefa Katerli. *Społeczeństwo* 1910, nr. 2. — W. NAŁKOWSKI: Votum separatum. (Z powodu sądu o „Róży"). *Wolne słowo* 1910, nr. 72—73. — A. STODOR: Rzecz o „Róży" Józefa Katerli. Tarnopol, 1911. — (W. M. Kozłowski): Uroda życia. *Myśl i Życie* 1912. — A. CHOŁONIEWSKI: Aeroplan Piotra Rozłuckiego. *Słowo* 1912, nr. 170. — C. JELLENTA: Koncepcja Polski. (W jego książce „Grający szczyt") — W. MAKOWSKI: Zamiar i dzieło w twórczości Żeromskiego. *Sfinks* 1913. lipiec. — W. MAKOWSKI: „Dzieje grzechu", „Duma o hetmanie". („Wrażenia i studja". Wilno, 1913). — F. CICHOCKI: Stef. Żeromski. Suwałki, 1913. — IRZYKOWSKI o „Dziejach grzechu" i „Urodzie życia" (w „Czyn i słowo", 1913). — Z. L. ZALESKI o Ż. w „Dzieło i twórca", 1914. — A. MAZANOWSKI: Pogłosy Młodej Polski. Kraków, 1915. — PINI: O przyszłe drogi literatury polskiej. Lwów, 1916. — Ks. Cz. SOKOŁOWSKI: Problemat nawrócenia w najnowszej powieści Żeromskiego. Warsz. 1917. (O „Walce z szatanem"). — FELDMAN: Współcz. liter. pol. Wyd. 6. Tom II (1919). — MATUSZEWSKI: Studja o Żeromskim i Wyspiańskim. Warsz., 1921. — W. BOROWY: O „Przepióreczce" Żeromskiego. Warsz., 1925. — Z. L. ZALESKI: Les deux aspects du roman polonais: Żeromski, Reymont. *Mercure de France* 1920, octobre. — L. PŁOSZEWSKI o polemice o „Przedwiośnie" i o „Przepióreczce" w czasopismach *Przegl. Warsz.* 1925, lipiec. — WŁ. JAMPOLSKI: Stefan Żeromski, duchowy wódz pokolenia. Lwów, 1924. Wyd. 2. Kraków, 1930. — KLEINER: Żeromski jako poeta powstania styczniowego. („Sztychy". Lwów, 1925). — W. NAAKE-NAKĘSKI: Saltomortale wielkiego pisarza. (List otwarty do Żerom. z powodu „Przedwiośnia"). Poznań, 1925, — T. RUŚKIEWICZ (przyczynki do życiorysu Ż.): „Centum bovum" i Tenże „Koncert nad koncertami". *Księga pamiątk. Kielczan.* Warsz., 1925. — K. Makuszyński, W. Borowy: Ś. p. Stefan Żeromski. *Warszawianka* 1925, nr. 320. — „Ród Żeromskiego", tamże, nr. 321. — PTASZYCKI: Stef. Żeromski w Lubelskiem. *Ziemia Lubelska* 1925, nr. 287. — ŁUKASZEK: Państwowe seminarjum nauczycielskie żeńskie w Sandomierzu—w „Popiołach" Żeromskiego. *Ziemia Lubel.* 1925, nr. 287 i n. — „Zgon ś. p. Stefana Żeromskiego. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 324. — Z. DĘBICKI: Stef. Żer. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 325. — A. GRZYMAŁA SIEDLECKI: Upiory przeszłości. *Kur. Warsz.* 1925, nr. 329. — BOY-ŻELEŃSKI: Stefan Żeromski nie żyje! *Kur. Poran.* z d. 21 listop. 1925. — „Wiadomości Literackie" 1925, nr. 51. — H. BEZMASKI (Posner): Stef. Żer. *Robotnik* 1925, nr. 320. — J. DĄBROWSKI: Stef. Żer. Tamże. — J. KRZESŁAWSKI: Żeromski w 1905 r. *Robotnik* 1925, nr. 321. — H. W.: Wspomnienie o Stef, Żeromskim. *Robotnik* 1925, nr. ? . — H. BEZMASKI: Wspomnienie o Żeromskim. *Robotnik* 1925, nr. 342—348. — (W. Rzymowski): Pisma St. Żeromskiego. Kraków, 1925. — T. TESLAR: Sowiety o twórczości Stef. Żerom. *Kur. Polski* 1925, nr. 354. — Z. WASILEWSKI: Stef. Żerom, *Myśl*

Narod. 1925, nr. 9. — T. ŁOPALEWSKI: Żeromski a muzyka. *Tyg. Wileń.* 1925, nr. 9. Tenże. Zwierciadło sumienia polskiego. Tamże, nr. 12. — KOŁACZKOWSKI: Stef. Żer. *Przegl. Współcz.* 1926, stycz. — SINKO: Intencje i tendencje „Przedwiośnia" *Przegl. Współcz.* 1925, paźdz. — O „Przedwiośniu" Żer. *Wiadom. Liter.* 1925, nr. 28, 38 i 39. — J. N. MILLER o Żeromskim. *Wiad. Liter.* 1924, nr. 32 i 1926, nr. 1. — W. BOROWY o „Snobizmie i postępie". *Przegl. Warsz.* 1923, nr. 19. — ADVERTISER: Zagadnienie komunizmu w „Przedwiośniu". *Warszawianka* 1925, nr. 30. — PŁOSZEWSKI: Testament Żeromskiego. *Sprawy Towarz. nauczycieli szkół średnich i wyższych* 1925, nr. 42. — DĘBICKI: Przedwiośnie· *Kur. Warsz.* 1924, nr. 346. — Z. D.: Na marginesach „Przedwiośnia". *Kur. Warsz.* 1925, nr. 58. (Z powodu listu Ż. do Arcybaszewa). — PŁOSZEWSKI: Spór o „Przedwiośnie": *Przegl. Warsz.* 1925, lipiec. — PŁOMIEŃSKI: Problem pracy w „Przepióreczce" Żeromskiego. Katowice, 1926. — WOJEŃSKI: Stef. Żeromski. Rozbiór treści ideowej. Warsz., 1926. — M. BIERNACKI: Stef. Żeromski i jego ideologja. Lublin, 1926. — J. BRONOWICZ: Stef. Żeromskiego tragedja pomyłek. Warsz., 1926. — M. KRIDL: Żeromski w świetle marksizmu. *Przegl. Współcz.* 1926, sierp. (Zpowodu broszury Bronowicza). — S. POSNER: Stefan Żeromski. Warsz. 1926. — PAPÉE: Teatr Stefana Żeromskiego. Poznań, 1926. — PIOŁUN-NOYSZEWSKI: Dwór w Niezdołach. *Tyg. Ilustr.* 1926, nr. 14—15. (Toż w książce Noysz. „Stef. Żerom." 1928). — WŁ. KŁYSZEWSKI: o Żerom. jako bibliotekarzu. *Tyg. Ilustr.* 1925, nr. 49. — ST. KASZTELOWICZ: Wallenrodyzm „Przedwiośnia" Stef. Żeromskiego. Warszawa, 1926. — W, BOROWY: Żeromski i świat książek. Kraków, 1926. (Przedtem w *Przegl. Współcz* nr. 51). — J. E. SKIWSKI: Kilka myśli o Żeromskim i Żeromszczyźnie. *Myśl Narod.*, 1926. — J. BIRKENMAJER: Żeromski jako lingwista. *Język polsk.*, 1926. — H. UŁASZYN: Żeromski a język polski. *Przegl. Współcz.* 1926, czerw. — Polemika między Ułaszynem a Birkenmajerem z powodu recenzji broszury Ułaszyna „Żer. a język pol." *Ruch liter.* 1927, nr. 2. — KALLENBACH: Reymont a Żeromski. *Przegl. Współcz.* 1926, nr. 46. — W. BIEŃKIEWICZ: Z młodości Żeromskiego. *Warszawianka*, 1926, nr. 316. (O pobycie Ż. w szkole weterynaryjnej w Warszawie w r. 1886—7). — LANGE: Stef. Żerom. („Pochodnie w mroku"). — KS. CHARSZEWSKI: Z bojów o Żeromskiego. Włocławek, 1926. — STEF: Chałubiński polskiego wybrzeża. Przyczynek do genezy „Wiatru od morza". *Wiadom. liter.* 1926, nr. 3. (O wpływie „Z wybrzeża i o wybrzeżu Bernarda Chrzanowskiego). — „Wilno Żeromskiemu". Wilno, 1926. (Praca zbiorowa). — ŁOPALEWSKI: Żeromski jako poeta czynu zbrojnego. Wilno. 1926. W. GACKI: O komedji Stef. Żeromskiego. Łódź, 1926. — E. LO GATTO: Stefano Żeromski. Studio critico. Roma, 1926. — CHRZANOWSKI: Treny Żeromskiego. *Kur. Poz.* 1926, nr. 52 i 54. — *Ziemia* 1928, nr. 1—5. — K. CZACHOWSKI: Zapomniany dramat Żeromskiego. *Kur. Lwow.* 1926, z d. 20 paźdz. — STAF: Zapomniany fragment Żeromskiego. *Wiad. liter.* 1926, nr. 35—36. — J. E. SKIWSKI: Żeromski — nauczyciel. *Myśl Narod.* 1927, nr. 4 i 5. — Z. WASILEWSKI: Dramat twórczości Żeromskiego. *Myśl Narod.* 1927, nr, 14 i 16. — Tenże: Wspomnienie o Stefanie Żeromskim. *Pamiętnik Koła Kielczan*, 1927. Przedrukowane wraz z poprzednim artyk. w Wasilewskiego „Wspomnienia o Janie Kasprowiczu i Stefanie Żeromskim", Warsz., 1927. — J. UJEJSKI: Ostatni wajdelota. Warsz., 1927. — ST. KNAUFF: Wrażenia włoskie Stef. Żeromskiego. *Myśl Narod.* 1927, nr. 17. — E. L. MIGASIŃSKI: Wspomnienie o Stef. Żeromskim. Warsz., 1927. — WŁ. JANKOWSKI: Z lektury Żeromskiego, *Ruch liter.* 1927, nr. 3. — J. UJEJSKI: Z młodych lat Stef. Żeromskiego. *Ruch liter.* 1927, nr. 9. — P. GRZEGORCZYK: Conrad i Żeromski *Ruch liter.* 1927, nr. 5. — Tenże: O biblio-

grafję Żeromskiego. *Ruch literacki* 1927, nr. 3. — St. Knauff: Nieznana sztuku ś. p. Stefana Żeromskiego — „Grzech“. *Kur. Warsz.* 1928, nr. 1. — Małachowski-Łempicki: Wolnomularstwo u Reymonta i Żeromskiego. *Ruch liter.* 1928, nr. 7. — K. Hoffman: Ze wspomnień nałęczowskich. *Kur. Warsz.* 1928, nr. 186. — Pigoń: Z pracowni artystycznej Stef. Żeromskiego. *Ruch liter.* 1928, nr. 8. — J. Drozdowicz-Jurgielewiczowa: Twórczość Stef. Żeromskiego. Stan badań i postulaty na przyszłość. *Ruch liter.* 1928, nr, 8. — M. Grzywo-Dąbrowska: Psychologja prostytutki. Warsz. 1928. (O Ewie Pobratyńskiej). — Nitsch: Wilga u Żeromskiego. *Język pol.* 1928. — H. Jastrzębska: Stef. Żeromskiego „Wiatr od morza“ a średniowieczne legendy o św. Wojciechu. *Ruch liter.* 1929 nr. 3. — W. Borowy: Data szklanych domów. *Ruch literacki* 1929, nr. 3. — Z. Wasilewski: „Róża“. („Poeci i teatr“, 1929). — J. E. Skiwski: Żeromski pisarz i apostoł. („Poza wieszczbiarstwem i pedanterją. Poznań, 1929. Z. Wasilewski: Żeromski w roli prokuratora. *Pamiętnik Koła Kielczan*, 1929. — J. Drozdowicz-Jurgielewiczowa: Technika powieści Żeromskiego. Warszawa, 1929. — St. Hibl: W poszukiwaniu bohatera. Poznań, 1929. — J. Hulewicz: Żeromski a ideologja polityczno-społeczna „Głosu“. *Ruch liter.* 1930, nr. 2. — J. Hulewicz: Koncepcje historjozoficzne Żeromskiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 6. — J. Kaden-Bandrowski: Stefan Żeromski, prorok niepodległości. Lwów, 1930. — W. Piotrowicz: a) O „Turoniu“ Żeromskiego. b) Kraj lat dziecinnych, (o „Puszczy jodłowej“). c) Poemat ojcowskiego bólu („W nawiasie literackim“. Wilno, 1930). — K. Czachowski: Aforyzm Żeromskiego, *Ruch liter.* 1930, nr. 8. — J. Hulewicz: Źródła ideologji społeczno-politycznej Stefana Żeromskiego. *Pam. liter.* 1930. — L. Rath: Geneza „szklanych domów“ Zeromskiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 10. — P, G.: Jeszcze o „szklanych domach“ Żeromskiego. *Ruch liter.* 1931, nr. 1.

36. GUSTAW DANIŁOWSKI.

Ur. w r. 1871 w Cywińsku (gub. Kazańskiej), z o. Władysława, powstańca z r. 1863. Gimn. ukończył w Warszawie (w r. 1891), instytut technologiczny w Charkowie. W r. 1914 zaciągnął się do legjonów Piłsudskiego. Zmarł 21-go paźdz. 1927 r.

Pierwsze utwory druk. w *Prawdzie*, *Głosie*, *Tyg. Ilustr.*
Powieści i nowele:
„Nego“. Nowele. Warsz., 1900.
„Na wyspie“. Poemat. Warsz., 1901.
„Z minionych dni“. Warsz. (Krak.) 1902.
„Poezje“. Warsz., 1902 i Lwów, 1910.
„Dwa głosy“. Nowele. Warsz., 1903.
„Fragment pamiętnika“. Nowele. Warsz., 1905.
„Jaskółka“. 2 t. Powieść. Krak., 1905,
„W miłości i w boju“. Nowele. Krak., 1910.
„Wrażenia więzienne“. Lwów, 1908.
„Marja Magdalena“. Kraków, 1913 (Wyd. nowe uzupełn. t. 1914).

„Epilog". Nowele. Warsz., 1914.
„Lilli". (1917) 1920.
„Tętent". Powieść. 1919.
„A to się pali tylko serce moje". Warsz., 1922.
„Nad urwiskiem". Wybór nowel. 1922.
„Ida płacze". 1926.
„Pamiątka". 1927.
Wspomnienia: a) „Z jednego źródła". Warsz., 1919. b) „Bandyci z Polskiej Partji Socjalistycznej". Lwów, 1924.
Artykuły treści politycznej: „Fragmenty". Kraków, 1914.
(Pseud. Danił-go: Władysław Orwid).

Gostomski o „Na wyspie". *Książka*, 1901. — Chmielowski o „Na wyspie" *Kur. Codz.* 1902, nr. 140. — Spasowicz o „Na wyspie". („Pisma, IX). — Chrzanowski: Na wyspie, („Okruchy literackie", 1903). — Matuszewski: „Z minionych dni" („Twórczość i twórcy", 1904). — T, Dąbrowski w *Krytyce*, 1908, — Lack: Uwagi o sztuce Daniłowskiego. *Witeż*, 1908. — H. Galle o „Marji Magdalenie". *Książka*, 1913. — K. Łozińska: „Marja Magdalena". *Echo literacko-artystyczne* 1913, paźdz. — Feldman w „Współcz. liter, pol." (1919). — Z. Dębicki: Ś. p. G. D. *Kur. Warsr.* 1927, nr. z d. 22 pazdz. — Dębicki: G. D. („Portrety", II). — J. W.: G. D. *Tyg. Ilustr.* 1927, nr. 44. — A. Górski: G. D. („Glossy o ludziach i ideach", 1930).

37. ADOLF NOWACZYŃSKI.

A. Neuwert N. Ur. 9 stycz. 1876 r. w Krakowie. Gimn. i uniw. tamże. Dramaturg i pamflecista.

Satyry:
a) „Małpie zwierciadło". Lwów, (Kraków) 1902.
b) „Facecje sowizdrzalskie". Krak., 1903.
c) „Skotopaski sowizdrzalskie". Krak., 1904.
d) „Meandry". Warsz., 1911.

Dramaty:
a) „Smocze gniazdo". 1905.
b) „Imćp. Rej w Babinie". Warsz., 1906.
c) „Starościc ukarany". 1906.
d) „Siedem dramatów jednoaktowych". Lwów, 1907.
e) „Bóg wojny". Kraków, 1907.
f) „Car Dymitr Joannowicz". W. 1908.
g) „Wielki Fryderyk". Kraków, 1910.
h) „Cyganerja Warszawska". Warsz., (Kraków) 1912.
i) „Nowe Ateny", Warsz., 1913.
k) „Pułaski w Ameryce". Poznań. 1917.

l) „Komendant Paryża". 1926.
m) „Wojna wojnie". Komedja arystofanesowska. 1928.
n) „Wiosna narodów". (W cichym zakątku). 1929.
o) „O żonach złych i dobrych". Warsz., 1931.

Szkice literackie i pamflety: „Studja i Szkice". (Lwów, 1901). — „Wizerunek Mikołaja Reja z Nagłowic". (Kraków, 1905) — „Wczasy literackie". (Warsz., Kraków, 1905). — „Co czasy niosą". (Warsz., Lwów, 1909). — „Szkice literackie". (Poznań, 1918). — „Góry z piasku". (Warsz., 1922. — Pamflety". (Warsz., Krak., 1930).

J. A. KISIELEWSKI o N. („Życie dramatu" 1907, str. 163—183, cztery artykuły), — STEN: Pisarze polscy. — ST. KOSSOWSKI o „Wizerunku Reja". *Pam. liter.*, 1905.— KOTARBIŃSKI: Car Dymitr. *Książka* 1908, nr. 6. — LORENTOWICZ: Młoda Polska III. — FELDMAN: Współcz. liter. pol. — Z. WASILEWSKI o „Wojna wojnie". („Poeci i teatr" 1929). — DĘBICKI: A. N. („Portrety" I). — WŁ. JABŁONOWSKI: Pamflecista czy altruista? *Myśl Narod.* 1929, nr. 54. — Z. W.: Komedja historyczna Nowaczyńskiego. *Myśl Narod.* 1929. nr. 38. (O „Wiosna narodów").

38. BOLESŁAW LEŚMIAN.

(Właść. B. Lesman).

Ur. w r. 1878 w Warszawie. Gimn. i uniw. w Kijowie (wydz. prawny). Rejent w Zamościu.

Wystąpił w r. 1899 w *Wędrowcu* i w *Tyg. ilustr.* Następnie druk. utwory swe poetyckie w *Chimerze* i w *Myśli Polskiej* (1915—16).

Osobno ogł.:
a) „Sad rozstajny". Warsz., 1912.
b) „Łąka". Warsz., 1920.

O. ORTWIN o „Łące". *Przegl. Warsz.* 1922, listop., str. 268—273. — STEF. NAPIERSKI: Bolesław Leśmian. *Wiad. liter.* 1931, nr. 15.

39. LEOPOLD STAFF.

Ur. 14 listop. 1878 r. we Lwowie. Gimn. i uniw. tamże. Podczas wojny światowej (w l. 1915—18) przebywał we Włoszech, Francji, Niemczech i Rosji. W r. 1918 osiadł w Warszawie.

Wystąpił ok. 1901. Utwory jego ukazywały się kolejno następ:
a) „Sny o potędze". Warsz., (Kraków) 1901.
b) „Mistrz Twardowski". Lwów, 1902.
c) „Dzień duszy". Lwów, 1903.
d) „Skarb". 1904. Dramat.

e) „Ptakom niebieskim". Lwów, (Kraków) 1905.
f) „Godiwa". Lwów, 1906. Dram.
g) „Gałąź kwitnąca". Lwów, 1908.
h) „Igrzysko". Lwów, 1909. Dram.
i) „Uśmiechy godzin". Lwów, 1910.
k) „W cieniu miecza". Lwów, 1911.
l) „To samo". Lwów, 1912. Dram.
m) „Wawrzyny". Lwów, 1912. Dram.
n) „Łabędź i lira". Lwów, 1914.
o) „Siew doli". 1916.
p) „Tęcza łez i krwi". Charków (Kijów). 1918.
r) „Wino miłości". Warsz., 1919.
s) „Oczy otchłani". Warsz., (Krak.) 1919.
t) „Pieśń o skowronku". Warsz., 1919.
u) „Sady". Warsz., (Krak.) 1919.
w) „Ścieżki polne". Warsz., 1919.
z) „ Południca". 1920. Dram.
ź) „Szumiąca muszla". Warsz., 1921.
ż) „Żywiąc się w locie". Warsz., 1922. (Tu przedruk „Wino miłości" i „Oczy otchłani").
x) „Ucho igielne". Warsz., 1928.
„Wybór poezji". 1911 i 1921.

Wydał: „Najmłodsza pieśń polska" i wybór poezyj p. t. „Lirycy francuscy". 1924.

Wyd. zbior. p. t. Pisma, zaczęło się ukazywać w r. 1931.

Spasowicz o „Skarb". (Pisma, t. IX). — O. Ortwin o „Skarbie" w *Krytyce*, 1904. — Brzozowski w „Kultura i życie". — Gostomski o „Ptakom niebieskim". *Książka* 1906, nr. 4. — Tenże o „Godiwie". *Książka* 1907, nr. 5. — Tenże o „Gałąź kwitnąca". *Książka* 1909, nr. 10. — R. Minkiewicz: Mądrość i pogoda L. Staffa. („U wiecznych wrót tęsknicy", 1910). — M. Rettinger: Leop. Staff. („Wśród współczesnych liryków pol.". Lwów, 1913). — Z. L. Zaleski: Podstawa twórcza L. Staffa. („Dzieło i twórca", 1914). — Irzykowski: Z powodu „Południcy" o Staffie i jego krytykach, *Skamander*, 1921. — S. Zdziechowska: Stan. Brzozowski. Rozdz. X. Miciński i Staff w świetle krytyki Brzozowskiego. — Z. Wasilewski: Staff i Kasprowicz. *Myśl Narod*. 1928, nr. 4. — Z. Wasilewski: Leopold Staff. Wyobraźnia intelektualna. („Poeci i teatr", 1929). — Szyjkowski: Literatura współcz (1930), str. 260—278. — „Wiadomości Literackie" 1929, nr. 28, poświęcony Staffowi

40. WŁODZIMIERZ PERZYŃSKI.

Ur. w r. 1878 w Opocznie. Uczył się w gimn. w Warszawie i Petersburgu, uniw. w Krakowie. Potem przebywał przez dłuższy

czas we Włoszech (1899—1901) i w Paryżu. Zmarł 21 paźdz. 1930 r. w Warszawie.

Powieściopisarz, komedjopisarz i feljetonista. Zaczął od poezyj, ogłaszanych w *Życiu* krakowskiem.

Osobno: Poezje. 1902.

Powieści i nowele: „To co nie przemija". Nowele (Kraków, 1900), „Pamiętnik wisielca". Nowele (Warsz., 1907), „Sławny człowiek". (Warsz., 1907), „Nowele" (1909), „Michalik z P. P. S.". 1910, „Wiosna". 1911, „Miłość, sztuka i pieniądze". 1912, „Łut szczęścia" (W. 1913), „Nocna zabawa" (1914), „Idylle wojenne i pokojowe troski". Nowele (1915), „Na stanowisku". (Warsz., 1916), „Wielka Warszawa". (W. 1917), „Świat po wojnie". (W. 1917), „Tryumfator" (1919), „Raz w życiu" (1925), „Nie było nas był las" (1926), „Dwoje ludzi" (1928), „Mechanizm życia" (1929), „Pralnia sumienia". (1930), (Zbiór nowel feljetonów), „Klejnoty" (1930).

Komedje: „Lekkomyślna siostra" (1905), „Aszantka" (1906), „Majowe słońce (1907), „Idealiści" (1909), „Szczęścia Frania", „Dzieje Józefa" (W. 1913), „Strach na wróble (1916), „Polityka" (1920), „Uśmiech losu", „Lekarz miłości", „Dziękuję za służbę..."

Feljetony: „Wróg wojny" (W. 1916), „Do góry nogami", „Kłopoty ministrów" (1921)

J. Sten: Pisarze polscy (1903), — Feldman: Współcz. liter. pol. — Szyjkowski: Dzieje komedji pol. — W. Grubiński: W moim konfesjonale. — Tenże: Moje wspomnienie o Perzyńskim. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 300. — Z. W.: Wł. P. *Myśl Narod.* 1930, nr. 43. — A. Dzięciołowski: Perzyński — poeta. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 306. — Lorentowicz: Wł. P. *Pam. Warsz.* 1930, grudz.

41. KONSTANTY MARJAN GÓRSKI.

Ur. się w r. 1862 w Woli Pękoszewskiej (pow. skierniewicki), z o. Jana i Marji z hr. Łubieńskich; synowiec Ludwika Górskiego, prezesa Towarzystwa Rolniczego. Kształcił się w gimn. św. Anny w Krakowie i w uniw. Jagiell., następnie w uniw. berlińskim, gdzie w r. 1888 uzyskał dr. fil. za rozprawę „Die Fabel vom Löwenanteil". Docent historji sztuki w krakowskiej Akademji sztuk pięknych. Przez trzy lata (1896—99) był kierownikiem Stacji Naukowej i Biblioteki Polskiej w Paryżu. Zmarł 6 marca 1909 r. w Krakowie.

Poeta i historyk literatury.

a) „Wierszem". Warszawa, 1904.

b) „Biblioman, nowela. 1895".

c) „Pisma literackie". Kraków, 1913. (Zawierają m. in. Studja nad bajkami Krasickiego i nieukończoną monografję Karpińskiego).

Krytyki teatralne w *Czasie*.

A. Lange o „Wierszem", *Książka*, 1904. — Feldman w „Piśmien. pol." (1905. II. — L. Rydel: Konstanty M. Górski. *Pam. liter*. 1908. — Tarnowski o Górskim poecie w Historji liter. pol. VI, cz. 2, str. 493—6. — K. Morawski: K. M. G. we wstępie do „Pism literackich" (1913). — St. Pigoń: ocena „Pism literackich". *Pam. liter*., 1913,

42. TADEUSZ RITTNER.

Ur. się 31 maja 1873 r., z o. Edwarda, profesora prawa we Lwowie, ministra dla Galicji. Był urzędnikiem austrjackim w Wiedniu.

Pisał po polsku i po niemiecku. Zmarł 20 czerwca 1921 r. w Gasteinie. Pisał do krak. *Życia* pod pseudon. Tomasza Czaszki.

Dramaty: „Maszyna" (1903), „W małym domku" (1904), „Sąsiadka" (1902), „Głupi Jakób" (1910), „Czerwony bukiet (1905), „Lato" (1913), „Don Juan" (1916), „Człowiek z budki suflera", „Wilki w nocy", „Ogród młodości", „Tragedja Eumenesa i inne.

Nowele i powieści: „W obcem mieście". 1912. — „Nowele". 1915. — „Powrót". 1915. — „Duchy w mieście". 1921. — „Między nocą a brzaskiem". 1921. — „Drzwi zamknięte". (*Przegl. Warsz.* 1922), „Most". 1926. — „Spotkanie". (*Kur. Warsz.* 1928, nr. 146).

Siedlecki o R. w *Rzeczypospolitej* 1921, nr. 168. — Rabski w *Kur. Warsz.* 1921, nr. 171. — Z. Dębicki: T, R. *Kur. Warsz.* 1921, nr. 174. — Krzywoszewski: Ś. p. T. R. *Świat* 1921, nr. 27. — Głosy prasy niemieckiej o T. R. *Przegl, Warsz.* 1921, nr. 1. — Z. Wasilewski: o „Maszynie" („Współcześni", 1924). — W. Grubiński: W moim konfesjonale, 1925. — Szyjkowski: Dzieje komedji polskiej w zarysie. — Dębicki: T. R. („Portrety" II, 1928). — J. Schenk: O nieznanym Rittnerze. *Czas* 1928, nr. 50—53.

43. JAN GWALBERT PAWLIKOWSKI.

Ur. 18 marca 1860 r. w Medyce, z ojca Mieczysława (zob. t. III) i matki Heleny z Dzieduszyckich. Gimn. św. Anny w Krakowie ukończył w r. 1878. Kształcił się następnie w uniw. Jagiell., na wydz. prawnym, i w Wiedniu. Doktorat prawa otrzymał w Krakowie. Studjował potem agronomję i ekonomję w Halli, Dublanaeh i Wiedniu. Przez lat 13-cie (1891—1904) był profesorem ekonomiki w Dublanach. W l. 1915 — 18 przebywał w Żytomierzu. Członek Akad. Umiej. — W l. 1893 — 4 był redaktorem *Ekonomisty Polskiego*. W l. 1923 — 28 wydał 5 roczników czasopisma *Wierchy*.

Wystąpił na pole literackie w r. 1879 („Wycieczka na Łomnicę“ w *Pamiętn. Tow. Tatrzań.*). — W r. 1881 wydruk. w krakowsk. *Przeglądzie Akademickim* przekład kś. IX „Eneidy“ (Przedruk. w *Przegl. Współcz.* 1930, paźdz). — Artykuły w czasop. krakowskiem *Przyszłość* 1883. — Osobno ogł. rozprawę polityczną o Stańczykach (1883).

Z dzieł i prac z zakresu humanistyki osobno ogłosił:

a) „Kultura a natura“. Lwów. 1913.

b) „Styl jako zjawisko społeczne“. Lwów. 1912. (Obie rozprawy druk. przedtem w *Lamusie*).

c) „Mistyka Słowackiego“. Warszawa. 1909.

d) „Król Duch“. 2 t. Lwów. 1925. (W t. I teksty, w t. II komentarz),

e) „Społeczno-polityczne ideje Słowackiego w dobie mistycyzmu“. Warszawa. 1930. (Odb. z *Myśli Narod.*).

Z utworów poetyckich nb. oprócz sonetów (w *Lamusie* 1909 i 1912), poemat prozą „Trygław“. (*Lamus* 1913).

Spis wszystkich jego prac podaje Z. Wasilewski.

Z. Wasilewski: Życie i prace Jana Gwalberta Pawlikowskiego. („Pieśń w górach“. Warsz., 1930). — Chlebowski: Studja Pawlikowskiego nad Mistyką Słowackiego. („Pisma“, t. IV). — J. Ujejski o „Mistyce Słowackiego“. *Pam. Liter.* 1910, str. 367—389. — M. Zdziechowski: Mistyka Słowackiego. („Wizja Krasińskiego“. Krak, 1912). — M. Kridl o wyd. „Króla Ducha“ Słowackiego. *Pam. Liter.* 1927, str. 236—253.

44. STANISŁAW BRZOZOWSKI.
(Pseud. Adam Czepiel).

Leopold Stanisław Brzozowski pochodził z rodziny ziemiańskiej z Podola. Ur. 29 czerwca 1876 r. (1878 ?), w Wojsławicach (w Chełmszczyźnie). Uczył się w Lublinie i w Niemirowie (na Podolu). W r. 1896 ukończył gimnazjum i wstąpił na wydz. przyrodniczy uniwers. w Warszawie. W r. 1898 był więziony w Cytadeli i musiał uniwersytet opuścić. W l. 1901—5 mieszkał w Warszawie lub w Otwocku. W r. 1905/9 we Lwowie. W r. 1906 osiada we Florencji. (W r. 1908 sąd PPS nad Brzozowskim). Zmarł 30 kwietnia 1911 r. we Florencji.

Wystąpił na pole literatury w r. 1901. Od r. 1901 był współpracownikiem *Przeglądu Filozoficznego*. (Tu druk. m. i. pracę „Co jest filozofja“ 1903).

W l. 1902—3 ogł. szereg prac popularnych w warszaw. wydawn. *Książki dla wszystkich*: „Józef Kremer jako pisarz, filozof i estetyk". (1902) — „Hipolit Taine i jego poglądy na filozofję, psychologję i historję". (1902). — Hipolit Taine jako estetyk i krytyk". (1902). — „Co jest filozofja i co o niej wiedzieć należy". (1902). — „Jędrzej Śniadecki, jego życie i dzieła". (1903). — „Józ. Kremera poglądy na sztukę i jej historję". (1903). — „Jan Śniadecki. Życie i dzieła". (1904). Od r. 1902 do 1905 pisał do *Głosu* (Dawida). Tu wystąpił przeciwko Sienkiewiczowi (1903) i przeciw Miriamowi (1904) jako estecie, przeciw hasłu sztuka dla sztuki, w imię ideałów społecznych.

W r. 1903, na konkursie, wyróżniono dramat Brzoz. p. t. „Mocarz" (wystawiony, ale nie wydruk.).

Następnie ukazały się:

„Stanisław Wyspiański jako poeta". 1903.

„O Stefanie Żeromskim". Warsz., 1905.

„Teodor Dostojewski". 1906.

„Wstęp do filozofji". Warsz., 1906.

„Współczesna powieść w Polsce". Stanisławów, 1906.

„Współczesna krytyka literacka w Polsce". Stanisławów, 1906.

„Fryderyk Nietzsche". 1907.

„Kultura i życie". 1907.

„Wiry". Powieść. (*Głos*. 1904).

„Płomienie". Powieść. 1907.

„Legenda Młodej Polski". 1909.

„Idee". 1910.

„Sam wśród ludzi". (Dębina. I). Powieść. 1910.

„Głosy wśród nocy". 1912.

„Stan. Wyspiański". Stanisławów, 1912.

„Pamiętnik". 1912.

„Widma moich współczesnych. (Książka o starej kobiecie)". Lwów, 1914.

„Filozofja romantyzmu polskiego". 1924.

Artykuły w *Głosie robotniczym* (1906) i w *Naprzodzie* (1906).

Listy. Listy do Witolda Klingera w *Krokwiach* 1920, nr. 1. (Tu też wydruk. pierwsza red. „Legendy" i „O poranku") i w *Wiadom. liter*. 1924, nr. 7—9 (z l. 1908—9). Listy do Br. Chlebowskiego nieogłoszone.

FELDMAN: Piśmienn. pol., wyd. 3. 1905. — NOWACZYŃSKI: St. B. („Wczasy liter." 1906). — J. A. KISIELEWSKI: „Mocarz" St. Brzoz. („Panmusaion", Lwów, 1906). —

A. Drogoszewski: St. B. *Świt* (Kijów) 1907, nr. 43—46. — K. Irzykowski i O. Ortwin: Lemiesz i szpada przed sądem publicznym. W sprawie St. Brzozowskiego. Lwów, 1908. (Tu bibliogr.). — Haecker: Rzecz o „Płomieniach" St. Brz, Kraków, 1909. — Chlebowski: Książka Brzozowskiego. (O „Legendzie Młodej Polski"). *Książka*, 1910. (Toż w „Pismach". IV). — K. Srokowski: Brzozowski jako nauczyciel narodu". *Nowa Gaz.* 1910, nr. 113—117. — Br. Gałczyński: Brzozowskiego „Idee". *Książka*, 1911. — K. Irzykowski: St. B. *Prawda* 1911, nr. 19—20. (Toż w jego „Czyn i słowo". Lwów, 1913). — L. Belmont: Czterdzieści cztery Brzozowskiego. *Wolne Słowo* 1911. (O „Legendzie M. P."). — Gostomski: Problemat pracy polskiej. *Sfinks*, 1911. — W. Klinger: Stan. Brzozowski jako człowiek. Kraków, 1912. — Chlebowski: Spuścizna Brzozowskiego. *Książka*, 1913. — Irzykowski: artykuły o B. w jego „Czyn i słowo". (Lwów, 1913). — Ks. Cz. Sokołowski w przedmowie do dzieła Retté „Kilka uwag nad psychologją nawrócenia". Warsz., 1914. — Z. Gutek: St. Brzozowski w świetle swego „Pamiętnika". *Przegl. Powsz.* 1914. — Ks. Sokołowski: Z naszej literatury nawróceń. *Wiadom. Archid. Warsz.*, 1915, — Z. L. Zaleski: Dzieło i twórca, 1914. — Zdziechowski: Gloryfikacja pracy. Myśli z pism i o pismach Stanisława Brzozowskiego. Petrograd, 1916. Wyd. 2. Kraków, 1920. — Ks. Sokołowski: Alfred Loisy w literaturze polskiej. *Wiadom. Archid. Warsz.* 1917, nr. 1. — E. Breiter: St. Brzozowskiego „Módl się i pracuj". *Zdrój*, 1918. — Feldman: Współcz. liter. pol. wyd. 6. III. 1919. — J. Grabiec: Czerwona Warszawa... Poznań, 1925. — W. Klinger: Do sprawy St. Brzozowskiego. *Przegl. Współcz.* 1926, stycz. — Klinger: O rehabilitację męczennika. *Wiadom. Liter.* 1926, nr. 42. — Klinger: Czy czas już zamknąć sprawę St. Brzozowskiego? *Przegl. Współcz.* 1928, grudz. — Stef. Zdziechowska: Stanisław Brzozowski jako krytyk literatury polskiej. Kraków, 1927. (Dod. Oświadczenie B-go z r. 1908). (Oceny: M. Kridla w *Pam. liter.* 1927 i W. Piotrowicza w „W nawiasie literackim". Wilno 1930, str. 170—4). — J. M. Gałuszka: Czy Stan. Brzozowski był nielegalnym synem hr. Poletyłły? *Wiad. liter.* 1928, nr. 26. — K. Zakrzewski o Brzozowskim. *Słowo pol.* 1929, nr. 26—32. — St. Adamczewski: Pojęcie romantyzmu u Stan. Brzozowskiego. *Przegl. Współcz.* 1929, lipiec.

(Zob. nadto omówienie literatury o Brzozowskim w książce Stef. Zdziechowskiej. Rozdz. I).

45. ADAM GRZYMAŁA SIEDLECKI.

Ur. 29 stycznia 1876 r. we wsi Wierzbnie (w Proszowskiem), z o. Leona i Julji z Pieprzaków. Gimn. ukończył w Warszawie, uniw. w Krakowie. W l. 1906—11 był kierownikiem literackim teatru krakowskiego, w l. 1913—15 teatru Rozmaitości w Warszawie; w l. 1916—18 dyrektorem teatru w Krakowie. W r. 1920 był korespondentem wojennym.

Zaczął od redagowania miesięcznika *Młodość* (1897). W r. 1902 należał do redakcji *Głosu Narodu.* Potem pisał do *Museionu*, *Tyg. Ilustr.*, którego był w l. 1918—20 współredaktorem, i do innych pism.

Krytyk literacki.

Osobno ogłosił:

a) „Wyspiański. Cechy i elementy twórczości". Kraków, 1909. — Wyd. 2. 1918.

b) „Galerja moich bliźnich". Nowele i fraszki". Kraków, 1911. Wyd. 2. 1922.

c) „Cud Wisły". Warsz., 1920.

Komedje: „Sublokatorka (1922), „Popas Króla Jegomości" (1922), „Spadkobierca" (1925), „Siostry", „Włamanie", „Maman do wzięcia" (1930).

Powieść: „Samosęki". 1923.

Studjum o Fredrze, drukowane tylko w ustępach, o Reymoncie, i inne.

Wydał Wyspiańskiego „Kazimierz Wielki", z przedmową i objaśnieniami. (W. 1920)

Chlebowski o „Wyspiańskim" w *Książce* 1910, nr. 11. — St. Kotowicz o „Wyspiańskim" w *Pam. liter.* 1916. — M. Kridl o „Galerji moich bliźn." w *Książce* 1911, nr. 8. — Feldman: Współcz. liter. pol. III (1919), str. 91—97.—W. Grubiński o „Sublokatorce" i „Popasie". („W moim konfesjonale"). — Z. Dębicki: A. G. S. („Portrety", II). — W. Piotrowicz: Popas sceniczny krytyka jegomości („W nawiasie literackim". 1930). — Tenże: „Włamanie" Grzymały Siedleckiego w Reducie. (Tamże).

46. ANTONI CHOŁONIEWSKI.

Ur. 23 paźdz. 1872 r. Publicysta. Rozpoczął pracę na polu dziennikarskim w r. 1894, jako współpracownik lwowskiego *Przeglądu*, potem *Słowa Polskiego*. Ze Lwowa przeniósł się do Krakowa, gdzie w l. 1914—16 redagował *Głos Narodu*. W Krakowie pozostaje do końca wojny światowej. Po wojnie przenosi się zrazu do Warszawy, potem do Bydgoszczy. Zmarł 13 maja 1924 r. w Bydgoszczy.

Ogłosił:

a) „Nieśmiertelni. Fotografje literatów lwowskich". Lwów, 1898.

b) „Tadeusz Kościuszko". Lwów, 1902. (Wyd. *Macierzy Pol.*).

c) „Duch dziejów Polski". Kraków, 1917.

„Przyczyny upadku Polski". Kraków, 1918. (Art. Ign. Chrzanowskiego). — Konopczyński: O wartość naszej spuścizny dziejowej. (1918). („Od Sobieskiego do Kościuszki"). — St. Zakrzewski: Ideologja ustrojowa. Lwów, 1922. (Przedtem w *Kwart. Histor.* 1918). — Feldman: Dzieje pol. myśli polit. — Bobrzyński: Nasi historycy wobec wojny światowej. Kraków, 1920. — Konopczyński: Psychologja Ekscelencji Bobrzyńskiego. („Od Sobieskiego do Kościuszki").

47. FELIKS BRODOWSKI.

Ur. 9 maja 1864 r. w Lublinie, z ojca, urzędnika w sądownictwie lubelskiem, i matki, Konwickiej z domu. Uczył się od r. 1875 w Lublinie i w szkole realnej w Równem, którą ukończył w r. 1883. L. 1885—7 przebył w Instytucie gospod. i leśn. w Puławach. W l. 1896—1914 był urzędnikiem w Komisji Włościańskiej, najprzód w Warszawie, potem w Łomży.

Na pole literackie wystąpił ok. r. 1889 w *Prawdzie*. (Już przedtem druk. obrazek, p. t, „Niu" w *Gaz. Lubel.* 1886 (czy 1887 r.)

Osobno ogłosił:

a) „Chwile", fantazje i nowele. Warsz., 1903.
b) „Liote", nowele. Warsz., 1905.
c) „Strącone liście". 1905.
d) „Drzewa", nowele. Warsz., 1907.
e) „Respha", opowieści. Warsz., 1916.
f) „O duszę Polski". Warsz., 1921.
g) „Dom cedrowy". Warsz., 1922.
h) „Mariem". 1928.
i) „Wspomnienia". Nowele. Warsz., 1929.

„Moja biografja" (w książce zbior. A. Górskiego p. t. *Godło*, I i II (1915—16), przedruk. w „Wspomnieniach").

St. Krzemiński: Przedm. do nowel „Chwile" (1903). — Feldman: Współcz. liter. pol.

48. ANTONI SZANDLEROWSKI.
(Pseud. Antoni Ziemic, Władysław Poświat)

Ksiądz. Ur. się w r. 1878. Zmarł w r. 1911. Tyle tylko wiadomo z jego życia. Poeta.

a) „Sąd wam niosę". Poezje (Pod pseud. A. Ziemica). Warsz. 1907.
b) „Paraklet". Poemat dramatyczny w 4 aktach. (Pod pseud. Władysława Poświata). Warsz. 1908.

Wyd. zbior.: „Pisma". Warsz. 1912—14. (Obejmują: I. Poezje; II. Confiteor; III. Paraklet; IV. Marja z Magdali. Tryumf).

Feldman: Współcz. liter. pol. III. 1919). — A Herbaczewski: Słowo pożegnalne nad grobem Antoniego Szandlerowskiego. (1911). — Gostomski: Pisma Antoniego Szandlerowskiego. *Książka* 1912, nr. 8. (O „Confiteor"). — A. Leo: Ant. Szandl. *Echo liter. i artyst.* 1914.

49. MARJA GROSSEK-KORYCKA.

Ur. 8 grud. 1869 r. w Krakowie, z. o. Szczepana Nowickiego i Marji z Zarembskich. Lata dziecięce i szkolne spędziła w Kielcach. Kształciła się w Konserwatorjum w Warszawie i prywatnie w Krakowie. Na Ukrainie wyszła za obywatela A. Grosseka i mieszkała we wsi Krzyżanowce. Ok. r. 1910 wyszła powtórnie zamąż za Wł. Koryckiego. W r. 1914 we Włoszech. W l. 1915—18 w Kijowie. Zmarła 18 kwietnia 1926 r. w Warszawie. Poetka.

Wystąpiła około r. 1900. Poematy „Apoteoza" i „Hafciarka" druk. w *Tyg. Ilustr.* 1900 r.

Osobno wyszły:

a) „Poezje". Warsz., 1904.

b) „Medytacje". 2 t. Warsz., 1913. Wyd. 2. p. t. „O supremacji zła. Warsz., 1930.

c) „Orzeł oślepły". Warsz., 1913.

d) „Djalogi Italiana". Warsz., 1914.

e) „Niedziela palem. Warsz., 1919.

f) „Serce". Warsz., 1928.

g) „Pamiętnik liryczny". Warsz. 1928.

h) „Świat kobiecy". Warsz., 1928.

i) „Z krainy piękna". Warsz., 1930.

k) „Wieszczka". Poezje. Warsz., 1930.

Pisywała do Tyg. Ilustr., Sfinksa, Kultury polskiej, Humanisty, Ech artyst-liter., Gaz. Warsz., Przegl. Warsz., Bluszczu, Prawdy; do Kłosów Ukraińskich (Tu w r. 1916 druk. fragm. cz. II „Hafciarki") i Dziennika Kijowskiego.

Przełożyła Verhaerena „Jasne godziny" (1924).

Podobizna pisma podana w „Pam. lir.".

FELDMAN: Współcz. liter. pol. III. 1919. — A. DROGOSZEWSKI: Zapomniana pieśń o wolności. *Przegl. Warsz.* 1923, listop. — A. GÓRSKI: Marja Grossek-Korycka. („Glossy o ludziach i ideach", 1930. Przedtem jako wstęp do „Pam. lirycznego"). — A. GÓRSKI: Synteza współczesności [O „Medytacjach"]. („Glossy..."). — M. K.: M. G.-K., jako wstęp do „Pam. *lirycz.*". — W. KIRKOR: Z walk ducha (wstęp do „Z krainy piękna").

50. BRONISŁAWA OSTROWSKA
(Pseud. Edma Mierz).

Z domu Brzezicka. Ur. w r. 1881 w Warszawie; uczyła się tamże w gimn. żeńskiem. W r. 1901 wyszła za rzeźbiarza Stan. Ostrowskiego. Zmarła 18 maja 1928 r. Poetka.

Osobno ogłosiła;
a) „Opale". Warszawa, 1902.
b) „Poezje". Lwów, 1905.
c) „Jesienne liście". Lwów, 1905.
d) „Chusty ofiarne". Warsz., 1910.
e) „Krysta, poem. dram." 1910.
f) „Aniołom dźwięku". Warsz., 1913.
g) „ABC polskiego pielgrzyma". Charków, 1916.
h) „Z raptularza". Charków, 1917.
i) „Pierścień życia". Warsz., 1919.
k) „Książka jutra". 1922.
l) „Tartak słoneczny". Warsz., 1928.
m) „W starem lustrze". Warsz., 1928. (Prozą).
n) „Rozmyślania". 1929.
Przekłady p. t. „Liryka francuska". 2 t. 1910—1911.
Nadto ogł. kilka książeczek dla dzieci.

GOSTOMSKI o „Opalach". *Książka* 1903, nr. 1. — GOSTOMSKI o „Poezjach". *Książka* 1906, nr. 4. — FELDMAN: Współcz. liter. pol. — GOSTOMSKI o „Chustach ofiarnych". *Książka* 1912, nr. 1.

51. MIECZYSŁAW SROKOWSKI.

Ur. w r. 1873 w Galicji. Kształcił się w gimn. w Chyrowie i w uniw. Lwowskim. Zmarł we wrześniu 1910 r. w Warszawie.
„Chore sny". 1898. Poezje.
„Epigoni". Warszawa, 1904. Powieść.
„Krew". Warsz., 1906. Nowele.
„Ich tajemnica". Warsz., 1908. Nowele.
„Jak łza". Warsz., 1909. Nowele.
„Kult ciała". Kraków, 1910.
„Anachroniści". Warsz., 1911.
W rękop. powieść „Jus primae noctis", sonety: „Sztuka" i dramat.

G. OLECHOWSKI: Puścizna literacka Mieczysława Srokowskiego. *Kur. Warsz.* 1910, nr. 314. — B. GORCZYŃSKI: M. Srokowski. Sylwetka doraźna. *Nowa Gaz.* 1910, nr. 426.

52. TADEUSZ NALEPIŃSKI.

Ur. się w r. 1884 w Łodzi (?), jako syn Aleksandra Nalepińskiego, inżyniera. Gimnazjum przeszedł w Petersburgu, uniwersytet w Krakowie. Doktorat otrzymał w Pradze (za rozpr. „Król duch Rosji").

Był we Francji, Anglji, Islandji, w Warszawie. W r. 1914 zaciągnął się w Zakopanem do strzelców Piłsudskiego i wymaszerował do Kielc. Z powodu słabego stanu zdrowia (?) opuścił szeregi i wyjechał do Włoch, do Florencji i Rzymu; w Rzymie pracuje w biurze prasowem, pod egidą N. K. N.; po dwóch latach przeniósł się w r. 1916 do Berna. Zmarł 13 listop. 1918 r. w Bernie.

Wystąpił około r. 1905.

Osobno wydał:

a) „Gaśnienie". Poezje. Kraków, 1905.

b) „On idzie! Rzecz o Królu-Duchu Rosji". Kraków, 1907.

c) „Chrzest". O Polsce strof 44. Kraków, 1908.

d) „Śpiewnik rozdarty". 1904. Nowele.

e) „Ave patria!" Poemat drukowany we fragmentach w *Tyg. Ilustr.*, *Świecie* i *Kur. Poran.*

Korespondencje z Londynu w *Kur. Warsz.* 1913, wrażenia z podróży na Islandję w *Bluszczu*, artykuły krytyczne w *Tyg. Ilustr.* i *Świecie.* Zob. nadto *Prawdę* i *Nową Gazetę.*

GOSTOMSKI o „Gaśnieniu". *Książka* 1905. — Z. DĘBICKI: Ś. p. Tadeusz Nalepiński. *Kur. Warsz.* 1918, z 22 listop. — DĘBICKI: T. N. („Portrety". II).

53. ALEKSANDER SZCZĘSNY.

Ur. 19 sierpnia 1885 r. w Warszawie. Gimn. w Warszawie, poczem pracuje w księgarstwie i w biurach zarządu kolei Nadwiślańskich. W czasie wojny światowej wstępuje do P. O. W. a w r. 1920 w szeregi armji ochotniczej. Wkońcu urzędnik Ministerstwa Pracy. Zm. 28 sierp. 1929 r. w Zakopanem.

Występuje w *Chimerze* od r. 1907. Pisał nadto do *Literatury i sztuki* (dod. do *Nowej Gazety*), *Prawdy*, *Myśli polskiej*, *Trybuny*, *Przegl. Warsz...*

Poeta liryk. Osobno ogł.

a) „To co się stało". Warszawa, 1912.

b) „O ziemi cudownej i o ludzkiem ukochaniu". Warsz., 1916. (Publicyst.).

c) „Tarnina". Warsz. 1919.

d) „Baśnie wiosenne". Warsz., 1922.

e) „Pieśń o drodze". Warsz., 1931. (Z rękop.).

Ogł. nadto kilka książeczek dla młodzieży.

54. JULJAN EJSMOND.

Ur. w r. 1892 (26 lut.) w Warszawie, z o. Franciszka, malarza, i Marji z Wieniawskich, wnuk Julj. Wieniawskiego (Jordana). Gimn. ukończył w Warszawie, uniw. w Krakowie i Warszawie. Wstąpił do wojska pol. i kształcił się w szkole wojskowej w St. Cyr. Dosłużywszy się stopnia kapitana, został urzędnikiem Ministerstwa rolnictwa (referentem działu łowiectwa). Zmarł 29 czerwca 1930 r. w Zakopanem.

Ogłosił m. in.:

a) „Bajki i prawdy". Warsz., 1912.
b) „Miłość wieczna". Warsz., 1922.
c) „Bajki", 1925.
d) „W puszczy". 1928.
e) „Żywoty drzew". 1929.
f) „Moje przygody łowieckie". 1929.
g) „Patrząc na moich synków". Warsz., 1931.
h) „W słońcu". Wybór poezyj. Poznań, 1931.

Przełożył łacińskie poezje Kochanowskiego („Przekład łacińskich utworów Jana Kochan. z Czarnolasu". Warsz., 1919. Wyd. 2, p. t. „Pod lipą czarnoleską, 1930), wybór pieśni Sarbiewskiego, p. t. „Tęsknota do ojczyzny błękitnej" (1924), „Sztukę kochania" [Ars amandi]. Owidjusza, i inne.

Opracował „Antologję bajki polskiej" (1915) i inne.

Z. Dębicki: J. E. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 176. — J. Birkenmajer: J. E. *Tęcza.* 1929, nr, 17. — K. Nitsch: ocena „Przekładu łać. utw. Kochan." *Jęz. pol.* 1920. — G. Przychocki o „Sztuce kochania". *Książka* 1922, nr. 4. — J. Birkenmajer o „Pod lipą czarnoleską". *Ruch liter.* 1930, nr. 6.

55. JERZY GĄSSOWSKI.

Ur. 1 kwietnia 1891 r. w Mławie (w Płockiem), z o. Jana i Kazimiery z Piechowskich. Uczył się w Warszawie, w szkole handlowej i na wyższych kursach handlowych. Podczas wojny światowej walczył zrazu w szeregach rosyjskich; po rewolucji w Rosji wstępuje do wojska gen. Dowbór-Muśnickiego. Użyty do służby łącznikowej, zpoczątku we Francji, następnie w Szwecji. Bierze udział w kampanji r. 1920. Zginął w katastrofie hydroplanowej pod Puckiem, 15 stycznia 1921 r.

Utwory jego nowelistyczne, drukowane poprzednio po czasopismach, ukazały się w dwu zbiorach:

„Ziarna szaleju". 1923.
„Wiosna śmierci". Warsz.. b. d.

Z. Dębicki: Przedmowa do zbioru „Wiosna śmierci".

56. EUGENJUSZ MAŁACZEWSKI.

E. Korwin M. Ur. w r. 1895 na Ukrainie, pod Humaniem... Szkół średnich nie ukończył; był czas jakiś dependentem u adwokata. Podczas wojny bierze udział w bitwie pod Kaniowem, poczem z resztkami wojsk Hallera udaje się na Murman. Stamtąd przez Paryż wrócił do kraju i walczył w r. 1920 z bolszewikami. Zmarł w Zakopanem, d. 22 kwietnia 1922 r.

Napisał: a) „Koń na wzgórzu". Warsz. (Kraków), 1921. Nowele.
b) „Wigilja" Fragment dramatyczny w jednym akcie. (1921).
c) „Pod lazurową strzechą". Warsz., 1922. Poezje.

Z. Dębicki: Eug. Mał („Portrety". II). — St. Kołaczkowski o „Koniu na wzgórzu". *Książka* 1922, nr, 8—12. — O. Ortwin o poezjach Małaczewskiego. *Przegl. Warsz.* 1923, nr. 18. — Zob. nadto literaturę o Małaczewskim podaną przez Vrtela Wierczyńskiego w jego „Bibliografji liter. pol. za r. 1922".

LUCJAN ZARZECKI.

Ur. 27 paźdz. 1873 r. w majątku Rudni w ziemi Chełmskiej, z o. Józefa, ziemianina, i Józefy z Zarzeckich. Dzieciństwo spędził na wsi w Mohylowszczyznie (pow. olszański). Uczył się w gimn. rosyj. w Smoleńsku, które ukończył w r. 1893; następnie kształcił się na wydz. fiz.-matem. uniw. w Petersburgu. Po ukończeniu uniwersytetu studjuje krótko w politechnice warszawskiej. Osiada w Warszawie i oddaje się (od r. 1901) pedagogice, jako nauczyciel matematyki, w prywatnych szkołach. W l. 1915—18 dyrektorem gimn. im. Zamojskiego; w l. 1916—18 członkiem Zarządu Pol. Macierzy Szkolnej. W r. 1919 jest szefem sekcji pedagog. Ministerstw spraw wojsk. Przez rok 1919—20 szefem sekcji oświecenia publ. Komisarjatu jener. ziem wschodnich w Wilnie. Krótko 1920—21 pracuje w sekcji szkół zawodowych Min. Ośw. Publ. Od r. 1906—16 i od 1921 do śmierci prof. matematyki i pedagogiki w Wolnej Wszechnicy; od r. 1918 pedagogiki w Państw. Instytut. Pedag. Był redaktorem *Przegl. Pedagogicznego* od 1907 (oraz

Szkoły Polskiej, *Spraw szkolnych* i *Wychowania w domu i szkole*). Zmarł 13 stycz. 1925 r. w Warszawie.

Gł. jego dzieło: „Wychowanie narodowe". Studja i szkice. Wyd. 2. Warszawa, 1929.

Wykaz prac Zarz. podany przy „Wych. narod.".

W. Wąsik: Lucjan Zarzecki (Wstęp do „Wych. narod."). — Z. Wasilewski. Myśl wychowawcza L. Zarzeckiego ze stanowiska publicystycznego. (Tamże).

JAN PTAŚNIK.

Z włościan. Ur. się 15 stycz. 1876 r. w Mikluszowicach (pow. bocheński). Uczył się w gimnazjum w Bochni i w uniw. w Krakowie. Zrazu był nauczycielem gimnazjalnym w Przemyślu i w Krakowie i docentem; od r. 1919 profesorem historji kultury pol. W tym samym roku prof. hist. powsz. średniow. Członek Akad. Um. i lwow. Tow. Nauk. Był redaktorem *Kwartalnika Historycznego* od r. 1923 aż do śmierci. Zmarł 22 lutego 1930 r. we Lwowie.

Gł. jego dzieła:

a) „Monumenta Poloniae Vaticana".

b) „Kultura włoska wieków średnich w Polsce. Kraków, 1922.

c) „Kultura wieków średnich". I. Kraków, 1925.

d) „Monumenta Poloniae typographica XV et XVI saeculorum" I. Lwów, 1922.

e) „Miasta w Polsce".

Artykuły swe i rozprawy ogłaszał w *Kwartalniku Historycznym*, *Roczniku Krakowskim*, *Reformacji w Polsce*, *Przegl. Warszawskim* i inn. pismach.

M, Wojciechowska o P. w *Przegl. Bibliot.* 1930. — Fr. Bujak: Życiorys· *Kwart. Histor.* 1930, i inne art. o P. — Ł. Charewiczowa: J. P. *Przegl. Humanist.* 1930. — Bujak: Spuścizna rękopiśmienna ś. p. J. Ptaśnika. *Spraw. Akad. Um.* 1930: nr. 3.

LUDWIK JANOWSKI.

Ur. 7 sierp. 1878 r. w Mławie, z o. Wiktora, adwokata, i z Franciszki z Turowiczów. Lata dziecinne spędził na Ukrainie, w Białej Cerkwi i Stawiszczach. Gimn. przeszedł w Białej Cerkwi. W r. 1897 wstąpił na wydział historyczno-filolog. uniw. w Kijowie, który ukończył w r. 1903, poczem udał się na dalsze studja do Krakowa, Lwowa, Monachjum, Lozanny i Genewy. W r. 1904 nauczycielem greczyzny w gimn. Kijowskim. W r. 1908 lektorem jęz. rosyj. w uniw. Jagiell.

W r. 1909 dr. fil. uniw. krak. W r. 1912 docentem literatury ruskiej. W r. 1913 na Ukrainie (wStawiszczach i Kijowie). W latach 1914—17 w Szwajcarji. W r. 1917 wrócił do Kijowa; został tu dyrektorem polskiego gimnazjum żeńskiego i rektorem Pol. Kolegjum Uniwersyteckiego. W listopadzie 1919 wyjeżdża do Wilna, gdzie w uniwersytecie zostaje profesorem historji kultury polskiej. Zmarł 18 listop. 1921 r. w Wilnie. Historyk Uniwersytetu Wileńskiego i Liceum Krzemienieckiego.

Główne prace:

a) „Działalność polityczna Piotra Skargi". Kijów, 1907. (Po rosyj.).

b) „Uniwersytet Charkowski w początkach swego istnienia (1805—1820). Kraków, 1911.

c) „W promieniach Wilna i Krzemieńca". Wilno, 1923. (Zbiór prac wybranych).

Bibliografja prac Janowskiego podana w książce „W promieniach".

AD. WRZOSEK i W. HOROSZKIEWICZÓWNA: Działalność naukowa i społeczna Ludwika Janowskiego. (Wstęp do „W promien. W. i K.). — Zob. nadto bibliogr. liter, o Janowskim tamże.

ANDRZEJ GAWROŃSKI.

Ur. 20 czerwca 1885 r. w Genewie, z ojca Franciszka (Zob. Fr. Rawita Gawroński) i matki Miłkowskiej z domu, córki Jeża. Uczył się w gimn. we Lwowie, które ukończył w r. 1903, i w uniw. lwowskim, przez l. 1903—1905. W r. 1905 przeniósł się do uniwersytetu w Lipsku; tu w r. 1907 dr. fil. W r. 1916 prof. sanskrytu w uniwers. Jagiell. Od r. 1917 profesorem językoznawstwa indoeuropejskiego i filologji sanskryckiej w uniw. we Lwowie. Zmarł 11-go stycznia 1927 r. w Józefowie, pod Warszawą.

„Szkice językoznawcze" Warszawa, (Kraków) 1928.

„O błędach językowych". Warsz., (Krak.). 1921.

Przełożył m. i. z sanskrytu, Aświghoszy „Wybrane pieśni epiczne". (Lwów, 1926).

K. NITSCH: Andrzej Gawroński. *Przegl. Współcz.* 1927, luty. — Tenże: *A. G. ęzyk Polski* 1927, nr. 1, (stycz.-lut.). — „Pamięci Andrzeja Gawrońskiego". Lwów, 1928. (Zbiór artykułów o Gawrońskim). — A, LANGE: Po zgonie tłumacza Aśwaghoszy. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 19.

LUCJUSZ KOMARNICKI.

Ur. ok. 1885 r. Nauczyciel szkolny polonista, i dyrektor jednej z pensyj żeńskich w Warszawie. Zakończył życie samobójstwem 25 marca 1926 r. w Warszawie.

Główne jego prace:

a) „Dotychczasowy stan stylistyki polskiej i najważniejsze postulaty jej na przyszłość“. Warszawa, 1910.

b) Stylistyka polska...“ Warszawa, 1910; wyd. 2. tamże, 1918.

c) „Historja literatury polskiej wieku XIX do r. 1830“. Warsz. 1917—24.

d) „Studjum o rozwoju poczucia piękna natury w polskiej literaturze romantycznej. I. Sztuka ogrodnicza na przełomie w. XVIII i XIX. Warsz. 1923. (Odb. z *Przegl. Humanist.*).

e) „Kolorystyka Słowackiego“. (*Prace Komis. do badań nad hist. liter. i ośw.* t. II. 1927).

f) „Tymon Zaborowski“. (Tamże, t. III. 1929. Część druga „Studjum...“).

g) „Teatr szkolny“. Warsz., 1925.

M. Kridl: Ś. p. Lucjusz Komarnicki. *Kur. Warsz.* 1926, nr. 87. — W. Borowy: Ś. p. Lucjusz Komarnicki. *Pam. liter.* 1925/26. — Z. Szmydtowa: ocena Hist. liter. pol, *Ruch liter.* 1926, nr. 5.

ZYGMUNT MATKOWSKI.

Ur. się w Podhajcach w r. 1885. Gimn. ukończył w Stryju. Kształcił się następnie w l. 1903—7 w uniw. Lwowskim. W l. 1908—10 studjuje w Paryżu. W r. 1912 dr. fil. uniw. lwow. Był potem bibliotekarzem w bibliotece uniw. lwow. i nauczycielem w Białej. Zmarł 25 lutego 1919 r. w Zakopanem. Badacz literatury polskiej.

Prace jego zebrane p. t.

„Studja literackie“. Kraków, 1923. (Zawierają: „Rousseau-Mickiewicz“, „Cervantes w Polsce“, „Wstęp do psychologji doznania artystycznego“, „Fragment rozprawy o poetyce Alfreda de Vigny“).

Kleiner o Matkowskim we wstępie do „Studjów liter.“. — E. Boyé: O polskich przekładach „Don Kiszota“. *Przegl. Współcz.* 1930, listop.

TADEUSZ DĄBROWSKI.

Ur. 18 paźdz. 1887 r. w Drohobyczu. Gimn. w Drohobyczu i we Lwowie, Uniw. na wydz. filoz. we Lwowie. Zmarł 22 listopada 1919 r. w Stryju. Badacz literatury.

Rozprawy i studja D. w *Pam. liter.*, w *Widnokręgach* (1910—11) i w innych pismach.

Osobno: „O Trójcy w Królu Duchu“. Lwów, 1910.

„Józef Korzeniowski“. Lwów, 1913.

„Księga pamiątkowa ku czci Tadeusza Dąbrowskiego". Warsz., 1927. (Tu m. in. Kleiner: T. D. jako pionier krytyki tekstu). — J. E. Płomieński: Zapomniany krytyk. Tad. Dąbr. jako krytyk literacki. Lwów, 1927.

TEODOR TYC.

Ur. 6 maja 1896 r. w Monachjum, z o. Maksymiljana, lekarza, i matki z pochodzenia Bawarki. Uczył się w gimn. w Monachjum; w r. 1915 wstąpił na wydz. filozoficzny uniw. monachijskiego. W l. 1916—18 odbywał musową służbę wojskową w wojsku niemieckiem. W l. 1919—21 pracuje w wydziale prasowym polskim na Śląsku. (Działalność publicystyczna w pismach śląskich). W l. 1920—23 studja na uniw. Poznańskim. W r. 1924 dr. fil. W r. 1924—5 studja w Strasburgu. W l. 1925 - 27 wykłada jako docent historję prawa na Zachodzie Europy w uniw. Poznańskim. Zmarł 5 sierpnia 1927.

Zaczął od powieści historycznych (druk. pow. „Piotr Włast Dunin". 1914).

Z prac naukowych Tyca wyróżnić należy:

a) „Z dziejów kultury w Polsce średniowiecznej. I. Stanisław Ciołek... II. Uwagi nad Gallem". Poznań, 1924.

b) „Zbygniew i Bolesław". Poznań, 1927.

„Pamiętnik"... Poznań, 1931.

Bibliografja prac przy charakterystyce Tyca przez K. T. i przy pracy o „Zbygniewie i Bolesławie".

K. T. (Tymieniecki): Ś. p. Teodor Tyc. Poznań, 1927. — J. Rutkowski: Życiorys przy pracy o „Zbygniewie i Bolesławie".

KONRAD KORZENIOWSKI.

(Pseud. Joseph Conrad).

Teodor Józef Konrad K. ur. 3 grudnia 1857 r. w Berdyczowie, czy też pod Berdyczowem, na Ukrainie, z o. Apollona Korzeniowskiego, poety (Zob. t. III), i Eweliny Bobrowskiej, siostry Stefana. Po krótkim pobycie w Żytomierzu i w Warszawie w l. 1859—61, przebywa wraz z rodzicami, w l. 1861—65, na wygnaniu w Wołogdzie i Czernihowie. Po śmierci matki (1865) wychowuje się u wuja Tadeusza Bobrowskiego (autora głośnych pamiętników) (1865—68). W l. 1868—69 mieszka z ojcem we Lwowie. Po śmierci ojca (1869) pozostaje pod opieką wuja Bobrowskiego i uczy się w l. 1870—73 w gimnazjum św. Anny

w Krakowie. W r. 1874 udaje się do Marsylji. W l. 1875—78 służy w marynarce francuskiej, od r. 1878 do 1894 w marynarce handlowej angielskiej. (W l. 1890 i 1894 odwiedza wuja na Ukrainie). W r. 1896 żeni się z angielką Jessie George. W pierwszych miesiącach wojny światowej w r. 1914 przebywa w Krakowie i w Zakopanem. Umiera 3 sierpnia 1924 r. w Bishopsbourne w Anglji.

Z pierwszą powieścią swoją, napisaną w l. 1889—94, („Almayer's Folly") wystąpił w r. 1895. Do najcelniejszych utworów jego należą:

a) „Szaleństwo Almayera". („Almayer's Folly". 1895).

b) „Murzyn z załogi Narcyza". („The Nigger of the Narcissus". 1898 r.).

c) „Lord Jim„. (1900).

d) „Tajfun". („Typhoon" 1903).

e) „Nostromo". (1904).

f) „Zwierciadło morza". (The Mirror of the Sea" 1906).

g) „Zwycięstwo". („Victory". 1915).

h) „Smuga cienia". („The Shadow Line". 1917).

i) „Złota strzała". (The Arrow of Gold". 1919).

k) „Ocalenie". (The Rescue". 1920).

ł) „Korsarz". („The Rover". 1923).

m) „Opowieści zasłyszane". („Tales of Hearsay". 1925). (Tu opowiadanie o „Księciu Romanie").

Wspomnienia: a) „Some Reminiscences". 1912. Toż. p. t. „A personal Record". (1916) — „Wspomnienia osobiste".

b) „Notes on Life and Letters". (1921).

Listy: Listy angielskie ogł. Jean Aubry przy monografji (zob. niżej). — Listy francuskie wyd. tenże w r. 1930 osobno. — Listy polskie: a) List do Żeromskiego z r. 1923, w podobiznie podany w *Naokoło świata* 1925 i w monografji Jean Aubry'ego, t. II, str. 298 oraz przy t. I. „Pism zbiorowych" (1928). — b) Listy do B. Winawera (*Głos prawdy* 1926, nr. 114). — c) List do M. Jasieńskiego z r. 1905. (*Ruch liter.* 1927, nr. 5). — d) 3 listy do Anieli Zagórskiej z l. 1922—23. (Tamże). — e) 5 listów do M. Tyszkowej z l. 1890-92. (Tamże). — f) 8 listów do K. Waliszewskiego z l. 1903—4. (*Ruch liter.* 1927, nr. 6). — g) List do Stef. Pomarańskiego z r. 1924. (*Ruch liter.* 1927, nr. 7). — Listy polskie z lat młodzieńczych do wuja Tad. Bobrowskiego zaginęły.

Wyd. zbior.: „Pisma zbiorowe" w przekładach polskich Anieli Zagórskiej, J. Lemańskiego, St. Wyrzykowskiego i innych, wychodzą w Warszawie od r. 1928.

Monografja: G. Jean-Aubry: Joseph Conrad. Life and Letters. 2 t. London, 1927.

G. Morf: The Polish heritage of Joseph Conrad. London. B. r. — Jessie Conrad: Joseph Conrad as i knew him. (1926). — R. Curle: The last twelve years of Joseph Conrad. London, 1928. — Zb. Grabowski: Ze studjów nad Josephem Conradem. Poznań, 1927.

Stef. Kołaczkowski: Józef Conrad (Korzeniowski). *Przegl. Współcz.* 1925, stycz.—luty. — Żeromski o C. w dwu artykułach, przedrukowanych w „Elegjach", str. 127 i nast. i 321 i nast. — W. Borowy: Fredro i Conrad. Z tajników sztuki pisarskiej *Tygodnik Wileński* 1925, nr. 16. — A. Zagórska: Żeromski a Conrad. *Wiad. liter.* 1925, nr. 51. (O spotkaniu się Conrada z Żeromskim w r. 1914). — G. Jean-Aubry: Józef Conrad a Polska. *Tyg. Ilustr.* 1925. (O wizycie Conrada u posła Skirmunta). — W. J. Chwalewik: Conrad a Polska i Anglja. *Myśl. Narod.* 1926, nr. 10—11. — W. J. Chwalewik: Czy Conrad jest pisarzem polskim? *Myśl. Narod.* 1926, nr. 39—41. — Jean-Aubry: Polska w życiu i dziełach Josepha Conrada. *Droga* 1927, nr. 12. — M. Kridl: „Lord Jim" Conrada. *Przegl. Współcz.* 1929, stycz.—luty. — A. Zagórska: Kilka wspomnień o Conradzie. *Wiad. liter.* 1929, nr. 51. — M. David: Joseph Conrad. L'homme et l'oeuvre. — „Hommage à Joseph Conrad". *La Nouvelle Revue Française.* 1924, déc. (Zbiór artykułów, dotyczących Conrada, Jean Aubry'ego, Galsworthy'ego, C. Grahama, i innych).

Zob. nadto: W. Lutosławski: Emigracja zdolności (1899) i Odpowiedź Orzeszkowej (1910). („Iskierki Warszawskie"). — M. Rolle: Zapomniany poeta. („In illo tempore"). — K. Waliszewski: Polski powieściopisarz w angielskiej literaturze. *Kraj.* 1904, nr. 3—7. — A. Nowaczyński: Joseph Conrad (1916). („Góry z piasku"). — L. Płoszewski o Conradzie w *Przegl. Warsz.* 1924, listop. — P. Grzegorczyk: Z dziejów J. Conrada-Korzeniowskiego w Polsce. *Ruch liter.* 1927, nr. 5. — Polemika o „polskość" Conrada w *Wiad. liter.* 1927—1930. — Chwalewik: Conrad i Stevenson jako pisarze katoliccy. *Ruch liter.* 1927, nr. 6. — St. Czosnowski: Conradiana. *Epoka* 1929, 19 maja. (Szczegóły z lat dziecinnych Conrada). — „Nieznane listy matki Conrada do męża". *Kobieta współczesna* 1931, nr. 16 i nast.

TABLICA CHRONOLOGICZNA

do dziejów literatury i oświaty w Polsce w okresie 1864—1914.

1864. Bielowski rozpoczyna wydawn. *Monumenta Poloniae historica.*
— „Wieczory Lacha z Lachów" Zienkowicza.
— „Opowiadanie mazowieckiego lirnika" Lenartowicza.
— „Męczeństwo Zbawiciela" K. Balińskiego.
— „Kilka pieśni dla kraju" Gaszyńskiego.
— Mich. Baliński †.
— „La Pologne captive et ses trois poètes" Chojeckiego.
— Teod. Narbut †.
— M. Budzyński †.
— L. Potocki †.
— K. Baliński †.
— Edw. Żeligowski †.
— A. E. Koźmian †.
1865. Mich Wiszniewski †.
— „Z wyprawy Wiedeńskiej" Pola.
— „Niewola i Fulminant" C. Norwida.
— „Ciernie kwitnące" Miniszewskiego.
— Kolberg rozpoczyna ogłaszać dzieło swe „Lud".
— (-75). „Portrety literackie" Siemieńskiego.
— (-69). „Dwa lata dziejów naszych" Szajnochy.
— St. Ropelewski †.
— W. Wielogłowski †.
— J. Dzierzkowski †.

— M. Malinowski †.
1866. K. Gaszyński †.
— H. Rzewuski †.
— Fryd. Skarbek †.
— Debiut literacki Orzeszkowej („Obrazek z lat głodowych").
— „Rzym za Nerona" Kraszewskiego.
— „Olim" Skarbka.
— „Demokracja na emigracji" Heltmana.
— „Poezje" Ujejskiego.
— „Pieśń o domu naszym" Pola.
— (-67). „Juljusz Słowacki" Małeckiego.
— Założenie *Przeglądu Tygodniowego.*
— W. Budzyński †.
— K. Lach Szryma †.
— A. Gurowski †.
1867. „Historja reform polit. w dawnej Polsce" Hoffmana.
— Kraszewski rozpoczyna swe „Rachunki" (-69).
— (-71). „Historja powstania 1863" Gillera.
— „Podróż więźnia etapami do Syberji" Gillera.
— „Opis zabajkalskiej krainy" Gillera.
— „Sroczka" Pługa.
— „Encyklika oblężonego" C. Norwida.
— „Pamiętnik Wacławy" Orzeszkowej.
— „Kilka prawd z dziejów naszych ku rozważeniu w chwili obecnej", Szujskiego.
— W. Cybulski †.
— R. Zmorski †.
— Artur Grottger †.
— „Dramata" Szujskiego.
1868. „Jagiellonki polskie" Przeździeckiego.
— „Pan profesor" Ilnickiej.
— „Ostatnie lata panowania St. Augusta" Kalinki.
— „Bakałarze" Pługa.
— „Szkoła pozytywna" Krupińskiego.
— „Próbki historyczne" Rzewuskiego.
— K. Szajnocha †.
— A. Grabowski †.
— A. Popliński †.
— H. Cegielski †.

— A. Andrzejowski †.
— F. Żochowski †.
— L. Łętowski †.
1869. Zamknięcie Szkoły Głównej w Warszawie.
— Założenie Muzeum Narodowego w Raperswilu.
— „Listy zaatlantyckie“ Kajsiewicza.
— „Une annexion d'autrefois“ Klaczki.
— „Krytyczno-porównawcza gramatyka języka polskiego“ F. Ks. Malinowskiego.
— „Posłanie do Polski“ Goszczyńskiego.
— „Noc Belwederska“ Goszczyńskiego.
— „Teka Stańczyka“.
— „Czerwona czapka“ Zacharjasiewicza.
— „Panna Emilja“ Lama.
— „Dzieci wieku“ Kraszewskiego.
— „Gałązka heliotropu“ Asnyka.
— „Poezje“ Ely'ego (Asnyka).
— Debiut literacki Sienkiewicza (w *Przegl. Tyg.* i w *Tyg. Ilustr.*).
— (-71). „Obrazy z życia i natury“ Pola.
— „Rzecz o wolności słowa“ C. Norwida.
— „Promyki“ Wolskiego.
— „Fragment powieści“ Sowińskiego.
— „Zborowscy“ Szujskiego.
— „Oksana“ Sadowskiej.
— Br. Trentowski †.
— Z. Węgierska †.
— E. Ziemięcka †.
— H. Jabłoński †.
— Ap. Korzeniowski †.
1870. „Uskoki“ Jeża.
— „Z ponad mogił“ Faleńskiego.
— „Pierwsze zasady krytyki powszechnej“ Tyszyńskiego.
— „Ze starych zbroic“ Lenartowicza.
— „Album włoskie“ Lenartowicza.
— „Rok myśliwca“ Pola.
— „Koroniarz w Galicji“ Lama.
— „Rys dziejów porozbiorowych“ T. Morawskiego.
— „Słowo bytu“ Sowińskiego.
— Estreicher rozpoczyna wydawn. „Bibliografji Polskiej“.

— „Błyszczące nędze“ Bałuckiego.
— J. Bartoszewicz †.
— Z. A. Helcel †.
— St. Bogusławski †.
— L. Zienkowicz †.
— K. Różycki †.
— Z. Klimańska †.
— F. A. Kozłowski †.
1871. „Satyra“ Sowińskiego.
— „Odgłosy z gór“ Faleńskiego.
— „Syn gwiazdy“ Faleńskiego.
— „Dwie Świtezianki“ Tyszyńskiego.
— „Siedm wieczorów“ Supińskiego.
— „My i Wy“ Świętochowskiego.
— „Dzieje Narodu Polskiego“ T. Morawskiego.
— „Niecnota“ Sadowskiej.
— Al. Przeździecki †.
— F. S. Dmochowski †.
— F. Wrotnowski †.
— J. B. Ostrowski †.
— L. Chodźko †.
— St. Bratkowski †.
1872. „Narzeczona Harambaszy“ Jeża.
— „Pan Graba“ Orzeszkowej.
— „Na marne“ Sienkiewicza.
— (-73). „Humoreski z teki Worszyłły“ Sienkiewicza.
— „Radcy pana radcy“ Bałuckiego.
— „Pracowici próżniacy“ Bałuckiego.
— „Pogląd na filozofję pozytywną“ Ochorowicza.
— „Pozytywni“ Narzymskiego.
— Założenie *Niwy*.
— St. Barzykowski †.
— S. Grzegorzewska †.
— F. Kozłowski †.
— Ad. Pajgert †.
— Winc. Pol †.
— Józ. Narzymski †.
— Jak. Waga †.
— Ruf. Piotrowski †.

— Tom.Padurra †.
— Al. Prusinowski †.
— St. Moniuszko †.
1873. Założenie Akademji Umiejętności w Krakowie".
— „Polska w czasie trzech rozbiorów" Kraszewskiego.
— „Marta" Orzeszkowej.
— „Kopernik" Szujskiego.
— „Hrabina Cosel" Kraszewskiego.
— „Chrobacja" Wojciechowskiego.
— „Pan starosta Kiślacki" Pola.
— „Marcowy kawaler" Blizińskiego.
— „Głowy do pozłoty" Lama.
— „Na Ukrainie" Sowińskiego.
— „Gieneza fantazji" Chmielowskiego.
— „Gawędy i satyry" Szymanowskiego.
— „Kobiety Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego" Chmielowskiego.
— „Poezje" Gomulickiego.
— „Emancypowane" Bałuckiego.
— Obchód 400-ej rocznicy urodzin Kopernika.
— „Twardowski" Grozy.
— E. Tyszkiewicz †.
— E. Rykaczewski †.
— J. Łukaszewicz †.
— A. Czajkowski †.
— H. Kajsiewicz †.
— L. Kunicki †.
— L. Kapliński †.
— L. Brzozowski †.
— K. Suffczyński †.
1874. „Zakryte karty" Zacharjasiewicza.
— (-75). „Morituri" Kraszewskiego.
— „Prawo polskie w w. XIII" Hubego.
— Poezje Bałuckiego.
— „Cola Rienzi" Asnyka.
— J. Chęciński †.
— W. Heltman †.
— E. Januszkiewicz †.
— E. Rastawiecki †.

— J. Woronicz †.
— A. Weryha Darowski †.
1875. „Resurrecturi" Kraszewskiego.
— „Eli Makower" Orzeszkowej.
— (-78). „Listy z podróży" Odyńca.
— „Filozofja dziejów polskich" Walewskiego.
— „Ostatnie chwile ks. wojewody" Kraszewskiego.
— „Niewinni" Świętochowskiego.
— „Powrót do gniazda" Kraszewskiego.
— „Althea" Faleńskiego.
— „Les deux chanceliers" Klaczki.
— „Epidemja" Narzymskiego.
— „Żyd" Asnyka.
— „Stary sługa" Sienkiewicza.
— „Krytycy" Chęcińskiego.
— „Poezje" Sowińskiego.
— „Brühl" Kraszewskiego.
— „Z siedmioletniej wojny" Kraszewskiego.
— Pawiński rozpoczyna wydawnictwo „Źródeł dziejowych".
1875. „Wizerunki polskie" Tyszyńskiego.
— „Byle wyżej" Bałuckiego.
— Józef Kremer †.
— K. Libelt †.
— K. Hoffman †.
— Al. Groza †.
— P. Wilkońska †.
— T. Dziekoński †.
— L. Orpiszewski †.
— Hip. Klimaszewski †.
1876. „Stara baśń" Kraszewskiego.
— „Świstki Sylena" Faleńskiego.
— „Na rozdrożu" Deotymy.
— „Ojciec Makary" Świętochowskiego.
— Założenie *Ateneum*.
— „Romantyzm i jego skutki" Krupińskiego.
— „Synteza dwóch światów" Struvego.
— „Hania" Sienkiewicza.
— (-78). „Listy z podróży" Sienkiewicza.
— „Pozłacana młodzież" Bałuckiego.

— Spasowicz o Syrokomli.
— Tarnowski o komedjach Fredry.
— „Idealiści“ Lama.
— „Maryna Mniszchówna“ Szujskiego.
— Sew. Goszczyński †.
— Al. Fredro †.
— A. Bielowski †.
— N. Żmichowska †.
— A. Bukaty †.
— Wł. Chomętowski †.
— M. Mann †.
— H. Nakwaski †.
— A. Gorczyński †.
— A. Walewski †.
— S. Korzeliński †.
— F. Zieliński †.
1877. „Emigracja chłopska“ Anczyca.
— „Żywe słowa Jeremiego“ Ujejskiego.
— „Z ciężkich dni“. Jeża.
— „Czy to powieść“ Żmichowskiej.
— „Pan Damazy“ Blizińskiego przedst.
— Pierwsze utwory Konopnickiej drukowane.
— „Szkice węglem“ Sienkiewicza.
— L. Siemieński †.
— Al. Jełowicki †.
— M. Dzieduszycki †.
— W. Wróblewski †.
— A. Wielopolski †.
— Jan Koźmian †.
— J. Wiernikowski †.
1878. „Meir Ezofowicz“ Orzeszkowej.
— „Kiejstut“ Asnyka.
— „Samobójca“ G. Zielińskiego.
— „Dwie elekcje“ Łaguny.
— Spasowicz o Winc. Polu.
— „Piękna“ Świętochowskiego.
— Andrzej Towiański †.
— L. Królikowski †.
— L. Mierosławski †.

— Józ. Kowalewski †.
— F. M. Sobieszczański †.
— F. Lewestam †.
— L. Dembowski †.
— J. Strutyński †.
1879. „Dajmon" Kraszewskiego.
— „Z dziennika starego dziada" Kraszewskiego.
— „Zwierciadlana zagadka" Deotymy.
— „Graf Rak" Kaczkowskiego.
— „Kasia i Marynka" Żmichowskiej.
— Przygoda Stasia" Prusa.
— „Dzieje Polski" Bobrzyńskiego.
— „Stryj Inocenty" Sadowskiej.
— T. Olizarowski †.
— Teod. Morawski †.
— T. Massalski †.
— J. E. Przecławski †.
— Ad. Suzin †.
— D. Chłapowski †.
1879. M. Chodźko †.
— Wł. K. Wójcicki †.
— R. Berwiński †.
— Obchód jubil. 50-lecia pracy literackiej Kraszewskiego.
— „Przyjaciele Hioba" Asnyka.
— „Z pamiętnika poznańskiego nauczyciela" Sienkiewicza.
1880. Obchód 400-ej rocznicy śmierci Długosza.
— Pierwszy zjazd historyków polskich w Krakowie.
— „Szalona" Kraszewskiego.
— „Wnuk Chorążego" Jeża.
— „Dziwne karjery" Lama.
— „Sylwek Cmentarnik" Orzeszkowej.
— „Widma" Orzeszkowej.
— „Anielka" Prusa.
— „Katarynka" Prusa.
— „Michałko" Prusa.
— „Meleszkowie" Sadowskiej.
— „Odrodzenie i Reformacja w Polsce" Szujskiego.
— „Sejm Czteroletni" Kalinki.
— Szkice histor. Kubali.

— Sulimierski rozpoczyna wydawn. *Słownika Geograficznego*.
— „Jagoda mazowieckich lasów“ Lenartowicza.
— „Długosz i Kallimach“ Szujskiego.
— „Literacki i polityczny spadek po Wielopolskim“ Spasowicza.
— „Historji polskiej ksiąg dwanaście“ Szujskiego.
— „Niewola tatarska“ Sienkiewicza.
— A. Tyszyński †.
— F. Chotomski †.
— J. Tetmajer †.
— T. Szczeniowski †.
— A. Marcinkowski †.
— H. Skimborowicz †.
1881. „Pod blachą“ Kraszewskiego.
— „Kunigas“ Kraszewskiego.
— „Pisma“ Prusa.
— „Causeries florentines“ Klaczki.
— „Prawo polskie w w. XIV“ Hubego.
— „Rytmy narodowe“ Lenartowicza.
— „Z burzliwej chwili“ Jeża.
— „Kościuszko pod Racławicami“ Anczyca.
— „Poezje“ Konopnickiej.
— „Z przeszłości“ Konopnickiej.
— „Założenie *Prawdy*.
— „*Encyklopedja Wychowawcza* poczyna wychodzić.
— „Zarys literatury polskiej z ostatnich lat 16-tu“ Chmielowskiego.
— „Mieszko Stary i jego wiek“ Smolki.
— „Grube ryby“ Bałuckiego.
— „Pańskie dziady“ Bałuckiego.
— „Na jedną kartę“ Sienkiewicza.
— „Studja nie z natury“ Spasowicza.
— K. Mecherzyński †.
— Fr. Ks. Malinowski †.
— Gust. Zieliński †.
— Teod. Tripplin †.
— H. Niewęgłowski †.
— Tom. Dobszewicz †.
1882. „Za chlebem“, „Przez stepy“, „Bartek zwycięzca“, „Latarnik“ Sienkiewicza.
— „Wskazania polityczne“ Świętochowskiego.

— Założenie *Kraju* (petersb.).
— Założenie *Słowa*.
— Sienkiewicz redaktorem *Słowa*.
— „Wewnętrzne dzieje Polski za Stan. Augusta" Korzona. (1882—86).
— „Petro" Sowińskiego.
— Wł. Wolski †.
— J. N. Jaśkowski †.
— P. Krakowowa †.
— A. Szabrański †.
— K. Ostrowski †.
— Ad. Jakubowski †.
— Ludw. Norwid †.
— W. Dutkiewicz †.
1883. „Teka Nieczui" Kaczkowskiego.
— (-84). „Ogniem i mieczem" Sienkiewicza.
— „Kamizelka" i „Grzechy dzieciństwa" Prusa.
— „Dom otwarty" Bałuckiego.
— Józ. Szujski †.
— „Małaszka" Zapolskiej.
— „Szkic programu" Prusa.
— W. A. Maciejowski †.
— Cypr. Norwid †.
— H. Schmitt †.
— Wł. L. Anczyc †.
— L. Nabielak †.
— A. Stanisławski †.
1884. Obchód 300 rocznicy zgonu Jana Kochanowskiego.
— Zjazd historyczno-literacki im. Kochanowskiego w Krakowie.
— „Utwory powieściowe" Faleńskiego.
— „Omyłka" Prusa.
— „Wspomnienia szkolne" Sowińskiego.
— „Bez serca" Kraszewskiego.
— „Niezaradni" Jeża.
— „Wrażenia z podróży" Konopnickiej.
— „Gęsi i gąski" Bałuckiego.
— „Nowele" Dygasińskiego (pierwszy zbiór).
— „Poezje" Mirona.
— Mickiewicz w Wilnie i Kownie Tretiaka.
— „Zadanie historji literatury polskiej" Chlebowskiego.

— A. Bronikowski †.
— Szym. Konopacki †.
1885. „Placówka“ Prusa.
— „Szkice i obrazki“ Prusa.
— „O zmroku“ Sowińskiego.
— „Credo“ Semeneńki.
— „Srul z Lubartowa“ Szymańskiego.
— „Mickiewicz jako kolorysta“ Witkiewicza.
— A. E. Odyniec †.
— St. Koźmian †.
— L. Ulrych †.
— L. Rettel †.
— J. Papłoński †.
1886. „Potop“ Sienkiewicza.
— „Abraham Kitaj“ Kaczkowskiego.
— „Szkice“ Szymańskiego.
— (-87) „Imagina“ Konopnickiej.
— „Adam Mickiewicz“ Chmielowskiego.
— Założenie *Głosu*.
— M. Czajkowski †.
— Bohd. Zaleski †.
— K. Stadnicki †.
— Jan Lam †.
— Anna Libera †.
— Jan Dobrzański †.
— Ludw. Sztyrmer †.
— Ł. Rautenstrauchowa †.
— W. Szymanowski †.
— P. Semeneńko †.
— A. H. Kirkor †.
— W. Kalinka †.
1887. (-88). „Pan Wołodyjowski“ Sienkiewicza.
— (89). „Lalka“ Prusa.
— „Nad Niemnem“ Orzeszkowej.
— „Czarna godzina“ Kraszewskiego.
— „Dewajtis“ Rodziewiczówny.
— „Na rozstajnych drogach“ Sowińskiego.
— „De la suggestion mentale“ Ochorowicza.
— J. I. Kraszewski † (19 marca).

— Założenie *Życia* (warsz).
— „Szkoły historyczne“ Smoleńskiego.
— Z. Węclewski †.
— Ag. Giller †.
— J. N. Janowski †.
— L. Sowiński †.
— W. Kazimirski †.
1888. „Cham“ Orzeszkowej.
— „Cztery nowele“ Konopnickiej.
— „Wojna“ Konopnickiej.
— „Bracia Lerche“ Asnyka.
— „J. I. Kraszewski“ Chmielowskiego.
— „Rządy sejmikowe“ Pawińskiego.
— „Nędza Galicji“ Szczepanowskiego.
— K. Jarochowski †.
1889. „Poezje“ Kasprowicza.
— „Dzika różyczka“ Blizińskiego.
— „Olbrachtowi rycerze“ Kaczkowskiego.
— „Rycerz chrześcijański“ Jeża.
— „Przedpiekle“ Zapolskiej.
— Ign. Domejko †.
— P. Jaksa Bykowski †.
— J. Rymarkiewicz †.
— K. Wodzicki †.
1890. Drugi zjazd historyków polskich we Lwowie.
— „Hr. August“ Mańkowskiego.
— Złożenie zwłok Mickiewicza na Wawelu.
— „Moi znajomi“ Konopnickiej.
— „Czciciel potęgi“ Orzeszkowej.
— „Branki w jassyrze“ Deotymy.
— „Pogrzeb Shelleya“ Langego.
— „Chrystus“ Kasprowicza.
— „Konferencje o powołaniu“ Felińskiego.
— K. Lewocka †.
— O. Kolberg †.
— R. Hube †.
— J. K. Gregorowicz †.
— A. Waga †.
— J. Ohryzko †.

1891. „Bez dogmatu“ Sienkiewicza.
— „Poezje“ Tetmajera.
— „Z chłopskiego zagonu“ Kasprowicza.
— (-93). „Emancypantki“ Prusa.
— „Sztuka i krytyka u nas“ Witkiewicza.
— „Na przełęczy“ Witkiewicza.
— Rozprawa o Maeterlincku (o symbolizmie) Miriama.
— „Bene nati“ Orzeszkowej.
— „Świat się kończy“ Kasprowicza.
— „Z nad grobu“ Bajkowskiego.
— W. Szokalski †.
— „W. Korotyński †.
— Ksaw. Liske †.
— St. A. Krasiński †.
— P. Stalmach †.
— Al. Chodźko †.
1892. Założenie w Paryżu Stacji Naukowej Polskiej Akad. Um. w Krakowie.
— „Listy z Afryki“ Sienkiewicza.
— „Meandry“ Faleńskiego.
— „Wasi Ojcowie“ Kaczkowskiego.
— „Dwa bieguny“ Orzeszkowej.
— „Śmierć“ Dąbrowskiego.
— „Madonna Busowiska“ Wł. Łozińskiego.
— L. Niedźwiecki †.
— A. Niewiarowski †.
— K. Kucz †.
— „Na drodze“ Konopnickiej.
— „Kiliński“ Bałuckiego.
— (-94) „Rodzina Połanieckich“ Sienkiewicza.
— „Pieśni spóźnione“ Faleńskiego.
— „Z czary młodości“ Miriama.
— „Chwast“ Blizińskiego.
— „Zaklika“ Kaczkowskiego.
— „Rome et la Renaissance“ Klaczki.
— „Andrzej Morsztyn“ Porębowicza.
— Teofil Lenartowicz †.
— Józ. Supiński †.
— Józ. Bliziński †.

— A. A. Kosiński †.
— Fr. Duchiński †.
— A. Moszyński †.
— Jan Matejko †.
1894. „Anima lachrymans“ Kasprowicza.
— „Bunt Napierskiego“ Kasprowicza.
— „Na kresach lasów“ Sieroszewskiego.
— (-96). „Quo vadis“ Sienkiewicza.
— „Sejmiki ziemskie“ Pawińskiego.
— „Hamlet“ Matlakowskiego.
— „Djabeł w poezji“ Matuszewskiego.
— Dr. Antoni J. †.
— Aug. Cieszkowski †.
— W. Baworowski †.
1895. „Rozdziobią nas kruki, wrony“ Żeromskiego.
— „Święta Klara“ Kaczkowskiego.
— (-96). „Faraon“ Prusa.
— „Polonia irredenta“ Niemojewskiego.
— „Poezje“ Langego.
— „Sen Jermaka“ Konopnickiej.
— „Australczyk“ Orzeszkowej.
— Al. Michaux (Miron) †.
— Z. S. Feliński †.
— G. Ehrenberg †.
— Żegota Pauli †.
— St. Budziński †.
1896. „Komedjantka“ Reymonta.
— „Pieśń przerwana“ Orzeszkowej.
— „Melancholicy“ Orzeszkowej.
— „Żabusia“ Zapolskiej.
— Józ. Przyborowski †.
— Adolf Pawiński †.
— Zygm. Kaczkowski †.
— K. Stronczyński †.
— L. Dunin Borkowski †.
1897. Założenie *Życia* (krak.).
— „Idea polska“ Szczepanowskiego.
— „Fermenty“ Reymonta.
— Pamiętniki Felińskiego.

— „Legenda“ Wyspiańskiego.
— „Meleager“ Wyspiańskiego.
— (-1900). „Krzyżacy“ Sienkiewicza.
— „Linje i dźwięki“ Konopnickiej.
— „Nowele“ Konopnickiej.
— „Na jasnym brzegu“ Sienkiewicza.
— Ad. Asnyk †.
— J. K. Plebański †.
— M. Ilnicka †.
— Korn. Ujejski †.
1898. „Warszawianka“ Wyspiańskiego przedst.
— „Syzyfowe prace“ Żeromskiego.
— „Ziemia obiecana“ Reymonta.
— „Żywot i myśli Zygm. Podfilipskiego“ Weyssenhoffa.
— „Krzak dzikiej róży“ Kasprowicza.
— „Na wzgórzu śmierci“ Kasprowicza.
— „Ludzie i rzeczy“ Konopnickiej.
— Nowele Orkana.
— Lucj. Malinowski †.
— Wł. Chodźkiewicz †.
— Klem. Junosza †.
— Fr. Krupiński †.
1899. „Confiteor“ Przybyszewskiego.
— „Nad morzem“ Przybyszewskiego.
— „Dzieci szatana“ Przybyszewskiego.
— „Homo sapiens“ Przybyszewskiego.
— „Protesilas i Laodamia“ Wyspiańskiego.
— „Lelewel“ Wyspiańskiego.
— „Klątwa“ Wyspiańskiego.
— „Zaczarowane koło“ Rydla.
— „W sieci“ Kisielewskiego.
— „Mickiewicz“ Konopnickiej.
— Józ. Majer †.
— Edm. Chojecki †.
— Józ. Śmigielska (Dobieszewska) †.
1900. Obchód 500-lecia założenia Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.
— Trzeci zjazd historyków polskich w Krakowie.
— „Na drogach duszy“ Przybyszewskiego.

— „Ludzie bezdomni“ Żeromskiego.
— „Legjon“ Wyspiańskiego.
— Rapsody o Bolesławie Śmiałym i Kazimierzu Wielkim Wyspiańskiego.
— „Przez głębinę“ Konopnickiej.
— „Damnata“ Konopnickiej.
— „Argonauci“ Orzeszkowej.
— „Otchłań“ Tetmajera.
— „Nowele“ Perzyńskiego.
— Józ. Kenig †.
— Stos. Łaguna †.
— A. Wilczyński †.
— Wł. Łuszczkiewicz †.
— Wł. Wisłocki †.
— „Historja literatury polskiej“ Chmielowskiego.
— „Historja literatury polskiej“ Tarnowskiego.
— „Historja Uniwersytetu Jagiellońskiego“ K. Morawskiego.
— (22/XII). Obchód jubileuszu 25-lecia pracy literackiej H. Sienkiewicza.

1901. *Chimera* Miriama poczyna wychodzić.
— „Wesele“ Wyspiańskiego. (Wystawione poraz pierwszy 16 marca w Krakowie).
— „Sny o potędze“ Staffa.
— „Taniec miłości i śmierci“ Przybyszewskiego.
— L. Godlewska †.
— M. Morawski †.
— Rodoć †.
— Sewer †.
— M. Bałucki †.

1902. „Ezopy polskie“ Brücknera.
— „Bajki“ Lemańskiego.
— „Legendy“ Niemojewskiego.
— „W mroku gwiazd“ Micińskiego.
— „Gody życia“ Dygasińskiego.
— „Z gleby kujawskiej“ Przybyszewskiego.
— „Piśmiennictwo polskie“ Feldmana.
— „Przed świtem“ Reymonta.
— „Sprawa Dołęgi“ Weyssenhoffa.
— „Z minionych dni“ Daniłowskiego.

— „Dzieje krytyki literackiej“ Chmielowskiego.

— Wł. Zagórski †.

— K. Zawistowska †.

— A. G. Bem †.

— A. Dygasiński †.

— „Hymny“ Kasprowicza (1899—1901).

— „Małpie zwierciadło“ Nowaczyńskiego.

— „Mistrz Twardowski“ Staffa.

1903. „Juljusz Słowacki“ Tretiaka.

— „Dzieje literatury polskiej“ Brücknera.

— „Próchno“ Berenta.

— „Wyzwolenie“

— „Bolesław Śmiały“, dramat } Wyspiańskiego.

— „Achilleis“

— „Na Skalnem Podhalu“ Tetmajera.

— „Na srebrnym globie“ Żuławskiego.

— „Śnieg“ Przybyszewskiego.

— „W Roztokach“ Orkana.

— „Skapany świat“ Orkana.

— „Facecje sowizdrzalskie“ Nowaczyńskiego.

— „Dzień duszy“ Staffa.

— L. Jenike †.

— J. Karłowicz †.

— W. Marrené (Morzkowska) †.

— Ad. Pług †.

— K. Brzozowski †.

1904. „Akropolis“

— „Noc listopadowa“ } Wyspiańskiego.

— „Popioły“ Żeromskiego.

— „Skarb“ Staffa.

— „Aryman mści się“ Żeromskiego.

— „Chłopi“ Reymonta (1904—1909).

— „Ad astra“ Orzeszkowej.

— „A gdy w głąb duszy wnikniemy“ Zapolskiej.

— „P. Chmielowski †.

— „Szkice historyczne XI wieku“ Wojciechowskiego.

1905. „Echa leśne“

— „Sen o rycerskiej szpadzie“ } Żeromskiego.

— „Jaskółka“ Daniłowskiego.

— „Sezonowa miłość“ Zapolskiej.
— „Ptakom niebieskim“ Staffa.
— „Lekkomyślna siostra“ Perzyńskiego.
— „Mikołaj Rej“ Brücknera.
— „Pomniejszyciele olbrzymów“ Feldmana.
— Sew. Duchińska †.
1906. *Myśl Niepodległa* Niemojewskiego poczyna wychodzić.
— „Powieść o Udałym Walgierzu“ Żeromskiego.
— „Aszantka“ Perzyńskiego.
— „Dni polityczne“ Weyssenhoffa.
— R. Pilat †.
— A. Kalina †.
— J. Zacharjasiewicz †.
— H. Łopaciński †.
— A. Rembowski †.
— J. Gadomski †.
— Wł. Spasowicz †.
— J. Klaczko †.
— Fr. Piekosiński †.
1907. „Moralność pani Dulskiej“ Zapolskiej.
— „Skałka“ }
— „Powrót Odyssa“ } Wyspiańskiego.
— „Zygmunt August“ }
— „Z Tatr“ Witkiewicza.
— „Burza“ }
— „Na krawędzi“ } Reymonta.
— „Kniaź Patiomkin“ Micińskiego.
— St. Wyspiański †.
— K. Potkański †.
— A. Hirszberg †.
1908. „Dzieje grzechu“ }
— „Duma o hetmanie“ } Żeromskiego.
— „Słowo o bandosie“ }
— „Piosenki Zielonego Balonika“ Boya.
— „Car Dymitr“ Nowaczyńskiego.
— „Gałąź kwitnąca“ Staffa.
— „Monsalwat“ A. Górskiego.
— K. Prószyński †.
— Deotyma †.

— K. Estreicher †.
— J. L. Popławski †.
1909. „Róża“ Żeromskiego.
— „Bazylissa Teofanu“ Micińskiego.
— „Skiz“ Zapolskiej.
— „O czem się nie mówi“ Zapolskiej.
— „Mistyka Słowackiego“ Pawlikowskiego.
— „Legenda Młodej Polski“ Brzozowskiego.
— Ad. Bełcikowski †.
— Wł. Nehring †.
— K. M. Górski †.
— W. Dzieduszycki †.
— Wł. Bogusławski †.
— L. Gumplowicz †.
1910. „Sułkowski“ Żeromskiego.
— „Wielki Fryderyk“ Nowaczyńskiego..
— „Michalik z P. P. S.“ Perzyńskiego.
— „Idee“ Brzozowskiego.
— „Z ziemi Chełmskiej“ } Reymonta.
— „Marzyciel“ } Reymonta.
— E. Orzeszkowa †.
— K. Kaszewski †.
— M. Konopnicka †.
— F. Faleński †.
— „Gloria victis“ Orzeszkowej.
1911. „Soból i panna“ Weyssenhoffa.
— „Ozimina“ Berenta.
— M. Brzeziński †.
— W. Nałkowski †.
— St. Brzozowski †.
— J. Kościelski †.
— Z. Trzeszczkowska (Adam M-ski) †.
— W. Karczewski †.
1912. „Uroda życia“ } Żeromskiego.
— „Wierna rzeka“ } Żeromskiego.
— „Drzewiej“ Orkana.
— „Cyganerja warszawska“ Nowaczyńskiego.
— H. Struve †.
— Bol. Prus †.

— J. Wieniawski †.
— St. Krzemiński †.
1913. „Zygmunt August“ Rydla.
— „Nowe Ateny“ Nowaczyńskiego.
— „Dzieje Józefa“ Perzyńskiego.
— „Marja Magdalena“ Daniłowskiego.
— „Kobieta bez skazy“ Zapolskiej.
— „Ostatni sejm Rzeczypospolitej“ Reymonta.
— W. Przyborowski †.
— Wł. Łoziński †.
— Ad. Mahrburg †.
— Ad. Wiślicki †.
— A. Jabłonowski †.
— A. Małecki †.

W r. 1914 zmarli: Wł. Ordon, J. Wł. Dawid.
W r. 1915 zm.: Jeż, W. Gostomski, J. Żuławski, St. Witkiewicz.
W r. 1916 zm. A. Szymański, Sienkiewicz.
W r. 1917 zm.: J. Ochorowicz, St. Tarnowski.
W r. 1918 zm.: Br. Chlebowski, L. Rydel, L. Kubala, T. Korzon.
W r. 1919 zm.: K. Zalewski, W. Gomulicki, Ign. Matuszewski, T. Wojciechowski.
W r. 1921 zm. L. Janowski.
W r. 1923 zm.: J. Tretiak, E. Lubowski, A. Sygietyński, Wł. Tetmajer.
W r. 1924 zm.: W. Rapacki, K. Wojciechowski, St. Smolka.
W r. 1925 zm.: Wł. Rabski, K. Morawski, Żeromski, Reymont.
W r. 1926 zm.: Wł. Smoleński, Wł. Mickiewicz, Kasprowicz, M. Dubiecki.
W r. 1927 zm.: G. Daniłowski, Przybyszewski.
W r. 1928 zm.: J. Kotarbiński, J. Łoś.
W r. 1929 zm.: A. Lange, J. Kallenbach, Cz. Jankowski, Baudouin de Courtenay, E. Piltz.
W r. 1930 zm.: K. Bartoszewicz, B. Dybowski, Wł. Orkan, M. Wolska, Wł. Perzyński, A. Prochaska, L. Finkel.
W r. 1931 zm. Zdz. Dębicki.

DOPEŁNIENIA.

Str. 240. Dodać:

ŚLĄSK.

KS. NORBERT BONCZYK (Bontzek). Ur. 6 czerwca 1837 r. w Miechowicach (pow. bytomski). Gimn. ukończył w Gliwicach, studja teologiczne w Wrocławiu (1858—61). W r. 1862 wyświęcony. Był proboszczem w Bytomiu. Zmarł 8 lutego 1893 r.

Najwybitniejszy poeta górnośląski w dobie pozytywistycznej. Głównem jego dziełem jest poemat:

„Stary kościół Miechowski". Obrazek obyczajów wiejskich w narzeczu górnośląskiem. Wyd. 2. Bytom. 1883.

O literaturze górnośląskiej pisali: K. Ligoń: Poeci Górnego Śląska. Krótki zarys historji literatury ludowej na Górnym Śląsku. Z przedmową Jana Kasprowicza. Lwów, 1920. — P. Musioł: Rzut oka na literaturę śląsko-polską. *Pam. Warsz.* 1930, wrzesień.

Str. 84. STANISŁAW POSNER. (Pseud. Henryk Bezmaski). Ur. w r. 1869 (1870) w Płońskiem. Kształcił się w gimn. i w uniw. w Warszawie, na wydz. prawnym, i w Berlinie (1893—5). Adwokat. Należał do P. P. S. od r. 1905. Ok. tego czasu musiał opuścić Polskę i przebywał w Paryżu do r. 1919. Senator od r. 1922. Zmarł 8 maja 1930 r. w Warszawie.

Pomieszczał art. i rozprawy w *Gaz Sądowej* (od 1891), *Prawdzie* (w l. 1892—1901), *Głosie* (1896—1902), *Ateneum* (1894—1900), w *Robotniku* i w wielu innych pismach.

Osobno ogł. m. i.: „Prawo a życie". 1900. — „Ruch etyczny". (1900) — „Nad otchłanią". (W sprawach handlu żywym towarem) 1903 — „Drogi samopomocy". (Płock 1903) — „W służbie Temidy" (1892—

1903).—„Szlakiem odrodzenia moralnego".—„Nauki społeczne w szkole wyższej" (1905). — „Liga narodów". 1925 — „Zblizka i zdaleka". (Książka dla młodzieży i wychowawców). Warsz., 1930. (Wydawnictwo pośmiertne).

Str. 84 FELIKS PERL (Pseud. Res). Ur. 26 kwietnia 1871 w Warszawie. Uczył się w gimn. i uniw. Warszawskim (wydz. prawny). Po ukończ. studjów wstąpił do socjalistycznej partji „Proletarjat". W r. 1892 zmuszony opuścić kraj, przebywa zagranicą: w Berlinie, Paryżu, Londynie, Bernie (Tu dr. filoz.). W 1901 i w następnych latach w Kijowie i w Rydze prowadzi *Robotnika*. W r. 1905 wraca do Warszawy. W r. 1907 wydalony, przebywa w Krakowie i Lwowie; wraca do Warszawy ostatecznie dopiero po zdobyciu przez Polskę niepodległości. Był posłem do Sejmu. Aż do śmierci redagował *Robotnika*. Zmarł 15 kwietnia 1927 r. Wybitny pisarz narodowo-socjalistyczny, głównie publicysta. Jeden z założycieli Polskiej Partji Socjalistycznej (P. P. S.).

Oprócz mnóstwa artykułów w czasopismach, szeregu broszur treści społecznej i innych pism, ogłosił:

„Dzieje ruchu socjalistycznego w zaborze rosyjskim. (W. 1910), Dzieło nieukończone.

Z prac jego literackich i popularnych wyróżnia się rzecz: „Adam Mickiewicz". (Londyn, 1898).

W. Kielecki: Feliks Perl (Res). Próba życiorysu. Warsz., 1929. (Ocena L. Wasilewskiego w *Niepodległość* 1930, nr. 2). — Artykuły J. Daszyńskiego, i L. Wasilewskiego w *Robotniku* 1927, nr. 105.

WIKTOR PORZEZIŃSKI. Ur. się w r. 1870 w Rosji (w gub. Tambowskiej). Kształcił się w Moskwie, w gimn. i w uniwers. Od. r. 1901, przez lat 20 był profesorem językoznawstwa indoeuropejskiego w uniw. Moskiewskim, od r. r. 1921 w uniw. Warszawskim. Członkiem Akad. Um. od r. 1925. Zmarł 12 marca 1929 r. w Warszawie. Językoznawca. Pisał głównie po rosyjsku. Nieliczne jego prace polskie, prawie wyłącznie z lat ostatnich, wymienia bibliografja, podana w *Pracach Filolog.* XIV. (1929). Pisali o nim St. Szober i W. Doroszewski, tamże.

UZUPEŁNIENIA i SPROSTOWANIA.

Do tomu I.

Str. 13. (Benedykt Polak). R. Pollak o wyd. włoskiem Pullè Historj Mongołów del Carpine'a w *Pam. liter.* 1930, str. 158.

Str. 20. (Mateusz z Krakowa). Teodyceę Mateusza z K., „Rationale operum divinorum", wydał W. Rubczyński w *Archiwum Kom. do bad. hist. filoz. w Polsce* (Akad. Um.) Tom III. (1930)

Str. 39. (Epistola ad dominicellam). R. Ganszyniec: Echa pieśni goliardowej w Polsce. *Przegl. humanist.* 1930. (Tu podana podobizna rękopisu).

Str. 51. (Długosz). J. Dąbrowski: Źródła X ks. „Dziejów" Długosza. *Spraw. Akad. Um.* 1930, nr. 4.

Str. 62—63. St. Dobrzycki: O kolędach. Poznań, 1923 St. Dobrzycki: Kolędy polskie a czeskie, ich wzajemny stosunek. Poznań, 1930. (Poznań. Tow. P. N.). — M. Rybarski: U kolebki naszego stylu poetyckiego. I. Poezja średniowieczna. *Pam. liter.* 1930.

Str. 63. W. Taszycki: Spory o pochodzeniu polskiego języka literackiego. *Przegl. humanist.* 1930.

Str. 67. Psałterz Florjański obecnie znajduje się już w Polsce; nabyty w r. b. przez rząd polski przechowuje się, razem z Kazaniami Świętokrzyskiemi, w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie.

Str. 97. J. Skoczek: Dzieje lwowskiej szkoły katedralnej. Lwów, 1929. (Ocena A. Wojtkowskiego w *Pam. liter.* 1930). — Str. 97—98. M. Bobowski: Polskie pieśni katolickie od najdawn. czasów do końca XVI wieku (1893). — Dobrzycki: Kolędy polskie a czeskie, ich wzajemny stosunek. Poznań, 1930. — Str. 98—100. B. Nadolski: Podręcznik epistolograficzny Łukasza z Nowego Miasta. *Pam. liter.* 1931. — Str. 100—102. K. Górski: Zagadnienie etyczne w polskiej literaturze arjańskiej. *(Przegl. filoz.* 1930). — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu. Lwów, 1931. Rozdz. II.

Str. 106. „Fortuny i cnoty różność" ma być, według przypuszczenia Brücknera, utworem Biernata z Lublina. (Zob. Geschichte der älteren polnischen Schriftsprache, 1922 r.)

Str. 107. („Powieść rzeczy istej"). J. Birkenmajer: Legenda Łysogórska o Bolesławie Chrobrym. *Pam. liter.* 1931.

Str. 127. (Do Krzyckiego) i 130 (Do Dantyszka). Ganszyniec: Echa pieśni goljardowej w Polsce. *Przegl. Humanist.* 1930.

Str. 133. (Kl. Janicki). Wyd. zbiorowe utworów Janickiego wyszło p. t. Clementis Janicii, poetae laureati, Carmina edidit Ludovicus Cwiklinski. Kraków, 1930.

Str. 170. (Kromer). St. Bodniak: Autorstwo „Historji prawdziwej o przygodzie żałosnej księcia finlandzkiego Jana i królewny Katarzyny". *Pam. liter.* 1931.

Str. 214. (Mik. Rej). J. Krzyżanowski przychyla się do hipotezy o autorstwie Reja „Historji w Landzie". — Str. 214—127. St. Bodniak: Przyczynek do biografji Mikołaja Reja. *Pam. liter.* 1930, (M. in. przypuszcza że Rej umarł około 4 października 1569 r.). — J. Krzyżanowski: Mikołaja Reja „Historja w Landzie". *Slavia.* X. (1931).

Str. 221. (St. Orzechowski), J. Lichtensztul: Poglądy filozoficzno-prawne Stanisława Orzechowskiego. Warszawa.1930.

Str. 258. (M. Wierzbięta). Wedł. Brücknera, „Wierzbięta" może jest tłumaczeniem niem. nazwiska Weidner, jak „Siennik" nazw. Heuwrecher.

Str. 275. (W. Dembołęcki). Wedł. Z. Mocarskiego, „Declaratia abo objaśnienie kart Kozackich" (1621) Nikodema Niebylskiego ma być dziełem Dembołęckiego. (*Zapiski Tow. Nauk. w Toruniu* 1926, nr. 4). — J. Ujejski: Dzieje pol. mesjanizmu. (1931) Rozdz. II.

Str. 278. (Starowolski). E. Winkler: Ks. Starowolski jako pisarz polityczny XVII w. *Ateneum Kapłańskie* 1930.

Str. 360. (M. Sędziwój). Cz. Lechicki: Marszałek Wolski i alchemik Sędziwój. (Prace liter. ku uczczeniu 50 lecia Akad. Koła Histor, Lwów, 1929).

Str. 369—374· (Jan Kochanowski). St. Windakiewicz: Jan Kochanowski. Kraków, 1930. (Oceny: Chrzanowskiego i Folkierskiego w *Gaz. Warsz.* 1929, grudz., M. Hartleba w *Ruchu liter.* 1930, nr. 1, W. Weintrauba w *Pam. liter.* 1930, Brücknera w *Ruchu liter.* 1930, nr. 5). — P. Rybicki: Etyka Jana Kochanowskiego. Warszawa, 1930. — K. Piekarski: Bibliografja dzieł Jana Kochanowskiego. Wiek XVI i XVII. Kraków, 1930. — „Pamiętnik Literacki" 1930, zeszyt II poświęcony Kochanowskiemu. (Zawiera. W. Bruchnalskiego: Poetyka Jana Kochanowskiego.—J. Skoczka: „Immortalitas" w pojęciu Jana Koch-go. — St. Łempickiego: „Foricoenia" J. Koch-go. — M. Hartleba: „Magister barbatus" Joannis Cochanovii. — A. Fei'ego: Kilka uwag o wartości artystycznej „Szachów" Kochanowskiego. — St. Łempickiego „„Marszałek" i „Muzy" J. Koch-go. — Z. Hajkowskiego: O jednej pieśni J. Koch-go. — R. Pollaka: Na marginesie drugiego z „Trenów". — W. T. Wisłockiego: Przyczynki do bibliografji Kochanowskiego w literaturach słowiańskich). — „Silva rerum" 1930, numer (kwiec.—lipiec) poświęc. Kochanowskiemu. (Zawiera: St. Kota: Adieu à la Pologne, M. Janika: Treny, komentarz psychologiczny, K. Piekarskiego: Kochanowskiego pieśń 17 księgi I w tekście rękopiśmiennym XVI w., W. Budki: Przyczynki chronologiczne do niektórych poezyj J. Koch-go, M. Hartleba: O narodzinach „Sobótki", pierwszej sielanki polskiej, A. Bara: Jan Kochanowski w obcych językach, M. Fredro Bonieckiej: Podobizny Jana Koch-go w krakowskich zbiorach graficznych). — „Ruch Literacki" 1930, nr. 5, zeszyt poświęc. Kochanowskiemu. (Zawiera m. in.: J. Krzyżanowskiego: Romans Jana z Tęczyna w wersji Kochanowskiego, M. Hartleba: Okruchy trenologiczne). — „Myśl Narodowa" 1930, nr. 23, poświęc. Kochanowskiemu. (Zawiera artykuły: Windakiewicza („Poezja Kochanowskiego"), St. Cywińskiego, J. Birkenmajera, J. Eismonda i innych). — „Wiadomości Literackie" 1930, nr. 23, poświęc. Kochanowskiemu. (Zawiera art. W. Borowego, T. Sinki, Windakiewicza, T. Zielińskiego i innych). — „Filomata" 1930, numer 20 poświęc. Kochanowskiemu. (M. in. art. Kleinera i Gaertnera). — „Rivista di letterature slave" 1930, Fasc. III, zeszyt poświęc. Kochanowskiemu. Zawiera art.: G. Mavera, E. Damianiego i innych. — R. Pollak: Dokoła „Trenów" Kochanowskiego. *Pam. liter.* 1930, zesz. IV. — St. Windakiewicz: Jan Kochanowski. *Przegl. Współcz.* 1930, czerwiec. — J. Lachs: Lekarze przyjaciele Jana Kochanowskiego. *Przegl. Współcz.* 1930, czerw. lipiec. — W. Borowy: Kochanowski — żywy. *Przegl. Współcz.* 1930, lipiec. — Z. Szmydtowa: Kochanowski jako artysta. *Pamiętnik II zjazdu polonistów.* Warszawa, 1931. — St. Tatarówna: Kochanowski jako człowiek i obywatel. Tamże. — J. Krzyżanowski: Nieco o „Szachach" J. Kochanowskiego. Lublin, 1930. (Odb. z *Pam Lubel.*) — St. Zabierowski: Kocha-

nowski w wersji niemieckiej. *Ruch liter.* 1930, nr. 6. — J. Birkenmajer: Uzupełnienie do akrostychów Kochanowskiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 6. — Sp. Wukadinović: Jan Kochanowski. Die Abfertigung der griechischen Gesandten. (Poznań, 1930). Przekład niemiecki „Odprawy", poprzedzony wstępem, z dodaniem przekładu kilku Trenów oraz przekładu Scherffera z r. 1652 kilku Fraszek. (Nb. rozpr. K. Kapałki: Niemieckie tłumaczenie „Fraszek" Kochanowskiego i „Kolędy" z r. 1652 w *Pam. liter.* 1913). — S. Kułakowskij: Jan Kochanowskij, Berlin, 1930. (Po rosyj.) — W. Weintraub: Jakiego Kochanowskiego znamy? *Język polski* 1930, nr. 3. — M. Asanka-Japołł: Humanizm petrarkisty polskiego Jana Kochanowskiego. *Przegl. Humanist.* 1930. — Stroński: Czy grzech Kochanowskiego. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 155. — Newlin Wagner: Do sprawy poczytności Jana Kochanowskiego w w. XVI i XVII. *Ruch liter.* 1930, nr. 3. — K. Kosiński: Jan Kochanowski. Warszawa, 1931. — B. Nadolski: Cochanoviana. I. Wyznanie w akrostychu. II. Interpretacja kilku fraszek. *Ruch liter.* 1931, nr. 3. — Do str. 366. Wydania w podobiznach pierwodruków: a) „Odprawy posłów greckich". (Lwów, 1930), b) „Satyra". (Lwów, 1930). — Do str. 368. Wydanie krytyczne: Treny, w oprac. H. Gaertnera i St. Łempickiego. (Lwów, 1930).

Zob. też bibliografję o Kochanowskim w *Ruchu literackim* 1930, nr. 6, str. 192-195, i nr. 9, str. 291—2.

Str. 379. (Klonowicz) J. Krzyżanowski: Klonowicowa facecja o Rusinie i niedźwiedziu. *Ruch liter.* 1931, nr. 4.

Str. 380. (Anonim-protestant). St. Kot: Autorstwo poezyj t. zw. Anonima-Protestanta. *Spraw. Akad. Um.* 1930, nr. 5. Przypuszcza, że autorem jest Erazm Otwinowski (Zob. t. III, str. 332).

Str. 381. (Historja w Landzie). Zob. wyżej przypisek do str. 214. (Toż do str. 304 (Lubelczyk) i do str. 458.

Str. 382. (Odpowiedź wszetecznemu Francuzowi). St. Kot: Adieu à la Pologne. *Silva rerum* 1930, kwiec.—lip. — Tu tekst „Odpowiedzi" wydrukowany poprawnie z rękopisu.

Str. 383. (M. Pudłowski). R.: „Dydo" Pudłowskiego a Wergiljusz. („Księga Wergiljuszowa". Wilno, 1930).

Str. 412-413. (Szymonowicz). M. Hartleb: Życie i sztuka w „Sielankach" Szymona Szymonowicza. *Spraw. Tow. Nauk. Wars. Wydz.* I, 1930. — W. Hahn: Szymon Szymonowicz jako najwybitniejszy przedstawiciel humanizmu polskiego. *Kwart. Klas.* 1929.

Str. 419. (J. Krajewski). O innych utworach Krajewskiego wspomina Ks. L. Zalewski we wstępie do J. Bielskiego „Genethliacon".

Str. 437. (D. Naborowski). Był w Anglji przed r. 1612, o czem wspomina w liście do Casaubona (Zob. Kallenbach: Les humanistes). Zagadkowy wiersz „Na oczy królewny angielskiej" wiąże St. Windakiewicz z poselstwami polskiemi do Anglji z lat 1636—7 („Anglicy pod Chocimem i palatynówna Renu. Ilustr. K. Codz. 1. I. 1923). Pewne wiersze Naborowskiego w rękop. Wojnów wyd. jako „Jocoseria" przez Nowakowskiego (1845). (Z notatki J. Krzyżanowskiego).

Str. 443. (Pieśń o Kulinie). Brückner: „Kulina", *Slavia* IX. — J. Krzyżanowski: Pieśń o Kozaku i Kulinie. *Ruch liter.* 1930, nr. 9.

Str. 450—1. (Komedje mięsopustne). Wydanie zbiorowe „Komedyj mięsopustnych" wyszło p. t.: „Polska Komedja Rybałtowska". Pierwsze zbiorowe i krytyczne wydanie. Opracował Dr. Karol Badecki. Lwów, 1931.

Str. 460—1. (Do liter. o powieści XVI i XVII w.). J. Krzyżanowski: Peregrynacja Maćkowa. Szkic z dziejów romansu staropolskiego. Lwów, 1930. Odbitka z *Ludu*. — J. Krzyżanowski. Nieco o „Szachach" Jana Koch-go. (Studjum z dziejów romansu staropolskiego). (Odb. z *Pamiętnika Lubelskiego*). Lublin, 1930. — Krzyżanowski: Domenichi w „Facecjach Polskich". *Spraw. Ak. Um.* 1931.

Str. 466—468 (Do liter. o piśmien. barokowem). J. Ujejski: Dzieje pol. mesjanizmu. Rozd. II. (1931).

Str. 458. „Historja o Otonie" w wydaniu, podanem przez Estreichera p. t. „Hist. o Francu czyli Florencu", wedł. J. Krzyżanowskiego nie jest znana.

Str. 471, w. 4 od dołu. Po „Książe Wiśniowiecki Janusz..." Leszno, 1646, wypadł wiersz: „Władysław IV...". Leszno, 1649. Wyd. 2. Leszno, 1650.

Str. 472—473. (T w a r d o w s k i). R. Fischerówna: Samuel Twardowski jako poeta barokowy. Kraków, 1931.

Str. 484—5. (K o c h o w s k i). Iw. Lekow: Lingwistyczna analiza rymów W. Kochowskiego. *Prace Filol.* XV. — J. Ujejski: Dzieje pol. mesjanizmu (1931). — W. Fallek: Szkice i studja o wpływie Biblji na literaturę polską. Łódź, 1931. — O Kochowskiego łaciń. Hymnie na cześć Bachusa, przełożonym przez Gawińskiego, zob. R. Ganszyniec: Echa pieśni goliardowej w Polsce. (*Przegl. Humanist.* 1930).

Str. 490. (H. M o r s z t y n). Wiersz 3 od dołu: prawdop. jest to „Hist. o pięknej Dyanei" Loredana, jak słusznie sądzi J. Krzyżanowski.

Str. 492. (Z b. M o r s z t y n). Z. Mianowska: Zbigniew Morsztyn. Życie i twórczość poetycka. Poznań, 1930. (Odb. z IV tomu *Prac Komis. Filolog. Pozn. Tow. Przyj. Nauk*).

Str. 495. (J. B i a ł o b o c k i). J. Ujejski: Dzieje pol. mesjanizmu. (1931) Rozdz. II.

Str. 500—1. (O b l ę ż e n i e J a s n e j G ó r y). Poemat ogłoszono drukiem p. t.: X. Walenty Odymalski. Obleżenia Jasnej Góry Częstochowskiej pieśni dwanaście. Z rękopisu wydał Jan Czubek. Kraków, 1930. (*Bibl. pis. pol.* 83). — Brückner: Tasso polski. *Pam. liter.* 1931. Autorstwo Odymalskiego uważa B. za niedowiedzione.

Str. 501. (J. T. T r e m b e c k i). J. Królińska: Elegje Jana Kochanowskiego a J. T. Trembeckiego „Philomachia" *Pam. liter.* 1930.

Str. 505. (W. S t. C h r ó ś c i ń s k i). W. Jędrychowski: Próba rekonstrukcji biografji Wojciecha Stanisł. Chróścińskiego. *Ruch. liter.* 1930, nr. 7. — M. Kowalska: Do biografji W. St. Chróścińskiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 10.

Str. 509—510. (S t. H. L u b o m i r s k i). Chrzanowski: Stanisław Herakljusz Lubomirski. (Próba wyjaśnienia sprzeczności). *Myśl Narod.* 1930, nr. 10. — R. Pollak: Rękopis Bibl. Kórnickiej Nr. 488. *Pam. liter.* 1930.

Str. 585. O St. Szołusze J. Krzyżanowski w ocenie tomu I-go niniejszej Literatury w *Ruchu liter.* 1931, nr. 3.

Do tomu II.

Str. 2. W. Hahn: Nieznany djalog chełmski o cesarzu Maurycjuszu z 1747. *Pam. liter*, 1930.

Str. 57. Małachowski-Łempicki: Wolnomularstwo pol. za Augusta III. *Wiedza i życie*. 1927. — Tenże: Wolnomularstwo pol. za St. Augusta. Tamże. 1927. — Tenże: Dzieje wolnego mularstwa w Krakowie. 1755—1822. Kraków, 1929. — J. Ujejski:

Dzieje pol. mesjanizmu. (1931). Rozdz. III. Atmosfera mesjanistyczna w „Wieku Oświeconym".

Str. 63–64. Elementarz dla szkół parafialnych narodowych z r. 1785, wyd. Z. Kukulski. (Lublin, 1930).

Str. 70—71. (Proroctwo ks. Marka). Pigoń: Wergiljusz u kolebki polskiej poezji mesjanicznej. („Księga Wergiljuszowa". Wilno, 1930). — J. Ujejski: Dzieje pol. mesjanizmu.

Str. 83—85. (Krasicki). L. Bernacki: Materjały do życiorysu i twórczości Ign. Krasickiego. *Pam. liter.* 1930—1931. — M. Piszczkowski: Ignacy Krasicki a La Rochefoucauld i La Bruyère. *Pam. liter.* 1930. — M. Piszczkowski: Drobne reminiscencje. *Ruch liter.* 1930, nr. 6. — Str. 75, w. 15 i 16, zam. 1787, 1789, pow. być 1757, 1759.

Str. 102. (Fr. Ks. Dmochowski). Gubrynowicz: Nieznana współczesna krytyka J. Sygierta przekładu Iljady Dmochowskiego. *Eos.* 1929.

Str. 114. (Karpiński). Dwa listy Karpińskiego, z l. 1798 i 1810, podał *Ruch liter.* 1930, nr. 6. — Str. 115. Z. Janowicz (Greniewska): Pamiętniki Fr. Karpińskiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 1. — J. Lange: Kto się w opiekę poda Panu swemu. *Język Polski.* 1930, nr. 6.

Str, 117. (Kniaźnin). Opuszczono rok śmierci (1807) Kniaźnina.

Str. 126. (A. K. Czartoryski). M. Miterzanka: Działalność pedagogiczna Adama ks. Czartoryskiego, generała ziem podolskich. Lwów (Cieszyn). 1931. (Monografja). — A. Bar: Czartoryski jako teoretyk i historyk dramatu. *Pam. liter.* 1930.

Str. 136. (W. Bogusławski). W. Hahn: Wojciech Bogusławski w Wilnie w r. 1817. *Ruch liter.* 1931, nr. 4.

Str. 143. (Wybicki). Skałkowski: Wiejska muza Wybickiego. *K. Pozn.* 1930, nr. 394.

Str. 144. (Kitowicz). M. Janik: Niedrukowany rozdział „Opisu obyczajów" Kitowicza. *Pam. liter.* 1930. Podaje tekst rozdziału z nieuwzględnionego w wydaniach drukowanych autografu bibl. Czartoryskich.

Str. 174. (Staszic). Dziennik podróży Stanisława Staszica 1789—1805. Z rękopisów wydał Czesław Leśniewski. Kraków, 1931. (*Arch. do dziejów liter. pol.* XVII). — Str. 176. J. Ujejski: Dzieje pol. mesjanizmu. (1931).

Str. 183. (Kołłątaj). E. Giergielewicz: Poglądy filozoficzno-prawne Hugona Kołłątaja. Warsz., 1930.

Str. 196. M. Danilewiczowa: Życie literackie Krzemieńca w latach 1813—1816 Odb. z *Rocznika Wołyńskiego.* Tom. II. Równe, 1931.

Str. 197—198. St. Małachowski-Łempicki: Wykaz polskich lóż wolnomularskich oraz ich członków w l. 1738—1821, poprzedzony zarysem historji wolnomularstwa polskiego... Kraków, 1921.—Tenże: Dzieje wolnego mularstwa w Krakowie. 1755—1822. Kraków, 1929. — Tenże: Wolnomularstwo na ziemiach dawnego W. Ks. Litewskiego. Wilno, 1930. — Wolnomularstwo za okupacji pruskiej (1795—1807). *Wiedza i życie.* 1928. — Tenże: Wolnomularstwo w Księstwie Warszawskiem. *Wiedza i życie* 1928 i 1929. — Tenże: Raporty szpiega Mackrotta o wolnomularstwie polskiem. 1819—1822. Warszawa. 1931.

Str. 199. (J. Kopeć). M. Janik: Najpełniejszy tekst pamiętników J. Kopcia. *Kwart. histor.* 1931.

Str. 211. A. Drogoszewski: Czy „Sybilla" jest echem „Ruin" Volney'a. *Spraw. Tow. Nauk. Warsz.* 1928.

Str. 215. (N i e m c e w i c z). Lejbe i Sióra. Kraków, 1931. Nowe wydanie (Fr. Bielaka). — 218. Wydana przez J. Wagnerównę jako Niemcewicza rzecz „O wolnem mularstwie w Polszcze". (Kraków, 1930) nie jest, jak utrzymuje St. Małachowski—Łempicki, jego utworem (Zob. jego ocenę w *Ruchu liter.* 1930, nr. 9). — M. Terszakoveć: „Śpiewy historyczne J. U. Niemcewicza przedmiotem zabiegów dyplomatycznych. *Pam. liter,* 1930. — St. Pietrusiewicz: „Zbigniew", tragedja Niemcewicza. *Ruch liter.* 1930, nr. 8. (Notatka). — Windakiewicz: Angielszczyzna Niemcewicza. *Przegl. Współcz.* 1931, marzec. — J. Dihm: O dwu redakcjach „Pamiętników czasów moich" J. U. Niemcewicza. *Ruch liter.* 1931, nr. 4. — I. Turowska: Upodobania orjentalne Niemcewicza. Tamże.

Str. 227. (K. T y m o w s k i). P. Krzowski: Kantorbery Tymowski... Warsz.. 1931.

Str. 253. (S t. D. B o r k o w s k i): „O obowiązkach bibliotekarza". Wydanie jubileuszowe przygotował Zygm. Mocarski. Poznań, 1929.

Str. 263—4. (J a n Ś n i a d e c k i). Chrzanowski: Jan Śniadecki jako nauczyciel narodu. Kraków, 1930. — L. Kamykowski: Ze studjów nad Janem Śniadeckim. Lublin, 1930. — Chrzanowski: Żródło pomysłu rozprawy Śniadeckiego „O pismach klasycznych i romantycznych. *Spraw. Akad. Um.* 1930.

Str. 274. (E. S ł o w a c k i). Z. Riessówna: Euzebjusz Słowacki jako tłumacz Wergiljusza. („Księga Wergiljuszowa". Wilno, 1930).

Str. 277. (A. O s i ń s k i). K. Kolbuszewski: Alojzy Osiński jako tłumacz Eneidy. Tamże.

Str. 328. (K. S i e n k i e w i c z). St. Wasylewski: Karol Sienkiewicz i matka Słowackiego. *Ruch liter.* 1931, nr. 1. (Tu list Sienk. do S. Bécu z r. 1853).

Str. 333. (J a c h o w i c z). Opuszczono. „Pisma różne wierszem Stanisława Jachowicza". Warsz., 1853.

Str. 342. (F. S. D m o c h o w s k i). Dodać: „Pisma wierszem F. S. Dmochowskiego". Część pierwsza. Warsz., 1827.

Str. 347. (J. E l s n e r). St. Małachowski-Łempicki: Józef Elsner jako wolnomularz. *Kwart. muzyczny.* 1929, nr. 5.

Str. 361. (F r e d r o). 2 listy do Tad. Wasilewskiego z r. 1844 podaje St. Wasylewski w *Ruchu liter.* 1930, nr. 4. — List Fredry do Kraszewskiego z r. 1867 podaje A. Bar w *Nowej Reformie* 1928, nr. 83. — Str. 364. W. Tokarz: Aleks. Fredro jako pamiętnikarz wojskowy. *Kur. Warsz.*, 1927, nr. 132. — J. Stempowski: Pan Jowialski i jego spadkobiercy. Warsz., 1930.

Str. 367. (L. D m u s z e w s k i). J. Muszkowski: Jedno z dziwactw Ludwika Adama Dmuszewskiego. *Kur. Warsz.* 1931, nr. 71.

Str. 382. (E. J a r a c z e w s k a). S. Czerwiński: Elżbieta z Krasińskich Jaraczewska. Kraków, 1930.

Str. 383. (J. C h o d ź k o). H. Turska: Język Jana Chodźki. Wilno, 1930.

Str. 398. (B r o d z i ń s k i). J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu (1931).

Str. 419. Jedno kazanie Fr. Kowalickiego przytacza J. Feldman w „Czasy Saskie", str. 28. (*Bibl. Narod.*). — J. Krzyżanowski: Historje świeże i niezwyczajne. Rękopiśmienny zbiór powiastek z epoki Saskiej. *Pam. liter.* 1930. (W tekście tomu II-go mylnie wydrukowano: „nadzwyczajne" zam. niezwyczajne).

Str. 424. W Skorowidzu opuszczono *Felińskiego Alojzego* (str. 292).

Do wybitnych pisarzy pseudoklasyków zaliczyć należy niedawno poznanego Józefa Mieroszewskiego, którego nieznany poemat p. t. „Tułacz" wydał z rękopisu Michał Janik. („Tułacz", Poema wojskowe w dziesięciu śpiewach". Kraków, 1930). Jest to epos rycerskie, opiewające wojnę z r. 1831. Autor jego Józef Mieroszewski, ur. ok. 1792 r., z ojca Jana Kantego, szambelana, i Anny z Dembińskich. Jako oficer brał udział w wyprawie Napoleona na Moskwę. Był adjutantem gen. Zajączka. Uczestniczył w kampanji r. 1831 jako podpułkownik. Po powstaniu przebywał przez kilka lat we Francji i tu napisał swój poemat około r. 1836. Po powrocie do kraju zamieszkał w rodzinnym Suliszowie z żoną Eleonorą. Zmarł w r. 1860 w Krakowie.

Do tomu III.

Str. 3—6. (Do liter. o romantyźmie pol.). T. Grabowski: Krytyka literacka w Polsce w epoce romantyzmu (1831—1863). Kraków, 1931. — Z. Niemojewska-Gruszczyńska: Walka Boga z szatanem w polskim dramacie romantycznym. *Spraw. Akad. Um.* 1930, nr. 6. — J. Ujejski: Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania Listopadowego włącznie. Lwów, 1931.

Str. 37—61. (Do liter. o Mickiewiczu). K. Dresdner: „Z matki obcej". *Chwila.* 1927, listop. (O pochodzeniu Mick.). — St. Małachowski-Łempicki: Mickiewicz a wolnomularstwo. *Ruch liter.* 1930, nr. 7. — J. Korpała: List Zofji Szymanowskiej o portrecie Mickiewicza. Tamże — St. Wasylewski: Mickiewicz i Fr. Kowalski w r. 1825. *Wiad. liter.* 1930, nr. 27. — A. Drogoszewski: Mickiewicz poznaje Marylę... *Ruch liter.* 1930, nr. 9. — A. Czartkowski: Adam Mickiewicz i Awdotja Michajłowna Bakunin. *Ruch liter.* 1931, nr. 2. — A. Czartkowski: Mickiewicz i Rosjanki. *Kur. Warsz.* 1931, nr. 132. — St. P.: Do dziejów serca A. Mickiewicza w Rosji. *Ruch liter.* 1931, nr. 3. — M. Czapska: La vie de Mickiewicz. Paris, 1931. — Kleiner: Od kogo Świtezianka Mickiewiczowska nauczyła się fortelów. *Tyg. Ilustr.* 1925, nr 22. — Z. Falkowski: Interpretacja sceny VIII „Dziadów" Drezdeńskich. *Alma Mater Vilnensis* 1925. — B. Nadolski: Pokłosie lektury poezji Jana Kochanowskiego. *Pam. liter.* 1930. — E. Somogyi: Karpiński-Mickiewicz. Nowy Sącz. 1930. — Pigoń: Wzory „Żywili". Ad. Mickiewicza *Spraw. Akad. Um.* 1929, grudz. — Ign. Schreiber: „Żeglarz" A. Mickiewicza. Kraków, 1930. — L. Płoszewski: Pierwodruki wierszy powstańczych Słowackiego i przedruki „Ody do młodości". Kraków, 1930. (Odb. z *Silva rerum*). — K. Jarecki: Starożytny charakter typu pustelnicy w „Konradzie Wallenrodzie". *Filomata* 1930, nr. 18. — St. Land: Mickiewiczowski przekład „Giaura". *Pam. liter.* 1930. — Pigoń: Do źródeł „Dziadów" kowieńsko-wileńskich. Wilno, 1930. (Por. ocenę tej książki przez St. Cywińskiego w *Myśli Narod.* 1930, nr. 47). — Kleiner: Z zagadnień walki między złem a dobrem w „Dziadów" części trzeciej. *Pam. Warsz.* 1930, listop. — Pigoń: Orzeł i kruk w Improwizacji Konrada. *Pam. Warsz.* 1931, nr. 2. — W. Bruchnalski. Dwie kwestje Mickiewiczowskie: Niemcewicza „Listy Litewskie" a „Pan Tadeusz". *Gaz. Warsz.* 1930, nr. 377—379. — M. Rostworowski: Do „Pana Tadeusza". *Ruch liter.* 1930. nr. 7. — Z. Schmeidler: „Pan Tadeusz" a powieści Coopera *Ruch liter.* 1931, nr. 1. — St. Trojnar: O komecie w „Panu Tadeuszu". *Ruch liter.* 1931, nr. 1. — K. Górski: O komecie w „Panu Tadeuszu". *Ruch liter.* 1931, nr. 2. — St. Wasylewski: W obronie Samuela Wołka. *Ruch liter.* 1931, nr. 2. — Pigoń: „Pożegnanie" nie jest wierszem Mickiewicza. *Ruch liter.* 1931, nr. 1. —

Kleiner: Anioł przeciwnikiem Orła-Konrada w Małej Improwizacji. *Ruch liter.* 1931, nr. 5. — Pigoń: Jeszcze słowo o chronologji „Dziadów" młodzieńczych Mickiewicza. Tamże.

Str. 64—65. (T. Zan). A. Czartkowski: Po powrocie z wygnania. (Z nieznanej puścizny po Tomaszu Zanie). *Pam. liter.* 1931.

Str. 75. (Odyniec). M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreznie.

Str. 89. (Malczeski). J. Krzyżanowski: A. A. Jakubowski. Syn Malczewskiego. Kraków, 1930. (Odb. z Silva rerum. V. 1930).

Str. 105. (Witwicki). Pigoń: Z listów Stefana Witwickiego. *Ruch liter.* 1931, nr. 4. (Do jen. Skrzyneckiego).

Str. 110— 111. (Mochnacki). A. Bar: Michał Grabowski a Maurycy Mochnacki. *Ruch liter.* 1929, nr. 8. — K. Świerkowski: Maurycy Mochnacki pod maską woźnego cenzury. *Przegl. Księgarski.* 1930, nr. 23. — J. Płomieński: Czy M. Mochnacki był plagjatorem. *Europa* 1930, nr. 9. — J. Ujejski: Dzieje pol mesjanizmu (1931).

Str. 113—4. (Poezja powst. Listopad.). J. Znamirowska: Liryka powstania Listopadowego. Warsz., 1930. (Zob. oceny w *Pam. liter.* 1931 i w *Ruchu liter.* 1930, nr. 9). — Z. Hajkowski: Z liryki powstania Listopadowego. *Ruch liter.* 1930, nr. 9. — St. Zetowski: Józef Czeczot autorem hymnu „Cześć polskiej ziemi, cześć". *Ruch liter.* 1930, nr. 9. — J. Ujejski: Ideologja powstania Listopadowego *Pam. liter.* 1930. — St. Latanowicz: Satyra i polemika prasowa z przed 100 lat. Poznań. 1931.

Str. 120. (W. Pol). List Pola do Stan. Dunina z r. 1864 podany w *Ruch liter.* 1931, nr. 1.

Str. 125. (Gosławski). M. Giergielewicz: Nieznany wiersz powstańczy Gosławskiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 9.

Str. 128. (Gaszyński). J. Hoesickówna: Konstanty Gaszyński a rok 1863. *Kur. Warsz.* 1930, nr. 30. (Tu list G. z r. 1863). — M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreznie. Str. 282 i nast.

Str. 140. (Słowacki). List Słow. do Al. Bécu z r. 1831 z Drezna. *Ruch liter.* 1930, nr. 9. — Str. 146–165. (Do liter. o Słowackim). — L. Płoszewski: Słowacki w listach i zapiskach Niedźwiedzkiego. *Pam. liter.* 1929.—J. Gw. Pawlikowski: Społeczno-polityczne ideje Słowackiego w dobie mistycyzmu. (Z dziejów mesjanizmu polskiego). Warsz. 1930. (Przedtem w *Myśli narod.* — St. Kawyn: Słowacki-Heine Lwów, 1930. — Lechoń o Słowackim — wstęp do warsz. zbior. wyd. dzieł Słow.— X. K. Kantak: Ksawera Deyblówna w poezji Słowackiego. *Ruch liter.* 1931, nr. 2.— Z. Hajkowski: Pierwodruk Hymnu J. Słowackiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 4. — A. Galiński: Jeszcze o Hymnie Słowackiego. *Ruch liter.* 1930, nr. 7. — L. Płoszewski: Pierwodruki wierszy powstańczych Słowackiego... Kraków, 1930. Odb. z *Silva rerum.* Dod. podobizny. — K. Gołębiewski: Psychologja twórczości Słowackiego. (Okres przedmistyczny). Toruń, 1930.—G. Bychowski: Słowacki i jego dusza. Studjum psychoanalityczne. Warsz., 1930. — W. Hahn: Sen srebrny Salomei Słowackiego i Helena czyli Hajdamacy na Ukrainie J. N. Kamińskiego. *Pam liter.* 1930. — Wł. Nakonieczny: „Tęczowa kopuła myśli". Na marginesie „Beniowskiego". *Ruch liter.* 1930, nr. 10. — Kleiner: wstępy do „Beniowskiego" w wyd. *Bibl. Narod.* i do wyd. w t. V „Dzieł wszystkich". — Ks. A. Szlagowski: Lilla Weneda w świetle Biblji *Kur. Warsz.*, 1927, nr. 298. — W. Fallek: Szkice i studja o wpływie Biblji na literaturę polską. Łódź (Warsz.) 1931.

Str. 175. (K r a s i ń s k i). List Krasiń. do Tekli Gaszyńskiej z r. 1832. *Ruch liter.* 1930, nr. 6. — P. Ettinger: Do biografji Zygm. Krasińskiego. Tamże.

Str. 187. (M. C z a j k o w s k i). Artykuł Czajk. „Kilka słów o Rusinach w roku 1831" przedrukowany z czasop. „Kraj i Emigracja" w *Ruchu liter.* 1930, nr. 10. — J. Weniger: Czajkowski w powstaniu Listopadowem. *Pam. liter.* 1930. J. Wokulska-Piotrowiczowa: Stan badań nad twórczością Michała Czajkowskiego. *Źródła Mocy.* 1930. — Taż: „Powieści kozackie" i „Ukrainki" M. Czajkowskiego. *Pam. liter.* 1931.

Str. 193. (Tow. Demokrat.). M. Stecka: Towarzystwo Demokratyczne Polskie 1832—1836. *Spraw. Akad. Um.* 1930, nr. 9.

Str. 215. (L. W o ł o w s k i). M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreznie. (1930).

Str. 221. (W. K a z i m i r s k i). Dodać w przypisku: Przekład K o r a n u polski Tarak Buczackiego wyszedł w Warszawie, 1858.

Str. 237. (T r e n t o w s k i). Ign. Chrzanowski: „O wyjarzmieniu ojczyzny", zapomniane pismo polityczne Trentowskiego. *Przegl. Wszechpol.* 1923.—B. Chrzanowski. Podstawy logiczne „Analityki". Trentowskiego. (*Arch. Kom. do bad. hist. filoz. w Polsce* Akad. Um. Tom. IV. 1930.

Str. 254. Do poznania życia obyczajowego i politycznego na Litwie w l. 1831—63 dużo materjału zawierają pamiętniki, szczeg. St. Morawskiego, G. Puzyniny, Stanisława Szumskiego (Wilno, 1930).

Str. 256. J. Sokulski: Prasa tajna i jej kierownicy w dobie powstania styczniowego. *Exlibris.* VI.

Str. 297. (L. Ł ę t o w s k i). J. Ujejski: Dzieje pol. mesjanizmu (1931).

Str. 333. (U j e j s k i). Dwa listy Ujejskiego z l. 1868—72 do St. Dunina w *Ruchu liter.* 1930, nr. 8. — Str. 334. M. Walewska o U. w „Polacy w Paryżu, Florencji i Dreznie.

Str. 347. (M. R o m a n o w s k i). H. Barycz: Geneza i tło historyczne „Dziewczęcia z Sącza". *Pam. liter.* 1931.

Str. 354. (E s t r e i c h e r). W. Hahn: Karol Estreicher jako tłumacz utworów dramatycznych. *Pam. liter.* 1931.

Str. 357. (S z u j s k i). St. Zabierowski: Samuel Zborowski jako motyw literacki *Pam. liter.* 1930. (Omawia utwory na ten temat i innych autorów).

Str. 361. (J. G o ł u c h o w s k i). St. Burhardt: Józef Gołuchowski—Willjam James. *Alma Mater Vilnensis,* 1929. (Z. 8).

Str. 362. (P r ą d z y ń s k i). Gen. Ignacego Prądzyńskiego Memorjał o wojnie Rosji z Austrją i Prusami, z franc. przełożył i z rękopisu wydał W. Łopaciński. Warszawa, 1923.

Str. 409. (F. Ś w i d e r s k i). Ur. 14 lutego 1821, umarł 29 wrześ. 1885 roku w Mzurowie pod Żarkami.

Str. 416. (B l i z i ń s k i). J. Kotarbiński: Dwa polskie typy. *Kur. Warsz.* 1927, nr. 331. (Zestawia „Pana Damazego" z „Zemstą").

Str. 424. (C. N o r w i d). List z r. 1871 podany w *Ruchu liter.* 1931, nr. 2. — J. Krzyżanowski: Dookoła Norwidowej paraboli o zamarzłem słowie. *Ruch liter.* 1930, nr. 6. — Wł. Arcimowicz: Nieco materjałów do bibliografji o Norwidzie. *Pam. liter.* 1930. — A. Czartkowski: Norwidiana. Sprawa więzienia Cyprjana Norwida w 1846 r. w Berlinie. *Kur. Warsz.* 1931, nr. 87. — Z. Wasilewski: Gwiazda literacka: Norwid. *Myśl Narod.* 1931, nr. 22—23.

Str. 431—2. (L e n a r t o w i c z). M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreźnie.

Str. 438. (Do liter. o C y g a n e r j i w a r s z.). J. Lorentowicz: Legenda o Cyganerji warszawskiej. *Myśl Polska*, 1915. — K. Bartoszewicz: Czasy warszawskie Lenartowicza. *Tyg. Ilustr.*, 1922, — T. Makowiecki: Młodzieńcze poglądy Norwida na sztukę. *Pam. Liter.* 1927, str. 55—57.

Str. 442—3. (W. W o l s k i). Pod pseudonimem A g r y k o l a pisywał do *Kurjera Warszawskiego* nie Wolski, lecz Henryk Merzbach (zob.). Wolski używał pseud. P a t e r k u l (1878—79). Odpowiedzi jego wierszowane na listy Agrykoli przedrukował Merzbach w zbiorze utworów swoich p. t. „Z wiosny i z jesieni". (Lipsk, 1883). — Faleński o W. w Pamiętnikach (*Nowy Przegl. liter. i sztuki* 1921, I.)

Str. 450. (Ż m i c h o w s k a). Listy do Wandy Grabowskiej (Żeleńskiej) wydał p. t. „Narcyssa i Wanda", T. Żeleński. (Boy. Warsz., 1930). — Listy do brata Erazma (20) wyd. Żeleński w *Pam. Warsz.* 1930, zesz. 8 i 9.

Str. 460. (H. M e r z b a c h). Wierszowane „listy z Belgji", druk. pod pseud. Agrykoli w *Kur. Warsz.* 1878—79, przedruk. M. w zbiorze „Z wiosny i Z jesieni", (Wyd. 2. Lipsk, 1883) wraz z odpowiedziami Paterkula (W. Wolskiego). Osobno p. t. „Listy z Belgji Agrykoli i Paterkula". Bruksela, 1882. — Zbiorek wierszy p. t. „Z wiosny" wyszedł pierw. w Lipsku, 1864.

Str. 468. (K r a s z e w s k i). 6 listów K. do St. Dunina z l. 1868—76 *Ruch liter.* 1931, nr. 1. — M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreźnie.

Str. 485. (R z e w u s k i). St. Zabierowski: Samuel Zborowski jako motyw literacki. *Pam. liter.* 1930.

Str. 493. (M. G r a b o w s k i). A. Bar: Michał Grabowski a Maurycy Mochnacki. *Ruch liter.* 1929, nr. 8. — L. Sienkiewicz: Z dziejów plagjatu w wieku XIX. *Ruch liter.* 1930, nr. 6.

Str. 495. (J. B a r s z c z e w s k i). St. Wasylewski: Mickiewicz i rapsod Białejrusi. *Wiad. liter.*

Str. 497. (St. C h o ł o n i e w s k i). Ks. K. Kucharski: Ofiara uprzedzeń literackich. *Alma Mater Vilnensis,* 1926.

Str 498. (G. O l i z a r). M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreznie.

Str. 540. (A. H. K i r k o r), M. Brensztejn: Adam-Honory Kirkor. Wilno, 1930.

Str. 581. (N. O l i z a r). M. Walewska: Polacy w Paryżu, Florencji i Dreznie.

Do tomu IV.

Str. 3—4. (Do liter. o piśm. pozytyw.). W. Smoleński: Warunki pracy naukowej w b. Królestwie Polskiem... *Nauka Polska*. IV, 1923.

Str. 6. L. Wasilewski: Prasa tajna rewolucyjna w zaborze rosyjskim w dobie popowstaniowej. *Exlibris*, VI.

Str. 16. (T o k a r z e w i c z). Wł. Pobóg-Malinowski: „Gmina" i jej redaktor. *Niepodległość*. IV. 1931.

Str. 29. (J. B a r a n o w s k i). J. Pawiński: Prof. Ignacy Baranowski. Warsz. b. d. (1909). (Odb. z *Pam. Tow. Lek.* t. 105).

Str. 42. (A. A. K r y ń s k i). Syn Wawrzyńca, urzędnika sądowego, i Barbary z Bucelskich.

Str. 47. (M. Brzeziński). A. Chętnik: Mieczysław Brzeziński. Jego życie i prace. (Macierz Szkolna).

Str. 66. (Ign. Chrzanowski). Wystąpił z pierwszą pracą w r. 1892 (o Szymonowiczu), nie w r. 1889, rozpr. bowiem p. t. „Ideały poezji romant." ukazała się w r. 1899, nie zaś w r. 1889, jak mylnie podano w bibliografji, pomieszczonej w książce: „Ignacemu Chrzanowskiemu — uczniowie Lubliniacy".

Str. 72. (J. L. Popławski). J. Kozielewski: O krytyce literackiej i satyrze. (Z myśli J. L. Popławskiego). *Myśl Narod.* 1931, nr. 21.

Str. 77—78. (Zdz. Dębicki). Syn Gustawa i Aleksandry z Kowalskich. Po powrocie z Orska studja uniwersyteckie ukończył we Lwowie. Pierwsze swe artykuły pomieszczał w pismach lwowskich (*Słowie Pol.*; *Przegl. Wszechpol.*), w *Życiu* (krak.) i w *Głosie* (warsz.). W r. 1899 wrócił do Warszawy. Oż. się z Zofją Wierzbicką (1900). Pisał do *Gaz. Pol.*, *Bibl. Warsz. Kur. Warsz.* (od 1909), *Tyg. Ilustr.* (red. od 1917). Zmarł 7 maja 1931 r. w Warszawie. Wspomnienia swe zawarł w dwu książkach: „Grzechy młodości" (1929) i „Iskry w popiołach" (1931). — Charakterystykę Dębickiego dał Ad. Grzymała Siedlecki w *Kur. Warsz.* 1931, nr. 125.

Str. 83. (J. Piłsudski). J. de Carency: Joseph Pilsudski, soldat de la Pologne restaurée, (1930). Tu bibliografja prac o Piłsudskim w obcych językach (franc., angiel. i włoskim). — K. Kosiński: Józef Piłsudski a romantyzm. Warsz., 1931. — Tomy 4 i 7 Pism Piłsudskiego wyszły w 1-szem półroczu r. b. — „Poprawki historyczne". Warsz., 1931.

Str. 112. Danjel Zgliński zmarł 19 maja b. r. w Warszawie.

Str. 117. (Cz. Jankowski). W. Piotrowicz: Cz. Jankowski. *Źródła Mocy.* 1930 roku.

Str. 128—130. (Prus). Z. Kieresiński: Ze studjów nad źródłami „Faraona" Prusa. *Tyg. Ilustr.* 1930, nr. 19.

Str. 133—7. (Sienkiewicz). K. Czachowski: Henryk Sienkiewicz. Obraz twórczości. Warsz. (Kraków), 1931. (Zbiór studjów i artykułów krytyków o Sienkiewiczu). — Falkowski: Rodzimość i cechy artyzmu powieści Sienkiewiczowskiej. *Przegl. Powsz.*, 1931.

Str. 139. Fr. Bielak o „Ostatniej wyprawie Albertusa" Dyg. w *Exlibris* VI.

Str. 153. (M. Rodziewiczówna). A. Zahorska: Marja Rodziewiczówna i jej dzieła. Poznań, 1931.

Str. 157. (J. Weyssenhoff). M. Piszczkowski: Polemika o Weyssenhoffa. *Ruch liter.* 1930, nr. 7. — A. Szczerbowski: Polemika o Weyssenhoffa. *Ruch liter.* 1930, nr. 9.

Str. 168. (M. Bobrzyński). A. Marylski: Autoportret Michała Bobrzyńskiego. *Myśl. Narod.* 1931, nr. 22.

Str. 180. (A. Prochaska). K. Maleczyński i St. Zajączkowski: Działalność naukowa ś. p. Antoniego Prochaski. *Kwart. Histor.* 1931.

Str. 188. Ocena Ign. Chrzanowskiego nowego wydania „Historji filozofji" M. Straszewskiego (1930) w *Kwart. Filoz.* 1929.

Str. 190. (W. Rubczyński). Dodać: Główne dzieła W. Rubczyńskiego: a) „Filozofja życia duchowego. Jego wytrzymałość, skuteczność i ład w świetle doświadczenia i krytyki". Poznań, 1925. — b) „Zarys etyki". Hraków, 1916.

Str. 202. (R. Zawiliński). J. Łosia ocena książki Zaw. „Nasz język ojczysty" w *Języku Polsk.*, 1919.

Str. 204. (J. Czubek). Chrzanowski o Czubku w art.: Nowy przekład Iljady. *Tyg. Ilustr.* 1921, nr. 38.

Str, 208. (Kallenbach). Chrzanowski o K. w *Slavia* IX. 1930.

Str. 243. (Do liter. o neoromantyzmie). J. N. Miller: Uniwersalizm w twórczości „Młodej Polski". *Przegl. Warsz.* 1924, grudz.

Str. 245. (A. Lange). Wspomnienia więzienne. *Niepodległość* IV, 1931.

Str. 260. (W. Berent). Z. Rothertowa: „Żywe kamienie" Berenta. *Ruch liter.* 1931, nr. 5.

Str. 269. (Wyspiański). J. Rachwał: Symbolizm w „Danielu" Wyspiańskiego. *Przegl. Warsz.* 1923, wrześ. — Str. 265. J. Dürr: Wiersze gimnazjalne Wyspiańskiego. *Ruch liter.* 1931, nr. 5.

Str. 303. (Brzozowski). B. Suchodolski: Rękopisy St. Brzozowskiego. *Ruch liter.* 1931, nr. 5.

Do t. I: St. Vrtel-Wierczyński: Kilka nieznanych tekstów staropolskich XV i XVI w. *Pam. liter.* 1931. — R. Pollak: Elementy platońskie w „Dworzaninie" Górnickiego. Tamże. — J. Krzyżanowski: L. Domenichi w „Facecjach polskich". Tamże. — Tenże o „Oblężeniu Jasnej Góry" w wyd. J. Czubka. Tamże. — A. Fei o R. Fischerówny „Sam. Twardowskim jako poecie barokowym" i o Z. Mianowskiej „Zbign. Morsztynie". Tamże. — B. Nadolski: W sprawie genezy „Odprawy posłów greckich". *Ruch. liter.* 1931, nr. 6.

Do t. III: J. Wagnerówna: Na marginesie artykułu „Mickiewicz a wolnomularstwo". *Pam. liter.* 1931. — St. Trojnar: O pierwowzór biblijny Szamana w „Anhellim" Słowackiego. Tamże.—K. Pacuszko: Uwagi o pierwszej wizji w „Królu-Duchu". Tamże: Br. Gubrynowicz: Epizod z walki J. I. Kraszewskiego z H. Rzewuskim. Tamże. — St. Skwarczyńska: Istota improwizacji i jej stanowisko w literaturze. Tamże. (Do Deotymy). — O. Fischer: K české kritice wallenrodstvi. *Slovansky Přehled.* 1931, nr. 6. — St. Windakiewicz: Włoszczyzna Mickiewicza. *Przegl. Współcz.* 1931. czerw. — St. Zetowski: Polskie pierwowzory muzyczne koncertów w „Panu Tadeuszu". *Ruch. liter.* 1931, nr. 6. — St. Wasylewski: Ze stosunków Mickiewicza z Aleksandrem Fredrą. Tamże. — Dwa listy Z. Krasińskiego do Z. Ankwiczowej z l. 1834 i 1838. Tamże.

Do t. IV: A. Grzymała-Siedlecki: Dwa poematy Micińskiego. *Kur. Warsz.* 1931, nr. 167. (Charakterystyka Micińskiego).

SKOROWIDZE

a) Wykaz pisarzów polskich.

b) Wykaz pisarzów (i dzieł) obcych, w 4-ch księgach wspomnianych.

POSŁOWIE

W tomie niniejszym uwzględniłem głównie już zmarłych pisarzy; z pisarzy żyjących tylko tych, którzy rozpoczęli działalność swoją literacką jeszcze w drugiej połowie XIX wieku. Z pisarzy zaś, którzy wystąpili już w XX wieku — tylko zmarłych. Przy wyborze pisarzy żyjących nie kierowałem się żadną tendencją, polityczną czy społeczną, ani sympatją czy antypatją; jedynym czynnikiem, który rozstrzygał o wyborze, były większe lub mniejsze zasługi pisarza w rozwoju piśmiennictwa naszego. Być może niesłusznie pominąłem tego lub owego autora; [1]) naprawię swój błąd w wydaniu następnem książki, jeżeli będzie potrzebne i jeżeli dożyję do tego czasu. Co do jednego tylko wyboru winienem się wytłumaczyć. O czem niżej.

Z pisarzy uczonych specjalistów (przyrodników, matematyków, prawników i t. d.) wybrałem tylko tych, którzy pisali oprócz fachowych, dzieła, obchodzące nie tylko specjalistów, ale każdego inteligentnego Polaka.

Do literatury polskiej doby neoromantycznej wprowadziłem Conrada, Polaka, piszącego po angielsku, — a to z wielu powodów. Przedewszystkiem dlatego, że polskość w dziełach jego występuje bardzo wyraźnie. Jeżeli Hoene Wroński figuruje we wszystkich podręcznikach historji literatury polskiej, chociaż pisał po francusku i polskości w dziełach jego trudno się dopatrzeć, jeżeli Aleksander Bronikowski, piszący wyłącznie po niemiecku, zaliczany jest do twórców powieści historycznej polskiej i wymieniany w każdym podręczniku [2]), to tembardziej należy się miejsce w dziejach literatury pol-

---

[1]) Niektórych pominąłem narazie tylko, z powodu braku jakichkolwiek materjałów. Pewna nierównomierność opracowania pisarzy jest często wynikiem tylko większego lub mniejszego zasobu materjałów, nie zaś znaczenia pisarza.

[2]) To że brał do swoich powieści tematy z historji Polski naturalnie nie może tu rozstrzygać.

skiej Conradowi. Przecież Kopernik, którego uważamy zwykle za Polaka i wytwór kultury polskiej, zdaniem Brücknera, nie znał innej ojczyzny ani narodowości, prócz „Pruskiej". Tak źle nie było z Conradem — Polskę kochał i tęsknił do niej, sprawa polska podczas wojny żywo go obchodziła; marzył na starość o osiedleniu się w Ojczyźnie. Rasowość nie w języku głównie się objawia, lecz w myśli i w duchu pism. Według Jean-Aubry'ego, biografa Conrada, polskość jest zasadniczą cechą jego dzieł. Szwajcar Morf, autor książki o „polskiem dziedzictwie Conrada", jest tegoż zdania i polskość jego widzi w dwu szczególnie jego utworach, — w „Nostromo" i w „Lordzie Jimie". Aubry mówi wprost, że „Lorda Jima" mógł napisać tylko Polak. Conrad należy właściwie do dwu literatur — do angielskiej z języka, do polskiej — z ducha. Tak sądzą też Jean-Aubry i Żeromski. Okoliczności jeno tak się złożyły, że Konrad Korzeniowski zaczął pisać po angielsku i pozostał pisarzem angielskim; przypadek też tylko zrządził, że Przybyszewski, pisarz niemiecki, z języka i z ducha swych pism obcy polskości, został pisarzem polskim, i to raczej z języka tylko; gdyby nie ten przypadek, pisałby w dalszym ciągu po niemiecku. Kto wie, gdyby Korzeniowski zdążył w Polsce się osiedlić, czyby nie zaczął jak Przybyszewski pisać po polsku. I pewnie byłby bardziej polskim, niż nim był Przybyszewski. Takich pisarzy francuskich polskiego pochodzenia, jak Stryjeński, Strowski, Teodor de Wyzewa (Wyżewski), Kostrowicki (Apollinaire), któż będzie rewindykował na rzecz literatury polskiej, cóż bowiem, oprócz nazwiska, mają oni z polskością, czy z literaturą polską wspólnego? [3]) Że Conrad z ducha swych utworów, a nawet z ducha swego języka angielskiego, obcy był angielskości, przyznają sami Anglicy. Z tych wszystkich względów nie należy się, jak sądzę, wahać w przyznaniu Conradowi miejsca wśród pisarzy polskich.

Zamykając książkę moją niniejszem posłowiem, nie mogę nie wyrazić serdecznej podzięki i tym, którzy dopomogli mi w pracy nad tomem ostatnim, czy to przyczynkiem, czy dostarczeniem materjałów — a przedewszystkiem pani Anieli Zagórskiej i p. Stefanowi Pomarańskiemu.

W marcu 1931 r.

---

[3]) Albo kto-by tam chciał „przywłaszczać" Polsce Nietzsche'go czy Dostojewskiego, ze względu na ich polskie podobno pochodzenie, — wobec ich niepolskiej ideologji.

SPIS RZECZY.

Poeci, pisarze dramatyczni i powieściopisarze

Galicja.

Publicyści, krytycy i badacze.

Poeci, pisarze dramatyczni i powieściopisarze.